

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

—]

CATALOGUS
CODICUM HAGIOGRAPHICORUM
LATINORUM
BIBLIOTH. NAT. PARISIENSIS

CATALOGUS
CODICUM HAGIOGRAPHICORUM

LATINORUM

BIBLIOTH. NAT. PARISIENSIS

CATALOGUS
//
CODICUM HAGIOGRAPHICORUM

LATINORUM

ANTIQUIORUM SAECULO XVI

QUI ASSERVANTUR IN

BIBLIOTHECA NATIONALI PARISIENSI

EDIDERUNT

HAGIOGRAPHI BOLLANDIANI

—
TOMUS II.
—

BRUXELLIS

APUD EDITORES

RUE DES URSULINES, 14

PARISIIS
ALPH. PICARD
rue Bonaparte, 82

BRUXELLIS
O. SCHEPENS
rue Treurenberg, 8

1890

28

E13050

Z6611

T3C36

v.2

VITAE, PASSIONES

ET ALIA DOCUMENTA

AD QUAE FREQUENTIUS REMITTENDUM ERIT.

Cum non pauca documenta, jam saepius in primo volumine hujus Catalogi citata, frequenter et in hoc citanda occurrerent, visum est, ne libri moles nimis augetur cum taedio legentium, illorum elenchum hic praemittere, secundum ordinem alphabeticum nominum sanctorum dispositum, ad quem recurrere velit lector quotiescumque Vitam aliquam aut aliud quodlibet documentum hagiographicum asterisco (*) notatum reppererit. Sigla autem in eo elencho eadem adhibita sunt quae in indice sanctorum ad calcem voluminis.

- Abdon et Sennen** mm. Romae. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 30 Jul., tom. VII, p. 137-38. Passim huic documento praemissa legitur Passio S. Polycronii Babylonensis episcopi, et eidem inserta Acta SS. Olympiadis et Maximi.
- Adrianus** et soc. mm. Nicomediae. — Passio ed. ap. Mombridium, tom. I, fol. 7^v-12^r.
- Aegidius** ab. in Occitania. — Vita ed. *Act. SS.*, ad d. 1 Sept., tom. I, p. 299-303.
- Afra** et soc. mm. Augustae Vindelicorum. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 5 Aug., tom. II, p. 53-59.
- Agapitus** m. Praeneste. — Passio ed. ap. Mombridium, tom. I, fol. 14^v-16^r.
- Agatha** v. m. Catanae. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 5 Febr., tom. I, p. 615-18.
- Agnes** v. m. Romae. — Passio, auctore S. Ambrosio, ed. *Act. SS.*, ad d. 21 Jan., tom. II, p. 331-34.
- Albanus** m. Verolamii in Anglia. — Passio ed. (ex Bedae *Hist. eccl.*, lib. I, capp. 6, 7) *Act. SS.*, ad d. 22 Jun., tom. IV, p. 147-48.
- Albinus** ep. Andegavensis. — Vita, auctore Fortunato, ed. a) *Act. SS.*, ad d. 1 Mart., tom. I, p. 57-60; b) inter opera Fortunati (*Mon. Germ. Hist.*), part. II, p. 27-33; cfr. *ibid.*, p. xij-xv.
- Alexander p., Eventius et Theodulus** mm. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 3 Maii, tom. I, p. 371-75.

- Alexius** conf. Romae. — Vita, auctore anonymo, ed. *Act. SS.*, ad d. 17 Jul., tom. IV, p. 251-53.
- Amandus** ep. Trajectensis. — Vita, auctore Baudemundo, ed. *Act. SS.*, ad d. 6 Febr., tom. I, p. 848-54.
- Amantius** ep. Ruthenensis. — Vita, attributa Fortunato, ed. inter opera Fortunati a) P. L., tom. LXXXVIII, p. 515-26; b) (*Mon. Germ. Hist.*), part. II, p. 55-64; cfr. *ibid.*, p. xxj.
- Ambrosius** ep. Mediolanensis. — Vita, auctore Paulino, ed. P. L., tom. XIV, p. 27-46.
- Anastasia** m. Romana. — Passio ed. *Bibl. Casin.*, tom. III, Florilegii p. 179-84. Cum Passione S. Anastasiae saepissime conjunctae sunt Passiones a) S. Chrysogoni, edita ap. Mombrinium, tom. I, fol. 200^v (col. 2, *Praetextati viri illustrissimi...*, prologus enim fere semper in codicibus deest)-201^v; b) SS. Chioniae, Irenes et Agapes, edita *ibid.*, fol. 201^v-203^r; c) S. Theodotae cum tribus filiis, edita *ibid.*, tom. II, fol. 327^v.
- Anastasius** monachus Persa et soc. mm. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 22 Jan., tom. II, p. 426-31.
- Andreas** apostolus. — Epistola ecclesiae Achaiae, ed. a) ap. Surium, ad d. 30 Nov. (p. 653-83); b) P. G., tom. II, p. 1218-48. — Liber de miraculis B. Andreae, ed. a Max. Bonnet inter opera Gregorii Turonensis, *Script. Rer. Merov.*, tom. I (Hannoverae 1885), p. 827-46.
- Antonius** ab. in Thebaide. — Vita, auctore Athanasio, interprete Evagrio presbytero, ed. a) *Act. SS.*, ad d. 17 Jan., tom. II, p. 120-41; b) P. L., tom. LXXIII, p. 125-70.
- Apollinaris** ep. Ravennas m. — Passio, auctore anonymo, ed. *Act. SS.*, ad d. 23 Jul., tom. V, p. 344-50.
- Arnulphus** ep. Metensis. — Vita ed. a) *Act. SS.*, ad d. 18 Jul., tom. IV, p. 433-40; b) *Script. Rer. Merov.*, tom. II, p. 432-46.
- Ascla** m. Antinoi in Thebaide. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 23 Jan., tom. II, p. 456-57.
- Augustinus** ep. Hipponensis. — Vita, auctore Possidio, ed. a) *Act. SS.*, ad d. 28 Aug., tom. VI, p. 427-40; b) P. L., tom. XXXII, p. 33-66.
- Austregisilus** ep. Bituricensis. — Vita ed. ad d. 20 Maii, tom. V, p. 229^r-32^r.
-
- Babylas** ep. Antiochenus et soc. mm. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 24 Jan., tom. II, p. 571-73.
- Barbara** v. m. Nicomediae. — Passio ed. ap. Zaccaria, *Dissertationes Latinae* (Fulginiae 1781), tom. I, p. 137-45.
- Bartholomaeus** ap. — Acta fabulosa, auctore Pseudo-Abdia, ed. *Act. SS.*, ad d. 23 Aug., tom. V, p. 34-38.
- Basilius** ep. Caesariensis. — Vita adscripta Amphilochio, ed. (sed alia versione) *Act. SS.*, ad d. 14 Jun.; tom. II, p. 938-57.

- Bathildis** reg. — Vita ed. a) *Act. SS.*, ad d. 26 Jan., tom. II, p. 738-42; b) *Script. Rer. Merov.*, tom. II, p. 482-308 (Textus A).
- Benedictus** ab. — Vita, auctore Gregorio M., ed. *Act. SS.*, ad d. 21 Mart., tom. III, p. 277-88. — Translatio S. Benedicti et S. Scholasticae in Galliam, auctore Adalberto vel Adrevaldo, ed. *ibid.*, p. 502-5.
- Bernardus** ab. Claraevallensis. — Vita, libris quinque, auctoribus Gulielmo, Ernaldo et Gaufrido, ed. *Act. SS.*, ad d. 20 Aug., tom. IV, p. 236-326 (num. 270).
- Blasius** ep. Sebastenus in Armenia. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 3 Febr., tom. I, p. 336-39.
- Brandanus** ab. in Hibernia. — Vita ed. ap. Ach. Jubinal, *La légende latine de S. Brendaines* (Paris, 1836, in-8°).
- Briccius** ep. Turonensis. — Gregorii Turonensis *Hist. Franc.*, lib. II, cap. 1.
- Brigida** v. in Hibernia. — Vita, auctore Cogitoso, ed. *Act. SS.*, ad d. 1 Febr., tom. I, p. 135-41.
- Caecilia** v. et soc. (Tiburtius, Valerianus et Maximus) mm. Romae. — Passio ed. ap. Mombridium, tom. I, fol. 188^r-93^r.
- Calixtus** I p. m. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 14 Oct., tom. VI, p. 439-41.
- Cantius, Cantianus et Cantianilla** mm. Aquileiae. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 31 Maii, tom. VII, p. 428-30.
- Carolus M.** imp. — Vita, auctore Einhardo seu Eginhardo, ed. a) *Act. SS.*, ad d. 28 Jan., tom. II, p. 877-88; b) *Mon. Germ.* (in-fol.), tom. II, p. 443-63. — Gesta in Hispania, auctore Pseudo-Turpino, ed. ap. Reiffenberg (cfr. infra, p. 465 extr.).
- Catharina** v. m. — Passio ed. *Act. SS. Hiberniae* (Edinburgi et Londini, 1887, in-4°), p. 681-734.
- Christina** v. m. Tyri ad lacum Vulsinium. — Passio ed. ap. Mombridium, tom. I, fol. 203^r-5^r; sed in codicibus plerumque legitur stilo diverso, nec tamen magis accedit ad Passionem ed. *Act. SS.*, ad d. 24 Jul., tom. V, p. 324-28.
- Christophorus** m. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 25 Jul., tom. VI, p. 146-49.
- Chrysanthus et Daria** mm. Romae. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 25 Oct., tom. XI, p. 469-84.
- Chrysogonus** m. Aquileiae. *Vid.* Anastasia.
- Clemens** I p. m. — Passio ed. ap. Mombridium, tom. I, fol. 193^r-95^r. Plerumque subjectum est Vitae duplex miraculum ed. *ibid.*, fol. 193^r-v.
- Columba** v. m. apud Senones. — Passio ed. ap. Mombridium, tom. I, fol. 200.
- Concordius** pr. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 1 Jan., tom. I, p. 9-10.
- Cornelius** p. m. — Passio ed. ap. Mombridium, tom. I, fol. 210.
- Coronati (Quattuor)**. — Passio ed. a W. Wattenbach ap. Büdinger, *Untersuchungen zur Römischen Kaisergeschichte*, tom. III (Leipzig 1870), p. 324-38.

- Cosmas et Damianus** mm. Aegis in Cilicia. — Passio, partim fabulosa, ed. *Act. SS.*, ad d. 27 Sept., tom. VII, p. 474-78.
- Crispinus et Crispinianus** mm. Suessione. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 25 Oct., tom. XI, p. 533-37.
- Crucis (Sanctae) inventio**. — Ed. a) *Act. SS.*, ad d. 4 Maii, tom. I, p. 443-48; b) ex cod. 2769, a cl. Alfr. Holder, *Inventio sanctae crucis*, etc. (Lipsiae, 1880).
- Crucis (Sanctae) exaltatio**. — Ed. ap. Mombridium, tom. I, fol. 213^v-214^v.
- Cyprianus** ep. Carthaginensis m. — Acta proconsularia, ed. *Act. SS.*, ad d. 14 Sept., tom. IV, p. 332-33. — Passio, auctore anonymo, ed. a Pamelio in capite Operum S. Cypriani (cfr. *Act. SS.*, tom. cit., p. 193, n. 13).
- Dionysius** ep. Paris. et soc. (Rusticus et Eleutherius) mm. — Passio, adscripta Fortunato, ed. a) P. L., tom. LXXXVIII, p. 577-84; b) inter opera Fortunati (*Mon. Germ. Hist.*), part. II, p. 101-3; cfr. *ibid.*, p. xxxj. — Passio, auctore Hilduino, ed. a) ap. Surium, ad d. 9 Oct. (p. 121-30); b) P. L., tom. CVI, p. 23-30.
- Donatianus et Rogatianus** mm. apud Namnetes. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 24 Maii, tom. V, p. 280-81.
- Dormientes (Septem) Ephesi**. — Passio ed. a) ap. Mombridium, tom. II, fol. 268^v-70^r; b) *Act. SS.*, ad d. 27 Jul., tom. VI, p. 389-91; c) inter opera Gregorii Turonensis (*Script. Rer. Merov.*, tom. I), p. 848-53.
- Dorothea v. et Theophilus** scholasticus mm. Caesareae in Cappadocia. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 6 Febr., tom. I, p. 773-76.
- Eugenia, Protus et Hyacinthus** mm. Romae. — Passio ed. P. L., tom. LXXIII, p. 603-20.
- Euphemia** v. m. Chalcedone. — Passio ed. ap. Mombridium, tom. I, fol. 253^v-58^r.
- Euphrasia** v. in Thebaide. — Vita ed. a) *Act. SS.*, ad d. 13 Mart., tom. II, p. 263-74; b) P. L., tom. LXXIII, p. 623-42.
- Euphrosyna** v. Alexandrina. — Vita ed. a) *Act. SS.*, ad d. 11 Febr., tom. II, p. 537-41; b) P. L., tom. LXXIII, p. 643-52.
- Eusebius** ep. Vercellensis. — Vita ed. ap. Ughelli, *Italia Sacra*, tom. IV, p. 749-61.
- Eustachius** et soc. mm. Romae. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 20 Sept., tom. VI, p. 123-33.
- Evurtius** ep. Aurelianensis. — Vita, auctore Lucifero, ed. *Act. SS.*, ad d. 7 Sept., tom. III, p. 52-58.
- Faustinus et Jovitta** mm. Brixiae. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 15 Febr., tom. II, p. 813-17.

- Felicitas cum septem filiis** mm. Romae. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 10 Jul., tom. III, p. 12-13.
- Felix II** p. (vel antipapa) m. — Passio ed. ap. Mombrinium, tom. I, fol. 284v.
- Felix** ep. Tubzacensis in Africa m. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 24 Oct., tom. X, p. 623-28.
- Felix et Adauctus** mm. Romae. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 30 Aug. tom. VI, p. 546, n. 4-6.
- Felix** pr. Nolanus. — Vita (ex Gregorio Turonensi) ed. *Act. SS.*, ad d. 14 Jan., tom. I, p. 941-42.
- Felix** pr. Romanus. — Vita ed. *ibid.*, p. 951.
- Fides v. et Caprasius** mm. Aginnenses. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 20 Oct., tom. VIII, p. 823-25.
- Fructuosus** ep. et soc. mm. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 21 Jan., tom. II, p. 340.
- Fulgentius** ep. Ruspensis. — Vita ed. *Act. SS.*, ad d. 4 Jan., tom. I, p. 32-45.
- Furseus** ab. Latiniacensis. — Vita ed. *Act. SS.*, ad d. 16 Jan., tom. II, p. 36-41.
-
- Gallicanus** dux m. in Aegypto. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 23 Jul., tom. V, p. 37-39.
- Genesisius** notarius m. Arelate. — Passio, auctore Paulino, ed. *Act. SS.*, ad d. 23 Aug., tom. V, p. 135.
- Genulphus** ep. Bituricensis. — Vita ed. *Act. SS.*, ad d. 17 Jan., tom. II, p. 82-91 et p. 106 (numm. 45, 46).
- Germanus** ep. Autisiodorensis. — Vita, auctore Constantio, ed. *Act. SS.*, ad d. 31 Jul., tom. VII, p. 200-20.
- Germanus** ep. Parisiensis. — Vita, auctore Fortunato, ed. a) *Act. SS.*, ad d. 28 Maii, tom. VI, p. 778-87; b) inter opera Fortunati (*Mon. Germ. Hist.*), part. II, p. 11-27. — Translatio ed. *Act. SS.*, tom. cit., p. 788-96.
- Gertrudis** v. Nivellensis. — Vita ed. *Act. SS.*, ad d. 17 Mart., tom. II, p. 594-99.
- Gervasius et Protasius** mm. Mediolani. — Epistola S. Ambrosii, ed. *Act. SS.*, ad d. 19 Jun., tom. III, p. 821-22.
- Gordianus et Epimachus** mm. Romani. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 10 Maii, tom. II, p. 552-53.
- Gregorius M.** p. — Vita, auctore anonymo, ed. *Act. SS.*, ad d. 12 Mart., tom. II, p. 130-36. — Vita, auctore Joanne diacono, ed. *ibid.*, p. 137-210.
- Gregorius** ep. Lingonensis. — Vita, auctore Gregorio Turonensi, ed. a) *Act. SS.*, ad d. 4 Jan., tom. I, p. 168-69; b) inter opera Gregorii Turonensis (*Script. Rer. Merov.*, tom. I), p. 686-90.
-
- Hieronymus** pr. — Vita, auctore anonymo, ed. P. L., tom. XXII, p. 175-84. — Vita, auctore Pseudo-Eusebio, ed. *ibid.*, p. 230-82. — Epistolae apocryphae

- Augustini et Cyrilli Hierosolymitani de laudibus S. Hieronymi, ed. *ibid.*, p. 281-89 et p. 289-326.
- Hilarion** er. — Vita, auctore Hieronymo, ed. *Act. SS.*, ad d. 21 Oct., tom. IX, p. 43-58.
- Hilarius** ep. Pictavensis. — Vita et miracula, auctore Fortunato, ed. *a) Act. SS.*, ad d. 13 Jan., tom. I, p. 790-95; *b) inter opera Fortunati (Mon. Germ. Hist.)*, part. II, p. 1-11.
- Hippolytus** m. Romae. — Passio ed. ap. Mombridium, tom. II, fol. 14^r (*Regresusque Hippolytus post tertium diem...*) -15^r.
- Honoratus** ep. Arelatensis. — Sermo S. Hilarii Arelatensis in ejus depositione, ed. *Act. SS.*, ad d. 16 Jan., tom. II, p. 17-24.
- Ignatius** ep. Antiochenus m. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 1 Febr., tom. I, p. 29-33.
- Jacobus Major** ap. — Vita ed. ap. Mombridium, tom. II, fol. 18^v-20^v.
- Jacobus Min.** ap. — Vita ed. *ibid.*, fol. 18^r.
- Joannes** ev. — Vita, auctore Pseudo-Melitone, ed. P. G., tom. V, p. 1239-50.
- Joannes et Paulus** mm. Romae. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 26 Jun., tom. V, p. 159-60. Huic Passioni in codicibus passim praemissa et conjuncta est Passio S. Gallicani supra indicata.
- Julliana** v. m. Nicomediae. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 16 Febr., tom. II, p. 873-77.
- Julianus** m. in Arvernia. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 28 Aug., tom. VI, p. 173.
- Julianus et Basilissa** mm. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 9 Jan., tom. I, p. 575-87.
- Julianus** ep. Cenomanensis. — Vita, auctore Lethaldo, ed. *Act. SS.*, ad d. 27 Jan., tom. II, p. 762-67.
- Launomarus** ab. Curbionensis. — Vita ed. *Act. SS.*, ad d. 19 Jan., tom. II, p. 230-35.
- Laurentius** diac. m. Romae. — Passio ed. ap. Mombridium, tom. II, fol. 50^r-52^r.
- Leobardus** reclusus. — Vita, auctore Gregorio Turonensi, ed. *a) Act. SS.*, ad d. 18 Jan., tom. II, p. 198-99; *b) inter Gregorii Turonensis opera (Script. Rev. Merov., tom. I)*, p. 741-44.
- Leodegarius** ep. Augustodunensis. — Vita, auctore Ursino, ed. *Act. SS.*, ad d. 2 Oct., tom. I, p. 485-90.
- Leonardus** er. in territorio Lemovicensi. — Vita ed. ap. Arbellot, *Vie de saint Léonard, ses miracles et son culte* (Paris, 1863, in-8°), p. 277-89.

Longinus miles m. in Cappadocia. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 15 Mart., tom. II, p. 384-86.

Lucia v. m. Syracusis. — Passio ed. ap. Surium, ad d. 13 Dec. (p. 247-48).

Lucia et Geminianus mm. Romae. — Passio ed. ap. Mombrinium, tom. II, fol. 59^r-62^r.

Lucianus ep. Bellovacensis et soc. mm. — Passio, auctore anonymo, ed. *Act. SS.*, ad d. 8 Jan., tom. I, p. 466-68.

Malachias ep. Armacanus. — Vita, auctore Bernardo, ed. P. L., tom. CLXXXII, p. 1073-1118. — Sermones duo de eo, auctore eodem, ed. P. L., tom. CLXXXIII, p. 481-86 et p. 486-90.

Malchus monachus captivus. — Vita, auctore Hieronymo, ed. P. L., tom. XXIII, p. 53-60.

Marcellinus et Petrus mm. Romae. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 2 Jun., tom. I, p. 171-73.

Marcellus p. et soc. mm. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 16 Jan., tom. II, p. 5-9.

Marcus ev. — Vita ed. *Act. SS.*, ad d. 25 April., tom. III, p. 347-49 (*Apostolatus Alexandrinus*).

Margareta v. m. Antiochia. — Passio ed. ap. Mombrinium, tom. II, fol. 103^v-107^r.

Maria Magdalena. — Vita ed. ap. Faillon, *Monuments inédits sur l'apostolat de S^o Marie Madeleine en Provence*, etc. (Paris, 1848, gr. in-8°), tom. II, p. 453-56, cum prologo et additamentis ed. *ibid.*, p. 445-52, § 3.

Maria Aegyptiaca. — Vita ed. P. L., tom. LXXIII, p. 673-90.

Marina v. sub monachi habitu Marinus dicta. — Vita ed. P. L., tom. LXXIII, p. 691-94.

Marius, Martha et soc. mm. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 19 Jan., tom. II, p. 216-19.

Martialis ep. Lemovicensis. — Vita, adscripta Aureliano, ed. ap. Surium, ad d. 30 Jun. (p. 363-74).

Martina v. m. Romae. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 1 Jan., tom. I, p. 11-17.

Martinus ep. Turonensis. — Sulpicii Severi scripta de eo, videlicet : 1° Vita, ed. P. L., tom. XX, p. 159-76 ; 2° Epistolae ad Eusebium presbyterum, ad Aurelium diaconum et ad Basulam socrum suam, ed. *ibid.*, p. 173-78, p. 178-80 et p. 181-84 ; 3° Dialogi tres, ed. *ibid.*, p. 183-222 ; in codicibus fere omnibus omittitur Dialogi II capitis 14 pars prior. — De vita S. M., auctore Albino seu Aleuino, ed. P. L., tom. CI, p. 657-62. — Gregorii Turonensis de virtutibus S. M. libri quattuor, ed. a) P. L., tom. LXXI, p. 913-1008 ; b) inter opera Gregorii Turonensis (*Script. Rer. Merov.*, tom. I), p. 584-661. — Excerpta ex eodem Gregorio de obitu seu de gloria postuma S. M. : scilicet *Hist. Franc.*, lib. I, cap. ult., et *De virtutibus S. M.*, lib. I, capp. 4, 5, 6. —

Inscriptiones de S. M., ed. ap. Edm. Le Blant, *Inscriptions chrétiennes de la Gaule*, tom. I, p. 228-246, scilicet n. 166-183, cum descriptione basilicae quoque passim in codicibus adjecta.

Martyres XL Sebasteni. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 10 Mart., tom. II, p. 19-21.

Matthaeus ev. — Passio ed. ap. Mombrinium, tom. II, fol. 140^v-44^r.

Maurilius ep. Andegavensis. — Vita, attributa Fortunato, ed. a) P. L., tom. LXXXVIII, p. 563-76; b) inter opera Fortunati (*Mon. Germ.*), part. II, p. 82-101.

Mauritius et soc. mm. legionis Thebaeae. — Passio ed. a) ap. Surium ad d. 22 Sept. (p. 221-23); b) *Act. SS.*, ad d. 22 Sept., tom. VI, p. 343-49.

Maurus ab. — Vita, auctore Fausto, ed. *Act. SS.*, ad d. 15 Jan., tom. I, p. 1039-50.

Medardus ep. Noviomensis. — Vita, attributa Fortunato, ed. a) *Act. SS.*, ad d. 8 Jun., tom. II, p. 79-81; b) inter opera Fortunati (*Mon. Germ.*), part. II, p. 67-73.

Mennas m. Cotyaei in Phrygia. — Passio ed. ap. Mombrinium, tom. II, fol. 156^r-57^v.

Michael arch. — Apparitio et dedicatio ecclesiae in monte Gargano, ed. *Act. SS.*, ad d. 29 Sept., tom. VIII, p. 61-62.

Nereus, Achilleus et soc. mm. Romani. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 12 Maii, tom. III, p. 6-13.

Nicolaus ep. Myrensis in Lycia. — Vita, « ex B. Methodio, per Joannem Diaconum ecclesiae sancti Januarii », ed. ap. Nic. Carminium Falconium, *Sancti... Nicolai Acta primigenia*, etc. (Neapoli 1731, in fol. min.), p. 112-26. Sed advertendum hujus Vitae capp. XII et XIII (op. cit., p. 119-22) in codicibus fere omnibus legi non prout edita sunt a Carminio, sed ut apud Mombrinium, tom. II, fol. 163^v, col. 1, lin. 6 a fine (*Praeterea cum in Phrygiae partibus...*) — fol. 167^v, col. 2, lin. 7. a fine (... *remearunt ad propria, magnificantes Deum nostrum J. C.*). — Translatio ed. ap. Surium, ad d. 9 Maii (p. 116-21).

Olympias et Maximus mm. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 15 April., tom. II, p. 375, num. 2-4.

Pacomius ab. in Thebaide. — Vita ed. *Act. SS.*, ad d. 14 Maii, tom. III, p. 339-63.

Pancratius m. Romae. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 12 Maii, tom. III, p. 21.

Pantaleo m. Nicomediae. — Passio ed. ap. Mombrinium, tom. II, fol. 191^r-94^r.

Patroclus m. Treccis. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 21 Jan., tom. II, p. 343-43.

- Patrum (Vitae sanctorum) Aegyptiorum.** — Ex editione Rosweydiana recusae P. L., tom. LXXIII et tom. LXXIV.
- Paula** vid. Romana. — Vita, auctore Hieronymo, ed. P. L., tom. XXII, p. 878-906 (Epist. 108).
- Paulus** ap. — Passio, auctore Pseudo-Lino, ed. in *Maxima Bibliotheca Patrum* (Lugduni 1677), tom. II, p. 70-73. — Passio, auctore Pseudo-Marcello, ed. ap. J. Alb. Fabricium, *Cod. Apocr. Novi Test.*, tom. II (seu part. III), p. 632-53. — Passio, auctore Pseudo-Abdia, ed. ibid., p. 441-56.
- Paulus** ep. Leonensis in Britannia minori. — Vita ed. *Act. SS.*, ad d. 12 Maii, tom. III, p. 111-20.
- Paulus** primus eremita in Aegypto. — Vita, auctore Hieronymo, ed. *Act. SS.*, ad d. 10 Jan., tom. I, p. 604-7.
- Perpetua et Felicitas** cum soc. mm. in Africa. — Passio ed. *Catal. codicum hagiographicorum Bibliothecae regiae Bruxellensis*, tom. I, p. 158-61.
- Petrus** ap. — Passio, auctore Pseudo-Lino, ed. in *Max. Bibl. Patrum*, tom. II, p. 67-70. — Passio, auctore Pseudo-Marcello, ed. ap. J. A. Fabricium, *Cod. Apocr. N. T.*, tom. II (seu part. III), p. 632-53. — Passio, auctore Pseudo-Abdia, ed. ibid., p. 402-441.
- Philemon** et soc. (Apollonius et Arianus) mm. Antinoi in Aegypto. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 8 Mart., tom. I, p. 752-56.
- Philippus** ap. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 4 Maii, tom. II, p. 12, n. 2-4.
- Phocas** m. Sinope in Ponto. — Passio ed. ap. Mombrinium, tom. II, fol. 228^r-31^r.
- Polycarpus** ep. Smyrnae m. — Epistola ecclesiae Smyrnenensis de ejus martyrio, ed. *Act. SS.*, ad d. 26 Jan., tom. II, p. 705-7. — Passio, ex Eusebii *Hist. eccl.* interprete Rufino, lib. IV, capp. 14, 15 et lib. V, capp. 20, 24.
- Polycronius** pr. m. — Passio ed. ap. Mombrinium, tom. II, fol. 213^r-v.
- Pontianus** m. Spoleti. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 14 Jan., tom. I, p. 933-34.
- Pontius** m. Cimellae in Alpibus maritimis. — Passio, auctore Valerio, ed. *Act. SS.*, ad d. 14 Maii, tom. III, p. 274-79.
- Praejectus** ep. Arvernensis. — Vita ed. *Act. SS.*, ad d. 25 Jan., tom. II, p. 635-36.
- Praxedes** v. m. Romae. — Passio, auctore Pastore, ed. *Act. SS.*, ad d. 19 Maii, tom. IV, p. 300, n. 5-8.
- Primus et Felicianus** mm. Romani. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 9 Jun., tom. II, p. 152-54.
- Processus et Martinianus** mm. Romae. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 2 Jul., tom. I, p. 303-4.
- Protus et Hyacinthus** m. Romae. — Passio desumpta ex Passione S^{ae} Eugeniae, ed. P. L., tom. LXXIII, p. 605-20.
- Quiriacus** seu Judas ep. Hierosolymorum. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 4 Maii, tom. I, p. 449-50.

- Radegundis** reg. — Vita, auctore Fortunato, ed. a) *Act. SS.*, ad d. 13 Aug., tom. III, p. 67-74; b) inter opera Fortunati (*Mon. Germ. Hist.*), part. II, p. 38-49.
- Remigius** ep. Remensis. — Vita, adscripta Fortunato, ed. a) *Act. SS.*, ad d. 1 Oct., tom. I, p. 128-29; b) Inter opera Fortunati, part. II, p. 64-67. — Vita, auctore Hincmaro, ed. *Act. SS.*, ad d. 1 Oct., tom. I, p. 131-68.
- Richmirus** ab. apud Cenomanos. — Vita ed. *Act. SS.*, ad d. 17 Jan., tom. II, p. 177-79.
- Sabina** v. m. Romae. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 29 Aug., tom. VI, p. 503-4, n. 12-15.
- Sabina** v. m. Trevis. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 29 Jan., tom. II, p. 944-46.
- Sabinianus** m. Trevis. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 29 Jan., tom. II, p. 939-41.
- Scholastica** v. in Monte Casino. — Narratio ex Gregorii M. Dial. (lib. II, capp. 33, 34), ed. *Act. SS.*, ad d. 10 Febr., tom. II, p. 401-2.
- Sebastianus** m. Romae. — Passio, auctore Ambrosio, ed. *Act. SS.*, ad d. 20 Jan., tom. II, p. 265-78.
- Sergius et Bacchus** mm. in Syria. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 7 Oct., tom. III, p. 863-69.
- Silvester** p. — Vita ed. ap. Mombritium, tom. II, fol. 279^v-93^v.
- Simeon Stilita**. — Vita, auctore Antonio, ed. *Act. SS.*, ad d. 5 Jan., tom. I, p. 264-68.
- Simon et Judas** app. — Passio ed. ap. Mombritium, tom. II, fol. 294^v-98^r.
- Simplicius, Faustinus et Beatrix** mm. Romae. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 29 Jul., tom. VII, p. 36.
- Speusippus, Eleusippus et Meleusippus** mm. — Passio, auctore Warnahario, ed. *Act. SS.*, ad d. 17 Jan., tom. II, p. 76-80.
- Stephanus** protom. — Vita, ex Act. Apost., capp. VI, VII et VIII, 1, 2. — Inventio, auctore Luciano presbytero, ed. P. L., tom. XLI, p. 807-15. — Translatio Hierosolymis CPolim, ed. ibid., p. 817-22. — Miracula, excerpta ex Augustino (*De Civ. Dei.*, lib. XXII, cap. VIII, n. 10-cap. IX init.), ed. ibid., p. 766-71.
- Stephanus** I p. m. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 2 Aug., tom. I, p. 139-44.
- Sulpicius Pius** ep. Bituricensis. — Vita ed. *Act. SS.*, ad d. 17 Jan., tom. II, p. 167-74.
- Symphorianus** m. Augustoduni. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 22 Aug., tom. IV, p. 496-97.
- Thecla** v. m. — Passio ed. ap. Mombritium, tom. II, fol. 309^r-12^r.
- Theodorus** m. Amaseae. — Passio ed. ap. Mombritium, tom. II, fol. 324^r-25^v.
- Theodosia** v. m. Caesareae in Palaestina. — Passio ed. *Cat. Brux.*, tom. I, p. 164-78.

- Theogenes** m. in Hellesponto. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 3 Jan., tom. I, p. 134-35.
- Theophilus** vicedominus Adanae in Cilicia. — Historia de conversione et paenitentia ejus, ed. *Act. SS.*, ad d. 4 Febr., tom. I, p. 483-86.
- Thyrsus** et soc. (Leucius, Callinicus, alii) mm. in Asia. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 28 Jan., tom. II, p. 817-24.
- Timotheus** ep. Ephesinus m. — Passio, auctore Polycrate, ed. *Act. SS.*, ad d. 24 Jan., tom. II, p. 566.
- Timotheus et Apollinaris** mm. Remis. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 22 Aug., tom. IV, p. 578-79.
- Vedastus** ep. Atrebatensis. — Vita, auctore Alcuino, ed. *Act. SS.*, ad d. 6 Febr., tom. I, p. 794-99.
- Victor** et soc. mm. Massilienses. — Passio ed. *Anal. Bolland.*, tom. II, p. 317-21.
- Vincentius** diac. Caesaraugustanus m. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 22 Jan., tom. II, p. 394-97.
- Vincentius, Orontius et Victor** mm. Gerundae. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 22 Jan., tom. II, p. 390-93.
- Vitus, Modestus et Crescentia** mm. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 15 Jun., tom. II, p. 1021-26.
- Xystus II** p. et soc. (Felicissimus et Agapitus) mm. — Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 6 Aug., tom. II, p. 140-41.
-

C A T A L O G U S

CODICUM HAGIOGRAPHICORUM LATINORUM

BIBLIOTHECAE NATIONALIS PARISIENSIS.

CCLXXV. Codex signatus num. 5296 C.

Olim Petri Pithoei, deinde Thuaneus (1), deinde Colbertinus 2575, postea Regius C. 3865. c. c.

Foliorum omnino 143, ex pluribus codicillis compactus, quorum qui maximi patent fere 0^m,31 × 0,22, qui minimus (fol. 133-142), 0^m,27 × 0,16, partim columnis binis (fol. 1-42 et fol. 143-145) partim lineis plenis, exaratus partim saeculo XIII (fol. 1-42 et fol. 133-143), partim saeculo XII.

1° Vita sanctissimi Marcialis apostoli (fol. 1^r-16^r). *

2° Passio sanctae Valeriae virginis et martyris (fol. 16^r-19^v).

Continet (fol. 17^r, col. 1 extr. — 18^v, col. 2 p. m.) Vitam S^{ae} Valeriae editam supra ex cod. 916 (tom. I, p. 41-44); sed praecedunt et sequuntur nonnulla quae praesertim spectant ad sanctae virginis parentes et sponsum, hactenus, ni fallimur, inedita. Itaque haec exhibere visum est infra in Appendice.

3° Vita sancti Nicolai episcopi et confessoris (fol. 20^r-35^r). †

Post caput 12 sequitur cap. 18, praeter posteriorem partem, quae ponitur infra (cfr. 4°); deinde cap. 14, ut ap. Carminium, p. 126, not.

4° [Miracula ejusdem] (fol. 35^r-42^r).

Scilicet a) Vitae ed. ap. Carminium capitis 18 pars posterior (*Positum est sacratissimum corpus...* p. 124, col. 1, lin. 5) et capp. 19, 20, 14-17, 21, 22; b) Miracula ed. *Anal. Boll.*, tom. II, p. 131-36.

5° Vita Nicolai praesulis almi (fol. 43^r-47^v).

Eadem quae legitur supra (5°), nisi quod inter Vitae editae cap. 12 et cap. 18 insertum est et cap. 17.

(1) Is profecto quo usus est Mabillonius in edenda Vita S. Odilonis (cfr. *Act. SS. O. S. B.*, saec. VI, p. 631, n. 3, et inde P. L., tom. CXLII, p. 852), ut constat ex lectionibus variantibus ad Vitam S. Odilonis ab illo notatis, si nimirum conferas eas cum lectionibus codicis.

6° Vita sancti Odilonis abbatis (fol. 49^r-63^v).

Auctore S. Petro Damiano, ed. ap. Marrier-Duchesne, *Bibl. Clun.*, p. 315-28 ; sed hic deficiente folio mutila desinit in verbis *figuram quandam trucem nimis atque* (cap. 31 extr.).

7° [Vita altera sancti Odilonis abbatis] (fol. 64^r-97^v).

Auctore Iotsaldo, ed. P. L., tom. CXLII, p. 897-940. Om. lib. II cap. 8, § 1 (p. 921 med.-22 med.). — Sequitur (fol. 97^v) epistola cujusdam Burchardi ad monachos Cluniacenses de apparitione quadam S. Odilonis militi qui Hierosolymis revertens a via recta aberraverat.

8° Vita sanctissimi patris Odonis (fol. 98^r-117^v).

Auctore Joanne sancti discipulo, ed. *Bibl. Clun.*, p. 13 sqq. Mutila desinit in verbis *denuo numquam sentirem* (tom. cit., p. 34, lin. penult.).

9° [Sancti Hilarii episcopi Pictavensis miracula] (fol. 118^r-121^v).

Ut in cod. Carnotensi 204 (*Anal. Boll.*, tom. VIII, p. 183), videlicet *Miracula novem*, ed. *Cat. Brux.*, tom. I, p. 157-38 ; *ibid.*, tom. II, p. 410-21 ; et *Anal. Boll.*, tom. VIII, p. 186-88.

10° Vita sancti ac beatissimi Gregorii papae (fol. 125^r-132^r). *

Auctore Joanne Diac. Foliis deficientibus mutila desinit in verbis *et illius ministerii qualitas* (lib. I, num. 31 extr.).

11° [Vita sancti Geraldii archiepiscopi Braccarensis] (fol. 133^v-132^v).

Ed. ap. Baluz., *Miscellan.* (ed. Mansi), tom. I, p. 131-37.

Appendix ad cod. 5296 C.

VITAE S^{ae} VALERIAE EXORDIUM (Cfr. supra, p. 1, 2°).

Incipit passio sanctae Valeriae virginis et martyris.

1. Igitur in diebus illis, postquam Gaius Julius Caesar, primus imperator Romanorum appellatus, de Britannis et Hispanis necnon et Gallis triumphasset, confosso eo in curia, suscepit pro eo monarchiam imperii Caesar Augustus Octavianus. Qui imperii sui quadragesimo secundo anno, pacificatis per orbem gentibus propter gratiam nativitatibus Jesu Christi Domini nostri de virgine, misit in Gallias procuratorem Leocadium, qui erat ex ejus genere, ut describeret Galliam et tributum acciperet in Romanorum potestatem. Augusto vero septua-

gesimo sexto aetatis suae anno in Campania mortuo et sepulto in Campo Martio, Tiberius, filius ejus adoptatus, Romanorum imperator est appellatus. Hic supra-dictum Leocadium in principatu Galliarum constituit. Qui Leocadius cum uxore sua, nomine Susanna, ab urbe Roma veniens, Lemovicam civitatem, quae prima-
 5 tum tenebat super civitates Galliarum, constituit sibi sedem. Quem Galli principes ducem appellaverunt consuetudine linguae suae. Qui filiam, nomine Valeriam, de uxore sua suscipiens, post non modicum temporis a rebellantibus barbaris contra exercitum Romanorum occisus est.

2. Itaque Valeria, Lemovica civitate oriunda, ut supra diximus, parentibus
 10 secundum saeculi dignitatem praecelsis, opibus locupletatis, sed paganis ritibus implicatis, dignitate generis et morum refulsit. Nondum autem partis Galliae apostolorum praedicatio illustraverat, sed cultus daemonum adhuc ibi erat, nec debitus honor Deo creatori inibi exhibebatur, quamvis ipso tempore Tiberii genus humanum Christi passione fuisset redemptum et claustra inferni visitatione illius
 15 destructa et rhomphaea, quae paradisum claudebat, ejus miseratione foret remota. Valeria tamen, licet pagana, adhuc puella tam corporis quam mentis honestate vernabat, pulchra facie, moribus compta, pudicitia reverendissima, dulcis eloquio, acuta ingenio, parca in cibo et potu; et quamvis nondum renata fuisset unda sacri baptismatis nec initiata mysteriis christianae religionis, digna tamen jam
 20 videbatur quo in caelesti senatu civibus supernae patriae jungeretur. Post mortem autem Augustorum Tiberii et Gaii, dux Galliarum Leocadius, pater ejus, vitam claudens, reliquit eam adolescentulam cum matre Susanna. Claudius vero impe-rator misit in Gallias Stephanum principem in loco ejus, jussitque secundum Romanorum legem Valeriam sibi desponsari et uxorem eam duci, tributumque
 25 Gallorum in romanam ditionem exigi et totius ejusdem regionis esse procura-torem. Desponsata est ergo Valeria eidem juveni Stephano duci, genere Augu-storum nobili et romana dignitate praeclaro fastuque mundialis gloriae sublimato.

3. In illis diebus Claudius Caesar expeditionem fecit contra Britannos, habuitque secum in exercitu Stephanum, sponsum Valeriae, cum multitudine
 30 Gallorum. Et victor existens de Britannis triumphavit et Orcadas triginta tres insulas Britanniae romano adjecit imperio. Stephanus vero dux cum reverteretur ab imperatore Claudio cum legionibus Gallorum, edicto Caesaris civitatem Picta-vis, quam Julius Caesar primum condiderat et ex nomine amici ducis sui, qui in bello recenti caesus fuerat, Pictavo eam vocaverat, de priori loco in aptiorem,
 35 quae nunc est, mutavit positionem, praefecitque in ea ex genere suo militem romanum proconsulem Archadium, quem Galli sua lingua comitem nuncupare coeperunt.

4. Eo tempore Petrus, princeps apostolorum, multis jam turbis ad fidem Christi conversis et ecclesiae Antiochenae evangelio Christi praedicato, Romam, quae
 40 caput mundi et imperatrix videbatur, Christo jubente properavit, ut ubi plus con-fluebant undique gentes, ibi evangelium doceret. Itaque tertio anno imperii Claudii Caesaris Marcum evangelistam Alexandriae et Martialem apostolum Lemo-

vicae direxit. Haec enim civitas admodum populosa et frequentia militum romanorum primatum inter alias urbes Galliae, ut jam praediximus, quasi secunda Roma obtinebat.

5. Apostolus ergo Christi Martialis, triginta et unum annos aetatis habens, ibi praedicare exorsus est, habens secum duos ex discipulis probatos fratres, Alpi- 5 nianum et Austriclinianum, quos jussu beati Petri secum adduxerat ab urbe Roma. Et propter securitatem Romanorum, qui Lemovicam regebant, primum evangelium praedicare coepit in oppido Tullo, ubi erat romanus tribunus Nerva, ex genere Claudii et Neronis, qui post ipsum Claudium Caesar appellatus est. Cujus Nervae filium resuscitavit apostolus Christi a mortuis, et omnes in eodem oppido 10 christiani facti sunt et ab eo baptizati. Ubi christiani ecclesiam construxerunt in veneratione beati Martialis. Quo in monte [terra] deinceps usque hodie mortuorum cadavera non recipit, in testimonio sancti Martialis, qui primum ibi vitam introduxit et mortem idolorum eliminavit. Inde beatus apostolus Martialis Agedunum, valde populosum et valde praeclarum terrena frequentia vicum, evange- 15 lium edocuit et cunctos ibi in nomine sanctae Trinitatis baptizavit. Ibi commoranti ei Dominus apparuit, monens ne cunctaretur introire Lemovicam civitatem. In qua recepit eum sancta Susanna vidua, mater Valeriae virginis et jam sponsae Stephani principis. Haec vero civitas antiquissima... (*ut supra, tom. I, p. 44-44*).

EJUSDEM VITAE FINIS.

20

1. Constituit idem dux Stephanus alterum hospitale pro se et pro Dei apostolo Martiale, quod in tantum possessionibus terrarum dono implevit, ut cotidie turba sexcentorum fratrum ibi reficerentur; et in loco ubi sepulta est sancta Valeria, monente sancto Martiale, ecclesiam construxit, quam multis donis ornavit, et eam sanctus apostolus in honore sancti Petri apostoli, propinqui sui, dedicavit. 25 Et in tantum dux christianus effectus est, tantoque ardore sanctum apostolum Martialem dilexit, ut cuncta quae ille juberet impleret et nuptias et omnem uxorem oblectationem pro Christi amore respueret. Unde factum est ut beatus apostolus sepulcrum ducis juxta sepulcrum suum construeret, ubi et postmodum ambo tumulati sunt. Si quando vero dux Stephanus processisset ad bellum contra barbaros, victoriam reportabat sicut volebat, et eo vivente omnis Gallia ces- 30 savit a bellis, et cum magna gloria Stephanus tributum imperatori Augusto mittebat, quod exsolvebat Gallia. Docebat enim Dei apostolus Christum Dominum hoc praecepisse Judaeis dicentem: *Reddite quae sunt Caesaris Caesari et quae sunt Dei Deo.* 35

2. Post mortem vero sanctae Valeriae martyris exactis septem annis, Claudius Caesar mortuus est, et suscepit pro eo imperium Nero imperator, qui Caesar Augustus appellatus est. Qui statim primo imperii sui anno legationem direxit Stephano principi Galliarum, ut occurreret sibi Romae. Quod Stephanus, ammonente beato Martiale, secundum quod ei Nero imperaverat peregit. Qui monitus 40

est a sancto apostolo ut beatum Petrum, propinquum suum, apostolorum principem, adiret et ab eo indulgentiam peccatorum suorum quaereret, et sua vice servitium ei offerret, eique intimaret orationem Deo offerre pro se, quem suum discipulum in Galliam direxerat, sciretque ei nuntiare qualiter sanctus Petrus inter
 5 principes Romanorum conversaretur. Quod studiose dux peregit. Nam multum aurum sancto Petro apostolo dux obtulit causa amoris beati Martialis. Quod beatus Petrus apostolus sancto Martiali per eundem ducem direxit, et Stephanum ipsum pro interfectione beatae Valeriae virginis, sicut postulavit, absolvit.

3. Et sic dux Stephanus cum magna prosperitate a servitio imperatoris regres-
 10 sus, antequam absolveret exercitum suum, magnam claritatem miraculorum per apostolum Dei Martialem apud Joienciacum palatium cernere meruit. Nam praesente Stephano duce et cunctis ducibus Aquitaniae, beatus apostolus resuscitavit filium Archadii proconsulis Pictavensis, qui fuerat a daemonibus submersus, et ipsos daemones ab eo fugavit loco.

4. Nero vero quarto decimo anno imperii sui persecutionem primus ex imperatoribus contra christianos movit suadente Simone mago, et ipso anno Petrum et Paulum apostolorum principes interemit martyrio. Sequenti vero anno Nero se ipsum interfecit, et Vespasianus post eum Caesar Augustus est appellatus. Quarto
 20 autem anno imperii Vespasiani Stephanus dux apud Lemovicas in pace mortuus est quarto kalendas junii, et sepultus est a magno viro sancto Martiale juxta tumulum ejus, sicut ipse vivus petierat, ut quos dilectio una viventes adnexuerat, eorum corpora nec in morte ab invicem dirimerentur.

5. Post mortem denique Stephani quinto decimo die apparuit Dominus Jesus Christus beato et dilecto suo Martiali, dum esset in oratione solitarius, et salutavit eum dicens : *Pax tibi sit, frater carissime ; esto paratus, quia quinto decimo die deducam te ego ipse in regno Patris mei.* Quod et factum est : quinto decimo etenim die, quo Dominus dixerat ei, beatus apostolus Martialis in pace migravit, quinquagesimo nono aetatis suae anno, episcopatus autem vice-
 25 simo octavo, pridie kalendarum juliarum, et sepultus est a sanctis discipulis suis Alpiniano et Austricliniano juxta tumulum Stephani ducis in ecclesia sancti Petri, ubi corpus sanctae Valeriae ipse sepelierat.

6. Suscepit autem pro Christo martyrium beata Valeria virgo decimo die mensis decembris, quod est quarto idus ejusdem mensis, imperante Claudio Caesare. Virgo igitur ipsa, victrix diaboli, primitiae martyrum virginum a beato apostolo
 35 Martiale oblata est ante conspectum Dei nostri, cui est gloria in saecula saeculorum. Amen.

Explicit vita et passio sanctae Valeriae virginis et martyris.

CCLXXVI. Codex signatus num. 5296 D.

Olim Thuaneus, deinde Colbertinus 1337, postea Regius C. 3863. 11.

Foliorum 99, med. (0^m, 325 × 0, 20), partim columnis binis (fol. 1-15 et fol. 22-30), partim lineis plenis, exaratus saec. XI (fol. 1-30), saec. XII (fol. 31-34) et saec. IX (fol. 35 sqq.).

1° Passio sanctorum martyrum Johannis et Pauli, quae est vi kal. julii (fol. 1^r-4^v). *

2° Passio sancti Dionysii cum sociis suis Rustico et Eleutherio, quae celebratur vii^{mo} idus octobris (fol. 4^v-7^v). *

Auctore Fortunato.

3° Passio sanctorum martyrum Sixti, Felicissimi et Agapiti (fol. 7^v-10^r). *

4° Passio sancti Laurentii martyris, quae est iii idus augusti (fol. 10^r-13^v). *

5° Passio sancti Hippolyti sociorumque ejus (fol. 13^v-15^v). *

6° Vita sancti et beatissimi Marcialis..., edita ab Aureliano successore ejus... (fol. 16^r-28^v). *

Omm. capp. 21-23.

7° Passio sanctorum martyrum Cosmae et Damiani (fol. 28^v-30^v).

Altera versio Actorum ed. Act. SS., ad d. 27 Sept., tom. VII, p. 471-72.

8° [Actus sancti Joannis apostoli et evangelistae] (fol. 35^r-40^v). *

Excisis foliis deest initium usque ad... *redimite vobis terras quas.*

9° Passio sancti Jacobi fratris sancti Johannis evangelistae, quae est viii^o kal. augusti (fol. 40^v-43^r). *

10° Passio sancti Bartholomaei apostoli, quod est viii kal. septembris (fol. 43^r-49^v). *

11° Passio sancti Matthaei apostoli et evangelistae, quae est xi kal. octobris (fol. 49^v-58^v). *

12° Passio sanctorum Judas Jacobi et Simonis Cananaei, quod est v kal. novembris (fol. 58^v-68^v). *

13° Adsumptio sancti Philippi apostoli, quod est kal. maii (fol. 69^r-70^v). *

14° Gesta sanctae Felicitatis (fol. 70^v-72^v). *

15° Gesta sancti Eleutherii (fol. 72^v-76^v).

Barbaro stilo conscripta et diversa ab ed. ap. Mombrinium, tom. I. In fine mutila, excisis foliis. Vid. infra Append.

16° [Passio sanctae Agathae] (fol. 77^r-79^v). *

Acephala inc. *plaga quam in me exercuisti ita curare ut...* (num. 11, p. m.).

17° Passio sanctae Luciae virginis et martyris (fol. 80^r-84^v). *

18° Passio sanctae Caeciliae (fol. 84^v-99^v). *

In fine mutila, abscissis foliis.

Appendix ad cod. 5296 D.

PASSIO S. ELEUTHERII (Cfr. supra, 15°).

Incipit gesta sancti Eleutherii.

1. Quinto et vicesimo anno imperii sui Adrianus imperator, dum ab Oriente veniret ad Romam, pervenit ad auditum ejus de beato puero, cui nomen est
5 Eleutherius. Hic namque Eleutherius unicus erat matris suae viduae, nomine Antiae, quae viderat in corpore Paulum apostolum, virum autem habuerat inlustrem nomine Ingenium, qui tertio Candedam Romae ediderat. Hujus ergo relicta, ut diximus, nomine Antia, mater Eleutherii, in urbe Roma prima omnium matronarum nutriit filium suum in religione sancta et doceri fecit eum sacris litteris
10 Christi ab episcopo Dinamio. Qui Dinamius, videns eum fortiter in eruditione sancta proficere¹, sexto decimo aetatis suae anno fecit eum diaconum, octavo decimo autem anno provexit eum ad presbyterum; quem videns sanitates efficere et daemones effugare, vicesimo anno fecit eum episcopum.

2. Tunc Adrianus imperator, auditis his, misit Felicem comitem cum ducentis
15 militibus, ut eum perduceret. Qui Felix dum venisset ad eum, invenit eum in ecclesia Dei populum docentem. Quem intuens beatus Eleutherius, dixit: *Felix, quid est quod cum tanta tyrannide ingressus es super nos, quasi nostra*

Num. 1. — ¹ cod. proficiscere.

*virtute possimus vestrae potestati obviare? Deus, qui ab ineunte¹ aetate adest mihi servo suo ipse extinguat² viam tuam³. Ad hanc vocem Felix contremuit et cum reverentia coepit dicere, quod iussum ei fuerat ab imperatore Adriano quod ei exhibendum venisset. Cui respondit sanctus Eleutherius, dixit: *Numquid nos latere potest quia missus es ad nos? Nihil est quod igno-* 5 *rare possint ii qui Spiritum sanctum accipiunt; ipse enim credentibus in se nota⁴ faciet non solum quae sunt et quae fuerunt, sed illa quae futura erunt.* Et cum plurima sancto sermone repeteret, procidit ad pedes ejus Felix comes, dicens: *Eleutherii, famule Dei, da mihi talem intellectum, ut ego credam cui tu credis.* Facta igitur oratione, imposuit illi manum, et 10 euntes ambo ibant Romam cum omnibus militibus.*

3. Carpentem autem iter, de adventu et de redemptione Domini nostri Jesu Christi sermo comitabatur. Cumque venissent ad fluvium, sederunt sub arbore, et coepit eos hortari sanctus Eleutherius ut, refectionem sumentes, ita flu[vi]um transmearent. Tunc dixit ei Felix comes: *Vivit Dominus, cujus tu cultor es,* 15 *quia non capiam cibum neque potum, nisi me feceris christianum.* Cui sanctus Eleutherius dixit: *Si credis Jesum Christum esse filium Dei vivi, et credis quod in nomine ejus tinctus¹ in hoc flumine remissionem consequaris omnium peccatorum, potest hoc fieri.* Cui respondit Felix comes: *Non ego te ultro rogarem ut me faceres christianum, nisi ex toto corde* 20 *meo crederem Christum.* Tunc sanctus Eleutherius episcopus, adprehensa manu ejus, tulit eum in partem, et invocato mysterio Trinitatis baptizavit eum. Post benedixit super caput ejus, dicens: *Domine Jesu Christe, ita inlumina cor ejus sicut eunuchi per Philippum apostolum tuum, et ostende orna-* 25 *tum fidei super eum.* Haec et his similia cum dixisset, reliquit sanctum Eleutherium Felix, et vadit ad fratres suos, indicans eis omnia quae facta fuerant² circa eum; qui et ipsi³ cum magno gaudio crediderunt Christo.

4. Cumque ingressus fuisset sanctus Eleutherius palatium, nuntiatum est a militibus Adriano. Imperator praeparari sibi publice¹ tribunal, et sedens jussit eum in suo conspectu praesentari. Et interrogans eum Adrianus imperator, ait: 30 *Dic mihi, Eleutheri, quomodo, illustrissimae libertatis² existens, tradidisti te ipsum insanissimae superstitioni et credis hunc Deum, qui ab hominibus crucifixus est?* Beatus vero Eleutherius silentio studens adstabat. Iterum interrogans eum Adrianus imperator, ait: *Eleutherii, responde ad haec quae te interrogo.* Tunc sanctus Eleutherius, aspiciens caelum, facto 35 signaculo quod in Christo est, ita coepit loqui: *Libertas² inlustriissima et vera haec est, cognoscere et colere factorem caeli et terrae et omnium creatorem.* Adrianus imperator dixit: *Adquiesce mihi et ad deos meos³ cul-*

Num. 2. — ¹ ita corr., prius enunte. — ² prius extinguit. — ³ prius tu. — ⁴ cod. notam.

Num. 3. — ¹ cod. tintus. — ² cod. fuerat. — ³ prius ipse.

Num. 4. — ¹ prius publicem. — ² prius libertatis, libertas. — ³ prius deus meus. — ⁴ prius cujus.

tor accede, et faciam te magnum in palatio meo. Cui⁴ sanctus Eleutherius dixit : *Verba tua dolo et amaritudine plena sunt.*

5. Fremens itaque Adrianus imperator, jussit adferri lectum aereum, et expoliari¹ fecit sanctum Eletherium et nudum per quatuor tendi, ut disjungerentur
5 *dilicata*² artus membrorum ejus. Omnis itaque populus Romanus euegit ad hoc *expectaculum* tanti certaminis ; in quo clamabat omnis : *Ingenuum et sapientem*³ *et nobilem*⁴ *virum vult interficere imperator.* Et cum transisset hora ejus, jussit solvi sanctum Eletherium, sperans eum arsisse. Erat enim sub ipso lecto aereo ignis copiosissimus accensus⁵. Mox autem solverunt eum manus ejus
10 *et pedes.* Exurgensque⁶ sanus, coepit deambulare et omnis populus⁷ *extensa manu*⁸ dicere : *Viri Romani, audite. Magnus et verus unus Deus omnipotens, et non est alius nisi hic quem praedicaverunt apostoli Petrus et Paulus, per quos multas virtutes et sanitates ipse Deus fecit in populo ; et Simonem in magicis artibus*⁹ *suis gloriantem*¹⁰ *prostraverunt, et idola*
15 *muta et surda, quae colit*¹¹ *Adrianus imperator, suis pedibus conculca-*
verunt.

6. Tunc Adrianus imperator jussit adferri craticulam¹, et perunctum² oleo super carbones arduos poni ; dixitque ad sanctum³ Eletherium : *Per invictum solem, quia sicut filium te habeo*⁴, *si deos meos adoraveris. Si autem*
20 *tem nolueris, in ista te assabo*⁵ *craticula.* Sanctus Eletherius dixit : *Lupe rapax, avidi*⁶ *sunt sermones tui ; tecum sint in perditione. Me autem scias nec meum Dominum derelinquere nec tuam craticulam formidare.* Tunc Adrianus imperator jussit eum expoliari et nudum in craticulam ignitam imponi. Statimque ut est impositus, ita⁷ ignis extinctus est et craticulam refrexit⁸
25 *ut ne leviter eam tepor ignis, qui accensus*⁹ fuerat, remaneret.

7. Ad haec insaniens Adrianus imperator jussit sartaginem immanissimam repleri oleo. Et dum ebulliret et [i]nundaret, dixit Adrianus imperator Eletherio : *Miserere tuae nobilissimae juventutis, ne ira[m] deorum incurrat et quasi unum copadium in istam sartaginem exfrigaris.* Respondit sanctus Eletherius [et] dixit : *Cum sis curiosus omnium, miror quomodo*¹ *non potuisti ad hoc pertingere, quod tres pueri hebraei missi in camino flammae ardentis, cujus altitudo sexaginta cubitis clata stridentibus*² *pabulis picis et resinae et sarmentorum ferebatur in nubes, in medio hujus flammae laetati*³ *cantando potius quam timendo permanentes pro-*

Num. 5. — ¹ prius expoliare. — ² ita cod. — ³ prius sapienter. — ⁴ cod. novilem. — ⁵ prius accessus. — ⁶ que add. a corr. — ⁷ ita cod., leg. omni populo. — ⁸ prius manum. — ⁹ prius maieis (artibus add. corr). — ¹⁰ prius gloriantem. — ¹¹ prius colit, corr. coluit.

Num. 6. — ¹ cod. graticulam, et ita deinceps. — ² prius perunctam ; Eleutherium add. corr. — ³ prius sanctam. — ⁴ prius habeo. — ⁵ prius arsabo. — ⁶ prius avide. — ⁷ vox deleta a corr. — ⁸ prius refixit. — ⁹ cod. accessus.

Num. 7. — ¹ cod. commodo. — ² cod. istridentibus. — ³ cod. lactari, corr. lactati.

bantur inlaesi : qui[a] Filius Dei apparuit in medio eorum, quem ego colo. Hujus sum ego exiguus servus et indignus sacerdos⁴, qui me numquam deseruit ab infantia mea. Tunc Adrianus imperator jussit eum in media sartagine nudum poni. Et ita refrixit oleum ut penitus nulla⁵ pars in eo potuisset⁶ remanere fervoris⁷. 5

8. Nesciens autem Adrianus imperator quid ageret Deus circa filium suum Eleutherium, insultabat ei in oleo sartaginis posito : hanc enim virtutem suam Dominus ita¹ sartagini² praestitit ut ignis subtus flammam evomeret. Insultans ergo Adrianus imperator sancto Eleutherio, dicebat : *Antequam decoquaris³, promitte te sacrificare diis, et liberabo⁴ te* : Respondit autem sanctus Eleu- 10
therius et dixit : *Adriane imperator, hoc dii tui [tibi] praestant quod ipsa-
met iis⁵ natura concessit. Sicut enim illi oculos⁶ habent et non vident,
sic et tu caecus remansisti et orbis⁷. Nam et lectus aereus succensus et
craticula tua et sartago tua tantum mihi refrigerium praestiterunt ut
algere potius potuerim quam ardere. Sed oculi tui⁸ incredulitatis cali- 15
gine⁹ nubilati¹⁰ non possunt videre quod Dei est. Aperi oculos¹¹ mentis
 tuae, o Adriane imperator, et considera verum¹² imperatorem Dominum
 Jesum Christum. Non vides¹³ quomodo ad ejus imperium algeat ignis.
 Nam quasi in fonte frigido¹⁴ ita in oleo sartaginis tuae conversor. Age
 ergo paenitentiam de tua ignavia et verum Deum te non coluisse jam 20
 plora.*

9. Ad haec Adrianus imperator tanta ira correptus est, ut in angustia et anxie-
tate illum transferret. Tunc Corribon praefectus¹, videns angustiari imperato-
r[em] dixit ei : *Domine imperator, ab oriente usque in occidentem totus
mundus tuo imperio subjacet et universae gentes tuae jussioni famulan- 25
tur. Hic unus puer unus in conspectu nostro contemnit regnum tuum.
Jubeat majestas tua recipi eum in carcere, et ego jubeam clibanum aereum
feri cum sudibus et cooperculo² : in quo ardente cum fuerit missus et
coopertus, ultra non insultabit. Tu autem, surge laetus ; gaude³ et
requiesce hodie. Crastino vero die in conspectu totius populi Romani in 30
medio ampiteatro videbitur⁴ de [eo]⁵ triumphum⁶. Audiens haec beatus
Eleutherius dixit : *Sic credo et haec est fides mea, quod triumphum de me
videat, non suum, sed Domini mei Jesu Christi.**

10. Alia vero die Corribon praefectus¹, invitato omni populo Romano ad ampi-

— ⁴ cod. sacerdos. — ⁵ cod. nullam. — ⁶ cod. poni sed. — ⁷ cod. temporis.

Num. 8. — ¹ cod. ut. — ² cod. sartagine. — ³ cod. dequoqualis, corr. dequo-
quaris. — ⁴ prius liveravo. — ⁵ (ips. iis) cod. ipse metal. — ⁶ prius oculus. —
⁷ cod. orbis. — ⁸ tuae corr. — ⁹ prius cline. — ¹⁰ prius nivilati, corr. involuti.
— ¹¹ prius oculis. — ¹² (c. v.) prius consideraverunt. — ¹³ add. cod. et consi-
deraveŕ. — ¹⁴ prius frigida.

Num. 9. — cod. pŕf et. — ² prius corperculo. — ³ prius grande. — ⁴ cod.
vitevitur, videbit corr. — ⁵ om. cod., te corr. — ⁶ ita cod.

- teatrum, primo ad electionem populi fecit a venatoribus aliquantas feras interfici. Circa tertiam vero horam fecit sanctum Eleutherium ingredi. Et positum est in conspectu ejus clibanum ingens et candens, et intrinsecus erat sudibus ferreis instructum. Et dixit ad eum Corribon praefectus ²: *Omnes gentes majestatem*
5 *domini nostri Adriani Augusti venerantur* ³ *et cum omni reverentia*
jussionibus ejus obtemperant. Tu solus inveniris superbus et contemptor
jussionibus ejus. Quapropter aut audi ⁴ *praeceptum ejus et deos deasque*
quos colit ⁵ *adora aut scias quod te* ⁶ *in isto clibano mitto. Dicit ei sanctus*
Eleutherius: Audi, praefecte ⁷ *Corribon. Tu habes regem* ⁸ *tuum qui te*
10 *praefectum fecit; et ego habeo regem* ⁸ *meum qui me fecit episcopum.*
Unus e duobus his regibus qui vicerit, ipsum adorari oportet a me et a
te. Si enim vicerit clibanus ⁹ *tuus fidem* ¹⁰ *meam, recte ego adoro regem*
tuum. Si vero victus fuerit a ¹¹ *rege meo clibanus tuus, tu adora Deum*
meum Jesum Christum.
- 15** **11.** Tunc jussit Adrianus imperator ut in clibanum sanctus Eleutherius mitteretur. Respiciens autem in caelum sanctus Eleutherius, dixit: *Gaudium nostrum et verum lumen animarum credentium in te, tu scis quia omnes*
passiones pro nomine tuo mihi suaves ¹ *sunt. Sed ut ostendas contendenti-*
bus contra te omnia elementa esse contraria ², *non concedas me famu-*
20 *lum tuum in isto clibano consumi. Cumque haec dixisset et jactatus esset in*
clibano, illae sudes ³ *ferreae quasi lignae fuissent ita consumptae sunt, et intus*
limpida omnia et frigidissima sunt effecta. (Cetera desiderantur.)

CCLXXVII. Codex signatus num. 5297.

Olim Fulcardimontensis, deinde Colbertinus 512, postea Regius C. 3593. 7.

Foliorum 169, maj. (0^m,44 × 0,295), columnis binis, exaratus saec. XIII.

1° [Passio sancti Tryphonis] (fol. 1^r-2^v).

Ed. supra, tom. I, p. 284-92, multis lectionibus variantibus. Acephala, avulsis in capite foliis, inc. *Et sanctus Trifon dixit: Tu tantum celerius egredere...* (num. 10 med.).

2° Passio sancti Phileae episcopi, cujus natalis recollitur pridie nonas februarii (fol. 2^v-6^r).

Eusebii *Hist. Eccl.* interprete Rufino, lib. VIII, cap. 1-3, 6 (pars posterior :

Num. 10. — ¹ *prius* praefecte. — ² *cod. prof.* — ³ (a. v.) *cod. agusti* benerrantur. — ⁴ *prius* adi. — ⁵ *prius* colat. — ⁶ (adora aut-et) *cod. adorat* sciasque quos. — ⁷ *cod. profecto.* — ⁸ *prius* regnum. — ⁹ *prius* clibanum. — ¹⁰ *prius* fedem. — ¹¹ *prius* ad.

Num. 11. — ¹ *prius* suave. — ² *cod. contrarias.* — ³ *cod. subdes.*

Accidit namque...), 7, 9, 10; quibus subjuncta sunt quae leguntur in Passione S. Phileae ed. *Act. SS.*, ad d. 4 Febr., tom. I, p. 463-64, num. 3 init. (*Sed jam tempus est...*). — 10. Sed et toti Passioni in cod. praemittitur prima sententia Passionis editae (*Gloriosissimi martyris...*).

3° Passio sanctae Agathae virginis, nonas februarii celebranda (fol. 6^r-7^v). *

Multae lectiones variantes, praesertim initio.

4° Vita sancti Amandi episcopi, cujus sollemnitatis celebratur VIII idus februarii (fol. 7^v-11^r). *

5° Suppletio quae addita est libello vitae sanctissimi a Milone monacho et sacerdote coenobii ipsius (fol. 11^r-12^v); Titulus de obitu beati Amandi episcopi (fol. 12^v); Argumentum quo tempore beatus Christi confessor Amandus vel natus vel defunctus sit (fol. 12^v).

Ed. P. L., tom. CXXI, p. 967-74. Mutilum desinit ultimum documentum, avulso folio, in verbis *Quibus etiam diebus Ebroinus major domus nefandas regno Francorum frendens inferebat* (tom. cit., p. 972 med.).

6° Sermo de elevatione corporis beati Amandi, quae facta est a Lothario custode anno ab incarnatione Domini octingentesimo nono, a transitu praedicti patris centesimo quinquagesimo, die vicesimo mensis septembris (fol. 15^r-17^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 6 Febr., tom. I, p. 891-93. Sequitur (fol. 17^r) hymnus *Amande praesul optime...*, ed. ibid., p. 903.

7° Vita sancti Vedasti, cujus transitus colitur octavo idus februarii (fol. 17^r-20^v).

Auctore Alcuino, ed. ibid., p. 794-99. Sequitur (fol. 20^v-21^v) *Omelia Albini levitae in die natali ejusdem sancti dicenda ad populum*, ed. ibid., p. 800.

8° Miracula viri Dei Vedasti, descripta ab Hamoino presbytero et monacho atque ejusdem ecclesiae aedituo (fol. 21^v-22^r).

Ed. ibid., p. 801-2.

9° De virtutibus sancti Vedasti, diversis temporibus ostensis sed olim a fratribus ejus coenobii in unum collectis (fol. 22^r-24^v).

Ed. ibid., p. 803-8. Post praefationem legitur index capitulorum et toti libro subjectus est (fol. 24^v) hymnus ed. ibid., p. 792, num. 56.

10° Gregorii Turonensis de Antoliano martyre (fol. 24^v).

Scilicet Gregorii Turonensis libri *in gloria martyrum* cap. 64.

11° Passio sanctae Dorotheae virginis, octavo idus februarii recolenda (fol. 24^v-26^v). *

12° Vita sancti Severini abbatis, cujus transitus colitur m° idus februarii (fol. 26^v-29^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 11 Febr., tom. II, p. 347-351. Omm. numm. 18, 19.

13° Vita sanctae Euphrasiae virginis, cujus festum colitur m° idus februarii (fol. 29^r-35^r). *

Multae lectiones variantes, ut videatur diversa esse versio.

14° Confessiones et actus martyrum Saturnini presbyteri, Felicis, Dativi, Ampelii, ceterorumque infra scriptorum, qui propter collectas et scripturas dominicas sub Anolino, tunc proconsule Africae, die pridie idus februarii Carthagine Dominum confessi, diversis locis temporibusque discretis beatissimum sanguinem profuderunt (fol. 35^r-39^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 11 Febr., tom. II, p. 313-19. Legitur in cod. (a fol. 38^r, col. 1, lin. 7) appendix illa quam, utpote a Donatistis depravatam, edere noluerunt majores nostri.

15° Passio sancti Valentini episcopi [Interamnensis], sexto decimo kal. martii celebranda (fol. 39^r-40^r).

Ed. *ibid.*, ad d. 14 Febr., p. 736-37.

16° Passio sancti Blasii episcopi, tertio nonas februarii recolenda (fol. 40^r-41^v). *

17° Passio sanctorum Faustini et Jovitae, quinto decimo kal. martii celebranda (fol. 41^v-46^r). *

18° Passio sanctae Julianae virginis, celebranda xiiii kal. martii (fol. 46^r-48^v). *

19° Passio sancti Polycronii episcopi, decimo kal. martii celebranda (fol. 48^r-49^v). *

Scilicet, ut saepe reperitur, cum subjectis Actis SS. Abdon et Sennes (quorum primum tantum caput in codice legitur) et Actis SS. Olympiadis et Maximi.

20° Vita sancti Silvini, cujus transitus est tertio decimo kal. martii (fol. 49^v-51^v).

Auctore Antenore, ed. *Act. SS.*, ad d. 17 Febr., tom. III, p. 29-31.

21° Tractatus de electione Mathiae apostoli, cujus natalis est vi kal. martii (fol. 51^v-54^r).

Auctore Autperto, ed. *ibid.*, ad d. 24 Febr., p. 437-44.

22° De inventione capitis sancti Johannis praecursoris Domini, quae recolitur vi^o kal. martii (fol. 54^r-56^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 24 Jun., tom. IV, p. 716-18 et p. 724-28. Om. posterior pars num. 157 (*Facta est....*)

23° Vita sancti Alexandri episcopi civitatis Alexandriae, cujus transitus celebratur iiii kal. martii (fol. 56^v-62^v).

Ex Cassiodori *Hist. Trip.*, lib. I, cap. 12-18, et lib. II, cap. 1 sqq. (P. L., tom. LXIX, p. 901 sqq.); sed caput 15 paucis contractum est, suppresso textu epistolae. Praetermissa sunt etiam cap. 15, ultima sententia capitis 16 et fere tota prior pars capitis 17 et ejusdem finis, et passim alia non pauca.

24° Vita sanctae Austrebertae virginis, cujus transitus est iiii^o idus februarii (fol. 63^v-70^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 10 Febr., tom. II, p. 419-20. In cod. reperiuntur ea quae in cod. Longipontis notata sunt tom. cit., p. 428, annot. *f, g, h*.

25° Vita sancti Albini episcopi Andegavensis, cujus transitus celebratur kal. martii (fol. 70^r-71^v). *

Om. prol. Sed hujus loco descriptum est Gregorii Turonensis lib. *in gloria confessorum* cap. 96.

26° De miraculis post ejus transitum patratis (fol. 71^v-74^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 1 Mart., tom. I, p. 60-63.

27° Passio sancti Focae episcopi fol. 74^v-77^r). *

28° Passio sanctarum Perpetuae et Felicitatis et aliorum sanctorum martyrum, nonas martii celebranda (fol. 77^r-78^v). *

29° Passio Philemonis, Coraulae et Arriani praesidis, viii idus martii celebranda (fol. 78^r-80^v). *

30° Passio sanctorum xl martyrum, v^{to} idus martii celebranda (fol. 80^v-81^v). *

Folio exciso, major pars desideratur post initium.

31° Vita beati Gregorii papae, cujus transitus celebratur III° idus martii (fol. 81^v-85^v). *

Auctore anonymo. Post Vitam sequitur epitaphium quod legitur in fine libri IV Vitae sequentis.

32° [Vita ejusdem papae], (fol. 85^v-136^v). *

Auctore Joanne Diacono. Post Vitam hanc iterum descripta sunt quaedam ex fine Vitae praecedentis (p. 136, numm. 26, 27) et ultima disticha quatuor epilogi metrici (p. 211).

33° Vita sancti Pauli episcopi, cujus transitus celebratur III° idus martii (fol. 136^v-143^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 12 Mart., tom. II, p. 111-120.

34° Passio sancti Longini, idus martii celebranda (fol. 143^r-144^r). *

35° Vita sanctae Geretrudis virginis, cujus transitus celebratur XVI kal. aprilis (fol. 144^r-145^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 17 Mart., tom. II, p. 504-06, num. 1-8.

36° Virtutes quas Dominus post obitum illius dignatus est ostendere (fol. 145^v-147^r).

Ed. *ibid.*, p. 506-09, num. 9-19.

37° Vita sancti Johannis Penariensis, cujus transitus colitur XIII kal. aprilis (fol. 147^r-147^v).

Ed. *ibid.*, ad d. 19 Mart., p. 31.

38° Passio sancti Caloceri, recolenda XVI° kal. aprilis (fol. 147^v-149^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 15 Febr. (inter Acta SS. Faustini et Jovitae), tom. II, p. 817-20.

39° Vita beati Wlfranni archiepiscopi, cujus transitus colitur XIII kal. aprilis (fol. 149^v-152^v).

Auctore Jona, ed. *Act. SS. O. S. B.*, saec. III, part. I, p. 337-63. Mutila desinit in verbis *vivebat quam docebat* (num. 2 med.).

40° Vita sancti Ermenlandi abbatis, cujus transitus colitur VIII kal. aprilis (fol. 152^v-159^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 25 Mart., tom. III, p. 576-86.

41° Passio sancti Irenaei episcopi, VIII° kal. aprilis recolenda (fol. 159^v-160^r).

Ed. *ibid.*, p. 556-57.

42° Vita sancti Johannis eremitaе, cujus transitus celebratur vi kalendas aprilis (fol. 160^r-164^r).

Ex Rufini Aquileiensis *Historia monachorum*, cap. I (P. L., tom. XXI, p. 391 403).

43° Vita sancti Eustasii abbatis, cujus transitus colitur quarto kal. aprilis (fol. 164^r-166^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 19 Mart., tom. III, p. 783-90. Om. praefatio.

44° Vita sancti Joannis Chrysostomi, quae recolitur vi° kalendas februarii (fol. 166^r-169^v).

Quam conscripsit quidam *Leo*, qui et *Johannes agnomine*, et dedicavit *Sacrae dignitatis summi presbyteratus culmine sublimato viro, quondam Juliano, nunc Lupo nomine*, adhuc inedita, ni fallimur. Sed cum hic dimidia fere parte mutila sit et jam perspexerimus eandem integram legi in antiquiori codice 11749 postea describendo, illam ex hoc posteriori inferius vulgare potius visum est.

CCLXXVIII. Codex signatus num. 5298.

Olim coenobii Moissiacensis (?), deinde Colbertinus 746, postea Regius C. 3634.3. Foliorum 128, maj. (0^m, 455 × 0,20), columnis binis, exaratus saec. XII.

Complectitur multas homilias et lacinias vel compendia Vitarum sanctorum inter divinum officium legenda, admodum vero paucas Vitas integras. Has solas distinctius recensere visum est, ceterorum vero brevem tantum elenchum subicere.

1° Passio beati Philippi apostoli, quod est kal. maii (fol. 22^r-22^v). *

Omisso num. 1, inc. *Post ascensionem Domini Salvatoris beatus quidem Philippus per annos viginti....*

2° Vita sanctissimi Alexii confessoris, cujus festivitas celebratur xvi kal. augusti (fol. 43^v-46^v). *

3° Passio beatissimi Christi martyris Genesii [notarii Arelatensis] (fol. 63^r-64^v).

Ed. supra ex cod. 3820 (tom. I, p. 371-75). In fine additum est Miraculum arboris salutiferae, de quo *Act. SS.*, ad d. 23 Aug., tom. V, p. 134, num. 61.

4° Passio sanctorum martyrum Mauritii, Exuperii, Candidi, Victoris, Innocentii et Vitalis, qui passi

sunt sub Maximi[a]no imperatore x kal. octobris
(fol. 76^r-78^r). *

Omm. omnia quae in Vita edita sequuntur post verba *in libro vitae sunt scripta* (ap. Surium cap. 9 init.).

5° Dedicatio sancti Michaelis archangeli [in monte Gargano], quod est iiii kal. octobrium (fol. 78^r-79^v). *

6° Passio sanctorum martyrum Dionysii, Rustici et Eleutherii, qui passi sunt vii idus octobris (fol. 83^v-85^v). *

Auctore Fortunato.

7° Vita sancti Florentii episcopi et confessoris Christi, quod est xv kal. novembris * (fol. 85^v-87^v). * (Christi-nov.) voces deletae.

Eadem quae legitur in cod. 3820 (supra, tom. I, p. 368, 38°).

8° Vita [sancti Briccii episcopi] (fol. 105^r-105^v). *

9° Passio sancti ac beatissimi Saturnini episcopi et martyris, qui passus est in urbe Tolosa sub Decio et Grato consulibus iiii kal. decembris (fol. 110^r-112^r).

Ed. ap. Surium, ad d. 29 Nov. Pro capp. 4-6 leguntur in cod. Gregorii Turo-
nensis libri *in gloria martyrum* capp. 47 et 63.

10° Passio sancti Andreae apostoli et martyris Christi, qui passus est in civitate Patras xi kal. decembris (fol. 113^v-115^r). *

11° Passio sanctae Luciae virginis (fol. 122^r-123^v). *

Praeterea continet codex legendas plus minus compendiaras de SS. Agatha (fol. 1^r-3^r) (1), Theodoro duce (fol. 4^v-6^r), Mathia (fol. 8^r-8^v), Gregorio papa (fol. 9^v-11^r), Benedicto (fol. 11^r-12^v), Ambrosio (fol. 18^v-19^r), Marco evang. (fol. 19^v-21^r), Jacobo fratre Domini (fol. 22^v-23^v), Crucis inventione (fol. 23^r-27^v), Acacio et sociis (fol. 28^v-30^v), Benedicti et Scholasticae corporum exceptione in coenobio Floriacensi (fol. 41^v-43^v), Victore Massiliensi et sociis (fol. 46^r-48^r), Jacobo fratre Joannis (fol. 51^r-53^r), Stephani protomartyris corporis revelatione (fol. 54^r-55^v), Bartholomaeo apostolo (fol. 60^v), Caesario Arelatensi (fol. 63^r-66^v), Augustino episc. Hip-

(1) Secundum antiquam notationem signabatur folium 1 numero xxiiij.

ponensi (fol. 66^v-68^r), Aegidio (fol. 70^r-71^r), Matthaeo (fol. 73^r-75^v), Hieronymo (fol. 80^v-81^v), Remigii miraculis (fol. 81^v-83^v), Geraldo (fol. 87^v-90^r), Calixto papa (fol. 90^r-90^v), Luca evang. (fol. 90^v-92^r), Simone et Juda apostolis (fol. 92^r-94^r), Martino Turonensi (fol. 101^v-103^r), Romano (fol. 106^r-106^v), Caecilia et sociis (fol. 106^v-108^v), Clemente (fol. 108^v-110^r), Nicolao (fol. 116^r-118^v), Eulalia (fol. 119^r-122^r), Agnello (fol. 124^r-125^v) (1), Thoma apostolo (fol. 125^v-128^r).

CCLXXIX. Codex signatus num. 5299.

Olim Cl. Puteani, deinde Regius C. 4175.

Foliorum 175, med. (0^m, 287 × 0, 198), lineis plenis, exaratus saec. IX (usque ad fol. 166) et saec. XI.

Ante Vitas sanctorum scripta sunt (fol. 3^v-4^r) neumatibus notata responsoria et antiphonae dicenda per officium de sancto Nicolao. Fol. 5^v, ante indicem contentorum: *Hunc librum jussit Arnoldus scribi, qui legit oret pro ipso.*

1° Vita beati Felicis presbyteri Nolani [seu Romani], mense januario die XIII (fol. 6^r-8^r). *

2° Passio sancti Marcelli papae et sanctorum Saturnini, Sisinnii et Cyriaci diaconi, mense januario die XVI (fol. 9^r-15^v). *

3° Passio sanctorum Marii et Marthae, Audifax et Abbacuc et sancti Valentini presbyteri, XVI kal. martii (fol. 15^v-21^v). *

4° Passio sancti Vitalis [Ravennatis] martyris Christi, mense aprilis die XXVIII (fol. 21^v-23^r).

Ed. ap. Mombritium, tom. II

5° Passio beati Gordiani, mense maii die X^{mo} (fol. 23^r-26^v). *

6° Passio sanctorum martyrum Processi et Martiriani, mense julio die secundo (fol. 26^v-29^v). *

7° Passio [sanctorum] Protasii et Gervasii, quod est XIII kal. julii (fol. 29^r-32^r). *

8° Passio sanctae Felicitatis cum septem filiis suis, mense julio die decimo (fol. 32^r-34^v). *

(1) Excerpta ex Vita ed. Baluzium, *Miscellan.* (ed. Mansi), tom. IV, p. 71-73.

9° Passio sanctorum martyrum Simplicii, Faustini et Beatricis, mense julio die xxviii (fol. 34^v-36^r). *

10° Eodem die, passio sancti Felicis papae (fol. 36^r-37^v). *

11° Passio sancti Stephani martyris atque pontificis, die secundo mense augusto (fol. 37^v-48^v). *

12° Vita ac passio beatissimi Viti Christi martyris, quae est xvii kal. julias (fol. 48^v-60^r). *

Sequitur *hymnus de sancto Vito* qui incipit : *Alma beati martyris Viti canamus trophaea.*

13° Passio sanctorum martyrum Abdon et Sennes, iii kal. augustas (fol. 60^v-67^r). *

Acta proliziora.

14° Passio beati Gordiani, mense maii die x^{mo} (fol. 67^r-71^r). *

Ut supra fol. 23-26. Itaque haec Acta, deductis in transversum lineis, omittenda esse monuit scriba vel corrector.

15° Sermo [de passione] beatæ Praxedis, mense julii die xxi (fol. 71^r-73^r). *

16° Passio sancti Eusebii presbyteri in Roma, mense augusto die xiiii (fol. 73^r-74^v).

Ed. apud Mombrinium, tom. I.

17° Passio sancti Agapiti martyris, mense augusto die xviii (fol. 74^v-79^v). *

18° Passio beatissimi Cornelii papae urbis Romae, mense septembri die xiiii (fol. 79^v-81^v). *

19° Passio beatissimi Cypriani martyris, eodem die (fol. 81^v-83^v). *

Acta proconsularia.

20° Passio sancti Calisti papae, mense octobri die xiiii (fol. 83^v-89^v). *

21° Passio beatissimi martyris Caesarii diaconi, mense novembri natalis ejus die 1° (fol. 89^v-95^r).

Ed. ope hujus cod. *Act. SS.*, ad d. 1 Nov., tom. I, p. 106.

22° Passio beati Clementis martyris atque pontificis, mense novembri die xxiiii (fol. 95^v-101^r). *

23° Passio beatae Savinae martyris, die natalis ejus
III kal. septembris (fol. 101^r-102^v). *

* *corr. ex*
Audacti.

24° Passio beatorum Felicis et Adacti *, die natalis
eorum III kal. septembris (fol. 102^v-104^r).

Paulo prolixior Passione ex Adone ed. *Act. SS.*, ad d. 30 Aug., tom. VI, p. 546-47, num. 5-6. Incipit ut in cod. 5293 (supra, tom. I, p. 582, 6°).

25° Passio beati Saturnini martyris in urbe Roma,
mense novembris die xxviii (fol. 104^r-105^v).

Desumpta ex Actis S. Marcelli ed. *Act. SS.*, ad d. 16 Jan., tom. II, p. 5 sqq.; scilicet numm. 1, 3, 7, 9.

26° Vita sancti et beatissimi Evurtii episcopi, vii idus
septembris (fol. 105^v-117^r). *

27° Passio sancti Apollinaris pontificis et martyris,
quae colitur sub die x kal. augusti (fol. 118^r-128^v). *

Omm. quae in Passione edita uncinis sunt inclusa.

28° Passio sancti Quintini martyris, pridie kal.
novembris (fol. 128^v-134^v).

Ed. ex hoc cod. *Act. SS.*, ad d. 31 Oct., tom. XIII, p. 781-83.

29° Inventio sancti Quintini martyris (fol. 134^v-136^v).

Item ed. *ibid.*, p. 785-86.

30° Passio sancti Alexandri episcopi, quae celebratur
xi kal. octobris (fol. 137^r-145^r).

Auctore Crisientiano, ed. *ibid.*, ad d. 21 Sept., tom. VI, p. 230-35.

31° Vita et passio beati Pontii martyris, pridie idus
maii (fol. 145^v-157^r). *

32° Passio sanctae Aerae et ancillarum ejus Dignae
et Eumemiae et Euprepiae, nonas augusti (fol.
158^r-164^v). *

33° Passio sancti Albani, x kal. julii (fol. 164^v-166^v). *

34° Passio sanctae Luciae virginis (fol. 167^r-170^r). *

35° [De sancto Arsenio] (fol. 170^r-173^v).

Excerpta ex *Vitis Patrum*, ed. P. L., tom. LXXIII, p. 762-64, n. 37-40; p. 771-72, n. 65; p. 794, n. 163.

CCLXXX. Codex signatus num. 5300.

Olim Antonii Faure 49, deinde Regius C. 3864.4.

Foliorum 89, med. (0^m,33×0,235), columnis binis, exaratus saec. XIII.

1° [Inventio corporis sancti Firmini] (fol. 1^r-2^r).

Ed. ap. Cointium, *Annal. Franc.*, ad an. 687, num. 17.

2° Epistola Fausti monachi discipuli patris Benedicti editoris vitae beati Mauri, quam loco praefationis operi suo praeposuit, de quo opere beati Bonifacii Romensis papae auctoritate subnixo nullus fidelium dubitare permittitur (fol. 2^r-2^v); Vita sancti Mauri abbatis et levitae, cujus festivitas celebratur xviii kal. februarii (fol. 2^v-8^r); [Liber] miraculorum quae per beatum Maurum divina majestas operari dignata est, quaeque ab Odone plena fide expressa sunt (fol. 8^r-14^r).

Ut supra in cod. 3, 2°, 4° et 5° (tom. I, p. 1-2).

3° Sermo sancti Hilarii episcopi habitus in depositione sanctae memoriae domni Honorati episcopi Arelatensis, quae est xvii° kal. februarii (fol. 14^r-19^r). *

4° Vita vel obitus sancti Fursei abbatis de provincia Anglorum (fol. 19^r-22^v). *

5° Vita sancti beati Sulpicii episcopi, quae est xvi° kal. februarii (fol. 22^v-27^v). *

6° Vita sancti Gennulfi episcopi (fol. 27^v-35^r). *

Subjuncta sunt Miracula ed. *Act. SS.*, tom. II Jan., p. 106, numm. 45, 46.

7° Vita sancti Richmiri sacerdotis eximii, qui temporibus Theodorici regis Francorum et Gilberti episcopi in ducatu Cenomannico regulariter ac sancte conversatus multos Christo lucratus est (fol. 35^r-36^r). *

8° Passio sancti Pontiani martyris, quae est xiiii kal. februarii (fol. 36^r-37^r). *

9° Vita sancti Leobardi reclausi, xv° kal. februarii (fol. 37^r-38^r). *

10° Vita sancti Launomari abbatis, quae est decimo kal. februarii (fol. 38^r-41^r). *

11° Passio sancti Valentini presbyteri, Marii et Marthae, Audifax et Abbacuc, xiii kal. februarii (fol. 41^r-43^r). *

12° Passio sanctorum martyrum Fructuosi episcopi, Augurii et Eulogii diaconorum, (fol. 44^v-45^v). *

Stilo politiori quam in Vita edita.

13° Passio sancti Patrocli martyr (fol. 45^v-46^v). *

In fine add. Gregorii Turonensis libri *in gloria martyrum* cap. 63.

14° Passio sancti Timothei discipuli beati Pauli apostoli, x kal. februarii (fol. 46^v-47^v). *

15° Inventio sive translatio corporis gloriosissimi martyris Vincentii (fol. 47^v-49^r).

Auctore Aimoino, ed. *Act. SS.*, ad d. 22 Jan., tom. II, p. 400-3. In fine add. Gregorii Turonensis libri *in gloria martyrum* cap. 89.

16° Passio sancti Anastasii monachi et martyris (fol. 50^r-54^r). *

17° Passio sanctorum martyrii Vincentii et Orontii et Victoris monachi (fol. 54^r-56^v). *

18° Passio sancti Asclae martyris, quae est decimo kal. februarii (fol. 56^v-57^r). *

19° Passio sancti Saviniani martyris (fol. 57^r-58^v). *

20° Vita vel passio sancti Praejecti episcopi et martyris, quae est iii kal. februarii (fol. 58^v-61^r). *

21° Epistola Smyrnaeorum missa universis ecclesiis de passione sancti Polycarpi episcopi (fol. 61^r-62^r). *

Omm. numm. 12-17, et add. Gregorii Turonensis lib. *in gloria martyrum* cap. 83.

22° Vita sancti Juliani episcopi Cenomanensis, vi^{to} kal. februarii (fol. 62^v-65^v). *

23° Vita sancti Johannis episcopi Constantinopolitani, cognomento Os aurei (fol. 65^v-70^v). *

24° Passio sanctae Savinae virginis [Trecensis] (fol. 70^v-72^r). *

25° Passio sancti Thyrsi cum sociis suis (fol. 72^r-72^v). *

Fragmentum Passionis, scilicet num. 1-7 init.

26° [De sancto Hilario pontifice] (fol. 76^r).

Miraculum ed. *Anal. Boll.*, tom. VIII, p. 187-88, num. VIII, inde a *noctis tenebris* (lin. 35), et Gregorii Turonensis lib. *in gloria confessorum* cap. 2.

27° Depositio sancti Remigii episcopi (fol. 76^r-76^v). *

Fragmentum Vitae auctore Fortunato; scilicet num. 1-7 init.

28° [Passio sanctae Martinae virginis] (fol. 77^r-78^r). *

Fragmentum Passionis, scilicet inde a num. 20, non paucis tamen subinde omissis.

29° Vita et conversio sanctae Euphrosynae virginis (fol. 78^v-80^v). *

30° Vita sancti Fulgentii episcopi Ruspensis (fol. 80^v-89^v). *

Folio exciso, desinit in verbis *vesperam, beatum spiritum* (num. 75 in.).

CCLXXXI. Codex signatus num. 5301.

Olim coenobii Sancti Martialis (1) 64 (vel 51 ?), deinde Regius C. 3304. 3.

Foliorum 332 (quorum fol. 48 duplex), maj. (0^m,38×0,30), columnis binis, exaratus in. saec. X.

1° XIII kal. februarii, passio sancti Sebastiani martyris (fol. 1^v-29^v). *

2° XII kal. februarii, passio sanctae Agnetis virginis et martyris (fol. 29^v-37^r). *

Subjuncta est brevis quaedam sanctae Passio metrica, pingui Minerva confecta, quam exscriptam legis infra in Appendice.

(1) Fol. 327^v inscripta est haec nota manu saec. XV: *Hic liber est Sancti Martialis: si quis eum furatus, perpetuo sit damnandus.*

3° XI kal. februarii, passio sancti Vincentii martyris
(fol. 37^r-44^r). *

Stilo aliquantum diversa a Passione ed. *Act. SS.*

4° Nonis februarii, passio sanctae Agathae virginis et
martyris (fol. 44^r-48^{bis r}). *

In fine frequentiores recurrunt lectiones variantes.

5° III idus martii, natale sancti Gregorii papae (fol.
48^{bis r}-62^v). *

Auctore anonymo. In fine add. epitaphium *'Suscipe...* (*Act. SS.*, tom. II Mart.,
p. 202).

6° Passio sanctae Euphemiae virginis et martyris
(fol. 62^v-68^r). *

Omm. quae sepulturam virginis subsecuta sunt, scilicet : *Proconsul autem
destinavit...*

7° VII kal. maii, natale sancti Marci apostoli et evan-
gelistae (fol. 68^v-71^v). *

Explicit... *maias juxta ebreos enim xvii imperante Gaio et Junio,
regnante D. N...*

8° kal. maii, vita sancti Philippi apostoli (fol. 71^v-
73^r). *

Initium et finis ut in cod. Brux. 380 (*Cat. Brux.*, tom. I, p. 202, 3°).

9° V nonas maii, inventio sanctae Crucis (fol. 73^r-
79^r). *

10° III nonas junii, passio sanctorum martyrum Mar-
cellini et Petri (fol. 79^r-82^r). *

Omm. versiculi et num. 14.

11° VI idus junii, natale sancti Medardi episcopi et
confessoris (fol. 82^r-85^r). *

Auctore Fortunato.

12° III kal. julii, passio sanctorum Gervasi et Protasi
martyrum (fol. 85^v-87^r). *

13° VI kal. julii, passio sanctorum Johannis et Pauli
(fol. 87^r-90^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 26 Jun., tom. V, p. 159-60. Num. 4 inserta est tota Passio
sancti Crispini et sociorum ejus quae edita est *ibid.*, p. 238 ; et fere totus
numerus 6 positus est ante numerum 5.

14° III kal. julii, passio sanctorum apostolorum Petri et Pauli (fol. 90^r-99^r). *

Epistola Marcelli.

15° Eodem die, passio sancti Marcelli [Argentonii in Gallia] (fol. 99^r-101^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 27 Jun., tom. V, p. 477-78. Sed pro initio num. 1 (usque ad *Domine in te video*) leguntur ea quae exscripta videsis infra in Appendice.

16° Vita beatissimi Juniani confessoris atque abbatis (fol. 102^r-117^r).

Auctore Vulfino Boetio, ed. *ibid.*, ad d. 13 Aug., tom. III, p. 38-46. Sequuntur *Miracula* ab auctore aequali scripta et adhuc inedita. Vid. infra Append.

17° Versus de sancta Agatha (fol. 117^r-117^v).

Vita compendiarum metrica, quam item exhibemus infra in Append.

18° VI idus julii, natale VII fratrum, filiorum sanctae Felicitatis (fol. 126^r-127^v). *

19° V idus julii, translatio sancti Benedicti (fol. 127^v-132^v). *

20° VII kal. augusti, passio sancti Jacobi apostoli fratris beati Johannis apostoli et evangelistae (fol. 132^v-136^v). *

21° Passio sancti Christophori (fol. 136^v-141^r). *

22° V kal. augusti, natale sancti Pantaleonis martyris (fol. 141^r-145^v).

Versio stilo diversa Actorum ed. ap. Mombrinium et *Bibl. Casin.*, tom. III, Florilegii p. 246.

23° III nonas augusti, inventio sancti Stephani protomartyris (fol. 145^v-150^v). *

Ut in codice Floriacensi.

24° VI idus augusti, passio sancti Xysti episcopi et martyris (fol. 150^v-151^v). *

Compendium Passionis.

25° Passio sancti Laurentii martyris (fol. 151^v-156^r). *

Inc. Regnante crudelissimo imperatore Decio, cum persecutio valida devastaret Ecclesiam Christi, beatus Xystus, apostolicus Romanae sedis, ab eodem capite truncatus in Christi confessione paradisi amoenitate collocatus. Eodem tempore milites...

26° Passio sancti Hippolyti martyris (fol. 156^r-156^v). *

Breve compendium Passionis.

27° VIII kal. septembris, passio sancti Bartholomaei apostoli (fol. 156^v-163^r). *

28° v kal. septembris, passio sancti Juliani martyris [Arvernensis] (fol. 163^r-164^v). *

29° Miracula ejusdem martyris (fol. 164^v-168^v).

Ex Gregorii Turon. libro *De virtutibus S. Juliani*, capp. 1-4, 11, 17, 18.

30° Vita vel transitus sancti Augustini episcopi (fol. 168^v-182^r).

Prior et longe major pars (fol. 168^v-180^r), historiam Augustini deducens usque ad ejus reditum in Africam post S. Monicae mortem, fere hausta est ex sancti doctoris Confessionibus; altera (fol. 180^r-182^r) compendio excerpta ex Possidii libro (ed. *Act. SS.*, ad d. 24 Aug., tom. VI, p. 427 sqq.), numm. 6-22, 44-47, 60-66, 68.

31° XI kal. septembris, passio sancti Symphoriani martyris (fol. 182^r-185^r). *

Omm. numero 10 ea quae in ed. uncinis inclusa sunt et numeri 12 pars posterior a verbis *non longe a basilica...*

32° XVIII kal. octobris, natale sancti Cypriani martyris et episcopi (fol. 185^r-187^v). *

Post breve elogium S. Cypriani et scriptorum ipsius sequitur Passio ejus secundum Acta proconsularia, et in fine quaedam de necessitudine illius cum S. Cornelio.

33° In exaltatione sanctae Crucis (fol. 187^v-189^v). *

34° v kal. octobris, passio sanctorum Cosmae et Damiani, Antimii, Leontii et Eupreprii (fol. 189^v-194^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 27 Sept., tom. VII, p. 444-47, num. 1-13, sed in cod. inc. *Domino nostro Jesu Christo regnante omnis error et idolorum cultura cessaverat. Illo tempore fuit quaedam mulier...*

35° Miracula sanctorum Cosmae et Damiani (fol. 194^v-195^r).

Miracula tria, quorum primum editum est *ibid.*, p. 447, num. 14-16; secundum jam offendimus in fine codicis 5270 (supra, tom. I, p. 409, 30°); tertium est ejusdam leprosi sanatio.

36° Dedicatio ecclesiae sancti angeli Michaelis [in monte Gargano] (fol. 195^r-198^r). *

37° x kal. octobris, passio sancti Mauritii (fol. 204^r-207^r). *

Pro numm. 15-17 haec leguntur in codice : *Qui primus ad revelationem Theodori Vallensis episcopi et quo quisque loci ipsius accepit ecclesia, ubi mirabilibus innumeris et diversis suam sanctam potentiam manifestat Christus Dominus Deus noster. Ex hac voce traduntur ccc^l decem et octo martyres Colonia palmam martyrii percepisse, quibus beatum Gereonem martyrem praefuisse confirmat antiquitas. Quos in unum mille congesti felici cespite terra Germaniae tetigit, quorum cruorem inclita passio et gloriosa suscepit in saecula saeculorum. Amen.*

38° xii kal. octobris, passio sanctae Faustae virginis (fol. 207^r-210^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 20 Sept., tom. VI, p. 144-46.

39° Miracula ejusdem virginis (fol. 210^r-213^r).

Ed. apud Mabillon, *Act. SS. O. S. B.*, saec. IV, part. II, p. 72-73.

40° Passio sancti Dionysii martyris (fol. 213^r-216^r). *

Auctore Fortunato.

41° ii kal. octobris, natale sancti Hieronymi presbyteri et confessoris (fol. 216^r-221^r). *

Auctore anonymo.

42° Vita sancti Geraldii, edita a domno Oddone abbate (fol. 221^r-231^r).

Eadem omnino quae legitur in cod. 3809 A (cfr. supra, tom. I, p. 338, 45°).

43° Miracula post transitum domni Geraldii (fol. 231^r-233^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 13 Oct., tom. VI, p. 320-30 ; scilicet num. 98-103 et pars prior num. 104, usque *deportatus est*.

44° vii kal. novembris, passio sanctorum Crispini et Crispiniani martyrum (fol. 233^r-236^v). *

Subjunctum est elogium eorundem metricum versibus tredecim, cui praemissa sunt haec verba : *De quibus beatissimis martyribus quidam poetarum egregius ita praecinuit.*

45° v kal. novembris, passio sanctorum apostolorum Simonis et Judae (fol. 236^v-244^v). *

46° ii kal. novembris, passio sancti Quintini martyris (fol. 244^v-248^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 31 Oct., tom. XIII, p. 781-83, num. 1-13. Praefixus est prologus *Sanctum atque perfectum*, ed. *ibid.*, p. 783, ann. b.

47° Item unde supra, sancti Quintini, de inventione ejus (fol. 248^v-250^r).

Ed. *ibid.*, p. 785-86, num. 14-19.

48° De inventione corporis sancti Quintini martyris (fol. 250^r-252^r).

Ed. *Anal. Boll.*, tom. VIII, p. 430-32.

49° x kal. decembris, passio sanctae Caeciliae virginis (fol. 256^r-266^v). *

50° viii kal. decembris, passio sancti Clementis (fol. 266^v-270^v). *

51° viii kal. decembris, passio sancti Chrysogoni martyris (fol. 270^v-273^v). *

Desinit in sepultura sancti martyris, ommissa altera parte (*Imperante quoque...*).

52° Passio sancti Saturnini martyris (fol. 273^v-274^v).

Ed. apud Surium ad d. 29 Nov. Omm. prol. et numm. 5, 6.

53° Passio sanctae Eulaliae virginis (fol. 274^v-279^r).

Ed. apud Florez, *España sagrada*, tom. XIII, p. 398-406.

54° Passio sancti Thomae apostoli, quod est xii kal. januarii (fol. 279^v-293^r).

Ed. ope hujus cod. apud Max. Bonnet, *Acta Thomae*, p. 96-132.

55° Idus decembris, passio sanctae Luciae virginis (fol. 293^r-295^v). *

56° vi idus augusti, passio sanctae Afrae (fol. 295^v-300^v). *

57° xi kal. octobris, passio sancti Matthaee apostoli et evangelistae (fol. 300^v-308^r). *

Om. ultima pars (*Zaroes autem et Arfaxar...*)

58° Vita sancti Maioli confessoris (fol. 308^r-309^v).

Auctore anonymo Silviniacensi, ed. ap. Marrier-Duchesne, *Bibl. Clun.*, p. 1763 sqq. Desinit in fine cap. v.

59° Vita sancti Silvestri episcopi et confessoris (fol. 310^r-325^r). *

Post enarratum miraculum tauri a sancto edomiti, ceteris omissis subjuncta sunt ea quae edidimus ex cod. Brux. 206, *Cat. Brux.*, tom. I, p. 119-20 (*Post haec Constantinus...*) et brevis relatio de inventa cruce ab Helena imperatrice.

60° v idus julii, translatio sancti Benedicti abbatis,
sicut in sequentibus legitur (fol. 326^r-327^v). *

Fragmentum narrationis quae jam superius in eodem codice descripta legitur
fol. 127^v-132^v (supra p. 25, 19°); scilicet num. 1-4.

61° Pridie nonas octobris, passio sanctae Fidei vir-
ginis et martyris [Aginnensis] (fol. 328^r-330^v). *

Sequuntur orationes quaedam et praefatio propria de S. Fide.

Appendix ad cod. 5301.

VITA METRICA S^{ae} AGNETIS (Cfr. supra, p. 23, 2°).

Floruit in mundo quaedam virgula Christi,
Agnes cui nomen prisci dixere parentes.
Inclita haec fuerat, flagrans virtute pudoris.
Aetatis decimus nec non et vicesimus annus
Fluxerat in terris, cum primo glisceret aevo,
Inluviem mundo temnens toto corde nefandam *.
Sed procus illustrem praefecit filius Agnen,
Qui famosus erat regali fasce rogatus,
Subnixis precibus thalamis adscire renitens.
Aurea cum rubiis offert crepantia gemmis,
Nec non argenti splendidior plura talenta;
Nititur intactum donorum fallere visco,
Sicut autem nectit nodos retibus auceps.
Sed mox sensit letiferam * virguncula cladem,
Crebrius hauriret si spurcas aure loquelas
Aut pulsaret probrosis virguncula bellis.
Muscipula metuens, spreuit sermone peculeum.
Nam sponsam potius spondebat se fore Christi,
Virgineo semper servantem foedere corpus.
Quae si rite subarravit cum dote fidei,
Anulus et cujus sacravit membra puellae.
Plurima quapropter patiens discrimina virgo,
Pertulit in terris insons ergastula tetra.
Sed pius aspectans certantis bella puellae
Arbiter, horrendas discussit carceris umbras
Et clarum caelum, lumen de lumine, fudit,
Virginis ut tenebras non ferrent lumina furvas.

* *cod.*
nefandum.

* *cod.*
letiferum.

Trahitur ad theatrum scortorum casta lupanar,
 Quatinus incestu fuscetur crimine virgo,
 Quae infamare student vernarum nomine Christi
 Et lacerare solent latrantes fauce melodi.
 Tunc procus advenit densa comitante caterva, 5
 Garrula verbosis contorquens spicula labris,
 Quod sua despiceret castis connubia votis.
 Sed Deus insontis [tutela] jure triumphat ;
 Jure caelestis punit mucrone reatum.
 Nam dicto citius crudeli funere vota 10
 Liquerat, horrendi contingens tartara ditis,
 Qui sanctam voluit maculoso legere gestu.
 Mox igitur precibus disruptit vincula mortis,
 Pallida purpureae resta urens membra colorem,
 Quae multata prius torpebant frigore leti : 15
 Quatinus inde forent laudis praeconia Christi
 Unde prius fuerant spurcis ludibria verbis,
 (Nam Constantiam sanavit tumba * sepulcri
 Et sarcophagus in quo pausantur membra puellae *)
 Aut merito posse[t] rogantis filia regis, 20
 Aeterno regi regum, qui regnat in aethra,
 Imperia mundi Christo regnante regebat
 Qui Constantinus, sortitus nomen in aevum,
 Reddere magnificas pro vita sospite grates.

* cod.
 tumbam.
 * cod.
 puellis.

EXORDIUM PASSIONIS S. MARCELLI PUERI (Cfr. supra, p. 25, 15°). 25

Dum floreret mundus ad fidem Christi, postquam filius Dei carne de virgine assumpta terras illustrare dignatus est pro genere humano et crucis passionem sustinuit, sequipedes reliquit beatissimos martyres, qui sanguinem gloriosum pro nomine suo fuderunt, ut ubi caput praecesserat, illuc membra sequerentur.

Igitur cum crudelissimi imperatores tyranni et principatus adversus sanctos 30 martyres et christianos fortiter dimicarent, erat eo tempore in urbe Roma Decius imperator cum magistratibus et satrapis ad requirendos discutiendosque christianos. In qua urbe puer Marcellus, fidelissimus christianus, litteris bene eruditus et moribus, commorabatur.

Cumque Decius cum suis satellitibus alios blandiente saeculo ad idola adoranda 35 converteret, alios qui se christianos fatebantur diversis cruciatibus puniret, erat illo tempore in urbe Roma beatus Sixtus episcopus, sub cujus doctrina puer Marcellus enutritus et doctus fuerat. Et ecce beatus Sixtus episcopus, veniens ad Decium imperatorem, dixit ei : *Imperator, non debes Deum caeli deserere et idola adorare ; nam propheta dicit : Dii qui caelum et terram non fece-* 40

runt pereant de terra et ipsi qui adorant eos. Tunc imperator ait ad episcopum : *Ingredere et sacrificia Apollini, qui continet universum mundum et omnem terram regit.* Tunc beatus Sixtus respondit : *Ego Deum qui caelum et terram fecit adoro et sacrifico. Apollinem quem dicis, daemon est, non*
5 *adoro, sed illum qui regnat in caelis et habet potestatem peccatores igne perpetuo mancipari et justos coronari.* Tunc iratus Decius jussit eum diversis poenis cruciari. Cumque vidisset puer Marcellus varia tormentorum genera episcopum sustinere, venit ad beatum Laurentium archidiaconum et ait ad eum : *Domine mi et pater Laurenti, beatus Sixtus episcopus, magister et doctor*
10 *noster, multa tormenta patitur pro Christi nomine.* Tunc sanctus Laurentius, corroborans aetatis ejus infantiam, ait ad eum : *Marcelle, genitor tuus Egeas noluit Christum credere. Nam mater tua Marcellina et fratres tui Saturninus et Dionysius, jubente sancto Clemente papa urbis Romae, partibus Galliarum, ut ad fidem christianam gentes instruant, directi*
15 *sunt. Vade ad eos, ut non pereas in manibus inimici atque diaboli.* Tunc exiens sanctus Marcellus de urbe Roma cum Anastasio viro christiano, pervenit usque ad Lugdunum. Et audivit ibi quod Aurelianus imperator Augustodunensi urbe resideret ad persecutionem christianorum. Eraclius illis temporibus proconsul ibidem aderat, qui circuibat omne imperium ipsius ad requirendos discutiendosque christianos. Sanctus vero Dei Marcellus, profectus ut iret ubi erat frater
20 *suus Saturninus episcopus, pervenit usque ad Argentoniacum, ubi Eraclius praeses residebat. Mulier autem quaedam habebat filium circiter annorum trium, caecum, claudum et mutum. Sanctus igitur Marcellus veniens ad hospitium mulieris, ait ad eum mulier : Domine, video in te.....*

25 MIRACULA S. JUNIANI (Cfr. supra, p. 25, 16°).

1. Hactenus miracula quae inserta sunt illo adhuc hujus mortalitatis aerumna laborante peracta sunt. Post vero de hoc saeculo migrationem ad caelum inserere quaedam visa sunt. Sed quid faciam ? Urget hujus operis implenda promissio, et ne sua prolixitate legentibus fastidium generet, non hic omnia possum commemorare quae scio. Et procul dubio plerique nostrorum cum haec legerint, dole-
30 *bunt me praetermississe tam multa quae utique mecum sciunt ; quos jam nunc ut ignoscant rogo et cogitent quam prolixi laboris sit facere quod me hic non facere, ne nimis longum sit, suscepti operis necessitas cogit. Si enim miracula sanitatum, ut alia taceam, ea tantummodo velim scribere quae per hunc confessorem, id est*
35 *gloriosissimum Junianum, facta sunt in pago Briosensio, plurimi conficiendi sunt libri. Quamvis nec ipsa omnia colligi poterunt, quia multa per incuriam hominum novimus deperisse. Sed cum nunc videmus antiquis similia divinarum signa virtutum etiam nostris temporibus frequentari et ea non debere multorum notitiae deperire, aliqua inseri libuit.*
40 2. Quidam homo, regis villicus, nomine Ulbertus, cum attemptaret silvam, quae

jam multis annis ad locum, ubi ipse beatus requiescit, pertinere noscebatur, auferre et regif[s] silvae adjungere, cum admonitus esset ab eo qui loci illius curam gerebat, et ille nequaquam desisteret, sed etiam fastu superbiae blasphemiae verba responderet, statim amentia percussus ita desipuit ut quid ageret penitus ignoraret. Hoc vero omnibus patefactum est, quod propter injuriam et ablationem silvae loci illius accidisset. Qui cum ad ipsum locum sanctum, ubi ipse sanctus requiescit, oblatus est, sed cum voto et muneribus, et spondit se nihil tale in reliquum facere, divina miserante clementia ad pristinum intellectum reversus est et plenam sanitatem recepit.

3. Cum ex cursu temporis in loco, ubi idem sanctissimus conditus est, sarcophagus illius ex latere altaris vicinus adesset et a ministrantium saepe pedibus conculcaretur, a praelato loci illius visum est ut eum inde amoveret et trans altare honoratius collocaret. Quod cum facere niteretur et cum plurimis sacerdotibus necnon etiam robustis viris, qui maximo robore pollebant et fortitudine corporis, nequaquam de loco quo situm erat amovere vel modicum potuerunt. Sed cum illos instimulante esurie prandii hora ad comedendum ire cogeret, custodes loci illius, exiguae fortitudinis, dum illi pranderent, hoc facillime perfecerunt et in loco qui destinatus * erat perfacile condiderunt. Et idcirco, quia illi custodes, quamvis exiguae fortitudinis, tamen, sicut omnibus notum est, corporis virginitate et pudicitia pollebant.

* *cod.*
destinatum.

4. Quaedam femina dum instigante diabolo die festo Purificationis sanctae Mariae semper virginis in consuendo operam daret, manus ejus dextera, unde acum tenebat, arefacta est, et pes ejus dexter, super quem vestis incumbibat, nervis contractus est. Sed mox ut ad sepulcrum illius sancti pervenit, prece qua potuit eum deprecata est, et meritis illius ad pristinam sanitatem reversa est.

* *cod.*
plenas.
* *cod.*
defossas.

5. Cujusdam patrisfamilias uxor, nomine Gratiana, cum saepe illi furata esset pecuniam diversis modis, accidit inter cetera ut vascula duo argentea, quae Galli a brevitate *cupam* vocabulum indiderunt, unde latine componitur a *scopa*, quod est vinarium vas, argento quod viro subriperat plena *, juxta lapidem, unde equum conscendere solitus erat, hinc inde humo defossa * operiret. Qua de re amentia percussa et penitus a sui sensus intellegentia aliena effecta est. Quae dum ad sepulcrum sancti viri filii ejus gestantibus allata fuisset, memoriam recepit et confessa est argentum quod terrae furtim suffoderat. Quod cum filii ejus reperiunt exinde eruissent, statim ad plenam sanitatem pervenit.

6. Ancilla cujusdam viri nobilis, nomine Arnaldi, ab ipso paene nativitatis exortu caeca, cum ad ipsius sancti viri sepulcrum venisset et precibus se in orationem dedisset, a diurnis tenebris erui et lumen caeli videre meruit et plenum lumen oculis recepit.

7. Quaedam femina habens filium septem annorum nullum penitus sermonem loquacitatis habentem, mutus cum esset, propriam loquelam recepit et sanitati pristinae redditus est.

8. Quaedam mater familias cum utraque manu debilis esset, veniens in atrium,

quo ipse beatus corpore quiescit, sanitati restituta est et vigorem proprium recepit.

9. In loco ubi ipse beatissimus vir initio conversationis suae et hospicibilis vitae conversatus est, ubi sibi tugurium quoddam struxerat propter imbrum et
 5 frigoris immanitatem coerendam et solis radios declinandos, quo clausus multis diebus contemplationis suae tempora exegit, quo in loco tantarum virtutum ab illa sancta conversatione claruerunt incrementata sanctificatione percepta miracula, ut plures etiam narrentur in eodem loco exactae virtutes et miraculorum insignia quam ubi ipse humatus corpore requiescit. Namque ut de multis
 10 pauca narremus, cujusdam presbyteri, nomine Godoleni, qui et ipse postea monachus effectus est, famulus, nomine Bernulfus, cum jam supradicto presbytero accidisset ut pro suis necessitatibus exinde ad tempus recederet, dimisit famulum praefatum ad custodiam loci illius. Qui cum solum se in oratorio conspiceret, nempe ubi quondam * tugurium ejus fuerat, basilica admodum parvae
 15 exiguitatis propter memoriam et reverentiam illius constructa est, ubi et formula, de lapide incisa in quo * venerabilis vir orationis tempore incumbibat, usque hodie posita est ob memoriam sanctitatis ejus. Quam formulam jam praefatus famulus conspiciens, arbitratus est subter ipsam pecuniam aliquam esse defossam, quae forte casu evenisset ut de elemosynis fidelium illic aliquid humo opertum post
 20 ejus obitum remaneret. Unde visum est illi ut ipsam formulam everteret et pecuniam illic quaereret. Quod cum factum esset et ipsa formula ab imo subversa et latus quod terrae adhaerebat supra caelum pateret et quod sursum fuerat deorsum premeretur, statim in angulo basilicae illius, velut alicujus impulsu, et veluti cum lapis de manu emittitur, projectus est, ita videlicet debilis factus ut in
 25 latus quod ceciderat, nequaquam in aliud converti se posset, nec loqui nec audire nec videre. Sed cum ab aliis qui circum erant repertus fuisset, conantes eum erigere, statim ut manibus illorum dimissus est, simili modo prosternebatur quemadmodum prius projectus fuerat. Haec cum saepe conarentur facere, nihil proficiebant, usquedum cuidam ex illis visum est ut formula ipsa in pristinum
 30 locum restauraretur. Quod cum factum esset, mox ille recepit sanitatem, et quam ob causam hoc illi accidisset per ordinem cuncta narravit.

* *cod.*
quoddam.

* *cod.* qua.

10. Postquam vero sanitati redditus est, visum est illi ut comam deponeret et cunctis diebus vitae suae illic Deo militaret, quo voto religionis habitum suscepit. Cum aliquo temporis excursu illic Deo militaret, subito, instigante diabolo,
 35 egressus ex claustro illius loci, coepit velle proficisci. Sed cum non longe jam profectus a loco esset, iterum incidit in eundem languorem et simili modo debilis effectus est. Sed cum ab accolis loci illius repertus esset et claustro jam supradicti loci restitutus, iterum sanitatem pristinam suscepit.

11. Quadam die cum jam supradictus famulus fontis limum eradere moliretur,
 40 cuspis, quam virga illius in summitate gestabat, subito dilapsa disparuit. Sed cum animo commotus ipsam virgam post ferrum in profunditatem fontis proiceret et abiret, post paululum reversus, ferrum restitutum in loco suo pariter cum

virga repperit et abstulit. Quod factum omnibus patet meritis beatissimi et inlustris viri gestum esse Juniani et antiqui Helisei miraculo comparandum ; quod et beatissimum Benedictum post multorum curricula annorum fecisse legimus, cujus hic et vitam et sanctitatem sectando credimus adeptum.

12. Tantam etenim ex illius sanctissimi viri sanctitate locus ille virtutem accipit, ut non solum illius tempore, cum adhuc in hujus mortalitatis aerumna viveret, nequaquam illuc accessus feminarum fuisset, verum etiam post obitum ejus et discessum inde nequaquam aliqua feminarum infra claustra illius loci audeat ingredi ; quod si fecerit, impune numquam ferat. Quadam die cum pauperula quaedam, nesciens tanti mysterii et loci illius virtutem, ingressa fortuito infra claustra, statim caeca effecta est. Quae dum exinde ductore alio egressa fuisset et in sua caecitate permaneret, per noctem quidam in visu apparuit ei, [monens] ut votum quod posset in loco illo exsolveret. Quae cum non haberet unde redderet, perrexit ad quandam matronam, nomine Aermentrudem ; cumque ante conspectum ejus venisset, narravit ei suae miseriae calamitatem, postulans sibi tribui unde cereum facere * posset et illo in loco Deo offerre, cujus inluminacione per totam noctem locus ille claresceret. Quod cum factum esset, statim lumen recepit et tenebras caecitatis amisit.

* *cod.*
faceret.

13. Quaedam ancillula cujusdam viri nobilis, nomine Ragantrudis, cum membrorum debilitate multorum temporum excursu contracta ac debilis pedibus et manibus esset, gestantibus aliis veniens ad praedicti viri sepulcrum, quo ille beatissimus corpore requiescit, miserante Dei clementia et illius meritis et intercessionem salva facta est et ita pristinae restituta salutis ut nihil vestigii de tam diuturna debilitate in ejus membris remaneret. Quae usque hodie sana et incolumis perseverat.

14. Quidam homo, nomine Alfarius, cum instigante diabolo mente captus in frenesim conversus esset, tanta immanitate ferocissimus est effectus ut nullus eum contingere auderet : quos enim adproximasset, aut manibus dilaniabat [a]ut etiam dentibus discerpebat. Unde vinctis post tergum manibus et longiori stipite ligatus, ne quempiam pertingens laederet, sic profectus est ubi ipse beatissimus corpore requiescit. Quod cum illic largissime pro illo preces Domino funderentur, meritis beatissimi confessoris Juniani ad suae mentis statum reversus est, et ab omni incurso daemoniaca potestatis effectus alienus, vitam usque hodie incolumis ducit.

15. Redeunte anni cursu cum dies natalis illius beatissimi confessoris et monachi instaret, plebibus undique ad praeclaram sollemnitatem convenientibus, multorum debiliu[m] turba adfuit : qui meritis beati viri sanitate recepta, incolumes ad propria reversi sunt. De quorum multitudine paucorum nomina hic inserere nobis visum est, quia ex maxima parte qui sani sunt nomina ignoramus, nec omnium poterat notitiam brevitatis hujus libelli capere. Nempe quidam vir, nomine Buslemus ; similiter Alibertus, Petrus, Odolbertus et alii quam plures, operante divina clementia, cum omnium corporum membrorum debilitate deformes

haberentur, pristinae sanitati restituti sunt et incolumes reversi, ita ut omnibus miraculum forent, qui eos antea tantae miseriae constrictos viderant, ad tantam sanitatis et incolumitatis pervenisse fortitudinem.

Inde sequuntur quae edita sunt Act. SS., tom. III Aug., p. 36, num. 3 18-21.

VITA METRICA S. AGATHAE (Cfr. supra, p. 25, 17°).

Versus de sancta Agatha.

Sicilia tellus, quam vallant caerulea ponti
 Fluctibus et rabies pulsat per saecula salsis,
 10 Edidit Agathen Christi famulatibus aptam,
 Accola quam Siculus famosa laude frequentat.
 Quae se divinis subdebat cultibus ultro.
 Nam pubertatis florebat tempore Christo,
 Divitias mundi conculcans mente caducas,
 15 Omnium saeculorum mox ornamenta relinquens,
 Et sequitur Dominum devota juvencula Christum.
 Quis vero poenas verbis enarret acerbas,
 Aut mortis valeat clades effariet atras,
 20 Quas tunc in teneris perfert virguncula membris?
 Horrida vulnifici patitur discrimina ferri,
 Quod castum lacerat corpus mucrone cruento;
 Pectora virgineis fraudantur pulcra papillis;
 Purpureus cruor stillans de carne fluebat.
 25 Sic quoque carnifices torrebant igne puellam,
 Virgineos artus assantes torribus atris.
 Sed dicto citius perdebat flamma vigorem,
 Ignibus innocuis exurens membra puellae;
 Nec fuit in poena simplex vexatio carni.
 30 Sed triplex potius torquet strictura lacertos,
 Dum rogos ardescens et rubrae fragmina testae
 Necnon et rigidi crudelis sectio ferri
 Membra cruentabant, spurco sine crimine culpae.
 Tum Pater omnipotens, devotae virginis altor,
 35 Arcibus aethereis defixit lumina terris,
 Feminum indolis gaudens spectare triumphum.
 Mox dedit auxilium clemens defensor egentum,
 Fortior ut fieret truciter torquentibus illam.
 Post haec martyrii mercatur sanguine sertam,
 Perpetuas regni sumens ex carne coronas.

Denique post obitum signorum non vacat expers,
 Quamlibet in tumba pausarent ossa sepulcri
 Et sacer astrifera gauderet spiritus arce.
 Tempore nam quodam fervescens ignibus Ethna
 Torrida flammivomis trudebat sulphura rivis. 5
 Tunc ruit in praeceps, ambusta cacumina linquens,
 Congeries lapidum liquefactaque viscera montis.
 Tum Siculus cultor, flammaram fulmina cernens,
 Ignibus opposuit sanctam cum corpore tumbam :
 Et dicto citius sopivit damna focorum ; 10
 Unde Trinacriae tellus exultat in aevum.

CCLXXXII. Codex signatus num. 5302.

Olim Colbertinus 2958, deinde Regius C. 3635. 5.

Foliorum 319 (quorum prima praesertim et ultima humore misere exesa sunt), maj. (0^m,385 × 0,28), columnis binis, exaratus saec. XII.

1° **Transitus [et miracula] sancti Nicolai (fol. 1^r-4^v).** *

Scilicet Vitae editae cap 17-22. Sequuntur *a*) Miraculum ed. ex cod. Namurc. 15, *Anal. Boll.*, tom. II, p. 151-53, sed aliis prorsus verbis narratum; *b*) Miraculum ed. *Cat. Brux.*, tom. I, p. 315-16, num. 1; *c*) Miraculum ed. *ibid.*, p. 257-60, sed multo brevius et rursus aliis verbis narratum (*Inc. Fuit vir in partibus Italiae...*); *d*) Miraculum ed. ex cod. Namurc. 15, *Anal. Boll.*, tom. II, p. 153-56; denique *e*) Vitae editae cap. 14-17.

2° **viii idus decembris, natalis sancti Nicolai confessoris et episcopi (fol. 6^v-15^v).** *

Vitae editae capp. 1-13 et 19.

3° **Conversio sanctae ac beatissimae Leocadiae virginis, quae obiit in Toletto civitate sub Daciano praeside v idus decembris (fol. 15^v-16^v).**

Ed. ap. Florez, *España Sagrada*, tom. VI, p. 315-17.

4° **[Passio be]atissimi Syri episcopi [et confessoris] Christi (fol. 16^v-22^v).**

Ed. ap. Prelini, *San Siro primo vescovo e patrono della città e diocesi di Pavia*, p. 178-216.

5° **[Vita sancti Iventii] (fol. 22^v-24^v).**

Ed. *ibid.*, p. 218-32.

6° Passio sanctae ac beatissimae Eulaliae virginis, quae passa est sub Calpurniano praeside III idus decembris (fol. 24^v-28^v).

Ed. ap. Florez, *España Sagrada*, tom. XIII, p. 398-406.

7° Passio obitusque beati Pauli confessoris Christi Narbonensis episcopi, qui passus est III idus decembris (fol. 28^v-30^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 22 Mart., tom. III, p. 373-74, num. 14-17.

8° Idus decembris, passio sanctae Luciae virginis (fol. 30^r-32^r). *

9° [De] miraculis b[ea]ti Thomae apostoli] vel qualiter [ad martyrii gloriam Domino] tribuente [pervernerit, XII kal.] januarii (fol. 32^r-43^r).

Ed. ap. Max. Bonnet, *Acta Thomae*, p. 96-132.

10° Passio sancti Stephani [protomartyris], qui passus est VII kal. januarii (fol. 82^v-84^r). *

11° Sermo sancti Augustini de miraculis sancti Stephani martyris (fol. 85^v-87^v). *

12° Vita vel actus sancti Johannis apostoli et evangelistae, qui obiit die sexto kalendas januarii (fol. 91^v-96^v). *

13° Item ex Historia ecclesiastica relatio de sancto Johanne (fol. 96^v-97^r).

Historia juvenis quae ex Clementis Alexandrini libro *Quis dives salvetur* recitatur ap. Eusebium, *Hist. Eccl.*, lib. III, cap. 23.

14° Actus sancti Silvestri episcopi urbis Romae (fol. 103^v-115^v). *

Om. pars posterior.

15° Passio sanctorum Juliani et Basilissae, qui passi sunt in Antiochia civitate sub Marciano praeside VII idus januarii (fol. 129^r-142^r). *

16° Vita beatissimi Hilarii episcopi et confessoris, die idus januarii (fol. 150^r-152^r). *

Omm. numm. 1, 2, 20.

17° Passio beatorum martyrum Sebastiani et comi-

tum ejus, qui passi sunt Romae sub Diocletiano et Maximiano die XIII kal. februarii (fol. 160^v-175^r). *

18° Passio beatissimae Agnes virginis, quae est passa XII kal. februarii (fol. 178^r-181^v). *

19° Passio sancti Vincentii levitae et martyris, qui passus est in Valentia civitate sub Daciano praeside die XI kal. februarii (fol. 183^r-186^r). *

20° III idus februarii, natale sanctae Scholasticae (fol. 199^r-199^v). *

21° Passio sanctae Eulaliae virginis in Barchinona, II idus februarii (fol. 199^v-201^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 12 Febr., tom. II, p. 377-78.

22° VII kal. martii, natale sancti Mathiae apostoli (fol. 207^r-207^v).

Narratio desumpta ex *Act. Apost.*

23° Vita vel actus beati Gregorii papae urbis Romae (fol. 207^v-211^r). *

Auctore anonymo.

* *cod.*
obitum. 24° XII kal. aprilis, obitus * sancti Benedicti (fol. 211^r-213^r). *

Fragmenta Vitae editae.

25° Passio sanctorum martyrum Johannis et Pauli (fol. 311^v-312^v). *

Omm. ea quae num. 4 uncinis sunt inclusa, num. 5, et initium num. 6 usque ad *Statim autem...*; explicet vero eo modo qui notatus est ann. *x*, p. 161.

CCLXXXIII. Codex signatus num. 5303.

Olim Colbertinus 2371, deinde Regius C. 4181. 3.

Foliorum 17, min. (0^m, 205 × 0, 222), columnis binis, exaratus saec. XIV.

1° De vita et miraculis beati Nicolai Myrreorum episcopi (fol. 1^r-15^v). *

Scilicet *a*) (fol. 1^r-7^v) Vitae editae capp. 1-17; *b*) (fol. 7^v-12^r) Miracula quaedam ex editis (vel indicatis) supra ex codice 5284, tom. I, p. 503-11, hoc ordine: numm.

18, 5, 7, 6, 8, 15, 10-14, 20; c) (fol. 12^r-13^r) Vitae capp. 18-20; d) (fol. 13^r-13^v) Miraculum ed. *Anal. Boll.*, tom. II, p. 153-56; e) (fol. 13^v-14^r) Miraculum ed. *ibid.*, p. 151-53; f) (fol. 14^r-15^r) Miraculum ed. *Cat. Bruw.*, tom. I, p. 257-60; g) (fol. 15^r-15^v) Miraculum ed. ap. Carminium, p. 124, cap. 21. — Haec omnia autem in compendium contracta admodum sunt.

2° De translatione sancti Nicolai (fol. 16^r-17^v).

Compendium narrationis quae legitur ap. Surium, ad d. 8 Maii (p. 116).

CCLXXXIV. Codex signatus num. 5304.

Olim Colbertinus 184, deinde Regius C. 3503. 4.

Foliorum 287, maj. (0^m, 463 × 0,31), columnis binis, exaratus diversis manibus saec. XI et XII. Non pauca passim folia avulsa sunt.

1° Passio sanctae Anastasiae (fol. 1^r-7^r). *

2° Passio sancti Stephani protomartyris, quae est VII kal. januarii (fol. 7^r-8^v). *

3° De mirabilibus ejusdem, beati Augustini ex libro de civitate Dei (fol. 8^v-10^v). *

4° De assumptione beati Johannis apostoli, quae est VII kal. januarii (fol. 10^v-15^r). *

5° Passio sanctorum martyrum Serapionis, Prisci, Malchi, Marini, Asteri et sociorum eorundem, qui passi sunt V kal. januarii (fol. 15^r-17^v).

Ex Eusebii *Hist. Eccl.* interprete Rufino, scilicet : lib. VII, cap. 10-13 (ed. 1740, tom. I, p. 410-17); lib. VI, capp. 30 (a verbis *Denique refertur...*) et 31 (p. 378-83); lib. VII, cap. 23 extr. (phrasis uncinis inclusa in summa pagina 430); ac tandem brevis annuntiatio mortis S. Dionysii.

6° Passio sanctae Columbae virginis et martyris, quae passa est in civitate Senones sub Aureliano imperatore II kal. januarii (fol. 17^v-18^v). *

7° Vita sancti Silvestri papae urbis Romae (fol. 18^v-28^v). *

Om. pars posterior.

8° Passio sanctorum Pionii et sociorum ejus, qui passi sunt II kal. januarii (fol. 28^v-30^v)..

Ed. *Act. SS.*, ad d. 1 Febr., tom. I, p. 40-42; in fine mutila.

9° Nonas februarii, natale sanctae Agathae virginis, quae passa est in urbe Catanensium sub Decio imperatore (fol. 34^r-35^v).*

In fine mutila, foliis excisis.

10° [Vita sancti Vedasti] (fol. 36^r-36^v).

Vita brevior, ed. *Act. SS.*, ad d. 6 Febr., tom. I, p. 792-94. Folio exciso, acephala inc. *impletam orationem ministro urgens imperat* (num. 4 p. m.). Om. in fine num. 9.

11° VIII idus februarii, passio sanctorum martyrum Dorotheae virginis et Theophili, qui passi sunt sub Sapricio (fol. 36^v-39^r).*

12° VI idus februarii, passio sancti Pauli episcopi [Leonensis] (fol. 39^r-40^r).*

13° Vita sancti Austrigisili episcopi et confessoris, cujus corpus Bituricas quiescit, transitus vero ejus est XIII kal. maii (fol. 40^r-43^v).*

14° Passio sanctae Julianae virginis, quae passa est in civitate Nicomedia sub Maximiano imperatore XIII kal. martii (fol. 43^v-45^v).*

In fine mutila.

15° [Passio sancti Pontii martyr] (fol. 46^r-47^v).*

Foliis avulsis, deest initium, scilicet numm. 1-3.

16° III idus maii, sanctae Mariae martyr (fol. 47^v-49^v).

Ed. ope hujus cod. *Act. SS.*, ad d. 1 Nov., tom. I, p. 201-6.

17° Passio sanctorum Probi, Tarachi, Andronici, qui passi sunt III idus junii (fol. 49^v-53^v).

Fragmentum Passionis ed. *ibid.*, ad d. 11 Oct., tom. V, p. 566-84; scilicet foliis hic illic excisis multa desiderantur.

18° Passio sanctorum martyrum Petri, Andreae, Pauli et Dionysiae, qui passi sunt apud Lampsacum idus maii (fol. 53^v-54^v).

Ed. *ibid.*, ad d. 15 Maii, tom. III, p. 432-53.

19° Passio sancti Cyrilli, qui passus est apud Asiam III kal. junias (fol. 54^v-55^r).

Ed. *ibid.*, ad d. 29 Maii, tom. VII, p. 17.

20° Item passio sancti Cyrilli episcopi, qui passus est vii idus julias (fol. 55^r-55^v).

Stilo diverso ab ed. *ibid.*, ad d. 9 Jul., tom. II, p. 685-86 et p. 687.

Inc. *Sancti Cyrilli episcopi fidem ad Deum non tantum de passionibus est conspicere, sed etiam de quibus salvatus est. Hinc enim sanctissimus non alienus religionis...*

21° Passio sancti Maximi episcopi [martyris in Asia], qui passus est iii kal. junias (fol. 55^v-56^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 30 April., tom. III, p. 732-33.

22° Passio sanctorum Blandinae cum XLVII, qui passi [sunt] Lugduno iii nonas junii (fol. 56^r-59^r).

Ex Eusebii *Hist. Eccl.* interprete Rufino, lib. v, capp. 1, 2 et prior pars cap. 3, scilicet usque ad verba *de manibus nostris*. Sequuntur nomina sanctorum martyrum.

23° Passio sancti Quiriaci episcopi, qui passus est kal. maii (fol. 59^r-61^v).*

Praepositus est prol. ed. p. 443, sed foliis avulsis desiderantur numm. 23, 26.

24° Passio sanctorum martyrum Chrysanti et Dariae, quae celebratur kalendas decembris * (fol. 66^r-74^v).*

* *cod.*
december.

Om. prologus.

25° Conversio sanctae ac beatissimae Leochadiae virginis, quae obiit in Toletto civitate sub Daciano praeside v° idus decembris (fol. 74^v-75^v).

Ed. apud Florez, *España Sagrada*, tom. VI, p. 313-17.

26° Passio sanctae Eulaliae virginis et martyris Christi, quae passa est sub Calpurniano praeside in civitate Emerita iii° idus decembris (fol. 75^v-80^v).

Ed. *ibid.*, tom. XIII, p. 398-406.

27° Passio obitusque beati Pauli confessoris Christi Narbonensis episcopi, qui passus est iii° idus decembris * (fol. 80^v-82^v).

* *cod.*
december.

Ed. *Act. SS.*, ad d. 22 Mart., tom. III, p. 373-74, num. 14-17.

28° Passio sanctae Luciae virginis, idus decembris (fol. 82^v-85^r).*

29° De miraculis beati Thomae apostoli vel qualiter ad martyrii coronam Domino tribuente pervenit, XII kalendas januarii (fol. 85^r-95^r).

Ed. ap. Max. Bonnet, *Acta Thomae*, p. 96-132.

30° Passio sancti Johannis apostoli et evangelistae, quae observatur VI kal. januarii (fol. 119^r-125^v).*

31° Passio sanctorum martyrum Juliani et Basilissae, qui passi sunt in Antiochia civitate sub Marciano praeside die VII idus januarii (fol. 134^v-155^v).*

32° Vita sancti Silvestri papae urbis Romae, quod est II kal. januarii (fol. 164^r-167^v).*

Pars prior libri I, omisso prologo.

33° Passio sanctae Columbae (fol. 167^v-168^v).*

Eadem quae supra, 6°.

34° Vita beatissimi Hilarii episcopi et confessoris (fol. 188^r-191^v).*

35° Passio beatissimorum martyrum Christi Sebastiani et comitum ejus, qui passi sunt Romae sub Diocletiano et Maximiano imperatoribus (fol. 191^v-210^r).*

36° Passio sanctae ac beatissimae Agnetis virginis, XII° kal. februarii (fol. 210^r-214^r).*

37° Passio sancti Vincentii levitae et martyris Christi, qui passus est in Valentia civitate sub Daciano praeside die XI kal. februarii (fol. 214^r-218^v).*

38° Kal. februarii, natale sancti Ignatii episcopi et martyris, qui tertius post Petrum apostolum Antiochenam rexit ecclesiam (fol. 224^r-227^r).*

39° Passio sanctae ac beatissimae Agathae virginis (fol. 239^v-243^r).*

40° Passio sancti Valentini presbyteri, quod est XVI kal. martii (fol. 243^r-247^r).*

41° Textus de beato Mathia apostolo, cujus festivitas observatur VI° kal. martii (fol. 250^r-251^v).

Ex *Act. Apost.*

42° Vita vel actus beati Gregorii papae urbis Romae,
 quae observatur IIII° idus martii (fol. 251^v-258^r).*

Auctore anonymo.

CCLXXXV. Codex signatus num. 5305.

Olim Colbertinus 738, deinde Regius C. 4181. 3. 3.

Foliorum 110, med. (0^m,272×0,187), lineis plenis, exaratus saec. XII.

1° Vita sanctae Anastasiae nobilissimae martyris
 [et sanctorum Chrysogoni, Agapes, Chioniae, Ire-
 nes, Theodotae] (fol. 1^v-11^v). *

2° Vita et gesta sancti Silvestri papae (fol. 11^v-27^v). *

3° Vita sancti Fulgentii episcopi (fol. 27^v-46^v). *

4° Vita beatae Genovefae virginis (fol. 46^v-48^v).

Ed. ap. Kohler, *Etude critique*, etc., p. 48 sqq. Mutila desinit in verbis *quae tam veri quam falsi nuntia refertur* (n. x init.).

CCLXXXVI. Codex signatus num. 5306.

Olim Colbertinus 775, deinde Regius C. 3634. 4.

Foliorum 219 (praeter insiticia duo in capite et tria ad calcem), maj. (0^m,42×0,30), columnis binis, exaratus saec. XIV.

Codex iste altera est pars Legendarii cujus pars prior continetur cod. 3809 A (supra, tom. I, p. 332 sqq.), et sicut ille, incredibilem scribae vel imperitiam vel negligentiam prodit (1). Quod eo magis dolendum quod non pauca refert quae alibi hactenus non offendimus (2). Haec tamen pleraque edere visum non est, quod nimis corruptus videatur textus, quem, ut speramus, saniori condicione nobis alii codices exhibebunt.

1° Passio sanctae Anastasiae virginis, quae passa est
 in Sirmio sub Diocletiano imperatore VIII kal. janu-
 arii (fol. 1^v-4^r). *

(1) Vid., e. g., initium Vitae S. Desiderii Viennensis (72°). — (2) Cfr. infra, 5°, 16°, 23°, 32°, 41°, 72°, etc.

2° Miracula sancti ac beatissimi Stephani martyris (fol. 5^r-6^r). *

3° Vita sancti ac beatissimi Johannis apostoli et evangelistae, quae observatur vi° kal. januarii (fol. 6^r-8^v). *

4° Passio sanctorum martyrum Serapionis, Prisci, Malchi, Marini, Asterii et sociorum illorum, qui passi sunt v° kal. januarii (fol. 8^v-10^r).

Ut supra in cod. 5304, 8° (p. 39).

5° Vita beati Geremari confessoris atque abbatis, qui obiit in Belvacensi comitatu iii° kal. januarii (fol. 10^r-11^v).

Diversa ab edita *Act. SS.*, ad d. 24 Sept., tom. VI, p. 698 sqq.

Inc. Anno tricesimo Dagoberti gloriosissimi regis et eximii domini et per cuncta magnificentissimi, sanctus atque beatissimus Geremarus, generositate nobili enitens atque culmine dignitatis praecellens, in juventute optima Deum praefecit omnibus....

6° Passio sanctae Columbae virginis et martyris Christi, quae passa est in civitate Senonas sub Aureliano imperatore ii kal. januarii (fol. 11^v-12^r). *

7° Vita sancti Silvestri papae urbis Romae, cujus festum observatur ii kal. januarii (fol. 12^r-18^v). *

Om. pars posterior.

8° Passio sanctorum Pionii et sociorum ejus, qui passi sunt ii° kal. januarii (fol. 18^v-21^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 1 Febr., tom. I, p. 40-42.

9° Passio sancti Potiti martyris, qui passus est sub Antonino imperatore iii° nonas januarii (fol. 21^r-23^r).

Ed. *ibid.*, ad d. 13 Jan., tom. I, p. 754-57.

10° Inventio corporis sancti Quintini, quae est iii° nonas januarii (fol. 23^r-23^v).

Ed. *ibid.*, ad d. 3 Jan., p. 154-55, num. 4-10, usque ad verba *retro altare disposuit*.

11° Vita sancti Simeonis [Stilitae] monachi, cujus corpusculum Antiochiae in ecclesia quae vocatur Paenitentia quiescit, et celebratur tertio nonas januarii (fol. 23^v-25^v). *

12° Passio beatissimorum martyrum Juliani et Basilissae sponsae ejus, et comitum eorum, qui passi sunt in Antiochia civitate sub Diocletiano et Maximiano viii idus januarii (fol. 25^v-32^v). *

13° Passio sancti Luciani episcopi *, qui passus est vi° idus januarii (fol. 32^v).

* immo
presbyteri
Antiocheni.

Ex Rufino ed. *Act. SS.*, ad d. 7 Jan., tom. I, p. 362-63, num. 1-3 init. (... *populi necart*).

14° Vita sancti Pauli primi eremitaе, quae est iiii° idus januarii (fol. 32^v-34^v). *

15° Passio sanctorum Polyeucti, Candidiani, Filoromi, quae est iii° idus januarii (fol. 34^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 11 Jan., tom. I, p. 666-67.

16° Eodem die, passio sancti Typasii martyris, qui passus est Cicabis sub Claudio comite iii idus januarii (fol. 34^v-35^v).

Ed. ex hoc cod. *Anal. Boll.*, tom. IX.

17° Vita sancti Hilarii, quae observatur idus januarii (fol. 35^v-38^v). *

18° Passio germanorum Speusippi, Eleusippi et Meleusippi, qui passi sunt sub Aureliano imperatore xvi kal. februarii (fol. 38^v-40^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 17 Jan., tom. II, p. 74-76, et *Anal. Boll.*, tom. II, p. 378-80.

19° Passio sanctorum xxxvii martyrum, qui passi sunt in Aegypto xv kal. februarii (fol. 40^r-41^r).

Ed. *ibid.*, ad d. 18 Jan., p. 188-89. In cod. narratio aliquanto prolixior est.

20° Passio sanctorum Ananiae presbyteri, Petri custodis carceris, et septem militum, qui passi sunt in civitate Arsisto provinciae Bithyniae xiiii kal. februarii (fol. 41^r-42^v).

Ed. *ibid.*, ad d. 25 Febr., tom. III, p. 492-95.

21° Passio sanctorum martyrum Sebastiani et Fabiani, qui passi sunt in urbe Roma sub Diocletiano et Maximiano imperatoribus (fol. 43^r-50^v). *

22° Vita sancti ac beatissimi Launomari presbyteri

atque abbatis, cuius solemnitas est XII kalendas februarii (fol. 50^v-52^r).

Diversa a duplici Vita ed. ap. Mabillon, *Act. SS. O. S. B.*, saec. I, p. 335 sqq. et 339 sqq.

Inc. Tempore illo, cum in extremis paene mundi temporibus, inspirante divina potentia, Galliarum provinciam fides illustrasset catholica, et agmina Francorum olim per ambitum Carnotum urbem catervatim circumsedissent, ortus est inter eos, caelesti imminente praesidio, vir sanctus, nomine Launomarus, parentibus quidem opibus exiguis sed consanguinitate tamen bene idoneis, cuius sacerdotii summitatem et magnitudinis palmam quam plurimi homines imitari non dubitant.

23° Passio sanctarum virginum Agnetis et Emerentianae et comitum earum, quae passae sunt XII kal. februarii (fol. 52^r-53^v). *

24° Passio sanctorum Fructuosi episcopi, Augurii et Eulogii diaconorum, qui passi sunt Terragona civitate sub Valeriano et Emiliano XII kal. februarii (fol. 53^v-54^r). *

25° Passio sancti Vincentii levitae, qui passus est in Valentia civitate sub Daciano praeside die XI° kal. februarii (fol. 54^r-55^v). *

26° Passio sanctorum martyrum Babylae episcopi et trium puerorum, qui passi sunt in civitate Antiochia IX° kal. februarii (fol. 55^v-57^r). *

27° Passio sanctorum martyrum Thyrsi et comitum ejus, qui passi sunt VIII kal. februarii sub persecutione christianae legis indulta Decio Caesare (fol. 57^r-61^v). *

Inc. Cum christianae legis persecutio in Caesarea esset indulta a Decio Caesare Cumbricio principi Africae provinciae, qui erat ex genere [ejus], sub die quinto kalendas februarias...

28° Passio sancti ac beatissimi episcopi Praejecti episcopi et martyris, quae observatur VIII kal. februarii (fol. 61^v-63^v). *

Om. num. 1.

29° Passio sancti Polycarpi presbyteri, qui passus est apud Smyrnam VII kal. februarii (fol. 63^v-64^r). *

Epistola Smyrnensis ecclesiae.

30° Item eodem die, passio sancti Theogenis (fol. 64^r-65^r). *

31° Vita sancti ac beatissimi Johannis monachi atque abbatis [Reomaensis], cujus transitus observatur v^{to} kal. februarii (fol. 65^r-67^r).

Diversa a Vita auctore Jona, ed. *Act. SS.*, ad d. 28 Jan., tom. II, p. 836 sqq.

Inc. Igitur venerandi viri cultumque religionis imitandi beati Johannis monachi abbatis atque vitam memoriae commendando stilo patefacere nitimur, quae et quanta sui laboris studuit subire certamina et nostris egregia per exempla monstranda ac memoranda dimiserit saeculis, ut non solum ille sui laboris fructus reciperet, verum etiam quosque ad imitationem sui certaminis in postmodum traheret. Decet ergo post gloriosos triumphos et peccatorum medicinam et aeternae vitae praemia capere sublimenta. Ab ipso ergo primordio quibus parentibus vel in quo loco exortus fuerit sunt persequenda. Ortus namque est venerandus cultor Johannes infra terminos Ternoderensis castris...

32° Passio sanctae Agathae virginis, quae passa est in urbe Catanensium sub Decio imperatore et Quintiano praefecto, et est celebratio ejus nonas februarii (fol. 70^r-71^r). *

33° Vita sancti Vedasti episcopi et confessoris, cujus corpus Atrebatu quiescit, et est celebratio ejus viii idus februarii (fol. 71^r-72^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 6 Febr., tom. I, p. 792-94. Omm. num. 9 et quaedam in fine num. 8, scilicet *nullum onus sentientes-incombusta remansit.*

34° Passio sanctorum Dorotheae et Theophili, qui passi sunt in Cappadocia apud Caesaream sub Fabricio praeside viii idus februarii (fol. 72^r-73^v). *

35° Transitus sancti ac beatissimi Pauli urbis Romae episcopi, qui observatur vi idus februarii (fol. 73^v-74^r).

Scilicet Acta S. Pauli Narbonensis, ed. *Act. SS.*, ad d. 22 Mart., tom. II, p. 373-74, num. 14-17.

36° Vita sancti ac beatissimi Austrigisili episcopi et confessoris, cujus corpus Bituricas quiescit, et est transitus ipsius xv kal. martii (fol. 74^r-76^r). *

37° Passio sanctae Julianae virginis, quae passa est in

civitate Nicomedia sub Maximiano imperatore
xiii kal. martii (fol. 76^r-77^v). *

38° Passio sanctae Theclae, quae passa est apud
Iconium et Antiochiam sub Tamiro et Alexandro
viii kal. martii (fol. 77^v-79^v). *

39° Vita sancti ac beatissimi Albini episcopi, cujus
corpus habetur Andegavis civitate, quod est obser-
vandum kal. martii (fol. 79^v-80^r). *

40° Passio sanctorum martyrum Leonidis, Plutarchii,
Sereni, Eraclei et sociorum eorum, quod est kal.
martii (fol. 80^v-81^r).

Ex Eusebii *Hist. Eccl.* (interpr. Rufino), lib. vi, cap. 1, cap. 2 init., cap. 4 (omissis tamen quae ibi de Origene sunt dicta), cap. 5; et lib. v, cap. 3 fin. (*epistolas martyrum...*), additis insuper nonnullis in sancti Irenaei commendationem.

41° Passio sanctorum Fortunati, Felicis, Justi et
Achillei, qui passi sunt Lugduno sub Aureliano
imperatore et Cornelio duce v nonas martii (fol.
81^r-82^r).

Rebus narratis convenit cum *Passione* ed. *Act. SS.*, ad d. 3 April., tom. I, p. 98-100.

Inc. *Eodem tempore cum summus sacerdos et martyr ecclesiae Lugdunensis sanctus Hyrenaeus Christum lumen aeternum et splendorem justitiae publicam suam praedicationem in Galliis declararet.*

42° Passio sanctorum martyrum Emetherii et Cele-
donii, qui sunt passi v nonas martii (fol. 82^r-83^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 3 Mart., tom. I, p. 231-32.

43° Passio sanctarum virginum Felicitatis et Perpetuae, quae passae sunt apud Africam in civitate Turbitanorum nonas martii (fol. 83^r-83^v). *

44° Passio sanctorum xl^a martyrum, qui passi sunt
in civitate Sebastia sub Licinio imperatore et Agri-
colai praesidis et Lysiae ducis vii idus martii (fol.
83^v-84^v). *

45° Vita vel actus beati Gregorii papae urbis Romae,
quae observatur iii idus martii (fol. 84^v-86^v). *

Auctore anonymo. Nonnulla in cod. omitta sunt.

46° Passio beatissimae Theodosiae, quae passa est in civitate Caesarea sub Urbano praeside III nonas aprilis (fol. 86^v-89^r). *

47° Passio sancti Eleutherii episcopi et Antiae matris ejus, qui passi sunt Romae sub Adriano imperatore XIII kal. maias (89^v-90^v).

Ed. apud Mombritium, tom. I.

48° Passio sancti Georgii martyris Christi, qui passus est Palaestina in civitate Diospoli sub Decio imperatore IX kal. maii (fol. 90^v-92^r).

Inc. *In eodem tempore sub Decio imperatore cum populus vel gens idolorum culturas diligebat Apollonii erradiens. Quod cum venisset beatus Georgius in civitate quae dicitur Palaestinae, coepisset populum praedicare....*

* sic.

49° Passio sanctorum matyrum Epipodii* et Alexandri cum aliis XXXIII, qui sunt observandi VIII kal. maii, sub Antonino imperatore (fol. 92^r-93^r).

* cod. Yppipodii.

Ed. Act. SS., ad d. 22 April., tom. III, p. 8-10.

50° Obitus sancti Marci evangelistae, qui est VII kalendas maias (fol. 93^r-93^v).

Excerpta de Therapeutis ex Eusebii *Hist. Eccl.* (interpr. Rufino), lib. II, cap. 15-17. Praemissa est praefatio edita supra ex cod. 5770, tom. I, p. 272-73 (usque ad *qui incrementum praestat Deus est*).

51° Passio sancti Jacobi apostoli fratris Domini, qui passus est Hierosolymam, a Judaeis praecipitatus et juxta templum sepultus, die kal. maias (fol. 93^v-94^r).

Hist. Apost., auctore Pseudo-Abdia, lib. VI, cap. 2-4.

52° Item passio sancti Jacobi fratris Domini, sumpta de historia ecclesiastica sancti Eusebii episcopi, die kal. maii (fol. 94^r-94^v). *

Om. initium usque ad *principe esse provinciam*.

53° Item alia passio sancti Jacobi apostoli, eodem die (fol. 94^v).

Ed. ex cod. Carnotensi 144, *Anal. Boll.*, tom. VIII, p. 136-37.

54° Item eodem die, passio sancti Philippi apostoli Domini nostri Jesu Christi (fol. 94^v-95^r). *

Om. num. 1. Inc. *Post resurrectionem Domini et salvatoris nostri Jesu Christi beatus quidem Philippus....*

55° Vita sanctorum confessorum Torquati, Secundi, Indaleci, Thysefontis, Eufrasii, Cicilii et Hesicii, quod est kal. maii (fol. 95^r-95^v).

Initio tantum aliquantulum diversa a Vita ed. *Act. SS.*, ad d. 13 Maii, tom. III, p. 444.

56° Vita sancti Orientii episcopi et confessoris, cujus corpus Ausciacio quiescit, et transitus ipsius die kalendarum maiarum (fol. 95^v-96^r).

Ed. *Act. SS.*, ad. d. 1 Maii, tom. I, p. 61-62.

57° Passio sancti Alexandri papae, qui passus in Pannonia sub Aureliano imperatore quinto nonas maii (fol. 96^r-97^v).

Sat bene convenit cum Passione ed. *Cat. Bruz.*, tom. I, p. 218-23. Praepositus est prologus, qui inc. *Finis totius christianitatis et vitae religio vera martyrum est.*

58° v^{to} nonas maias, inventio sanctae Crucis (fol. 97^v-98^r).

Eidem scilicet exordio quod editum est ex cod. Namure. 53, *Anal. Boll.*, tom. II, pp. 282-83 (usque ad *aptaverat exitium*, p. 283 lin. 19), subjuncta est compendiosa admodum inventionis narratio.

58° Item de inventione sanctae crucis (fol. 98^r-99^v). *

59° Vita sancti Genii confessoris Christi, cujus corpus habetur partibus Vasconicae in civitate Lactora, et observatur sollemnitas ejus v nonas maias (fol. 99^v-100^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 3 Maii, tom. I, p. 384-86.

60° Vita actusque beati Justini confessoris Christi, cujus corpus habetur in partibus Vasconicae in vico qui vocatur Partinacus, et est celebratio ejus pridie nonas maias (fol. 100^v-101^v).

Ed. apud Labbe, *Nova Bibl.*, tom. II, p. 597. Cfr. *Act. SS.*, tom. I Maii, p. 47-48.

61° Transitus sanctae Marinae virginis, qui est quinto idus maii (fol. 101^v-102^r). *

62° Passio sancti Poncii senatoris et martyris, qui passus est in urbe Roma sub Valeriano imperatore et Claudio praeside v idus maii (fol. 102^r-104^v). *

63° Passio sanctorum Nerei et Achillei et Domitillae virginis, qui passi sunt iii idus maii (fol. 104^v-107^r).*

64° Passio sancti Pancratii martyris, qui passus est in urbe Roma sub Diocletiano et Maximiano idus maii (fol. 107^r-107^v).

Convenit cum Passione de qua actum est supra, tom. I, p. 274, 28°.

65° Passio sanctae Mariae ad martyres, quae observatur iii idus maii (fol. 107^v-109^r).

Passio scilicet S. Mariae ancillae, ed. *Act. SS.*, ad d. 1 Nov., tom. I, p. 201-6.

66° Passio sanctorum Tharaci, Probi, Andronici, qui passi sunt in civitate Pamphilia sub Diocletiano et Maximiano imperatoribus iii idus maii (fol. 109^r-112^v).

Ed. *ibid.*, ad d. 11 Oct., tom. V, p. 566-84.

67° Passio sancti Mucii presbyteri, qui passus est in Amphipoli sub Laodicio et Maximo proconsulibus iii idus maii (fol. 112^v-113^v).

Ed. *ibid.*, ad d. 11 Maii, tom. II, p. 622-23.

68° Passio sancti ac beatissimi Victoris et Coronae, qui passi sunt sub Antonino rege paganorum ii idus maii (fol. 113^v-114^v).

Ed. *ibid.*, ad d. 14 Maii, tom. III, p. 266-68. In cod. paulo contractior est.

69° Passio sanctorum martyrum Petri, Pauli, Andreae et Dionysiae, qui passi sunt apud La[m]psa[cum] sub Antonino proconsule idus maii (fol. 114^v-115^r).

Ed. *ibid.*, ad d. 15 Maii, p. 432-53, stilo subinde diverso.

70° Vita beati Germerii episcopi Tolosani (fol. 115^r-116^v).

Ed. *ibid.*, ad d. 16 Maii, p. 592-94. Omm. numm. 11-12.

71° Passio sancti Mantii * martyris, qui passus est a Judaeis in territorio Eburensi die xii kal. junii (fol. 116^v-117^r).

* *cod.*
Marcii.

Ed. *ibid.*, ad d. 21 Maii, tom. V, p. 33-34. Sed in apographo quo usi sunt Bollandiani desiderabantur vel legi nequibant nonnulla quae ex hoc codice 5306 jam supplere licet. Nimirum

Num. 9, post verba *Urbis Romae* (init.) cod. *Servus quidem, quod nomen est conditionis, non in humilitate, sed magis ostendebat in ore.*

» » » *interritus miles* (p. m.) cod. *Christi.*

» 10, pro *quasi truces...* (a. m.) » *quasi cruciatus sentire.*

» 13, post *Basilica fidelium* (init.) » *junguntur beatae fontis.*

Sed num. 12, post verba *fastidium faciamus* (paulo ante fin.), et num. 13, post verba *commeantium vias* (item), nec ulla lacuna apparet in codice nec alia sequuntur unde Bollandiani apographi defectus suppleri queat.

72° Passio sancti Desiderii episcopi et martyris, qui passus est [Viennae] sub Theodorico rege x kal. maii (fol. 117^r-118^v).

Diversa ab edita *ibid.*, ad d. 23 Maii, p. 232.

*Inc. Inter diversa confessorum miracula ac victorias martyrum paene totus sit mundus per infinita gloriosa certamina Deo largiente repertus quantum in fine saeculi post adventum Redemptoris et Domini peragens cursum novum martyri est apud nomine christianos summum pastorem et clementissimum sacerdotem Desiderium nomine nisi invenitur temporibus martyrum pertulisse.**

73° Passio sancti Cyrilli, qui passus est apud Asiam III kal. junii (fol. 118^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 29 Maii, tom. VII, p. 17, num. 4-6.

74° Passio sancti Maximi episcopi, qui passus est sub Decio imperatore III kal. junii (fol. 118^v-119^r).

Ed. *ibid.*, ad d. 30 April., tom. III, p. 732-33.

75° Passio sanctorum Blandinae cum XLVII qui passi sunt Lugduno sub Antonino imperatore III nonas junii (fol. 119^r-120^v).

Ut in cod. 5304, 22° (supra, p. 41).

76° Vita sancti ac beatissimi Medardi confessoris, qui est observandus VI idus junii (fol. 120^v-121^v).*

77° Passio sancti Vincentii martyris Christi, qui passus est in provinciis Galliarum in pago Aginense in castro Pompeiaco V idus julii (fol. 121^v-122^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 8 Jun., tom. II, p. 166-67, iisdem lectionibus variantibus sicut in cod. Namurc. 53 (*Anal. Boll.*, tom. II, p. 299-301).

78° Passio sanctorum martyrum Viti pueri, Modesti et Crescenti[ae], qui passi sunt sub Decio imperatore et Valeriano praeside sub die xvii kal. julii (fol. 122^v-124^r).

Rebus narratis convenit cum Passione ed. *ibid.*, ad d. 15 Jun., p. 1021-26.

79° Passio sanctorum martyrum Ferrioli presbyteri et Ferrutioni diaconi, qui passi sunt in civitate Visionense sub Aureliano imperatore xvi kal. julii (fol. 124^r).

Contracta ex Passione ed. *ibid.*, ad d. 16 Jun., tom. III, p. 7-8. Omm. numm. 4-4.

80° Passio sancti Adriani et comitum ejus, qui passi sunt in Nicomedia civitate sub Maxi[m]iano imperatore (fol. 124^r-127^r).*

81° Passio sancti ac beatissimi Quiriaci episcopi et martyris, qui passus est in urbe Roma sub Juliano imperatore xv kalendas julii (fol. 127^r-128^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 4 Maii, tom. I, p. 449-50. Praefixus est prol. ed. *ibid.*, p. 445.

82° Passio sanctorum martyrum Gervasii et Protasii, qui passi sunt Mediolano sub Nerone imperatore xiii kal. julii (fol. 128^v-129^v).

Proxime accedit ad Passionem ed. *Anal. Boll.*, tom. II, p. 302-7.

83° Inventio corporis sancti Quintini martyris, et est viii kal. julii (fol. 129^v-130^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 31 Oct., tom. XIII, p. 785-86, num. 14-19.

84° Passio sanctae Luciae virginis et Abauceia * rege barbarorum, qui passi sunt in urbe Romae vii kalendas julii (fol. 131^v-132^r).

* sic.

Ed. *ibid.*, ad d. 25 Jun., tom. V, p. 13-14. Omissae sunt quaedam sententiae in fine Passionis.

85° Passio sanctorum martyrum Johannis et Pauli, qui passi sunt in urbe Roma sub Juliano Caesare vi kal. julii (fol. 132^r).

Ed. *ibid.*, ad d. 26 Jun., p. 159-60. In codice leguntur ea quae indicata sunt *ibid.*, ann. p, x (p. 164).

86° Vita vii fratrum Dormientium qui dormierunt in

Epheso annos ccclxii. Quorum ista sunt nomina : Maximianus, Malcus, Johannes, Dionisius, Serapyon, Constantinus, Martinianus ; et est celebratio eorum v kalendas julii (fol. 132^r-133^v).*

87° Vita vel passio beatissimi Luperculi martyris, qui fuit mirae beatitudinis in vita et perfectae virtutis in agone et passus est Helesona civitate in provincia Galliae iii kal. julii (fol. 133^v-135^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 28 Jun., tom. V, p. 331-34.

88° Passio sanctorum apostolorum Petri et Pauli, qui passi sunt in urbe Roma sub Nerone imperatore iii° kalendas julii (fol. 135^v-138^v).*

Epistola Pseudo-Marcelli, cui praefixa sunt ex *Hist. Apost.* lib. I capp. 16-18, nonnullis tamen omm., praesertim cap. 18.

89° Actus vel vita sive passio beati Petri apostolorum principis, a Lino episcopo Romano conscripta (fol. 138^v-141^v).*

Ed. ap. Mombrinium.

90° Vita vel actus sive passio sancti Pauli apostoli (fol. 141^v-142^v).*

Ex *Hist. Apost.*

91° Martyrium sancti Pauli, a Lino episcopo romano graeca lingua conscriptum et ecclesiis orientalibus destinatum (fol. 142^v-144^v).*

92° Passio sancti ac beatissimi Marcelli martyris Christi, qui passus est sub Aureliano imperatore et Eraclio praeside iii kal. julii (fol. 144^v-145^r).

Ut supra in cod. 5501, 15° (p. 25).

93° Vita vel miracula sancti Martialis episcopi, quae observatur ii kal. julii (fol. 145^r-151^v).*

94° [Vita S. Alpiniani discipuli sancti Martialis] (fol. 151^v-152^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 27 April., tom. III, p. 481.

95° Passio sanctarum virginum Fidei, Spei, Caritatis, et matris earum Sapientiae, quae passae sunt

apud Romam sub Adriano imperatore kal. julii
(fol. 152^v-154^r).

Convenit cum ed. in *Legenda Aurea*.

Inc. Mulier igitur quaedam, nomine Sapientia, de genere primo, valde dives, Romam advenit cum filiabus suis; et hae decorissimae nimium fuerunt. Et cum ibi essent, cucurrerunt accipere signum Domini et Salvatoris Jesu Christi. Eruditae enim a matre fuerant jam pridem ut christianitatis nomen firmiter tenerent.

96° Vita sancti ac beatissimi Eparchii confessoris
Christi, quod est kalendis julii (fol. 154^r-156^v).

Scilicet a) Vita ed *Act. SS.*, ad d. 4 Jul., tom. I, p. 112-15; b) miracula ed. *ibid.*, p. 116-117; c) Gregorii Turonensis *Hist. Franc.*, lib. VI, cap. 8, ed. *ibid.*, p. 111, num. 8-10; d) narratio de Grathario divinitus punito (*Waldericus vero...*), ed. *ibid.*, p. 117 b.

97° Passio sancti ac beatissimi Lauriani episcopi et
martyris, qui passus est sub Mariano et Ermogenio
Deodato et Andalabo Spaliensi[bus] latrunculis
quarto nonas julii (fol. 156^v-157^v).

Stilo diversa a Vita ed. *Act. SS.*, ad d. 4 Jul., tom. II, p. 35-38.

Inc. Inter sanctorum quoque martyrum, qui post gloriosam passionem Domini nostri Jesu Christi sanguis effusus est, inter quos beatissimi Lauriani episcopi et martyris gloriosa certamina fulgent, silere non patitur. Igitur beatissimus Laurianus, Pannoniarum oppido oriundus, Hispaniensi urbi episcopus fuit, qui ex partibus paganis pastor extitit ecclesiae.

98° Passio sancti ac beatissimi Cyrilli episcopi, qui
passus est in Aegypto sub Lucio duce VIII idus julii
(fol. 157^v-158^r).

Passio de qua supra in cod. 5304, 20° (p. 41).

99° Passio sanctae Felicitatis et septem filiorum ejus,
Januarii, Felicis, Philippi, Silvani, Alexandri, Vi-
talis, Marcialis, qui passi sunt sub Antoni[n]o im-
peratore et Publio praefecto sexto idus julii (fol.
158^r-158^v). *

100° Vita vel virtutes sancti Benedicti abbatis, quae
observatur v idus julii (fol. 158^v-164^r).

* *cod.*
virtutibus.

Auctore S. Gregorio.

* *cod.*
Focati.

101° Passio [sancti] Focae * episcopi, qui passus est Vienna urbe sub Trajano imperatore II idus julii (fol. 164^r-166^r). *

102° Passio sanctorum Cyrici et Julittae, qui passi sunt Palaestina sub Alexandro imperatore idus julii (fol. 166^r-168^r).

Convenit cum Passione ed. *Act. SS.*, ad d. 16 Jun., tom. III, p. 28-33.

103° Passio sanctorum martyrum Sperati, Nazarii, Cicii, Donatae, Secundae, Vestae et comitum eorum, qui passi sunt Carthagine sub Asturnino proconsule XVI kal. augusti (fol. 168^r-168^v).

Ed. *ibid.*, ad d. 17 Jul., tom. IV, p. 213.

104° Passio sanctarum virginum Justae et Rufinae, quae passae sunt Hispalinae sub Diogeniano praeside XV kal. augusti (fol. 168^v-169^r).

Paulo amplior Passione ed. *ibid.*, ad d. 19 Jul., tom. IV, p. 385, num. 10-11.

105° Passio sanctae Margaritae virginis, quae passa est in Antiochia civitate sub Olibrio praefecto XIII kalendas augusti (fol. 169^r-171^v). *

106° Passio sanctae Juliae virginis, quae passa est Trecas civitate sub Helidio praefecto duodecimo kalendas augusti (fol. 171^v-172^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 21 Jul., tom. V, p. 133-34.

107° Passio sanctae Christinae virginis Christi, quae passa est in civitate Tyro sub Urbano praefecto XVIII kalendas augusti (fol. 172^r-174^v). *

108° Conversio seu transitus sanctae Segolenae abbatis, cujus corpusculum pago Albiensium quiescit, et est transitus ipsius VIII kalendas augusti (fol. 174^v-177^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 24 Jul., tom. V, p. 630-37.

109° Passio sancti Jacobi apostoli, fratris Johannis evangelistae, qui passus est sub Herode VIII kalendas augusti (fol. 177^v-178^v). *

110° Eodem die, passio sancti Christophori martyris Christi, qui passus est in civitate Samon sub Daciano rege (fol. 178^v-180^r).

Bene convenit cum Passione ed. *Act. SS.*, ad d. 25 Julii, tom. V, p. 146-49.

111° Eodem die passio sancti Cucufati[s], qui passus est in civitate Barchilonaci (fol. 180^r-181^r).

Diversa ab ed. ap. Surium, ad d. 25 Julii.

Inc. *Magnum et ammirabile valdeque perspicuum et ingens miraculum cunctis apparuit super sanctos Dei famulos Felicem et Cucufatem....*

112° Passio sanctorum Donati episcopi et Hilarini monachi, qui passi sunt in Italia civitate Aretio sub Juliano imperatore et Quadriciano praefecto (fol. 181^r-183^r).

Ed. ap. Mombrithum, tom. I, fol. 234, sub titulo *Passio sancti Donati episcopi et martyris*; sed ei inserta, ut non raro factum est, altera illa quae edita est ibid., fol. 232 sub titulo *Vita sancti Donati episcopi*.

113° Passio sancti Felicis, qui passus est Nola civitate sub Marciano imperatore vi kal. augusti (fol. 183^r-184^v).

Scilicet S. Felicis I episcopi Nolani, de quo breviter Petrus de Natalibus ad d. 15 Nov. et Ughelli, *Ital. Sacr.*, tom. VI, p. 246.

Inc. *In illis diebus erat quidam puer nomine Felix in civitate Nola provinciae Campaniae, et erat annorum quindecim, in quo Dominus tantam gratiam tribuerat sanctitatis ut fugaret daemones, plurimas Deo animas acquireret servituras. Quem videntes procercs civitatis illius tanta et talia mirabilia facere, coeperunt diabolico armari consilio de ejus animam cogitare. Haec mater ejus agnoscens, dolore compulsa cotidie flebat. Beatus autem Felix, nihil formidans, assidue super ora maris sedebat et divinae legis volumina spiritaliter pertractabat. Quod dum saepe fuceret, hora nona conturbatus maris piscem ejus grandem Domino jubente praestravit, quo piscis quousque certamen venit ei non defuit.*

Inde miranda mirandis succedunt. Felix daemone, quem ex quodam obsessore eiecerat, licentiam in Persidem proficiscendi concedit. Christianae religionis crimine accusatus, ad praesidem deducitur, simulatque se templa deorum sacrificatorum ingredi velle; sed in ipso limine oratione sua templum evertit. Factus Nolanæ civitatis episcopus, a rege Persarum Helel litteris arecessitur ut filiam ipsius a daemone liberet. Illuc pedes tendit, filiam sanat, regem cum populo ad fidem convertit, ac Nola revertitur. Ubi iterum in jus vocatus, omnia tormenta

subit quae rabies persecutorum excogitare potest; tandem capite plectitur et ab Helfio sacerdote sepelitur.

114° Passio sanctorum martyrum Nazarii et Celsi, qui passi sunt sub Nerone imperatore et Anulino praeside in civitate Mediolano v° kal. augusti (fol. 184^v-188^r).

Ed. ap. Mombritium, tom. II.

115° Passio sancti Pantaleonis, qui passus est Lucduno sub Maximiano imperatore v kalendas augusti (fol. 188^r-190^v). *

Praetermissa sunt prodigia quae martyris mortem sunt secuta.

116° Passio sanctarum virginum Maximae et Secundae et Donatillae, quae passae sunt sub Maximiano et Gallieno imperatore * et Anolino proconsule III kalendas augusti (fol. 190^v-191^v).

* cod. imperatorem; voces et Gallieno suppletur in margine.

Ed. *Anal. Boll.*, tom. IX.

117° Vita sancti Lupi episcopi [Baioensis], cujus corpus * Treca civitate quiescit et cujus obitus III kalendas augusti celebratur (fol. 191^v-192^r).

* sequitur vox est.

Vita antiqua S. Lupi episcopi Baioensis, secundum quam manifeste stilo politiori confecta est duplex Vita ed. *Act. SS.*, ad d. 25 Oct., tom. XI, p. 670-73 et p. 673-76. Illam hactenus ineditam exhibemus infra in Appendice.

118° Vita sancti Germani episcopi [Autisiodorensis] et confessoris, depositio cujus observatur pridie kalendas augusti (fol. 192^r-197^r).*

Omm. in capite epistola ad Censurium et in fine posterior pars num. 77 (*Sedit autem idem dominus....*)

119° Passio sanctorum Macchabaeorum, qui passi sunt in Antiochia sub Antiocho rege; quod est kalendas augusti (fol. 197^r-197^v).

Ex *Lib. Macchabaeorum* II, cap. 5.

120° Passio sancti Felicis martyris Christi, qui passus est in Gerunda civitate sub Daciano praeside kalendas augusti (fol. 197^v-198^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 1 Aug., tom. I, p. 26-28.

121° Eodem die, vita beati Eusebii Vercellensis episcopi (fol. 198^v-203^r).*

Om. clausula *Praecipit enim idem...*

122° In eodem [die], passio beatissimi Fabii martyris Christi, qui passus est sub Diocletiano et Maximiano imperatore (fol. 203^r-205^r).

Ed. *Anal. Boll.*, tom. IX.

123° Passio sancti Procopii, qui passus est sub Fabiano iudice IIII nonas augusti (fol. 205^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 8 Jul., tom. II, p. 536.

124° In eodem die, passio sanctae Theodotae et filiorum eius (fol. 205^r-205^v).

Diversa a Passionibus ed. *Act. SS.*, ad d. 2 Aug., tom. I, p. 152 et p. 153.

Inc. *Qui ingentem in sanctissima Theodote iniquitatem demonstraverunt tantumque mundissimam cum liberis suis in Domini ostendit fidem. Illi enim non sunt passi quam ut omni poena affligerent eam homines, quae autem perfici cum pueris passa est....*

125° III nonas augusti, inventio corporis beatissimi sancti Stephani protomartyris (fol. 205^v-206^v).*

Epistola Luciani.

126° Vita beati Dominici primi patris ordinis Fratrum Praedicatorum (fol. 206^v-210^r).

Auctore Humberto. Cfr. *Cat. Brux.*, tom. I, p. 216, 55°.

127° [Bulla Innocentii IV, data Perusii VIII° kalendas aprilis pontificatus eius anno decimo, de canonizatione sancti Petri Veronensis, martyris O. P.] (fol. 210^r-211^r).

Ed. *Bullarium Romanum*, tom. III, part. I (Rom. 1740), p. 330-32 et *Bullar.*

Ord. Praed. (Rom. 1720), tom. I, p. 228-30.

128° [Bulla Innocentii IV, data Anagninae VI° idus augusti pontificatus eius anno duodecimo, de festo ejusdem sancti celebrando] (fol. 211^r-211^v).

Ed. *Bullar Praed.*, tom. cit., p. 252-53.

129° Vita sancti ac beatissimi Memmii * episcopi et confessoris Christi, qui obiit in Cathalaunica civitate nonas augusti (fol. 211^v-212^r).

* *cod.*
Mimii.

Ed. *Act. SS.*, ad d. 5 Aug., tom. II, p. 11-12.

130° Passio sancti Sixti episcopi martyris, qui passus est in urbe Roma sub Decio imperatore viii° idus augusti (fol. 212^r-213^r).*

Pars prior; cui subjecta est compendiaria narratio martyrii SS. Laurentii et Hippolyti atque vindictae a Deo de Decio sumptae.

131° Passio sanctorum martyrum Justi et Pastoris, qui passi sunt in civitate Complutense sub Daciano praeside viii° idus augusti (fol. 213^r-213^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 6 Aug., tom. II, p. 154.

132° Passio sanctae Aerae martyris, quae passa est sub Diocletiano iudice in civitate Augusta vii idus augusti (fol. 213^v-215^r).*

133° Passio sancti Mametis, qui passus est sub Alexandro imperatore (fol. 215^r-216^v).

Rebus narratis convenit cum Passione edita apud Mombrinium, tom. II. Omm. quaedam initio.

134° Passio sancti Cypriani martyris Christi, qui passus est Carthagine civitate sub Paterno proconsule vi° idus augusti (fol. 216^v-217^r).*

Acta proconsularia, sed prava lectione.

135° Passio sanctorum levitae Laurentii [et] Hippolyti ducis, qui passi sunt Romae urbis sub Decio Cesare iii° idus augusti (fol. 217^r-219^r).*

Ex Actis S. Xysti et sociorum, sed nonnullis passim omissis.

136° Passio sancti Cassiani martyris, qui passus est sub Aureliano idus augusti (fol. 219^r-219^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 30 Oct., tom. XIII, p. 283-84.

Appendix ad cod. 5306.

VITA S. LUPI EPISCOPI BAIOCENSIS (Cfr. supra, p. 58, 117°).

**Incipit vita sancti Lupi episcopi, cujus corpus * Trecas civitate * sequitur
quiescit et cujus obitus IIII kalendas augusti celebratur. vox est.**

1. In diebus illis, cum esset beatus Lupus annorum septem, sed adhuc non
3 baptizatus, Rufinianum episcopum expetiit, qui tertius erat a sancto Exuperio
primo episcopo, Baiogasinæ civitatis ; tunc namque temporis Aegidius rex
Romanorum regnabat in Galliis. Rufinianus vero episcopus assumpsit beatum
Lupum puerum, cui ante decantata fuerat ab angelis laus in caelo quam nasce-
retur in mundo. Cui etiam sacri fontis tradidit baptismum et fecit filium spirita-
10 lem ; moxque tradidit ipsum in scholis litteris edocendum. Cui gratia divina hoc
amministrabat ut praecepta quae eum episcopus docere debuerat a * discipulo * cod. ad.
ipse doceretur.

2. Igitur effectus perfectissimus in litteris et omnium Scripturarum testimonia
perscrutatus, docuit in gentibus veritatem. Conversus itaque ad officium clerica-
15 tus, inter juniores lectorum numero associandus, in officio est ecclesiastico ad
plenum exercitatus. Eleemosynarius quoque fuit dignus cum omnibus, caritate
praecipuus, in vigiliis promptus, in jejuniis devotus omni tempore esse consti-
tuit ; et sic est ordinatus subdiaconus. Jamque impleto anno illius officii, ad dia-
conatus officium promovetur. Cumque benediceret eum pontifex benedictione
20 diaconatus, quidam presbyter, nomine Stephanus, Spiritu sancto repletus, magna
voce clamabat : *Domine pater Rufiniane, illum consecras diaconum quem
Deus tuum misit esse vicarium.* Cui respondens dixit : *Si Deo placuerit, fiat
voluntas ejus.*

3. Tandem impletis duobus annis diaconatus sui, sanctus pontifex mortem
25 gustavit et ad superna tetendit et assumptus ab angelis introivit regna caelorum.
Tunc omnis clerus cunctusque populus et congregatio episcoporum ad sanctum
corpus sepeliendum convenerunt. Consurrexitque plebis * murmur, quaerente * cod.
quis deberet esse episcopus. Advenit etiam Lupus, cui ordo debebatur. Silvester
autem vir magnificus, metropolitanus episcopus, in eadem nocte vide[r]at in so-
30 mnis hominem capite canum et albis vestibus indutum, dicebatque ad eum : *Non
permittas alium ordinari episcopum nisi illum agnum qui Lupus voca-
tur.* Et cum expergefactus esset, visio quam viderat a corde ejus ablata est. Ter-
tia vero die, quae sancta dominica habebatur, omnis multitudo populorum con-
juncta in unum, sciscitabantur quem dignum haberent episcopum ; et erat in eis
35 continua oratio, et consilium quaerebant a pontificibus. Eadem vero hora, exsur-
gens unus parvulus puer et adprehendens beatum Lupum diaconum per cucul-
lam, ingenti voce clamabat : *Benedic, domne, episcopum istum, quia bene-*

dictus est a Domino Deo. Denique ea hora rememoratus est Silvester episcopus visionis quam viderat, et enarravit ipsam ad plebem. Tunc omnis populus et clerus ad vocem parvuli intendentes, una voce clamaverunt : *Dignus est et iustus.* Et statim ipsa hora ordinatus est presbyter, et continuo ascendens ad cathedram consecratus est pontifex. Illi etiam qui non viderant eum ordinari in episcopum laudes Deo clamabant quod talem promeruissent habere pastorem. Impletis namque xx^{iv} annis episcopatus sui, virtus et gratia Dei crescebat in illo.

4. Eo autem tempore ad dexteram portam civitatis, quae Arboreta vocatur, eo quia auctor est nominis sui, silva enim esse videbatur, ingressus in eam lupus, bestia ferocissima, devoravit pueros et puellas, numero circiter decem et octo. 10

* *cod.*
Quidare. Quare * tantus rumor erat in populo ut in illa parte nulla opera aliquis studebat facere vel exitum habere, alicui aut iter pergendi non liceret. Tunc populus armata manu perrexit ad ipsum interficiendum. Sed ante ipsam turbam celabat se diabolus ; et quando unus aut duo pergere destinabant, exsurgebat ipse qui latebat et devorabat eos. Tunc facta est seditio populi in civitate, et erat planctus 15 parentum quorum parvulos innocentes interfecerat inimicus. Tunc sanctus Lupus dixit ad populum : *Hac nocte in ecclesia vigilate ; et quem non potestis inimicum per vestram virtutem superare, credimus quod per Dei misericordiam et per orationes possitis ipsum destruere.* Peracta itaque vigilia et illucescente jam die, accepit beatus Lupus aquam, lavitque manus suas 20 et faciem, et induit se vestimento cum quo ordinatus fuerat episcopus, et locutus est ad universam plebem : *Ascendite super muros civitatis, et videte magnalia Dei, quae est * factururus inter me et istam saevissimam bestiam.* Oravitque sacerdos dicens : *Deus, in adjutorium meum intende ; Domine, ad adjuvandum me festina.* Et omnis populus respondit : *Amen.* Et statim eadem hora perrexit sacerdos extra civitatem ; et ille immundus spiritus, qui consueverat occidere innocentes, impetum validum in sanctum fecit. Cui sanctus Lupus dexteram manicam vestimenti sui porrexit : quam ipsa rabida bestia accepit et momordit. Et stricti sunt dentes ejus, et ex manica ipsa, quam acceperat in ore, tamquam ferro est ligata ; et cupiebat fugere, sed minime praevalere 30 bat, quia virtus divina illam ligaverat. Beatus vero Lupus duxit illam ad fluvium qui praeterfluit muros civitatis, qui est profundissimus, jactavitque illam in aquam, et dimersa ibi non comparuit usque in hodiernum diem. Tunc omnis populus videns virtutem, dederunt laudem Deo ; et vir sanctus reversus in civitatem cum gaudio magno venit ad ecclesiam, coepitque laudes Deo referre et 35 missam celebrare.

5. Duo autem caeci senes, qui audierant ejus virtutem, stabant juxta altare et clamabant dicentes : *Sancte Lupe, tange oculos nostros, ut lucem videamus.* Cum vero consummasset missam, impletaque oratione dominica, posuit manum dexteram super oculos illorum et fecit signaculum sanctae crucis ; exitque sanguis de oculis eorum, et illuminati sunt ambo. Ab illo autem die et deinceps plurimos fecit mutos * loquentes, caecos videntes, surdos audientes, 40

* *cod.*
multa.

debiles ambulantes, et a spiritibus immundis multas animas hominum praeoccupatas liberavit.

6. Jamque omnibus his peractis, impleti sunt xxx^{ta} 11° anni episcopatus sui. Et annuntiavit clero et plebi diem obitus sui, et dixit illis : *In ipso loco in quo*
 5 *bestia mecum pugnavit, ibi sepelite corpusculum meum. Et nolite me ponere in lapidem, sicut corpus Domini positum fuit; sed ex ligno facile sarcophagum, et in eo ponite corpus meum, ita ut caro ibi consumatur et lignum putrefiat.* Tunc ait ad presbyterum suum, nomine Anxiachum, qui et ipse servus Dei erat : *Vade, lava corpus tuum et indue vestimenta*
 10 *tua, et noli in lapidem requiescere, sed et ligno facias tibi sarcophagum, quia ambos pariter nos hodie recepturus es[?] Deus de saeculo isto.* Qui obdormierunt in pace. Ibi namque erat expectatio angelorum et visitatio archangelorum psallentium voces in excelsum, et introducti sunt ambo in paradysum Dei. Sepultusque est vir sanctus in loco ubi jusserat, et Anxiacus presbyter ad
 15 pedes ejus.

7. Igitur, impletis post transitum illorum annis Lxx^{ta}, quadam nocte venit vir sanctus in visione ad unum ex fratribus, qui in ecclesia majori ad vigilandum considebat, et dixit ei : *Vade ad episcopum civitatis et dic ei : « Rogat te beatus*
Lupus episcopus ut accedas ad locum quem ipse ostendit mihi; et fode
 20 *in profundum, et invenies arcam ligneam ex ferro constrictam et ossa mea intus. Et tollas eam de luto in quo jacuit annis Lxx^{ta}, et iterum denuo sepelias eam. » Et adhuc dices ei : « Die dominico natus sum in saeculo, die dominico ordinatus episcopus, et die dominico migravi a saeculo, et die dominico crastino ostendet Deus ossa mea ante oculos*
 25 *tuos ».* Et cum viderit eam, iterum fodiat ad pedes meos in longum pedes septem et in profundum septem; et inveniet arcam alii similem, in qua requiescit Anxiacus presbyter, vir sanctitate plenus; et pariter sepeliat ambos.

8. Et ob hoc expergefactus, veniens ad matutinas, narravit episcopo sicut ei
 30 ostensum fuerat. Ipsa denique die, luce facta, cum silentio et populo accessit episcopus ad locum ipsum; fodientesque terram pedes vii, exiit odor suavitatis sicut odor incensi fragrantis. Et inventa ossa et corpora gloriosa iterum sepeliunt cum gloria et gaudio magno. Et aedificata basilica super eos, vota fidelium cotidie ibi redduntur, et infirmi sanitatem recipiunt. Et corpora ipsa sancta, qui
 35 longo tempore dormierant, dignis laudibus honorantur, quia reddunt fructum in tempore suo. Transitus vero et translatio corporis sancti Lupi 111° kalendas augusti ab omnibus christianis celebratur, praestante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in saecula saeculorum. Amen.

cod.
tuum.

CCLXXXVII. Codex signatus num. 5307.

Olim Antonii Faure 27, deinde Regius C. 4182. 5.

Foliorum 140, min. (0^m,267 × 0,205), columnis binis, exaratus saec. X.

1° Passio beati Marcelli papae, xvi kal. februarii
(fol. 1^r-5^r).*

2° Vita sancti Ursuarii episcopi, quod est xiiii kal.
maii (fol. 136^r-138^r).

Auctore Ansoni, ed. ap. Mabillon, *Act. SS. O. S. B.*, saec. III, part. I, p. 248-50.

* prius xiii. 3° Vita beati Ermini episcopi, quod est vii * kal. maii
(fol. 138^r-140^v).

Auctore eodem, ed. *ibid.*, p. 564-68.

CCLXXXVIII. Codex signatus num. 5308.

Olim Andreae Duchesne, deinde Colbertinus 18, postea Regius C. 3593. 2.

Foliorum 413 (quorum 21 duplex et quaedam passim avulsa desiderantur), maj.
(0^m,45 × 0,345), columnis binis, exaratus saec. XII.

1° [Vita sancti Petri Alexandrini] (fol. 2^r).

Finis Vitae editae ap. Surium, ad d. 25 Nov. Inc. *dixerunt Amen. Ea hora...*
(num. 9 med.).

2° Vita sancti Lupi episcopi [Senonensis] et confes-
soris (fol. 2^r-4^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 1 Sept., tom. I, p. 253-64. Numm. 3 et 5 lectio codicis
convenit cum codice San-Maximiano (cfr. tom. cit., p. 257, annot. z, et p. 258,
annot. f).

3° Vita sancti Victoris episcopi et confessoris (fol.
4^r-5^v).

Ed. *ibid.*, ad d. 25 Aug., tom. V, p. 145-47.

4° Passio sancti Antonini martyris (fol. 5^v-7^v).

Ed. ap. Labbe, *Nov. Bibl. mss.*, tom. I, p. 685-80.

5° Vita sancti Justi Viennensis episcopi et confessoris
(fol. 7^v-8^v).

Scilicet Vitae prolixioris (ed. *Act. SS.*, ad d. 2 Sept., tom. I, p. 373-76) numm.
3-3, et Vitae prioris (ed. *ibid.*, p. 373) numm. 3-6.

6° Passio sanctorum martyrum Aniceti et Fotini (fol. 8^v-11^r).

Ut supra in cod. 3809 A (tom. I, p. 335).

7° Vita sancti Remacli Tungrensis ecclesiae pontificis et confessoris (fol. 11^r-13^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 3 Sept., tom. I, p. 692-95. Add. ex miraculis ed. *ibid.*, p. 696 sqq. prologus (cum sententia ed. *ibid.*, ann. b) et numm. 1-4.

8° Vita sancti Mansueti discipuli beati Petri et Leucorum apostoli (fol. 13^r-20^v).

Auctore Adsona, ed. *ibid.*, ad d. 3 Sept., p. 637-51. Non leguntur in cod. carmina ed. *ibid.*, p. 638.

9° Passio sancti Justi martyris (fol. 20^v-21^v).

Ed. ope hujus cod. *ibid.*, ad d. 18 Oct., tom. VIII, p. 338-30.

10° Passio sancti Marcelli martyris [Cabilon.] (fol. 21^v-21^{bisr}).

Ed. *ibid.*, ad d. 4 Sept., tom. II, p. 196-97.

11° Vita sancti Evurtii episcopi et confessoris (fol. 21^{bisr}-24^r). *

Om. clausula *Ego Lucifer...*

12° Passio sancti Adriani martyris (fol. 24^r-28^r). *

13° Passio sanctorum martyrum Gorgonii et Dorothei (fol. 28^r-29^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 9 Sept., tom. III, p. 340-42.

14° Vita sancti Adelphi abbatis (fol. 29^v-30^v).

Ed. *ibid.*, ad d. 11 Sept., p. 815-17.

15° Passio sanctorum martyrum Proti et Hyacinthi (fol. 30^v-31^v). *

16° Vita sancti Maurilii [Andegavorum] episcopi et confessoris (fol. 31^v-37^v). *

Om. epistola dedicatoria.

17° Vita sancti Amati abbatis (fol. 37^v-40^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 13 Sept., tom. IV, p. 103-7.

18° Ex historia Eraclii, in exaltatione sanctae Crucis (fol. 40^v-41^v). *

19° Eodem die, passio sancti Cypriani martyris (fol. 41^v-42^r). *

Auctore anonymo.

CATAL. PARIS. T. II.

20° Passio sancti Cornelii papae urbis Romae (fol. 42^r-42^v).*

21° Vita beatissimi Apri Leuchorum urbis episcopi et confessoris (fol. 42^v-44^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 15 Sept., tom. V, p. 66-69.

22° Passio sancti Valeriani martyris [Trenorch.] (fol. 44^v-45^v).

Ed. *ibid.*, ad d. 15 Sept., p. 21-22. Praefixus est prol. ed. *ibid.*, p. 22, ann. a.

23° Passio sanctorum Luciae et Geminiani (fol. 45^v-48^v).*

24° Passio sanctae Euphemiae virginis (fol. 48^v-50^v). *

25° Passio beati Lamberti episcopi et martyris egregii (fol. 50^v-55^v).

Auctore Stephano, ed. *Act. SS.*, ad d. 17 Sept., tom. V, p. 581-88.

26° [Vita sancti] Goerici [Metensis] episcopi (fol. 55^v-59^v).

Ed. *ibid.*, ad d. 19 Sept., tom. VI, p. 48-54.

27° Vita sancti Arnulphi [Metensis episcopi] (fol. 59^v-63^v).*

Om. num. 7.

28° Sancta Catharina virgo et martyr (fol. 63^v-72^r).*

29° Passio beati Thomae [Cantuariensis] martyris (fol. 72^v).

Pars posterior Passionis ed. P. L., tom CXC, p. 324-28; scilicet, praeter initium (*Gloriosi martyris-percurrat*), *Quinto vero dominicae...* (p. 325 post med.), usque ad finem.

30° De sancto Januario (fol. 73^r).

Clausula passionis sancti martyris.

31° Passio sanctorum martyrum Eustachii cum uxore et filiis (fol. 73^r-74^r).

Compendium Passionis.

32° Passio sanctorum martyrum Faustae et Evilasii (fol. 74^r-75^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 20 Sept., tom. VI, p. 144-46.

33° Passio sancti Matthaei apostoli et evangelistae (fol. 75^v-78^v).*

34° Passio sanctorum Agaunensium martyrum, id est Mauricii et sociorum ejus (fol. 78^v-80^v).*

Omm. num. 10 et altera pars num. 12, scilicet inde a *quae multa narranda sunt*.

35° Passio sanctorum Sergii et Bacchi (fol. 80^v).

Initium Passionis, quod et ipse scriba vel corrector delendum indicavit, cum haec Passio iterum inferius (39°) descripta sit.

36° Passio sancti Emmeramni * martyris (fol. 81^r-87^v). * cod. Heimeramni.

Auctore Aribone, ed. *Act. SS.*, ad d. 22 Sept., tom. VI, p. 474-84.

37° Passio sanctae Theclae virginis (fol. 87^v-90^v).

Ed. apud Mombridium, tom. II, stilo tamen satis diverso.

38° Passio sanctorum martyrum Thyrsi, Andochii et Felicis (fol. 90^v-92^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 24 Sept., tom. VI, p. 675-77.

39° Passio sanctorum martyrum Sergii et Bacchi (fol. 92^r-95^r).*

40° Gesta sancti Firmini episcopi et martyris (fol. 95^r-98^r).

Ed. apud Mich. Jos. de Maceda, *Actas sinceras de los santos Saturnino, Honesto y Fermin*, p. 277-306. Initium aliquantulum diversum est, in fine vero quaedam addita de sepultura sancti Firmini.

41° Passio sanctorum Cypriani episcopi et Justinae virginis (fol. 98^r-100^v).

Pars prior ed. *Act. SS.*, ad d. 26 Sept., tom. VI, p. 200-2; posterior, apud Martene, *Thes. nov. Anecd.*, tom. III, p. 1645-50.

42° Passio sanctorum Cosmae et Damiani fratrum (fol. 100^v-103^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 27 Sept., tom. VII, p. 444-47. Sed pro num. 1 legitur in cod. num. 1 Passionis tertiae.

43° Revelatio beati Michaelis archangeli, quae facta est in monte Gargano (fol. 103^r-104^r).*

44° Vita sancti Hieronymi presbyteri et confessoris (fol. 104^r-106^r).*

Auctore anonymo.

45° Vita sancti Remigii Remorum archiepiscopi et confessoris (fol. 106^r-107^r).*

Auctore Fortunato.

46° Vita sancti Vedasti Atrebatensis episcopi et confessoris (fol. 107^r-108^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 6 Febr., tom. I, p. 792-94. Num. 9 est stilo magis quam rebus narratis diversus.

47° Textus historiae in vita et miraculis sancti Remigii (fol. 108^v-139^r).

Auctore Hinemaro, ed. *ibid.*, ad d. 1 Oct., tom. I, p. 148-78. In cod. leguntur paraenetica quaedam quae in ed. ommissa sunt. In fine adscripta est hæc nota : *In quo lector attendat quia solidorum quantitas numero quadraginta denariorum computatur sicut tunc solidi agebantur et in Francorum lege Salica continetur et generaliter in solutione usque ad tempora magni Karoli perduravit velut in ejus capitulis invenitur.*

48° Testamentum quod fecit sanctus Remigius (fol. 139^r-140^r).

Ed. *ibid.*, p. 479-80.

49° Isti versus sunt scripti in scrinio corporis sancti Remigii in linea superiori per circuitum (fol. 140^r-140^v).

Ed. *ibid.*, p. 134, num. 304.

50° Vita sancti Germani episcopi [Autisiodorensis] et confessoris (fol. 140^v-150^v).*

Omn. duplex epistola in ed. Vitae praemissa, argumentum lib. I et II (p. 215) et posterior pars num. 77 (*Sedit autem isdem dominus...*), cum epitaphio subjuncto.

51° Vita sancti Frontonis confessoris (fol. 150^v-152^v).

Ed. ap. Fr. Bosquet, *Eccl. Gall. Hist.* (Paris 1636), part. II, p. 8-13.

52° Passio sancti Leodegarii episcopi et martyris (fol. 152^v-161^r).

Auctore anonymo, ed. *Act. SS.*, ad d. 2 Oct., tom. I, p. 463-81. Om. prol.

53° Passio sanctorum martyrum Caprasii et Fidei virginis (fol. 161^r-162^r).*

Non paucae occurrunt lectiones variantes, praesertim num. 11.

54° Passio sanctae Reparatae (fol. 162^r-163^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 8 Oct., tom. IV, p. 39-40.

55° Passio sanctorum martyrum Dionysii, Rustici et Eleutherii (fol. 163^r-164^r).*

Auctore Fortunato.

56° Passio sancti Domnini martyris (fol. 164^r-165^v).Ed. *Act. SS.*, ad d. 9 Oct., tom. IV, p. 991-92.**57° Passio sanctorum martyrum Tharaci, Probi et Andronici (fol. 164^v-169^v).**Ed. *ibid.*, ad d. 11 Oct., tom. V, p. 506-84.**58° Passio sancti Calixti papae et martyris (fol. 169^v-171^r).*****59° Revelatio beati archangeli Michaelis in partibus occiduis (fol. 171^r-172^v).**Ed. *ibid.*, ad d. 29 Sept., tom. VIII, p. 76-78.**60° Vita sancti Galli abbatis et confessoris, viri eximiae sanctitatis (fol. 172^v-182^r).**Auctore Walafrido Strabo, ed. apud Mabillon, *Act. SS. O. S. B.*, saec. II, p. 228-50.**61° Miracula [ejusdem] (fol. 182^r-189^v).**Ed. *ibid.*, p. 230-68.**62° Vita sancti Bercharii abbatis et martyris (fol. 189^v-194^v).**Auctore Adsone, ed. *Act. SS.*, ad d. 16 Oct., tom. VII, p. 1010-18.**63° Vita sanctae Pelagiae (fol. 194^v-196^v).**Auctore Jacobo diacono, ed. *ibid.*, ad d. 8 Oct., tom. IV, p. 261-66, multis lectionibus variantibus.**64° Vita sancti Severini Coloniensis archiepiscopi (fol. 196^v-197^v).**

Vitae compendium.

*Inc. Beatissimus igitur Severinus, Agrippinensis episcopus, honore licet egregius, tamen sacro merito ipsis quoque praecipuis pontificibus honorandus, ante finem vitae suae...***65° Vita sancti Venantii confessoris (fol. 197^v-198^r).**Auctore Gregorio Turonensi, ed. *ibid.*, ad d. 15 Oct., tom. VI, p. 219-21. Mutila desinit in verbis *redditur gloriosum* (num. 7 init.).**66° Passio sanctorum martyrum Crispini et Crispiniani (fol. 198^r-199^v).*****67° Passio sanctorum apostolorum Simonis et Judae (fol. 199^v-203^r).***

68° Passio sancti Quintini martyris (fol. 203^r-204^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 31 Oct., tom. XIII, p. 781-83, num. 1-13. Praefixus est prol. *Sanctum atque perfectum*, ed. *ibid.*, p. 783, ann. b.

69° Passio sancti Eusebii martyris [in Palaestina] (fol. 204^v-205^r).

Ed. *ibid.*, ad d. 14 Aug., tom. III, p. 130-31.

70° Passio sancti Caesarii martyris (fol. 205^r-206^v).

Ed. *ibid.*, ad d. 1 Nov., tom. I, p. 106-17.

71° Eodem die, passio sancti Benigni apostolorum discipuli (fol. 206^v-211^r).

Ed. ope hujus cod. *ibid.*, p. 163-73.

72° Passio sanctorum innumerabilium martyrum qui sancta massa nuncupati sunt, quae colitur iii^o nonas novembris (fol. 211^r-212^r).

Ed. ope hujus cod. *ibid.*, p. 643-49 (1).

73° Vita sancti Pirminii episcopi et confessoris (fol. 212^r-218^v).

Ed. ex hoc codice ap. Mabillon, *Act. SS. O. S. B.*, saec. III, part. II, p. 140-53.

74° Textus historiae de vita et miraculis sancti Huberti Leodiensis primi pontificis (fol. 218^v-225^v).

Auctore Jona, ed. *Act. SS.*, ad d. 3 Nov., tom. I, p. 806-18. Omm. epistola dedicatoria et praefatio.

75° Vita sancti Amantii episcopi [Ruthenensis] et confessoris (fol. 225^v-226^v).*

Auctore Fortunato. Omm. multa in fine.

76° Vita sancti Willibrordi episcopi et confessoris (fol. 226^v-230^v).

Auctore Alcuino, ed. ap. Mabillon, *Act. SS. O. S. B.*, saec. III, part. I, p. 603-16. Om. prol.

77° Passio sanctorum quatuor coronatorum Claudii, Nicostrati, Castorii, Symphronii atque Simplicii (fol. 230^v-233^v).*78° Passio sancti Theodori martyris [Amaseae] (fol. 233^v-235^r).*

(1) Ubi pro 5808 leg. 5508.

79° Passio sancti Mennae martyris (fol. 235^r-236^v).*

80° Vita sancti Martini Turonorum archiepiscopi.....
(fol. 236^v-259^v).

Omnino sicut in cod. 1933, 1° (supra, tom. I, p. 97). — Toti documento praefixum est (fol. 236^v) elogium Sulpicii Severi ex Gennadii libro *de Vir. illustr.*, cap. 19.

81° Relatio domni Gregorii Turonensis episcopi de obitu sancti Martini (fol. 259^v-261^r).

Ut ibid., 2°.

82° Vita sancti Briccii episcopi et confessoris (fol. 261^r-261^v).*

83° Vita sancti Othmari abbatis (fol. 261^v-264^r).

Auctore Walafrido Strabo, ed. ap. Mabillon, *Act. SS. O. S. B.*, saec. III, part. II, p. 153-62.

84° Relatio Isonis, coenobitae sancti Galli, de sublevatione corporis sancti Othmari abbatis (fol. 264^r-268^r).

Ed. ibid., p. 162-73.

85° Vita sancti Aniani Aurelianensis episcopi et confessoris (fol. 268^r-270^r).

Ed. ex hoc cod. in *Mémoires de la Soc. des sciences, etc., d'Orléans*, tom. XXI, p. 283-93.

86° Vita sancti Gregorii Turonensis archiepiscopi et confessoris (fol. 270^r-272^v).

Auctore Oddone, ed. P. L., tom. LXXI, p. 113-28. Mutila desinit in verbis *pontifici nostro* (num. 20 in.).

87° [Vita sancti Columbani] (fol. 281^r-287^v).

Auctore Jona, ed. P. L., tom. LXXXVII, p. 1011-46. Mutila inc. *tantum e fratribus* (num. 19 in.).

88° [Vita sancti Columbae] (fol. 287^v-292^r).

Auctore Adamnano, ed. *Act. SS.*, ad d. 9 Jun., tom. II, p. 197-236. Nonnulla passim praetermissa sunt.

89° Passio sanctae Caeciliae virginis (fol. 292^r-297^r).*

90° Passio sancti Longini militis (fol. 297^r-298^r).*

91° Passio sancti Clementis papae et martyris (fol. 298^r-300^r).*

92° Vita sancti Clementis Mediomatricorum apostoli
(fol. 300^r-301^v).

Ed. ap. Fr. Bosquet, *Eccl. Gallic. Hist.*, part. II, p. 17-22.

93° Passio sanctae Felicitatis martyris (fol. 301^v-
302^r).*

94° Vita [et miracula] sancti Trudonis confessoris
(fol. 302^r-309^v).

Ed. *Act. SS. Belgii*, tom. V, p. 25-47.

95° Passio sancti Chrysogoni martyris (fol. 309^v-310^v).*

Om. prologus.

96° Passio sancti Saturnini martyris (fol. 310^v-312^r).

Ed. ap. Surium, ad d. 29 Nov.

97° Passio sanctorum martyrum Chrysanthi, Mauri
et Dariae (fol. 312^r-315^v). *

Om. prologus.

98° Passio sancti Andreae apostoli (fol. 315^v-317^v). *

99° Vita sancti Ambrosii Mediolanensis [confessoris]
Christi, edita a Paulino ejus notario (fol. 317^v-323^v). *

100° Vita sancti Eligii episcopi et confessoris (fol.
323^v-328^v).

Auctore Audoenno, ed. P. L., tom. LXXXVII, p. 470 sqq. Om. prol., et mutila
desinit Vita in verbis *concite de equo* (cap. 22 in.).

101° Passio sanctae Barbarae virginis (fol. 337^r-338^r). *

102° Vita sancti Nicolai episcopi et confessoris (fol.
338^r-347^v). *

Inter caput 20 et 21 inserta sunt miracula duo ed. *Anal. Boll.*, tom. II,
p. 151-57; et in fine annexa est clausula *Laetemur...*, ed. apud Carminium,
p. 126, not.

103° Passio sancti Savini episcopi [Faventini] et mar-
tyris (fol. 347^v-349^r).

Ed. ap. Baluzium, *Miscellan.* (ed. Mansi), tom. I, p. 12-14.

104° Vita sancti Eucharii episcopi [Trevirensis] et
confessoris (fol. 349^r-352^v).

Auctore Goldshero, ed. *Act. SS.*, ad d. 20 Jan., tom. II, p. 918-22. Pro num. 23
legitur in cod. clausula ed. *ibid.*, p. 1153 (*Sanctorum, fratres dilectissimi...*).

105° Vita beati Romarici (fol. 352^v-354^r).

Ed. apud Mabillon, *Act. SS. O. S. B.*, saec. II, p. 416-20.

106° Paulus Narbonensis (fol. 354^r-355^r).Ed. *Act. SS.*, ad d. 22 Mart., tom. III, p. 373-74, num. 14-17.**107° Passio sanctae Eulaliae (fol. 355^r-355^v).**Ed. *Cat. Brux.*, tom. I, p. 261-63.**108° Passio sanctorum Fusciani et Victorici (fol. 355^v-357^v).**Ed. *Act. SS. Belgii*, tom. I, p. 166-69. Passioni annexa est relatio de inventione reliquiarum eorundem martyrum ed. apud Salmon, *Actes inédits des saints martyrs Fuscien*, etc., p. 36-39.**109° Vita sancti Clodulfi episcopi [Metensis] et confessoris (fol. 357^v-363^r).**Ed. *Act. SS.*, ad d. 8 Jun., tom. II, p. 127-32.**110° Passio sanctae Luciae virginis (fol. 362^r-363^r). *****111° Vita sanctae Odiliae virginis (fol. 363^r-366^r).**Ed. ap. Mabillon, *Act. SS. O. S. B.*, saec. III, part II, p. 488-96.**112° [De sancto Ignatio] (fol. 367^r).**Eusebii *Hist. eccl.* interprete Rufino, lib. III, cap. 36, paucis additis.**113° Passio sanctae Luciae virginis (fol. 367^r-368^r).**Ed. *Act. SS.*, ad d. 23 Jun., tom. V, p. 13-14.**114° Passio sanctorum Juliani et Basilissae (fol. 368^r-373^v). ***

Omm. numm. 1-16 et passim nonnullae sententiae.

115° Passio sancti Thomae apostoli (fol. 373^v-378^r).Ed. an. 1883 a cl. v. Max. Bonnet in Supplemento ad *Acta Apost. apocrypha*, ed. Tischendorf.**116° [Passio] sancti Gregorii Spoletani episcopi (fol. 378^r-379^v).**

Ed. ap. Surium, ad d. 24 Decembr.

117° Passio sanctae Victoriae virginis et martyris (fol. 379^v-381^r).Ed. *Anal. Boll.*, tom. II, p. 157-60, lectionibus variantibus ut in cod. Brux. 206 (*Cat. Brux.*, tom. I, p. 117, 61°).**118° Passio sanctae Eugeniae virginis (fol. 381^r-385^r). *****119° [Passio sanctae Anastasiae et sociorum ejus] (fol. 385^r-388^r).**Ed. *Bibl. Casin.*, tom. III, Florilegii p. 179-84.

120° [Actus sancti Joannis evangelistae] (fol. 388^r-391^v).*

121° Miracula sancti Johannis apostoli (fol. 391^v-395^r).

Ex Pseudo-Abdiae *Hist. Apost.*, lib. v, cap. 2-13, initio tantum cap. 2 paululum immutato.

122° Vita sancti Silvestri episcopi (fol. 395^r-407^v).*

In fine addita sunt ea quae vulgavimus ex cod. Brux. 206, *Cat. Brux.*, tom. I, p. 119-20.

* quin
presbyteri
Nolani.

123° Vita sancti Felicis episcopi * (fol. 407^v-410^v).

Auctore Beda, ed. *Act. SS.*, ad d. 14 Jan., tom. I, p. 943-46.

124° Passio sancti Marcelli episcopi [Romani] (fol. 410^v).*

Vitae editae numm. 1 et 22.

125° Vita sancti Sulpicii episcopi et confessoris (fol. 410^v-413^r).*

Om. prol., et mutila desinit Vita in verbis *descenderat baptizatum* (num. 23 med.).

126° Vita sancti Augustini episcopi (fol. 413^v).

Brevissimum compendium.

CCLXXXIX. Codex signatus num. 5309.

Olim Colbertinus 1375, deinde Regius C. 4183. 2.

Foliorum 100 (quorum primum signatum est num. 2, folium autem chartaceum insititium in capite codicis, cui solum inscriptus est brevis elenchus contentorum in codice, signatum num. 1), min. (0^m, 26 × 0, 18), lineis plenis, exaratus saec. XIII.

1° Vita sancti Theodori Sedunensis episcopi, a quodam Ruodperto peregrino monacho composita (fol. 2^r-6^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 16 Aug., tom. III, p. 278 sqq., omisso scilicet prologo (cfr. *ibid.*, p. 275, n. 13), qui in hoc codice folia 2-4^r med. complet. Mutila desinit, sequentibus foliis excisis, in verbis *sed quod majus et benignius est, tibi ipsi* (num. 6 p. m.).

CCXC. Codex signatus num. 5310.

Olim Colbertinus 3281, deinde Regius C. 4173. 5.

Foliorum 210, med. (0^m,284×0,24), lineis plenis, exaratus diversis manibus saec. X.

1° Vita sancti ac beatissimi Cassiani episcopi, quod est nonis augusti (fol. 1^r-4^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 3 Aug., tom. II, p. 64-65.

2° Passio sanctae Theclae virginis (fol. 5^v-8^v).

Ed. ap. Mombritionum, tom. II, multis lectionibus variantibus.

3° Adsumptio sancti Philippi apostoli, quae celebratur kal. maias (fol. 9^r-10^r). *

Om. prologus.

4° Passio sancti Jacobi apostoli, quod est kal. maias (fol. 10^r-11^v).

Hist. Apost., lib. VI, cap. 5-6, multis lectionibus variantibus.

5° Passio sancti Alexandri papae sociorumque ejus, quae celebratur v^a nonas maias (fol. 11^v-18^v). *

6° Inventio sanctae Crucis a beata Helena, quod est v nonas maias (fol. 18^v-22^v).

Hujus narrationis substantia desumpta est ex Rufino *Hist. Eccl.* lib. IX, cap. ult., et lib. X, capp. 7, 8, ipsis etiam verbis passim servatis, sed intermixtis oratoriis amplificationibus.

7° Passio beati Pancratii martyris, mense maio die XII (fol. 22^v-24^r). *

8° VI idus maii, passio sancti Anthimi presbyteri et martyris cum sociis suis (fol. 24^r-29^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 14 Maii, tom. II, p. 616-19. In cod. legitur prologus *O frater, egregie...* de quo *ibid.*, p. 614, num. 1 extr.

9° Passio sancti Victoris martyris, quae celebratur pridie idus maias (fol. 29^v-32^r).

Alia versio (stilo scilicet tantum diversa) Passionis SS. Victoris et Coronae ed. *ibid.*, ad d. 14 Maii, tom. III, p. 266-68.

10° Passio sancti Peregrini episcopi, quae celebratur XVII kalendas junii, qui fuit primus episcopus in Autisiodero civitate (fol. 32^r-34^v).

Ed. *ibid.*, ad d. 16 Maii, p. 363-64.

11° Passio sanctorum martyrum Cantii, Cantiani et Cantianillae, quae celebratur ii kal. junii (fol. 35^r-37^r). *

Lectionibus variantibus sicut in cod. Namurc. 53 (cfr. *Anal. Boll.*, tom. I, p. 511, 32°). In fine, passi dicuntur martyres *pridie kalendas junias*.

12° Passio sanctorum martyrum Petri et Marcellini, quae celebratur iii nonas junii (fol. 37^r-40^v) *.

Om. ultima sententia (*Quorum corpora...*).

13° [Acta metrica eorundem] (fol. 40^v-48^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 2 Jun., tom. I, p. 174-76.

14° Die supra scripto, id est iii nonarum, passio sanctae Blandinae martyris cum sociis suis (fol. 48^r-55^v).

Epistola scilicet ecclesiae Lugdunensis ed. *ibid.*, p. 162-66 (n. 1-18). Praemissa sunt praefationis loco ea quae eidem epistolae praefixit Rufinus *Hist. eccl.*, lib. v, proem. et cap. 1 (*Anno septimo decimo imperii Antonini Veri per multas romani orbis provincias...*), unde nonnulla descripta sunt tom. cit., p. 161, numm. 6 et 7.

15° Vita ac passio beatissimi Viti martyris, quae est xvii kal. julii (fol. 55^v-62^v).

Ed. ap. Surium, ad d. 15 Junii (p. 207-10).

16° Passio sanctorum Gervasi et Protasi, quae celebratur tertio decimo kal julias (fol. 62^v-65^v). *

17° Passio sancti Albani martyris, quae celebratur decimo kalendas julias (fol. 65^v-68^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 22 Jun., tom. IV, p. 147-48.

18° Passio sanctorum martyrum Johannis et Pauli, mense junio die vicesimo sexto, vi kal. julias (fol. 68^r-72^v). *

19° Passio sanctorum apostolorum Petri et Pauli, quae celebratur iii kal. julias (fol. 72^v-75^v).

Ed. *Bibl. Casin.*, tom. III, Florilegii p. 239, col. 1 med. (*[Demens Nero] cum Judaeorum bello afflictam...*) — 240, col. 1, lin. ult. (*...alter cruce alter gladio necati sunt*). Reliqua in cod. omitta sunt et eorum loco leguntur quaedam de infausta morte Neronis.

20° Passio sanctorum martyrum Processi et Marti-

niani, mense julio die secundo, vi nonas julias (fol. 76^r-78^r).*

21° Passio sanctae Felicitatis cum septem filiis suis mense julio die decimo, vi idus julii (fol. 78^r-80^r).*

22° Passio beatissimorum martyrum Hermachori episcopi et Fortunati archidiaconi, quod celebratur iii idus julii (fol. 80^r-86^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 12 Jul., tom. III, p. 231-33, multis lectionibus variantibus.

23° Passio sancti Focae * episcopi et martyris, quae celebratur pridie idus julii (fol. 86^r-93^r).*

* *cod.*
Focatis.

24° Vita sanctae Praxedis virginis, quae celebratur sub die duodecimo kalendarum augustarum (fol. 93^r-94^v).*

25° Passio sancti Apollinaris pontificis et martyris, quae celebratur sub die decimo kalendarum augustarum (fol. 94^v-102^r).*

In fine : *Gubernavit autem ecclesiam suam annis viginti novem mense uno et dies quatuor.*

26° Passio sanctae Christinae martyris et virginis, quae celebratur viii kalendas augustas (fol. 102^v-110^r).*

Inc. *Temporibus Diocletiani imperatoris erat quaedam puella de Tyro nobilissima virgo annorum duodecim, nomine Cristina...*

27° Passio sancti Jacobi apostoli, quod est viii kal. augustas, et est frater sancti Johannis evangelistae (fol. 110^r-114^v).*

28° Passio sancti Pantaleonis martyris, quod est v kal. augustas (fol. 114^v-123^r).*

29° Passio sanctorum martyrum Nazari et pueri Celsi, v kal. augustas (fol. 123^r-127^r).

Ed. *Cat. Brux.*, tom. I, p. 30-34. In fine paulo fusius narrata est historia inventionis corporum sanctorum martyrum.

30° Passio sanctorum martyrum Abdon et Sennes, quod est iii kal. augustas (fol. 127^r-130^r).*

Complectitur et Passionem S. Polycronii, non tamen SS. Olympiadis et Maximi (cfr. supra, cod. 5276, tom. I, p. 459, 10°).

31° Passio sancti Sixti episcopi et martyris, quod est VIII idus augustas (fol. 130^r-132^v).*

32° Passio sancti Laurentii archidiaconi et martyris, quae celebratur III idus augustas (fol. 133^r-136^v).*

33° Passio sancti Hippolyti, quod est idus augustas (fol. 137^r-139^v).*

34° Passio sancti Cucufatis martyris, quae celebratur VIII kal. augustas (fol. 139^v-144^v).

Diversa ab edita ap. Surium, ad d. 25 Julii.

Inc. *Gloriosos sanctorum triumphos praeconiis debitis attollere...*

Des..... *Amputatum est ab spiculatoribus caput ejus. Christiani vero... sepelierunt eum die VIII kal. aug. In quo loco...*

35° Passio sancti Felicis martyris, quae celebratur kalendas augustas (fol. 144^v-148^v).

Ed. Act. SS., ad d. 1 Aug., tom. I, p. 26-28, multis lectionibus variantibus, praesertim in fine.

36° Passio sancti Stephani papae et martyris, quae celebratur III nonas augustas (fol. 148^v-155^r).*

37° Passio sanctae Aefrae martyris cum sociis suis, quae celebratur VII idus augustas (fol. 155^v-160^v).*

38° Passio sancti Eusebii presbyteri in Roma, mense augusto die XIII, XVIII kal. septembris (fol. 160^v-161^v).

Ed. ap. Mombrinium, tom. I.

39° Passio sanctae Euphemiae virginis et martyris, quae celebratur XVI kal. septembris (fol. 161^v-167^v).*

40° Passio sancti Agapiti martyris [Praenest.], mense augusto die octavo decimo, XV kal. septembris (fol. 167^v-170^v).*

41° Passio sanctorum [Eugeniae,] Proti et Hyacinthi, mense septembrio die XI, id est III idus septembris (fol. 170-179^v).*

Multae lectiones variantes, praesertim in fine.

42° Passio beatissimi Cornelii papae urbis Romae, mense septembri die quarto decimo, id est xviii kal. octobris (fol. 179^v-181^r).*

43° Passio beati Cypriani martyris, mense septembrio die quarto decimo (fol. 181^r-182^r).*

Acta proconsularia. Inc. *Tusco et Basso consulibus...*

44° Passio beatae Savinae martyris, iiii kal. septembris (fol. 182^r-183^r).*

45° Passio beatorum martyrum Felicis et Audaucti*,
iii kal. septembris (fol. 183^r-184^r).*

* *cod.*
Audaucti

46° Passio beatissimorum martyrum Cosmae et Damiani, quod est v kal. octobris (fol. 184^r-188^v).*

47° Passio sancti Adriani martyris cum sociis suis xxiii, quae est vi idus septembris (fol. 188^v-198^v).*

48° Exaltatio vivificae crucis Christi (fol. 198^v-201^r).*

49° Passio sanctae Faustae virginis [et sociorum ejus], quae celebratur xii kal. octobris (fol. 201^r-204^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 20 Sept., tom. VI, p. 144-46.

50° Passio sancti Alexandri episcopi, quae celebratur xi kal. octobris (fol. 204^r-209^r).

Auctore Crisientiano, ed. *ibid.*, ad d. 21 Sept., p. 230-33.

51° Vita sancti ac beatissimi Briccii episcopi et confessoris (fol. 209^v-210^v).*

CCXCI. Codicis signati num. 5311 pars prior.

Codex iste constat duobus prorsus omni ex parte diversis, quorum et utriusque folia distincta serie notata sunt. In neutro autem aliquod indicium reperire licuit unde colligi possit quosnam penes olim fuerit.

Prior pars est foliorum 141 (inter quae 74um duplex), maj. (0^m, 28 × 0, 265), columnis binis, exaratus saec. XIII. Non pauca folia passim avulsa sunt.

1° [Vita sancti Silvestri papae] (fol. 1^r-4^v).*

Initio et fine mutila, foliis avulsis.

2° [Vita sanctae Euphrosynae virginis] (fol. 5^r-7^v).*

Acephala incipit verbis *oratoriis, poscens adimplere desiderium suum* (cap. I post med.); et mutila desinit in verbis *non enim cognovit eam quia species* (cap. XI med.).

3° [Vita sanctae Genovefae virginis] (fol. 8^r-13^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 3 Jan., tom. I, p. 138-43, et ope hujus codicis ap. Kohler, p. 3-47 (cfr. *ibid.*, p. xxiii).

4° Passio sanctorum martyrum Juliani et Basilissae sociorum eorundem, quae celebratur vir^a idus januarii (fol. 13^v-21^v).*

Om. praefatio, praeter duas ultimas sententias (*Beati igitur Juliani...*)

5° Vita sancti Pauli primi eremitaе (fol. 21^v-25^r).*6° Vita et actus sancti Remigii Remorum archiepiscopi (fol. 25^r-46^r).

Auctore Hinemaro, ed. *Act. SS.*, ad d. 1 Oct., tom. I, p. 133-165; scilicet n. 1-132.

7° In translatione sancti Remigii, quod est kalendae octobris (fol. 46^r-52^v).

Ejusdem Vitae pars ultima (n. 133-138). Quam sequitur (a fol. 47^v extr.) proluxa oratio paraenetica.

8° Gesta sancti Hilarii Pictavensis episcopi (fol. 52^v-58^v).*

Auctore Fortunato, lib. I et II. Sequitur (fol. 58^v extr.) initium sermonis paraenetici, cujus reliqua desunt, folio vel foliis avulsis.

9° [Passio sancti Felicis presbyteri Romani] (fol. 59^r-59^v).*

Acephala inc. *fratrem duxisse vos paenitet* (num. 1 extr.).

10° Vita sancti Mauri abbatis (fol. 59^v-74^v).*11° Passio sancti Marcelli papae et martyris et sanctorum Sisinnii, Saturnini et Cyriaci diaconi (fol. 74^v-78^r).*12° Vita sancti Sulpicii [Pii] episcopi [Bituricensis] et confessoris (fol. 78^r-86^r).*

Omm. prologus et in fine numm. 42-46.

13° Passio sancti Sebastiani martyris, quod est XIII° kal. februarii (fol. 86^v-104^v).*

14° Passio sanctae Agnetis virginis et martyris (fol. 104^v-108^r).*

15° Passio sancti Vincentii archidiaconi et martyris (fol. 108^v-113^r).*

16° Passio sancti Praejecti episcopi [Arvernensis] et martyris (fol. 116^r-120^r).*

Om. prologus.

17° Passio sancti Blasii episcopi et martyris (fol. 120^r-123^r).*

Multae lectiones variantes.

18° Passio sanctae Agathae virginis et martyris (fol. 123^r-126^v).*

19° Passio sanctae Eulaliae martyris (fol. 126^v-130^r).

Ed. ap. Florez, *España Sagrada*, tom. XIII, p. 398-406.

20° Passio beatissimae virginis et martyris Christi sanctae Julianae (fol. 130^r-132^r).*

Passim in compendium redacta, praeter num. 6-12 (cap. II).

21° Passio sanctarum Perpetuae et Felicitatis martyrum (fol. 132^r-134^r).*

22° Vita sancti Gregorii papae doctoris egregii (fol. 134^r-140^v).*

Auctore anonymo.

23° Vita sancti Ambrosii episcopi et confessoris (fol. 140^v-141^v).*

Mutila desinit, foliis avulsis, in verbis *cum Ticinum se pergere putaret, mane ad portam* (num. 8 init.).

CCXCI^{bis}. Codicis signati num. 5311 pars posterior.

Foliorum 81 (quorum ultima humore exesa sunt), med. (0^m,315×0,23), columnis binis, exaratus saec. XII.

1° [Passio sancti Matthaei apostoli] (fol. 1^r-7^r).*

Acephala inc. *et civitatem ab his bestiis. Dicit eis Matthaeus apostolus: Nolite timere...*

- 2° Passio sanctorum apostolorum Simonis et Judae (fol. 7^r-14^v).*
- 3° Passio sancti Clementis (fol. 14^v-19^v).*
- 4° [Passio sanctae Caeciliae] (fol. 19^v-32^r).*
- 5° [Passio sanctae Luciae] (fol. 32^v-35^v).*
- 6° [Passio sancti Sebastiani] (fol. 35^v-61^v).*
- 7° [Passio sanctae Agnetis] (fol. 61^v-67^r).*
- 8° [Passio sanctae Agathae] (fol. 67^r-71^v).*
- 9° [Passio sancti Blasii] (fol. 71^v-76^r).*
- 10° [Passio sancti Vincentii diaconi] (fol. 76^r-80^r).*
- 11° [Passio]gloriosi marty[r]is Christi L[au]rentii, quae [est quarto id]us augusti (fol. 80^r-81^r).*

CCXCII. Codex signatus num. 5312.

Olim Mazarinaeus, deinde Regius C. 3633.

Foliorum 162 (seu potius 152, nam folium post fol. 89 notatum est num. 100, aliis numeris praetermissis), maj. (0^m,42×0,295), columnis binis, exaratus saec. XII.

1° Vita beati Pauli primi eremitaе (fol. 1^r-3^v).*

2° Vita sancti Hilarii Pictavorum episcopi (fol. 3^v-5^v).*

Auctore Fortunato, lib. I.

3° Vita beati Felicis presbyteri et confessoris Nolani (fol. 5^v-6^r).

Permixa est in hac Vita historia S. Felicis presbyteri Nolani (cujus Acta ex Gregorio Turonensi edita sunt *Act. SS.*, ad d. 14 Jan., tom. I, p. 941-42), cum Actis S. Felicis presbyteri Romani, qui eodem die colitur. Cfr. *Act. SS.*, tom. cit., p. 938, num. 5, et p. 950.

4° Passio sancti Marcelli papae (fol. 6^v-9^r).*

5° Vita beati Antonii abbatis (fol. 9^r-25^r).*

Om. in fine Evagrii epilogus.

6° Passio sancti Sebastiani martyris (fol. 25^r-36^r).*

7° Passio sanctae Agnetis virginis, edita a beato Ambrosio episcopo (fol. 36^r-38^v).*

8° Passio sancti Vincentii archidiaconi et martyris
(fol. 38^v-41^v).*

9° Passio sancti Polycarpi episcopi martyris, sicut
habetur in historiae ecclesiasticae libro quarto
(fol. 41^v-43^v).*

Ex Rufino.

10° Passio sanctae Agathae virginis (fol. 43^v-45^v).*

Om. num. 1.

11° Vita beati Gregorii papae, edita a Paulo diacono,
qui et Longobardorum gesta descripsit (fol.
45^v-48^v).*

Auctore anonymo.

12° Vita sancti Hugonis [episcopi Gratianopolitani]
(fol. 48^v-56^v).

Auctore Guigone, ed. *Act. SS.*, ad d. 1 April., tom. I, p. 37-46. Praemissa est
epistola Innocentii II ad Guigonem, ed. *ibid.*, p. 37.

13° Vita beati Ambrosii Mediolanensis episcopi (fol.
56^v-63^v).*

Sequitur (fol. 63^v) *Hymnus sancti Paulini episcopi de beato Ambrosio,*
quem nusquam editum repperimus. Inc. *Miraculum laudabile Canite omnes*
populi, Quod datum est Ecclesiae, Fluctuanti in saeculo.

14° Passio sancti Georgii martyris (fol. 63^v-67^v).

Ed. *Bibl. Casin.*, tom. III, Florilegii p. 341-48. Om. prologus.

15° Passio sancti Marci evangelistae (fol. 67^v-69^r).*

16° Vita beati Philippi apostoli (fol. 69^r-69^v).*

17° Passio sancti Jacobi [Minoris] apostoli (fol. 69^v-70^r).

Ed. ex cod. Carnot. 144, *Anal. Boll.*, tom. VIII, p. 136-37.

18° Inventio sanctae Crucis (fol. 70^r-72^r).*

19° Passio sanctorum Alexandri papae, Eventii et
Theoduli sociorumque eorum (fol. 72^r-74^r).*

20° Passio sancti Gordiani martyris (fol. 74^r-75^r).*

21° Gesta et passiones sanctorum martyrum Flaviae
Domitillae, Nerei et Achillei, Euticetis, Victorini
et Maronis, Sulpicii et Serviliani, Theodoraе et
Euphrosynae (fol. 75^r-79^r).*

Omni. prima verba praefationis.

22° Passio sancti Pancratii (fol. 79^r-79^v).*

In fine pro *ab Octabilla* cod. a *Christianis*, et om. ultima sententia (*Eodem tempore passa est...*).

23° Passio sancti Urbani papae et martyris (fol. 79^v-83^v).

Principium ut in cod. Brux. 380-82, 24° (*Cat. Brux.*, tom. I, p. 207-9). Reliqua bene conveniunt cum narratis in *Passione* ed. *Bibl. Casin.*, tom. III, Florilegii p. 84-101, etiam subinde verbis, et certe rebus narratis earumque ordine.

24° Passio sanctorum martyrum Marcellini presbyteri et Petri exorcistae (fol. 83^v-85^r).***25° Passio sanctorum Primi et Feliciani martyrum (fol. 85^r-86^v).***

Deest pars posterior num. 7 (*et in hymnis et canticis...*) post verba *juxta arenariam eos posuerunt*.

26° Passio sancti Barnabae apostoli (fol. 86^v-88^r).

Posterior scilicet pars *Passionis* ed. ap. Mombritium, incipiens a verbis: *Joannes igitur, qui et Marcus...*

27° Passio sanctorum Cyrici et Julittae (fol. 88^r-100^v).

Alia versio *Actorum* ed. *Act. SS.*, ad d. 16 Jun., tom. III, p. 28-33.

28° Revelatio sive passio sanctorum Gervasii et Protasii (fol. 100^v-101^v).***29° Passio sanctorum Gallicani, Joannis et Pauli (fol. 101^v-103^v).*****30° Passio beatissimorum apostolorum Petri et Pauli, sicut habetur in libro quarto eghistoriographi * (fol. 103^v-104^r).**

* sic; leg.
Eg[esippi]
hist. ?

Ed. *Bibl. Casin.*, tom. III, Florilegii p. 239, col. 1 med. (*Erant Neronis tempore Romae Petrus et Paulus doctores...*) — 240, col. 1 fin. (*...alter cruce alter gladio necati sunt*).

31° Passio sancti Pauli apostoli, a Lino episcopo Romano conscripta et ecclesiis orientalibus destinata (fol. 104^r-107^r).

Ed. *Max. Bibl. PP.* Lugd., tom. II, p. 70-73.

32° Passio sanctorum Processi et Martiniani (fol. 107^r-108^r).***33° Passio sanctae Felicitatis ac filiorum ejus (fol. 108^r-109^r).***

34° Vita sanctae Praxedis virginis (fol. 109^r-109^v).*

35° Vita sanctae Mariae Magdalenae (fol. 109^v-110^r).*

36° Passio sancti Apollinaris episcopi et martyris
(fol. 110^r-113^v).*

37° Passio sanctae Christinae virginis (fol. 113^v-117^v).

Ut in cod. 5283, 2° (supra, tom. I, p. 493).

38° Passio sancti Jacobi [Majoris] apostoli (fol. 117^v-
119^r).*

39° Passio sancti Christophori martyris (fol. 119^r-
121^r).*

40° Passio sanctorum Nazarii et Celsi (fol. 121^r-122^v).

Ed. *Cat. Bruae.*, tom. I, p. 50-54.

41° Passio beati Felicis papae et martyris (fol. 122^v-
123^r).*

42° Passio sanctorum Simplicii, Faustini et Beatricis
(fol. 123^r-123^v).*

43° Vita sanctissimi Germani Autisiodorensis episcopi
et confessoris (fol. 123^v-133^v).*

Folio deficiente mutila desinit post num. 73, nisi quod et huic numero adjecta est narratio de *asinulo a mortuis resuscitato*, cujus prooemialia tantum verba servata sunt.

44° [Miracula sancti Germani] (fol. 134^r-146^v).

Auctore Herico, ed. *Act. SS.*, ad d. 31 Jul., tom. VII, p. 233-85. Sed. a) avulso folio ante fol. 134, incipit narratio acephala a verbis.... *quentius illustrata, cui construendae* (num. 10 init.); b) Rursus avulsis foliis post fol. 136, desunt multa, a fine scilicet numeri 30 (post verba *tantus signorum splendor emicuit*) usque ad finem numeri 85 (*nil competentius libelli vesti...*); c) Inter num. 125 et 126 inserta sunt ea quae leguntur tom. cit., p. 285-87 (*Appendix prima...*).

45° Festivitas sancti Petri quae dicitur ad vincula (fol. 146^v).

Sermo perperam attributus Bedae, ed. P. L., tom. XCIV, p. 408.

46° Passio sancti Stephani papae ac sociorum ejus
(fol. 146^v-149^v).*

47° Inventio corporis beati Stephani martyris (fol. 149^v-152^r).*

Praemissa est Aviti epistola ad Walconium.

48° *Passiones sanctorum Polychronii, Abdon et Sennes, Xysti, Felicissimi et Agapiti, Laurentii et Hippolyti, aliorumque multorum* (fol. 152^r-158^r).*

Scilicet *a)* Acta prolixiora sanctorum Abdon et Sennes; *b)* Acta S. Xysti II; *c)* Acta S. Laurentii; *d)* Acta S. Hippolyti.

49° *Vita sancti Eusebii presbyteri* (fol. 158^v).

Ed. ap. Mombrinium, tom. I.

50° *Passio sancti Agapiti martyris* (fol. 158^v-160^r).*

51° *Passio beatæ Margaritæ virginis* (fol. 160^r-162^v).*

CCXCIII. Codex signatus num. 5313.

Olim Colbertinus 2453, deinde Regius C. 3859.2.2.

Foliorum 166, med. (0^m,353×0,24), columnis binis, exaratus saec. XV.

1° *Vita sancti Pauli eremitaë, a viro disertissimo ac sanctissimo Hieronymo presbytero egregio sermone compositus* (fol. 1^r-3^v).*

2° *Vita [sancti Antonii abbatis] primum in graeco scripta ab Athanasio episcopo Alexandrino, translata in latinum ab Evagrio presbytero* (fol. 3^v-11^r).*

Mutila desinit in verbis *in maerore constitutus tristatur* (cap. 40 med.).

3° *Vita sancti Hilarionis, a beato Hieronymo edit[a]* (fol. 11^r-21^r).*

4° *[Historia monachorum conscripta a Rufino Aquileiensi et alia de vitis Patrum]* (fol. 21^r-166^v).*

CCXCIV. Codex signatus num. 5314.

Olim Sancti Martialis Lemovicensis CXV, deinde Regius C.3653.3. Foliorum 266 (praeter duas lacinas in fine codicis), maj. (0^m,373×0,27), columnis binis, exaratus saec. XII.

1° *Vita sancti Antonii monachi, quod est xvi kal februarias* (fol. 1^r-21^v).*

Quaedam desunt, avulso folio; et in fine omissus est Evagrii epilogus.

2° Vita et miracula sanctissimi Basilii archiepiscopi Cappadociae (fol. 21^v-32^v).*

3° Vitae Patrum (fol. 32^v-95^v).*

Scilicet (fol. 32^v-52^r) Rufini *Historia monachorum* cap. 1-20; (fol. 52^r-92^v) **Palladii** *Historia Lausiaca* (*Vit. Patr.* lib. viii); et alia pauca e Vitae Patrum **excerpta**.

4° Vita sancti Pacomii (fol. 96^r-117^r).*

5° Vita sancti Pauli primi eremitaе (fol. 117^r-120^r).*

6° Vita cujusdam monachi Malchi captivi nomine (fol. 120^r-122^v).*

7° Vita sancti Hilarionis (fol. 122^v-131^r).*

8° Vita beati Fursei abbatis, quae celebratur xvii kal. februarii (fol. 131^r-137^r).*

9° Vita sanctae Mariae eremitaе [seu Aegyptiacae], translata de graeco in latinum (fol. 137^r-144^v).*

CCXCV. Codex signatus num. 5315.

Olim Colbertinus 1746, deinde Regius C. 3863. 8.

Foliorum 106, med. (0^m,365×0,265), lineis plenis, exaratus saec. XII.

1° Vita beatissimi Hilarii episcopi et confessoris composita a servo suo Fortunato (fol. 1^r-4^r).*

2° Vita sancti Apri confessoris [Gratianopoli], cujus festiuitas celebratur ii nonas decembris (fol. 4^r-5^v).

Admodum barbaro stilo conscripta vel descripta, et inedita, ut videtur. Vid. **Append.**

3° Vita sancti Geraldi confessoris (fol. 5^v-10^r).

Auctore Odone, ed. *Act. SS.*, ad d. 13 Oct., tom. VI, p. 301. **Omm. dedicatio, praefatio** et quae sequuntur post num. 20.

4° Vita sancti Amandi episcopi et confessoris (fol. 10^r-15^v).*

Auctore Baudemundo.

5° **Suppletio** quae addita est libello vitae sancti Amandi a Milone monacho et sacerdote coenobii

ipsius; Titulus de obitu sancti Amandi; Argumentum quo tempore beatus Christi confessor Amandus vel natus vel defunctus sit (fol. 15^v-18^v).

Ed. P. L., tom. XXI, p. 967-74. — Sequitur *Sermo legendus in transitu sancti Amandi* (fol. 18^v-23^v), ut supra in cod. 2627, 9° (tom. I, p. 142).

6° Vita beatissimi Apollinaris episcopi ecclesiae Valentinae super fluvium Rodani magnum (fol. 24^r-26^v).

Ed. Act. SS., ad d. 5 Oct., tom. III, p. 58-62.

7° [Ejusdem miracula post mortem] (fol. 26^v-27^v).

Inedita, ut videtur. Vid. Append.

8° Passio sancti Antonini martyris, qui passus est sub Apamia civitate III nonas septembris (fol. 27^v-29^v).

Ed. ap. Labbe, *Nov. Bibl. mss.*, tom. I, p. 685-87.

9° Liber de miraculis [ejusdem] (fol. 29^v-31^r).

Ed. *ibid.*, p. 688-89.

10° Passio sancti Prisci episcopi [Capuani] et martyris, quod est kal. septembris (fol. 31^r-32^v).

Ed. *Bibl. Casin.*, tom. III, Florilegii p. 373-74. Praemittitur prologus (ex locis communibus concinnatus), qui in editione citata deest.

11° Quinto nonas decembris, passio sanctae Vivianae virginis et martyris et sancti Flaviani martyris, qui passus est XI^{mo} kal. januarii, et sanctarum Dafrosae, Demetriae, Fausti, Joannis et Pigmenii presbyterorum (fol. 32^v-34^r).

Hujus pars posterior et major edita est supra ex cod. 5289, tom. I, p. 520-23. Priorem vero hic exhibemus in Appendice.

12° Passio beatissimi Theodoriti martyris, quod est kal. novembris (fol. 34^r-39^v).

Ed. supra ex cod. 3793, tom. I, p. 316-26.

13° Passio sanctorum Primi et Feliciani martyrum (fol. 39^v-42^r).*

Mutila desinit in verbis *Videns autem* (num. 7 init.).

14° Vita beati Firmini episcopi et confessoris Ucetiae

sedis et sancti Ferreoli qui post ipsum eidem ecclesiae praefuit. Qui uterque eidem ecclesiae praefuerunt, beatus Firminus annis XLVI, beatus Ferreolus XXVIII: quorum corpora utraque foris juxta murum ejusdem civitatis requiescunt (fol. 42^v-45^v).

Hujus initium editum est *Act. SS.*, ad d. 11 Oct., tom. V, p. 640, num. 1-4 (sed in cod. om. prima sententia *Fuit vir quidam... fideliter mancipavit*, et pro verbis sequentibus *Eodem itaque tempore legitur Regnante in perpetuo D. N. J. C.*). Sequuntur lectiones octava et nona Vitae editae ab Adamo Franc. Kollaro inter *Analecta Vindobonensia*, tom. I, p. 941-44. Deinde legitur in codice pars prorsus inedita, ni fallimur, et proinde hic exhibenda in Appendice. Hanc excipiunt Vitae editae in *Act. SS.* (loco cit.), numm. 5-7, interposita tamen inter numm. 5 et 6 narratiuncula de muto sanato a S. Ferreolo. Denique sequuntur multa de S. Firmini sepultura et miraculis post mortem, adhuc inedita. Vid. *infra* Append.

15° Vita beati Ferreoli episcopi et confessoris Christi,
II nonas januarii (fol. 45^v-46^v).

Inedita, ut videtur. Vid. Append.

Appendix ad cod. 5315.

VITA S. APRI EREMITAE. (Cfr. supra p. 87, 2°).

**Incipit vita sancti Apri confessoris, cujus festivitas
celebratur II nonas decembris.**

1. Beati et religiosi sacerdotis, Apri nomine, suam clementiam sibi praescivit et praeordinavit sacerdotem et confessorem parrochiae Gratianopolim et territorio Maurigenensi (1). Fuit jam sanctus vir Aper oriundus regni Francorum ex Sennico urbe (2). Qui amore Dei et evangelicam secutus auctoritatem, quae dicit: *Qui*

(1) Haec vox substituta est manu saeculi XV pro alia sedulo erasa, et prius quidem corrector ille scripserat *aurigenensi*, deinde vero praeposuit litteram *m*. Non paucae aliae voces in reliquo documento eadem manu vel in margine suppletae vel in textu substitutae pro aliis erasis, quas deinceps notabimus apposito asterico *. — (2) Forte hic designatur *Sanitium* civitas (vulgo *Senes*), quam et *Sanetium* et *Senetensem* vel *Senetensem* appellarunt. Cfr. Valesius, *Notitia Galliarum*, p. 501.

*non reliquerit omnia quae possidet, non potest meus esse discipulus, et alio loco : Nemo propheta receptus est sine honore nisi in patria sua, haec et cetera hujuscemodi similia beatus sacerdos observabat, et cuncta quae possidebat relinquens, supradictam urbem et territorium expetens, et primitus cum beatissimo viro sanctae religioni dedito Leporio urbis Maurigenensis (1) episcopo (2), cujus sanctum corpus in ipsa sede collocatum esse credimus et veneramur. Dum esset in villa sua, quae Miliciano vocatur (3), beatissimus Aper ad ipsum veniens, et mutuam locutionem inter se habentes, petiit ut de suo territorio eum ditaret, ubi cellulam sibi construeret et receptaculum * pauperum ibi fieret. Quem beatus vir sanctus Leporius audiens petitionem ejus implevit et testamentum conscriptionis ei fecit, et ibidem ecclesiam in honore saucti Nazarii et sociis suis primitus dedicavit. Sed cum finitimam religionem ejus cognovissent, multi declinantes ad ejus cellulam de rebus propriis ditaverunt. Cotidie in orationibus et vigiliis servus Dei deserviens, pauperes et peregrinos cum magna laetitia recipiens et ex suis alimoniis quae habebat pascebat et ministrabat, pedesque lavabat in ejus amore qui dixit : *Si ego dominus et magister lavi pedes, quanto magis vos debetis alter alterius lavare pedes*, et ipse dixit ad Petrum : *Si non lavero te, non habebis partem mecum*. Ideo, dilectissimi, qui ad festum praeclari viri convenitis, intenta mente audite, et juxta vires vestras pauperibus et peregrinis pedes lavate et ex vestra paupertate victualia ministrare ; et si hoc Ξ feceritis, cum isto sancto viro, cujus sanctum corpus in praesenti ecclesia requiescit, partem habebitis in beata vita. Et cum ista et cetera quae cultui divino * pertinent servus Dei cotidie adimplebat, nihilominus caritas in eum larga manebat.*

2. Tunc insidiante antiquo hoste, qui primitus parentem nostrum Adam et ejus sociam Evam suadendo de paradisi felicitate, in qua manebant sine dolore et 2 maerore, substravit, sic in eum concitavit * corda hominum infelicitum, dicendo quod ipse servus Dei Aper non veraciter ministrabat sed [per] hypocrisim, et ipsa fama ad Isicium episcopum Gratianopolim pervenit, dicendo quod nocturnas cenas a prandio anticipasset, horas canonicas effregisset. Qua causa episcopus audiens, misit legatos ex adverso ut ad cellulam viri Dei venirent et hospitium 3 mutuo postulerent et vitam sacerdotis Dei praeviderent. Sed cum ita legati fecissent, invenerunt virum Dei operibus sanctis pollentem. In crastino enim * iter capere cupientes, rogati sunt a servo Dei ut benedictionem acciperent cum ipso. Ipsi autem renuentes vocaverunt eum * ut ad praefatum episcopum pergerent, quod ei non latebat. Sed dum pervenirent ad locum qui dicitur Alanter sive 3

(1) Rursus hic prius legebatur *aurigenensis*, litteram *m* praeposuit corrector saeculi XV. — (2) Cum Leporius dicatur Maurianensem sedem tenuisse eodem tempore quo Isicium seu Hesychium Gratianopolitanam (cfr. infra, num. 3 extr.) et Hesychius certe sederit extremo saeculo VI (*Gall. Christ.*, tom. XVI, p. 221), hinc confirmatur opinio eorum qui et Leporii praesulatum huic aetati illigant (cfr. *ibid.*, p. 616). — (3) Nunc *Montmeillan* ?

Ambous (1), tanta in eos ardor sitis exarsit ut sustinere nullo modo nequivissent ; vinum nec aquam si haberent, nihil eis prodesset, sed quasi ignis exardescens corpora eorum. Recordati vero perfidiam quam dudum habuerunt et tanta et talia de ipso Dei servo dixerunt, verum etiam quod binis⁵ et ternis vicibus eos deprecatus fuerit¹⁰ ut caritatem fecissent et impetrare non potuit, sciebant enim quod per hoc eis ardor sitis advenisset. Tunc prostrati ad pedes beatissimi viri Apri, jacuerunt tenentes et clamantes : *Miserere nobis, pater, quia siti morimur, et obsecramus ut Deum pro nobis interpellare digneris*. Ipse vero ad eos respondens aiebat : *Quid, fratres, in hoc facere possum, qui caritatem, quae*
Deus est, agere contempsistis ? et quia scriptum est : Caritas cooperit multitudinem peccatorum. Servus vero Dei non malum pro malo reddere conatur, prosternens se ad orationem Dominum precabatur ut ignis corpora obsessa exstingui mereretur. In momento veniens cerva de vicinitate montis Alandri in loco Ambias, plena ubera ejus lactis, conservus Dei sub testificatione Patris et Filii et Spiritus sancti eam fecit stare, et vasculum, quem collega in suis usibus deportabat, emulgere fecit et supradictis viris, qui ardore sitis aestuabant, bibere fecit, et statim refocillati nihil mali ex hoc in postmodum habuerunt.

3. De ipso vero loco praecesserunt virum Dei et episcopo Ysicio festinanter nuntiaverunt omnia miracula quae viderunt. Et episcopus, repletus et indignatus furore et ira contra eos qui nuntiant, dixit : *Vos vero qui talia de eo digne perfertis, multa iniqua facta habetis, per quae me commovistis peccatis meis ad iracundiam*. Ipsa vero hora pontifex Ysicius clerum et populum adunari fecit et patefecit quae res habebatur. Tunc omnes cum pontifice obviam beato Apro pergentes, cum a nave egressi fuissent, venerunt et intervallo facto a terra se prostraverunt ; et mutuo se salutantes, Ysicius episcopus veniam postulabat, ut de impedimento laboris beatus Aper concederet. Sed Dei servus utile dedit responsum ; primitus se accusans, sicut scriptum est : *Justus in primordio orationis accusator est sui*, dixit : *Oportet me, pater, castigare de edacitate vel ebrietate, et te, qui pontifex es, oportet corrigere et derelinquere lasciviam carnis, luxuriae vitium, et recordare quod auctoritas evangelica clamat, quae dicit : Vos estis sal terrae ; quod si sal evanuerit, in quo salietur ? id est, si sacerdos peccaverit, in quo recuperabitur ? Maxime displicet quod sollemnibus diebus ac noctibus jaces in luti sordibus et squaloribus et delectabiles feminas quaeris ut expleas quae non expedit et non tibi recordaris³⁰ sententiam beatissimi viri Job, qui dicit : Computruerunt ut jumenta in stercore suo, hoc est homines carnales in foetore luxuriae perdurantes vitam finiunt . Ideo, pater, te admoneo, si ab hoc vitio te corrigere et emendare volueris, adimple bis Domini verba quae per prophetam dicit : Derelinquat impius viam suam et vir iniquus cogitationes*

(1) Sic hoc loco compendio scripta videntur haec nomina ; sed in fine ejusdem numeri distincte et sine compendio occurrunt his scribendi formis, scilicet *montis Alandri* et loci *Ambias*.

suas et revertatur ad Dominum et miserebitur ejus; et in alio loco: In quacumque die peccator conversus fuerit et ingemuerit, omnia peccata ejus oblivioni tradam; et si dixerit impio: Morte morieris, et conversus fuerit et fecerit iudicium et justitiam, et ea quae scripta sunt, omnes iniquitates ejus oblivioni tradam. Haec et his similia audiens episcopus servum Dei ammonentem, cum lacrimis et hejulatu emendationem Deo promittens et confessum se ab illo die denuntians ab ipso vitio abstinere. Et adjecit et dixit ei quod ei revelatum fuisset non plus eum viviturum quam annum et duos menses. Et consilio accepto ab ipso Dei servo, Leporio episcopo * Maurigenensi * se conjunxit et ei cuncta quae acta erant patefecit, et inde, ab ipso castigatus et in fide Domini corroboratus, cum benedictione ad propria reversus, ministerium suum digne agebat et populo sibi subjecto liberaliter ministrabat et finem vitae suae in pace deducens religiose migravit ad Christum. Ivit ad ejus obitum beatus Leporius et eum terrae humore condidit.

4. Revertens autem beatus Aper ad cellulam suam, direxit famulum suum, Abrunculum nomine, quem a sacro * fonte susceptum filium sibi [ad]optaverat *, ad fluvium, cui vocabulum est Isera, cum urceo * ad hauriendam aquam. Tunc praeparatus antiquus hostis callidus insidiator, qui semper quaerit quem devoret ut magis perdere valeat * quam coronare, per ejus fallaciam dimersus est in flumine, ita ut videntes putarent eum necatum; sed meritis * servi Dei Dominus non permisit eum perdere. Cum ex more solito requirens ubi esset, venit unus ex vernaculis ejus, qui antea ausus non fuerat dicere, qui viderat eum in flumine mersum; dixit ei cuncta quae vidit. Contristatus vero et dolens, sed confisus in Deo, repletus Spiritu sancto venit ad ripam fluminis, prostratus in oratione dixit: *Domine Deus omnipotens, rex regum et dominus dominantium, qui unigenitum Filium tuum Dominum nostrum Jesum Christum, quem pro redemptione mundi in terris misisti, te deprecor, Jesu Christe, qui supra mare pedibus ambulasti et Petro mergenti manum porreaxisti et Jonam de ventre piscis liberasti, supplex cum lacrimis et gemitu te deprecor ut reddas mihi filium quem obtinueram, Abrunculum nomine, quem a crepundio infantiae enutrivi et litteris imbui et tibi creatori meo ipsum consecravi.* Sed Domini jussu coepit clamare: *Abruncule, Abruncule, Abruncule.* Sed cum tertio fuisset vocatus, dixit: *Adjuva, pater, quia audit famulus tuus.* Et hoc more Samuelis, cum vocasset eum Dominus et pergeret ad Heli, aiebat: *Ecce adsum, quia vocasti me;* tertio dixit: *Loquere, Domine, quia audit servus tuus.* Ipse vero adprehensam manum ejus ad siccum traxit, et ei per singula sciscitatus quod contigisset diceret. At ille dixit ad eum: *Domine mi*, cum me misisti venire ad hauriendam aquam, projectus in flumine profunditatis quasi speciem hominis magnae staturae videbam. Oculi ejus quasi flamma, os ejus sicut fauces leonis, ungulae vero videbantur esse ut aquilae. Voluitque abstrahere, si potuisset, animam meam. Sed subito apparuit statura candidissima sicut nix; habebat vultum quasi*

angelus Dei. Tunc manus ejus super oculos et os et nares et aures meas misit, et non permisit aquam introire in os meum. Hoc audito, iterum prosternens se in orationibus, gratias agens Deo, qui famulum suum sibi reddiderat, et rogavit ut fluvius ab ipso loco se amoveret, quod ita et praesentialiter fecit. Et urceum quem perdiderat invenit et circulum juxta eum, qui usque hodie apparet. Et ipse fluvius ibidem numquam amplius cucurrit usque in hodiernum diem. Habet enim terminationes arbores salices, quod ibidem nutu Dei Aper sacerdos constituit.

5. Multa vero et innumerabilia miracula Dominus per servum suum in praesenti loco, ubi corpus requiescit, manifestare dignatus est, quae non sunt notata, et cotidie Dei virtus ibidem demonstrare dignatus est. Et est transitus hujus sancti viri Apri pridie nonas decembris, quod est III die post kalendas.

Explicit.

MIRACULA S. APOLLINARIS (Cfr supra, p. 88, 7°).

15 1. Si ea recitata sunt quae largiente Domino in vita sua peracta noscuntur, illa non oportet tacere quae nostris temporibus pro ipso propitio elucidata sunt. Anno igitur incarnationis dominicae DCCCC^{mo} XI^{mo} defuncto sanctae Valentinensis ecclesiae episcopo, Remegarius, natione Francus, in eadem ecclesia rogatur episcopus. Hic dum in jam dictam ecclesiam adveniret, [invenit ibi puellam] quae multis
20 annis contracta jacebat nec omnino ambulare poterat, [sed et,] necessitate aut Agarenorum [incursione] instante, praefata basilica, in qua beatus pontifex jacebat, plena erat vasculis in quibus vinum atque annona recondebatur. Eliminata autem omni spurcitia ex ea a praefato praesule, statim praedicta puella laudans Deum erecta est et sic incolumis facta est quasi numquam renum ac crurium
25 dolore[s] sensisset *.

2. Eodem namque tempore puella quaedam, nomine Ermengardis, ex patre Ragnaberto, male a daemonio vexabatur. Hanc ecclesiam intrare spiritus malignus nullatenus sinebat, sed invita a parentibus intus inlata, huc illucque ab ipso agitabatur, et numquam in olfa[c]tu odorem incensi sufferre poterat. Quod ut com-
30 pererunt parentes ejus, miserunt eam ad domum eximii confessoris Christi et voverunt se daturos ex rebus suis atque eam inibi servitutam, si illam Dominus per interventum servi sui a proprio labore liberasset. Veniens autem ad praelibatam ecclesiam, clerici loci illius facta letania, oratione peracta, statim spiritus malignus cum grandi fetore et ingenti strepitu discessit, dans honorem Deo vivo
5 et vero, qui sibi talem elegit famulum. Porro omnibus qui ibidem aderant Deo gratias referentibus, puella jam dicta sospitate recepta reversa est ad propria. Frater namque ipsius iniquissimus, nomine Ricardus, qui se voverat Deo sanctoque Apollinari [de] rebus propriis donaturum, cupiditate du[c]tus, Ananiae et Saphirae exemplum retinens, non solum suam promissionem fraudavit, verum
10 et etiam partem suae sorori ex rebus a patre sibi dimissis minime dedit, quatenus

* *cod.*
sentisset.

votum suum adimplere posset. Transactis igitur fere octo diebus, iterum le^o rugiens, qui circuit quaerens quem devoret, reversus est in puellam, et factus^s est novissimus dolor peior priore. A domesticis autem patris sui comprehensa^r, ducta est mox ad lectum gloriosi pontificis, et vincientes eam catena, sicut mos^s est daemonicis facere, coepit daemon rabidus * in ea clamare dicens : *O Apollinaris, orationes tuae me hodie eiciunt ex hoc corpore.* Et circa horam nonam, dum reficeretur memoratus episcopus ipsius urbis solvens jejunium, annuente Deo sanctoque Apollinari interveniente soluta est ; factusque est repentalis sonus ut omnes qui cum episcopo comessuri erant sperarent ecclesiam et mansionem pariter c[e]cidisse. Sicque episcopus et qui cum eo erant, agentes Deo gratias, puellam incolumem reddiderunt parentibus.

* cod.
rapidus.

* prius
proficiscetur ?

* cod.
contingit.

* cod.
abstinentia.

3. Sed nec illud arbitror tacendum rei gestae miraculum quod per servum suum Dominus eodem anno ostendere voluit. Anno itaque revolvente ordinationis ipsius praesulis, Ugo inclitus marchio, qui tunc rem publicam sub Ludovico imperatore regebat, Italiam provehebatur *. Hic namque in suo auxilio episcopus atque comites habebat, inter quos praefatus episcopus fidelitate necnon et servitio assiduus habebatur. Proficiscens igitur jam dictus episcopus Viennam ut cum praedicto duce deduceretur atque sic ad Valentiam remearet, contigit * ut mutus, qui ab illo per triennium pascebatur et vulgo Pasturellus vocitabatur, ante ipsum veniret, et faciens signum quod solitus erat, coepit flere, timens ne in absentia * ejus fame et nuditate periret. Quod ut vidit inclitus dux, tacitus pietate reminiscens sententiam Domini et Salvatoris nostri in evangelio dicentis : *Beati misericordes quoniam ipsi misericordiam consequentur*, postulavit ut ipse episcopus ad domum sancti Apollinaris illum deduceret, confidens quod meritis sancti pontificis os ejus Dominus aperiret. Erat enim octo annorum habens et numquam sermo ex ore ejus egressus fuerat. Benedictione autem accepta praefatus dux ab episcopo, discessit ab eo ; praelibatusque praesul reversus est, miserante Domino, Valentiam, deducens secum quod postulatum fuerat a principe. Mox enim ut episcopus ingressus est ecclesiam beati Stephani protomartyris, in qua beatus pontifex Apollinaris quiescebat, a sacerdote loci illius vest^o pertinae laudes incohatae sunt. Ut autem responderunt omnes *Domine, ad adjuvandum me festina* et subsecuti sunt *Alleluia*, mutus, qui numquam locutus fuerat, tribuente Deo cum eis prosecutus est *Alleluia*. Et quia *Alleluia* vox est angelorum multorum laudantium Deum, teste beato Johanne, nos cum illis semper Deum laudemus, qui regnat in caelis et mirabilia per servum suum 33 Apollinarem operatur in terris, qui os mutorum aperit et linguas infantium disertas facit. Sic enim, Deo volente, reseratum est os Pasturelli muti ut reverte domo principe ab Arelatense, ipse ei per mediam civitatem occurreret ac diceret quia *quicquid volo, gratias Deo, loqui possum*. Unde ut nomen Domini plus semper laudetur, tintinnabulum, quod collo ejus appensum fuerat, 40 ante sepulcrum beati Apollinaris dependit, ut sit nomen Domini benedictum in saecula saeculorum. Amen.

PASSIO SS. FLAVIANI, PIGMENII ET SOCIORUM (Cfr. supra, p. 88, 11°).

1. Orto imperio Juliani impiissimi persecutoris cruciati sunt in diversis provinciis multa milia martyrum eo persequente christianos, et imperii sui persecutor et sacrilegus extitit. Collectus est enim ad nutriendum a Pigmenio urbis
 5 Romae presbytero de titulo Pastoris. Hic Pigmenius erudit Julianum litteris et, sicut doctus erat omni gratia, grammatica et rhetorica et geometrica et dialectica et ars metrica et philosophiam et omni lege divina erudit: quem subdiaconum sanctae ecclesiae catholicae fecit. Ille tamen a sanguine collectus Julianus a Pigmenio presbytero, coepit omnibus illustribus conjungi et exponere quod doctus
 10 fuerat a Pigmenio. Et dum ab omnibus diligeretur, ipse dicebat de se ipso quia de imperiali stirpe fuerat procreatus. Hoc ideo dicebat suis amatoribus quoniam ab omnibus elegans et prudens videbatur.

* sic.

2. Hujus temporibus erat quidam vir illustris ex praefata urbe, nomine Flavianus. Hic occulte cum omni domo sua factus fuerat christianus, cum uxore,
 15 nomine Dafrosa, et filiabus duabus (1), una Demetria et altera Viviana, quae nutritae fuerant sub omni castitate et fide. Hic Flavianus cum frequenter corpora sanctorum noctu cum christianis colligeret et sepeliret, divulgatum est hoc imperatori quod Flavianus corpora sanctorum Prisci presbyteri et Priscilliani clerici et religiosae feminae Benedictae perquireret, et qui etiam beatum Johannem et
 20 Paulum divulgaverit quod in domo sua noctu fuissent cruciati, et coepit voce publica dicere quod res publica Deum offenderet, et persecutionem Juliani, qui prius fuerat christianus et postmodum apostata persecutorque. Tunc Julianus imperator inscriptione Flavianum damnari praecepit et omnem facultatem ejus fisco sociavit, ipsumque ad aquas Taurinas miliario LX ab urbe via Claudia in
 25 exilio deportari praecepit. Qui triduo postquam directus fuisset in exilio, in oratione et jejunio permanens dormitionem accepit in Domino XI die kalendas januaras.

3. Eodem tempore uxor ejus Dafrosa cum duabus filiabus suis in domo sua nudata remansit: quam Julianus imperator fame cruciari praecepit si non sacrificaret diis, et acceptis omnibus facultatibus et marito. Illa autem permanens cum duabus filiabus suis in fide Domini nostri, nullo modo praeceptis imperatoris oboedivit. Tradita est Fausto cuidam propinquo suo, tamen gentili, qui eam talibus urgebat monitis dicens ei.....

(Reliqua ut supra, tom. I, p. 520-25.)

3 ADDENDA AD VITAM EDITAM S. FIRMINI (Cfr. supra, p. 88, 14°).

I. Nec praetereundum est quod fimbriae vestimentorum ejus cilicio detractae crebras super infirmantibus agere[n]t virtutes. Nam aut digitis inligatae aut collo

(1) Voces *filiabus duabus* suppletae sunt manu saeculi XV; itemque aliae voces quas inferius in hoc documento asterisco notatas reperies.

inditae persaepe ab aegrotantibus morbos fugaverunt. Quadam namque die dominica idem beatus Firminus episcopus, vir honestae vitae et per cuncta laudabilis, dum loca sancta ex consuetudine cum suis clericis circumiret, veniens in ecclesia beatae Mariae, et celebrata ibi missa matutinali egressus est ab ecclesia beatae Mariae semper virginis, ad hoc jam pergens ut in ecclesia beati Theoderiti exspectante populo missarum sollemnia celebraret. Cumque venisset in media claustra ante fores * sancti Theoderiti, audivit voces canentium in caelo et dicentium : *Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus sabaoth*. Vocansque Ferreolus diaconum, interrogat si aures ejus percuterent voces quas ille adtentus audiret. Respondit : *Nequaquam*. Tunc ille : *Diligenter*, inquit, *abscultata*. Coepit praedictus Ferreolus diaconus sursum collum extendere, aures erigere et super summis articulis baculo sustentare, sed minime audire potuit. Tunc prostrati terrae ipse pariter et beatus episcopus Dominum deprecantur ut hoc ei divina pietas audire * permitteret. Erectis autem sursum, dixit beatus episcopus Ferreolo diacono : *Pone pedem tuum dextrum super pedem meum et diligenter abscultata*. Quem senex interrogat : *Quid audis ?* Qui ait : *Voces psallentium tamquam in caelo audio et dicentium : Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus sabaoth*. Venientes autem in ecclesiam supradictam, dimisit populum, dicens se missarum sollemnia non agere quia jam laudes in caelo audisset. Crastina vero die in eodem loco ubi voces psallentium audierat columnam erigi per presbyteros suos et diacones fecit, et super ipsam columnam crucem figi praecipit, quae usque hodie permanet in eodem loco. Quicumque vero aliquod crimen vel aliqua negligentia in eadem civitate commisisset et veniens ad praedictam columnam eam contigisset, nullus eum abstrahere ab ipsa columna vel contingere ausus erat sine permissione pontificis ipsius civitatis.

Inter cetera vero opera quae idem beatus Firminus eisdem temporibus gessit, vicesimo anno ordinationis suae coepit aedificare ecclesiam in media civitate Uecia impendio suo, quam vicesimo quinto anno ordinationis suae miro opere consummans perfecit atque in honore sancti martyris Juliani et Basilissae seu et beati Andreae apostoli consecravit. Postea vero tricesimo anno ordinationis suae aedificavit ecclesiam in honore beati Baudilii martyris foris civitatem Ueciam juxta murum, ubi corpus ejus requiescit.

Tunc beatus Firminus cura pastorali cuncta agens atque omnia recte ordinans, junctis secum clericis et diaconibus ac presbyteris et ceteris multis ministris ecclesiae, praedicans per cunctas ecclesias ac docens, partem Gabalitanam perrexit. Eratque eo tempore et vicino locus intra terminum supradictae civitatis Gabalitanae adnixus, qui vulgo populus lingua rustica loquebatur. In quo loco simulacrum quoddam daemonis habebatur, quem rusticorum multitudini ritu profano episcopus Eldebertus consecraverat. Audiens haec beatus Firminus summus episcopus et Ferreolus diaconus, ad locum properantes accedunt ut fanum destruerent et populum de errore gentilitatis eriperent vel ab inlusionem daemonum liberarent. Cum vero ad locum praedictum pervenissent, plurimam tur-

ham populorum solitis caeremoniis reppererunt praedictum fanum consecrantem. Quibus dum Christum praedicare coepissent, ut errorem veteris superstitionis derelinquerent et supradictum fanum destruerent atque ad Christi fidem ab errore diaboli se converterent, tunc rusticorum multitudo nihil eorum quae dicebantur
 5 eis curantes, sed continentes aures suas atque stridentes dentibus in eos, alii fustes, alii lapides arripientes, graviter eos caedere coeperunt atque lapidare. Sanctus vero Firminus, beati Stephani sequens exemplum, orabat dicens : *Domine, ne statuas illis hoc peccatum*, aestimans se martyrio coronari. Tunc unus rusticorum qui circumstabant, instinctu daemonis, accepto lapide in manu,
 10 percutere eum voluit in capite ut eum perimeret. Sed justo iudice Deo iudicante, lapis ille in manu constrictus laxari non potuit; brachium vero ejus statim curvatum est, atque toto corpore vulneratus et vermibus plenus statim mortuus est. Videntes autem cetera multitudo rusticorum, timuerunt timore magno prostratique in terra clamabant veniam postulantes et dicebant : *Miserere nostri, sancte Firmine, quia peccavimus in te*. Sanctus vero Firminus multo amplius praedicabat eis atque omnes ab errore infidelitatis liberavit. Et dans eis benedictionem, reversi sunt unusquisque in domum suam laudantes et benedicentes Dominum qui eos eripuit de errore diabolico*. Post haec sanctus Firminus reversus est Firminiacum villam pridie kalendas septembris, ubi gravi infirmi-
 20 tate.... (*Vit. ed. num. 5*).

* *cod.*
diabolica.

II (1). Tunc religiosus presbyter Ferreolus cum coepisset proficisci, in itinere mutum invenit. Ut autem vidit eum, dixit : *Si hic homo ad beatum Firminum ductus fuisset, credo quod per suam orationem ei loquelam Dominus reddidisset*. Statimque ut haec locutus est beatissimus Ferreolus, coepit ipse
 25 mutus loqui. Audiens haec vir Dei Firminus, gaudio gavisus est.

III (2). Beatissimus vero Ferreolus tunc ibi praesens non erat. Presbyteri vero et diaconi et omnes ministri ecclesiae, qui cum ipso ibidem tunc erant quando quievit in pace, vel alia turba multa populorum, diligenter componentes sanctum ejus corpus in feretro et celebrantes eadem nocte vigiliis, crastina die
 30 mane componentes sanctum ejus corpus atque in curru ponentes, junctis duobus bobus qui ipsum currum traherent, acceptis crucibus et turibulis atque multis luminibus, ut sanctum corpusculum deferrent praeparabant. Dum autem sanctum corpus ejus componerent, multi infirmi, variis infirmitatibus detenti, accedentes et opem sancti confessoris imprecantes, in virtute Dei, qui omnia praestat fide-
 35 bus suis, sani recesserunt.

Ferreolus vero antistes, Ueciae positus, ut cognovit per revelationem quod beatissimus Firminus migrasset in Domino, veniens in ecclesia motis* signis congregato omni clero et multa turba populorum, acceptis crucibus et cereis et turibulis et multa frequentia exivit eis obviam qui sancti corporis exequias defe-
 40 rebant. Cum autem venissent in quodam loco, requiescentes cum sanctis exequiis

* *cod.*
monitis.

(1) Post num. 5. — (2) Post num. 7.

subter quercum, exiens ursus de silva, arripiens unum bovem qui ipsum corpus trahebat, devoravit eum. Cum vero nuntiatum fuisset beato Ferreolo episcopo maestus factus, tamen concite surgens, ad ipsum ursum, qui bovem devoraverat venit, eique de baculo, quem manu tenebat, per collum levi ictu feriens, dixit *Sequere me*. Qui statim sequens eum, bovi sano conjunxit atque ei praecepi dicens: *In nomine Domini praecipio tibi ut istum currum cum omn diligentia trahere debeas usque ad locum ubi sanctum corpus tumulandum est*. Quod et factum fuit. Ut autem ad locum ventum est, dixit beatus Ferreolus eidem urso: *Vade in pace ad locum tuum unde venisti; nullum laedens, a nullo laedi poteris*. Tunc isdem ursus, beati Ferreoli pedes osculans et lingens, reversus est ad locum suum. Beatissimus vero Ferreolus episcopus cum magno honore sepelivit corpus beatissimi Firmini episcopi in forum bencomposito in ecclesia in honore sancti Baudilii martyris consecrata totius civitatis Uceciae juxta murum ejusdem civitatis. In qua quiescit antro coenobii pasto vocabulo Firminus magno tranquillus qui vixit in aevo, sicut placuit Deo. In quo loco ex eo tempore multas virtutes Dominus per servum suum tam publice quam absconse operare dignatur et usque in finem operare nullus ambigit. Ex ipsi namque quam plurimi qui ejus neci consenserant, ad sepulcrum ejus veniente atque remedia vitae postulantes, pristinam sanitatem receptam ad baptismi gratiam convolabant.

* cod.
magni.

Hoc quoque sub Alarico rege Gothorum gestum est. Ferreolus vero beatissimus Uceciae inclitus ejusdem civitatis erat episcopus. Desiderius tunc praeerat presbyter, vir religiosus et sacris litteris adplene eruditus, qui de virtute et miraculis quae per servum suum Dominus operare dignatus est, multa cognoscens, repleto gaudio miro opere libellum composuit. Inter cetera vero ita dixit: *O sancta mater ecclesia, quae tam sacratum corpus recepisti, et beatus populus qui ad te veniunt: ubi caeci illuminati, mortui suscitati, claudi sur erecti, surdi recipiunt auditum et muti loquelam, et dum per devotum populi vota solvuntur, multitudo daemonum torquentium contremiscunt et de obsessis corporibus, invocato nomine sancti confessori Firmini, evelluntur, multique variis infirmitatibus fatigati pristinam recipiunt sanitatem*.

Dum haec et his similia Dominus per servum suum virtutes operare dignatur longe lateque attestantibus de ejus opere coepit fama percurrere et prope usque a orientem, multis concinentibus, virtutum opera divulgari. Valentinianus imperator tunc temporis eidem Alarico praesidens Romanis imperabat. Qui confessoris expertens amminiculum pro se suisque salvandis in praelium, in ejus honorem caliceum argenteum fieri jussit atque in haec verba adscribens suo nomine titulavit *Valentinianus Augustus sancto ac beatissimo Firmino Uceciae confessor pro se suisque omnibus votum vovit et reddidit*. Et dum pro longinquitate itineris per quem votivum calicem mitteret aestuaret animo, clericum quendam ex Avinione civitate, qui visitationis causa loca sanctorum adierat, praefatus impe

rator repperit : unde et ex qua esset provincia vel si nomen audisset confessoris inquiri. Ille locum et gentem simul et auctoritate[m] Firmini nominis cuncta regi exposuit. Suscepto itaque a Valentiniano sacratum calicem, Avinionem profecturus egressus est. Sed aut illius mors qui ipsum calicem deferendum recepit prae-
 5 venit, aut certe cupiditate pontificis faciente, intercedente tempore in sacrario ecclesiae detentus, sacerdotum excedit de mente ; sicque per expressa tempora causa obtenta silentio est. Beatissimus vero Ferreolus, Uceciae sedis episcopus, visitans beatissimorum confessorum sincerissima membra iter arripiens, ad Avinionem civitatem perrexit. Qui benigne a sancto viro ipsius civitatis episcopo susce-
 10 ptus est, atque ut die dominico missarum sollemnia populo celebraret ab eodem episcopo rogatus obtinuit. At ubi ventum est ut canistra et calices more solito ministri deferrent altaris, contigit ut calicem quem rex sancto Firmino direxerat, inter reliquos calices cum sacrificio vini ex more ministraretur. Sanctus vero Ferreolus dum vasa altaris inquireret, calicem cernit, viso titulum legit, in quo et
 15 ipsum nomen Firmini confessoris repperit. Peracta missarum sollemnia, calicem Ferreolus episcopus adprehendit, titulum pontificis legit et nomen regis invenit, praedictumque calicem Uceciae secum reportavit.

Contigit namque ut Burgundionum exercitus pro resistentibus Ebusiorum gente a Francorum rege superioribus partibus juberetur adire. Cumque ad civitatem in
 20 qua beatum corpus humatum est advenisset, unus ex ipsis, non metuens Dei potentiam nec ipsius confessoris verens sepulcrum, ostium sacrarii intrepidus penetrans, patenam argenteam repperit, eamque indigne adtrectans, intra vestimentum carni proximum latenter abscondit, et iter quod coeperat peragere coepit. Interea usque ad villam Burgivatis, super amnem Rhodanum milibus fere
 25 tribus distans ab ipsa diocesi, una cum ipsa quam absconderat patena pervenit ad exercitum. Qui maligno invasus spiritu coepit febrescere, sudare, pallescere, atque cunctis adstantibus clamabat : *Miserere et parce, sancte Firmine, quia furtum pessimum feci*. Argentumque ita dorsi ejus inhaeserat carni ut nullatenus a circumstantibus abstrahi potuisset. Itaque retrorsum rediens, usque ad
 30 locum ubi corpus beati antistitis Firmini humatum jacebat venit. Prostratus in terra ante tumulum ipsius sancti Firmini, pro furto quod fecerat opem sancti confessoris implorabat. Sed misericors Deus, qui misericordiam miseris praestare non desinit, de oleo quod ante sepulcrum pendebat peruncto corpore ipsius, argentum, quod adhaesum corpori ejus fuerat, sacerdotum manibus abstrahitur. Ipse tamen
 35 ad exercitum unde discesserat, licet cicatricum signa secum ferens, corpore tamen sanus redire permittitur ad socios. Quae igitur lingua, quae mens comprehendere valet quanta praeparat Dominus servis suis, his qui pure et sinceriter invocant nomen ejus ?

Cum vero annua festivitas more solito ipsius confessoris celebraretur, unus e
 40 populo, correptus a diabolo, evaginato gladio currebat per populum. Sacerdosque, dum missarum sollemnia ibi celebraret, verens ne arreptus in ecclesia homicidium perpetraret, calice de altari arrepto ei obviam adstitit. Mira res et multis

quidem obstupescenda. Cum calicem in manum sacerdotis conspiceret et eum gladio ferire voluisset, ilico prostratus in terram diu jacuit immobilis, ita ut paen mortuus speraretur a multis. Sicque factum est ut ipse a daemone liberatus su- geret sanus et populus de mortis periculo liberaretur.

Multi namque negotiatores Ueciae civitatis, Arelatensis seu Avinionensis, tempestate maris per intercessionem sancti Firmini sunt liberati, et ob han causam accepta baptismi gratia ab errore perfidiae sunt salvati. Nam cum a festivitatem sancti confessoris ex multis regionibus plurima caterva populi cor venisset, testabantur aliqui ex negotiatoribus se in mare morituros nisi invocat nomine beati Firmini eos Dominus liberasset. Ita namque illorum pandeba oborta relatio. Cum per pelagus fluctuosum navaliter remigarent, exspectat pelagi unda, fluctuatione inruente procella ventoque flante, ita tumultuabat mar ut paene omnes mergerentur, et cum se invicem conspexissent de vita incogniti de mortis vero periculo non securi. Itaque inter spem et metum nihil aliud nis de transitu mortis cogitantes, unus ex ipsis, nomen beati Firmini reminiscens clamavit dicens : *Sancte Firmine de Uecia, libera nos*. Ad cujus vocem unanimiter clamantes : *Sancte Firmine, libera nos*, statim ut cum lacrimis clamare coeperunt, ita quievit mare a tempestate ac si motum ante nullum habuisset ; et qui antea mori timebant, cum gaudio pervenerunt ad litus. Tunc munera ad sepulcrum beati Firmini unanimiter deferentes, agentes omnipotenti Deo gratias, eo quod per servum suum de maris periculo fuissent liberati ; praes- tante Domino nostro Jesu Christo.

VITA S. FERREOLI (Cfr. supra, p. 89, 15°)

Incipit vita beati Ferreoli episcopi et confessoris Christi, II nonas januarias.

[**Lect. I**] Ferreolus, vir Dei confessorque beatissimus, post transitum sancti Firmini pontificatum tenuit annis xx et viii. Confluebantque ad eum populi mul- titudo, praedicationem ejus audire cupientes, et multum aedificati discedebant, gratias agentes Deo, qui eis talem pastorem dedit, qui eos de multis erroribus liberavit. Tantam enim ei Dominus gratiam praedicationis contulerat ut nullus esset qui non eum ex affectu diligeret et hunc esse Dei famulum adclamaret. Nihil enim arrogantiae, nihil superbiae de ejus moribus usurpabat, sed omnibus benivolutus, in terra positus caelestibus se aptum moribus ostendebat angelicis. Sermone nitidus, opere sanctus, corpore integer, ingenio optimus, consilio magnus, fide catholicus, spe patientissimus, caritate diffusus. Quoniam ad omnium operum ejus narrationem nec littera potest nec sermo sufficere, ad ea quae gesta sunt accedamus.

Lect. II. Erat enim piissimus et omni suavitate conspicuus. A detractoribus aures quasi a serpentibus separabat, dicens hoc venenum per eas ingressum occi-

dere animam audientis. Clericorum omnium ita curam gerebat ut clericos pauperes quos vidisset divitibus sociaret, ut secundum Apostolum horum inopiam illorum abundantia sublevaret. Laicorum cura ita illi erat ut si aliquos inter eos studiosos in lege Domini repperisset, nimia admiratione diligeret et suis eos
 5 amicitii copularet. Judaeorum vero ita illi cura erat, immo etiam quos opinio lacerabat, ut comedens et bibens cum eis, et monitis dulcibus amaritudo in eorum mixta moribus obdulcaret, et ad fidem Christi plurimos ex iis convertens, baptismi gratiam consequerentur, et elatos superbia Christo humiles faciebat. Adferens pharisaeorum accusationem in medium, qua culpabant Dominum cum publicanis
 10 et peccatoribus manducantem atque bibentem, et simul Dominum respondentem memorabat, dicens : *Non indigent qui sani sunt medico, sed qui male habent, et : Non veni vocare justos, sed peccatores ad paenitentiam.*

Lect. III. Unde et accusatus apud [Ch]ildebertum regem Francorum eo quod cum Judaeis et Sarracenis comederet et biberet et munera eis donaret. Tunc timens
 15 praefatus rex ne aliquam fraudem contra ipsum moliretur, Parisius eum civitate in Francia in exilium mitti praecepit ; ibique per tres annos in exilium fuit. Itaque Parisius missus exilio ad virtutis augmentum, gratias agit, qui quantum pro nomine Christi longius discedebat de solo proprio, tantum merebatur fieri vicinior caelo. Quadam vero die sexta feria, hora diei tertia, dum coram praefato rege positus
 20 adstaret, cognovit Spiritu sancto sibi revelante quod ecclesiam quam construxerat Uecicia positus in honore apostoli Pauli miro opere (per tres quidem annos in ipsius constructione fabricae occupatus fuit, tertio anno Deo favente perfecit), arcus ejusdem ecclesiae cecidisset : unde et maestus factus contristatus est.

Lect. IIII. Propter hanc revelationem vidit eum rex tristem et inquirere coepit
 25 quid haberet vel cur tristis staret. Cui beatus Ferreolus dixit : *Ecclesia quam construxi Uecicia in honore beati Pauli apostoli, ubi corpus meum humare rogaveram, modo ejusdem arcus ecclesiae cecidit.* Quo audito, rex obstupefactus simulque ammiratus, accersito notario diem, tempus horamque notari praecepit, atque sub omni celeritate Ueciciam mittens, diligenter inquiri praecepit.
 30 Qui ipsa die et eodem tempore horaque repperit ecclesiae arcum Ueciciae cecidisse qua vir Domini beatus Ferreolus episcopus Parisius positus per Spiritum sanctum se cognovisse testatus est. Tunc praefatus rex, ut cognovit quia vir Dei esset, orationibus ejus se commendans, rogat ut pro se suisque omnibus
 Domino preces fundere dignaretur, atque multis eum muneribus ditans, cum
 35 magno honore et multis opibus remisit eum ad sedem suam. O vere vir beatus, in quo dolus non fuit, neminem damnans, neminem judicans, nulli malum pro malo reddens. Numquam in illius ore nisi Christus, numquam in illius corde nisi pietas, nisi pax, nisi misericordia erat.

Lect. V. Cum de exilio regressus introiret Ueciciam civitatem *, summo favore
 40 plaudebant omnes pariter, eo quod ecclesia recepisset pontificem, grex pastorem, et ac si omnes cum ipso tunc redissent ad patriam, ita sine illo exules fuisse deflebant. Congregato itaque synodo [in ecclesia] sancti Theodoriti multisque

* cod.
cognovisset

* *ita corr.*
prius Uecicia
civitate.
* *prius*
fuissent.

sacerdotibus et diaconibus adunatis simulque et omni clero, omnes Judaeos qui in territorio ipsius civitatis erant adunari praecepit. Qui venientes in supradicta ecclesia, coepit eos docere et praedicare, ut relicto errore perfidiae Christo Domino crederent et se baptismi gratia purificarent. Aliqui vero ex ipsis Judaeis credentes, baptismi gratia sunt renati. Qui vero increduli permanserunt, omnes ut discederent praecepit, nec passus est in eadem civitate vel interminium ipsius civitatis ex ipsis Judaeis habitare nisi qui se Christo credere profitebantur, sed omnes eiecit atque ex sua diocesi expulit, nec postea in ipsa civitate ullus Judaeus habitare permissus est.

* prius
nullus.

Lect. VI. Quadam vero die ipse beatissimus episcopus Ferreolus in oratione positus dum Domino preces effunderet, apparuit ei angelus Domini et vocans eum tertio : *Ferreole, Ferreole*. Beatus Ferreolus respondit : *Quis es tu ?* Et angelus dixit ad eum : *Ego sum angelus Domini qui Firmino sancto apparui et te Deo auxiliante custodivi atque ad caelestem gratiam perduxi*. Ut autem recessit angelus, statim apparuit sancto Ferreolo sigillum in dextera parte ecclesiae ipsius parietis. Statimque infirmari coepit et viribus corporis coepi repente destitui. Convocatoque omni clero, de transitu suo eis indicavit. Tunc vero maeror et luctus omnium vox una plangentium resonabat : *Cur nos, pater deseris aut cui nos desolatos relinquis ?* Tertia vero die in ecclesia se portare rogavit, et celebrata ibi missa, corpore et sanguine Christi se muniens, ad domum se reportari jubet. Circa noctis vero medium ita lumen magnum emicuit super eandem domum ut omnis civitas inluminata pateret, et tunc ab ipso lumine emisit spiritum. Ita beatissimus Ferreolus confessor et pontifex de praesentis saeculi vita cum gloria migravit ad Christum, terra plorante, caelo gaudente. In eadem autem hora quando migravit de corpore, quinque infirmi advenientes sani recesserunt. O beatum virum, in cujus transitu sanctorum canit numerus, angelorum exultat chorus, omniumque caelestium virtutum occurrit exercitus.

Jam vero [ad] funeris obsequium credi non potest quanta hominum multitudo convenerit. Tota obviam corpori civitas ruit ; cuncti ex agris atque vicis multique ex vicinis etiam urbibus adfuerunt. Levantesque corpus ejus cum honore magno cum cereis et turibulis multisque accensis lampadibus, cum hymnis et laudibus comportaverunt eum ad ecclesiam quam ipse fabricare rogavit in honore sancti Pauli apostoli, ibique sepelierunt eum in dextera parte altaris honorifice et cum decore magno.

Multas etiam virtutes atque sanitates Dominus ad sepulcrum confessoris sui Ferreoli tam publice quam absconse ostendere atque operare dignatur atque usque in finem ipso intercedente operare nullus ambigit, praestante Domino Jesu Christo qui beato Ferreolo confessore suo ad tumulandum corpus ejus...^{nonnullae voces hic desunt.} Caeci inluminantur, daemones effugantur, et omnes infirmi per fidem salvantur, et est ibi laus Domini cum omni gaudio et benedicuntur ibi et ubique Christus Dominus, cui est honor, virtus et potestas in saecula saeculorum. Amen.

Si quis vero de parentibus sancti Ferreoli inquirere voluerit, pater, inquit, eju:

nomine Fedantius, mater vero ejus Sidonia. Ipse pater ejus accepit filiam Flotarii Francorum regis ad conjugem, nomine Sidonia, et habuit ex ea filios duos et unam filiam. Primus genitus ipsius habuit nomen Ferreolus, secundus vero Modericus, et filia ipsius nomine Tharsicia. Ferreolus quidem effectus episcopus in Uccia civitate martyrio coronatus est, in basilica sancti Pauli requiescit in pace. Modericus quidem in Arisido episcopus est ordinatus, ibique confessor Christi requiescit in pace : ubi Deus pro ejus meritis multa miracula operatur. Tharsicia virgo Christi in virginitate sua perseverans, in Rothenius civitate requiescit : pro cujus meritis ibidem Christus virtutem suam cotidie ostendit ; quae etiam fertur mortuum suscitasse*.

* *cod.*
suscitasset.

CCXCVI. Codex signatus num. 5316.

Olim Regius R. 608, P. 633, C. 3798.

Foliorum 40, med. (0^m, 33 × 0, 24), lineis plenis, exaratus saec. XV.

1° Beati Fortunati Pictavensis episcopi vita sanctissimi Hilarii Pictavensis episcopi (fol. 1^r-5^r).

Scilicet hujus Vitae liber I, ed. *Act. SS.*, ad d. 13 Jan., tom. I, p. 790-93. Sed in cod. numm. 6 et 7 rejecti sunt post num. 20, et inter numm. 19 et 20 inserta est narratiuncula ed. ex cod. Carnotensi 204, *Anal. Boll.*, tom. VIII, p. 187. n. viii (*Ne ergo pagina cum stili rusticitate...*). Deinde (post numm. 6 et 7) sequuntur numm. 17 et 18, prius omissi, et repetiti sunt numm. 19 et 20 cum narratione interposita sicut superius.

2° Laudes sancti Fortunati de beato Hilario (fol. 5^r-6^r).

Sub hoc titulo leguntur quae ex cod. Brux. 207-8 edidimus *Cat. Brux.*, tom. I, p. 157-58.

3° [Miracula S. Hilarii] (fol. 6^r-13^v).

Scilicet Vitae a Fortunato conscriptae lib. II (*Act. SS.*, tom. cit., p. 793-93). Sed in cod. a) Omissus est prologus ; b) inter num. 7 et num. 8 inserta sunt miracula duo edita ex cod. Carnotensi 204, *Anal. Boll.*, tom. VIII, p. 186, nn. v, vi ; et c) inter num. 10 et num. 11, miracula tria ed. ex cod. Brux. 18108, *Cat. Brux.*, tom. II, p. 419-21. Post haec sequuntur (fol. 9^v-12^r) encomia S. Hilarii et (fol. 12) miracula ed. ex cod. Carnotensi 204, *Anal. Boll.*, tom. VIII, p. 187-86, nn. vii, viii.

4° De consolatione beati Fridolini a translatione sancti Hilarii (fol. 13^v-15^v).

Excerptum ex Vita S. Fridolini (auctore Balthero), ed. *Act. SS.*, ad d. 6 Mart., tom. I, p. 433 sqq., scilicet num. 15-23 init.

5° [De mitra sancti Hilarii (fol. 17^r-17^v).

Narratio fabulosa, connexa cum alia fabula de contentione Hilarii in synodo Romana cum Leone R. P. ariano (ed. *Cat. Brux.*, tom. I, p. 157-58). Quam tamen, ut omnes traditiones circa S. Hilarium sparsas colligamus, hic edendam censuimus. Vid. Append.

6° [Vita sancti Hilarii] (fol. 18^r-21^v).

Iterum hic repetitur liber i Vitae S. Hilarii a Fortunato editae (cfr. supra 4°), sed magis etiam perturbato ordine narrationis et inserta sancti epistola ad Abram filiam suam. Et subjungitur (fol. 22^r) ejusdem Vitae index. — Sequitur deinde encomiasticus *Tractatus de vita, de doctrina, de meritis, de miraculis beati Hilarii* (fol. 22^r-27^r), in quo S. Hilarius singulis sanctorum ordinibus comparatur, angelis scilicet, patriarchis, prophetis, apostolis, martyribus, confessoribus et doctoribus, virginibus, etc.

7° [Miracula sancti Hilarii saeculo XI] (fol. 27^r-40^v).

Scriptore coaevo. Inedita, praeter ultimum. Vid. infra Append.

Appendix ad cod. 5316.

NARRATIO FABULOSA DE MITRA S. HILARII AB HILDEBRANDO LEGATO IN CONCILIO TURONENSI ASSUMPTA (Cfr. supra, 5°).

* *supple*
proferre.

Cum pluribus nostris praedecessoribus viris prudentibus fuerit intentio fabulosas narrationes*, ut ex hoc laus inanis acquireretur, quod culpa non caruit, nos potius quae vera sunt et quae a viris antiquis personis authenticis didicimus, ad honorem Pictavensis matricis ecclesiae silendo praeterire non debemus : de mitra scilicet pontificali, quae auro intexta, margaritis ornata, in eadem ecclesia pro thesauro reservatur, quae mitra apostolica rectius appellatur. Tempore scilicet illo quo dominus Hildebrandus, Romanae ecclesiae diaconus, cujus prudentia et florens eloquentia atque rigor justitiae toto orbe claruit, Gallias visitavit, Turonis in ecclesia Sancti Martini auctoritate domini papae Alexandri, a quo directus fuerat et cui postea in apostolatus sede successit, concilium celebraturus, Turoni adveniens a conventu ecclesiae et Turonico populo honore susceptus est magnifico. Hic est qui apostolici culminis sedem adeptus, Gregorius septimus est nuncupatus, qui Henrico regi Alamannico violentiam Romanae ecclesiae et sui regni ecclesiis inferenti et in eis dominationem et investituram per baculum pastorem et anulum contra canonicas sanctiones quaerenti viriliter restitit et postremo, post multas angustias postque plurium adversorum passiones exilio trusus, catholica confessione perseverans fidei confessor obiit. Hic cum diem concilium Turonis celebrandi disposuisset, magno conventu episcoporum et abba-

tum reliquarumque ecclesiasticarum personarum ibi assistente, dicit non in concilio se antea sessurum nisi apostolica mitra afferretur quae pro dignitate et memoria beati Hilarii Pictavensis pontificis Pictavis in sede pontificali servabatur. Quam mitram esse illam asseruit quam in signum triumphii beatus Hilarius
 5 Deo conferente adipisci meruit in concilio quod Romana civitate Leo papa arrianus de diversis mundi partibus congregavit, magno arrianorum episcoporum conventu adunato, quo arriana haeresis praedicaretur et fides catholica destrueretur; ubi beato Hilario advenienti ab eodem Leone locus sessioni est prohibitus. Sed quia Deus semper superbis resistit et humiles exaltat, terra in altum
 10 se erigens beato confessori non humiliorem ceteris sedibus sedem attribuit. Et altercatione invicem habita, cum haereticus ille Leo arroganter catholico episcopo minas intulisset, sedem suam deserens ventrem purgaturus exiit. Sed Deus ultionum libere egit, qui caput haeresis turpissima morte delevit. Tunc per beatum Hilarium perspicuum veritatis praeconem in sublime positum lumen catholicae
 15 fidei Deus exaltari voluit et arrianam, quae toto orbe pullulaverat, haeresim destrui, [ut] lucernae radiis super montem positae sancta illustraretur Ecclesia; et qui humilis et exul advenerat, ideo exaltatus accepta praedicta mitra, signo scilicet victoriae, liber discessit, ad patriam suam rediens, ceteris quoque ad propria cum gaudio remeantibus. Qui cum erroris caligine involuti advenissent, per
 20 beatum Hilarium luce veritatis agnita, fide catholica confirmati regressi sunt. Nuntius itaque a domino Hildebrando Pictavis dirigitur qui sibi praedictam mitram afferret. Qua allata et capiti suo imposita, concilium celebratur. Quo peracto, mox Pictavis remittitur.

MIRACULA S. HILARII SAEC. XI (Cfr. supra, p. 104, 7°).

25 Nemo de quacumque necessitate ejus imploravit auxilium et ad ipsius confugit praesidium qui divinum non senserit adesse suffragium. De quo quamvis ab antecessoribus praeteritorum temporum plura in medium veniant exempla, ea tamen non omnino sunt silenda quae nostro quoque tempore frequenter fiunt miracula ipsius experimentia *.

* sic.

30

De pecunia per Guidonem ducem reddita.

1. Et primum quidem de Guidone vel Gaufrido duce Aquitanorum et comite Pictaviae, avo hujus nostri principis, quod de eo per beatum Hilarium actum est proferamus miraculum. Qui cum tan[tae] esset nobilitatis, non minoris erat religionis. In diebus namque suis pax et justitia florebant in tota terra suae potestatis.
 5 Isque novi monasterii coenobium quod est in suburbio Pict[avis] de suo proprio construxit, in cujus medio venerandae traditus est sepulturae. Huic adhuc superstiti consuetudinis id erat ut monasteria praefatae urbis causa orandi nocturnis horis cum paucis lustraret et ubi Deo propensius, ubi negligentius serviretur,

exploraret, negligentibus autem redargueret, bene agentes collaudaret; pauperes etiam et egenos clericos, quos in Dei servitio invenerat assiduos, induebat et plerumque alebat. Haec agens, in una noctium, cum solo camerario qui ei praecipuus inter alios assistebat, matutinalibus officiis ad ecclesiam beati Hilarii venit, in qua sacratissimum corpus ejus tumulatum quiescit. Quam ingressus, non longe a vestibulo casu, immo Dei nutu, in quoddam percinctum nummis plenum pedem impegit, quod erat stratum in pavimento. Cujus impulsu ac sonitu dux excitatus, post se venienti camerario mandat ut quid illud sit videat; isque solo tenus se inclinans, percinctum invenit, accipit et duci cum liberet offerendum fideliter custodit. Longo autem post tempore dux, ut solebat, causa orationis Romam decrevit ire, et in una dierum necessarias illi expensas viae volens videre allatis illis et oblati, camerarius etiam percinctum obtulit plenum quingentis solidis Pictavensium masculis, minus quattuor denariis. Quo viso, camerarius ait hoc esse inventum quod in ecclesia beati Hilarii dux invenit. Et dux respondit *Deo gratias; bene nobis, quibus oblationem suam magistris suis Petro et Paulo apostolis mittenda[m] beatus Hilarius commisit.* Coepto itaque itinere insistentes, etiam Alpes transcendentibus ad Italiam venerunt: quo apud quendam illius terrae optimate, ut tanto duci competebat, venerabiliter hospitati descenderunt. Ubi eis splendide epulantibus et inter epulos, ut saepe fit, haec et illa confabulantibus, in ipso cursu verborum accidit ducem de beato Hilario facere mentionem et eum laudibus immensis extollere ceu suum proprium antistitem et pastorem. Ad cujus laudes commotus tantas objecit hospes: *Noli, inquit, domine dux, sanctum tuum Hilarium adeo magnificare, ne post erubescas convictus non vera proferre. Si enim sanctus ille tantus apud Deum esset, nequaquam pro suo et in suo servitio maximum damnum suscepisse me sustineret.* Et adjecit: *Nobis namque hujus regionis magnis et multis personis ad sanctum Jacobum in peregrinationem quondam euntibus et ab urbe tua Pict[aviensi], in qua hospitari jacueramus, altero die summo diluculo exeuntibus, ad ejusdem sancti basilicam divertere, quae in medio illius viae se offert fere, mihi quidem cordi fuit, sociis meis nolentibus acquiescere. Porro illis ecclesiam praeter euntibus et arreptum iter euntibus, cum ego solus divertissem, compendiosa oratione facta, quo socios assequer, sancto ipsi ante altare sui sepulcri me et mea devotius commendassem, de percincto meo quattuor denarios tuae, dux, monetae tuli et de capite meo super aram projecti eandem, ibique percinctum idem cum quingentis solidis ejusdem monetae confestim amisi, sicque pro bono malum a tuo sancto in meritis accepi.* Dux his auditis fuit attonitus, et attendens memoriter illud esse percinctum quod invenerat, religioseque perpendens quod id per se beatus Hilarius hospiti miserat, ad ipsum conversus: *Dic, inquit, hospes, verane sunt ista?* Ait: *Vera.* Et dux tunc ait: *Et tu rem tuam sic amissam te ulterius recepturum speras?* Et hospes: *Qualiter hoc, inquit, posset fieri? Jam enim constat denarios*

illos in diversis orbis partibus dispersos haberi nec in unum amplius posse inveniri. Ad haec dux conscius prae gaudio rei sui sancti subridens obtulit: *Modicae fidei, et tu non credis quod per merita beati Hilarii denarii tui omnes et simul possunt tibi restitui?* Tunc ille: *Me dolente de*
5 *damno, tu, domine dux, rides, quia derisum a sancto tuo me vides, et ego sanctum tuum pro damno quod pro eo fero subsanno. Qui si cujusquam meriti esset, si quid apud Deum posset, non hoc mihi evenisset.* Statim dux, indignans in beatum Hilarium audire blasphemiam, et diu non ferens miraculum* ejus protelari, camerario suo omnibus audientibus: *Percinctum mihi*
10 *[affer,] quod in beati Hilarii aula eodem die, quin ipsa hora qua ipse perdidit, te teste inveni.* Quod ubi hospes vidit et evidentibus signis suum esse quod amiserat agnovit, computatisque denariis, ut nec unus quidem mutatus vel minus fuerit, prae gaudio primum dirigit et prae admiratione obstupuit, et post ad se reversus exclamavit: *Nunc in isto cognovi, domine dux, quoniam homo*
15 *Dei es tu et verbum in ore tuo verum est quod de beato Hilario profers, ipsumque sanctum super omnes alios sanctos tecum collaudo et amplioris apud Deum esse meriti expertus nunc confiteor et credo, ac ipsius devotissimum ac fidelissimum servum me de cetero concedo, et insuper de infidelitate mea et de blasphemia quam in eum protuli me culpabilem*
20 *reddo.* Haec hospite prosequente, flebat ipse prae gaudio et domus ejus tota; flebant pariter et qui aderant peregrini ac vicini, qui pro fama miraculi eo irruentes circumquaque mox convenerant. Tunc dux pius coram omnibus intuitu religionis ac praesago spiritu ait: *Certissime scias et credas, hospes, quia nisi ad beati Hilarii orationes tunc accessisses, percinctum istud, quod prae*
25 *manibus modo habes, utcumque ipso die in perpetuum amisisses. Verum quoniam ad ipsum corde compunctus divertisti et te et tua, ut confessus es, bona eidem devote commendasti, commissum sibi percinctum tuum casu amissum tibi reservavit et per majorem terrae suae nuntium, me videlicet qualemcumque ducem suum, tibi in hospitio tuo, sicut oculis*
30 *est videre, salvum remisit.* His auditis omnes Dei laudabant magnalia et ut poterant extollebant quae per servum suum beatum Hilarium ipso cooperante fiunt mirabilia. O beate Hilari, cui non sufficit homini licet infideli et immerito quae in ejus servitio amiserat sua restituere, nisi etiam per fidelem suum remissa ducem quae in basilica ipsius ignarus deposuerat, in ipsis penetibus salva recipere,
35 *ret, quo et illi ex desperatione gratius esset et propter ducem mirabilius fieret.*

* cod. miraculi.

De equo furato per beatum Hilarium restituto.

2. Veniamus ad illud nostri temporis non dissimile miraculum per beatum Hilarium, licet hominibus dissimilibus, actum. Ipse namque verus veri illius magistri est discipulus apud quem non est personarum acceptio, sed in omni gente
40 qui timet Deum et operatur justitiam acceptus est illi. Et siquidem conscius dici-

tur quidam Guillelmus nomine, Rufus re et agnomine, rebus pauper sed fide dives, mediocriter egenus, devotione plenus, cui beati Hilarii tantus amor excrevit ut prae ceteris sanctis eum semper in mente habeat et ad ipsum de omni sua necessitate consilium et auxilium precaturus accedat. Quadam autem die, ex more solito dum ad sancti basilicam acceleraret summo diluculo, quia pedes 5 nequibat, nam unipes erat, equi allatus est vehiculo. Et ingressus ecclesiam, prae foribus solum dimisit equum ac, ut saepius egerat, ipsum beati Hilarii tutelae pro custode dimittens, orationi prolixius intendit. Quod inimicus humani generis intuens, et de tanta hominis devotione dolens ac beati Hilarii venerationi nihilo minus invidens, cuidam ministro suo furi equum furari suavit; sicque ne unipes 10 ille ulterius equo ablato venire posset ad ecclesiam, quod in ejus nequitia fuit, se effecisse putavit. Verum justo Dei judicio, unde obesse malignus se credidit, inde beato Hilario et homini illi, licet invitus, magis profecit. Nam reddito post per beatum Hilarium mirabiliter equo, et ipsius sancti veneratio per miraculum crevit et homo, non ingratum sed exauditum se videns, de accepto beneficio devotior 15 fuit. Cum enim fur quidam juxta sancti basilicam viam publicam pertransiret, et equum solum inspiciens, circumspiciensque, cum furti sui testem neminem videret, equum velociter ascendit et cum eo per abdita et vasta urbis loca latenter usque ad portam fugit. Quam exire putans, subito fit attonitus et turbatus, ac per aliam portam egredi festinans, eadem qua venerat via est reversus. Quo cum pervenisset 20 nec et hic quoque exitum turbatus invenisset, rursus unde venerat revertitur, atque redit frequens hac et illac cursitans et more furibundi agitur. Tandem in se reversus et Dei hanc iram de se esse comperit, metuens ne cum equo inventus furti reus arguatur et puniatur, in cujusdam pauperulae mulieris domum equum secum introduxit, ibique diu se abscondit. Interea homo ille, cujus equus 25 erat, oratione completa ecclesia egreditur, et equo non invento tristis et maerens supra modum effectus, his querulis verbis beatum Hilarium alloquitur: *Heu, quid agam? heu, quo pergam? O beate Hilari, quid est quod egisti? Deposited meum quare non servasti? Cur sic obdormisti? Commissum tibi multotiens equum, sicut solebas, ut quid modo mihi non reddidisti?* Haec 30 et his similia eo lugubriter prosequente, canonici et clerici ecclesiae compatiens illum consolabantur, et beatum Hilarium non defuturum, sed cito procul dubio equum eundem sibi redditurum fideliter pollicebantur. Mox autem, illis talia dicentibus, ecce fur equo dimisso in hospitio pedes venit et, ut ipse postea confessus est, corde compunctus et Dei judicium veritus, explorare coepit qualiter 35 equum illum domino suo sine laesione sui corporis restitueret et ut ipse impune abiret. Quem praefati clerici vagantem palantemque intuentes, sine iudice statim manibus ipsum arripientes, huc et illuc distrahere coeperunt. *Reddes*, inquit, *equum quem beato Hilario et non alii tulisti. Reddes*, ingeminant, *red-des: alioquin manus nostras non evades*. Tunc ille: *Parcite*, inquit, 40 *quaeso, parcite misero, quem beatus Hilarius justitia sua adeo coegit ut ad hoc ipsum velim nolim me miserit. Veni enim equum eundem paratus*

salvum reddere, dum impune hoc mihi liceat agere. Et exposuit illis ordine quomodo equum tulerit, et quemadmodum, cum ipso urbem saepe visus exire, attonitus et turbatus nequiverit. Quo audito, clerici jam de ipso judicasse beatum Hilarium perpendunt, nec amplius alterius potestatis iudicio tradere ausi, equo
 5 recepto furem impunitum dimiserunt. Qui protinus ex urbe aufugiens, quam cum equo non poterat, eo restituito velociter est egressus, et perterritus de facto, numquam ad urbem deinceps est reversus : unde patenter datur intelligi quod ipsum beatus Hilarius cum equo sibi commisso urbem cui praeest exire non per-
 10 tulerit, quia eo reddito, quod ante non licuerat, statim concessit. O fidelem pon- tificem, cui non satis fuit equum sibi commissum et furatum quoquomodo resti- tuere, nisi et ipsum furem per se cogeret reddere, et confessione ac restitutione furti delicto mundatum impune permisit abire.

De ardentibus per beatum Hilarium multimodis extinctis.

3. Illud etiam omnino gloriosum et admirabile moderni temporis miraculum
 15 non sub silentio est tegendum, in quo non uni solum homini sed immensae mul- titudini per beatum Hilarium est subventum, et jam pridem coeptum, ejusdem sancti meritis usque in diem perseverat hodiernum. Crebrescentibus enim malis hominum jam in fine saeculorum et peccatis irruentibus, cum jam non ad cor- rectionem sed ad ultionem provocaretur Deus, animadversione divina ignis ex
 20 caelo, quin ex inferno venit, et diversarum nationum populos horribiliter inva- sit. Ardebat namque nec lucebat, sentiebatur et non videbatur, nec in flamma carnem extra lambebat, sed leviter intus et invisibiliter cum fetore cremabat, ut facile adverti posset quia [non] hic noster ignis, sed gehennae esset. Quique can- cri aut alterius thagis more serpens, sensim et insanabiliter occupabat et carni-
 25 bus in carbonum speciem denigratis et paulatim consumptis, misere ossa nuda- bat. Videres, quocumque te verteres, in urbibus, in oppidis, in vicis, in villis, miseros homines ardentis et prae angustia spiritus gementes, nec vocem emit- tentes, sed solum cum stridore dentium mugientes; parentes quoque et affines, amicos et notos, propter suos ululantes et clamantes, plangentes et lugentes.
 30 Verum huic tantae calamitati et insatiabili morbo nulla ars medicorum mederi, nullo praecantationis genere poterat subveniri; sed ingravescente dolore, cum jam illi infelices ulterius ferre nequirent, passim moriebantur. Sicque quoniam optabant mortem corporis remedium, tunc habebant cum fortasse defunctorum animae ipsorum quo tendebant, in inferno, unde oriebatur, acriorem hunc ipsum
 35 ignem experiebantur. Misertus tandem Deus, ante tempus suum judicalem sen- tentiam jam imminere et plasma suum dolens tam miserabiliter interire, ipse nempe qui percutit et sanat, mortificat et vivificat, deducit ad inferos et reducit, cum jam de salute desperarent, omnibus inspiravit ut ad beati Hilarii praesidium Pictavim properarent, quo suis sanctis interventionibus salutem hujus cladis a
 40 Deo impetrarent. *Ipsae namque, qui gratia Dei et virtute meritorum suo-*

rum totum mundum ab haereticorum peste potuit mundare, poterit nos, dicebant illi, eisdem meritis suis annuehite Domino ab his incensa liberare. Quo caelesti in[s]tinctu pariter commoti, cum cereis et luminariis seu aliis oblationibus suis, parentum vel amicorum cura ad beati Hilarii basilicam sunt allati. Quo tamdiu in vigiliis, in jejuniis, in orationibus manserunt donec ipsius sancti meritis salutem quam poscebat adepti et ab ardore illo sunt extincti. Sane juxta eandem basilicam sancti Hilarii religiosa quaedam mulier annis matura, sed devotione fervens, manebat, quae non diebus non noctibus colloquiis divinis in eadem ecclesia et oratione cessabat. Huic divino nutu mercedis incidit ut ob amorem Dei et reverentiam beati Hilarii, in cuius aula spe salutis illi ardentem decumbebant, piissimae matris more omnem curam ipsorum et sollicitudinem gereret et, quod ipsi parentes agere horrebant, propriis manibus suis ulcera eorum aqua tepida colidie ablueret, leviter tractaret, herbis et suavis blandis succis seu aliis fomentis blande fomentaret. Hoc de die in diem cunctis quibus poterat ministrabat, et quibus hodie prae multitudine ipsorum age nequiverat, in crastino aut in alio die supplebat, nec ab hoc pietatis opere quiescebat, donec cule et salute recuperata, qui lugubres venerant alacres remearet. Haec impletisque noctibus cum hujusmodi sancto labore ac jugi oratione fessum obdormiret, vidit beatum Hilarium pontificali veste indutum, mitra caput ornatum, per medium ecclesiae pastoralis virgula se sustentantem procedere, agminis candidatorum se sequente, et cum eis decantando versum psalmistae *Asperge me, Domine, hyssopo*, et cetera, aquam benedictam super ipsos ardentes aspergere. Quo evanescente, illa mox evigilabat, et pertransiens, universos ardente quos in visione aqua benedicta sparsos viderat, extincto igne fumantes inveniebat. O beate Hilari, qui cum opem languentibus ferret, parum ei hoc erat nisi a removendum omnem infidelium ambiguitatis scrupulum religiosi personis etiam se per visionem hoc egisse revelaret. Notandum autem de hoc ipso miraculo quod prima quidem ardentium agmina qui tunc venerunt, nec nisi infra ecclesiam beati Hilarii prius extingui meruerunt. Qui vero secundo agmine sunt secuti, in ipso mox primo venientium ejusdem ecclesiae visu sunt post extincti. Nam qui et in tempore tertium et deinceps agmen tenuerunt, domibus suis egressi ad beatum Hilarium, protinus in ipso itinere salutem perceperunt. Nec hoc sine Deo servatum esse credendum est : qui cum primos in ipsis laribus suis sanare posset, donec in ecclesia beati Hilarii distulit, ut per eum hoc fuisse declararet ; porro de secundis et tertiis vel reliquis illius temporis ardentibus et extra ecclesiam illam actum est, ut non inclusa loco sancti merita viderentur, et tamen in peregrinatione ad ipsum factum est, ut per ipsum salvati crederentur a Domino Jesu Christo, qui vivit et regnat in saecula saeculorum.

De texto beati Hilarii amisso et per ipsum mirabiliter restituto.

4. Accedat in publicum et illud beati Hilarii miraculum, haud longe a nostris diebus custodibus ecclesiae suae factum. Qui cum in ordine vicis suae terni
 5 numero neglegentius occubarent, textum argenteum, ad cotidianum usum orationum super altare positum, amiserunt. Quidam enim civis, non fraudandi sed orandi causa ecclesiam ingressus, textum incustoditum et incaute derelictum vidit, custodibus omnibus casu absentibus, et illud clam rapuit clamque discessit. Quod utique, sicut ipse postea confessus est, non ut retineret, sed ut
 10 stodes de incuria sua argueret et sollicitiores de cetero redderet, primo tulit; sed quia, ut vulgo dicitur, opportunitas latronem facit, ubi sine arbitre se id tulisse vidit nec a se requiri, retinuit. Anxii vero super amissione texti custodes, cuidam advenae clerico, juxta sepulcrum beati Hilarii forte invento, furtum hoc imponentes, capiunt illum, distrahunt et multis modis puniunt. Qui ut illos tantos et
 15 immeritos cruciatus, quos tolerare non poterat, ad horam evaderet, se aliquando redditorum textum pollicetur, rursusque, laxatus a tormentis, cum exigeretur, se idem prorsus nescire cum juramento profitebatur. Post multas poenas, tandem, cum textum non redderetur, judicio ignis purgandus abjudicatur. Quod ille votis omnibus suscipiens, velut innoxius et de Dei fiducia non diffidens, praefixo die
 20 audacter judicii tulit examen, contestatus primum ac plurimum deprecatus beatam Hilarium, in cujus praesentia haec fiebant, ut illum proderet qui hujus furti reus esset. Sane cum turba, quae ad spectaculum judicii confluxerat, homo furti conscius, jam de crimine pro se furti securus, et ipse advenerat et inter reliquos exitum rei tacitus expectabat. Quid plura? Clericus manum in ferventi aqua lege
 25 judicii quod tunc fiebat plene immersam statim producit et his qui praesentes aderant illaesam ostendens, ab aqua calida quam contraxerat illam excussit. Cujus stilla eum, qui reus erat, hominem, e regione procul stantem, in facie sparsit, et attactu suo justo Dei judicio per beati Hilarii merita carnem usque ad ossa et medullas vehementer combussit; quin ipsam horam in magnam se am-
 30 pullam erigens, faciem ejus admodum turgentem effecit. Confestim miser, non hominis sed Dei judicio se deprehensum videns, sero licet exclamat: *Sinite, inquit, sinite criminari de hoc furto clericum hunc, profecto immunem et innoxium. Ego enim sum qui hoc egi, ego, inquam, diabolica fraude deceptus, textum illud tuli, revera non ut tunc furarer, sed ut custodes de incustodia sua objurgaret. Verum male in hoc erravi, quod impetitur de hac re clericum hunc videns et immeritum, hactenus reticui et hucusque textum reddere differens, ut cum confusione tanta merito redderem miser expectavi.* His auditis, omnes, ad caelos manibus cum vocibus erectis, magnificabant Deum, qui per beatum Hilarium confundit reos et salvat innoxios.
 40 O beatus Hilarius, qui in una causa duo explevit miracula, cum et clericum hominis judicio per examen ignis servavit illaesum et judicio Dei deprehensum ostendit reum, per quem suum recepit textum, praestante Domino nostro Jesu Christo.

ita cod.

sic.

De cappa ibidem amissa, per beatum Hilarium restituta.

5. Restat aliud beati Hilarii miraculum, et aliud par huic et circa similem materiam per idem tempus versatum. Perdita itaque quadam in eadem ecclesia cappa, cuidam egeno et ignoto clerico obiciunt crimen et ut cappam illam cito reddat urgentes exigunt. Isque, immunem et salvum de hac culpa se sentiens, 5 et de Dei justitia, quae fallere vel falli nequit, confidens, negat crimen, et ad omne iudicium purgationis se offerens, adjecit fideliter fidelis quod etiam pro hac causa praesto sit rogum pertransire ardentem. Porro ibi juxta pro ecclesia[e] necessitate rogus accensus vehementer ardebat, clerico nesciente. In quo, crudeli quidem sed pro proprio oris iudicio sui, clericus ille purgandus addicitur. 10 Qui ubi se rogo proximum vidit, nimis fuit expavefactus; et paulisper cunctatus, rursus fide roboratus et animum resumens, ad beati Hilarii sepulcrum, quod prae oculis erat, convertitur, ipsumque parum sed devote precatus, postulat ut aqua benedicta idem rogus spargatur, et ait: *Sicut ab hoc crimine sum innocens, ita per beati Hilarii merita, in cujus sum licet indignus praesentia, 15 rogum hunc ardentem pertranseam illaesus.* Et crucis signo super totum corpus facto, rogus ascendit intrepidus et per flammam ipsas medias abiit ultra incombustus, ut nec fimbriam vestimenti ejus ignis combusserit nec ardor incendii eum apprehenderit. Quo viso, omnes qui aderant ammirabantur ac tam crudelis sententiae a[u]ctores causabantur. Nec multo post cappa eadem est inventa, 20 et tunc multo magis glorificant Deum, qui per beatum Hilarium salvat sperantes in se et de sua virtute praesumentes humiliat. O beate Hilari, in cujus confusus justitia in sua ipsius praesentia clericus et innocens et intrepidus rogi conscendit examina et illaesus exiens flammarum superavit incendia. Ubi enim ipse voluit cohibere, ignis non potuit naturae suae vim retinere. 25

De muto et surdo per beatum Hilarium Pictavensem episcopum et beatum Martinum Turonensem archiepiscopum sanato.

6. Superest adhuc de surdo et muto duplex miraculum in uno homine multipliciter gloriosum, per duos praecipuos confessores beatum Hilarium et sanctum 30 Martinum nostris diebus mirabiliter operatum. Quidam namque ab utero matris suae surdus et mutus, cum nihil antequam de fidei religione didicisset, quippe qui nec auditu nec verborum intellectu quicquam aliquando percepisset, ex solo visu ac consuetudine vivendi ecclesiam beati Hilarii frequentabat, exemplo aliorum solo prostratus, et si non labiis, quod unum poterat, voluntate sola et affectu 35 secundo illi devotus existebat. Haec saepius agens, custodibus illius loci carus efficitur, et eorum officio se coaptans, in his quae poterat famulatur. Nam et pavementum ecclesiae cum ipsis emundabat, parietes ornabat, signa ex consortio pulsabat, ecclesiam excubabat, et si occupatione rei familiaris custodum aliquis

in vice hebdomadae suae defuisset, iste locum ejus supplebat. Unde accidit ut in una noctium, quando custodis unius vicem gerebat, ante sepulcrum beati Hilarii facultatem ex officio adeptus diutius assistendi, totus pavimento in cruce extenditur et beatum Hilarium, licet non verbis, gemitibus ac lacrimis pulsat ut sui misereatur. Piissimus autem confessor, hominis illius non spernens devotionem, vigilanti apparere dignatus est manifeste, pontificali veste ornatus, et suam conferre consolationem promisit. Percunctantique sancto quid quaereret, mirabile, respondet homo ut loqueretur et audiret. Tunc beatus Hilarius : *Unum, inquit, horum, auris scilicet officium, per me noveris tibi a Domino plane* 5 *indultum ; sed vocis usum nihilominus per coepiscopum et consodalem meum a Deo recipies Martinum Turonensem archiepiscopum.* His dictis, ab oculis ejus sanctus evanuit, et ipse ab oratione surgens, statim audivit et, quod mirabilis fuit, [qui] nihil antea de vocum significantia cognoverit, mox ut auditum recepit, vulgares voces perfecte intellexit. Mane autem facto, licentiam 13 proficiscendi nutibus et signis quibus consuerat accipiens a custodibus, se in brevi rediturum innuit, et ad sanctum Martinum Turonensem quam cito gressu pervenit. Ubi ante sepulcrum ejusdem diutius in oratione prostratus, nocte incumbente a custodibus est exire compulsus ; sed tota nocte prae foribus monasterii excubans, matutinalibus horis cum aliis ecclesiam item ingressus. Quem 20 custodes redisse ac cancellis altaris innixum videntes, turpiter inde removent, furem esse autumantes. Quibus ille flens supplicabat, et ut sancti beneficium, pro quo venerat, non ei impedirent, nutu quo poterat implorabat. Quod illis tandem vix annuentibus reique exitum explorantibus, impetrata licentia rursus ante sepulcrum quoque beati Martini in crucem prosternitur ; ibique devote manens, 25 multum cum lacrimis suspirans et gemens, videt similiter sanctum Martinum pontificaliter indutum. A quo sciscitatus quid quaereret, respondit in auditum mutus se a beato Hilario ad ipsum missum ut sermonem ei redderet. Tunc sanctus Martinus, tamquam oboediens magistro discipulus, ait : *Et ego in nomine Domini vinculum linguae tibi resolvo.* Quo dicto, sanctus non com- 30 paruit ; et mutus aperto ore mox certe loqui coepit, Deo gratias clara voce agens, qui per beatos confessores suos Hilarium et Martinum sermonem ejus et auditum reddiderat, qui usque ad id temporis surdus et mutus fuerat ; dixitque custodibus qualiter a beato Hilario, cujus alumnus et aedituus erat, a surditate curatus et quam cito idem sanctus magistri sui obtemperavit legationibus. Quod audientes 33 custodes, homini illi non credebant, donec Pictavis cum ipso mittentes, in veritate acceperunt fuisse sicut audierant, et tam ipsi quam omnes, ad quos hoc verbum convenit, Deum in sanctis confessoribus suis Hilario atque Martino glorificabant. O beatum Hilarium, qui cum homini a nativitate surdo et muto bis in uno miraculo mirabiliter subvenerit et auditum et intellectum similiter ei reddi- 40 derit, imperfectum ei fuit donec a sancto Martino discipulo suo vocis usum ipsi reddi fecit. Quod cum per se quidem facere potuisset, familiaritatis antiquae gratia sancto eidem honorem detulit.

De paralytico in die transitus ejus curato, et aliis aegris per eundem et paralyticis sanatis.

7. Inter reliqua moderni temporis miracula illud antiquum beati Hilarii miraculum inseratur quod in diebus transitus ejus multipliciter accidisse a nonnullis recitatur : de quo quidem videtur mirum cum in nostris libris de vita et miraculis ejusdem confessoris non invenitur, cum in plerisque aliis locis scriptum habeatur ; nisi quia forsitan aut aliorum culpa * praetermissum est aut oblivione subreptum seu, quod probabilius est, nobis ad scribendum divina providentia reservatum, quod juxta sancti * scribae sententiam, quam in evangelio legimus, de thesauro beati Hilarii miraculorum nova et vetera proferamus. Obeunte siquidem 10 praefato antistite vel potius ex terrenis ad caelestia migrante, innumerabiles populi utriusque sexus et ordinis, diversae aetatis et condicionis, non modo de Pictaviae, verum etiam de aliis partibus Aquitaniae, audito ejus transitu, ad exequias peculiaris patroni undique confuxerunt. Cumque corpus exanime pro consolatione suorum atque miraculorum frequentia diu super terram esset, ne 15 sacris artibus injuria fieret, de sepultura ejus agere coeperunt. Alii in urbe cui praefuerat, pro tutela et salute civium, alii hoc non licere, sed extra urbem sepeliendum probaverunt. Tandem ex antiqua consuetudine, qua in urbibus non fiebat tunc sepultura, ultima praevaluit sententia, et in ecclesia sanctorum martyrum Johannis et Pauli, quam pro reliquiis sanctorum ipsorum secum ab exilio 20 allatis in oppido urbi contiguo construxerat, venerandae traditus est sepulturae. Quo dum summa reverentia praecedentium ac subsequentium stipatus caterva deferretur, quia locus cellae in qua transit a loco illo aliquantum distabat, in medio viae, quod est ante arenas, bajuli feretrum deponentes steterunt et aliquandiu ibi, populum a longe sequentem praestolantes, manserunt. Ubi cum immensus 25 cleri ac clamor populi permiscue ad sidera tolleretur cantantium, soli[u]s ac proprii pastoris exitum deplorantium, in eadem vicinia languidus quidam in hatensis * decubabat. Qui sonitu clamoris illius excitatus, quidnam hoc esset cohabitatores loci illius percunctatur, auditque quia beati Hilarii corpus episcopi Pictavensis defuncti ad sepulcrum inde ferretur. Cujus ille recordatus quia 30 potens in miraculis esset, ut qui multos in vita ipsius infirmos per eundem sanatos audisset, rogat circumstantes ut ei ad feretrum praesentaretur. Quibus respondentibus prae multitudine gentis non posse haec fieri, nihilominus obnixius supplicabat ut saltem supra eos de turba in turbam proiceretur quousque ante corpus sancti sisteretur. Quid multa ? Annuitur, proicitur, et tandem ad optatum 35 locum sic vehitur. Quo perveniens, et nisu quo poterat feretrum apprehendens, casu, immo Dei nutu, pedes sancti attigit viri. Quo contactu mox fugato de toto corpore suo languore sanus effectus, in pedes erectus stetit. Cui miraculo non unum solum, sed alia multa in ipsa hora accreverunt multo mirabiliora. Quotquot enim illa die manus eisdem quibus languidus sacrum corpus apprehenderat, 40 more aromatum fragrantis, infirmi tetigerunt, qui prae turba utique ad idem

sancti viri corpus nequibant pervenire, per merita piissimi confessoris, ac si ipsum tetigissent, salvari meruere. O beatum Hilarium, qui cum tantae virtutis esset ut per Deum omnes se tangentes de quacumque aegritudine sua infirmos sanaret, addidit etiam ad cumulum majoris gloriae ut contactu se tangentis languidi aliis
 3 aegris salutem mirabiliter donaret. Video huic simile miraculum per principem apostolorum beatum Petrum in diebus vitae suae operatum : quo pertranseunte de loco ad locum, in plateis ponebantur infirmi in lectulis, ut veniente Petro saltem umbra illius obumbraret quemcumque illorum et liberarentur ab infirmitatibus suis. Nec mirum si magistro suo Petro similis beatus Hilarius fuit in virtuti
 10 bus, qui ab ejusdem vita et doctrina in nullo discrepavit. Nam et uxorem et filiam sicut et ille profecto pro Christo dereliquit et omnia, et ipsam quam ille sanae fidei doctrinam seminavit.

De quodam paralytico ad sanctum Petrum a beato Hilario directo.

15 8. Quodam autem tempore, sicut ii qui viderunt praesentes adhuc testantur, dum ejusdem principis apostolorum reliquiae, quae in auro et gemmis miro opere collocatae habentur in Pictavis sede, a clero ejusdem ecclesiae ad sanctum Hilarium pro consuetudine deferrentur in processione, accidit quendam paralyticum spe recuperandae sanitatis jam pridem in ecclesia ejusdem confessoris
 20 commorantem, audito quod eo praefatae reliquiae adventarent, in medio basilicae reliquiis pertranseuntibus substerni et Domini misericordiam verbi[s] praestolari devote. Supra quem cum eadem reliquiae essent, mox miro in modo in membris suis sospitatem sensit, et illis amotis, in pedes se sanus erigens, Deo gratias clara voce egit. Quo audito, clerici ecclesiae beati Hilarii praec gaudio miraculi signa
 25 pulsant et *Te Deum laudamus*, ut fit in hujusmodi, pariter excelsa voce cantant. Quibus alii clerici, qui cum reliquiis illo venerant ecclesiae, unanimiter contradicunt, et principis apostolorum rationabiliter fuisse miraculum, pro eo quod antea paralyticus, in eadem commoratus ecclesia, donec in adventu suo cum reliquiis minime sit curatus. Porro utrimque illis altercantibus, languidus jam
 30 curatus in pristinam aegritudinem revertitur rursusque, sicut fuerat prius, paralyticus efficitur, et clamans et hejulans tota die illa pro adepta sanitate tam velociter amissa*, prae tristitia obdormivit, et in ipsa hora beatum Hilarium in visione vidit dicentem sibi : *Non mea sed beati apostoli virtute salutem heri recepisti, et ut evidentius esset, quoniam inde altercantibus utrisque parti-*
 35 *bus dubitatum est, [ad] infirmitatem pristinam rediisti. Vade ergo ad ecclesiam ipsius ad episcopalem sedem hujus urbis, et implorato eo protinus recipies per ipsum sanitatem.* Quo dicto sanctus disparuit, et homo, e somno evigilans, ut poterat statim ire coepit ; perveniensque magno labore tandem ad valvas matricis ecclesiae, clausasque inveniens, instando pulsare ac cla-
 40 mare coepit : *Aperite, aperite mihi, quem beatus Hilarius magistro*

* cod.
admissa.

suo Petro apostolo curandum mittit. Quo clamore custodes excitati, ex ordine pro qua venerat [causa] edocti, aperuerunt, et introducetes eum ad altare majus, quo memoratae conditae manebant reliquiae, conduxerunt. Ubi cum pavimento prostratus brevem quidem sed fructuosam orationem fudisset, extensis nervis membrisque languore solutis protinus sanus erigitur et ad propria cum ingenti laetitia sospes regreditur. Hoc miraculum licet apostolorum principis claruerit meritis, nihilominus tamen beati Hilarii est inserendum operibus, in cujus nimirum ecclesia primum patratum, postmodum ejus judicio est reiteratum.

De aqua quae fluxit de loco ubi beatus Hilarius jacuit, de qua plures sanati sunt infirmi.

9. Est et unum miraculum beati Hilarii ad id temporis Aquitaniae regioni occultum, in Apuliae partibus per eundem confessorem, dum ab exilio rediret, operatum. Quondam enim cum sociis meis hujus terrae peregrinis ab orationibus beati Nicolai redeuntes et quadam occasione necessita[tis] a via publica divertentes, [in] quendam illius terrae solitudinem die dominico ante prandium incidimus, ubi ecclesiam in honore beati Hilarii constructam, sed jam vetustate et loci vastitate desolatam fere, invenimus : sola nempe domus ej[us]dem appenditia apparebat, in qua quidam pauper homo senex uterque cum uxore sua manebat. Quos percunctati cujus sancti esset ecclesia, responderunt quod inde olim transiens beatus Hilarius Pictavensis ab exilio rediens, nocte incumbente sine tecto habuerit hospitia et, quia antiqui[tus] coemeterium erat, in quodam sepulcro noctu reclinaverit, et ob meritum ipsius sepulcrum idem aqua multo tempore manaverit, qua abluti vel potati omnes quotquot acceperant sanabantur infirmi : propter quod incolae illius temporis, infirmorum suorum, qui tunc ibi salvi fiebant, gratantes beneficiis, in honore ejusdem confessoris ecclesiam illam fabricaverunt laboribus suis ac stipendiis. Haec audientes, pro reverentia sancti ecclesiam ingredimur ; in cujus medio montem, in quo circumquaque, ut mos est illius terrae, coemeterium erat, intuemur, ipsumque sepulcrum, in quo sanctus accubaverat, saxeam, et solum seorsum sarcophagus erat et, ut videbatur, aqua quae inde manaverat adhuc madebat. Hoc ad honorem beati Hilarii, sicut vidi, silentio praeterire nolui.

De mausoleo, in quo quiescit, in ecclesia ipsius magnifice invento.

10. In hujus operis calce decimum adhuc ponamus unum beati Hilarii miraculum, quod non adeo est antiquum, quin nuper ii superessent quorum diebus est actum. Cum enim sancti ejusdem basilica prius antiquo more testitudine supra fuisset camerata, ad tutelam ignis et compositionem operis libuit quibusdam civi-

bus illius temporis eam totam fieri lapideam ac testitudine amota supra lapidum tegi voltura. Ad quod opus effodientes fundamentum, accidit eos in altum fodere juxta sancti sepulcrum. In cujus sinistro latere fenestram inferius in pariete invenerunt, ipsumque parietem tamquam a foris in superficie luminaribus infixis **5** vel appositis combustum et fuscum inspexerunt; tantusque odor per fenestram fragrabat quantus, ut asserebant, et aromata vincebat. Cumque per fenestram introspicere plures eorum tamquam illicitum formidarent ac pro sanctissimi confessoris reverentia suorumque reatum diffidentia quae intus erant arcana videre non auderent, tres ejusdem ecclesiae sacerdotes, quod impune nemini licebat **10** inconsulte praesumentes, confessione criminum suorum inter se mutuo facta et cruce Domini cum aqua benedicta secum assumpta, vestibus sacerdotalibus indutis et pluribus candelis in manibus accensis, fenestrae propius accedere et introspicere, quin temerario ausu quofa[d] potuerunt nisi sunt introire. Ubi cum summa diligentia quaeque intus poterant oculis lustrarent, pulcherrimum aedificium in **15** specie superioris sepulcri auro depictum viderunt, cujus solo tres tumbae marmoreae cohaerentes, duabus hinc inde extremis planis, media in pyramidem erigebatur, et haec eadem catenis tribus magnis ferreis vinciebatur. Quam beati Hilarii litterae quae inerant praedicabant; aliorum duorum inclitorum sanctorum erant, quos qui essent paucis dumtaxat viris committentes, ne illustribus **20** locis quibus creduntur haberi injuriam facere viderentur, publice tacuerunt, quin immo uxoris beati Hilarii et filiae suae Abrae eas simulaverunt. Quo viso egressi, non longe post praesumptionis suae poena sunt multati. Quorum unus defunctus in brevi, alter obcaecatus, tertius manibus tremulis paralyticus est effectus. Qua tam evidenti animadversione divinae sententiae perterriti, ex tunc **25** usque nunc nulli eadem investigare sunt ausi, quippe quem a diebus sancti Fridolini non hominibus sed angelis solis de sepulcro suo movere et in loco in quo nunc est transferre in ejusdem sancti vita legunt licuisse, nihilominus et praedictos sacerdotes illicitam praesumptionem suam tam cito et sic patenter audiunt luisse. De quibus profecto datur intellegi quanti sit idem confessor apud Deum **30** meriti, quem nec ab hominibus fas sit tangi nec saltem tumulum sub quo quiescit liceat impune videri, indeque et quod nullae de corpore suo reliquiae usquequaque habentur: quod utique de sola Dei genitrice gloriosa et de beato Johanne evangelista hujus custode ac de nullis aliis sanctis invenitur. Verum illi jam surrexisse a nonnullis creduntur; ideoque ad gloriam resurrectionis de ipsis hic **35** refertur, quod beato Hilario in terris adhuc corpore manenti ad meritum excellentiam imputatur. Haec de beati Hilarii gloriosis operibus ac sacrosanctis moribus pauca de multis ad vitandum prolixitatis taedium scripsi. In quo si quid excessi, indulgeat ipse mihi, quaeso, cujus dilectione ac devotione indignus tanta praesumpsi.

* cod. vinciebantur.

* (Q. t.) cod. Quanta.

**De muliere, quae in ejus vigilia operabatur, et ab eodem
percuta et postea sanata.**

11. Accedat et aliud ejusdem confessoris ex una causa et in eadem persona duplex miraculum, in vigilia natalis ipsius de transitu praeterito anno recenter actum. In Basathensi nempe urbe, quae in provincia Fasconiae habitatur, prae- 5
fati sancti memorata vigilia a vespero celebratur, ab aliis patrio more colebatur. Quaedam autem mulier, quae sacrarii vestimenta episcopalis sedis abuebat, sollemnitatem illam colere dedignans, ipsa hora quippiam servilis operis agebat. Pro qua re divinam ultionem ilico per beatum Hilarium sensit : nam manus illi dextera qua operabatur contractis nervis ad cubitum retorsit. Qua evidenti poena 10
sic multata, dolore atque damno manus tracta, ad beatum Hilarium coepit clamare anxia : *O piissime confessor Hilari, cujus ope audio multos languentes curari, dignare, quaeso, et mei misereri, ut qui superbam in te ac natalem tuam celebrare dedignantem digne me percussisti, humili, precor simplex, parcere mihi digneris atque veraciter paenitenti. De* 11
cetero namque promitto tibi, testor et juro omnem caelorum virtutem, me primam inter alios devotos quamcumque tuam colere sollemnitatem, et perjuri hujus apud Deum et homines rea tenear ac iram divinam et tuam proinde juste merear, si deinceps in tuo natali vel in praecedenti vigilia operans inveniar. Hoc et hujusmodi saepius querula voce de- 12
plorans, et ob spem recuperandae salutis vigilia pentecostes in ecclesia cum luminari pro consuetudine gentis suae pernoctans, cum maerore et labore vigilandi fessa parum obdormiret, statim in visu beati Hilarii sepulcrum, quod Pictavis est, ipsumque sanctum tamquam inde exeuntem videt ac dicentem sibi : *Pro eo quod aliis festum meum colentibus ipsa negligens operabaris,* 13
languorem hunc manus per me pateris. Verum quia corde paenites teque amodo festa mea colere cum juramento spondes, sanitatem a Deo jam per me recipies. Et extendens sanctus manum, infirmam mulieris dexteram per visionem apprehendit et tanta virtute in locum suum sanatum reduxit ut crepitantibus ossibus et nervis sonitum circumstantes audirent, quin et mulierem 14
a somno excitarent. Quo facto, mulier se sanam videns, pro gaudio exclamavit, Deo et beato Hilario gratias agens ; et omnes qui aderant pariter Deum benedicebant, qui per tanta miracula servum suum glorificabat beatum Hilarium. Postmodum mulier, de tanto non ingrata beneficio, Pictavis ad basilicam beati Hilarii devote accessit ; in qua sepulcrum sancti sicut in visione viderat inventum et 15
agnovit. Super cujus altare lineum indumentum, quod apud nos dicitur superpellicium, manu sanata obtulit operatum, ad cotidianum videlicet usum missarum ; et
* cod. qui. hoc ipsa ore suo Vuermonmiche, venerabili ejusdem loci tunc capiterio, quae * de eadem sunt scripta narravit. O beatum Hilarium, o virum justum et pium, cum ex justitia delinquentis manum condemnavit, quam postea paenitenti et pietate 40

eidem misericorditer reparavit, sicque, ut praelibatum est, in una causa et eadem persona duo miracula explevit. (1)

De curte Arciaci, quomodo sit acquisita.

12. Restat adhuc memorandum vobis miraculum ad gloriam nominis Dei, qui
 5 in sanctis suis semper est mirabilis, et ad honorem beati Hilarii, non magis admirandum quam formidandum. Tempore siquidem gloriosissimi cujusdam Aquitaniae ducis et comitis Pictaviae venit ad eum de Burgundia, unde idem princeps et alii Aquitaniae duces originem ducunt, consularis quidam clarissimus, vir prudens et armis strenuus, principis ejusdem contribulus; isque non ob aliam
 10 causam se venisse memorabat nisi ut eidem duci, de cujus sanguine se gloriabatur exortum, gratis serviret, quo sic a tanta gente factis ingentibus animique sollertia se non degenerare probaret. Denique non multo post tempore duci carissimus fuit et acceptus meritis suis et genere, quique illum sibi pernecessarium sentiens et fidum, temptabat si posset jugiter retinere, sed nullatenus voluit ille acquiescere.
 15 Quaesita ergo cum libuit redeundi licentia, cum jam regredi vellet ad propria, dux illi offert non modica donaria, immensa videlicet auri vel argenti vasa, gemmas, vestes et cetera hujusmodi pretiosa ornamenta. Quibus recusatis, cum discedere videretur, ait : *Non equidem haec tanta dona vestra, domne dux, contemno indignans, sed indignum vobis et gente vestra duco me pro*
 20 *servitio meo, tamquam ex plebe aut ex gregariis militibus unum, donativa accipere, cum praesertim constet me his non indigere. Verum quia video vos moleste ferre si non donatus a vobis abscedam, unum quid, si placet, accipiam, curtem scilicet beati Hilarii quae in Burgundia est terrae utique meae contigua et finitima; eo tamen tenore, si a dominis*
 25 *suis in pace eam mihi poteritis vindicare.* Quo audito, dux laetus efficitur, et ad ecclesiam beati Hilarii mane proficiscitur; convocatoque in capitulo canonicorum conventu, causam pro qua venerat eis insinuat, addens in pago Pictavis meliorem et viciniorem illis curtem pro illa de Burgundia se velle illis mutare. Quid plura? Gratia vel instantia sua, loci etiam affinitate seu melioratione, quod
 30 optavit obtinuit et curtim in Alvisiaco, quae dicitur Arciacum, pro curte sua de

(1) Sequitur proluxa oratio ad S. Hilarium, qua scriptor pro se primo, deinde pro universali Ecclesia Dei... valde turbata et confusa his temporibus, tum pro ecclesia Pictavensi, pro Pictavensi urbe et pro tota Aquitania sancti suffragia precatur; et inter haec singillatim quoque : *Huic etiam aulae, ait, in cujus gremio humatus requiescis tamquam in propria dominus media domo, idoneos et dignos Deo et tuo sancto servitio praepares ac conserves ministros, per quos nomen Dei non blasphemetur, sed honoretur, et justii servitii sui debitum die noctuque compleatur, ut videntes opera eorum bona glorificent Patrem suum qui in caelis est.* Ex quo loco valide comprobatur quod ex tota narratione jam collegi poterat, nimirum scriptorem fuisse clericum basilicae S. Hilarii Pictavis.

* sic. Burgundia canonicis mutavit, illamque insanguineo* suo sub testamento firmavit. Quo facto, nocte sequente, cum se vir ille sopori dedisset, beatus Hilarius eidem in somnis apparuit, non placido, ut consuevit, vultu, sed terribilis admodum oculis et aspectu. *Quid tu, inquit, o alienigena, possessione mea fraudari me voluisti? Malo tuo, inquam, hoc egisti.* Virgaque pastoralis, qua se sustentabat, eo terque quaterque percusso in capite, seminecem reliquit, et sic ab oculis ejus evanuit. Qui dum caederetur, ingenti voce clamabat et ut ipsius sanctus misereretur miserabiliter exorabat. Cujus vocibus excitati assurrexere qui circumstabant ministri; evigilato domino quidnam sit hoc solliciti quaerunt. Quibus ille caput et ictus ostendit totamque ex ordine visionem voce qua poterat pandit, utque ad basilicam satisfactorum quam citus deportetur veniam imploraturus coegit. Quo confestim allatus et ante sacrosanctum corpus piissimi confessoris depositus, solotenus totus in faciem prostratus ibi in oratione et vigiliis sedulus mansit, donec emendata culpa et curti illa abjurata et sancto prorsus exposita reatus sui indulgentiam haberet. Nam cum hoc accidisset et rumor iste sinister ad aures ducis usque pervenisset, turbatus et attonitus protinus occurrit, cum quo tota fere civitas ad spectaculum tanti miraculi ruit. Adveniunt undique, fit clamor undique, vident miserum semivivum et toto capite laceratum, quem hesternae die in palatio prae cunctis conspexerant honoratum atque decorum. Agnoscunt diram sancti animadversionem, clamant justam illius ultionem, praedicant cavendam ejusdem offensam, clementiam implorandam. Dux etiam ipse, culpa hujus conscius, et ne similem quoque poenam incurrat, pavidus nihilominus super anxietate consanguinei sui, coram omnibus qui aderant culpam suam confitetur, et flens et hejulans terras aut res beati Hilarii se non amplius invasurum cum juramento pollicetur, quin immo pro satisfactione utriusque suam quoque praenominatam curtem Arciacum cum alia de Burgundia immunes sancto et liberas reliquit et perpetuo quiete habendas sigilli sui auctoritate et scripto firmavit. Tandem piissimus confessor, precibus ac lacrimis suorum commotus et tanta ducis compunctione et alterius rei satisfactione placatus, pristinae illi sanitati restituit ac sanum et incolumem ad propria remisit. Qui deinceps curtem praefatam non modo non invasit correctus, verum etiam ab omni incurso malignantium, ubicumque licuit, in usus et servitium beati Hilarii sollicitus defendit, atque idem sancto devotus et postmodum fidelis fuit. Haec idcirco non debuerunt sub silentio tegi, quo de hoc exemplo commoniti et de simili poena perterriti, quiescant jam amodo et malitiam suam compescant quotquot invadunt jura beati Hilarii aut non juste occupant. Conservantibus autem ea et beneficientibus erit pax et laetitia sempiterna meritis et precibus piissimi confessoris, praestante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat per omnia saecula saeculorum. Amen.

De caeco nuper illuminato ad missam.

13. Nec illud omittendum est miraculum, quod nuper accidit in praesentia plurimum tam clericorum quam laicorum. Quidam enim caecus, auditis beati Hilarii miraculorum praeconiis, ejus devotus adit suffragia, vigiliis, orationibus, jejuniis
 3 incessanter excubans in basilica quae Pictavis de ipsius sanctissimi corporis illustratur praesentia. Quo dum aliquantis per non occasione quin immo Dei nutu
 pernoctasset et amissum oculorum lumen a Domino per sancti merita humiliter imploraret, media fere die, cum ita fatigatus parum obdormiret ut vigilantem
 potius quam dormientem se crederet, ecce sanctus adest, pontificalibus insignitus
 10 indumentis, ut semper apparere solet, et ait ad eum : *Hac ipsa hora, ubi a te discessero, excitatus a somno, duos canonicorum meorum audies hic pertranseuntibus; quibus sic vocatis nominibus (et nomina docuit) de parte mea turpem eorum vitam et pravitatem morum argues, et nisi velocius se correxerint, ultionem praesto indices. Quod si te meum esse nuntium*
 15 *haesitaverint aut verbis meis fidem dare neglexerint, hoc erit eis signum. Crastina die, cum in missa dominica tertio Sanctus cantatum fuerit, lumen oculorum quod optas plene recipies et perfecte videbis.* His dictis, sanctus disparuit, et eo ipso quo praedixerat ordine rei eventus apparuit. Excitato namque caeco, qui praedicti erant canonici statim affuere. Quos
 20 propriis vocans nominibus, quae a sancto didicerat eisdem narrat, et ad majorem dictorum fidem signum salutis oculorum hora taxata in crastino sibi futurum praenuntiat. Attonitis illis et exterritis, licet excessus suos non diffiterentur nec indictam ultionem imminere ambigerent nisi cito corrigerentur, signum tamen praefatum solliciti praestolantur. Denique rumor hic perniciousiter exit et totam, ut
 25 in talibus fit, urbem multiplicibus implet sermonibus. Undique mane sequenti in basilicam conveniunt sancti confessoris, caerum adeunt, de rumoribus visionis avidae inquirunt et rem ut acciderat mirantes audiunt, eventumque dubii manent
 nec ulla necessitate donec hoc experiantur ab ecclesia se movent. Quid plura? ^{*supple expectantes.}
 Solito maturius missa dominica celebratur; ad cantum *Sanctus* post canonem
 30 primum venit. Quo cantato nec adhuc caeco illuminato, secundo *Sanctus* cantatur, sed necdum caeci oculi sic aperiuntur. Tertio demum cum diligentia et pavore omni *Sanctus* iteratur; quo vix expleto, in ipso momento caecus coram omnibus illuminatur. Ingens ilico cleri ac populi clamor attollitur, ecclesia clamore tota repletur, beati Hilarii merita ore omnium attolluntur, laudes et gratiae
 35 Deo et ipsi redduntur, tympana vehementer cuncta pulsantur, *Te Deum laudamus* a clericis omnibus et a nonnullis aliis laicis litteratis cum fletu et gaudio devote cantatur. Sane de duobus illis canonicis quid egerint utrumve se correxerint ignoramus, nisi quia parum eos postmodum vixisse accepimus, unde non satisfactione digna correctos caelesti animadversione juxta verbum sancti multos
 40 formidamus. Haec ideo dixerim, ut qui eidem sancto deserviunt vitam moresque componant, ne de simili culpa parem quoque poenam incurrant.

* (q. i.) cod. quidam.

De rege Francorum.

Ed. *Rec. des Hist.*, tom. XIV, p. 108-9.

CCXCVII. Codex signatus num. 5317.

Olim coenobii Sanctae Mariae de Bono Portu (1), deinde Regius C. 4178.

Foliorum 267, med. (0^m, 295 × 0,205), columnis binis, exaratus saec. XIV.

4° Vita sancti Silvani confessoris (fol. 1^r-3^v).

Illius scilicet Silvani, de quo *Act. SS.*, ad d. 22 Sept., tom. VI, p. 404 sqq., historia illa amplior quam alicubi latere viderat Labbeus (cfr. *ibid.*, num. 9), haecenus inedita. Vid. Append.

2° De miraculis sancti Silvani post ejus transitum (fol. 3^v-5^v).

Inedita. Vid. Append.

3° Vita sancti Euscicii confessoris (fol. 5^v-16^r).

Inedita. Vid. Append. et notam ibidem inscriptioni subjectam.

4° Vita sancti Leonorii episcopi et confessoris (fol. 67^r-79^v).

Hujus Vitae alterum textum passim ex ea compendiatum et expositum et incompletum ediderunt majores nostri ad d. 1 Julii, tom. I, p. 121-24. Illam itaque integram ex hoc codice exhibere visum est. Vid. Append.

Appendix ad cod. 5317.

VITAE S. SILVANI (Cfr. supra, 1°).

Incipit vita sancti Silvani confessoris.

1. Cum post culpam primi terrigenae Salvator noster Dominus Jesus Christus humanitatis nostrae suffragia reparasset, mundumque in periculum positum oculus divinae miserationis respexisset, electis ministris, per quos gentibus se in salutem omnium venisse revelaret, licet adhuc paucos operarios ad messem col-

(1) Fol. 267^r inscripta est haec nota : *Liber sancte Marie de bono portu quem si quis abstulerit...*

igendam elegisset, tamen diversos, prout erat numerus credentium, per diversa loca disposuit; et quia Roma erat frequentior idolorum spurcitiis, illuc beatum Petrum, apostolicae fidei principem, triumphaturum misit. Beatus siquidem Petrus, magistri sui praeceptorum non immemor exemplique dominici impiger
 5 executor, assumpsit duos discipulos, Silvanum videlicet atque Silvestrum, et indicto praedicationis officio praecepit eis per romanam provinciam ad honorem Dei lucrari segetes animarum. Et quoniam Veritas dicit: *In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum*, ammonet eos pariter ut ostensa paenitentia de regno caelorum ignorantibus intimarent et confidenter in nomine Domini
 10 omnem idolatriae culturam subverterent. Illi vero profecti illud propheticum adimplere non differunt: *Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam*. Et sancti Dei, inexpugnabili fide circumdati, ista errantibus et stultis corde ammonabant intrepidi: *Paenitemini, fratres, recedentes a malo, et convertimini ad Dominum Deum vestrum et miserebitur vestri*. Haec et alia illis ammonentibus et ut labor eorum fructum faceret studentibus, multi paganorum per
 eos conversi sunt ad Dominum.

2. Eodem vero tempore comperit beatus Petrus apostolus in partes Galliarum nimis acriter errorem fervere gentilium, et ut daemoniacae fraudis, quae ibi imperabat, hebetaret aculeum, praedictos discipulos accersivit, ut secum venirent in
 20 colloquium. Illis autem, utpote devolis, doctoris sui praesentiae astantibus, humanae mortalitatis condolendo periculis sic incipit apostolus: *Fratres carissimi, meique condiscipuli, verba, quaeso, divinae jussionis advertite, et ea memoriae commendata amplecti pectore procurate. Cum Deus et Dominus noster Jesus Christus adhuc nobiscum moraretur in corpore,*
 25 *divinis imbuendo documentis, iis mandatis et aliis quam pluribus nos hortabatur insistens: Euntes in mundum universum, praedicate evangelium omni creaturae; qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit; et docete eos servare omnia quaecumque mandavi vobis, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Quapropter, dilectissimi,*
 30 *cum mundus suo errore deceptus ad hoc sponte luctetur ut in tenebris jaceat, ad hoc ignoranter tendat ut perpetuo pereat, dominica admonitione nobis, quibus indictum est, annitendum expedit, ut quos adhuc antiqua perniciis seducit et illigat, Deo per nos operante, injuncta nobis praedicatio a tenebris eripiat. Non certe, Domino auxiliante, hujus saeculi terrores sunt formidandi, non sunt persecutores corporalis statuae reverendi, sed potius ille timendus est qui venturus est justos vocaturus ad gloriam, impios autem dimissurus ad poenam. Quia etiam domui suae speculatores nos divina stabilivit providentia, sollerter procurandum est ne illud euge amittamus, seducti negligentia, quod servo fideliter jussa prosequenti Domini nostri promittit clementia. Ergo, fratres carissimi, dominicis praeceptis [obsecundate]* animo, in commune vos ipsos accingite et versus partes Galliarum iter vestrae peregrinationis*

* cod. vestraque.

dirigite, et quos in pago maxime Biturico, in villa quae dicitur Gavaton, antiquus hostis impellit ad mortem, vos, adjuvante eo qui est vera vita, revocetis ad salutem.

3. Vix siquidem beatus apostolus ostensam eis orationem finierat, cum sacerdotes Dei Silvanus atque Silvester obsecundantes imperio iter arripiunt, suscepta 5 benedictione apostolica. Dum vero pari devotione et animi alacritate incederent, locumque * Bechaviae, qui non multum distat a Roma, suae peregrinationis hospitium eligerent, sicut more mortalium inevitabili lege contigit, beatus Silvester, socius sancti Silvani, concedendo naturae a saeculo recessit. Tunc sanctus Silvanus, de fratris excessu multum intra se compunctus, sicut humanitatis officium 10 exigebat, eum sepelivit et, humato corpore, anxius an solus iret, in hoc vicit sententia animi ut Romam rediret et beato Petro, prout sibi venerat, nuntiaret. Quo nuntio apostolus magister eorum excitatus, ut et in hoc appareret quam mirabilis esset in sanctis suis Dominus, virgam pastorem quam tenebat ei attribuit et sub consolationis specie fratri de fratre dolenti dixit : *Carissime fili Silvine, uni- 15 genitus Dei Filius, quem Silvester secutus est usque ad mortem per exemplum oboedientiae, ipse socium tui itineris suscitabit a funere. Quapropter, fili, revertere ad tumulum et in nomine Jesu Christi jube surgere mortuum, dicque illi ut injunctae oboedientiae tecum prosequatur officium.* Accepto itaque baculo, sanctus Silvanus intendit festinationi, et de fratris absentia sollicitus, iter arripuit. Dumque ad locum veniret ubi corpus humatum quiescebat, finita oratione lacrimisque fuis, monumentum subvertit, et ex dicto apostoli, corpore tacto baculo quem tenebat, dixit : *Surge, frater, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti ; qui Lazarum jam fetentem suscitavit a mortuis, in ipsius nominis honore tibi dico : Surge, et quod a magistro 25 nostro in oboedientiam suscepimus, tecum prosequere.* Nondum sacerdos Dei Silvanus verba sua finierat, cum beatus Silvester ad vocem ejus exsurgit incolumis et tamquam a somno excitatus ait : *Magnam, frater, et, ut credo, irre- recuperabilem mihi gloriam subtraxisti, qui me in locis amoenissimis quiescentem nullaque indigentibus claritate suscitasti.* Et hoc dicto, ilico, 30 ne a labore suo frustrarentur ac per quascumque regiones incedebant doctrinae fluentia, quam a sancto magistro acceperant, evangelizare non differrent, et quoscumque vanae superstitioni et diabolo servire reperiunt, eos ad viam veritatis revocare satagunt.

4. Denique, dum per diversas Italiae partes uterque praedicando peragrarent, 35 quadam dierum, cum jam sol radios ad occasum deflexisset, indigentes hospitio, cujusdam viri nobilis praesentiam adierunt, et ut imminenti noctis spatio eos apud se pernoctare concederet rogaverunt. Ille autem, licet paganus, pio tamen humanitatis studio compunctus, assensum praebuit peregrinorum precibus. Sancti vero sacerdotes non torpori commendabant praecepta sibi commissa, sed illud 40 propheticum cum summa exequabantur diligentia : *Clama, ne cesses, etc.* Supradicti ergo hominis, qui eos hospitio suscepit, erat filia, nomine Rodena,

et haec erat cuidam juveni generoso, nomine Corusculo, desponsata. Quae, audito sanetae praedicationis eloquio ac mirificae deitatis attonita praeconio, utpote jam caelesti inspirata spiramine, auditum evangelium secum ita disputando retratabat in pectore : *Si illi sponso, per quem cuncta subsistunt elementa, vir-*
5 *ginitatem meam inviolatam servare valerem, ipsum procul dubio cui copulatione in tempore finitura jungenda sum dimitterem, illique quem sol et luna mirantur, cujus essentia nec incipit nec desinet in saecula, toto cordis affectu inhaererem.* Haec dum virgo et alia quam plurima revolveret in animo, tandem, licet pagana esset, in ea operante Spiritu divino, surre-
10 xit de stratu intempestae noctis silentio et ad locum, in quo praedicatorum sancti quiescebant, cursu tetendit concito. Illis vero sopori, quod est debitum corporis, cedentibus, virgo introgressa istis exclamat vocibus : *Servi Dei omnipotentis, precor vos, exsurgite, et me, quam diabolus seducere conabatur, in nomine sanctae Trinitatis baptizate.* Famula Dei haec orante, ammirantur viri sancti
15 tantam fidem in femineo corpore, et hac voce respondentes de lectulo surrexerunt :
Amica Dei Rodena, Domino nostro Jesu Christo isto tuo desiderio vehementer placitura, gratias referimus Deo Patri et Filio, qui te ab errore gentili suo sancto dignatus est liberare. praesidio. Non est autem nobis facultas adimplendi in hoc loco quod postulas, sed si illuc quo tendimus
20 *post nos venire non neglegas, et baptismum et remissionem peccatorum percipies, et sponsum tuum, qui in caelis est, purificata agnosces.* Audita ergo hac promissione, puella ferventius baptizari exardescens, petit ab eis ut viam locumque quo tenderent sibi diligenter denotarent. Tunc viri Dei, de ejus tam firma credulitate gavis, ordinatim viam ab ipsis inquisitam locumque ei innota-
25 verunt. Et mane facto, ex more surgentes, iter quod coeperant tenuerunt et, ductore Domino, assidue praedicantes, ad oppidum illis a beato Petro apostolo revelatum devenerunt. Qui cum eadem nocte indigerent hospitio, quaedam meretrix egressa suscepit eos in lupanari suo. Sancti vero sacerdotes, ipsam domum agnoscentes amicam nequitiae, latenter exeuntes, quendam locum petierunt, in quo
30 vepres abundabant et horridae silvae, et muniti sanctae crucis signaculo, requieverunt ibi illius noctis spatio. Mane autem facto, christianae seminatores fidei recesserunt ad oppidum, et publica confessione reverenter praedicantes Dominum, daemones de obsessis corporibus effugando, leprosos mundando et cetera quam plurima signa faciendo, omne loci illius subverterunt idolatrium, multos-
35 que, quos error ac caligo mentis ad perpetuum damnarat interitum, baptizantes eos in nomine sanctae et individuae Trinitatis, retraxerunt ad Dominum.

5. Sanctis vero famulis Dei nondum a labore suo desistentibus, ecce beata virgo Rodena, quam praefati sumus, sola Dei concitata virtute veniens, eorum praesentatur obtutibus. De cujus adventu famuli Dei admodum gratulantes, susce-
40 pere eam diligenter, et quia praeter omnia ipsam agebant sollicitam vota baptizandi, ipsa instante precibus, baptizaverunt eam in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Dum vero trina vice, sicut fides postulat, mergeretur, statim divino

* *cod.*
surrexisset.

* *sic.*

inflammata spiritu, coepit cum eis evangelizare Dominum Jesum Christum pro redemptione generis humani de Maria Virgine natum, a Johanne in Jordane ad exemplar nostrae salutis baptizatum, a daemonio tentatum, pro redemptione nostra crucifixum et passum, illumque qui, damnata inferni potentia post tertium diem resurgendo, superata morte, victor triumphavit, et qui, mirantibus oculis 5 intuentium angelicis ulnis ad caelos latus, Spiritum sanctum consolatorem Ecclesiae in terris misit, quique ad dexteram Dei Patris sedens, venturus est judicare vivos et mortuos et saeculum per ignem. Tunc sancti viri videntes eam in fide Christi per Spiritum sanctum confirmatam, quandam illi fecerunt speluncam aedificari, in qua Deo serviens vitam duceret solitariam. 10

6. Interea vero Coruscus, qui erat beatæ Rodenae sponsus futurus, comperta sponsae suae absentia iratus infremuit, et ab incolis domus patris illius quid ipsa fecisset, aut qua de causa ipsa abiisset, vehementer inquirat. At illi respondentes dicunt quosdam ibi fuisse homines christianae fidei assertores, et nisi hos secuta fuisset eorum seducta monitis, aliter quo devenerit se ignorare fatentur. 15 Tunc Coruscus, nimii furoris exagitatus incendiis, quadraginta et quattuor commilitones suos cum equis secum assumens, iter arripuit, et ab incolis cujusque regionis viam per quam cultores [Dei] incesserant inquirens, non prius nisi pernoctando abstinuit quousque ad oppidum in quo ipsi degebant pervenerit. Repertis ergo quorum praedicatione ejus sponsa patriam mundumque reliquerat, 20 vehementer in iram commotus, fundendo impropria sciscitatur quo virgo ab eis seducta secesserat. Ad haec beatus Silvanus moderata voce respondit : *Virginem quam requiris nullo modo seduximus, sed de errore tenebrarum ad veram lucem vocatam sponsam superni regis jam esse scimus.* Coruscus autem dum acriter instaret, quaeritans ubi virgo lateret, praecepit sanctus 25 Silvanus beato Silvestro consocio suo quatinus locum in quo morabatur virgo peteret, ipsamque in praesentiam viri illius adduceret. Mox vero ut nuntium de adventu Corusculi beatæ Rodenae auribus insonuit, absque mora, arreptis forcipibus quibus pannos incidere solebat, speciem suam, naso, labris, auribusque, ut despecta videretur, recisis, deturpavit. Mirum quippe omnibus haberetur in 30 femineo corpore tam virilem ortam esse constantiam ; sed Spiritu sancto confirmata, illam secum retractabat sententiam : *Melius est cum uno oculo intrare in requiem quam cum duobus mitti in gehennam.* Qua visa, sponsus ejus improperans ait : *Modo certe cujus Dei quarumque personarum imitatrix habearis palam est, quae mihi talis tamque informis appares, tuae 35 quondam gratissimae pulchritudinis flore tam indecenter perditio.* Tunc sanctus Silvanus dixit beatæ virgini : *Amica Dei Rodena, quid fecisti de partibus, carnis quibus amputatis faciem tuam tam turpiter deformasti ?* Illa autem, quia noviter tam crude factum de seipsa effecerat, ipsas abscisas partes adhuc in manibus revolvebat ; quas prolatas, astante Corusculo, beato sacerdoti 40 praesentat. Tunc vir Dei Silvanus, his susceptis partibus, facto sanctæ crucis signaculo, unamquamque eorum loco in quo prius manserant ita solide restituit, ut restitutæ nullo modo monstrarent signum cicatricis.

7. Coruscus autem ejusque comitatus, juventutis levitate concussi, assumptis equis, quasi indignantes discedunt, iter quo venerunt ingressi. Dum vero, utpote viri qui nullo regebantur consilio, tam inconsulte discederent et ab ipso loco unius miliarii dimidiique spatio procul essent, ut et in hoc miraculo appareret
- 5 quia Salvator noster non vult mortem peccatorum, pedes equorum omnium in terram ex natura siccam mergentes, ita ad pondus affixerunt ut neque frenis urgentibus valerent erigere neque in aliquam partem dexteram sinistramve deflectere. Tunc, relictis equis, fuit unum commune votum omnibus ad famulos Dei vel pedestres redire; sed ilico singulorum pedes naturale officium amisere.
- 10 Dum vero penitus indigerent auxilio, genibus ac cubitis ad terram devolutis usque ad pedes sancti Silvani tamquam repentes labore se traxerunt continuo; jamque in eis operante Spiritu sancto, humiliatis vocibus ac vultibus pronis poscunt se regenerari baptisate sacro. Quibus visis, beatus Silvanus humanitati compatiens indoluit, et gratias agens Deo, qui filios Abrahæ de lapidibus suscitavit,
- 15 illos facta oratione in pristinae sanitatis gradum relevavit, ac baptizans eos in nomine Domini in fide sanctæ Trinitatis confirmavit. Illi autem, baptismatis absolute regeneratione et sancti Spiritus fulgoribus irradiati, coeperunt idolorum cultores usquequaque confundere et persequi et per universam illam regionem evangelizare gentibus fidem sanctæ Trinitatis, et ita in sanctæ religionis perse-
- 20 verantes proposito, tamdiu omnes in hoc loco ad laudem et honorem nominis Dei deguerunt quoadusque, naturæ cedentes, creatori suo animas reddiderunt. Sanctus vero Silvanus, una cum beato Silvestro socio suo, unam sibi aedificaverunt basilicam in honore Dei sanctique Petri apostolorum principis dedicatam. In hac siquidem ecclesia Dominus noster Jesus Christus laudari et benedici dignatus,
- 25 tantam gratiæ dispensationem infuderat ut quicumque caecus, claudus, paralyticus aliisve infirmitatibus obsessus, devotus illuc adveniret, clementia Dei largiente, incolumis remeabat ad propria, et quoscumque hostis antiquus hospitium suæ conversationis effecerat, sanctus Silvanus sola manus impositione, effugato daemone, curabat.
- 30 8. Dum vero per universas ejusdem provinciae partes divulgarentur miracula quæ Dominus in eodem loco per servos suos Silvanum atque Silvestrum operari dignabatur, idem sanctus Silvanus, corporali infirmitate oppressus, mundo penitus contempto, mente conversabatur in caelestibus, utpote bonus servus in gaudium Domini sui post modicum intraturus. Qua de re familiares ejus, beatus videlicet
- 35 Silvester et beata Rodena virgo, vehementi dolore percussi, tantique patris consolationem sentientes in proximo ab eis recessuram, ista tristes ante lectum referebant aegrotantis: *Cur nos, pater carissime, tam cito deseris, aut in cujus providentia tui nos absentia desolatos relinquis?* Et ille, licet jam sancta ejus anima festinaret ad exitum, tum eorum gemitibus compatiens, istud, prout
- 40 potuit, respondit solatium: *Non vos, carissimi, in hujus mundi aerumnis desolatos dimittam, sed locum sempiternæ quietis ac beatitudinis vobis apparere vadam. Quapropter, quaeso, luctum istum jam deponite, et*

scitote pro certo quia, postquam anima mea migraverit a corpore, omnem terrenae conversationis evadatis miseriam, et mecum securi venietis ad gloriam. Nec mora, omnes christiani, qui visitationis causa ad eum convenerunt, voces in caelo psallentium audierunt, nimiaeque suavitatis odorem miramque 5 fragrantiam ibidem redolere senserunt. Eadem vero hora, cum tota ipsa domus tanta redoleret tamque mirabili suavitate, beati confessoris anima egressa a corpore feliciter migravit ad caelos, ubi procul dubio laetatur sine fine.

9. Ut autem christiani sancti illius servi diligenter debitum compleverunt obsequium, cum jam duarum fere horarum praeteriisset spatium, beatus Silvester, una cum beata Rodena, corporali subito percussi molestia, tumultati 10 patris supplere praeconia, ac deposita carne cum eo ad regna transeuntes caelestia, cum sanctis et electis Dei aeternae beatitudinis requie fruuntur per saecula. Dignum quippe erat ut qui in terris uno eodemque tempore caritatis jungebantur consortio, non separatim soluti a corporibus collocarentur in caelo, praestante Jesu Christo Domino nostro, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit 15 et regnat Deus in saecula saeculorum. Amen. Christiani vero, qui eorum praedicatione conversi fuerant ad Dominum, illos juxta beatum Silvanum sepelierunt, et tumulis sibi invicem cohaerentibus, uniuscujusque loculum epitaphio proprio notaverunt. Festivitas autem eorum celebratur decimo kalendas octobris.

MIRACULA S. SILVANI (Cfr. supra, p. 122, 2°).

20

De miraculis sancti Silvani post ejus transitum.

1. Tempore quo beatus Martinus Turonicae sedis obtinebat principatum, quoddam in hac ecclesia beati confessoris Silvani divinitus contigit miraculum, quod minime nobis videtur silentio suppressendum. Hic siquidem praedictus episcopus cum benignissimo caritatis affectu locum istum diligebat, saepe enim tum orationis tum invocationis studio frequentabat. Denique dum quadam dierum huc ex more accederet jamque pene ecclesiae liminibus interesset, conspexit ibi quendam penitus amissis viribus jacere languidum, quem lepra et languoris longinquitas 30 jungebat ad interitum. Ille vero leprosus dum comperiret adesse praesentiam viri tanti, miraculis et sanctitate perspicui, licet prae languore infirmitatis et mortis imminetia non posset nisi paululum loqui, tamen prout potuit clamare post eum coepit et dicere : *Martine, famule Dei omnipotentis, dulcedo pauperum, fortitudo debiliu[m], consolator miserorum, funde, obsecro, preces pro me ad Dominum et ad sanctum Silvanum, quatinus ego mundatus 35 ab istarum sordibus macularum, ipsius tuoque pio interventu pristinae sanitatis recuperare valeam usum.* Tunc beatus Martinus, positus apud se in suo pectore obsecrantis precibus, ecclesiam beati Silvani ingressus est, orationi devotus et in ipsa devotione de fratris doloribus laborantis compunctus, paulo post egreditur foras, fuis ad Dominum precibus. Praefatus vero leprosus, beatum 40

virum inspiciens, magis magisque eum pulsat et ammonet ut suae debilitati sanitatis ope subveniat. At beatus Martinus vultu perfuso lacrimis propius accedit ad lectum jacentis aegroti et rogat caritativa ammonitione ut in nomine Domini sibi porrigeret osculum pacis. Ille autem infirmus, nimia caritate tantae tamque venerabilis personae stupefactus, tandem inquit : *Jam, pater carissime, quattuordecim annorum spatium praeteriit eo quo me hujus infirmitatis oppressio a communione mortalium segregavit, et tu, cum tanto temporis intervallo magis ac magis in me fetor accreverit, a me osculum petis ?* Rursus beatus sacerdos dixit ei : *Si vis, fili, a Domino Jesu Christo donum percipere* 10 *sanitatis, tu devoto animo mihi offer osculum pacis.* Qui cum, hoc audito, beatissimi viri salutifero inhaereret osculo, statim omni infirmitate ab eo depulsa, subita eum circumdedit mundatio, et caro ejus carni assimilata est parvuli ; et cum omnibus, qui hoc audierunt et viderunt, Dominum, qui eum sanum fecerat, glorificavit. Inde hujus loci incolae hunc vicum, Gabaton antea nominatum, ex 15 illa die vicum Leprosi vocaverunt, eo quod gratia divinae pietatis hic sanctorum suorum meritis et precibus istum curavit leprosum.

2. Cum vero beatus Martinus ab ecclesia sancti Silvani recederet iterque suum per hujus vici diverticula flecteret, ingrediens quendam secessum, repperit ibi quoddam idolum a gentilibus erroribus reservatum, et sanctae praedicationis 20 alloquio cultoribus ejus conversis ad Dominum, praecepit eisdem destruere illius vanae institutionis simulacrum. Illis autem famuli Dei obtemperantibus imperio, cum ipse adhuc corda credentium confirmaret in Domino, ecce quaedam vetula, malignitatis exagitata spiritu, arrepta quadam securi, in cervicem beati Martini tentavit insurgere suspenso ictu. Ille quidem vir sanctus, praesumptionem insaniae 25 comperiens mulieris, non contra arrogando, sed cum cordis vocisque moderamine dixit : *Mulier, nullius bonae scientiae ornata providentia, illa securis, quam tu fatua erexisti, tamdiu locum in quo erecta est tuis haecsa manibus obtineat quousque huic populo suppleam quod animabus eorum post carnis dissolutionem proficiat.* Tunc illa, miserae praesumptionis 30 imprudentia decepta, tamdiu sursum suspendit securim, manibus inhaesis manubrio, quousque, conversis animis errantium ad veram fidem, cessavit sancti viri praedicationis. His ita completis, beatus Martinus, fatuitati* illius vetulae, pristinum vigorem membrorum ei restauravit, ipsamque tota mentis intentione supplican- tem baptizans, confirmavit in fide sanctae Trinitatis.

3. Post idem vero tempus quoddam in hoc loco contigit miraculum, quod mens hortatur memoriae commendandum. Dum quadam tempestate hujus ecclesiae parietes, antiquitus fundati, praecipitium minarentur, sacerdos, qui hujus loci curam gerebat, multum inde sollicitus, quendam operis lapidei magistrum accersivit, sibi que, apposito ingenio a parte fundamenti. ipsos parietes ut everteret 40 imperavit. Ille autem, absque remotione sacerdotis accinctus imperio, sumpsit ea quae necessaria postulabat hujusmodi destructio, coepitque quibusdam submotis lapidibus parietem vulnerare a fundamento. Cum vero unum post alium

* cod.
fatuitate,
et supple
compatiens?

lapidem extrahendo majus majusque foramen efficeretur, contigit ut omnis paries ruinam faciens super eum caderet. Tunc sacerdos, cujus jussione homo ipse illud opus inceperat, vehementer in seipso turbatus, convocavit homines, qui tantam molem tantamque congeriem revolverent et oppressum sub tanto pondere corpus extraherent. Dum igitur ipsi viri tanti acervi cumulum subverterent, ipsumque tandem semivivum in profundo sub lapidibus reperirent, credentes eum mortuum penitus obrutum, cum magno planctu extraxere; illoque tacto, neque venam palpitantem neque anhelitum in eo sensere. Sacerdos autem suspirans lacrimas effundere non abstinuit, beatoque Silvano quasi sub increpationis specie dixit: *O beate Silvane, itane neglegenter servitium, quod tibi devote reddere disposuimus, accepisti ut operis magistrum, cujus ingenio et opere domum tuam corruentem restaurari volebam, tam repentina morte permitteres aggravari?* Vix haec sacerdos verba finierat, cum ille qui mortuus videbatur, divina fulcitus clementia, spiritu recepto apertisque oculis, succensere coepit circumstantibus, quod eorum importunitatibus quasi de gravi somno fuisset excitatus. Tunc illi qui praesentes aderant agnovere Deum per famulum suum Silvanum tantam ei gratiam impendisse, et quicquid passus erat sibi narrantes in ordine dicebant, et totam maceriam super eum cecidisse, et omnia membra ejus, penitus contracta, per merita sancti Silvani a Domino solidata esse. Tunc ille gratias agens universorum Domino, qui eum per famulum suum Silvanum liberare dignatus est de tanto periculo, statim promisit, Deo adjuvante et vita comite, hujus templi ruinam relevaturum se suo labore atque ingenio. Qua de re praefatus presbyter, qui primo de tam gravi eventu anxius erat, tunc coepit competenter laetari, ac calicem suum vini plenum assumens, facto signo crucis ei bibendum obtulit. Qui cum ad sacerdotis jussione totum ebibisset, statim totus incolumis factus, dedit se in pedibus, gaudensque domum rediit, ita ut mirum videretur intuentibus. Gratia autem Domini et beati Silvani pretiosissimi confessoris ita a morte revocatus, postea devotissime operatus est in hac ecclesia multis temporibus.

4. Alio autem tempore aves, quae passeret dicuntur, ecclesiam istam frequentare solebant, et non solum, ut saepe fit, per foramina parietum extrinsecus volitabant, sed etiam frequenter intrantes loca sanctuario proxima sordidabant. Quadam vero die, cum jam sol inclinasset ad occasum, et sacerdos hanc ex more intraret ecclesiam, horam completurus quae dicitur completorium, ecce ipsae jam dictae aviculae tantum illi clamando intulere taedium ut finire non praevaleret diei servitium. Quapropter ille, paulisper commotus, tacendi potentiam non habuit, sed, hora quam incoeperat intermissa, dixit: *O beate Silvane, si tuae sanctissimae voluntati liberet, dignum videretur ut has aves, quae tantas hic fundunt immunditias, intus amplius intrare prohiberes.* Adhuc illo loquente, ecce quatuor earum ante pedes ejus una post aliam cecidere. Sacerdos igitur, illis apprehensis, gratias omnipotenti Deo sanctoque Silvano pro ipso signo reddidit, et extractis quibusdam pennis eorum, quibus per aera rege-

bantur, abire permisit. Ex eadem autem hora nulla earum istam ecclesiam intravit, tenentque incorrupte non intrandi oboedientiam, quae nescierunt praecavere intrandi culpam.

5. Cum ergo locus iis et aliis quam pluribus coruscaret miraculis, jacebat quaedam in pago Turonico femina, cruribus contracta et brachiis. Hujus enim totum corpus erat debilitate praegravatum, ut nulla ejus membra, praeter linguam et oculos, naturale obtinerent officium. Dum vero didicisset quanta et quam mirabilia signa faceret omnipotens Deus in hoc loco pro meritis beatissimi patris nostri Silvani, excitata spe recuperandae sanitatis, fecit se huc deportari, et per
10 dies multos jacens in porticu hujus ecclesiae, misericordiam Dei exspectavit, et nondum obvenerat ei. Quadam dierum sacerdos ad ecclesiam de more veniens, ipsam gratiam Dei praestolantem ad ostium templi invenit, et humanitate, ejusque miseris compatiens, sanctuarii locum intravit precesque devotissimas pro ea, quae tandiu ibi desolata jacuerat, ad Dominum beatumque confessorem Silvanum fudit. Nondum siquidem presbyter ipse destiterat a precibus, cum sua clementia illam miseram visitavit Dominus et in vigorem pristinum, manibus solidatis et pedibus, tota incolumis effecta, glorificavit creatorem mundi, qui pius et clemens est in omnibus.

6. Alio autem tempore fuit vir quidam ex palatio Lotharii regis, nobilitate
0 generis conspicuus, sed morum pravitate a pueritia in consensu et opere pollutus. Hunc vero intentum nequitiis cum redemptor omnium nollet perire, ita divinae correctionis ferula tetigit eum in corpore ut, omnibus membris ejus trementibus, vix praevaleret manum ad caput levare. Tandem ergo divinae ultionis in se verbera cognoscens, paenituit et, se petente, ad ecclesiam beati Martini
5 Turonis deportatus, multa dierum frequentia ibi Dei pietatem exspectavit. Cumque in illo loco diutissime immorando, nullam suae passionis medicinam perciperet, quadam nocte, dum ipse somnum caperet, vir quidam ei apparens ammonuit ut ad vicum, qui dicitur Leprosi, tendere festinaret, et ibi gratia Dei sanctique Silvani meritis usum pristinae sanitatis reciperet. Tunc, facto mane, a visione
10 quam viderat excitatus, huc se prope deferrī fecit; et in templo praesentatus, post duarum horarum spatium Dei misericordiam sensit, et incolumis domum suam regrediens, glorificavit Deum, gaudens in iis quae acciderant ei.

7. Praeterea quodam tempore erat quaedam femina in villa, quae Mandiracus dicitur, quae contracta, calcaneis posterioribus adhaesis et laeva manu perdita,
15 tanta debilitate, tanti doloris gravitate urgebatur, ut nullo sui vigore se flectere posset in latus. Quae cum a duobus quodam vehiculo ad ecclesiam beati Silvani gratia recuperandae sanitatis praeferretur, multoque temporis spatio in hoc loco suo languore detenta moraretur, cogitavit secum ut ad ecclesiam sancti Valentini faceret se deferri, ibique divinae miserationis subsidium similiter exspectando
40 volebat per aliquod tempus commorari. Cum vero ab hoc loco discedens, facto jam vespere, non procul hinc susciperetur hospitio, jam die penitus senescente et imminente noctis crepusculo, in parte suae infirmitatis comperit se visitaria

Domino. Accito itaque viro cujus hospitalitate ea nocte fruebatur, sentita in se Dei virtute, eum in nomine Domini deprecabatur quatinus ad ecclesiam sancti Silvani suo conductu cito reportaretur. Tunc vir ille, pietate superna motus, quodam socio sibi advocato, ipsaque imposita vehiculo, ante altare sancti Silvani praesentavit. Eadem siquidem hora, videntibus cunctis qui aderant, manus ejus arida omni vigore incaluit, et paulo post, valde proclamans, ruptis nervis extensisque genibus, erecta ire coepit. Cum autem jam hora gallicinii immineret, surrexere clerici ut matutinales horas Domino persolverent; eamque sanam inveniētes ante altare sancti Silvani luminaria accendentem, cum illa mox omnes glorificaverunt Dominum, qui vivit et regnat in saecula saeculorum. Amen. 10

Explicit vita sancti Silvani confessoris.

VITA S. EUSICII ABBATIS (Cfr. supra, p. 122, 3°) (1).

Incipit vita sancti Eusicii confessoris.

1. Cum saevissimo errore infidelitatis apud Hispanias paganorum mentes detinerentur atque idolorum cultura ab eis summo studio exerceretur, decretum est inter illos ut quicum queinauditum apud eos Christi nomen praedicaret, mortis supplicio puniretur. Erant autem tunc temporis duo viri gentiles in Caesarea Augustana urbe clarissimis orti parentibus ex eadem civitate, quorum unus dicebatur Lamamach, alter Zepheguira. Qui suscepta legatione a rege Saracenorum

(1) Haec Vita, longe prolixior et etiam simpliciori scribendi genere concepta quam edita a Labbeo (*Nov. Bibl. mss.*, tom. II, p. 372-76), multa admodum mira de S. Eusicii parentibus, de ejus pueritia et vita monastica minutatim refert quae fabulam magis quam historiam sapiant. Attamen scriptor se sancto coaevum (num. 13 circa med., *quod visu et auditu comperimus*; num. 29 init., *Horum etiam veridica relatione cognovimus... Referebant enim nobis...*), quin immo maxime stupendi ex prodigiis quae illi adscribit testem ocularem (num. 32) se fuisse profitetur. Verum in hoc asserendo impudenter se mentium perspicue prodit, ubi ipso exordio narrationis suae (num. 1) Saracenos Hispaniae dominantes imperite refert, cum ipso teste (et etiam Gregorio Turonensi lib. *De Glor. Conf.* cap. 81, al. 82) Eusicius jam senex esset Childeberto I rege, id est ineunte saeculo VI. Scriptorem hunc fuisse monachum Cellensem (de quo S. Eusicii monasterio videsis *Gall. Christ.*, tom. II, p. 182-83; cfr. *ibid.*, p. 120, de monasterio Patriciaco) vix dubium esse potest; sed quo tempore scripserit, nullatenus definire licet. Certe codex hic 3317, qui ejus opellam continet, antiquior non est saeculo XIV, sicut nec cod. 5598, in quo eandem legi, sed aliquantum expolitam, infra dicemus (ex hoc altero textu desumpsit Andreas Du Chesne breve illud fragmentum de S. Eusicio quod protulit *Hist. Franc. Script.*, tom. I, p. 434-35). Nihilominus, quoniam, quod non semel professi sumus, ad rem hagiographicam spectare censemus ea etiam quae sanctorum sinceræ historiae adjecit popularis vel scriptorum nonnullorum effingendi licentia, commentitiam illam de S. Eusicio lucubrationem, cui forte et nonnullae traditiones genuinae, aliunde incognitae, permixtae sunt, huic appendici inserere non piguit.

Morogiza in Galliam missi, cum multo comitatu Lutetiam devenerunt; ibique conductu accepto ab urbis praefecto, nomine Abuduno, direxerunt iter suum Catalaunis. Invenio igitur ibidem rege Francorum qui tunc erat, quem tanto terrarum spatio quaesierant, digna veneratione eum salutaverunt. Rex vero
 5 Maguntiam ire properabat; ibique eos dimittens, quaecumque necessaria habebant eis dari mandavit, ipsosque ibidem adventum suum donec in brevi rediret praestolari. Et illi quidem quia nimio labore itineris plurimum erant fatigati et equi eorum debilitati, mandato regio libentissime pro sua reparatione paruerunt.

2. Interea dum huc illucque cotidie deambulando pergerent, a quibusdam
 10 occultum christianis nomen Domini audierunt personari, quod olim beatus Memmius, apostolorum discipulus, aliis quibusdam credentibus praedicaverat, per quos ad horum usque notitiam divulgatum pervenerat. Audientes ergo praefati legati, Lamamach videlicet et Zepheguira, sollicite perquirebant quid hoc vel unde esset quod illo in loco audierant. Quibus hospes eorum, nomine Macharius,
 15 occulte christianus, qui ante baptismum Ferrebellus vocabatur, respondit dicens:
Haecenus caeci, quamvis oculos habentes, fuimus, veraque nescientes, falsis et insensatis credidimus. Nunc autem lux mundi orta est in tenebris, ut non videntes videant, et quae in nocte ignorantiae nobis manentibus incognita fuerant, radiante modo sole veritatis innotescant. Nam
 20 *Joem, Saturnum, Martem atque Mercurium, Venerem, Cererem et Bacchum atque cetera idolorum portenta cum sibi credentibus inferorum loca continent teterrima, ubi dolor atque fletus perpetuaque perseverant tormenta.* Respondentesque Lamamach et Zepheguira dixerunt: *Si ii, per quos vivere nos credimus, dii in tormentis cruciantur, quomodo nos ab*
 25 *eis liberari poterimus?* Macharius respondit: *Deus est unus, qui creavit caelum et terram, mare et omnia quae in eis sunt, hominemque ad imaginem suam condidit: qui postea nasci de virgine Maria pro generis humani salute voluit, crucis etiam patibulum mortemque sustinuit; deinde surrexit a mortuis, infernum quoque liberatis et ereptis inde*
 30 *amicis suis spoliavit; postea etiam caelos ascendit, ibique sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis, inde venturus iudicare vivos et mortuos et saeculum per ignem.* Post haec coepit eis praedicare fidem Domini nostri Jesu Christi, sicut eam audierat, et narravit eis quomodo credidisset et baptizatus fuisset. Quibus auditis stupefacti stabant viri illi, et mirabantur super iis quae
 35 audiebant ab eo. At ille, fidem illorum sitiens, magis ac magis verba salutis, quantum noverat et poterat, eis annuntiabat.

3. Sero autem post cenam, dum inter se talia colloquerentur, sentiens eos Macharius fidei avidos, dixit eis: *Si mihi, fratres, utpote homini rusticano et simpliciori, de iis quae dixi vobis minus creditis, est quidam servus Dei*
 40 *prope locum istum, ex cujus ore omnia haec audivi, ad quem ducam vos, si veritatem omnium plenius cognoscere desideratis. Mihi tantum fidem facite quod secreta ista nemini reveletis.* Quod cum libentissime illi facerent,

jussit Macharius lectos parari, ut paululum requiescerent. Quo facto, a primo pullorum cantu expergefactus Macharius more suo surgens, vocavit duos hospites suos, dicens: *Surgite, fratres, quia hora est, ut, sicut promisi, ducam vos ad locum secretum in quo latitat Dei servus et sacerdos noster dominus Sabinianus.* Ad hanc vocem mox surgentes, secuti sunt eum usque ad devexum 5 montis latus super ripam fluminis cujus vocabulum est Marna. Ibi enim senex latitabat pervigil in orationibus, Deo serviens in quodam antro, cujus introitum lapis claudebat, ne quis ibi esse putaretur. Illuc ergo cum venissent, diverterunt lapidem; subrepentesque genibus et cubitis, introduxerunt se in quodam angulo speluncae prope ostium. Nam ante eos jam alii septem viri christiani occulte 10 orandi gratia ibidem advenerant, et ut a sancto sene verbum salutis audirent. Cumque ibi aliquantisper sub silentio morarentur obscuritateque loci tamquam furvae noctis tenebris tegerentur, coepit loqui senex iis qui coram se aderant et evangelizabat illis quomodo Verbum caro factum est et habitavit in nobis, et quomodo idem Dei Filius a Johanne in Jordane baptizatus est, et quomodo Spiritus 15 sanctus in columbae specie super eundem baptizatum descendit, et quomodo quadraginta diebus ac noctibus jejunavit. Finita autem locutione, dimisit eos senex a se, mandans eis ut nocte sequenti iterum ad audiendum eum convenirent. Exierunt ergo unusquisque per diverticula, ne animadverterentur ibi aliqua fuisse hominum vestigia. 20

4. Sequenti vero nocte supra memorati duo viri, id est Lamamach et Zepheguira, una cum hospite suo; Machario redierunt ad speluncam in qua sanctus senex latitabat, et intrantes audierunt eum de passione et ascensione Christi et de adventu Spiritus paracliti super discipulos ejus paucis verbis disserentem. Ut cessavit autem loqui, Lamamach et Zepheguira, corde compuncti, appropinquantes 25 ad eum, prostraverunt se ante pedes ejus et dixerunt: *Domine, numquam te vidimus, sed audita bona fama de te, venimus cum homine isto hospite nostro Machario, qui multa bona retulit nobis de te, ut audiremus et videremus te. Nos autem numquam talia ab aliquo qualia a te modo audivimus. Unde si vera sunt quae proponis, indica nobis quomodo 3 vivere debeamus ut salvi esse possimus.* Ait ergo senex ad illos: *Cum discesseritis hinc Parisiusque perveneritis, loquimini ad diaconem Valerium Flaviumque sacerdotem, quos ibidem invenietis, sed et Adventivum petite, qui extra muros urbis cellulam habet et in Dei servitio jugiter perseverat. Isti tres, plurimis virtutibus fulgentes, multos de errore falsi- 3 tatis abstractos ad viam veritatis reduxerunt. Quibus si credere volueritis, et peccatorum vestrorum indulgentiam et vitam obtinebitis sempiternam.* His auditis, Parisius revertentes, sollicite servorum Dei habitacula requisierunt. A quibus etiam dogmate christianae fidei sufficienter imbuti fonteque sacri baptismatis in nomine sanctae Trinitatis abluti, unus eorum, scilicet Lamamach, Feli- 4 cius vocatus est, alter vero, id est Zepheguira, Marcellus est appellatus. Quibus quoque septem viri de compatriotis suis, quos secum adduxerant, christianae

fidei signum simul cum eis adepti sunt. Deinde simul omnes ad propria revertentes, secum duxerunt Valerium diaconem, qui et eos plenius et alios errantes doctrina pariter et exemplo suo ad fidem Christi converteret.

5. Cum post non longum temporis spatium religiosos actus bonorum fama
 5 detexisset virorum, ad aures principis delatum est nomen christianorum. Ad
 quos, ut ante eum venirent atque idolis sacrificarent, misit Strothogildum vica-
 rium. Quod cum perterriti audissent, omnia quae habebant relinquentes et pa-
 triam, nocte eadem latenter fugerunt et exierunt de terra sua. Et unus quidem,
 scilicet Felicius, cum Valerio diacono Galliam repedavit; alter vero, id est Mar-
 10 cellus, Petragoricam remansit. Indeque cum uxore sua, Benedicta nomine, seces-
 sit ad locum qui vocatur Gemiliacum, qui distabat a praefata urbe milibus un-
 decim, agens ibi vitam sanctam artemque qualem didicerat: hortulanus enim
 erat. Quadam igitur die, dum in horto more solito laboraret, ex ipso labore vi-
 ctum sibi et uxori suae conquirens qualemcumque posset, venit ad eum eadem
 15 uxor sua, quae et de primo partu gravida erat vicinaque partui. Quae dum sub
 arbore quadam resideret, sopore correpta est. Cumque paene obdormiret, vox
 ad eam desuper missa est dicens: *Illucescente aurora diei dominicae paries
 filium, Benedicta: quem cum in fontem sacri baptismatis immerseris,
 hoc nomine eum vocitabis: Eusici, credis? et ipse respondebit: Credo.*
 20 Mox expergefata mulier surrexit de loco; retulit ea quae audierat viro suo. Qui
 dixit ei: *Ne credas, dilecta mea; sed signum sanctae crucis fronti tuae
 citius imprime, ne forte phantasia daemonis fuerit, sicut dixit psal-
 mista: A timore nocturno et a sagitta volante in die, necnon et a dae-
 monio meridiano, protectio Dei liberabit nos. In proximo tamen domi-*
 25 *nica dies futura est. Veritas faciet nobis fidem.*

6. Igitur adveniente die dominica et illucescente aurora ipsius diei peperit
 filium fidelis Benedicta, quem infidelis jam olim conceperat. Et quia isti valde
 inopes erant et tamquam nihil penitus habentes, accolae loci illius dedignaban-
 tur nati pueri, quamvis rogati, patrini fieri. Quod cum audisset pater ejus Mar-
 30 cellus, venit et narravit hoc domno Eugenio presbytero. Super quo valde com-
 punctus idem presbyter dixit ei: *Vade, vir bone, et affer puerum.* Quem cum
 attulisset, presbytero iterum interrogante quo nomine vellet eum vocari, re-
 spondit pater: *Quo vis, domne. Non mea voluntas sed tua fiat.* Et cum vellet
 idem Eugenius nomen suum ei imponere, respondit infans: *Non ita, sed Eusi-*
 35 *cus erit nomen meum;* et amplius nihil est locutus. Octava autem nativita-
 tis ejus dies haec erat. Omnes ergo qui aderant stabant stupefacti super tanto
 miraculo. Eugenius autem sicut audierat concessit ei nomen. Baptizato autem
 puero, aluit eum pater ejus Marcellus et mater sua Benedicta, Eugenio presby-
 tero ministrante quicquid necessitas deposcebat. Crevit autem annis tribus tan-
 40 tum puer Eusicius quantum alter annis septem et alitus cibis regalibus. Gratia
 enim Dei semper erat cum eo, per quam virtute et sapientia magis ac magis
 proficiebat in Domino.

7. Defuncto tandem sancto viro Eugenio presbytero, remansit puer Eusicius spirituali patre orbatu omnique solatio destitutus cum parentibus suis, pauper cum pauperibus. Inter notos igitur tamquam extraneus coepit bonae indois adulescens esse, omnes in Christo diligens, neminem habens odio, summae caritati favens, malitia carens, Deo per omnia serviens, mundana spernens, Ecclesiae sanctae ministris devote oboediens. Patri quoque et matri suae quicquid invenire poterat ministrabat. Erat autem non longe ab hospitio suo convicaneus quidam valde locuples, ejus unicus filius a daemone erat obsessus: qui etiam in vinculis tenebatur ne quos videret laedere posset. Hic itaque spiritu nequissimo ita agitabatur ut diebus noctibusve vocibus satis horrendis clamare non desisteret; et modo quidem ut lupus ululabat, modo vero ut canis latrabat, et omnium vocum species per os suum emittebat. Contigit vero ut quadam die, sicut consueverat, puer Eusicius iret ad silvam, ut inde ligna domi deferret. Cumque ante ostium domus ubi daemoniacus erat transiret et audiret illum clamantem et vociferantem, interrogavit unum de familia domus illius quid hoc esset. Cui ille respondit: *Unicus domini mei filius est, qui, sicut nunc audis, ita diu noctuque clamare non cessat. Nullus ad eum intrare audeat. Sed et si quis coram eo venerit alicujus peccati vel reatus conscius, ille statim omnia ejus occulta palam omnibus manifestat.* Quod cum puer sanctus Eusicius audisset, vexillo crucis armatus frontem, securus intravit ad eum. Quo viso, daemoniacus confestim obmutuit. Dicit ad eum Eusicius: *Quare taces? Loquere, si potes.* At ille nihil amplius loquebatur. Egressus est autem puer Domini Eusicius. Quo egresso foras, accessit ad daemoniacum pater ipsius et interrogavit eum, dicens: *Quid est, fili mi, quod praesente et astante puero Eusicio nihil locutus es?* Respondit ille: *Quia statim ut introivit ad me, evanuit cor meum. Unde rogo ne ulterius illum ad me venire permittas.*

8. Sequenti vero nocte, cum puer Domini Eusicius in stratu suo requiesceret, ecce Eugenius presbyter apparuit ei in visu, dicens: *Eusici, quare adversarium in juvenis illius corpore permittis habitare? Vade ergo in nomine Domini cras, et jubeto eum exire. Nam sicut volueris oboediet tibi nec poterit resistere.* Mane autem facto, surgens beatus puer primo perrexit ad ecclesiam et exorabat Dominum; et facta oratione exivit et venit ad domum in qua daemoniacus erat. Ad cujus ingressum ille statim contieuit. Praecepit ergo puer Eusicius ut solverent eum a vinculis quibus fuerat colligatus. Et soluto eo, dixit ei Eusicius: *Sequere me.* Cumque cum omni mansuetudine secutus eum fuisset usque ad portam ecclesiae, intrante sancto Eusicio ille restitit, et stabat immobilis. Cui sanctus Eusicius: *Sequere me,* inquit. Ille autem stabat, et nihil respondebat. Omnes ergo qui aderant comprehendentes eum trahebant et impellebant ut introducerent in ecclesiam; sed ille quasi mons immobilis ita permanebat. Quod cum videret puer Domini Eusicius, dixit ei: *In nomine Domini nostri Jesu Christi conjuro te ut dicas coram omnibus quomodo resisti tot hominum viribus ut te movere nequeant.* Et ecce quasi raucus daemoni-

respondit : *Quid in nomine Domini, puer bone, nos conjuras ? Nam ipse subdidit nobis omnia regna mundi. Istud quoque nobis datum est hospitium, quod a bonis omnibus invenimus vacuum.* Tunc dixit ei sanctus puer Eusicius : *Exi cito, pessime daemon, conjuratus ab eo qui te in abyssum misit quando propter superbiam tuam de caelo corruisti, et appare coram nobis in tali effigie in qua videri ab hominibus possis.* Qui statim exiens, quasi simia factus, niger, cornutus, uncis naribus, stans in pedibus supra erectus, manus ut homo habens, sed unguis acutas quasi aquila curvas. Oculi ejus erant quasi carbones ignis ardentis, os ejus maximum, exterius quidem terribilissimum, intus igne rubicundius ; linguam foras saepe trahens nimis longam velut equinam et bicipitem, quae ut ferrum flammigerum mox de fornace extractum scintillas ardentis circumquaque emittebat. Fetor illius intolerabilis, aspectus ejus omnibus supra modum terribilis. Puer ergo sanctus Eusicius interrogavit daemone[m] unde illuc advenisset. Cui daemon : *De Africa,* inquit, *huc adveni. Et quidem totam regionem illam diu in pace possederam ; sed quidam Dei servus similis tui, Helyas nomine, per virtutem et invocationem Dei sui inde me expulit. Et nunc cum hinc abiero, revertar illuc, quia ibi majorem potestatem habui quam in loco isto.* Respondit sanctus Eusicius : *Non erit sicut tu vis ; sed jam in nomine Domini Jesu Christi recede, pessime daemon, de omni terra in qua Deus colitur, et ubi nomen ejus invocatur ne amplius audeas introire.* His dictis, continuo celeri volatu per aera daemon excutiens alas fugit, e quibus scilicet alis quasi vehemens quaedam nebula circumquaque diffundebatur, unde miro modo super omnes homines qui se crucis signaculo non munierunt pestis iniqua cecidit, sed et super bestias et segetes et super nascentia terrae.

8. Illo quoque in tempore terra illa, in qua istud contigit, annis duobus et mensibus ferme tribus sterilis permansit et pluvia super eam non descendit. Deficiente ergo cotidie singulis alimonia et invalescente inedia prae sterilitate terrae, coacti sunt tam nobiles quam ignobiles per extraneas confugere nationes, ubicumque alimenta reperire potuissent. Tunc villula illa, quae Gemilia nuncupatur, ab agricolis et habitatoribus suis vacuata, defuerunt qui beneficia solebant impendere beato Euscio et parentibus ejus. Videns itaque Marcellus, pater viri sancti, quod terra illa redacta esset in solitudinem, dispersis circumquaque habitatoribus ejus, et quia non haberet unde suorumque vitam sustentare valeret, dixit ad suos : *Quid facimus ? Quomodo nos hic manere poterimus ? Fames invaluit ; ecce nobis defecerunt ; hic ultra manere non possumus. Sed quid aciemus ? Ecce enim lupi saevientes hinc inde discurrunt, et facto intuitu devorant quos possunt. Nos autem inermes sumus, et qui nos defendat non habemus. Ceterum, ne deficiamus in via, escas expedit ferre iquas ; quas tamen si detulerimus et inventi fuerimus ab aliis, nobis referentur, et nos nihilominus dispendium famis sustinebimus. Videmus ergo qua parte confugium petere valeamus.* Ad haec sanctus Eusicius :

Confitemini Domino, inquit, et invocate nomen ejus. Et item : Qui confidunt in Domino sicut mons Sion, et cetera. Et item : Dominus protector vitae meae, de quo trepidabo ? Securi ergo estote et ne formidatis, sed sperate in Domino. Interea discedens sanctus vir Eusicius perrexit ad ecclesiam et per totam noctem oravit Dominum. Mane autem facto, accepta sacri corporis 5 hostia et diligenter in psalterio missa, secum eam domi detulit et inde cum suis omnibus participavit. Quod autem residuum fuit cum fide servavit, secumque quocumque se verteret deferebat.

10. Iis itaque viam incipientibus, iter suum sic agebant prout pueruli pergere valebant. Duos enim parvulos filios habebat pater sancti Eusicii, quos illi uxor 10 sua Benedicta ante modicum tempus genuerat. Jam fere duodecim milibus viam carpentes ab hospitio suo aberant, cum jam nocte imminente inter veprium densitatem arborem excelsam prope conspiciunt; ad quam quiescendi gratia diverterunt. Cumque ibi viae labore fatigati summo cum silentio accubuissent et somno gravati jam nocte imminente requiescerent, ecce lupa cum duabus catulis 15 suis de silva progrediens, hos quos dormire sentit cum magno impetu invadit. Venientesque duo catuli illi, duos parvulos fratres sancti Eusicii rapuerunt. Lupa vero matrem eorum detrahens in terram prostravit, pedibus atque unguibus eam magis conculcans quam dentibus lanians. At puer venerabilis Eusicius et Marcellus pater ejus, a somno expergefacti et terrore concussi, attoniti stabant. Ubi 20 autem Eusicius comperit abesse matrem cum filiis suis, surgit concitus et quaerebat eam. Et ecce inter fruteta conspiciens, videt lupam et matrem suam sub pedibus ejus jacentem. Et accedens intrepidus, apprehendit lupam et zona sua, qua cingebatur, collum ejus vinxit, et data manu erexit matrem de loco in quo jacebat, mandans ei ut ibi sederet et nusquam progrediretur. Et tenens lupam vinc- 25 ctam in manu, praecepit ei in nomine Domini ut ad catulos suos cum perducat. Lupa ergo praeunte et puero sequente, pervenit ad locum ubi illaesi jacebant pueruli, stantibus catulis juxta eos. Vidensque beatus Eusicius pueros dormientes et catulos custodientes illos, gratias agens Domino benedicebat Dominum. Et excitans pueros, reduxit eos secum simul cum lupa et catulis suis, qui quasi 30 agni mansuetissimi sanctum puerum Eusicium sequebantur. Cumque pervenisset ad locum ubi patrem suum et matrem suam dimiserat, non invenit eos; et mente consternatus, quid ageret, quo se verteret nesciebat. Et progressus paululum usque ad viam per quam alia die venerat, animadvertit ibi recentia hominum vestigia. Jam tunc enim aurora terris omnibus eminebat. 35

11. De Lemovicensi quippe provincia latrunculi egressi fuerant ad depraedandas alias in circuitu regiones. Casu autem advenientes in saltu illo ubi parentes sancti Eusicii erant, in insidiis prope eundem locum delituerant. Qui cum nocte praeterita voces et clamores puerorum audissent, exierunt videre quidnam esset. Invenientes autem virum attonitum cum muliere, vinctum eum duxerunt secum, 40 sarcinas suas tam ei quam mulieri imponentes et ante eos minantes. Puer autem Domini Eusicius, ad investigandum eos sollicitus, cum lupa et catulis, dimissis

pueris, concito cursu subsecutus et consecutus est eos : necdum enim longe properasserant. Quos cum vidisset, clamavit post eos, dicens : *Eia, paulisper praestolamini nos, fratres.* Qui respicientes et videntes eum properantem, dixerunt : *Ecce homo cum canibus. Sustineamus eum, et si quid venationis habeat videamus.* Appropians autem ad illos puer Eusicius : *Valeatis, fratres. Pater hic noster est, et haec est mater nostra. Solvite illos et dimittite, ne a feris istis dilaniemini.* Unus autem eorum, spreto verbo ejus, tetendit arcum et emisit sagittam, ut interficeret unum de catulis qui cum matre puerum sanctum Eusicium sequebantur. Quae statim resiliens, ei a quo missa fuerat letale vulnus inflixit. Quod videntes ceteri, et metu divino perterriti, prosternentes se ad pedes beati Eusicii, clamabant dicentes : *Miserere nostri, puer sancte, quia peccavimus in te.* Quibus respondit sanctus Eusicius : *Indulgeat vobis, fratres, Dominus noster Jesus Christus. Ite in viam vestram cum pace, et quod vobis fieri non vultis, alii deinceps non faciatis.* Alius autem, qui sagittam contra viri Dei praeceptum traxerat, ab eadem sagitta, ut dictum est, letaliter percussus, in terram jacebat de vita desperatus. Puer itaque sanctus Eusicius, memorans illud Domini praeceptum dicentis : *Orate pro persecutoribus et calumniatoribus vos, ut sitis filii Patris vestri qui in caelis est, qui solem suum facit oriri super bonos et malos et pluit super justos et injustos,* accessit ad hominem, et exspuens super vulnus ejus et signum crucis faciens, ferrum, quod intus latebat, in nomine Domini revocavit. Indicensque ei poenitentiam quam agere deberet, parte hostiae salutaris quam secum habebat communicavit eum. Et dans ei manum, erexit illum et pristinae sanitati restituit. Qui sanus et incolumis factus, Deo gratias agens, sancti pueri socius effectus est et sequebatur eum. Et reversi sunt pariter cum patre et matre sancti Eusicii ad pueros, quos idem vir Dei reliquerat cum latrones insequeretur. Tunc lupa, procumbens ante pedes viri Dei, quasi benedictionem pro obsequio suo postulabat, ut eam dimitteret. Quod vir sanctus intellegens, annuit ei manu ut recederet lustraque silvarum suarum peteret, prohibens eam ne de cetero carnes humanas attingere praesumeret. Quae recedere volebat, donec vir Dei, signo salutis edito contra eam, secundo abire praeciperet. Quo facto, cum catulis suis lupa discessit.

12. His ita patris, jam paene alimenta defecerant comitibus sancti Eusicii, et non habebant nisi paululum farinae hordeaceae quantum vix per tres dies poterat eis sufficere. Ingressi vero jam fuerant Lemovicense territorium, sperantes ibidem victui suo necessaria largius invenire. At contra dominatrix fames ibi magis invaluerat et fecerat urbes magnas desolatas et sine habitatore et domos universas sine homine ; sed et per vicos et plateas jacebant cadavera mortuorum quos fames inimica peremerat. Hac de re non modicum anxius pater sancti Eusicii et de sua suorumque salute sollicitus, in Galliae partes repedare quantocius properabat. Didicerat enim a pluribus quod illis in locis et major esset victualium copia et ferventior caritas inhabitantium, et quod indigentibus necessaria largius erogarent. Desiderio igitur evadendi famis periculum quae eos valde

attriverat, festinanter revertentes, Bituricensium fines ingrediuntur. Ubi deficientibus sibi omnibus quae ad victum haecenus habuerant, et nullam invenientibus alimoniam, radicibus quibuscumque vel herbis, sicubi reperire poterant, miseram tuebantur vitam.

13. Interea audiunt a dicentibus ibi prope esse monasterium quoddam ubi 5
cotidie indigentibus caritatis alimonia largiretur. Quo audito, vir Dei Eusicius, assumptis duobus fratribus suis et patre et matre, quantocius properabat illuc. Locus autem in quo monasterium erat, Patricius dicebatur. Quo cum pervenisset sanctus Eusicius, dixit parentibus suis : *Videtis quia fames ubique terrarum praevaluit, et non est alicubi cibos invenire. Ne ergo fame pcnitus pereatis 10 et vos et parvuli isti fratres mei, acquiescite consilio meo, ut in hoc monasterio pro vobis me servum tradam, ut vel sic ab imminente famis et mortis gladio eripi valeatis.* Quid plura ? Renuit pietas, urget necessitas. Dolet pater, mater cum fratribus lamentatur. Annuere sibi videtur impium, renuere periculosum. Tandem necessitate constricti et filii prece devicti, assentiunt, sed inviti. Itaque pariter surgentes, conveniunt ante porticum ecclesiae, in quo pauperes recipiebantur. Jacebat autem ibidem multitudo languidorum expectantium consueta sibi dari beneficia monachorum ; inter quos tandem vir Dei Eusicius collocat se, pauper cum pauperibus, pater vero illius cum uxore et reliquis filiis in uno domus angulo consedit. Mane autem facto, adveniens frater, 20 cui infirmorum et peregrinorum suscipiendorum vel alendorum cura commissa fuerat, advertit patrem sancti Eusicii cum filiis suis in angulo domatis sedentem, et unde venissent vel à quo illuc directi fuissent requirebat ; non enim antea illos viderat et cognovit quod alienigenae essent. Surgens autem Eusicius, eo quod facundior esset et magis intelligibilis, quaerenti fratri respondit : *Domine 25 mi, nos Hispani natione sumus. Fames praevalida de patria nostra nos expulit atque ad fines istos appulit. Et quoniam a multis famam loci hujus et caritatis vestrae audivimus, recto calle huc devenimus. Isti quos videtis parentes mei sunt. Quos quia aliud unde eos juvare possum non habeo, pro eorum salute, si sit qui accipere velit, me servum constituo.* 30 Introgressus ergo frater, abbati cuncta per ordinem quae audierat retulit.

14. Eadem nocte abbati in stratu suo quiescenti hujusmodi visio apparuit. Videbatur illi quod ex more suo, sicut ceteris diebus facere consueverat, ad peragendam curam pauperum et visitandos eos exierat ; ibique margaritam quandam pretiosissimam a quodam paupere sibi venalem proferri videbat, eamque ad opus 35 monasterii necessarium emebat. Cumque evigilasset a somno, venerunt ei in mentem verba praedicti fratris, quae ei de pauperibus peregrinis narraverat. Mane ergo facto, abbas more solito exiit, ut pauperibus necessaria ministraret. Veniens autem ad peregrinos illos, et videns eos nimium afflictos, unde essent inquisivit. At tunc forte Eusicius aberat. Audito autem signo ad ecclesiam perrexerat, ut oraret Dominum, sicut semper faciebat. Monachus autem videns non adesse Eusicium, cum quo die transacta locutus fuerat, requisivit de eo ; et di-

ctum est ei a circumstantibus quod audito signo ad ecclesiam orationis gratia properasset. Itum est pro eo, et ante abbatem adducitur. Abbas ergo intuitus puerum vultu decorum, humilitate splendidum, moribus compositum, patientia eximium, admodum dilexit eum. Interrogavit ergo unde ortus sit quibusve parentibus, ad
 5 quid venerit, vel a quo censeatur nomine. Qui respondit ei per omnia, sicut die altera monacho haec eadem interroganti responderat, addens quod Eusicius vocaretur. Dixit ergo ei abbas : *Pro quanto pretio te ad serviendum daturus es, care mi, si quis te opus habeat ?* Qui respondit : *Hoc unum peto, domine mi, solum hoc deosco, ut patris matrisque meae ac fratrum meorum*
 10 *misereamini, et saltem de reliquis fragmentorum vestrorum vitam eorum sustentare dignemini.* Introgressus itaque abbas monasterium, nuntiavit fratribus pro foribus adesse quendam puerum qui pro sustentandis parentum suorum necessitatibus cuilibet pro pretio dare se quaereret, quem valde in monasterio fore necessarium, si eum retinere possent, iudicaret. Quo audito,
 15 plurimi de fratribus, seu invidiae seu contumaciae malignitate commoti, praefatum puerum suscipere renuebant, dicentes se ejus opera non egere, sed et substantiam in monasterio non esse unde vel ipse vel parentes ejus sustentari valerent. Quos abbas sermonibus bonis et Scripturae sacrae auctoritatibus confregit et, illis licet non acquiescentibus, puerum Eusicium et parentes ejus intro
 20 duci ad se praecepit ; ibique coram omnibus puerum ad serviendum in monasterio suscepit.

15. Eusicius igitur, abbate mandante, in coquina fratrum statuitur, ut unde serviret, hinc et ipse vivere posset. Hujus primum cura fuit ignem accendere, vasa lignea et fictilia sive etiam ferrea mundare et praeparare, sana et integra ei
 25 qui sibi praeerat diebus singulis sibi reconsignare. Hoc itaque officium puer sanctus et laetus susceperat et devotus explevit ; et quamvis labor magnus et continuus, utpote qui solus magnaee multitudini serviebat, paene vires illius excederet, Domino tamen se adjuvante deficere nesciebat. Dominica tantum die cibus erat ei panis et aqua ; ceteris vero diebus radicibus vel herbis semel in die post solis
 30 occubitum reficiebatur. Panis vero sui praebendam, vel si quid aliud erat quod ad usum cotidiani victus sibi daretur, totum illud patri et matri et fratribus suis deferebat. Si quietem aliquam corpori suo dare eum necessitas coegisset, super cinerem et sarmentum quiescebat : maximam enim noctis partem in oratione prostratus ante fores ecclesiae transigebat. Mane autem facto surgens ab oratione, ad
 35 peragendum sibi injunctum officium festinus et alacer remeabat. Nullum illi diei spatium ab opere vacabat, quod non aut in cibis condiendis, sive in purgandis leguminibus quae fratrum usibus paranda erant, seu in calceamentis fratrum detrahendis, detergendis et componendis, vel in horto suffodiendis holeribus expenderet, recolens illud apostolicum : *Qui non laborat non manducet.* Non
 40 nullis etiam diebus, quod visu et auditu comperimus, ad ecclesiam orationis gratia properabat vasa nondum abluta vel detersa relinquens in conclavi sicut ei de mensa fratrum a dapifero deportata redditaque fuerant, linita adhuc ex

legumine succisque holerum : quae, cum rediret, ita mundata et purgata inventa sunt ac si in eis nihil decoctionis missum fuisset. Legumina quoque, quae ad usum fratrum paranda suscipiebat, ab illo per medium recisa, multo amplius ministrantibus atque sumentibus abundabant et superabundabant, ita ut omnes mirarentur. Unde fratres, experimentum hujus rei capere cupientes, dederunt ei quasi pro solatio unum de servantibus, ut inunctum sibi officium facilius implere sufficeret. Succedebant igitur sibi invicem, unus die una et alius die altera, ministrando. Eusicius itaque die uno serviens, sicut ei constitutum fuerat, officium suum more solito fideliter adimplebat. Socius autem illius, magis in probitate sua confisus, etiam duplicato legumine non poterat se largitati ejus coaequare. Unde acri adversus eum succensus invidia, machinabatur illum aliqua deturpare infamia. Eusicius vero, de Dei potius confisus auxilio, illud prophetae secum canebat : *In Deo sperabo, non timebo quid faciat mihi homo.*

16. Interea die quadam, dum solitum de more implere deberet officium, fratres, qui ejus successibus non mediocriter invidebant, clam subeunt eo absente officium in qua erant vasa ministerii ejus et confregerunt ea. Quae ille rediens cum fracta et comminuta repperisset, consternatus animo flere coepit fletu magno. Dehinc accedens ad quendam monachum sibi familiarem, nomine Leobinum, quae sibi contigerant flebiliter exponit, quidnam facere debeat inquit. Qui intrans et videns rem gestam, ei valde condoluit; nihilque aliud consilii reperiens, monuit eum ut de Dei misericordia non diffideret, sed citius ad ecclesiam properaret et Domini auxilium confidenter imploraret. Quo responso Dei famulus Eusicius a monacho accepto, collectis vasorum fragmentis ad ecclesiam concitus vadit; ipsaque fragmenta ante altare proiciens, ibi se in orationem dedit cum lacrimis. Surgens autem oratione completa, fragmenta vasorum quae posuerat non invenit. Rediens igitur ad coquinam, invenit monachum stantem ante ostium; et intrantes pariter, repperierunt ollas quae fractae fuerant integras et sanas, et cum pulmentis impositis et semicoctis igne remoto tamquam ad ignem ferventes. Mirantur ambo et stant stupefacti, utpote qui coquinam et sine igne et sine ollis, nam contractae fuerant, et sine praeparatione pulmentorum paulo ante reliquerant. Inter haec monachus ad pedes Eusicii prosternitur; ipse quoque Dei famulus Eusicius supplex eum deprecatur ne cuiquam miraculum hoc reveletur.

17. Post haec visum est abbati Eusicium a coquinae officio submovere et custodiendis pecudum gregibus praeficere : quod officium Dei famulus Eusicius cum omni humilitate et mansuetudine suscepit. Ducitur ergo ad caulas tamquam fidelis pastor ovium et non mercenarius; cui etiam secundum abbatis imperium porcorum et armentorum cura mandatur, et ut horum omnium custodibus praesentet et ipse custodiret. Suscepto ergo servus Dei tantae rei onere, Dominum attentius exorabat ut sibi adesse dignaretur, quatinus ministerium sibi creditum inculpabiliter posset perficere. Exaudivit autem eum Dominus et affuit illi in omnibus. Eusicius ergo, partitis gregibus, dedit unicuique pastorem partem suam, partem quoque sibi retinuit. Proficiebant autem et multiplicabantur greges sub manu ejus.

Quod videntes et audientes fratres, qui semper bonis ejus successibus invidabant, cogitabant de ovili ejus, quod ipse custodiebat, furto aliquid rapere, ut invenirent unde ei possent calumniam inferre. Nocte igitur, competenti, prout sibi videbatur, hora, in prima scilicet cujusdam noctis vigilia, procedunt ad caulas ovium; et
 5 circumpicientes undique, comperiunt Eusicium in parte non longe a caulis secessisse, et pronum in terra Dominum intentissime exorare. Volentes igitur latenter introire ad quod venerant, post ipsum ponunt insidias, ne forte subito superveniens eos posset cognoscere. Sed canes illos sentientes et magnos latratus emittentes, eos in fugam verterunt. Qui cum confusione ad monasterium reversi,
 10 consilium inierunt ut canes qui eos fugaverant occiderent; quod ita fecerunt.

18. Post haec nocte quadam Eusicius in caulis, ubi erant oves, seorsum in parte procumbens in terram orationi insistebat, cum ecce duo lupi de silva egressi ex altera parte ovilis inter oves prosiliunt, dilaniare eas cupientes. Oves lupos adesse sentientes, huc illucque turbatae diffugiunt. Audito strepitu fugientium,
 15 Eusicius accurrit, et lupos inter oves latitantes repperit. Quibus ipse ait: *Praecipio vobis in nomine Domini ut hic maneatis et gregem istum custodiatis, donec mane revertar ad vos.* Et his dictis abiit ad ecclesiam ut oraret. Die vero illucescente, matutinali officio in ecclesia expleto, rediit Eusicius ad caulas, ut educeret oves ad pascua, et invenit lupos in ingressu stantes et custodientes
 20 ovile, sicut eis praeceperat; et benedicens Deum, qui facit voluntatem timentium se, dimisit eos in silvam, mandans eis ut singulis diebus facto vespere redirent ad eum et custodirent gregem pro eo, sicuti nocte illa fecerant. Qui abeuntes, juxta viri Dei imperium cotidie circa noctis crepusculum revertebantur ad caulas, et stantes in ingressu custodiam gregis semper agebant, donec mane facto vir sanctus
 25 ab oratione rediret et dimitteret eos.

19. Interea fama volitante miraculum hoc latere non potuit, sed a multis prius compertum et cognitum, ad abbatis quoque et fratrum omnium notitiam pervenit. Dicunt omnes quod vir sanctus singulis noctibus ovium suarum custodiam duobus lupis committens, ad ecclesiam pergit orare, et mane facto rediens, oves sanas et
 30 integro numero emittit ad pascua, luposque dimittit ad loca sua. Interim aemuli ejus fratres pertractant nocte, eo absente et solitis orationibus in ecclesia vacante, ad caulas ire gregesque disperdere, ne sine gregis sui damno se gaudeat Eusicius extitisse. Nocte igitur adveniente, cum scirent eum intra ecclesiam orationi incumbere, mittunt monachum unum cum duobus mancipiis ad caulas ovium, ut
 5 more bestiali gregem laniarent. Qui cum ad caulas venissent et intrare pararent, lupi, qui custodiebant ingressum, comprehendentes eos prostraverunt in terram, nullo tamen vulnere eos laedentes, sed pedibus tantum conculcantes et fortiter tenentes, ne evaderent donec vir sanctus rediret. Famulus autem Domini Eusicius, rem gestam per Spiritum sanctum cognoscens, oratione finita acceleravit redire; videtque monachum tamquam semianimem prae pavore jacentem sub pedibus lupi, eosque qui cum eo venerant sub pedibus lupi alterius jacentes nec se de loco movere valentes. Tunc vir sanctus lupos abscedere jubet; eos vero qui pro

ejus calumnia venerant, tamquam nihil laesi ab eis, ut ad monasterium revertantur praecepit. Idem vero monachus, cum pueris suis ad monasterium reversus, abbatis pedibus se provolvens, quae sibi contigerant enarravit. Quod cum audisset abbas, jussit vocari Eusicium, ut a pastoralis ministerio tolleretur; videbat enim quod fratres invidiae zelo accensi contra eum, quaerebant mala semper, 5 pro quo eorum peccato timebat omni congregationi grave aliquod infortunium evenire.

20. Audientes autem monachi aemuli ejus quod a pastoralis officio esset removendus, obiciunt ei porcorum numerum in sua custodia deperisse; quorum damnum, priusquam susciperetur, deberet monasterio restituere. In illis siquidem 1 diebus porci monasterii in nemus, quod silva Cherontis vocatur, propter glandis copiam ducti fuerant a pastoribus: quibus ibidem commorantibus, Gracianenses quidam latrones xiiij^{oreim} ex eisdem porcis furtim subriperunt; quod factum famulo Dei Eusicio nondum innotuerat. At ubi audivit a pastoribus ita contigisse, festinus properavit ad nemus, orans intra se Dominum ut numerum porcorum 1: integrum sibi redderet; nec fraudatus est a desiderio suo. Intrans siquidem praefatum nemus, invenit ibi apros secundum numerum porcorum qui ablati fuerant a latronibus; et minans eos ante se tamquam domesticos, perduxit eos ad pastores et sociavit ceteris porcis domesticis; et veniens cum pastoribus ante abbatem et omnes fratres, integrum porcorum numerum eadem hora resignavit. 2

21. Tunc abbas, videns sanctum virum Eusicium tanta Dei virtute et gratia praeditum, reddidit eum ecclesiae quasi tironem probatum, ut deinceps monachus cum monachis divinis tantummodo vacaret officiis. Factus ergo monachus, vir Dei Eusicius coepit totis viribus die noctuque sine intermissione Dei laudibus et devotis orationibus insistere, jejunia amare, vigiliis extendere, humilitatem sectari, caritatem amplecti. Sed in iis omnibus non quievit aemulorum ejus invidia. 2 Videntes enim qui eum oderant quod prae ceteris omnibus virtutum omnium in eo gratia refulgebat, invidabant et tabescebant. Interea accedentes ad abbatem, suadebant ei ut eum pistoribus praeficeret, non utilitatem aliquam ex hoc monasterio requirentes, sed quietis ejus gratiam perturbare et orationis instan- 3C tiam aliquatenus impedire cupientes. Persuasus igitur abbas fecit eum magistrum pistorum, sicut petebant. Inter cujus manus, divina operante gratia, omnis monasterii substantia, quae ad ejus ministerium pertinebat, multiplicabatur atque crescebat in duplum fere quam ante consueverat. Unde praedicti aemuli ejus, iterum cogitantes quomodo eum odiosum facere possent pistoribus qui sub 3S ipso erant, convocantes eosdem pistorum coram abbate et decanis monasterii, sciscitantur dicentes: *Quomodo fieri potest quod frater Eusicius de uno modio farinae nobis omnibus per duos dies panem sufficientem et abundantem ministrat, cum antea pistorum singulos farinae modios per singulos dies expenderent? Jure nobis videntur furti posse argui.* Jurant 40 illi se esse innoxios et ab omni fraude alienos; nescire vero se unde haec abundantia nova proveniat. Ab illo igitur die et deinceps pistorum magistrum suum Eusicium exosum valde habebant.

22. Interea supervenit beatorum martyrum Fabiani et Sebastiani celebritas, et panis defecerat in monasterio, nisi qui ipsa die coquendus erat. Accitis ergo mane pistoribus, vir Dei Eusicius rogat eos clibanum ad coquendum panes festinanter praeparare, ne pro dilatione escae suae fratres molestiam sustinerent.

5 Ipse vero cum aliis in ecclesia debitum celebritatis obsequium peragebat. Peractis tandem ex more missarum sollempniis, Eusicius exiit ut panem mensis imponeret. At pistoribus, pane crudo relicto et sublatis instrumentis cum quibus clibanus mundabatur et cum quibus panis in clibanum inferebatur vel efferebatur, sese occultaverant, ut sanctum Dei Eusicium ad iracundiam provocarent, cum

10 panem crudum reperiret quem coctum putabat. Veniens itaque Dei servus ad clibanum et panem crudum inveniens, clibanumque fortiter accensum, nullumque de instrumentis necessariis ibi esse, crucis signaculo fideliter se muniens et sacco quo induebatur rejecto, clibanum ardentem ingreditur, mundans eum veste sua, quam tenebat in manibus. Emundato igitur clibano a cinere et carbonibus,

15 exiens sicut erat nudus, panem propriis manibus intulit et disposuit per clibanum, intrans et exiens intactus et inustus ab igne. Quod cernentes pistoribus, qui latebant seorsum post parietem, timore pariter et stupore repleti, currentes cum fletu magno, paenitentiam agentes, nuntiaverunt abbati quae viderant. Statim ipse abbas omnesque monachi currunt ad spectaculum tantae et tam admirandae rei.

20 At famulus Dei Eusicius, audiens sonitum advenientium, cum adhuc nudus esset, recepit se in clibanum. Veniens autem abbas ad clibanum et neminem videns, mirabatur quo abisset Eusicius. Ipse autem intra clibanum stans orabat. Amoto igitur igne ab ore clibani, ut panis qui ibi erat extraheretur, reperiunt Dei famulum stantem intus et orantem. Abbate itaque jubente egressus, et suis quas posue-

25 rat vestibus reindutus, eum cum honore et reverentia magna ad ecclesiam deducunt, prostratique singuli ante pedes ejus, veniam sibi dari rogant pro iis quae in eum deliquerant. At ille, humilis et mansuetus, similiter prostratus in terram, rogabat eos ut surgerent Dominumque pro eo exorarent.

28. Igitur postquam audita sunt haec et alia beati viri facta, coeperunt undique

30 ad eum confluere, benedictionem sibi ab eo postulantes. Sed et de praedicto pane, quem vir Dei miraculose coxerat, plurimi infirmi cum fide accipientes atque gustantes, ab infirmitatibus variis quibus tenebantur liberati sunt. Cum vidisset ergo famulus Dei se a populo frequentari, gloriam mundi et jactantiam laudis humanae fugitans, elegit sibi locum solitarium prope ripam fluvii Cari non

35 longe a vico qui prius Scinniacus dicitur, ubi densitas silvae etiam animalibus prohiberet accessum. Hoc in loco diu latitans, virgis contextam composuit sibi cellulam, juxta quam cellulam parvum fecit hortulum. Victus ei gratior erat psalmodiarum frequentia et oratio assidua. Praeter sarculum et cultrum, vel etiam acum, nullum ferramentum habebat; hoc, quantum res poscebat, terram fodiens

40 excolebat. Quod quia dictu mirabile est, sine semine vel plantatione hortulus ejus holeribus sive aliis herbis ad victum necessariis abundabat. Unde ipse multotiens ex eisdem holeribus vel herbis fasciculos parvos faciens, per aquam fluvii

dimittebat, ut qui forte vellet, eos per aquas venientes exciperet, Deoque bonorum omnium largitori gratias ageret. Verum multi misso sibi munere gaudebant, sed unde vel a quo mitteretur omnino nesciebant.

24. Quodam denique die, dum vir Dei per horticulum suum deambularet, comperit bestiolam aliquam holera sua depavisse. Trahens itaque safculum, coepit **5** verrere per gyrum, praecipiens in nomine Domini ne transeat bestiola factum vestigium. Cum igitur nocte sequenti descenderet ad hortulum ut depasceret holera, poneretque pedem ultra metam quam sanctus praestituerat, terrae pedibus haesit, quasi in muscipula comprehensus. Die postera rediens vir Dei ad hortulum post meridiem, invenit leporem captum qui devastabat holera. *Quis te, inquit, **10** hortuli nostri custodem constituit? Ingredere ergo jam securus et esto de cetero nobis fidelis socius. Utere nobiscum nostro labore, ut tuum solatium sit nobis commune.* Ad hanc vocem ingressus est lepus tamquam domesticus, et factus est viri Dei comes assiduus.

25. Post haec, cum vir sanctus alia vice ad mundandum hortulum suum ab **15** herbis inutilibus quae eum occupaverant tempore meridiano exisset, conspexit apes herbarum flores decerpere, et unamquamque cum suo onere ad propria remeare. Qui statim praeceuntes insequitur usque ad locum habitationis earum. Quo invento et notato foramine per quod ingrediebantur et egrediebantur, vas quoddam, quod secum attulerat, opposuit foramini, dicens: *O mater apis, quae **20** ceteras regis, exi in nomine Domini de caverna tua quam inhabitas, et ingredere cum tuis omnibus vasculum istud quod tibi praeparavimus, et in ipso opus tuum operare.* Ad quam viri Dei vocem omnes apes illae de loco suo egressae sunt et in vas, quod sanctus Dei eis paraverat, cum illud signasset, introierunt. Tunc vir Dei ad hortulum suum regressus, vasculum cum apibus **25** ibidem collocavit. Ex tunc apes illae multiplicato fetu multa examina de se produxerunt, quae totum hortulum illum per circuitum repleverunt.

26. Non multo post tempore elapso, cum Dominus servum suum manifestum facere voluisset ad laudem et gloriam nominis sui et plurimorum aedificationem, contigit Carum fluvium, qui cellulae beati viri proximus erat, inundatione aquarum **30** ita excrevisse ut plana et nemora in circuitu ejus aquarum abundantia cooperiret. Eo igitur tempore quidam per praefatum fluvium remigantes, casu, immo divino nutu, deveniunt ad locum in quo sanctus Dei manebat. Et sicut de filiis Israel quondam mare rubrum transeuntibus scriptum est quia aquae eis erant pro muro a dextris et a sinistris, ita et huic sancto divina potestas contulerat, **35** nisi quia etiam aliquid ei addidisse videtur. Illis enim crant aquae pro muro a dextris et a sinistris; isti vero erant aquae pro muro non tantum a dextris et a sinistris, sed etiam ante et retro in modum coronae cingentes ejus habitaculum et nihil eorum quae ad illum pertinebant attingentes. Sic olim cum per universam **40** terram Aegypti tenebrae essent, dicit Scriptura quia ubicumque Israel habitabat, ibi lux erat. Refert etiam beatus Gregorius in libro dialogorum, in Veronensi urbe Thesim fluvium in tantum excrevisse ut usque ad superiores fenestras eccle-

siae aqua pertingeret, nec tamen intrare praesumpserit. Ibi autem maceria lapidum erat opposita, hic vero solummodo spinac et arbusta aquarum inundationem ne procederet detinebant. Sed de his hactenus ; cetera prosequamur.

27. Nautae videntes virum Dei in mediis aquis sine aquis stantem securum et orantem Dominum, repleti stupore et admiratione, venerunt et narraverunt omnibus mirabilia Dei magna quae viderant. Audiens autem hoc abbas ejus Severinus, qui eum monachum fecerat, sicut superius dictum est, et omnes fratres, mirabantur valde. Et videre eum cupientes, alii navigio, alii pedibus, prout poterant, ad eum avidè properabant. Quos sanctus vir Eusicius advenire sentiens, extra cellulam occurrit eis, interdicens ne spineta vel arbusta quae circa cellulam erant dissiparent. Repentes igitur genibus et cubitis, et flentes prae gaudio quod eum reperissent quem se amisisse dolebant, venerunt et prostraverunt se in terram coram eo. Ipse quoque, pietate motus super eos, ad terram similiter flens et pectus tundens provolvitur, et sic tandem eos devotus suscipit.

28. Audita igitur viri Dei fama, ex omni parte ad eum conveniebant. Sed cum pro densitate silvarum ad ejus habitaculum penetrare non possent, desiderio tamen videndi eum aestuantes et benedictionem ejus postulandi, succisso nemore latas undique struunt vias ad ejus cellulam dirigentes. Veniebant ergo ad eum multi variis infirmitatibus laborantes ; quibus orationum suarum obtentu beneficia sanitatis impetrabat et incolumes factos remittebat ad propria gaudentes. Inter quos juvenis quidam de longinqua regione a parentibus suis ad eum adductus est, qui tumente collo et capite artatisque faucibus et gutture solitos meatus escarum funditus amiserat. Vir autem Dei videns juvenem miserrimum, dolori ejus humanissime compatiens, sumpto oleo in nomine Domini sanctificato, linivit ex eo guttur ejus et fauces, et signans eum sanctae crucis signaculo, reddiditque eum parentibus suis sanum et incolumem, gaudentemque cum eis remisit ad propria.

29. His peractis, revertentibus ad monasterium monachis, solus abbas cum duobus fratribus, Romano scilicet atque Leonardo, vita satis praeclaris, diebus aliquot cum sancto et venerabili viro Eusicio remansit, actus ejus plenius addiscere cupiens vitaeque sanctitatem magis imitari desiderans. Horum etiam veridica relatione cognovimus haec et alia satis multa quae per eum Dominus in loco illo fecit mirabilia. Referebant enim nobis quendam forte apiastrum viri Dei noctis tempore introgressum, qui melleum vas inde furtim subripiens super humeros impositum tollere conabatur et abire, et consumpta tota nocte eundo atque redeundo, egressionisque ejus aditum nulla ex parte reperiens, stupefactus toto noctis spatio fixus manebat, nullo modo onus deponere valens quod erubescens sustinebat. Mane vero, orto jam sole, extra cellulam suam egressus sanctus Eusicius, ubi conspicit furem apibus oneratum iter replicantem per gyrum, inquit : *Heu, mi care, onus quod portas jam fatigatus depone. Nam si melliflui nectaris sapor est tibi curae, nobis est intus quod tibi juste donemus.* Statim reus unde sustulerat vasculum, ibidem verecundus reposuit

ipsum. Quem deinde vir sanctus introducens ad se, et cibo refecit et, dans ei de melle quantum volebat, in pace dimisit, pollicentem numquam se amodo sancto Dei talia facturum.

30. Abbas itaque Severinus, spiritualis pater ejus, videns haec et alia plurima sancti Eusicii admiranda opera, et quia ad eum de remotis terrarum finibus viri **5** honorati, praesules etiam et abbates, comperta sanctitatis ejus fama confluebant, oboedientiae auctoritate constrictum monasterio suo cui praeerat illum praefecit, et virga pastorali quamvis invitum plurimumque renitentem suscipere coegit. Sic vir Dei Eusicius dum suo iudicio omnium esse voluit novissimus, Dei dispensatione factus est omnium praelatus. Inter quos quantis virtutibus quantisque **10** signis ammirandus extiterit, non est nostrae facultatis evolvere. Sed nec nos omnia ejus gesta novimus; pauca tamen, quae nobis comperta sunt, ad Dei laudem fidelibus legenda relinquimus.

31. Locus in quo Dei famulus Eusicius manebat sine lapidibus et saxis omnino erat, et non inveniebat unde basilicam construeret. Dicebatur autem ei a quibusdam quod trans flumen magna esset copia lapidum, unde opus suum posset perficere, nisi quia navis vel vehiculum non erat ut posset eos devehere. Sed et prope locum illum ferebant esse fluvium, cui nomen erat Confluens, eo quod duo fluvii ibi in unum confluunt, ubi daemon commanebat qui a vulgo dicebatur Neptunus, qui quoscumque infra milliarium unum supra vel infra navigantes sentiret **20** submergebatur et necabat. Hunc tamen daemonem vicini loci illius Trabaudum nominabant, eo quod a quibusdam a se deceptis ita se vocari fecerit. Istius ergo timore perterriti omnes qui iter agebant secus locum transire vel remigare trepidabant. Mane vero apprehensis beatus Eusicius operariis, ad colligendos et coacervandos lapides eos trans flumen conduxit. Videns autem eos prae timore **25** monstri illius ipso absente ibi non esse securos, ait eis: *Si videritis, fratres, adversum vos phantasma illud insurgere, cito securi intromittite vos intra circulum hunc. Continuo enim discedet a vobis.* Sumens quoque vir Dei de arena quae erat ante eum et ponens in gremio suo, circuibat arva, quae erant petrosa, spargens post se harenam ipsam, et munitionis eis refugium **30** demonstrans, dicebat illis: *Manete hic securi, diurnum opus vestrum sine terrore perficientes.* Statimque relictis illis ad propria reversus est, tota deinceps die, sicut semper faciebat, orationibus vacans usque ad noctem. Nocte itaque superveniente, cum vidisset operarios suos non redire, quos ad colligendos lapides trans flumen dimiserat, timens ne adversi aliquid passi fuissent, **35** tunica exutus vadum quod prope erat pertransiit, concito gressu tendens ad locum ubi eos dimiserat. Cumque circuiens clamaret ubinam essent, latitabant enim prae timore phantasiae, trepidi venerunt ad eum. Quibus dixit: *Quid timidi estis, fratres? Confitemini Domino et invocare nomen ejus: ipse enim protector est vitae nostrae.* Illi autem, referentes quae sibi contigerant, dicebant ei: *Domine, statim postquam decessisti a nobis, monstrum istud de flumine exiens, quasi equus niger, ut nobis videbatur, fremebundus*

nimis cum impetu multo veniebat ad nos; et cum venisset ad metam quam de harena feceras, restitit et transire non poterat. Currrens autem in circuitu agri, quaerebat si forte aditum inveniret quo intraret ad perimendum nos. Sed cum videret harenam in circuitu nostro per totum
 5 *quam ipse sparseras, revertebatur ad flumen et tamquam ibidem submersus evanescebat. In hunc modum ter hodie, non tamen eadem sed alia et alia specie, illusit nobis. Unde nimio timore perterriti, latuimus usque modo et terminum quem constitueras praetergredi non ausi fuimus; sed et laborem nostrum diurnum perficere non potuimus.*

- 10 **32.** His auditis, vir Dei Eusicius, assumens secum eosdem operarios mox ad domum revertitur, eisque mercedem suam reddidit, secundum quod scriptum est: *Non morabitur opus mercenarii tui apud te usque mane.* Sequenti vero die, primo mane, convocans operarios illos, ad praedestinatum opus reduxit, praecipiens eis ut in nomine Domini opus suum sine terrore perficerent. Ipse
- 15 vero sumens myricam praecisam, mundavit terram ubi sparserat harenam, quasi cubitorum ⁱⁱⁱⁱ ingressum patefaciens. Quod cum fecisset, stans juxta quasi ostiarius aditum observabat. Et ecce circa horam diei primam monstrum illud, tamquam vir armatus, sedens super equum nigrum, cursu rapido usque ad determinationem harenae, quam vir sanctus altera die fecerat, properabat. Quo cum
- 20 pervenisset, stabat sicut fecerat nec introgredi valebat. Currrens vero venit ad introitum illum quem sanctus Eusicius observabat, deflectensque equum cui insidebat, velociter se intro misit. Confestim surgens sanctus Eusicius iterum aspersit harenam super terram unde eam tulerat, ne rediens inimicus locum immunitum inveniret et exiret. Videns autem vir Dei operarios suos perterritos ad se
- 25 confugere, pergens eis obviam: *Nolite*, inquit, *timere.* Et haec dicens, insequebatur currentem intra circuitum malignum et foras exire non valentem. Cum ergo vir sanctus diu illum insequendo et non comprehendendo fatigatus nobis videretur, jussit in nomine Domini eum stare: et statim, quasi ferreis catenis esset astrictus, mansit immobilis. Mox autem sanctus Eusicius, arrepto baculo
- 30 quo imbecilles sustentabat artus, percutiebat crebris ictibus inimicum, increpans eum et dicens: *Quid operarios nostros terruisti? Cur perdere pretium nostrum irrito labore fecisti? Descende ergo restaurans, perditionis auctor, opus nostrum, quod tam heri quam hodie ad nihilum deduxisti.* Nobis ergo tremantibus atque stupentibus videbatur quod quasi duo homines saxa et
- 35 lapides per campum jacentes summa cum velocitate colligerent. Nos vero stantes cum stupore aspiciebamus, nihil laborantes. Post haec vir sanctus Eusicius, videns quosdam praegrandes lapides de terra paululum sursum prominentes, dixit eis: *Tollite hinc lapides istos usque ad cellulam nostram trans flumen.* Continuo illi assumentes lapides illos, quos vix quattuor boves, si in
- 40 carro levati fuissent, de loco illo movere possent, cum omni velocitate et facilitate a radicibus evulsos humerisque suis impositos usque ad designatum sibi locum sine dilatione transtulerunt; itemque revertentes, quicquid de minoribus

lapidibus congestum fuerat ad eundem locum in momento deportaverunt. Quibus peractis, dicebant sancto viro : *Domine, jam satis est quod laboravimus ; jube nos ergo hinc discedere.* Quibus sanctus dixit : *Unde huc advenistis ?* Qui dixerunt : *Ab Adriatico mari in hoc loco advolantes cum tempestate maxima mediante augusto mense venimus quasi secunda noctis vigilia 5 transacta. Non rogamus ut nos remittas illuc, sed ubi quietius habitare valeamus. Illic enim intolerabilis locus est, ubi vorago cuncta ad se trahit et eadem reddit, de quo procedunt saevissimae tempestates. — Non est meum, ait sanctus, requiem dare vobis ; illi potius hoc competit qui propter superbiae vestrae vitium in hoc vos detrusit exilium. Ubi 11 ergo vos ipse manere praecepit, ibi in ejus nomine vobis praecipimus ut maneatis.* Statimque eis recedentibus, neminem vidimus nisi sanctum Euscium : qui et nobis praecepit ne ulli ista panderemus ; sed nos divina magna quae vidimus, silentio premere nequivimus.

33. *Iis etiam diebus Childebertus, rex Francorum, moto exercitu suo, ad debellandum Hispaniae terram, propter Almaricum, qui sororem suam sibi conjugio copulatam satis indigne tractabat, ire properabat. Qui dum transiret per fines Bituricos ea parte ubi sanctus Euscium manebat, audivit de eo et de actibus ejus a beato Deodato ceterisque multis fidelibus qui ei referebant, et decrevit peracto negotio pro quo ibat per eum reverti, seque ejus orationibus commendare eum- 21 que datis muneribus honorare. Mittensque ad eum rogavit ut interim pro se suisque Dominum exoraret, et si quid de eventu suo sentiret, per internuntios quos direxerat illi mandare dignaretur. Qui regale mandatum humiliter suscipiens, regis conflictus cum Almarico prospere vaticinavit futuros. Quod audiens rex laetior de cetero peragebat iter suum. Tandemque auxiliante sibi Domino optata 22 potitus victoria, dum redit ad propria, per hominem sanctum venire festinat. Ad quem cum pervenisset, osculum pacis ei obtulit, narrans universa sibi prospere contigisse, sicut ille praedixerat. Praecepit itaque rex viro sancto circiter quindecim libras argenti dari ad aptandas sibi necessarias officinas ; sed et quicquid aliud ab eo petere vellet, promisit se libenter ei daturum. Quod audiens 23 servus Dei, vidensque multitudinem captivorum qui abducebantur ab exercitu regis, prece supplicii petiit ab eo ut eos sibi daret. Cujus petitioni rex benigne annuens, jussit omnes captivos ei sine mora dari.*

34. *Multi itaque eorum qui captivos tenebant, tum quia virum sanctum contristare nolebant, tum quia praecepto regis resistere non audebant, reddiderunt 24 eos. Vir autem sanctus accedens ad eos qui potentiores erant et regio mandato nolebant acquiescere, rogabat ut vel accepto pretio pro redemptione eorum captivos illi redderent. Abeunte ergo rege cum exercitu suo in pace, sanctus Euscium captivos omnes, quos vel prece vel pretio a rege vel ab exercitu ejus impetraverat, his verbis alloquitur, dicens : *Viri fratres, qui hic praesentes estis, quicumque 41 ex vobis ad patriam suam reverti cupiunt, cum pace Dei et nostra revertantur ; qui autem hic nobiscum remanere voluerint, cum gratia Dei**

maneant, et consortes et comparticipes nostri fiant. Iis ergo qui reverti ad suos voluerunt, vir sanctus stipendia ad viaticum congrua largitus est. Qui autem cum eo stare voluerunt, tamquam filii ab eo educati sunt. Quibus etiam terram quae ad ejus territorium pertinebat excolendam tradidit, partiens eam singulis 5 prout competere videbat; sed et silvas eis concessit, ut eas succiderent et terram colerent. Opera quoque quae inter manus vir sanctus habebat, horum fretus auxilio cum caritatis gratia paulatim cotidie consummabat.

35. Reverso igitur rege cum omni exercitu suo in Gallias, decrevit militibus suis congrua laboris et servitii sui stipendia reddere et munera singulis condigna 10 largiri. Erat autem inter eos nobilissimus quidam de genere regio, Vulfinus nomine, moribus honestus, fide praeclarus, qui vita atque justitia cunctos praecelebatur. Hic itaque sicut et ceteri remunerationis suae praemium a rege exspectabat. Cui quia celebre sancti viri Euscii nomen innotuerat, petiit a rege ut terram super Carum fluvium illi donaret. Cui rex animo libenti concessit quicquid postulaverat. 15 At ille, statim reversus, ad virum Dei venire festinavit, ejusque voluntati se et sua omnia condonans, ex iis quae a rege sibi data fuerant sancto viro ad sustentationem fratrum qui cum eo erant plurima largitus est. Dedit ei etiam totam terram quam habebat inter aquas Furonis et Cari usque ad Montis viculum, ipsum etiam mansum duodecimum cum aliis undecim; alia parte quidem omnia de omni terra 20 quae contigua habebatur, a loco cujus vocabulum Confluens appellatur usque ad Nuceti terminum: una de parte Cari fluvius circumfertur, altera Salidra vocatur, cujus aquis accolae loci illius fruuntur. Has etiam terras usibus suis donavit, ferme cum Prisciniaco simul duodecim mansi eodem modo Dei famulo testamentum confirmavit, ut fratres qui ibidem Deo servirent inde vivere possent. Praeter 25 has quidem et alias destinavit similiter sub eodem testamento dari terras aliis in locis dispersas, sicut Cardonis villula montisque Choloti terra, ceterasque quarum usus securitas taediumque scribere non permisit; quae sub nomine beati Euscii usque in hodiernum diem vocantur et coluntur. Ipse vero venerabili Euscio monasterium in quo primum se monachum fecerat subjugavit, quod regalis 30 auctoritas teste privilegio commendabat; atque membrum caput effectum obtinuit cuncta quae ante pertinebant duabus ecclesiis principalibus, quarum una Patricia vocatur, altera sub hac uno fere milliario distans, quae a monasterio nomen accepit et Monasteriolum appellatur.

36. Necnon et aliae villulae quae prius juri capitalis ecclesiae semper oboe- 35 diverant, postea sub nomine beati viri praefatae cellulae oboediverunt et usibus ejus deputatae sunt. Quarum haec sunt nomina. In eodem episcopatu prima est cellula beati Phaledi cum praediis suis; secunda, Galgensis ecclesia; tertia, quae Gebras vocatur; Palmericus quarta ac Simpliciaci ecclesia, cum ea in qua corpus beati humatum fuisse credimus, quae et Varenae dicuntur. Deinde super alveum 40 fluminis Mosidovislii basilica eadem quae Viovisi de septem monachis ecclesia constructa in honore beati Petri, Cosmi quoque ecclesia. Haec omnes in episcopatu Biturico. In episcopatu vero Aurelianensi datae sunt ei istae: Noverii ecclesia

una, Billetum secunda, Cubitorum villa tertia, Bisciacus quarta, Cameracus quinta, sexta et ultima Mons Etaldi. Has Theodardus vir nobilissimus, suscepto monacha habitu, accrevit de hac quae juxta locum sita est, cujus vocabulum Soiani dicitur, cum ejusdem terrae mansionibus quinque. Childericus quoque, praepotens ac magnificus homo, dedit sancto Euscio terram cum duabus villulis sub titulo Turonensi, quarum unam Miraculum, alteram Angionem appellant.

37. His omnibus praediis et possessionibus, ut praediximus, potestati sancti Euscii a viris fidelibus attributis, idem sanctus xiiij^{to} postea vixit annis, corpus suum castigans et in servitum redigens, jejuniis et vigiliis multis et orationibus vacans assiduus. Demum cum viribus corporis se sentiret omnimodis destitutum et oculi ejus caligare coepissent, videns quod regiminis onus jam sustinere non posset, convocatis ad se universis fratribus, allocutus est eos de pace et concordia inter se habenda et de ceteris quae ad animarum suarum salutem expedire sciebat. Finita vero exhortatione sua, osculatus est singulos, et benedicens eos ait *Ecce, fratres, cursum meum consummavi, et dies resolutionis meae prope est. Nunc ergo, dum adhuc supersum, eligite aliquem ex vobis ad regimen vestri idoneum, ne lupus rapax dispergere valeat gregem quem Dominus Jesus Christus sub nostra cura integrum custodivit.* Ad hanc vocem frater huc illuc prostrati cadebant, fletibus et cum suspiriis deprecantes ut oves, pro quibus tot vigilaverat noctes totque labores sustinuerat, sine pastore non deserat sed ipse magis provideat cui Deo auxiliante gregem suum committat. Tunc sanctus indixit fratribus triduanum jejunium, monens eos ut orationibus insisterent Dominique misericordiam exorarent, quatinus idoneum daret eis pastorem. Interim ostensus est eis in visione unus eorum, qui dicebatur Leonardus. Convocatis itaque omni coetu monachorum ante patrem sanctum, petunt omnes sibi dari in pastorem fratrem Leonardum. De quo plurimum gaudens vir sanctus, quod unanimiter ab omnibus peteretur, libentissime concessit, eique quamvis invito virgam pastoralem tradidit. Assumpto vero regimine idem Dei servus Leonardus, in omnibus suis, quoad vixit, venerabilis patris sui sancti Euscii imitator studuit esse perfectus.

38. Imminente igitur die dormitionis sancti patris Euscii, convocatis ad se fratribus rogat se ab eis in oratorium deferri. Facta autem ibi oratione sua ad Dominum, rogavit ut ad cellulam in qua quiescere solebat eum referrent, et super solum nudum cinere superjecto ibi eum reclinarent. Affuerunt autem ex vicinis locis plurimi abbates; duo etiam episcopi, rem ignorantes, ibi convenerunt. Cum autem horam suae egressionis pater sanctus adesse sentiret, levatis oculis ad manibus sursum ad Dominum, oravit dicens: *Domine Pater, jube animam meam recipi in pace.* Et cum hoc dixisset, obdormivit in Domino. Postera vero die, quae est v^o kalendas decembris, fratres corpus beati viri in crypta, quae nunc usque manet, cum hymnis et laudibus collocaverunt.

VITA S. LEONORII (Cfr. supra, p. 122, 4°).

Vita sancti Leonorii episcopi et confessoris.

1. Post passionem et crucem et resurrectionem Domini nostri Jesu Christi apostolica per universum mundum crevit praedicatio, ita ut multi, relinquentes
 5 superstitionem vacuam paganorum, crederent Dominum nostrum Jesum Christum totius mundi esse redemptorem atque salvatorem, verumque Dei esse omnipotentis filium, cum sancto Spiritu eidem coaeternum et consubstantialem, confiterentur. Deo ergo, qui omnia antequam fiant scit, qui summum est bonum atque omne procedit bonum, providente, totum perlustrans mundum veridica doctrina,
 10 Britannicam aggressa est illustrem provinciam. Temporibus igitur Gilleberti Britonum regis, in tellure Temetiana, praefatae regioni contigua, vir exstitit nobilissimus, mente tota catholicus, nomine Beteloc, utens solatio conjugis, Alma nomine. Utrisque nocte quadam toris cubantibus per angelum in visione revelatum est quod illis nasciturus esset filius, quem natum Leonarium * nominarent, doctri-
 15 nisque liberalibus traderent edocendum.

* sic hoc loco, deinceps Leonorius.

2. Nato autem puero, cum annorum esset quinque, angelico praecepto parentes duxerunt eum ad scholam et commendaverunt Heltuto viro sapientissimo. In tantum autem super Christi puerum divina fulsit gratia ut prima die litterarum omnium apices agnosceret, in secunda conjunctiones earundem sciret, in tertio
 20 vero scribendi notitiam, Spiritu sancto illuminante, recte componeret. Processu temporis denique in Scripturarum scientia divinisque laudibus nemini secundus tunc temporis floruit. Fama itaque sanctitatis ejus exhibit, quatinus ex omnibus provinciis multitudo populorum frequenter ad videndum eum veniebat et multa ei munera deferebat. Sanctus autem Leonorius illa munera accipiens, egenis,
 25 orphanis atque viduis distribuebat et nihil ad usum suum reservabat.

3. Cumque xv annorum tempus haberet, omnes regionis illius homines, viri simul et mulieres, uno consensu, una voce, ad episcopatus honorem venire eum cupiebant atque exhortabantur. Ille vero ita respondens ait : *O viri fratres, quid me ad tanti ponderis sarcinam cupitis in juventute provocare?* Respondens autem Heltutus magister ejus dixit : *O carissime fili, nihil tibi puerilis aetas, quia totus es mente perfectus.* Et omnis populus ita inquam aiebat : *Voluntas Dei est, et tu quare vis illud respuere?* Sanctus vero Leonorius ita respondit : *Quia timeo, carissimi fratres, pro tanto pondere peccatum incurrere.* Et hoc nisi per revelationem sancti Spiritus illi revelatum fuisset,
 30 nec per deprecationem neque per minas hominum accepisset. Nocte igitur insecta, ecce vox divina eum alloquitur, ita dicens : *Dilecte Dei Leonori, noli hoc quod tibi a Domino conceditur, cuncto populo una voce deprecante atque volente, abrenuntiare.* Ille autem, a somno evigilans, omnia per ordinem revelavit omnibus. Audiente hoc omni populo, gaudio gavisus est magno et gra-
 40 tias egerunt omnipotenti Deo, dicentes : *Gratias tibi referimus, omnipotens*

Deus, qui nobis ex nostra gente talem pastorem atque praesulem dignatus es concedere.

4. Cumque ad eum ordinandum tres episcopi cum multitudine populorum ad diem ordinationis sollempnem convenissent et eum in cathedram episcopalem sedere fecissent, cum ad genua flectenda fratres jactarent se, vidit sanctus Dubri- 5
cius archiepiscopus, una cum Heltuto magistro, columbam caelitus emissam per fenestram sursum apertam descendere et super sanctum Leonorium sedere, non, ut est moris, aut fugitare vel volitare, sed semper sine ullo periculi metu, discurrentibus undique per ecclesiam ministris, immobiliter stare; et super scapulam ejus dextram constanter inhaesit tamdiu donec officium ordinationis totum ab episcopis consummaretur. Hoc in ecclesia nulli admirabile signum visum fuit, nisi tantum episcopo Dubricio et Heltuto magistro et uni diacono, qui calicem tenebat et evangelium legerat. Et sic immobilis illa columba stetit super eum donec post missam de eucharistia communicaret. Deinde tantum stuporem episcopus et magister inter se invicem admirantes, venerunt ad sanctum Leonorium, ut jam non terrestrem, sed caelestem, indubitanter confirmarent militem esse. Et Dubricius, relictis omnibus in pace, sanctum Leonorium frequenter benedicens, ad domum remeavit. Sanctus vero Leonorius ita admirabilis atque ineffabilis in Dei opere crecebat ut de die in diem quasi per scalam spiritalem ascenderet atque altius in summo honoris culmine, et renovato in melius cotidie usu, cerne-
retur erigere.

5. Quadam vero die, dum archidiaconus suus ante illum legeret evangelium, ubi Dominus ait: *Nisi quis reliquerit patrem et matrem et filios et sororem et agros, non potest meus esse discipulus*, Spiritu sancto ei inspirante, cogitavit ut discipulus Christi efficeretur et ista omnia relinqueret, et quacumque 4
pergere Dominus illi revelare voluisset pergeret. Haec autem eo cogitante, venit ad eum divina vox, ita dicens: *Dilecte Dei Leonori, bene cogitas, et ultra mare pergere ne differas, quia gens magna illic exspectat adventum tuum, ut eam convertas ab erroribus paganorum*. Ille autem laetus, evigilans a somno, omnia quae ab angelo Jesu Christi vidisset et audisset, convocatis 3
secreto ad se fratribus, enarravit illis omnibus. Illi autem aliquanti tristes, aliquanti laeti, sicut mos est, responderunt dicentes: *Domine pater, fac hoc quod tibi placet, et sequimur te in omni parte quocumque volueris ire*.

6. Postea vero, sine ulla mora, lugentibus et flentibus omnibus ibidem in eadem regione manentibus, venit ad mare cum omni comitatu suo, et statim 33
invenit ibi constructam navem ultra mare navigare paratam. Et repperit in ea tres viros veste candidissima vestitos, et salutavit eos ita: *Pax vobis, carissimi fratres*. Et illi respondentes dixerunt: *Et tu, ave, dilectissime Jesu Christi sancte Leonori. En tibi tuisque fratribus paratam habemus a Domino Jesu Christo navem, ut ibi eas quo ejus te conduxerit voluntas*. At ille 40
gratias agens Domino, ascendit in navem cum suis discipulis lxxⁱⁱ et binis, exceptis aliis hominibus istis servientibus. Illi autem tres viri, quos sanctus Leonorius

in navi, constituerunt se navigare. Unus fuit in prora, alter vero in navis stetit, omnia quae navi erant construens, tertius vero gubernator. Navigantibus autem illis per mare magnum et spatiosum, cum in medio evenissent, ecce procella venti magna flavit, et ita mare tumultu in circum et undavit ut navis nec ante nec retro posset movere. Illi autem qui erant timuerunt magno timore, aestimantes se in mare mergi, et jactastatim paene omnia quae secum habebant in mare, similiter et sancti i altare, eo dormiente. Et confestim accedentes ad eum, suscitaverunt centes : *Pater sancte, ora pro nostra salvatione, quia cito timemus*. Et sanctus Leonorius sciens et videns altare suum jactatum, qui aestimatum in mare, contristatus est valde. Tamen in Domini misericordia conlevavit manum suam et benedixit eos, dicens : *Salva nos, Domine Jesu, ne pereamus*. Et statim obmutuit mare et cessavit ventus; et miratines qui ibidem aderant, dicentes : *Vere magister noster sanctus ius athleta Jesu Christi est fidelissimus, cui omnia oboediunt la in caelo similiter et in terra*. Et cito sine mora, una eademque nrisio gubernante, pervenerunt ad portum, sine ullo labore, quem desit prosperum.

scendente eo de navi, vidit duas columbas nive candidiores ante navem es et ejus altare, quod fratres sui jactaverunt in mare, unguis suis de eo ; ad quod dixerunt ei : *Sancte Leonori, signifer Jesu Christi, en llare deferimus tibi. Gaude et confortare in fide sanctae Trinita-onfirma fratres tuos, quia Dominus Deus tuus comitatur tecum unque loco amodo perrexeris. Hoc tibi et omnibus hominibus sit, quia quicumque in hoc tuum altare stulte juraverit, amodo entum vivens ad annum perveniet plenum, quia manu Jesu dextra de profundo maris fuit elevatum et angelicis manibus ue deportatum*. Sanctus namque Leonorius ita respondens dixit : *Gr-ago, Domine Jesu Christe, qui consolatus es et adjuvasti me; et r magnam misericordiam et clementiam tuam, piissime Domine, irmes et corrobore fratrum meorum corda in tua fide, ne de-pro egestate in ista incognita regione*. Et ecce vox de caelo ita re- : *O dilecte Dei Leonori, memor esto quemadmodum Dominus pavit unnos priorem populum in deserto, atque simili modo Dominus hristus ex quinque panibus et duobus piscibus quinque saturavit hominum exceptis parvulis et mulieribus, quia omnipotens est Do-Iesus Christus, et potest mensam parare populo suo in deserto, sicut ita ait : Domini est terra, et reliqua, et iterum : Jacta in Domino tuam, et reliqua, et iterum : Junior fui, etenim senui, et non vidi derelictum, et cetera*. Viri autem illi tres, quos sanctus Leonorius in perit et qui ei nautae per mare fuerunt, numquam postea comparuerunt. Et non multum vero temporis, cum sanctus Leonorius in secretiori

loco orationis causa a fratribus separatim se dedisset, ecce unus astitit passer candidissimus ante illum super unum lapidem, spicam frumenti in ore tenens et more alitis eum pollicans. Hoc videns sanctus Leonorius, pro admiratione se signo signavit sanctae crucis, dicens : *Domine Deus omnipotens, creator omnium, dux peregrinorum, pater orphanorum, qui dominaris et gubernas omnium saeculorum essentiam, cujus potestas nec incipit nec desinit in saecula saeculorum, te adoro, te laudo et benedico, et deprecor misericordiam tuam magnam ut non sit mihi hoc pro tentatione daemonum, sed, si fieri potest, in tuorum consolatione servorum, qui pro tui nominis amore omnium solatia reliquerunt amicorum et in nullo alio fiduciam habent nisi in te, rex saeculorum.* Et cum hoc dixisset, avis volavit et exivit. Et statim sine ulla mora ad eum, aliam in ore deferens spicam, revertitur, et ante pedes ejus descendit et in circuitu illius quasi illi congaudens frequenter volitavit, non quasi avis indomita, sed sicut domestica. Sanctus vero Leonorius, hoc videns, intellexit divino auxilio ei et fratribus illud mirabile factum fuisse monstratum; et vocavit unum de fratribus suis et dixit, illi : *Vide, frater, quod mihi Dominus et magister noster Jesus Christus in istum locum desertum monstrare dignatus est. Vade diligenter et sequere passerem illum quocumque ierit.* Et revertens ad volucrem, dixit illi : *In nomine Jesu Christi magistri mei, redemptoris atque salvatoris mundi, cui omnes oboediunt creaturae, bestiae terrae, volucres caeli et pisces maris, praecipio tibi ut lento volatu antecedas illum Dei famulum usque ad locum de quo illas adportasti quas modo video spicas.* Avis igitur illa, hoc audiens, appropinquavit ante pedes sancti Leonorii, et quasi licentiam volandi inquirens, elevavit se in aerem et descendit super scapulam fratris secum euntis ad dextram. Dein perrexit ales, et frater secutus est eam, Deum laudans ita dicendo : *Perfice, Domine, gressus meos in semitis tuis, ut non moveantur vestigia mea,* et iterum : *Vias tuas, Domine, demonstra mihi, et semitas tuas doce me.* Avis autem volabat et reciproco volatu iterum atque iterum ad fratrem revertebatur. Perrexit autem famulus Dei, et passer antecedebat eum, usque ad locum in quo meta erat cunctis annonis gratissima hederarum diversarumque herbarum foliis undique cooperta. Videns autem idem frater, gaudio gavisus est magno, et gratias agens Patri et Filio et Spiritui sancto, reversus est ad magistrum suum sanctum Leonorium et indicavit ei quemadmodum avis ad illum mirabili dispensatione Dei conduxit locum. Sanctus autem Leonorius, laudans et benedicens Dominum Jesum Christum, qui tale in deserto suis famulis praeparavit auxilium, venit ad fratres suos et dixit eis : *Gaudete et exultate, carissimi fratres, quia in vobis impletum est quod Dominus in evangelio suis ait discipulis : Alii laboraverunt, et vos in labores eorum introistis.* Tunc una voce laudaverunt Deum omnipotentem, ita dicentes : *Te Deum laudamus, te Dominum confitemur,* usque in finem. Post hoc vero vocavit sanctus Leonorius secreto ad se fratres suos et dixit ad eos :

Eia, milites Christi, firmam habetote in Domino fidem atque spem, et pensate ut illius beatitudinis, quam psalmista David ad omnem promittit hominem, dicens : Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es et bene tibi erit, et participes efficiamini. Et iterum : Non manducet qui non laborat. Et rursus alius sapiens ait : Fac aliquid operis, ut diabolus te inveniat occupatum, quia otiositas inimica est animae. Et iterum : Labor improbus omnia vincit. Avis autem illa, per quam hoc sancto Leonorio et suis fratribus demonstratum est auxilium, numquam postea in illa tota regione ab ullo homine visa est, quia, sicut toti homines affirmaverunt atque testificave-

10 runt, angelus Dei omnipotentis in specie alitis fuit.

9. Post hoc vero praeparaverunt se fratres unanimiter laborare, et coeperunt silvam abscidere et incendere, et aliquanti ex eis trahebant ligna concisa et jactabant ea in mare, quia super ripam maris erant; fecerunt autem hoc per 15 iij^{or} hebdomadas plenas. De galli cantu celebrabant nocturnas vigiliis et matutinas laudes; mane facto, introibant in obpeditiam laborando; similiter et cum labore decantabant eorum horas canonicas constitutas, hae sunt prima, secunda, tertia, sexta. Ad horam vero nonam appropinquantes, recedebant ab opere et ad suum pergebant oratorium, laudantes et benedicentes Patrem et Filium similiter et Spiritum sanctum, ita dicendo : *Benedicite, omnia opera Domini, Domino,*

20 *laudate et superexaltate eum in saecula, usque in finem; dein vero celebrabant eorum missas, et postea exhibant ad refectionem; et antequam ad mensam accederent, accipiebant decimam partem ciborum et jactabant eam bestiis terrae et volucris caeli, quia inter illos nullus habebatur pauper, sed erant illis, sicut Dominus praecepit, omnia communia.*

25 10. Igitur hoc cotidie, excepto die dominico, facientes, coeperunt pro nimietate laboris deficere et lassum esse. Perrexerunt autem similiter ad magistrum eorum sanctum Leonorium et coeperunt clamorosa voce dicere : *Domine pater, exoramus te ut recedas de isto loco et eamus in aliquam partem ubi Dominus noster Jesus Christus aliquod nobis per suos servos fideles praestet auxi-*

30 *lium.* Respondens autem sanctus Leonorius, ita eos ammonuit, dicens : *O viri fratres, nolite hoc amplius dicere, quia tentatio diabolica est; sed sicut apostolus Paulus dixit : Confortamini in Domino et in potentia virtutis ejus, et induite vos armatura Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli, quoniam non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, id est adversus insidias dia-*

35 *boli et ministrorum ejus.* Fratres vero, haec audientes, erubescerant valde et repleti sunt timore nimio et confusione, et nihil ei poterant amplius respondere. Sanctus autem Leonorius, in Domino confidens, omnibus fratribus dormientibus, exceptis duobus quos ille secum vocavit, vigiliis et orationibus se cum illis duobus

40 discipulis suis ea tota nocte tradidit, et stans ante suum altare, deprecatus est Dominum Jesum Christum, ut ei et fratribus suis suum praestaret auxilium. Mane autem jam facto, sanctus Leonorius antecedit fratres suos, et illi eum

seculi sunt usque ad silvam, in qua laborare consueverant; et per magnam misericordiam et virtutem Domini nostri Jesu Christi atque per orationem et deprecationem famuli sui sancti Leonorii reppererunt totam silvam illam in mare furta jactatam, et nihil in eodem campo toto remansit, nec spinarum nec tribulorum et neque ullorum holerum aliquid, quod impedimentum fecisset siculo nec aratro. Videns autem sanctus Leonorius una cum suis fratribus grande miraculum a Domino Jesu Christo pro eis factum, prostratis in terrigenibus, cum magna admiratione, cum gaudio magno, prona adoraverunt eum laudaverunt illum, benedicentes nomen ejus sanctum, ita dicentes: *Benedic es, Domine Deus patrum nostrorum, et laudabilis et gloriosus et super exaltatus in saecula, et benedictum nomen Filii tui Domini nostri Jesu Christi cum sancto Spiritu per infinita saecula saeculorum. Amen.* Fratres autem oratione elevantes se a terra, viderunt natantem silvam et cogitantes super mare, sicut anseres, flante vento, in flumine; et ita totam diem duxerunt nihil aliud facientes nisi Deum laudantes et mirabilia opera ejus cum maiestupore in quantum poterant admirantes.

11. Die autem crastina, post matutinas laudes, primo mane ad campum et fossoribus et sarculis perrexerunt, et per invocationem et auxilium sanctae Trinitatis coeperunt certatim unanimiter fodere. Et hoc per tres septimanas fortiter sine intermissione, nisi tantum quando membra sua nocti tradebant requiescere, sedule fecerunt. Postea vero his tribus hebdomadibus finitis coeperunt in nimio labore jacescere * atque contristari, et cogitaverunt nocte fugere nescientes magistro. Angelus autem Domini venit ad sanctum Leonorium et indicavit quod fratres sui fugere de illo cogitabant, pro duro labore quem amplius sustinere non poterant. Sanctus autem Leonorius, hoc audiens, contristatus est valde et coepit lacrimosa voce dicere: *Domine Deus omnipotens, pater Domini nostri Jesu Christi, qui me usque modo ab omnibus periculis libera exaudi me et tribue mihi per tuam sanctam misericordiam auxilium atque tuum praesidium, et confirma corda fratrum nostrorum in fide et in tuo servitio, ne inimicus generis humani locum inter illos possit habere.* Nocte igitur insecuta, ecce angelus Domini apparuit ei, dicens: *Sancte Leonori, confortare et esto robustus, quoniam exaudita est deprecatio tua et lacrimae tuae obtinuerunt quod impetrasti. Praecepit enim tibi Dominus et magister tuus Jesus Christus juga seculi agere atque omnia utensilia terram arare convenientia; et pone ea in campum unde silva in mare fuit projecta, et ibi videbis grande miraculum ab omnipotente Deo propter te in terra factum, ut et nomen ejus sit inter homines istam regionem laudatum atque benedictum.* Ille autem, a somno evigilans hoc quod vidisset fratribus per ordinem enarravit, atque sicut illi iussum a magistro praecipit, ita fecit, et iussit illa portari in campum, juxta praecipitum Domini. Mane autem post matutinas laudes foras exiens, vidit in campo duodecim cervos grandissimos stantes; et unus cervus jacebat inter

mortuus, quem illi cornibus suis occiderant. Sanctus vero Leonorius, hoc videns,
 gratias agens Patri et Filio et Spiritui sancto, perrexit cum fratribus suis ad cam-
 pam. Cervi autem exspectabant eum sine ullo motu, non quasi indomiti, sed
 sicut domestici. Sanctus autem Leonorius jussit cervum excoriare mortuum, et
 5 expelle ejus lora jussit agere, ex quibus alii cervi sub jugis fuerunt postea ligati.
 In illo die nihil aliud fecerunt, nisi Deum laudare et sua mirabilia opera. In
 crastino autem die mane perrexerunt ad oboedientiam; et respicientes, viderunt
 cervos in circuitu aratri stantes, qui exspectabant sancti Leonorii adventum. Ille
 autem veniens jussit cervos ligare quasi boves domesticos, et coepit arare suum
 10 campum a mane usque ad horam nonam. Et ita admirabili dispensatione Dei
 omnipotentis concordatim unanimiter sine stimulatione tangentium trahebant
 tota die usque ad illam disligandi horam. Post illam vero horam in capite campi
 stantes, nullus poterat postea illos movere de loco, donec disligati et absoluti
 fuerunt a jugis. Et sic cotidie fecerunt. Demum exibant tota nocte pascentes per
 15 desertum. Mane autem revertentes, bini veniebant ad jugum suum. Et ita fece-
 runt donec totus integer fuit aratus campus, ex quo silva in mare fuit ejecta. Et
 sic simili modo per v hebdomadas et dies tres ita fecerunt. Postea venerunt toti
 cervi illi xij congregati in unum, et steterunt ante sanctum Leonorium, quasi
 licentiam quaerentes eundi ab illo. Ille autem elevans manum suam benedixit
 20 eis et dixit: *Itē in pace*. Illi autem cito exierunt et nusquam in totam regionem
 illam postea comparuerunt.

12. Sanctus vero Leonorius cum suis fratribus die noctuque in laudibus
 Domini et in assiduis orationibus perseverabat. Et cum tempus seminandi opti-
 mum accidisset, sanctus Leonorius et omnes fratres sui cum semine venerunt
 25 ad campum et cooperunt illum seminare. Inclitus autem Leonorius sparsit in
 campum semen prius, et post eum omnes fratres illius, senes similiter cum
 junioribus. Postea custodierunt eum cum summa diligentia usque ad messem.
 Quadam vero die, cum sanctus Leonorius ad illum respicere venisset campum
 cum quibusdam ex fratribus, in capite campi super baculum requiescens, invenit
 30 ibi arietem aureum quem talpae solito ex more e terra fodientes in circuitu dis-
 cooperierunt. Quem accipiens secum portavit, ita dicens: *Aurum regibus
 convenit, non sacerdotibus*. Tamen vero servavit illud, donec postea regi Gil-
 berto pro grandi munere praesentavit. Sanctus Leonorius, cum campum suum
 vidit ad maturitatem venire, messoribus suis praecepit illum metere et in unum

35 locum congregare et in illo eodemque loco triturare. In illo namque semine et
 campo implevit Dominus illud quod in evangelio dixit: *Semen cecidit in ter-
 ram bonam et attulit fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum*.
 Quia in illo primo anno semen multiplicatum est in centuplum, et postea in
 cunctis annis, sancto Leonorio vivente, in sexagesimum, praestante et operante.
 40 13. Rex autem Gillebertus, qui illo regnabat tempore in Francia similiter et in
 Britannia, audiens sancti Leonorii famam et virtutes quas Dominus Jesus Christus
 per illum cunctis temporibus declarabat, legationem suam ad eum misit et venire

* cod. die.

* cod.
paravit.

* sic.

ad se praecepit. Ille vero sine ulla mora cito cum aliquantis ex fratribus perrexit. Et cum iter ageret, ecce in uno loco, super fluvium qui vocatur Renus, in illa quae cognominabatur Moitruc villa, duo caeci secus viam sedebant : ductores enim eorum abierant, quaerentes in ista villa quae eis erant necessaria. Sanctus autem Leonorius, accedens cum suo uno archidiacono ad illum ubi illi sedebant 5 duo caeci locum, stans auscultavit ea quae ab illis dicebantur duobus caecis verba. Unus eorum dicebat ad alterum : *Audi, frater mi, quae hac nocte praeterita vidi somnia. Mihi in hac nocte revelatum est per somnium quod sanctus Leonorius iter agens reperiebat me in uno sedentem loco. Ille me interrogans aiebat : Quem deum colis ? Ego autem respondebam* 10 *illi : Nullum alium nisi Deum Patrem omnipotentem et Filium ejus Jesum Christum, Deum et salvatorem nostrum, similiter et Spiritum sanctum ab illis duobus procedentem. Ille autem hoc a me audiens dicebat : In nomine illius sanctae Trinitatis, Patris et Filii et Spiritus sancti, quam tu confiteris, linio oculos tuos ut videas omnia. Postea* 15 *faciens lutum ex spulo in terra, et ex illo luto tangebatur oculos meos et desuper faciebat ex oleo benedicto signum sanctae crucis super illos, et statim aperiabantur ad videndum.* Sanctus Leonorius, hoc audiens, in semetipso gaudio repletus est magno, et accedens ad illos salutavit eos, dicens : *Pax vobis, fratres. Dicite mihi modo, quis et qualis hic sermo quem vos dicitis* 20 *ad invicem ?* Respondens ille dixit : *Et tu dic nobis quis es, qui nos interrogas ?* Sanctus Leonorius ait : *Viator enim sum et peregrinus ; quamdiu sumus in hoc mundo peregrinamur a Domino.* Respondit autem caecus et dixit : *Haec vox quae mecum loquitur similis est voci sanctissimi confessoris Christi sancti Leonorii, quem ego nocte praeterita per somnium* 25 *audivi.* Sanctus Leonorius, intellegens et memorans sermonem Domini in evangelio dicentis : *Nemo lucernam debet mittere sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus illis qui in circuitu sunt,* dixit : *Leonorius vero nomen mihi est.* Caecus autem, hoc audiens, prae gaudio flevit ; et procidens ad pedes ejus, adoravit eum super terram, et repetens ab initio indicavit illi per omnia somnium suum. Sanctus Leonorius dixit : *Credis hoc per me tibi fieri posse a Domino ?* Et caecus dixit : *Ex toto corde credo, quicquid poposceris impletrabis a Domino.* Sanctus Leonorius dixit : *Sicut credidisti fiat tibi.* Et statim exspuit in terram et fecit lutum et misit super oculos caeci, et insuper accipiens oleum, fecit ex eo signum sanctae crucis super eum, ita dicendo : *Dominus* 35 *meus Jesus Christus, qui caeco nato lumen reddidit ipse, tibi per meam deprecationem et per manuum mearum impositionem oculorum tuorum lumen modo reddat quod perdidisti.* Et statim ad hanc vocem sancti Leonorii caecus vidit, laudans et glorificans nomen Domini Jesu Christi per famulum suum sanctum Leonorium, praestante eodem Domino Jesu Christo, qui cum 40 Patre *. Audiens autem haec alius caecus, deprecatus est sanctum Leonorium ut suum illi similiter restitueret visum. Sanctus autem Leonorius ait illi : *Credisne*

* sic,
reliquis
omissis.

ex toto corde Patrem et Filium et Spiritum sanctum? Ille vero dixit : *Credo.* Sanctus Leonorius ait : *Sicut credidisti fiat tibi.* Et ex illo luto et oleo, ex quibus alterius linivit caeci oculos, similiter unxit et istius. Et statim apertus est oculus ejus unus, et alter vero permansit sine lumine clausus. Sanctus autem
 5 Leonorius hoc videns, intellexit quod non erat ille in christianitate et in fide perfectus. Et dixit ei : *O miser, confitere peccata tua quae in te sunt abscondita.* Ille autem, videns quod latere non poterat, dixit : *Catechumenus enim ego sum, sed non baptizatus.* Sanctus Leonorius dixit : *Vis baptizari?* Respondit ille : *Volo.* Et tunc baptizavit eum, instruens eum in fide sanctae Trinitatis. Et cum elevatus fuisset baptismatis a fonte, sicut accepit remissionem peccatorum omnium, ita et lumen accepit amborum oculorum.

14. Hoc facto, sanctus Leonorius suum post fratres suos arripuit iter, nescientes quae ab illo facta fuissent de duobus caecis, donec illos viderunt sequentes eum et devulgantes omnibus hominibus ejus quas de illis fecerat virtutes. Ambu-
 15 laverunt autem ille similiter et fratres sui cum omni comitatu, donec ad illum in quo rex Gillebertus erat venerunt locum. Sanctus vero Leonorius antequam introisset in palatium regis, repperit ante portam palatii duos homines, unum paralyticum flentem, alium juvenem ex armigeris regis ridentem. Sanctus namque Leonorius accessit ad paralyticum et interrogavit eum dicens : *Quid ploras,*
 20 *frater?* Paralyticus dixit : *Quia ille juvenis superbus mea abstulit scabella cum quibus ambulabam.* Et conversus sanctus Leonorius ad juvenem et dixit ei : *Obsecro te, frater, redde misero paralytico pedes suos. Quare non intellegis sermonem Domini nostri Jesu Christi in evangelio dicentis : Quod uni ex minimis meis fratribus fecistis mihi fecistis, sive bonum*
 25 *sive malum?* Nonne scis quia unum creatorem habetis, unum Deum colitis et adoratis, uno baptismo baptizati fuistis, una terra simili modo in fine vestro suscipiet vos et deglutiet? Et iterum unus sapiens ait : *Qui despicit aliquem, exprobrat factori ejus.* Stultus ille juvenis nihil ad haec respondit. Sanctus autem Leonorius, imprudentiam et stultitiam ejus videns, adhibuit
 30 secum tres alios homines, et reversus est ad eum, et ita simili modo deprecatus est eum ut sua misero paralytico redderet scabella. Ille autem, in malitia et superbia sua perdurans, noluit. Sanctus autem Leonorius, elevans vocem suam, cunctis qui ibidem aderant audientibus, multum pro Jesu Christi misericordia exoravit eum ut misero paralytico misereretur sua reddendo illi scabella; et ideo
 35 per tres invocationes exoravit illum ut impleret quod Dominus in evangelio de duobus fratribus ait : *Si peccaverit in te frater tuus, vade et corripe illum solus,* et cetera usque *sit tibi sicut ethnicus et publicanus.* Ille imprudenter respondit : *Quid mihi et tibi, homo Dei? Fac quod tibi placet agere. Ego per salutem Gilleberti regis in tua dictione nihil agam.* Sanctus Leonorius
 40 iratus, cunctis videntibus, accessit ad paralyticum, dicens ei : *Extende manum tuam;* et extendit. Et sanctus Leonorius ait : *In nomine Domini Jesu Christi magistri mei, surge et ambula.* Ille vero cito surrexit, nihil in ullo membro-

rum suorum mali sentiens, et coram cunctis ambulavit. Et conversus ad juvenem superbum, dixit : *Illa quae tu in manibus tuis tenes scabella tibi sint amodo necessaria*. Et statim sine mora cadens in terram, effectus est paralyticus qui antea fuerat perversus atque superbus.

15. Gillebertus autem rex, haec audiens, cum uxore et comitibus suis venerunt 5 obviam ei et genibus flexis adoraverunt eum super terram, et amplectentes osculati sunt se invicem. Et accipiens eum rex per manus, duxit illum secum ad suam regalem domum, et facta est laetitia magna illis omnibus, viris similiter et mulieribus, senibus et juvenibus, qui ibidem erant. Et in crastina autem die omnes turbae ex omni parte ad videndum eum veniebant, audientes et videntes 10 virtutes et signa quae per illum Deus faciebat. Gillebertus autem rex rogavit eum missam celebrare. At ille indubitanter adstans ante altare, suas jactavit super radios solis manicas, et ibi fuerunt, mirantibus cunctis, donec totum ab eo completum est officium. Similiter et duae columbae a rege et ab omni populo de caelo descendere visae sunt nive candidiores : una super ejus scapulam dexteram sedit, 15 altera ante eum super altare mansit, cum eo similiter oblationem et calicem benedicens, quousque archidiaconus suus in finem missae dixit : *Ite, missa est*. Tunc ad hanc vocem, videntibus cunctis, volantes exierunt in caelum ; et miratus est rex cum exercitu et omni populo, ita ut non terrestrem hominem, sed Dei omnipotentis amicum et militem sanctum Leonorium esse unanimiter adfirma- 20 rent.

16. Parentes enim et amici illius paralytici hominis, de quo paulo ante diximus, odiebant sanctum Dei Leonorium, volentes eum occidere ; et non poterant prae multitudine populorum qui ad videndum eum ex omnibus partibus veniebant. Tunc cogitaverunt illum mortifero et venenoso poculo cum vino mixto extinguere ; 25 et deprecati sunt unum de pincernis ministris regis, qui unus[erat] ex parentibus hominis illius paralytici, ut illud venenatum poculum mortiferum nocte insecuta, discedente eo de regis convivio et exeunte ad lectum, post illum ferret. Et ecce angelus Domini venit ad eum, dicens : *Sancte Dei Leonorii, cave a poculo quod tibi in uno vasculo vitreo nunc defertur. Noli illud manibus tuis 30 tangere antequam signum sanctae crucis super illud imponas, et noli timere, quia tecum sum in omnibus horis. Et nunc miraculum a Domino Jesu Christo per te factum videbis, ut et nomen ejus ab ista gente magnificentetur per te in saecula saeculorum. Amen*. Sedente eo ante lectum suum, venerunt tres ex ministris regis, deferentes de parte regis pocula pretiosis pig- 35 mentis confecta ad eum ; ille autem qui venenosum vinum apportabat antecedit alios, nescientibus illis quid iste agebat. Venientes autem steterunt ante eum, illa offerentes ei pocula. Sanctus vero Leonorius, respiciens eos, ait illis : *Discalciatus enim jam sum : nolo in hac nocte nisi a discalciatis hominibus bibere*. Illi autem gaudentes se discalciaverunt et venerunt ante eum stantes ; 40 ille malevolus homo propior et prius ei adportavit. Sanctus autem Leonorius elevans manum suam dextram, vitreum illud vasculum signo signavit sanctae

crucis. Vas vero cito deorsum partitum est in *iiii* partibus, ita ut mortiferum illud venenum super nudos tenentis pedes caderet totum ; vas vero vitreum, cum vino optimo, devenit, sicut antea fuit, integrum. Sanctus autem Leonorius hilari vultu accipiens vasculum illud sanum, vinum cum gratiarum actione bibit postea
 5 totum. Ille namque homo, qui venenum adportavit et super cujus pedes cecidit, inflatus a veneno, exiens foras, ilico mortuus est.

17. Illi autem qui cum eo erant magno timuerunt timore, et venerunt nuntiantes hoc regi Gilleberto et uxori suae. Regina autem, hoc audiens, constrictata est valde, quia ex parentibus suis ille homo erat. Rex vero, mane facto, cum sua regina et
 10 optimatibus suis venerunt ad sanctum Leonorium, et invenerunt eum a fratribus orantem separatim in unum locum. Regina, videns illum, advoluta jactavit se ad pedes ejus et deprecata est illum ut suum resuscitaret amicum. Omnis namque populus qui astabat cum fratribus ejus similiter indicaverunt reginae fieri petitionem. Sanctus vero Leonorius, memorans sermonem Domini Jesu Christi
 15 magistri sui ad judaeos qui eum crucifixerunt, ubi ait : *Domine, ne statuas illis hoc peccatum, quia nesciunt quid faciunt*, surgens perrexit ad juvenem ubi jacebat mortuus, et faciens aquam benedictam, aspersit super mortuum, dicens : *In nomine Domini nostri Jesu Christi, qui me de veneno tuo mortifero liberavit, dico tibi, surge et vive, et ne amplius in famulis illius*
 20 *audeas amodo saevire*. Ille autem ad hanc vocem cito, videntibus cunctis, surrexit a mortuis. Omnes enim qui ad hoc spectaculum erant laudaverunt Dominum Jesum Christum, qui per suum famulum sanctum Leonorium hoc coram eis fecit miraculum.

18. Rex vero, haec respiciens, sancto Leonorio dixit : *O inclite Dei sancte*
 25 *Leonorii, pete a me quicquid volueris et dabo tibi, sive aurum, sive argentum, aut pretiosas gemmas, sive vestes optimas*. Respondens autem sanctus Leonorius dixit : *Nihil ex his omnibus volo, sed ego aurum pretiosum tibi dabo*. Tunc accipiens illum arietem aureum, quem in suo invenit supradicto campo, praesentavit eum regi Gilleberto. Rex autem illum accipiens de manu
 30 sancti Leonorii arietem aureum, gratias agens Domino, sic ait ad illos qui in circuitu ejus erant homines : *Dicite mihi, quid valet iste aureus aries ?* Illi autem adpretiaverunt eum pro tribus millibus solidis argenteis. Rex vero, respiciens sanctum Leonorium, ait : *Quid vis ut faciam tibi ?* Sanctus Leonorius respondit : *Volo ut de terra tua mihi des tantum quantum valet illud aurum, ut et*
 35 *mihi sit in hereditate perpetua firma et stabilis, sine ulla hominum succedentium calumnia, usque in sempiternum*. Rex autem tradidit et donavit illi in circuitu monasterii sui quatuor miliaribus ex omni parte sedentem terram in pretio pro illo ariete aureo in hereditate perpetualiter sempiterna per infinita saeculorum saecula. Rex iterum dixit ei : *Illam quam nunc habes ex auro tuo*
 40 *emisti terram ; ego pro mea anima et uxoris et filiorum animabus etiam ex fisco meo do tibi terram. Vade, et ubicumque volueris in uno ex fiscis meis in circuitu tuo manente, et super unum montem jube tintinnabulum*

tuum sonare ; et ubicumque sonitus ejus fuerit in circuitu ex omni parte auditus, illa sit tua terra postea in hereditate perpetua.

19. Post hoc amici et parentes illius hominis, qui pro superbia sua fuerat paralyticus factus, venerunt ad sanctum Leonorium cum honoratis et magnis muneribus, deprecantes eum ut redderet ei suorum virtutem pedum, ut posset 5 ambulare et stare super pedes ejus, sicut ante poterat sanus. Sanctus Leonorius respondens dixit ad illos : *Munera vestra vobiscum reportate ; quia munera peccatorum non accepta sunt apud Dominum nisi per paenitentiam. In veritate dico vobis, numquam recuperabit sanitatem donec post me in Britanniam cum scabellis illis exierit humiliter ; quia ego eum multum 11 suppliciter deprecatus sum per memetipsum, per tres testes, per cunctum populum illic adstantem, per misericordiam Domini nostri Jesu Christi ; a Deo meo non potest recuperare sanitatem, ut sciat et intellegat quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Et ita factum est. Exiit ille humiliter cum grandi comitatu post sanctum Leonorium in Britanniam ; 12 illic recepit pristinam sanitatem. Sanctus vero Leonorius, accepta a rege licentia, cum grandi honore ad illam unde venerat reversus est patriam.

20. Unus vero vir nobilis et valde dives, unicam habens filiam, quae a daemone die noctuque vexabatur, multum desiderans adventum ejus, suam attulit filiam ante eum, et deprecatus est illum ut ab ea eiceret daemoneum, promittens ei 20 diversa dare munera, quicquid ab eo postulasset, sive aurum vel argentum, sive hereditatis suae dimidietatem. Sanctus Leonorius respondens dixit ad illum : *Non est nostri usus aurum vel argentum possidere, sed terram, unde nos et nostri successores Domino Jesu Christo servientes vivere possimus. Et ideo rogo te, frater, pro animae tuae et parentum tuorum anima- 25 rum requie et pro filiae tuae sanitate tertiam partem tuae hereditatis Christo ut mihi famulo suo perpetualiter tribuas amodo usque in finem saeculorum, ut tibi Dominus meus Jesus Christus ex illa terra partem tribuere dignetur de qua propheta ait : Credo videre bona Domini in terra viventium.* Ille autem, gratias agens Deo, laetus cum omni festinatione 30 tertiam partem suae hereditatis cum juramento in manu sancti Leonorii tradidit atque donavit absque ulla commutatione et sine aliqua calumnia usque in finem saeculi. Sanctus autem Leonorius, illam accipiens in manu terram, dixit illi : *In hac nocte cum omnibus fratribus meis vigilabo et crastino die jejunabo, et cum omnibus amicis tuis similiter agite. Quia Dominus noster Jesus 35 Christus discipulos suos ad unum daemoneiacum hominem misit ut diabolum eicerent ab eo, et non potuerunt. Revertentes interrogaverunt eum dicentes : Quare non potuimus eum eicere ? Respondens dixit ad illos : Hoc genus in nullo potest eicere nisi in oratione et jejunio.* Et ita factum est, sicut ille jussit. In crastino autem die, factis vigiliis et jejuniis finitis, amici et 40 parentes illius daemoneiacae puellae, ligatis a tergo manibus, ante sanctum Leonorium eam adduxerunt. Sanctus autem Leonorius, videns eam ligatam, dixit illis :

- Solvite eam ab illis vinculis.* Illi autem timentes noluerunt. Sanctus vero Leonorius dixit : *In nomine Domini nostri Jesu Christi praecipio tibi, nequissime daemon, exi foras ab ea et absolve eam a vinculis quibus propter te ligata est. Nullam illi nec alicui homini audeas amodo agere laesionem.* Dae-
- 5 mon hoc audiens, ululatum dirae vocis teterrimum dans, sine ulla mora exiit foras, et statim absolvit puellam ab illis quibus erat ligata vinculis. Omnes autem qui adstabant, videntes diabolum inter illos adstantem, protinus pro timore ejus ceciderunt in terram quasi mortui; similiter et puella effecta est sicut mortua.
- Sanctus vero Leonorius, respiciens eos in terra jacentes, elevans manum suam
- 10 benedixit eos et dixit : *Surgite et nolite timere ; quia Johannes apostolus ait : Qui autem timent, non sunt perfecti in caritate.* Et statim, hoc audientes, elevaverunt se a terra, praeter puellam solam. Sanctus autem Leonorius, tenens manum puellae dexteram, elevavit eam a terra et dixit ei : *Respice inimicum tuum et noli timere eum ; et qualem de te habuit potestatem, talem modo*
- 15 *habeto de illo per Domini Jesu Christi virtutem.* Illa autem exurgens viriliter, multum confisa in Domino et in famulo illius sancto Leonorio, palmam in faciem ejus primo dedit, et dejecit eum ad terram, et colaphis eum multis caedit et pedibus suis conculcavit, ita ut omnes qui aderant homines mirarentur audaciam et virtutem atque fortitudinem puellae, et magnificaverunt atque benedixerunt nomen
- 20 Domini Jesu Christi per suum famulum sanctum Leonorium. Et conversus sanctus Leonorius ad puellam, dixit ei : *Sine modo ; vicit te, vicisti eum.* Diabolus vero, caesus et conculcatus, venit et stetit ante sanctum Leonorium et dixit ei : *O inclite Dei sancti Leonorii, nonne pietatem et misericordiam omni tempore praedicas ? Obsecro te per misericordiam Domini ut me amplius non*
- 25 *despicias, nec illam puellam furorem suum in me amodo saevire sinas, quia multum contremens illam timeo.* Sanctus Leonorius dixit ad eum : *Vade, et amplius ne habeas potestatem ullo christiano homini nocere in anima nec in corpore.* Et statim ad hanc vocem diabolus levavit se fortiter hejulans, in aere volavit, et numquam postea comparuit.
- 30 21. Post non multum vero temporis pater puellae, videns filiam suam sanam, laetam atque pulchram, instigante et hortante ei diabolo, paenituit se hereditatis suae tertiam partem pro illius sanitate sancto Leonorio dedisse, et dixit ad eum : *O vir Dei Leonorii, dico tibi, nolo nec consentio ut tu meam amodo possideas hereditatem, sed aurum et argentum dabo.* Respondens sanctus Leonorius dixit ei : *Aurum et argentum ad tuum reserva usum. Et in veritate dico tibi, si te tuam mihi terram paenites dedisse, multo magis te paenitebit a me eam tulisse.* Et dixit ille homo : *Per salutem Gilleberti regis, nec aurum nec argentum et neque terram de me amodo habebis.* Recedente autem illo de loco, et cum iter ageret cum omni comitatu suo, ecce turba daemoniorum magna obviam ei occurrit, dicens : *Nonne hic est ille cujus filiam sanctus Leonorius sanavit, et unum ex sociis nostris ab illa ejecit, et qui modo irasci contra se fecit ?* Et ecce vox de nube super eos sonuit, dicens :

Accipite eum vos in potestate vestra, et quicquid vultis in corpore ejus agere facite; verumtamen in anima ejus non extendetis manus. Servi autem et homines ejus qui cum illo erant, hoc audientes, confestim prae timore daemoniorum fugerunt ab eo; ille vero stupefactus remansit solus. Tres autem diaboli invaserunt eum et coeperunt sine ulla misericordia in corpore suo domi- 5
 nare et ad terram deicere, caedentes et flagellantes eum. Uxor vero et filii atque servi et parentes ejus, hoc audientes, cum omni populo venerunt et repperierunt eum in via jacentem, terram cum diversis herbis dentibus manducantem, corpus suum lapidibus caedentem, dentibus stridentem, ore spumantem, sine visu, sine auditu, sine loquela et sine sensu. Unus namque vir, qui de sancto Leonorio 10
 veniebat, panem adportans, quem sanctus Leonorius uxori hominis illius febricitanti benedixerat, accepit panem illum et fregit eum et misit in ore hominis insensati cum aqua a sancto Leonorio similiter benedicta. Et statim absolutum est vinculum linguae ejus, et locutus est dicens: *Heu, heu, heu mihi misero, peccavi, peccavi, peccavi, in sancto et dilecto Dei Leonorio. Nam et ego vere scio* 15
quia iratus est mihi, et ideo in potestate daemoniorum datus sum modo. Et multum per misericordiam Domini obsecro vos, reducite me ad illum, et quicquid in auro et argento et in omnibus possessionibus habeo cum omni mea hereditate illi sine ulla calumnia date perpetualiter cum juramento et fidejussoribus sine fine, ita ut me de potestate daemonio- 20
rum eripiat. Diaboli, qui eum in potestate tenebant, magis ac magis fremuerunt in eum, et furore repleti irati sunt contra eum, et deiciebant illum ad terram, ita ut elisus volutabatur spumans. Et iterum elevaverunt eum in aere, et praecipitantes eum, cecidit super petrosam terram, ita ut omnes qui aderant aestimarent illum omnia sua membra se habere fracta. Et tunc cum appropinquaverunt in 25
 circuitu ejus ex omnibus partibus viri numero centum triginta quatuor, et vix potuerunt illum tenere. Tamen vero per misericordiam Domini nostri Jesu Christi et per invocationem nominis sancti Leonorii vicerunt, et ligaverunt eum catenis tribus ferreis fortissimis, et sic duxerunt illum ad sanctum Leonorium, dicentes ei: *En tibi istum deferimus hominem ut, invocato nomine Jesu Christi,* 30
liberes eum a vinculis daemoniorum, et tradimus atque damus omnem illius substantiam tibi cum omni sua hereditate et juramus tibi hoc firmiter atque perpetualiter fieri usque in finem saeculi. Sanctus Leonorius respondens dixit ad illos: *Iste homo incredulus et avarus et contra praeceptum Domini agens fuit usque modo. Nunc autem jejunate omnes, viri* 35
similiter et feminae, pro eo tribus diebus et totidem noctibus et ego cum fratribus meis omnibus similiter vobiscum jejunabo; quia jam audistis in evangelio Dominum ad suos discipulos dicentem: Hoc genus in nullo potest eicere nisi in oratione et jejunio. Et ita fecerunt. Jejunantibus illis, dicebat homo: *Sancte Leonori, obsecro te, succurre mihi misero, et libera* 40
me a daemoniorum potestate, quia totum ardet corpus meum sicut flamma ignis intus et foris. Finito autem triduo jejunio, sanctus Leono-

rius veste vestivit se sacerdotali et celebravit missam. Celebrata autem missa, ecce angelus Domini ante eum super altare stetit, dicens ei : *Dilectissime Dei Leonori, impetrasti a Domino quod petisti*. Et iterum, audientibus cunctis, dixit : *Omnis enim quicumque in veritate et in perfecta fide per te nomen Domini invocaverit, qualicumque tribulatione et necessitate aut angustia vel infirmitate praeoccupatus fuerit, amodo salvus erit*. Audiente hoc omni populo, gratias egerunt Domino, dicentes : *Benedictum sit, Domine Deus, nomen tuum, qui talem praesulem nobis dedisti, qui nos omnes absolvit a vinculis peccatorum et a potestate similiter daemoniorum*.

10 Cum haec dicerent, sanctus Leonorius jussit hominem ante se daemonicum adducere, et dixit : *Adjuro vos, immundi spiritus, qui istum agitatis hominem, ut sine mora exeatis ab eo, et ne amplius introeatis in eum, nec ullum noceatis christianum hominem*. Diaboli ad hanc vocem cito exierunt ab eo, et steterunt toti tres coram illo despecti et nigri sicut Mauri nimis. Homines

15 qui astabant, videntes eos, timuerunt magno timore. Sanctus Leonorius dixit eis : *Confidite in Domino et nolite timere*. Homo ille ex quo illi exierunt jacebat in terra velut mortuus, ita ut omnes dixerunt quia mortuus est. Sanctus Leonorius accessit et tenuit manum ejus et dixit ei : *In nomine Domini mei Jesu Christi, surge sanus et noli timere, et accipe baculum meum et eice eos*

20 *ab isto loco*. Ille accipiens baculum sancti Leonorii, et multum percussit et flagellavit eos, et fugerunt et numquam postea comparuerunt. Sanctus Leonorius vocavit hominem ad se et ait illi : *Confide in Domino, et noli amplius contra praeceptum Domini aliquid agere, ne deterius tibi aliquid contingat*. Ille respondens ait : *Omnia amodo quae mihi commendaveris facere paratus sum adimplere, et esto mihi dominus et ego ero tibi servus, et mea omnia, sicut juratum est tibi, sunt tua bona tota*. Respondens sanctus Leonorius dixit illi : *Nihil ex tuis omnibus volo habere, nisi dimidietatem hereditatis tuae*. Et ita factum est, et placuit hic sermo qui astabat omni populo, virorum similiter et mulierum, et laudaverunt et glorificaverunt per suum famulum Leonorium Dominum Jesum Christum, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et gloriatur Deus per infinita saecula saeculorum. Amen.

22. Ille qui de sancto Leonorio veniebat homo, de quo antea diximus, qui panem adportabat benedictum quando daemonicus in via jacebat mutus et qui de illo pane misit cum aqua similiter in ore illius benedicta, exiens ad uxorem suam, invenit eam in lecto semivivam. Et videns eam flevit et dixit : *O dilecte Dei sancte Leonori, in cujus verbo fugiunt ab hominibus diaboli, succurre modo meae uxori, quia si tuum praesidium non subveniat illi, hodie filii ejus et mei vocabuntur orphani*. Et haec dicens aspersionem super eam aquam benedictam et misit de pane benedicto in ore ejus. Et mirum in modum

30 omnes qui astabant in circuitu ejus [viderunt] unam nive candidiorem super caput illius mulieris descendere columbam et rostro colubrum per aurem ejus trahere dextram, dicens illi : *Mulier, libera es ab infirmitate tua. Surge et*

vade ad sanctum Dei Leonorium et gratias refer illi, quia ex ejus sanctissima intercessione dimissa es ab omni tua infirmitate corporis et animae. Mulier, haec audiens, surrexit sana et laeta, et perrexit ad sanctum Leonorium, et cecidit ad pedes ejus gratias agens illi, et dixit : *Benedictus tu et benedictus sermo oris tui. Benedictae sunt virtutes tuae, quas per te* 5 *Dominus Jesus Christus inter nos homines super terram dignatus est ostendere.* Respondens autem sanctus Leonorius dixit : *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam, quia tu es qui facis virtutes et mirabilia in caelo similiter et in terra, cujus potestas nec incipit nec desinit in saecula.* 10

23. Post haec rogavit sanctus Leonorius, sicut Gillebertus rex illi commendavit, cymbalum super unius montis cacumen sonare suum, ut ubicumque sonitus ejus fuisset auditus, terra illa per donationem regis usque in finem saeculi sua fuisset. Vox namque cymbali, Deo juvante atque volente, in tantum fuit vociferata ut per quatuor milliaria in circuito aequali modo ex omni parte fuit audita. Qui- 15 dam autem hominum in illa terra habitantium vocem se audisse cymbali illam testificaverunt, alii autem negaverunt. Sanctus vero Leonorius, hoc audiens, vocavit eos ad se et ait illis : *Deprecor et adjuro vos, fratres, ut hujus rei testes sitis veri, quia utique reus est et qui veritatem occultat et qui mendacium dicit, et Paulus commendat apostolus : Loquimini veritatem* 20 *unusquisque cum proximo suo. Nam et ego proximus sum vester ; et dicite mihi, quis vestrum illum mei cymbali audivit sonitum ?* Quidam autem responderunt dicentes : *Nos certe audivimus illum.* Ille autem vocat eos et collocat in dextera parte sua, dicens eis : *Dominus meus Jesus Chri-* 25 *stus, ad judicium in die judicii veniens judicare vivos et mortuos, in sua parte dextera vos invitet et collocet ubi dicturus erit : Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. Et quicumque hoc audierunt et negaverunt, in hoc saeculo pauperes sint et in egestate permaneant et terra illorum sit sterilis et infructuosa.* Illi autem in sua perseveraverunt per tres annos duritia et malitia, ita ut ope- 30 rantes illam terram suam, non protulit et neque alium dedit fructum nisi spinas et zizanas et alia holerum genera diversa ad usus hominum inutilia ; substantia autem eorum alia defecit et evanuit, ita ut toti pauperes et egeni facti sunt. Illa namque quae sancto Leonorio fuit testificata terra nimis omnibus fructibus bonis effecta est omni tempore plenissima atque fertilissima, et coloni qui eam habitabant 35 omnes omni bonitate fuerunt repleti atque plenissime satiati, ita ut nullus eorum haberetur pauper nec egenus. Tunc illi qui pauperes erant effecti, et quorum terra sterilis atque inanis et infructuosa inutilisque facta est, in ira commoti et magna invidia contra sanctum Dei Leonorium, volebant eum occidere, sed non poterant prae multitudine turbarum ad eum frequenter venientium. 40

24. Illis hoc malum cogitantibus, ecce angelus Domini venit ad sanctum Leonorium et dixit illi : *Dilecte Dei, vade, et praecipe cunctum in unum con-*

- venire populum locum, et cum congregati fuerint, antecede eos tu cum fratribus tuis usque ad locum in quo est ille grandissimus lapis in con-*
finitate terrae tuae jacens, et dic illi : In nomine Dei omnipotentis cun-
ctarum creaturarum conditoris, qui in deserto siccam rupem fundere
5 *sitienti populo jussit aquas, et in nomine Filii ejus, Domini nostri Jesu*
Christi, cujus corpus in sepulcro jacens lapide fuit clausum et ex cujus
virtute et potestate a mortuis resurgens iterum in unum sunt revolutum
locum, et in nomine similiter Spiritus sancti, qui ab ambobus, id est a
Patre et Filio, procedit, praecipio tibi ut ostendas terminum meae terrae
10 *verissimum, nihil assumens et nihil transferens. Et postea tuam super*
cacumen lapidis mitte tunicam. Sanctus autem Leonorius, hoc ab angelo
audiens, gaudio repletus est magno. Et praecepit omnes in circuitu per omnes
partes habitantes, viros similiter et mulieres, senes et juvenes, ad se venire ; et
sicut ab angelo Dei monitus est, antecedit eos usque ad illum in quo lapis jacebat
15 *locum, et dixit eis : Audite me, fratres, qui hucusque convenistis mecum.*
Deus autem in caelo omnia quaecumque voluit fecit, oculi ejus super
justos et aures ejus in preces eorum, et vultus ejus super facientes mala,
ut perdat de terra memoriam eorum. Ideo deprecor vos ut unanimiter
oretis mecum, ut per suam sanctam misericordiam ostendat Deus, viden-
20 *tibus vobis, hujus rei veritatem. Et haec dicens, flexit genua sua in terra*
coram omni populo et dixit : Deus omnipotens, qui cuncta creasti ex nihilo
et cui nihil impossibile est, et ad tuam imaginem fecisti hominem, qui
Noe salvasti per diluvium, et Loth de hostibus et flammis, Moysen cum
populo suo de servitute Aegyptiorum, et David de manu Sauli regis, et
25 *Daniel de lacu leonum, et Susannam de falso crimine, et Jonam de*
ventre ceti, et alii innumerabiles sancti de variis tribulationibus mul-
tis, quae dinumerare longum est, exaudi me prostratum ante conspectum
tuum, ut ii qui circumstant homines videant et sciant quia tu es Deus
omnipotens, faciens signa et mirabilia in caelo et in terra, et fac tuum
30 *admirabile signum, ut sit mea ab alia divisa terra amodo usque in finem*
saeculorum. Et respondit omnis populus Amen. Et haec dicens, elevavit se a
terra et cum eo similiter lapis erexit se. Tunc sanctus Leonorius tunicam accepit
suam et jactavit eam super cacumen lapidis, et imperavit illi sicut ab angelo
Domini monitus est, ut supra diximus. Et statim lapis antecedit eum et cunctum
35 *populum sequentem, gradiens et per planam terram et per montes altos et per*
valles humiles, necnon et per villas, domus frangens, quousque ad illum de
quo perrexit locum arans et sulcans terram pervenit. Et haec divisio patet usque
hodiernum diem, quae a Domino per lapidem et per sancti Leonorii deprecatio-
nem fuit demonstrata. Ii autem omnes qui astabant, hoc mirabile signum vi-
40 *des, laudaverunt et glorificaverunt Dominum Jesum Christum, qui cum Patre*
et Spiritu sancto vivit et regnat per omnia saecula saeculorum. Amen.
25. *Stulti et rebelles qui in illa habitabant terra coloni et qui heredes erant*

antea in illa, verecundia et magno pavore repleti, venerunt et ceciderunt ante pedes ejus, deprecantes illum ut indulgeret eis hoc quod contra eum cogitaverunt agere malum, dicentes : *Peccavimus, domine, peccavimus tibi. Parce, obsecramus, peccatis nostris, ne pereamus in eis; quia si tua nobis statim non subveniat misericordia, morte moriemur omnes mala, et filii nostri cito* 5 *fame deficient prae inopia.* Sanctus autem Leonorius, haec audiens, intellexit et memor fuit sermonem Domini nostri Jesu Christi in evangelio dicentis, ubi ait : *Si non remiseritis hominibus peccata eorum, nec Pater vester caelestis dimittet vobis peccata vestra, et : Si dimiseritis, dimittetur vobis;* et in oratione dominica, ubi ille dixit : *Et dimitte nobis debita nostra, sicut* 10 *et nos dimittimus debitoribus nostris;* et quod idem Dominus Jesus Christus dimisit judaeis crucifigentibus eum, dicens : *Pater, dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt.* Haec autem scrutans et cogitans in corde suo, dixit eis : *O miseri, confitemini peccata vestra, et orate pro vobismetipsis, ut salvemini, quia oratio assidua purgat hominum peccata, et vigilate ista* 15 *nocte et crastina die jejunate, et cum fratribus meis vigilabo et jejunabo vobiscum; postea praecipiam vobis quid agere debeatis.* Illi vero, necessitate coacti, omnia quae a sancto Leonorio commendata sunt illis per ordinem compleverunt. Hoc facto, venerunt ad sanctum Leonorium, ita dicentes : *Inclite et dilecte Dei sancte Leonori, precamur te, miserere nostri, quia peccavimus tibi, et erimus amodo tui servi nos omnes et filii nostri, et terra* 20 *nostra tota sit tua.* Haec autem illis dicentibus, ait illis : *Humiliate vos, et benedicam vobis, quia Paulus ait apostolus : Humiliamini sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore tribulationis.* Postea fecit aquam benedictam et aspersionem super eos et benedixit eis, dicens : *Crescite et multiplicamini et terra vestra et mea sit amodo fertilis et fructifera, ut quod* 25 *in tribus annis perdidistis, in uno recuperetis, tam de terrae vestrae fructibus quam et de aliis substantiis omnibus.* Et ita factum est, ut terra illorum reddidit in uno anno tantum quantum in tribus annis denegavit.

26. Dum quadam die sanctus Leonorius separatim a fratribus in uno sedebat 30 loco, ecce respiciens vidit quattuor viros ad se venientes. Tres eorum erant leprosi, quartus autem, nihil mali habens, propter cupiditatem elemosinae accipiendae dicebat se similiter leprosum esse. Sanctus vero Leonorius, respiciens eos, dixit illis : *Estisne toti quattuor leprosi?* Illi autem respondentes dixerunt : *Utique, domine.* Sanctus Leonorius dixit : *In nomine Domini mei Jesu Christi, qui* 35 *decem leprosos ad suam misericordiam venientes mundavit, me deprecante et illo concedente, unusquisque vestrum hoc quod non habet accipiat.* Ad hanc vocem illi tres leprosi statim mundati sunt; quartus vero, qui sanus erat et se leprosum ipse dicebat, illico effectus est leprosus; et ita ut sanctus Leonorius dixit factum est : qui sanitatem non habebant, receperunt eam, et 40 qui malum non habebat, semper habuit lepram. Illi autem qui mundati sunt ceciderunt ad pedes sancti Leonorii, laudantes et benedicentes nomen Domini nostri

Jesu Christi; et exierunt devulgantes hoc miraculum per totam regionem, quod Dominus Jesus Christus per suum famulum Leonorium in eis dignatus est demonstrare. Ille autem infelix homo, qui leprosus erat, stabat ante sanctum Leonorium, deprecans eum ut viscera misericordiae circa illum impenderet. Sanctus
 5 autem Leonorius dixit ei: *In veritate dico tibi, per me non recuperabis sanitatem, quousque gradiens per totas Britanniae partes ubi fratres mei, servi Jesu Christi, habitant. Perge et deprecare eos, ut tibi sanitatem tuam restituant.* Ille autem, hoc audiens, exivit circueiens totam Britanniam, visitans loca omnium Christi servorum, deprecans eos omnes ut sanitatem
 10 suam ei reddidissent; et a nullo potuit curari, quousque ad sanctum Dei Leonorium revertit. Veniens autem ille ante sanctum Dei Leonorium, salutavit eum, dicens: *Benedictus tu et benedictus sermo oris tui; benedictae sint virtutes tuae, quia modo scio et intellego, quicquid a Deo petieris impetrabis. Et ideo deprecor te per magnam clementiam Domini Jesu Christi*
 15 *magistri tui ut mihi misero peccatori miserearis, mundans me a lepra ista, quam pro meo peccato, blasphemans in me Domini omnipotentis opus, obtinui.* Respondens autem sanctus Leonorius dixit: *Credis hoc per me tibi fieri posse?* Respondit ille et dixit: *Ex toto corde credo.* Sanctus Leonorius, elevans manum suam, benedixit eum et dixit: *Sicut credidisti fiat tibi.*
 20 Et statim ad hanc vocem cecidit ab eo lepra, ita ut caro ejus effecta est sicut caro pueri parvuli.

27. Quadam itaque nocte, exeunte autem illo ad vigiliis matutinales una cum suis fratribus, in ecclesia intrantibus, luminaria quae accensa fuerant exstincta reppererunt. Sanctus vero Leonorius in oratione prostratus, discipuli lumen quae-
 25 runt, sed nec ignem invenire potuerunt. Tardante autem hora ad legendum, mox sanctus Leonorius, surgens ab oratione, signum sanctae crucis circa se in quattuor angulos ecclesiae posuit: et statim sine mora viri Dei meritis, palam omnibus ibi orantibus, luminaria accensa sunt, ita ut omnes fratres ibi adstantes miro ordine admirabantur. Et hoc miraculum in tota provincia innotuit, ita
 30 ut sanctus Leonorius magis ac magis ab omnibus hominibus diligeretur, adjuvante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor.

28. Fuit vir unus in Britannia ultra mare, nomine Rigaldus, qui in nostra primus venit citra mare habitare provincia, qui dux fuit Britonum ultra et citra mare usque ad mortem. Mortuo autem Rigaldo, remansit uxor ejus cum uno suo
 35 filio, nomine Jugualus. Unus autem vir in illa erat provincia, qui vir fortissimus fuit et crudelis nimis. Venit ex adverso per vim, rapuit uxorem Rigaldi mortui et tenuit illam sibi uxorem. Illa autem mulier vidit per somnium quod suus filius Jugualus sedebat super unius montis altissimi cacumen; et veniebant ad eum
 40 omnes Britanniae viri, senes similiter et juvenes, et unusquisque eorum virgam suam adportabat, et ponebant in manu filii sui; ille autem antecedebat eos et alii sequebantur eum quocumque exiebat. Evigilans namque mulier illa somnium suum narravit viro suo. Ille autem iratus nimis, respondit mulieri suae: *Mulier,*

* sic.

quid sibi vult hoc somnium quod vidisti? Numquid tu vis ut filius tuus in ista regnet super me provincia? Et juravit ut si mane invenisset eum, de illo loco non exiret vivus. Illa autem, grandi arrepta pavore, cito sursum erexit se et vocavit unam de puellis et transmisit eam ad filium suum, dicens illi: *Cito a facie Comori fuge, quia sine dubio vult te occidere.* Ille autem, hoc 5 audiens, cito surrexit et cum omni velocitate fu[g]it, ignorans ubi fugiebat. Sed, inspirante Domino, memor fuit virtutes et laudes quas omnes diffamabant per totam regionem sancti Leonorii homines. Venit ad eum et petiit consilium ab eo atque praesidium. Respondens autem sanctus Leonorius dixit: *Confide in Domino nostro Jesu Christo: ipse te liberabit ab inimico tuo, et esto nobis* 10 *cum, quousque audiamus quid Comorus voluerit agere.* Jugualus autem, gratias agens Deo et famulo suo sancto Leonorio, ita fecit sicut sanctus Leonorius dixit. Commorus vero cum audisset quod Jugualus cum sancto Leonorio erat, iratus valde cum omni exercitu suo venit ad illum ubi sanctus Leonorius erat locum, et transmisit legationem suam, ut suum redderet ei inimicum. San- 15 ctus vero Leonorius ita respondens dixit: *Non est vestrae disciplinae homines mortificare, sed vivificare. Inducias ab illo quaero usque in crastino die, et in crastino die, circa horam diei tertiam, ei monstrabo illum.* Et ita factum est. In illa autem nocte, sanctus Leonorius unam construxit navem navigare paratam et in ea rogavit Jugalum cum hominibus suis intrare. In cra- 20 stino autem die, Commorus cum suis ad sanctum Leonorium venit hominibus et dixit ei: *Modo fac quod heri promisisti; inimicum meum ostende mihi.* Sanctus vero Leonorius antecedit eum, et ascendit super montem qui super ripam maris erat, et dixit ei: *Respice illam navem et vide hominem qui in medio navis stat juvenem: hic est quem tu quaeris.* Commorus cito cogno- 25 vit eum, et iratus in faciem sancti Leonorii dedit palmam, et recessit. Exeunte autem Commoro, equus suus titubavit, et suum fractum habuit collum et mortuus est; et Commori coxa in tribus partibus similiter fuit contracta et numquam postea usque ad mortem fuit sanata. Supradictus autem Jugualus exivit ad regem Gillebertum et cum eo habitavit quousque sanctus illum mandavit Leonorius ad 30 suam remeare patriam. Revertente autem Jugalo cum grandi exercitu, Commorus, gravissima febre arreptus, in lecto jacens, sine confessione et communione mortuus est. Et ita per sancti Leonorii deprecationem et virtutem Jugualus regnum suum salvatus est regere, et Commorus damnatus est in perditione exire; ita ut fama et laus sancti Leonorii die cotidie per totam Britanniam magis ac 35 magis crescebant.

* cod.
Nonne.

* cod.
Rigalus.

* cod.
abnegamus.

29. Intervallo autem facto, longo vetustatis senio fessus, cum diem migrationis suae imminere sibi sentiret, convocatis ad se fratribus dixit: *Consideremus, fratres, quid sumus et quid erimus. Quid sumus nisi homines, et unde homines nisi de humo, et quid humus nisi pulvis et cinis? Et quid erimus nisi quod dictum est: Cum apparuerit Christus, similes ei erimus, hoc est in immortalitate et aeternitate? Ideo abnegemus quod*

*sumus et incipiamus esse quod non sumus, Christo attestante qui ait :
 Qui vult venire post me, abneget semetipsum et tollat crucem suam et
 sequatur me. Ergo omne bonum in summo Deo sperandum est. Ideo cogi-
 temus semper ultimum nostri obitus diem, ornemus finem nostrum,
 5 componamus vitam nostram, et quantum incerti sumus de die obitus
 nostri, tantum parati simus in exspectatione illius, ut quandocumque
 venerit, evigilet fides nostra, vigilantiae praemium de Domino receptu-
 ra. Consideremus et pensemus quantum districtus venturus est iudex
 noster, qui non solum operum sed cogitationum exactor* apparebit. Sed
 10 ego precor Dominum ut ad bonum faciendum crescere vos faciat, ut
 semper in melius proficere valeatis, et qui dedit vobis initium conver-
 sionis, ipse tribuere dignetur perseverantiam actionis, quia omne opus
 bonum in fine consistit. Non latescat mensura, non turbetur cor vestrum,
 viriliter agite, et omnia vestra cum caritate fiant. Laborate in quantum
 15 potestis, quia non debetis aratrum tenentes retro respicere, id est a
 sancta regula ad peccatum revertere. Ergo optandum vobis est cum
 summa intentione ad caeleste regnum festinare, in quo vocem desidera-
 bilem audere mereamini, de qua Dominus dicit : Venite, benedicti Patris
 mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi.*

20 30. His dictis et fratribus instructis*, laeto animo cursu vitae suae impleto,
 completis omnibus virtutibus quas per illum Dominus operare dignatus est, longo
 vetustatis senio fessus, felici remeatu, cunctis ac famulis lacrimas una effudentibus
 et ad terram similiter prosternentibus, beatam animam unde venerat, die kalen-
 25 darum julii, impletis centum quindecim annis, ad caeleste regnum cum beatis
 meritis, quae* in hoc saeculo pro nimio labore promeruit, tradidit in manus ange-
 lorum. Cujus corpusculum in sancto monasterio sub spe futurae resurrectionis
 positum est. In quo loco meritis illius Deus omnipotens, qui operatur omnia in
 omnibus, innumerabiles virtutes adimplevit. Sed mirandum valde est qua felici-
 30 tate anima ejus ascendebat in caelum, ita ut fratres ejus sepulturae obsequias
 praeparantes audiebant choros angelorum et archangelorum hymnos in excelso
 decantantes una voce, una modulatione, uno concentu, animam ejus venerantes
 sine intermissione, quousque in caelum intraverunt. Fratres vero audientes,
 gratias Deo referebant, dicentes : *Benedictus Dominus, qui animam nostri
 pastoris cum hymnis et choris et canticis spiritalibus recipere dignatus
 35 est in caelum.* Et nos sine dubio modo scimus quod ille intercessor erit pro
 nobis ad Dominum, cui est honor et gloria, potestas et imperium per infinita
 saeculorum saecula. Amen.

* cod.
exactor.* cod.
constructis.* cod.
quos.

CCXCVIII. Codex signatus num. 5318.

Olim Bigotianus 171, deinde Regius C. 3604.

Foliorum 295, max. (0^m,50×0,35), columnis binis, exaratus saec. XII.

1° Vita sancti Basilii (fol. 1^r-6^v).*

Om. praefatio.

2° Ipso die, passio sancti Concordii presbyteri (fol. 6^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 1 Jan., tom. I, p. 9. Mutila desinit in verbis *Jovi magno* (num. 6 fin.).

3° [De sancta Martina] (fol. 7^r-8^v).

Fragmentum Passionis de qua tom. I, p. 537, 2°.

4° Item eodem die, vita et conversio sanctae Euphrosynae virginis (fol. 8^v-10^v).*

5° Item eodem die, vita sancti Fulgentii episcopi Ruspensis (fol. 10^v-17^v).*

6° Passio sancti Petri [Balsami] martyris, quae est tertio nonas januarii (fol. 17^v-18^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 3 Jan., tom. I, p. 129.

7° Eodem die, passio sancti Theogenis (fol. 18^r-19^r).*

8° Item eodem die, vita sanctae Genovefae virginis (fol. 19^r-22^r).

Ed. apud Kohler, *Étude critique*, etc., p. 5-47; cfr. p. xx, 1°. In fin. add. Gregorii Turonensis *De gloria confessorum*, cap. 91.

9° Vita sancti Simeonis monachi, cujus festivitas est nonas januarii (fol. 22^r-24^r).

Ut in cod. 5291 (supra, tom. I, p. 537, 8°).

* *cod.*
Menelai.

10° Vita beati Melanii * episcopi, cujus est sollemnitas viii idus januarii (fol. 24^r-26^r).

Ed. supra, tom. I, p. 71-77. In fine add. Gregorii Turonensis *De gloria confessorum*, cap. 60.

11° De martyrio Luciani presbyteri Antiochensis, qui passus est Nicomediae vii idus januarii (fol. 26^r-27^r).

Ut in cod. 5291 (supra, tom. I, p. 537, 11°).

12° Passio sancti Luciani Belvacensis, quae est vi idus januarii (fol. 27^r-28^v).*

13° Passio sanctae Martianae virginis, quae est v idus januarii (fol. 28^v-29^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 9 Jan., tom. I, p. 569.

14° Passio sanctorum martyrum Juliani et Basilissae virginis (fol. 29^r-37^r).*

15° Vita beati Pauli primi eremitaе, edita a beato Hieronymo, cujus festiuitas est iii idus januarii (fol. 37^r-38^v).*

16° Passio Archadii, quae est idus januarii (fol. 38^v-39^r).

Sermo Zenonis Veronensis, ed. *Act. SS.*, ad d. 12 Jan., tom. I, p. 723-24.

17° Vita domni Hilarii gloriosi praesulis et eximii doctoris, qui tamquam eous nitet in astris, cujus festiuitas est idus januarii (fol. 39^r-42^v).*

18° De miraculo per sanctum Hilarium in synodo [et alia ejusdem miracula] (fol. 44^v-45^r).

Scilicet a) Miraculum ed. *Cat. Bruac.*, tom. I, p. 157-58; b) Miracula ed. *ibid.*, tom. II, p. 419-21; c) Miracula ed. *Anal. Boll.*, tom. VIII, p. 186-88; d) Gregorii Turonensis *De glor. conf.*, cap. 2.

19° Gregorius Turonensis de Felice Nolano presbytero, qui passus est xviii kalendas februarii (fol. 45^r-45^v).*

20° Item eodem die, passio sancti Felicis presbyteri [Romani], hujus germani (fol. 45^v-46^r).*

21° Passio sancti Felicis episcopi Tubizacensis, qui propter legem Domini decollatus est (fol. 46^r-47^r).*

22° Vita beati Boniti Arvernicae urbis episcopi (fol. 47^r-50^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 13 Jan., tom. I, p. 1070-75, num. 1-30.

23° Translatio ejusdem sancti Boniti episcopi (fol. 50^r-50^v).

Ed. *ibid.*, p. 1075-76, num. 30-40.

24° Epistola Odonis abbatis; Epistola Fausti mona-

chi ; Vita sancti Mauri abbatis et levitae ; Libellus miraculorum... (fol. 50^v-64^v).*

25° Passio sancti Marcelli papae cum multis aliis, xviii kalendas februarii (fol. 64^v-66^v).*

26° Eodem die, sermo sancti Hilarii habitus in depositione sanctae memoriae domni Honorati episcopi (fol. 66^v-71).*

27° Item eodem die, vita vel obitus sancti Fursei abbatis de provincia Anglorum (fol. 71^r-74^r).*

28° Passio sanctorum geminorum Speusippi, Eleusippi et Meleusippi, Leonillae, Neonis *, sub Aureliano imperatore, quae est xvi kalendas februarii (fol. 74^r-76^v).*

29° Vita beati Sulpicii episcopi (fol. 76^v-81^r).*

30° Item eodem die, vita sancti Genulphi episcopi [Bituricensis] (fol. 81^r-88^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 17 Jan., tom. II, p. 82-91. Subiuncta sunt miracula ed. *ibid.*, p. 106, nn. 43, 46.

31° Item eodem die, vita sancti Richmiri sacerdotis eximii, qui tempore Theoderici regis Francorum et Gilberti episcopi in ducatu Cenomannico regulariter ac sancte conversatus multos Christo lucratus est (fol. 88^r-89^r).*

32° Item eodem die, vita sancti Antonii abbatis (fol. 89^r-100^v).*

33° Passio sancti Pontiani martyris, xiiii kalendas februarii (fol. 100^v-101^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 14 Jan., tom. I, p. 933-34.

34° Vita sancti Leobardi reclausi, xv kalendas februarii (fol. 101^r-102^r).*

35° Vita beati Launomari abbatis, quae est xiiii kalendas februarii (fol. 102^r-104^v).*

36° Passio sancti Valentini presbyteri, Marii et Marthae, Audifax et Abbacuc, xiii kalendas februarii (fol. 104^v-106^v).*

* *cod.*
Teneonis.

37° Eodem die, actus vel passiones sanctorum martyrum Sebastiani et aliorum multorum (fol. 106^v-114^v).*

38° Passio sanctae Agnetis virginis, quae est xii kalendas februarii (fol. 114^v-116^v).*

39° Eodem die, passio sanctorum Fructuosi episcopi, Augurii et Eulogii diaconorum (fol. 117^v-118^v).*

Lectionibus in fine variantibus ut indicatum est *Act. SS.*, ad d. 21 Jan., tom. II, p. 341, ann. *z* et *bb*.

40° Item eodem die, passio sancti Patrocli martyris (fol. 118^v-119^v).*

Add. Gregorii Turonensis *De glor. mart.*, cap. 64.

41° Passio sancti Timothei discipuli beati Pauli apostoli, xi kalendas februarii (fol. 119^v-120^v).*

42° Eodem die, passio sancti Vincentii levitae et martyris (fol. 120^v-122^v).*

Add. Gregorii Turonensis *De glor. mart.*, cap. 90.

43° Inventio sive translatio corporis ejusdem gloriosi martyris (fol. 123^v-125^r).

Liber I opuseculi Aimoini monachi, ed. *Act. SS.*, ad d. 22 Jan., tom. II, p. 400-3.

44° Eodem die, passio sancti Anastasii monachi et martyris (fol. 125^r-129^r).*

45° Passio sanctorum martyrum Vincentii, Orontii et Victoris diaconi (fol. 129^r-130^v).*

46° Passio sancti Asclae martyris, quae est x kalendas februarii (fol. 130^v-131^v).*

47° Passio sancti Babylae episcopi cum tribus pueris, quae est viii kalendas februarii (fol. 131^v-132^v).*

48° Passio sancti Savini[a]ni martyris (fol. 132^v-133^v).*

49° Vita vel passio sancti Praejecti episcopi et Marini abbatis, quae est viii kalendas februarii (fol. 134^r-135^v).*

50° Epistola Smyrneorum missa universis ecclesiis de passione sancti Polycarpi episcopi (fol. 136^r-137^r).*

51° Passio sancti Polycarpi episcopi, quae est vii kalendas februarii (fol. 137^r-138^v).*

Ex Eusebio interprete Rufino.

52° Vita domnae Bathildis reginae (fol. 138^v-140^v).*

53° Vita sancti Juliani episcopi Cenomanensis, vi kalendas februarii (fol. 140^v-143^r).*

54° Eodem die, vita sanctae Paulae, rescriptum sancti Hieronymi (fol. 143^r-148^v).*

55° Item eodem die, vita sancti Johannis episcopi Constantinopolitani, cognomento Os aurei (fol. 148^v-152^v).

Ex Cassiodori *Hist. Trip.*, lib. x, cap. 1-26 (P. L., tom. LXIX, p. 1163-82), nonnullis passim omissis.

56° Passio sanctae Savinae virginis, quae passa est [Trecis] v kalendas februarii (fol. 152^v-153^v).*

57° Eodem die, passio sancti Thyrsi cum sociis suis (fol. 153^v-158^r).*

58° Passio sancti Ananiae cum aliis viii, quae est quarto kalendas februarii (fol. 158^r-160^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 25 Febr., tom. III, p. 492-95.

59° Vita sancti Johannis abbatis [Reomaensis] (fol. 160^r-163^v).

Ed. *ibid.*, ad d. 28 Jan., tom. II, p. 836-82. Om. praenotatio Jonae; in fine add. quod de Silvestro abbate legitur *ibid.*, ad d. 23 April., tom. III, p. 386, num. 2.

60° Vita sancti Gildasii confessoris atque abbatis, quae celebratur iiii kalendas februarii (fol. 163^r-166^r).

Illius scilicet Gildasii seu Gildae de quo *Act. SS.*, ad d. 29 Jan., tom. II, p. 935, n. 23-26, haecenus, ni fallimur, inedita. Vid. Append.

61° Vita sanctae Brigidae virginis, kalendis februarii (fol. 166^r-169^v).*

62° Eodem die, passio sancti Ignatii episcopi et martyris Antiocheni (fol. 169^v-172^r).*

Ante num. 50 inserta sunt quae de beato martyre refert Eusebius, *Hist. Eccl.*, lib. iii, cap. 36.

63° Tertio nonas februarii, epistola sancti Cypriani

episcopi de Celerino lectore ad plebem (fol. 172^r-172^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 3 Febr., tom. I, p. 324-25, num. 19-23.

64° Eodem die, passio sancti Tryphonis martyris, (fol. 172^v-175^r). (1)

Ed. supra ex cod. 3788 (tom. I, p. 284-92). Pauca hic addita sunt vel aliquanto fusius enarrata.

65° Pridii nonas februarii, passio sancti Phileae episcopi et martyris (fol. 175^r-177^v).

Ut supra (p. 11) in cod. 5297, 2°.

66° Nonas februarii, passio sanctae Agathae virginis (fol. 177^v-179^v).*

67° Vita sancti Amandi episcopi, viii idus [februarii] (fol. 179^v-182^v).*

68° Suppletio quae addita est... (fol. 182^v-184^r).

Ut in cod. 5297, 5°. Sequitur (fol. 184^r-186^v) *Sermo legendus in transitu gloriosi pontificis Christi Amandi*, ut in cod. 2027, 9° (tom. I, p. 142).

69° Qualiter corpus beati Amandi in locum quo nunc requiescit fuerit translatum, et de dedicatione et ordinatione episcopatus ejus septimo kalendas novembris (fol. 186^v-188^r).

Sermo Milonis, ed. *Act. SS.*, ad d. 6 Febr., tom. I, p. 889-91.

70° Sermo de elevatione corporis beati Amandi.... (fol. 188^r-190^r).

Ut in cod. 5297, 6°.

71° Vita sancti Vedasti episcopi (fol. 190^r-193^r).

Ut ibid., 7°.

72° Miracula viri Dei Vedasti... (fol. 193^v-194^r).

Ut ibid., 8°.

73° De virtutibus sancti Vedasti... (fol. 194^r-196^r).

Ut ibid., 9°.

74° Gregorius Turonensis [de Antoliano martyre] (fol. 196^r).

Ut ibid., 10°.

(1) Hinc jam easdem fere Vitas exhibet codex, passim etiam iisdem titulis inscriptas, quas codex 5297 (supra, p. 11). Itaque brevitatis causa plerumque huc lectorem remittemus.

75° Eodem die, sanctae Dorotheae virginis et martyris
(fol. 196^r-198^r).*

76° III idus februarii, vita sancti Severini abbatis
(fol. 198^r-199^v).

Ut ibid., 12°.

77° Eodem die, vita sanctae Euphrasiae virginis (fol.
199^v-204^r).

Ut ibid., 13°.

78° Confessiones et actus martyrum Saturnini... (fol.
204^r-207^v).

Ut ibid., 14°.

79° XVI kalendas martii, passio sancti Valentini epi-
scopi et martyris (fol. 207^v-208^v).

Ut ibid., 15°.

80° XV kalendas martii, passio sancti Blasii episcopi
et confessoris (fol. 208^v-209^v).*

Inc. *Ex Cesarea civitate Cappadociae elegit sibi Dominus martyres...*

81° Eodem die, passio sanctorum martyrum Faustini
et Jovittae (fol. 209^v-213^r).*

82° XIII kalendas martii, passio sanctae Julianae vir-
ginis et martyris (fol. 213^r-214^v).*

83° XIII kalendas martii, passio sancti Polycronii
episcopi (fol. 214^v-215^v).

Ut ibid., 19°.

84° Eodem die, vita sancti Silvini episcopi (fol.
215^v-216^r).

Ut ibid., 20°. Mutila desinit in verbis *provocans simulque pro eorum* (num.
10 med.).

85° Inventio capitis praecursoris Domini (fol. 216^r-
218^r).

Ut in cod. 5293, 4° (supra, tom. I, p. 561), praeter ultimam partem (*f*), quae in
hoc codice 5318 desideratur.

86° Translatio ejusdem capitis praecursoris Domini
in occidentali parte Aquitaniae, III kalendas
augusti. (fol. 218^r-218^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 24 Jun., tom. IV, p. 758-59, num. 257-59. Inc. *Regnante
Pippino...* (cfr. ibid., p. 760, ann. *m*).

87° vi kalendas martii, inventio capitis praecursoris Domini (fol. 218^v-220^v).

Ut in cod. 5397, 22°.

88° iiii kalendas martii, vita sancti Alexandri episcopi civitatis Alexandriae (fol. 220^v-225^r).

Ut ibid., 23°.

89° Kalendas martii, [vita] sancti Albini episcopi Andegavensis (fol. 225^r-226^v).*

90° Miracula post ejus transitum patrata (fol. 226^v-228^v).

Ut ibid., 28°. Prologi instar praefixum et Gregorii Turonensis *De glor. conf.*, cap. 96.

91° Tertio nonas martii, passio sancti Focae episcopi et martyris (fol. 228^v-231^r).*

Add. Gregorii Turonensis *De glor. mart.*, cap. 99.

92° Nonas martii, passio sanctarum Perpetuae ac Felicitatis et aliorum sanctorum (fol. 231^r-231^v).*

93° viii idus martii, passio [sanctorum] Philemonis, Coraulae et Arriani praesidis (fol. 232^r-234^r).*

94° v idus martii, passio sanctorum xl martyrum (fol. 234^r-235^v).*

95° iii idus martii, vita sancti Gregorii papae (fol. 235^v-239^v).*

Auctore anonymo.

96° Vita beati Gregorii papae, edita a Johanne cardinali diacono urbis Romae (fol. 239^v-283^r).*

Sequuntur (fol. 283^r) quatuor ultima disticha epilogi metrici.

97° [Ex vita sancti Gregorii episcopi Neocaesariensis in Ponto, cognomine Thaumaturgi] (fol. 283^r-284^r).

Quaedam sancti praecipua miracula, valde simplice stilo enarrata.

98° Eodem die, vita sancti Pauli episcopi [Leonensis] in Britannia (fol. 284^r-288^v).*

99° Idus martii, passio sancti Longini martyris (fol. 288^v-289^v).*

100° xvi kal. aprilis, vita sanctae Geretrudis virginis—**S**
(fol. 289^v-290^v).

Ut in cod. 5297, 33°.

101° Virtutes quas Dominus post obitum illius digna—
tus est ostendere (fol. 290^v-292^r).

Ut ibid., 36°.

102° xiiii kalendas aprilis, vita sancti Johannis Pe-
nariensis (fol. 292^r-292^v).

Ut ibid., 37°.

103° xvi kalendas aprilis, passio sancti Caloceri mar-
tyris (fol. 292^v-293^v).

Ut ibid., 38°. Mutila desinit in verbis *magiae te averterunt* (num. 12 post med.).

104° viii kalendas aprilis, vita sancti Ermelandi ab-
batis (fol. 294^r-295^v).

Ut ibid., 40°. Foliis avulsis mutila desinit in verbis *vel piscatoribus* (num. 13 in.).

Appendix ad cod. 5318.

VITA S. GILDASII (Cfr. supra, p. 178, 60°).

**Incipit prologus in vita sancti Gildasii confessoris atque abba-
tis, quae celebratur IIII kal. februarii.**

[Prologus.]

1. Dominici institutione praecepti summa devotione feliciter erudita innume- 5
rabilia sanctorum agmina cuncta perlustrant terrarum spatia. Verbum enim
Domini perlucidum cunctum replevit orbem terrarum, quo pullulant omnes san-
cti velut rosae et lilia in horto exorta gramini campi, purificati lavacro salutari,
redempti pretiosissimo cruore lateris Christi. De quorum numero beatus extitit
Gildasius, ex prosapia Britannicae regionis clara oriundus. Qui nobiliori genere 10
ortus, citius effloruit, atque a venerandis parentibus beato Filiberto Tornodoren-
sium abbati in Oyam insulam delatus est, sacri baptismatis unda purificandus;
qui praedictus abbas una cum beato Germano transnataverat mare et gentibus
occidentalis plagae verba divini eloquii erogaverat. Qui suscipiens puerulum,

sanctum videlicet Gildasium, sancti baptismatis unda studuit purificare et sacris litteris fecit erudiendum tradere; et videns eum elegantis formae decore pollentem ac liberalium litterarum studiis instantissime intentum, ferventi adamavit desiderio suoque permisit perfrui sancto ac roborari consortio.

Explicit prologus.

Incipit vita Gildasii abbatis.

2. Beatus igitur Gildasius, sub disciplina magistrali in scholis divini servitii constitutus pariterque sollertiae humanae, et condicionis conspiciens utriusque lineam discretionis, maluit imitari speciem divinae contemplationis, deserens
 10 famam humanae opinionis, quam insequi nobilitatem hujus caducae ingenuitatis. Nam ut athleta Christi et strenuissimus miles in coenobio degens, oboedientiae suscepit arma fortissima, pristinos deserens mores et aetatem floridae juventutis in formam transferens senectutis; et primaevus in tirocinio regis aeterni constitutus, utpote derelicto more juvenili, multis quibuscumque senibus ac juve-
 15 nibus, utriusque conformans mores aetatis, documenta praebuit aeternae salutis. Erat namque sapientia praeclarus, sancta lectione assiduus, vigiliis et orationibus semper deditus, humilitatis studio praecipuus, ineffabili charitate devotus, sermone verax, eleemosynis largus, actione jucundus, decore faciei venustissimus; cui crucifixus erat mundus et ipse mundo. Cunctis sanctae praedicationis verba
 20 impertire non cessabat, apostolorum imitans vestigia dicentium: *Non est aequum relinquere verbum praedicationis et ministrare mensis*. Diurnis vero horis, excepto dum presbyteratus ordine suscepto missarum sollemniis occupatus fuisset, sedula mentis intentione lectioni sanctae operam dabat atque multorum animos ad tramitem rectae soliditatis exemplis pariter et documentis invitabat. Ita a
 25 quinto decimo aetatis suae anno per totum vitae praesentis spatium, quo huic vixit mundo, vir beatissimus, ter in hebdomada cibum praebens corpori, usque ad extremum suae vocationis diem devotissime vitam transecurrit humanam. Licet enim defuerit ei gladius persecutionis, martyrii tamen palmam non amisit.

3. His et his similibus bonorum operum exhibitionibus beato Gildasio in-
 30 tento, omnis gens occidentalis plagae ad ejus magisterii rudimenta coepit utrimque confluere, ejus se deposcens instrui doctrinis et protegi defensionis praesidio, quatinus, relicto errore gentili ac devota ipsius ammonitione sanctae Trinitatis fide percepta, almae matris Ecclesiae gremio collocati, filii Dei vocarentur et essent. Quod cum vidisset beatus Gildasius, fecundam scilicet prolem fidelium
 35 undique pullulare, inenarrabili gaudio repletus, sic Domino ait: *Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, qui populum hunc diutius errantem sancti nominis tui gratia misericorditer illuminare dignatus es et ad agnitionem tuam pervenire fecisti. Et nobis, qui hactenus infelices et hebetes erravimus in regione umbrae mortis, lux justitiae orta est et pax per-*
 40 *petua jam regnat in nobis.*

4. Audiens autem beata Brigida, quae tunc temporis insignis in Hibernensi degebat insula, monasteriis virginum abbatissa, virgo praeclara, rumorem et actus beati Gildasii, misit ad eum verbis deprecatoriis internuntium, dicens : *Gaude, pater sancte, ac semper in Domino polle. Obsecro te ut aliquod indicium tuae sanctitatis mihi mittas, ut apud nos tua vigeat memoria perenniter.* Tunc sanctus Gildasius, sanctae virginis percepta legatione, propriis manibus formulam (1) fecit opere fusili et tintinnabulum parvissimum ejus petitioni composuit, et perfectum, ad litus maris accessit et in undas projecit, dicens : *In nomine Domini nostri Jesu Christi hoc fretum maris pertransi, ut citius ad vestigia beatæ virginis Brigidæ undis et vento proveharis.* Quod statim ad nutum beati Gildasii factum est, et in eodem loco, ubi virgo sacrata super litus maris adstabat, trans mare continuo repertum est. Quod illa gaudens suscepit, et a beato Gildasio missum agnovit, et velut caelitus in pignore salutis ab eo libenter accepit. Inter haec beata Brigida ad monasterium rediit et hoc miraculum puellis ac virginibus suis patratum a Domino nuntiavit ; et una cum eisdem virginibus oratorium ingressa, pro magnitudine sancti Gildasii simulque perceptione sui pignoris Domino gratias retulit.

5. Beatus itaque Gildasius, dum haec aguntur, peregre proficiscens, Romam petiit, et apostolorum Petri et Pauli merita et orationes obsecrat, quatinus obtentu apostolico statum suae recludit firmiter tenere valeat et contuberniis sanctorum adjungi mereatur in caelesti patria. Cum autem vigiliarum atque matutinorum laude finita, quadam die, dum diluculo de aula beati Petri solito more exiret, volens ceterorum habitacula sanctorum Romanae urbis circumire et suffragia eorum petere, occurrit ei quidam hydropicus extento sinu humore dirae infirmitatis, quaerens alimoniam ab eo. Cui beatus Gildasius ait : *Non est mihi quicquam pecuniae prae manibus quod tibi possim dare ; sed in nomine Domini nostri Jesu Christi sanus sis ab hac infirmitate. Et si quis te interrogaverit quis te sanum fecit, dicito quod Dominus Jesus Christus in me misericordiam suam fecit.* Et statim sanus factus est aeger, et intravit in basilicam sancti Petri, laudans et benedicens Deum. Beatus vero Gildasius coeptam tenuit viam.

6. Cumque aliquot dies ibi mansisset, perlustratis oratoriis sanctorum, coeperunt vicini civitatis graviter dolere ob pestilentiam flatus draconis, qui erat in caverna latens Tarpaei montis, qui multos Romanorum et aliorum circumquaque vicinorum pestilenti flatu peremerat. Quod audiens beatus Gildasius, exivit ab hospitio suo latenter valde diluculo, et constanter ascendit in montem, portans baculum in manu ; et appropinquans venit ad os speluncae, et videns draconem, intrepidus dixit : *In nomine Domini nostri Jesu Christi praecipio tibi ut statim intereas et in profundum abyssi demergaris, ne populus fidelium amplius tua pereat interemptione.* Quem mox terra obsorbuit et in tartarum prorsus elapsus est, et cessavit ejus plaga ab omni populo.

(1) Id est pulpitum. Cfr. Cangii *Glossar.*, ed. Henschel, ad h. v., 4.

7. Tunc beatus Gildasius Ravennam adiit gratia orationis beatissimi Apollinaris. Cum autem appropinquaret portae civitatis, occurrit ei quidam caecus et mutus, portans tabulam in manu, percutiens eam malleolo ob significationem eleemosynae poscendae, quem ductor suus manu trahebat. Et videns eum beatus
 5 Gildasius, misericordia motus, coepit flere; et postulans deferri sibi aquam, sanctificavit eam et sparsit super faciem caeci: qui statim Deo donante lumen recepit. Et accipiens sal, misit in os ejus; et statim locutus est, benedicens Deum et beatum virum magnificans, qui tantam sospitatem ei contulerat.

8. Factum est autem, cum inde reverteretur, incidisse eum inter latrunculos; 10 qui videntes eum nitentem decore pulchritudinis, alii conati sunt eum rapere, alii volebant interficere. Quos ut vidit sibi appropinquare, continuo nutu Dei fecit vestigia eorum adhaerere terrae ipsosque obrigescere velut lapides; et recedens ab eis, coeptam carpebat viam. Cum autem procul recessisset ab eis, conversus retrorsum, levavit manum contra illos et solvit eos. Qui soluti, mox in fugam
 15 conversi sunt et nusquam amplius cuiquam comparuerunt.

9. Deinde venit Tornotensem urbem, et beatum reperit Filibertum abbatem, qui eum in pueritia educaverat. Quem beatus abbas libentissime suscepit et secum aliquot diebus manere fecit, et de divinis et caelestibus eloquiis pariter sunt locuti. Quo tempore peracto, reversus est in patriam suam et in insula Rivensi
 20 solitariam duxit vitam. In tantum etenim ejus emicuit vita ut omnes infirmi et debiles et leprosi, qui circumquaque erant, ad eum venientes, sanitati ejus meritis reddebantur. Tunc deinceps construxit sibi parvissimum oratorium super litus
 25 maris cujusdam alvei, nomine Blaveti, in quadam rupe eminentiori; et in inferiori parte molendinum fecit, cui semel triticum immisit, quod multis superavit
 30 bundavit annis, cunctisque ad se venientibus abundanter alimoniam praeberebat et omnes infirmos eorum sanabat. Nam non longo post tempore, cum jam non posset accensa lucerna sub modio manere, sed super candelabrum, ut vicini quique et noti ejus tam prope quam longe claritatis ipsius lumine fruerentur, coeperunt hinc et inde venire ad eum et ejus magisterio et doctrinae filios suos comendare erudiendos; quos omnes libenter suscipiebat et spirituali eruditione
 35 devotissime instruebat. Tunc potioris fabricae monasterium construxit, et cunctas officinas claustrum coenobitali ritu perfecit.

10. Contigit itaque, cum fenestrae basilicae vitreo opere clauderentur, eminentiori fenestrae vitrum defecisse. Quod videns beatus Gildasius, abiit seorsum, et
 3 prostratus in terram, Dominum obnixe deprecatur ut incohato operi munificentiam suae largitatis immittat. Surgens autem ab oratione, abiit ad quandam
 4 rupem et de petra optimum vitrum fecit.

11. Cum non multo post cum fratribus in quadam cella moraretur, supervenerunt ei hospites. Quos libenter suscipiens, omnem eis exhibuit humilitatem, et
 5 lavans pedes eorum, quod habuit dedit eis, exhibens omnem humanitatem cum fervore caritatis; sed defuit eis potio vini. Tunc sanctus vir more solito Dominum precatur, et jussit impleri aqua vasa omnia vinaria, benedicens eam: quam in

* cod.
 summa.

vinum optimum convertit. Haec dedit omnibus, tam fratribus quam hospitibus affluenter, et sic, Domino concedente, undam aquae in liquorem vini mirabiliter mutavit.

12. Contigit igitur ut, dum sanctus vir solus resideret in cella praeter praesentem magistrumque eorum, venerunt ad eum quattuor daemones in similitudinem totidem monachorum, dicentes se missos a beato Filiberto abbate, qui dicitur eum jam obisse. *Nisi hodie*, inquiunt, *una nobiscum citato calle pervenire festinaveris ad beati Filiberti abbatis exequias, numquam poteris videre eum super terram.* Quibus beatus Gildasius respondit: *Videtis quanta difficultas mihi est modo iter agendi, cum non sint mecum fratres noscum quibus proficisci valeam et qui mihi navigium praepararent, insulam et nautae desint qui gnari sunt semitas maris pervadere. Ignoro prorsus quid agere debeam.* Ipse vero, mox ut vidit eos, cognovit astutias eorum ingressusque in oratorium, munivit se signo sanctae crucis et accepit capsellam cum sancti evangelii textu, quem ipse scripserat, de super altari et misit in sinum suum illis ignorantibus. Et exiens ad eos dixit: *Quale mihi datis consilium? Cui illi inquiunt: Quid necesse est tibi quaerere alios fratres praeter nos qui tuae pareant iussioni? Nos tibi jam navim praeparatam adduximus optime remigare novimus, et ad hoc venimus ut te per notas semitas maris transfretemus. Noli dubitare quin venias nobiscum.* Beatus autem Gildasius, praecinctus zona et amictus pallio suo, tenens baculum in manu, statim secutus est eos; et venientes ad litus maris, intraverunt simul in navim et intraverunt se in mare. Cumque hora prima praeteriret, illis summa velocitate navigantibus, dixit beatus Gildasius: *Fratres, caute regite artemonem, et ad damus vota nostra Domino, psallentes primam.* Cui inquiunt: *Nostri veris rabilis obitum abbatis. Si tardaverimus vel uno momento, non poterimus cum luce diei ad locum pervenire quo tendimus.* Ille vero, conspicens nequitiam deceptionis eorum, iterum atque iterum repetens dixit eis: *Ne negligamus reddere Domino vota nostra, quia praetereunt diurnae horae.* Cui illi intumescentes dixerunt: *Quid nos inquietas cum tuis horis?* Sanctus vero vir, hoc audiens, exorsus est, dicens: *Deus, in adiutorium meum intende*, flectens genua. Illi autem haec audientes, statim evanuerunt una cum navi sua. Beato vero flectente genua, elapsa est capsella de sinu eius cum textu intus reconditus erat, ceciditque in mare. Ipse vero stetit, et accipiens pallium quo erat amictus, misit super undas maris, et sic sedit super eum. Inde coepit e summa velocitate navigare per aequora valida, sedens super pallium, quous perveniret ad litora Ovae insulae, Domino protegente. Repperit igitur ibi beatum abbatem Filibertum, propter quem tam periculosum sustulit naufragium cui rem gestam retulit, quemadmodum daemones temptaverant eum, et qualiter in medii aequoris fluctus submergere conati sunt, sed Domini protegente gratia ab eorum deceptione et maris demersione mirabiliter evasit incolumis. Beatus vero abbas Filibertus magno concutitur cordis tremore dum haec recitantu

beato Gildasio, ac gratissimas referunt pariter Domino laudes, qui numquam sibi famulantium obliviscitur, sed potius terra marique semper salvat sperantes in se. Sed beatus Gildasius, memor capsellae sibi elapsae cum textu evangelii in fluctus maris, super hoc valde contristatur, ac studiose percurrit maris litora, si forte inter algas ab undis abjectam reperire posset.

13. Petitaque benedictione, revertitur iterum ad portum, et dato naulo nautis ingreditur puppim. Quam impetentes in altum mare, voluerunt navigare in Galliam; sed nutu Dei, flante aquilonari vento, tanta velocitate transnatant salsa flumina, donec recta semita perveniant ad litora Hibernensium. Ingressi namque eandem regionem, coeperunt nautae sua exercere negotia; beatus vero Gildasius consueta ubique operabatur, Deo iubente, magnalia.

14. Contigit namque, dum solus iter carperet, occurrere sibi quendam paralyticum, quem parentes et vicini sui circumquaque ferebant, quaerentes alimoniam ab incolis terrae. Quem videns beatus Gildasius, genuflectens orationem Domino fudit; et ad vehiculum miselli accedens, dixit: *In nomine Domini nostri Jesu Christi sta rectus supra pedes tuos et a Domino pristinam recipe sanitatem.* Qui mox, viribus corporis receptis, sanus efficitur, et exclamans voce magna, coepit magnificare nomen Domini et sancto viro gratissimas laudes referre, dicens se ire cum illo ubicumque voluisset. Sed sanctus vir, hoc non ferens, ait illi: *Vide nequaquam venias mecum, sed revertere domum et non desistas Domini magnificentiam collaudare, qui te sanitati restituit et consolatus est te.* At ille magis magisque in laudem ejus prorumpibat et cunctis quibus obviabat intimabat, dicens: *Venite omnes et videte sanctum verum Dei, qui mihi sanitatem animae corporisque reddidit.*

15. Tunc sanctus Gildasius, volens declinare a favore et plausu tantae plebis, discessit protinus ab eis et abiit latenter, ne agnosceretur, et intravit in aulam regis Hibernensium. Et factum est in illis diebus, contigit piscatores regis exercere piscationem suam; qui capientes unum immanissimum piscem, detulerunt ante regem. Quo viso, rex jussit eum diligenter praeparare. Quem ministri apertientes, repperierunt in ventriculo ejus capsellam cum textu, quae elapsa fuerat dudum a beato Gildasio dum phantastico naufragio periculum maris evaserit: quam lotam accipientes ministri obtulerunt regi. Rex autem intuitus eam, vehementer expavit ac diligentissime sacerdotibus ecclesiae commendavit. Quadam igitur die, dum sanctus vir gratia orationis introisset in basilicam juxta palatium regis, contigit eum orationem suam protelare; et finita oratione, more solito intentis oculis ac manibus in caelum diutius stetit. Aspiciensque eminus contra altare, vidit inter pignora sanctorum etiam suam capsellam, quam olim perdidit super undas maris, vehementerque coepit flere ac dolere. Quem custodes ecclesiae conspicientes tam immenso dolore plorantem, sciscitanti sunt quisnam esset aut qua causa tam assiduo luctu afficeretur; quibus noluit indicare, sed potius nimio singultu aestuabat. Tunc propalatium est in palatio regis a dicentibus quia *in basilica tua, o rex, quidam monachus decorus aspectu magno*

*afficitur ploratu, in tantum ut nulli nostrum sciscitatione interrogatu-
respondere velit, sed neque attendere dicta cujusquam nostrum. Tunc
super hoc rex multum admirans, misit ad eum quosdam sui palatii principes,
dicens: Perquirite ab eo diligenter quae sit causa tanti plangoris aut si
quispiam in hac urbe eum calumniatus sit, ne forte propter hoc tristetur
et inferat in nos plagam hujuscemodi calamitatis. Sin alias, veniat ad
me citius, ut videam eum et petitioni ejus, si quid a me requisierit, liben-
ter adquiescam. Qui abeuntes, vocaverunt eum ad se, dicentes: Vir Dei,
cur tanto singultu afficeris? Rex praecepit ut indices nobis si quid
querelae pateris aut quae sit petitio tua: statim ab eo impetrabis. Quod
cum vir Dei sanctus audisset, valde gavisus ait illis: Una est petitio quam a
rege et a vobis exposco. Dum diluculo introissem hodie in oratorium hoc,
completa oratione conspexi contra altare et vidi capsellam cum pigno-
ribus sanctorum, quam recognosco meam dudum fuisse, sed meis ingru-
entibus peccatis, dum naufragium procellae tempestatis paterer in mari,
clapsa est de sinu meo; continens in se sanctum evangelium quod pro-
pria manu scripsi; et ecce clavis qua reconditur et sigillum quo signa-
tur. Quod si Deum vobis propitium vultis habere, hanc mihi, obsecro,
reddite. Quod illi audientes, admirati sunt, et continuo nuntiaverunt regi,
dicentes quoniam pro capsella quam repperimus in ventre piscis contris-
tatur vir Dei, dicens sibi esse clapsam dum naufragium pateretur in
fluctibus maris. Rex autem, ut audivit, jussit eum venire ad se et eam sibi
deferre. Quam intuitus beatus Gildasius, ait regi: Ego propriis manibus, o
rex, capsellam fabricavi et textum sancti evangelii, qui intus reconditus
est, decentissime scripsi. Cui rex inquit: Probanda est prius res dubia et
nobis omnino incognita, et sic demum coram me et primatibus meis
discutienda, ut certius tibi optatum restituamus depositum et propitium
nobis obsecres fieri Deum. Ad quem sanctus vir constanter dixit: Si, ut asse-
ris, probaveris et discutiendo certius cognoveris, prima libri intus laten-
tis indicia atque ultima, priusquam aperiatur, instanter tibi manife-
stabo; et cum probaveris me tibi veritatem proferre, agnoscas me non
mendacem neque praesumptuosum, sed Christi fidelissimum servum.
Tunc initium et finem libri coram omnibus manifestavit; et accipiens clavem
quam ferebat, aperuit capsellam et librum sancti evangelii intus repperit, et
aperiens librum coram rege et omni populo, ita ut ante dixerat vera esse indubi-
tanter asseruit. Quod cum rex agnovisset, statim provolutus ejus pedibus veniam
postulabat ab eo.*

16. Et offerens ei donaria multa, petiit ut apud se maneret et ecclesiasticum restauraret ordinem in regione eadem, quia penitus catholicam fidem a maximo usque ad minimum omnes amiserant. Tunc sanctus Gildasius, munitus clypeo fortitudinis et galea salutis, omnes circumquaque circumvit fines ecclesiarum, et morsibus haereticorum graviter sauciatos curat populos, et universum ecclesiae

clerum fide sanctae Trinitatis instruit et haereticas fraudes ab eo longe repellit. Jamjamque pullulat in gremio sanctae matris Ecclesiae seges multitudinis cre-
 10 dentium, evulsis funditus spinarum aculeis; terra diu sterilis fecundata [est] rore
 gratiae caelestis et gratiores profert fructus ad agnitionem supernae vocationis.
 5 Fide namque crescente catholica, sancta congaudet Ecclesia tantum promeruisse
 pastorem, beatum scilicet Gildasium, cujus hortamenta sectando Christi replet
 ovilia.

17. Multa deinceps vir beatus construxit monasteria; non paucos ibi nobilium
 enutriens filios, normam disciplinae informavit, ut plures Domino offerre potuisset
 10 a lumnos, tam ex nobilibus quam ex pauperibus, pupillis et orphanis, necnon et
 captivis ex tyrannica paganorum fraude misericorditer abstractis, et ut pastor
 o vans talenta sibi [a] Domino credita ipsi duplicata fideliter reportare valuisset.
 Omnem quippe regionem Hibernensium et Anglorum, necnon et exterarum
 na tionum, suo instruit exemplo et eruditiv sermone; quarum gens et natio
 5 a c t u s et virtutes ejus hodieque honorifice ubique veneratur.

18. Erat igitur in illis diebus quidam tyrannus in superioribus partibus regio-
 nis illius, perversa crudelitate et ira succensus, qui hanc habebat consuetudinem,
 ut quotienscumque suam cognovisset conjugem concepisse in utero, statim jugu-
 labat eam. Et cum jam multas interemisset mulieres nobili prosapia exortas,
 10 c o e p e r u n t parentes earum multum super hoc contristari et longius se ab eo sub-
 m o v e r e. Nullus itaque neque colloquendo neque ullius negotii causa in aliqua-
 c u m q u e re illi adhaerebat, neque mandata ei dirigere [volebant], ut non parti-
 c i p e s fierent malitiae illius. Tunc poposcit beatum Gildasium ut verborum ipsius
 p e t i t i o n e m percepisset. Sed sanctus vir, calliditatem malitiae ejus perspicuens,
 5 n u l l o modo assensum ei praebuit, sed longe promotus [est] ab eo, ne quando ejus
 i n t e r l o c u t i o n e nobiles et principes regionis illius penitus deciperentur. At ipse
 p r a e f a t u s tyrannus, non valens pertingere quae petebat, misit ad quendam prin-
 c i p e m alterius provinciae, ut ei filiam suam in conjugio daret. Quod cum protinus
 a u d i s s e t, statim internuntius ejus retulit dicens: *Quomodo possim dare uni-*
 30 *cam filiam meam mucrone interficiendam hostili? Numquid non audivi*
quantam stragem fecerit iste maleficus tot mulieribus sibi copulatis?
Nequaquam id possum agere. Non dabo ei filiam meam. Praefatus quippe
 tyrannus iterum atque iterum ei mandavit, dicens: *Quoscumque volueris*
obsides et fidei jussores tibi dabo, sed tantum fac quae posco. Cui ille re-
 35 s p o n d i t: *Vana est petitio tua et frustra rogitando laboras, nisi beatum*
virum Gildasium mihi fidei jussorem dederis, quia nisi per manum
ipsius eam cuiquam nequeo dare. At ille mox nuntios misit ad beatum Gilda-
 sium, postulans ab eo ut quantocius veniret et puellam fide sua de manu patris
 40 r e c i p e r e t et sibi conjugem legitimo traderet matrimonio. Quorum vir sanctus
 r e n u e n s verba, respondit dicens: *Nostis quia dominus vester callidissimus*
est et tyrannica feritate perversus. Si tali deceptione subduxerit me ut
fide mea suscipiam puellam morte tradendam, gravi lapsus sum peccato

apud Dominum et parentes ejus vehementer oratione proliis seduxi, intolerabili dolore congemiscendos. Sed tamen vobiscum proficiscar et utrumque voluntates discutiam, parentum scilicet et ejus qui vos ad me direxit. Tunc veniens simul cum eis, repperit eos principes ob hujuscemodi causam una convenisse. Et dum haec intra se loquerentur, ait pater puellae beato 5
 Gildasio : *Si manu tua receperis filiam meam tuendam, tibi eam tradam. Sin alias, nequaquam id agere possum.* Cui beatus Gildasius dixit : *Mihi eam trade, et ego tibi eam sanam et illaesam ab omni corruptione restituam.* Tunc praefatus tyrannus per manus sancti Gildasii recepit eam in conjugio sibi copulandam. Beatus vero Gildasius revertitur interea ad monasterium, 10
 pollens claris virtutibus.

19. Interea peractis nuptiis, coepit tyrannus sponsam fovere dilectam. Et ut cognovit eam concepisse in utero, cogitavit eam occidere solito more ; sed pertimescens jusjurandum quod pactus fuerat cum beato Gildasio, dicens non posse fallere sanctum virum quin vindictam faceret super necem sibi puellae creditae. Illa 15
 vero ut cognovit animum ejus furibundum contra se ob conceptionem sui, timore perterrita, in fugam citius latenter elapsa est. Quod ut cognovit vir ejus, majori jam ira succensus, insecutus est eam. Quam cum invenisset juxta viam latentem sub frondibus arbustorum fatigatam ex itinere, exempto mucrone amputavit caput ejus, et sic demum reversus est in domum suam. Quo audito, pater ejus 20
 magno concutitur dolore, ac sub festinatione misit ad beatum Gildasium, dicens : *Redde mihi filiam meam, quia propter tuam intercessionem perdidisti eam. Nunc cognosce quia qui conjugio eam acceperat, proprio gladio jugulavit. Age nunc quod acturus es ; quia consummata est malitia ejus et ego orbatus manebo super terram.* Tunc beatus Gildasius concitus veniens ad 25
 munitiunculam ubi ipse tyrannus residebat, vocavit ostiarium domus, ut sibi aperiret. Qui nullum ei reddidit verbum responsionis, ita ut ira commoveretur vir sanctus, et cum ipsa indignatione circumivit omnem illam murationem, et accepto pleno pugillo terrae scaturientis, projecit super illam habitationem : quae statim submersa est in abyssum cum omni tyrannide crudelitatis. Et regressus 30
 inde, abiit usque ad locum ubi exanime jacebat cadaver mulieris interfectae, prolem in utero habentis ; et accepto capite, adhaesit corpori trunco, dicens : *In nomine Domini nostri Jesu Christi, Trifima, tibi dico, surge et sta supra pedes tuos, et indica mihi quid videris.* At illa continuo surrexit sana et illaesa ab omni corruptione mortis. Hoc inquires beato viro dixit, quia mox ut 35
interfecta sum, angelico sustentabar vehiculo quasi ferenda et jungenda choro martyrum ; sed tua vocatione ad te reversa sum ; et cum reverterer, vidi caminum fornacis magnae succensum et auctorem meae necis ibidem praecipitari. Tunc beatus Gildasius duxit eam patri suo, et accepta manu ejus dextera, reddidit ei, dicens : *Ecce depositum quod mihi tradidisti. 40
 Custodi eam ut filiam unicam ; et prolem quam gestat in utero diligenter fac enutrire donec ad intelligibilem perveniat aetatem.* At illa sub jureju-

rando aiebat quia *numquam te deseram, pater*. Cui beatus Gildasius : *Non, inquit, decet mulierem subsequi monachum quolibet modo ; sed mane interim in domo patris tui donec parias filium. Quem cum pepereris, inducemus te in monasterium virginum, ut cum ceteris virginibus ca-*
 5 *simoniae vitam ducere possis*. Tunc placuit ei sermo viri Dei ; et remansit in domo patris sui paucis diebus.

20. Beatissimus vero Gildasius plenus virtute ubique pollebat ab omnibusque venerabatur. Cunctis erat amabilis, quia omnes ac si adoptivos fovebat filios, et dulcia eis mananter divinatorum sermonum eloquia proponebat et in soliditate
 10 *almae matris Ecclesiae viriliter militare confortabat*. Tunc celeriter huc illucque catervas fidelium percurrens, et clericos ecclesiarum in fide catholica fidei devotione corroborans, multis [in] hoc mundo claruit miraculis. Omnium nempe temptamenta daemonum ab omni fidelium plebe procul repellens, languores cordis et corporis instantissime curabat ; nullus indigens, nullus infirmus, nulla calamitas,
 15 *nulla miseria, ubicumque aderat vir sanctus, ullo modo manere valebat, quia omnes, favente Deo, prudentissime, quasi bonus dispensator divinatorum charismatum, in cunctis recreabat*.

21. Interea non multo tempore exacto nuntiatum est beato Gildasio praefatam peperisse filium mulierem, quam mariti gladio necatam ipse comite surgere jus-
 20 *serat divinitate*. Quem undis sacri lavacri purgari praecipiens, nomen ei suum imponi nihilominus iussit ; cumque a lactis edulio eum separatim cerneret, liberabilibus litterarum studiis erudiendum nutriendumque in sinu sui regiminis suscepit. Matrem vero ejus in monasterium virginum una cum ceteris ancillis Dei metalenus Christo famulaturam introduxit.

(*Cetera desiderantur*).

CCXCIX. Codex signatus num. 5319.

Olim Colbertinus 846, deinde Regius C. 3865. 13.

Foliorum 269, med. (0^m,312×0,215), columnis binis, exaratus extr. saec. XIV.

Codex iste easdem fere Vitas exhibet quas prior pars codicis 5318. Itaque rursus ad hunc passim lectorem remitemus.

1° Amphiloerii episcopi in vita [et] miraculis sancti patris nostri Basilii archiepiscopi Cappadociae, quae celebratur kalendis januarii (fol. 2^r-10^r).*

2° Ipso die, passio sancti Concordii presbyteri (fol. 10^r-10^v).

Ed. Act. SS., ad d. 1 Jan., tom. I, p. 9.

3° Ipso die, passio sanctae Martinae virginis (fol. 10^v-14^r).

Ut in cod. 5291, 2° (supra, tom. I, p. 537).

4° Item eodem die, vita et conversio [sanctae] Euphrosynae virginis (fol. 14^r-17^r).*

5° Item eodem die, vita sancti Fulgentii episcopi Ruspensis (fol. 17^r-28^v).*

6° Vita sancti Eugendi abbatis Jurensis (fol. 28^v-32^v).

Ed. Act. SS., ad d. 1 Jan., tom. I, p. 50-54.

7° Passio sancti Petri [Balsami]... (fol. 32^v-33^r).

Et in cod. 5318, 6°.

8° Eodem die, passio sancti Theogenis martyris (fol. 33^r-34^v).*

9° Eodem die, vita sanctae Genovefae virginis (fol. 34^v-39^r).

Ut ibid., 8°.

10° Vita sancti Simeonis monachi, edita a quodam discipulo ejus nomine Antonio, cujus est festi-
tas nonas januarii (fol. 39^r-41^v).

Ut ibid., 9°.

11° Vita beati Melanii episcopi (fol. 41^v-44^r).

Ut ibid., 10°.

12° Vita sancti Gregorii Lingonensis episcopi (fol. 44^r-46^r).*

13° Passio sancti Luciani presbyteri Antiochensis (fol. 46^r-47^v).

Ut ibid., 11°.

14° Passio sancti Luciani Belvacensis, quae est vi° idus januarii (fol. 47^v-49^v).*

15° Passio sanctae Martianaе (fol. 49^v-50^{bisv}).

Ut ibid., 13°.

16° Passio sanctorum martyrum Juliani et Basilissae virginis (fol. 50^{bisv}-60^r).*

17° Vita beati Pauli primi eremitae, edita a sancto Hieronymo presbytero, cujus festi-
tas est iii° idus januarii (fol. 60^r-62^v). *

18° Passio sancti Archadii martyris, quae est pridie idus januarii (fol. 62^v-63^r).

Ut *ibid.*, 16°.

19° Vita sancti Hilarii Pictavensis episcopi et eximii doctoris, [qui] tamquam eous nitet in astris, cujus festivitas est idus januarii (fol. 63^r-68^v).*

20° De miraculo per sanctum Hilarium in synodo ostenso (fol. 68^v-71^r).

Ut *ibid.*, 18°.

21° Depositio sancti Remigii episcopi (fol. 71^r-72^r).*

22° Vita sancti ac beatissimi atque gloriosissimi confessoris Christi Viventii (fol. 72^r-79^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 13 Jan., tom. I, p. 804-12.

23° Qualiter * translatum sit corpus beati Viventii a Pictavense provincia ad Burgundiam (fol. 79^v-80^v).

* *cod.*
Qualibet.

Ed. *ibid.*, p. 813.

24° Inventio et translatio corporis sancti Firmini episcopi et martyris, quae celebratur octavis Epiphania[e] Domini (fol. 80^v-82^r).

Ed. ap. Cointium, *Annal. Franc.*, ad an. 687, n. 17.

25° Gregorius Turonensis de Felice Nolano presbytero, qui passus est xix kalendas februarii (fol. 82^r-83^r).*

26° Item eodem die, passio sancti Felicis presbyteri [Romani], fratris ejusdem (fol. 83^r-83^v).*

27° Passio sancti Felicis episcopi Tubizacensis, qui propter legem Domini decollatus [est] xviii° kalendas februarii (fol. 83^v-84^v).*

28° Item eodem die, vita [sancti] Boniti Arvernicae urbis episcopi et confessoris (fol. 84^v-88^v).

Ut *ibid.*, 22°.

29° Translatio ejusdem sancti Boniti episcopi et confessoris (fol. 88^v-90^r).

Ut *ibid.*, 23°.

- 30° Epistola Odonis abbatis... ; Epistola Fausti monachi... ; Vita sancti Mauri... ; Liber miraculorum serie decurrente... (fol. 90^r-109^v).*
- 31° Passio sancti Marcelli papae cum multis aliis, xvii° kalendas februarii (fol. 109^v-112^v).*
- 32° Eodem die, sermo beati Hilarii episcopi habitus in depositione sancti Honorati episcopi (fol. 112^v-119^r).*
- 33° Item eodem die, vita vel obitus sancti Fursei abbatis de provincia Anglorum (fol. 119^r-124^r).*
- 34° Passio sanctorum trium geminorum Speusippi et Eleusippi et Meleusippi, et beatæ Leonillae aviae ipsorum et Ionillae, Neonis quoque et Turbonis, sub Aureliano, quae est xvi° kalendas februarii (fol. 124^r-127^v).*
- 35° Vita sancti Sulpicii episcopi, quae [est] xvi° kalendas februarii (fol. 127^v-134^r).*
- 36° Item eodem die, vita sancti Genulphi episcopi (fol. 134^r-144^r).

Ut in cod. 5318, 30°.

- 37° Item eodem die, vita sancti Richmiri sacerdotis eximii, qui tempore Theoderici regis Francorum et Gilberti episcopi in ducato Cenomannico regulariter ac sancte conversatus multos Christo lucratus est (fol. 144^r-145^v).*
- 38° Vita sancti Antonii monachi (fol. 145^v-162^v).*
- 39° Passio sancti Pontiani martyris, xiiii kalendas februarii (fol. 162^v-163^r).

Ut in cod. 5318, 33°.

- 40° Vita sancti Leobardi reclusi, xv° kalendas februarii (fol. 163^r-164^v).*
- 41° Vita sancti Launomari abbatis, quae est xiiii kalendas februarii (fol. 164^v-168^v).*
- 42° Passio sancti Valentini presbyteri, Marii et Mar-

thae, Audifax et Abacuc, XIII kalendas februarii (fol. 168^v-171^r).*

43° Actus vel passiones sanctorum martyrum Sebastiani et aliorum multorum, XIII kalendas februarii (fol. 171^r-182^v).*

44° Passio sanctae Agnetis virginis, quae est duodecimo kalendas februarii (fol. 182^v-185^r).*

45° Eodem die, passio sanctorum martyrum Fructuosi, Augurii et Eulogii diaconorum (fol. 187^v-188^r).

46° Item eodem die, passio sancti Patrocli martyris (fol. 188^r-189^v).*

47° Passio sancti Timothei discipuli beati Pauli apostoli, XII° kalendas februarii (fol. 189^v-190^v).*

48° Eodem die, passio sancti Vincentii levitae et martyris (fol. 190^v-194^r).*

49° Inventio corporis beatissimi Vincentii levitae (fol. 195^r-197^v).

Ut in cod. 5318, 45°.

50° Eodem die, passio sancti Anastasii monachi et martyris (fol. 197^v-202^v).*

51° Eodem die, passio sanctorum martyrum Vincentii, Orontii et Victoris (fol. 202^v-205^v).*

52° Passio sancti Asclae martyris, quae est X^o kalendas februarii (fol. 205^v-206^r).*

53° Passio sancti Babylae cum tribus pueris (fol. 206^r-208^r).*

54° Eodem die, passio sancti Saviniani martyris (fol. 208^r-209^v).*

55° Passio sancti Praejecti episcopi et martyris et Marini abbatis (fol. 209^v-212^v).*

56° Passio sancti Polycarpi episcopi (fol. 212^v-215^r).*

Ex Rufino.

57° Epistola Smyrneorum missa universis ecclesiis

[de passione] sancti Polycarpi episcopi (fol. 215^r-217^r).*

58° Vita sancti Juliani episcopi Cenomanensis, v^o kalendas februarii (fol. 217^r-221^r).*

59° Vita sanctae Paulae, descripta a beati Hieronymo presbytero, quae est v^o kalendas februarii (fol. 221^r-229^v).*

60° Eodem die vita [sancti] Johannis episcopi Constantinopolitani, cognomento Os aurei (fol. 229^v-235^r).

Ut in cod. 5318, 58°.

61° Vita sanctae Savinae virginis (fol. 235^r-337^r).*

62° Eodem die, passio sancti Thyrsi cum sociis suis (fol. 237^r-244^r).*

63° Vita sancti Johannis abbatis [Reomaensis] (fol. 244^r-248^v).

Ut ibid., 59°; sed omm. prol. et capitulorum index.

* cod.
Baltidis.

64° Vita domnae Bathildis * reginae (fol. 248^v-251^v).*

65° Vita sancti Malachiae Hiberniensis archiepiscopi (fol. 251^v-261^v et fol. 263^r-268^v).

Auctore Bernardo, ed. P. L., tom. CLXXXII, p. 1073-1118. Folio deficiente inter folia 260 et 261, om. num. 43 init. (post verba *invadit mulierculam*) num. 49 med. (... *et pacti transgressionem*).

66° Passio sanctae Faustae virginis, transeuntis XII kalendas octobris (fol. 262^r-262^v).

Fragmentum Passionis ed. Act. SS., ad. d. 20 Sept., tom. VI, p. 144-46. Des. *praesentari Evilasium dicens* (num. 7).

67° [Sermo de S. Malachia] (fol. 268^r-269^r).

S. Bernardi sermo II de sancto (*Liquet, delectissimi...*), ed. P. L., tom. CLXXXIII, p. 486-90.

CCC. Codex signatus num. 5320.

Olim Comitum Bethuniorum, deinde Regius C. 4187.

Foliorum 191, med. (0^m,295×0,22), columnis binis, exaratus diversis manibus saec. XIII.

1° Vita [et miracula] beati Servatii Tungrensis episcopi (fol. 1^r-59^r).

Vita fabulosa (*Trojugenarum*..) auctore Jocundo, ex parte edita *Act. SS.*, ad d. 13 Maii, tom. III, p. 220-27, et ex alio codice magis integro a R. Köpke, *Mon. Germ.*, tom. VII, p. 88 sqq. Cfr. *Hist. litt.*, tom. VIII.

2° [Eadem compendio et metricè tractata] (fol. 59^r-60^r).

Inedita. Sequitur (fol. 60^r) *Genealogia sancti Servatii Tungrensis episcopi, cognati Domini nostri Jesu Christi secundum carnem*.

3° Vita et passio beati Thomae Cantuariensis archiepiscopi et martyris, edita a viro venerabili Johanne Carnotensi episcopo (fol. 61^r-69^r).

Ed. P. L., tom. CXC, p. 195-208.

4° Miracula sancti Thomae archiepiscopi et martyris (fol. 69^r-142^r).

Auctore Benedicto abbate Petriburgensi, ed. ap. J. Craigie Robertson, *Materials for the history of Thomas Becket*, tom. II, p. 21-258.

5° [Vita sancti Thomae archiepiscopi Cantuariensis] (fol. 145^r-151^r).

Ed. P. L., tom. CXC, p. 207-28.

CCCI. Codex signatus num. 5321.

Olim coenobii Sancti Martialis Lemovicensis 170, deinde Regius C. 4184. 3.

Foliorum 133, ex multis codicillis compactus, quorum maximi fere 0^m,28×0,20 patent, exaratis saec. X et XI.

1° Vita sancti ac beatissimi Justi confessoris (fol. 2^r-14^v).

Ed. ex hoc codice *Act. SS.*, ad d. 27 Oct., tom. XII, p. 246-49.

2° Gesta miraculorum beati Eparchii (fol. 15^r-18^r).

Ex Labbei *Nov. Bibl. mss.* ed. *Act. SS.*, ad d. 1 Jul., tom. I, p. 116-17, sed

hic alio et, ut omnino videtur, antiquiori stilo descripta. Unde et ea infra in Appendice exhibere visum est. Initio pauca desunt quae in folio praecedente, jam deficiente, scripta erant; sed ea supplere licet ex cod. 5323, ubi eadem descripta leguntur. — Sequuntur (fol. 18^r-19^r) *Versus cujusdam in laudem ejusdem* (S. Eparchii), quorum auctorem quendam fuisse Hugonem colligi forte potest ex invocatione qua clauditur carmen, ubi post hunc versum

Ac placidus pro me fundas pia verba Tonanti,

adscriptum est in margine, atramento quidem pallidiori, sed manu aequali

Hugonis miserere tui jam, mitis Eparchi.

3° Revelatio capitis sancti Johannis Baptistae (fol. 19^v-20^v).

Scilicet praefatio Dionysii Exigui ad versionem latinam relationis Marcelli, edita *Act. SS.*, ad d. 24 Jun., tom. IV, p. 721-22, n. 133-33. Sequitur deinde compendiosa narratio inventionis sancti capitis, et translationis Emesam, quasi praeeambuli loco praemissa prolixiori narrationi ed. *ibid.*, p. 716 sqq., cujus prima tantum verba hic descripta sunt.

4° Vita sancti Martini episcopi et confessoris (fol. 21^v-72^v).

Omnino sicut supra, cod. 1933, 1° (tom. I, p. 97), nisi quod Dialogus I praetermissus est.

5° [Excerpta ex Gregorio Turonensi de gloria postuma S. Martini] (fol. 72^v-76^r).

Ut *ibid.*, 2°. — Sequitur (fol. 76^r) narratio excerpta ex fine Dialogi secundi de Vita S. Martini, auctore Sulpicio Severo (*Rem minimam dicturus sum... quae futura metuuntur*, P. L., tom. XX, p. 211, lin. 9 — p. 212, lin. 13). Haec pars scripta est manu diversa a praecedente.

6° [Revelatio capitis sancti Joannis Baptistae] (fol. 76^v-77^v).

Eadem epistola Dionysii Exigui quae legitur superius in eodem codice (cfr. supra, 3°). Sequitur exordium narrationis Marcelli Archimandritae ed. *Act. SS.*, tom. cit. *ibid.*, p. 724, scilicet finis num. 144 et prior pars num. 145 (*Igitur me famulum suum... ab orientali plaga basilicae sancti Juliani martyris audiebam*).

7° Reversio [seu exaltatio] sanctae crucis (fol. 78^r-81^r).*

8° Passio sancti Mauritii sociorumque ejus (fol. 82^r-87^r).*

Mutila desinit num. 17 init. in verbis *Domini virtus operatur*.

9° [Revelatio capitis sancti Joannis Baptistae] (fol. 88^r).

Scilicet initium fabulosae narrationis Angeracensium (*Act. SS.*, ad d. 24 Jun.,

tom. IV, p. 737, num. 254-255 med.), addita narratione quae supra subjecta est praefationi Dionysii Exigui (cfr. supra, 3°).

10° [De assumptione beatæ Mariæ Virginis] (fol. 88^v-98^r).

Pseudo-Hieronymi epistola ad Paulam et Eustochium, ed. P. L., tom. XXX, p. 122-42.

11° Passio sancti Antonini martyris, qui passus est sub Appamia civitate IIII nonas septembris (fol. 99^r-100^v).

Ed. ap. Labbe, *Nov. Bibl. mss.*, tom. I, p. 685-87.

12° De mirabilibus ejusdem (fol. 100^v-102^r).

Ed. *ibid.*, p. 688-89.

13° Miraculorum sermones de sancto Martiale (fol. 103^r-109^v).

Miracula edita supra ex cod. 2768 A (tom. I, p. 198-200). Eisdem verbis desinit documentum quibus in citato codice, cum tamen hoc loco nullum lacunae alicujus vestigium appareat in codice de quo nunc agimus. Unde colligendum videtur alterum ex altero vel certe utrumque a communi exemplari quoad hanc partem descriptum fuisse.

14° Miracula de sancto Benedicto (fol. 109^v-110^v).

Scilicet Adelerii Floriacensis additamentum ad Miracula S. Benedicti, ed. ope hujus codicis *Mon. Germ.*, tom. XV, part. I, p. 498-99.

15° Passio sanctæ Matronæ, quod est VIII kal. martias (fol. 123^r-124^r).

De hac sancta pauca tradiderunt majores nostri ad d. 15 Martii, tom. II, p. 396-98, ex martyrologiis et menæis excerpta, nec ipsam ejus ætatem ullatenus definire potuerunt. Acta autem hactenus prorsus latuerunt. Hæc videsis infra in Append.

16° Passio sanctæ Dorotheæ, quod est VIII idus februarii (fol. 124^r-125^r).*

Num. 11 omm. ea quæ ad Theophilum spectant.

17° Vita vel actus beati Eusebii Vercellensis episcopi (fol. 126^v-133^v).*

Mutila desinit, sequentibus foliis avulsis, in verbis *paene usque ad exitum dilanietur* (p. 754 a. m.).

Appendix ad cod. 5321.

MIRACULA S. EPARCHII (Cfr. supra, p. 197, 2°).

Incipiunt gesta miraculorum post ejus obitum factorum.

1. Immemorem, fratres carissimi, caritatem vestram non ambigimus quali-
 in praecedenti libello de vita, moribus, virtutibus denique beati Eparchii comp-
 sito instructi ad aedificationem sitis, quod vobis recitante lectore satis relatu-
 est. At nunc quanta vel qualia post sacri corporis ejus humationem in sanc-
 tumulationis ejus loco, vel ubicumque terrarum memoria ejus diffusa [est],
 Dominus virtutum insignia per eum operatus sit, vestris auribus breviter lucide-
 que intimabimus.

2. Igitur quodam tempore, cum inclitae memoriae Charibertus rex ad regen-
 dam Narbonensem advenisset, et plures ex Francorum genere proceres optima-
 tesque, more regibus solito, in ejus advenissent obsequio, quidam illorum, Du-
 ciadus nomine, in territorio Engolismensium comitis sortitus est officium. Qu-
 incongruo sibi usus vocabulo, dulcedine bonorum operum vacuus, amarus cupi-
 ditatis sacrilegiique amplectebatur fructus. Hic denique cum quadam die, non
 causa orationis, verum, ut post patuit, causa cupiditatis sepulcrum adisset beati
 viri, velum quod quaedam matrona devotionis intuitu basilicae sancti contu-
 lerat, quodque ostio introitus ecclesiae affixum pendeat, oculis nequam conspi-
 ciens concupivit. Inter haec torvo vultu abbati comminari coepit, hominesque ei
 assistentes suis aspectibus sisti praecepit, mandans per internuntium praefato
 abbati graves se injurias ejus hominibus inferre, nisi velum dirigeret suae prae-
 sentiae. At abbas prospiciens [Dei] famulis, velum quasi direxit causa muneris.
 Quod ille cupide suscipiens, stratui suo superponi praecepit. Noctis interea
 veniente sopore, vino debriatus multo, in eodem decubuit lecto; et inter haec,
 somnoque vinoque sepultus, acerrimis coepit cruciari febribus. Vocatoque puero,
 velum ilico reportari jubet ad tumulum. Ipse tamen membratim deficiens, longo
 tabefactus dolore, vitam nimio finivit languore.

3. Memorati regis temporibus, duos beati viri homines comes palatii catenarum
 vinculis suis adstringi praecepit pueris, conclamantibus eis per sancti ejusdem
 virtutes sese a culpis esse insontes. Intempesta igitur noctis, custodibus somno
 depressis, catenatis vincula sunt effracta. Qui exinde cursu veloci ad basilicam
 sancti progressi, mortis sunt periculo liberati.

4. Waragulfus quidam, consularis officii gerens militiam, morbi regii confi-
 ctatus incommodo, nervorum super hoc debilitate resolutus, ad sepulcrum hujus
 beati protectoris nostri deportatur in feretro, non quasi ut sanaretur, verum ut
 sepeliretur. Tamen praestante illo qui non vult mortem peccatoris, sed ut con-
 vertatur et vivat, per beatissimum suum famulum Eparchium sanitati restitutus
 est pristinae, cessante membrorum debilitate.

* hactenus
 ex cod.
 5323.

5. Non dissimile miraculum operari divinitati placuit erga Ma[r]graficum Albi-
num, Sanctonicae urbis civem. Qui cum prolixiori tempore longo detineretur
languore, vehiculo plaustris poposcit se ad memorati sancti viri tumulum deferri ;
nec mora, optatae sospitatis dono potitus est.

6. Ingonis cujusdam inlustris filia, vocabulo Julitta, pupillae oculorum acie
subtrahata, et ob id multo tempore domi sedens caeca, ilico ut ad sancti sepul-
crum est deducta, pristinae ad integrum sanitati restitutam se dignoscitur gavisa.

7. Quaedam itidem matrona, nomine Dodolena, febrium inaequalitate detenta,
vehiculo delata animalium ad sanctum pervenit coenobium. Orantibus autem
10 matriculis et pauperibus, sanitatis suae compos effecta est divinitus.

8. Instante quodam tempore anniversario reditu in kalendis julii beatae
sollemnitatis sancti Dei transitu[s], properabat accedere ad sancti limina quidam
caecitatis damno percussus, cujusdam pueri ductoris solatio usus. Qui videlicet
puer fraude nequissima, ubi inter innumerabilem cum eo quem ducebat caeco
3 venisset catervam in pontis Carantae fluminis medio, se subtrahit ab illo. Caecus
autem, humano destitutus auxilio, voce clamabat qua poterat : *Sancte, inquam,
Eparchii, tuum praesta auxilium, quo ad tuum merear properare sepul-
crum.* Et haec dicens, sensit quasi radium luminis e caelo, qui paulatim quasi
oculos ejus palpans, effuso prius sanguine, ab antiquae illos absolvit orbitatis
D incommoditate. Haec illum per famulum suum operatum fuisse cognoscimus qui
caeco in via clamanti : *Fili David, miserere mei*, per se ipsum propitius lumen
restituit.

9. Duae quaedam feminae baptismi lavacro natorum suorum valde sibi cari-
tatis fide junctae erant. Sed antiquus hostis, hanc earum dilectionem non ferens,
15 discordiae inter eas jurgia seminavit : namque una alteri ob quoddam debitum
jusjurandi dum exigeret sacramentum, ea quae erat obnoxia se ad beati tumulum
viri expurgandam obtulit. Impediente autem populi constipatione quominus am-
bae ad sepulcrum possent accedere, fidem habens illa quae causam injunxerat
sermone, praebuit alteri ut tantum jusjurandi verbum in loco ubi pariter consti-
30 terant sibi veraciter affirmaret. Illa autem, licet sibi male conscia, manum post-
quam contra beatum tumulum elevare conata est, minime implere praevaluit,
verum in terra prono corpore corruens, pro admissio facinore poenas pertulit
verecundiae.

10. Nicasius, quondam sanctae matris ecclesiae Engolismensium episcopus, in
35 civitate Burdegala templum in saepedicti confessoris honore constituit ; ubi et
reliquiarum illius pignora Deo auspice magna cum gloria condidit. Igitur cum
quodam tempore navis quaedam, Britannicis armata velis et remigiis, pro exer-
cendis negotiis commerciorum ad portum civitatis accederet, maris subito pro-
cella vento flante intumuit et carinae naufragium minari coepit. Tunc perturbati
40 remiges et nautae auxilium beati viri lacrimosis vocibus coeperunt implorare :
*Sancte, clamantes, Eparchii, manum porrige miseris ; libera perditos,
Quos hostis antiquus vult perdere mersos.* Mox divinitatis affuit potentia,

quae quondam ventis et mari imperaverat, et dicto citius per merita beati viri tranquillitas reddita est periclitantibus. Qui statim ad basilicam sancti properantes, vota Deo ejusdemque famulo reddidere laetantes, munera quae poterant matriculis inferentes.

11. Quidam dives, Alurdio vocabulo, dum devotionis piae erga sanctum ^{Dei} gratia degantiam vini ad festa sollemnia beati confessoris dirigeret, ut pauper ^{um} prodesset refectioi nihilominus et matriculorum, medietas vini a misso ejusdem subtracta est furtim. Quae dum cum illo quo deportata fuerat vehiculo inju ^{ste} reportaretur, rota plaustris comminuitur vaseque effracto vinum omne terrae diffu ⁿ⁻ ditur; et excepta peccati nequitia, in utroque miser est damnum perpessus, qu ^{ia} nec lucrum suae voracitatis est adeptus nec beneficium commissae sibi elem ^{o-} synae consecutus.

12. Alius item nequam, prava suasus cupiditate, operimenta palliorum sanc ^{ti} sepulcri furatus, in fugiendi itinere, quantum se aestimarat elongare, tant ^o vicinior fiebat eo de quo moverat loco, sancti virtute. Tandem videns se no ⁿ posse latere, amens infelix et perfidus pallas reddidit confusus.

13. Eunoaldus homunculus quidam, corpore toto contractus, in tantum ut ne ^{ec} gradum temptare incedendi valeret, ad basilicam sancti devoto animo pervenit ^e; repertaque caelesti medicina, propriis pedibus ad locum unde venerat remeavit ^{3.}

14. A quodam fabrilis artis perito, nomine Claudio, per effractam basilicae ³ sanctae vitream argentum, quod sancti sepulcro affixum erat, furtim abripi ³ attemptatum est. Sed hic idem faber, juxta hoc quod dicitur: *In operibus ma-* [—] *nuum suarum comprehensus est peccator*, mente captus, id ipsum, quod diripere fuerat conatus, reddidit quasi votum oblaturus.

15. Illud praeterea silentio supprimendum nequaquam videtur quod vas vini ²⁵ dum in ejus basilica aedificanda erogaretur, et jam ex toto expensum * sero esset, mirabile dictu, nocte eadem repertum est plenum.

* cod.
expensa.

16. Multa sunt quae in laudem tanti viri possent litteris comprehendi; sed deficientibus nostri ingenii viribus, quae minus nostra compensat dictio, aliorum suppleat oratio. Nam beatus et apostolicus vir Gregorius, Turonicae civitatis ³⁰ episcopus, dum describendis sanctorum virtutibus, ab aliis praetermissis scripto- ³⁰ ribus, operam dat, inter ceteros et hujus patroni nostri meminit dicens: (*Sequi-* [—] *tur Gregorii Turonensis Hist. Franc. lib. VI, cap. 8.*)

PASSIO S^{ae} MATRONAE (Cfr. supra, p. 199, 15°).

Incipit passio sanctae Matronae, quod est VIII kalendas ³⁵ martias.

1. Cum ingressus esset Timotheus ad Thessalonicam, susceperunt eum Judaei, quia nominatissimus apud eos habebatur, et coeperunt rogare eum ut verbum faceret ad populum, juxta consuetudinem Hebraeorum. Aperiens autem Timo-

theus os suum, dixit : *Quod promisit Deus cum juramento Abrahæ patri nostro et quod in semine ejus hereditarentur omnes gentes, in Domino nostro Jesu Christo complevit, qui est verus Dei filius, de quo omnes prophetae dixerunt quod veniens mundum liberaret ab idolorum erroribus, et signum ejus hoc esset, ut caecos illuminaret, leprosos mundaret, surdis auditum redderet omnibusque aegritudinibus finem imponeret, daemones ex obsessis corporibus expelleret, et ipsos quoque mortuos suscitaret. Haec autem de ipso dicta et ab ipso completa sunt.* Haec et his similia praedicante Timotheo, obsistebat Abiathar archisynagogus, dicens : *Jesum quem dicitis filium Dei, ista omnia signa fecisse et hanc suis discipulis potestatem dedisse, ecce tu discipulus ejus es. Filius fratris mei sunt duo menses quo[d] hydropis morbum incurrit. Veniens ad domum ejus, cura illum, et credimus vera esse quae loqueris.* Cui Timotheus ait : *Non est justum ut ego ad domum ejus vadam ; sed ipse huc deferatur, et omnis populus videat aegritudinem ejus in nomine Domini mei Jesu Christi salvari.* Cum haec Timotheus dixisset, dicto citius sic in lectulo hydropicus juvenis exhibetur et in media synagoga ponitur. Tunc Timotheus, expandens manus suas ad Dominum, dixit : *Deus Abrahæ, Deus Isaac, Deus Jacob, ostende vera esse quae dixi in Domino nostro Jesu Christo filio tuo completa, et quia ipse est verus filius tuus ; qui in utero virginali ex Spiritu sancto conceptus et natus, crucifixus et mortuus et sepultus, tertia die resurgens apparuit plus quam quingentis fratribus et testibus simul, undecim autem discipulis videntibus post quadraginta dies resurrectionis suae ascendit ad caelos. In ipsius itaque nomine, ut credant ista quia tuus est filius, salvetur hic puer a morbo hydropis, ut sciat omnis synagoga haec, quia unus est tecum Dominus Jesus Christus, simul cum Spiritu sancto regnans per omnia saecula saeculorum. Amen.* Ad hanc vocem continuo hydropis omnem humorem evomit et sanissimus redditur. Juvenis autem clamare coepit et dicere : *Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, quia salvasti me ab hoc languore.* Facta est autem credentium in Christo multitudo ad duo millia virorum, exceptis mulieribus et parvulis ; quos omnes fecit baptizare Timotheus a sancto Simeone episcopo, qui acceperat duas epistolas Pauli apostoli ad Thessalonicenses scriptas.

2. Inter hos autem omnes qui crediderunt fuit virgo, nomine Matrona, quae habebat dominam judaeam, nomine Plautillam. Cui cum esset nuntiatum a conservis ejus quod baptizata esset inter eos qui crediderant in Christo et promisisset se virginem permanere, irata jussit eam [duci] ad se et dixit ei : *Quid est quod audio ego de te : quod tu me nesciente non solum te feceris christianam, verum etiam virginem te voveris* permansuram ?* Et convocans ad se conservum suum nomine Eupatorem, natione Isaurum, qui in stupris erat famosissimus, tradidit illam ei, dicens : *Ecce dedi tibi hanc conlibertam tuam uxorem ; et fecit etiam convivium fieri nuptiale* , in quo ebrietas et petulantia et verbo-*

* cod. volueris.

* sic.

et insultatio perstreptentium baccharetu.
 Interea venit ad vesperum, et dantur eis cul
 conatus est inire complexus, totus sago i
 lectisterniis et retibus coartatus, sic or
 circumstrinxer[an]t eum, et nullo poterat conam
 Matrona autem, in oratione per totam noctem per
Polluti et inquinati tota die decantaver
Christo meo et Domino canam, qui meum
sordibus, quod promisi baptizata perman
 conservi ejus dicebant : *Haec non solum lu*
ritatem amisit, verum etiam pudore ami
 Matrona autem ingressus unus ex conservis ejus, invenit Et
 illum in pollutionibus, totum tumidum, gementem
 corio carnes ejus, lectisternia, quae illi adhaeser

domina ejus Plautilla : *Haec magicis artibus ev*
mihi erat utilissimus. Et fecit eam ligari et in
 et ad solem ligatam poni, dicens ei : *Sicut tu feci*
carne ejus adhaerent, sic faciam carnes tuas hoc
corium vituli in cute tua, simul cum pulpis t
 autem in sole augusto mense a tertia hora usque
 quo circumdata fuerat, in eadem virginitate perman
 juxta fornacem balnei per totam noctem ; sed corium r
 verum etiam plus infusum quam fuerat a molli
 exhibebat.

quidam, nomine Zoilus, venit ad eam, id est
 Plautillam, et dixit ei : *Include eam, et da ei pensum dup*
assequatur parvissimum et intra xxx dies depon
facta, rogare incipiet ut virum accipiat. Quod ei
 dies eici eam jussit et ad se adduci, dixitque ei : *Ubi est pe*
 dixit : *Omnia quae dedisti mihi perfec.* Cui Plautilla dix
 meam per totas noctes cantabas. Respondens aut
 : *Ego ad insultationem tuam non cantavi, sed ad exultati*
mei Jesu Christi. Dicit ei Plautilla : *Aut esto judaea sicut ant*
 te diveris te plagis puniam. Respondit Matrona et dixit : *Qua*
supera mihi ancillae tuae ut pensum faciam duplicatum ; t
facere nullo modo poteris. Dicit ei Plautilla : *E[rgo] n*
domina tua ? Respondit Matrona et dixit ei : *Domina es in pensu me*
in carne autem mea et in anima dominus est Christus filius Dei. Di
 ei Plautilla : *Nega istum dominum Christum et esto judaea sicut sem*
fuisti ; et legibus te adfliabo et medietatem patrimonii in te confert
et faciam te neptem meam solam esse et sororis meae filium mariti

tuum feri faciam. Dabo tibi basternam et equos et ancillas et servos et domus et praedia. Tantum judaea efficiaris et virum accipias; quia valde molestum est cordi meo ut tu, quam majorem super omnem familiam feci, ultima sis effecta omnium, pro hoc quod te feceris christiana.

5 nam. Respondens autem Matrona, dixit ei: Tantum concupisco promissa tua quantum timeo plagas tuas et minas quibus mihi mortem minaris. Habeant bona tua qui bona Christi non credunt. Ego autem nec virginitatem meam perdo nec animam meam a Domini mei Jesu Christi separo caritate.

10 5. Tunc judaeus Zoilus dicit dominae ejus: Adduco tibi Marsum, qui aspidem habet; et include eam in obscuro loco, et dimittantur ei aspides, et ipsi eam suis morsibus comedant. Tunc dicit Plautilla: Audi me, Matrona, et esto matrona nepotis mei, et esto ingenua et esto amica et cara mea. Regem domum meam, sicut semper, me vivente, et medietatem tibi totius

15 patrimonii mei dono, ita ut post mortem meam omne patrimonium meum ex integro possideas. Respondit Matrona: Fac te christianam et confer haec Domino Jesu Christo, ut liberet te de interitu, in quo itura es si non credideris. Mihi autem bona tua temporalia mala erunt aeterna, si consenseris tibi, ut a Domino meo Jesu Christo recedam, cui et animam meam et virginitatem devovi.

20 Tunc Plautilla fecit eam includi in angusto loco obscuro; et vocato Marso, dimisit ei duas aspides.

6. Zoilus autem postera die venit cum Marso ut duas aspides quas ei dimiserat recolligeret. At ubi aperuit Marsus et invenit Matronam incolumem, adoravit eam et dixit: Tu ex numero deorum es. Dicit ei Matrona: Ego ex numero ancillarum Christi sum. Dicit ei Marsus: Fac me talem Deum colere, qui de talibus bestiis liberat credentes in se. Dicit ei Matrona: Quis diceris? Respondit: Regulus. Dicit ei Matrona: Non vocetur ultra nomen tuum Regulus, sed Regalis, quia Christo credidisti. Tunc indignatus Zoilus, dixit

5 Per Deum Hebraeorum quia nihil tibi dabo de his quae promisi. Respondit Marsus et dixit: Etiamsi me rogaveris ut acciperem pretium mortis sanctae virginis, non acciperem. Magis ergo gratias ago Deo, qui me fecit cognoscere veritatem suam. Ego enim usque deos deasque sine causa colui. Numquam enim nec Jupiter, nec Mercurius, nec Minerva,

10 nec aliquis deorum, a talibus bestiis liberare animas potuerunt: isti enim solo flatu suo homines interficiunt. Dicit ei Zoilus: Christiani te redemerunt et fecerunt te serpentes mansuetos adferre. Dicit ei Marsus: Longe te fac, ne flatus earum ad te perveniat. Dicit ei Zoilus: Foverias tuas quaere, cui ostendas. Et cum haec diceret, subito una aspis sibilum misit, et aura sibilationis intravit in nares ejus; et cecidit Zoilus et totus lividus et tumidus jacere coepit exanimis. Tunc ingressa sancta Matrona dixit: Domine Jesu Christe, redde salutem Zoilo, ne propter me videatur in interitum

* cod.
Quid.

devenisse. Et protinus salute recuperata, egressus foras, dixit Plautillae: Din istam puellam, ut eat ad christianos, ne quid tibi mali contingat.

7. Plautilla vero eo magis acrior effecta, clausit eam per septem dies sine et potu. Quae cum non videret eam mori, tamdiu illam caedere fecit fustusque spiritum emitteret; et fecit corpus ejus in foveam proici, quae plena rupibus et spinis. Sed sanctum corpus latere non potuit. Revelavit autem se Marso illi qui crediderat. Qui indicavit visionem suam sancto Simoni episcopo qui baptizaverat ipsum Marsum; et veniens cum omni clero et cum omnibus christianis, tulit corpus sanctae virginis Matronae cum hymnis et choris psalmodicum, et posuit illud in sarcophago novo, non longe a civitate Thessalonicae quo loco praestantur multa beneficia Dei orationibus virginis sanctae usque hodiernum diem, praestante Domino nostro Jesu Christo, qui vivit et regnat saecula saeculorum. Amen.

CCCLII. Codex signatus num. 5322.

Olim Joannis Dorat, deinde Collegii Claromontani Soc. Jesu Parisiis, deinde Thuaneus, deinde Colbertinus 81, postea Regius C. 3654. 6.

Foliorum 194, maj. (0^m,463×0,33), columnis binis, exaratus saec. XIII.

1° Passio sanctae Theodosiae virginis et martyris quae celebratur III nonas aprilis (fol. 1^r-5^r).*

2° Vita sancti Niceti Lugdunensis episcopi (fol. 5^r-11^r.)

Auctore Gregorio Turonensi, ed. *Act. SS.*, ad d. 2 April., tom. I, p. 96. Add. ejusdem Gregorii *De glor. conf.*, cap. 61, ed. *ibid.*, p. 93.

3° Vita sanctae Mariae Aegyptiacae (fol. 8^v-14^r).*

4° Vita sancti Ambrosii episcopi (fol. 14^r-20^r).*

5° Passio sanctorum martyrum Eleutherii et Anthymae matris ejus, XIII kalendas maii (fol. 20^r-22^r).

Ed. ap. Mombrinium, tom. I.

6° Vita sancti Marcellini episcopi [Ebredunensis] confessoris (fol. 22^r-26^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 20 April., tom. II, p. 750-53. Add. Gregorii Turonensis *glor. conf.*, cap. 69, ed. *ibid.*, p. 750, num. 2.

7° Passio sancti Georgii martyris (fol. 26^r-29^r).

Inc. *Eo tempore quo Diocletianus Romani orbis gubernandum suscepit imperium, cum undique res publica multis quateretur incommo-*

*Carausio videlicet per id tempus in Britannis sumpta purpura rebel-
lante...*

8° Passio sancti Marci evangelistae (fol. 29^r-32^r).

Convenit cum Passione quae legitur in cod. Brux. 532 (*Cat. Brux.*, tom. I, p. 522, 21°), nisi quod post num. 8 sequitur sermo paraeneticus, ubi multis attollitur mira Salvatoris benignitas, qui semper suis in mediis tribulationibus auxiliatur.

9° Passio sancti Torpetis, III kalendas maii (fol. 32^r-33^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 17 Maii, tom IV, p. 7-10, multis lectionibus variantibus.

10° De inventione sanctae crucis (fol. 33^v-38^r).

Scilicet a) Cassiodori *Hist. Tripart.*, lib. I, capp. 4, 5; b) edita *Anal. Boll.*, tom. II, p. 282-83, inde a *Verum non puto absque re*; c) inventionis relatio, ut legitur *ibid.*, p. 285-87, nonnullis mutatis; d) Gregorii Turonensis *De glor. mart.*, cap. 5-8.

11° Passio sanctorum martyrum Alexandri, Eventii et Theoduli (fol. 38^r-42^r).*

In fine add., sub titulo *In decretis pontificum*, quae de sancto pontifice *relata* sunt in Libro Pontificali.

12° Passio sancti Quiriaci episcopi et martyris, III nonas maii (fol. 42^r-43^v).*

13° Passio sancti Victoris, quae est VIII idus maii (fol. 43^v-45^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 8 Maii, tom. II, p. 288-90. In fine adjuncta sunt quae ut falsa *expunxerunt* Bollandiani, et add. Gregorii Turonensis *De glor. mart.*, cap. 45, ed. *ibid.*, p. 290.

14° Passio sancti Gordiani martyris, quae est VI idus maii (fol. 45^v-46^v).*

15° Passio sancti Pancratii martyris, quae est III idus maii (fol. 46^v-47^r).

Ut supra in cod. 3779, 25° (tom. I, p. 274).

16° Eodem die, passio sanctorum martyrum Nerei et Achillei et Domitillae virginis (fol. 47^r-51^r). *

17° Passio sancti Pontii martyris, quae [est] tertio idus maii (fol. 51^r-55^r).*

18° Eodem die, passio sanctorum Victoris et Coronae (fol. 55^r-56^r).

Compendiosior ac stilo simplicior ea quae edita est *Anal. Boll.*, tom. II, p. 294-99.

19° Item eodem die, passio sancti Maximi martyris
(fol. 56^r-56^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 30 April., tom. III, p. 732-33.

20° Passio sanctorum martyrum Petri et Andreae,
Pauli et Dionysiae, quae est idus maii (fol. 56^v-57^r).

Ed. *ibid.*, ad d. 15 Maii, tom. III, p. 452-53.

21° Passio sancti Peregrini episcopi [Autisiodorensis],
quae est xvii kalendas junii (fol. 57^r-58^r).

Ed. *ibid.*, ad d. 16 Maii, p. 563-64.

22° Vita sancti Austregisili episcopi (fol. 58^r-60^v).

Ed. *ibid.*, ad d. 20 Maii, tom. V, p. 229-32.

23° [Miracula] post ejus transitum facta (fol. 60^v-63^r).

Ed. *ibid.*, p. 232-33. Omm. numm. 3, 15; num. 12, add. clausula ed. *ibid.*,
p. 236, annot. r. Sed et non paucae occurrunt lectiones variantes.

24° Eodem die, [passio] sancti Baudilii martyris (fol.
63^r-63^v).

Longe brevior et simplicior ea quae edita est *Act. SS.*, ad d. 20 Maii, tom. V,
p. 195-96. Vid. Append. — In fine add. Gregorii Turonensis *De glor. mart.*,
cap. 78, ed. *ibid.*, p. 197.

25° Passio sancti Desiderii episcopi et martyris, quae
est decimo kalendas junii (fol. 63^v-65^r).

Auctore Warnahario, ed. *Act. SS.*, ad d. 23 Maii, tom. V, p. 244-46.

26° Passio sanctorum martyrum Cantii, Cantiani et
Cantianillae fratrum (fol. 65^r-66^r).

Convenit cum Passione de qua *Anal. Boll.*, tom. I, p. 311, 32°, nisi quod num.
7 non om.

27° Passio sanctorum martyrum Marcelliani et Petri,
iiii nonas junii (fol. 83^v-85^r).*

28° iii nonas junii, passio beati Erasmi martyris (fol.
85^r-87^r).

Paulo compendiosior Passione ed. *Act. SS.*, ad d. 2 Jun., tom. I, p. 213-16, sed
eadem referens.

29° Passio sancti Getulii martyris et sociorum ejus
Amantii, Cerealis, Primitivi, quae est die nono
mensis junii (fol. 87^r-88^r).

Ed. *ibid.*, ad d. 10 Jun., tom. II, p. 263-66, multis lectionibus variantibus.

Inc. Temporibus Adriani imperatoris erat quidam doctissimus in omni lege divina...

30° Idus junii *, passio [sancti] Ragneberti martyris * *cod. julii.*
(fol. 88^r-88^v).

Ed. *ibid.*, ad d. 13 Jun., tom. II, p. 695-96, num. 2,7, nonnullis lectionibus passim variantibus.

31° Passio sanctorum Rufini et Valerii (fol. 88^v-89^v).

Ed. *ibid.*, ad d. 14 Jun., p. 796-97.

32° Vita sancti Quintiani episcopi (fol. 89^v-91^r).

Gregorii Turonensis lib. *De Vitis Patrum*, cap. 4.

33° Nonas junii, passio sancti Bonifacii martyris (fol. 91^r-92^v).

Ed. Act. SS., ad d. 14 Maii, tom III, p. 280-83. Nonnulla passim omm.

34° v idus julii, passio sanctorum Primi et Feliciani (fol. 92^v-94^r).*

Hic illic quaedam omm.

35° xvii kalendas julii, passio sancti Viti martyris (fol. 97^v-99^v).

Rebus narratis convenit cum Passione ed. *Act. SS.*, ad d. 14 Jun., tom. II, n. 1021-26.

Inc. In provincia Lucana sub tempore Diocletiani et Maximiani sive Antonini imperatorum multas virtutes operabatur sanctus Vitus in infantia sua timens Deum caeli et terrae et deprecans eum et convertens animas non credentium...

36° xvi kalendas julii, passio sanctorum martyrum Cyrici et Julittae martyrum (fol. 100^r-101^v).

Auctore Huebaldo, ed P. L., tom. CXXXII, p. 351-58. Omm. initium et finis.

Inc. Temporibus Aurelii Alexandri imperatoris.... praeclara militibus Christi (tom. cit., p. 832 sub fin.).

Des... *martyrum sociatae sunt choris* (*ibid.*, p. 836 med.).

37° xiii kalendas julii, passio sanctorum ac beatissimorum Gervasii et Protasii necnon et parentum eorum, id est Vitalis et Valeriae atque Ursicini, qui cum ipsis passi sunt (fol. 101^v-103^v).

Ut in *cod. Brux. 7482* (*Cat. Brux.*, tom. II, p. 33, 23°).

38° Epistola sancti Ambrosii ad Marcellam [de inventione sanctorum Gervasii et Protasii] (fol. 103^v-105^v).*

39° Vita sancti Maxentii, vi kalendas julii (fol. 105^v-110^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 26 Jun., tom. V, p. 169-75. Praefixus est prologus, qui ibid. desideratur. Vid. infra Append.

40° Eodem die, passio sanctorum martyrum Johannis et Pauli (fol. 110^r-112^r).*

41° xv kalendas augusti, passio sanctae Symphorosae et vii^{tem} filiorum ejus (fol. 112^v-114^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 18 Jul., tom. V, p. 358-59. Praefixa sunt verba de testimonio Eusebii cit. ibid., p. 353, num. 23.

42° Passio sancti Petri apostoli (fol. 114^r-119^v).

Ed. ap. Mombritium, tom. II.

43° ii kalendas julii, passio sancti Pauli apostoli (fol. 122^r-126^r).

Videlicet a) Pseudo-Abdiae *Hist. Apost.*, lib. II, cap. 1-3; b) Pseudo-Lini Epistolae lib. II; c) Gregorii Turonensis *De glor. mart.*, cap. 29.

44° Eodem die, passio sancti Marcelli martyris [Argentonii] (fol. 129^r-130^r).

Ut supra in cod. 5301 (p. 23, 13°). Inc. *Postquam filium Dei...*

45° Vita sancti Martialis Lemovicensis episcopi * (fol. 130^r-140^r).*

* Ita prius,
sed corr.,
deletis verbis
Lem. ep.,
substituit
vocem
apostoll.

46° Miracula post ejus transitum facta (fol. 140^r-141^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 30 Jun., tom. V, p. 533-34, num. 1-10. Sequitur (fol. 141^r) miraculum de presbyterorum S. Martialis sociorum sepulcris loco motis (Greg. Turon., *De glor. conf.*, cap. 27).

47° vi nonas julii, passio sanctorum martyrum Processi et Martiniani (fol. 141^r-142^r).*

48° Vita sancti Goaris presbyteri (fol. 142^r-144^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 6 Jul., tom. II, p. 355-57.

49° vi idus julii, passio sanctorum martyrum septem fratrum (fol. 144^v-145^v).*

50° Translatio eximii patris Benedicti atque sanctae Scholasticae virginis, quae celebratur v idus julii (fol. 145^v-148^r).*

51° iii idus julii, passio sancti Hermagorae episcopi et martyris (fol. 148^r-150^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 12 Jul., tom. III, p. 231-33. Textus codicis maximam affini-

tatem habet cum textu codicis 15 Reginae Sueciae, cujus lectiones variantes editae sunt ibid. in annot.

52° XII kalendas augusti, passio sancti Victoris martyris [Massiliensis] (fol. 150^v-152^r).*

Add. Gregorii Turonensis *De glor. mart.*, cap. 77.

53° Passio sanctae Juliae virginis et martyris, quae est XII kalendas augusti (fol. 152^r-153^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 21 Jul., tom. V, p. 133-34.

54° Vita sancti Apollinaris episcopi et martyris, X kalendas augusti (fol. 153^v-156^v).*

Ut plurimum omm. quae in ed. uncinis inclusa sunt.

55° Passio sanctae Christinae virginis, quae est VIII kalendas augusti (fol. 156^v-160^v).*

56° Passio sancti Jacobi apostoli (fol. 160^v-161^r).

Ed. ex cod. Carnot. 144, *Anal. Boll.*, tom. VIII, p. 136-37.

57° Passio sancti Cucuphatis martyris, quae est VIII kalendas augusti (fol. 161^r-163^r).

Ed. ap. Surium, ad d. 25 Julii, sed diverso stilo.

58° Passio sancti Jacobi apostoli, fratris sancti Johannis evangelistae, VIII kalendas augusti (fol. 163^r-165^r).*

59° VI kalendas augusti, passio sanctorum septem Dormientium, id est Maximiani, Malchi, Martiriani, Dionysii, Johannis, Serapionis, Constantini, qui apud Ephesum requiescunt (fol. 165^r-169^r).*

60° Passio sancti Pantaleonis martyris (fol. 169^r-172^v).*

Omm. quae in ed. de sepultura martyris relata sunt.

61° Passio sanctorum martyrum Simplicii, Faustini et Beatricis sororis eorum, quae est III kalendas augusti (fol. 173^v-172^r).*

62° III kalendas augusti, passio sancti Felicis martyris [Gerundae] (fol. 173^r-175^r).*

Ed. *Act. SS.*, ad d. 1 Aug., tom. I, p. 26-28. Add. Gregorii Turonensis *De glor. mart.*, cap. 92.

63° Passio sanctarum virginum Spei, Caritatis, Fidei,

et matris earum Sophiae, quae celebratur kalendas augusti (fol. 175^r-177^r).

Ed. *Legenda Aurea* (Colon. 1483), fol. 443-44.

64° Vita sancti Germani Autisiodorensis episcopi (fol. 177^r-190^v).*

Deest epitaphium in fine. Libellus de conversione S. Mamertini, qui in Vita edita legitur num. 18-37, in cod. post Vitam descriptus est (fol. 187^r-190^v).

65° Legenda in festo sancti Johannis apostoli et evangelistae ante portam Latinam (fol. 190^v-191^v).

Initium ac finis Passionis editae apud Mombritium; scilicet passio, exilium, certamen cum Aristodemo, mors et sepultura.

Appendix ad cod. 5322.

PASSIO S. BAUDILII (Cfr. supra, p. 208, 24°).

Passio sancti Baudilii martyris.

1. Sanctorum martyrum gloriosa certamina, vivacibus commendata documentis, religiosae devotionis sollemnitas avidis fidelium sensibus debet astruere, ut quorum suffragia postulamus, eorum merita suis virtutum laudibus extollamus. Sancti itaque Baudilii, Nemausensis urbis proprii martyris intercessorisque nostri, cui hodierno die pro Dei timore celebrandae sollemnitatis vota persolvimus, potuisset a tempore passionis suae usque ad nostram posteritatem antiquorum instructio documentis evidentibus litterarum mandare virtutes, nisi, ut religio manifesta designat, tempore quo coronam martyrii Domino tribuente suscepit adhuc maxima pars hominum gentili superstitione langueret, deerat quoque venerabilium sacerdotum doctrina caelestis. Sed quae usque ad nostram memoriam de ejus martyrio per servos Dei et venerabiles sacerdotes fides manifesta declarat, nos ad posteros nostros rerum gestarum fidem probata veritate mandamus, ut tanti martyris gloriosa confessio in tempora secutura clarescat.

2. Is ipse sanctus Baudilius martyr cum jugale sua ad habitationem urbis Nemausensium ex aliis regionibus adventavit. Cum igitur in hunc locum, ubi corpus suum christianae jugalis commendatione vivaci monumento servatur, Deo annuente perecepturus gloriam advenisset, atque ibidem inter vulgarem silvam gentilium agmina sacrificiorum suorum ritus et idola adorantes invenisset, unus atque alius quis esset crediderunt inquirendum. Tunc Baudilius sanctus, velut monitus in praelium intrepidus miles imperatore praesente, auctorem suum et

dominum Christum esse respondit. Ad haec profana multitudo suis sacrificiis ut adquiesceret Dei servum temptaverunt imperandum. Sanctus vero Baudilius, vera religione animatus, non solum se non consensurum respondit, verum etiam ad meliorem vitae regulam salutiferae divinaeque legis secta[ndam] eos credidit instigandos.

3. Tunc omnes, iracundia commoti, in corpus sancti Baudilii martyris exercuciatione consurgunt; quem omni laceratione consumendum totius multitudinis profana consensit acerbitas. Nam quicquid rabida ira saevientes admonuit, quicquid insanus furor sacrilegorum animis ministravit, in fragili corpusculo servi Dei allatum est. Cujus obstinatio gloriosa cum non posset diversorum tormentorum genere superari, sacrilega gentilium turba capite plectendo ultimo deliberationis suae consensit iudicio.

4. Post cujus cruoris profusionem gloriosam, laudabilis martyr, qui in urbe Nemausensium fuerat hospes susceptus, factus est incola ejusdem civitatis defensorque locorum, sicut intercessionis suae remedia pluribus collata testantur, annuente Deo et Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et potestas, laus et gloria in saecula saeculorum. Amen.

Explicit.

PROLOGUS IN VITAM S. MAXENTII (Cf. supra, p. 210, 39°).

Incipit prologus in vita sancti Maxentii, vi kal. julii.

Cum sancti ac beatissimi Maxentii vita jam dudum haberetur descripta, eam jubentibus fratribus ex praefati sancti monasterio, eo quod tam scriptorum vitio quam et primi inertia foret depravata tractatoris, emendandam suscepi. Neque enim ut in ea aliquid inopinatum referre aut aliud quiddam, quod non in prioribus haberetur exemplaribus, augere vel minuere contrectarem, sed potius eo quod a plurimis pro confusione verborum inutilium intellegi non valeret, eam, in quantum mihi divina largiri dignaretur clementia, emendare ac lucidius propalare curarem. Ideoque quicumque eam manu legendam attigerit, non me temerarium in hoc opusculo aut quasi meum aliquid in eo defendentem iudicet, sed magis seniorum ac sanctorum virorum parentem imperiis, veluti qui non propria, sed alterius, quamquam vitiose prolata, susceperim emendanda, intellegat. Neque enim in eo lector miraculo scandalum sumat, quod de prima sancti viri propriae regionis egressione narravi, cum in aliis non habeatur exemplaribus, et potius quia dixi me non ea referre quae aut in aliis non haberentur voluminibus scripta aut certe a viris veracissimis, qui ea certissime noverint, non probarentur experta. Illud enim ex consequentibus hujus sancti viri vitae verbis ita factum agnoscitur sicut a nobis positum invenitur. Quod si aliquis in ea aut reprehendendum aliquid aut me quasi artis ignarum dijudicare nititur, eo quod in ea non per omnia ordo constructae locutionis servetur, ideo illud ita absque facta urba-

nitare relicto noverit, ne forte aut penitus, si a sensu scripturae prioris discrepare viderer, aut certe, si aliorum omnia ibidem verba descripta mutare vellem, aut aliquid meum quasi proprio ex sensu mihi adscribere conarer, quod omnino vitare decrevi, ab aliis velut temerarius iudicarer. Tamen ea quae aut vix relatorum addita opinione intellegi valebant, aut scriptorum vitio depravata videbantur, juxta intellectus mei capacitatem vel spatii quantitatem emendare [et] lucidius propalare curavi.

Explicit prologus.

CCCIII. Codex signatus num. 5323.

Olim Bigotianus 171, deinde Regius C. 3603.

Foliorum 265, maj. (0^m,40×0,53), columnis binis, exaratus saec. XIII.

1° De sancta Theodosia (fol. 1^r).*

Foliis avulsis, incipit num. 13 med.

2° De sancta Maria Aegyptiaca, qualiter eam Dominus salvare dignatus sit (fol. 1^r-4^v).*

3° Sancti Cypriani exhortatio ad martyres de laude Mapalici martyris, xv kal. martii (fol. 4^v-5^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 17 April., tom. II, p. 480-81.

4° Vita sancti Ambrosii episcopi et confessoris, i nonas aprilis (fol. 5^r-9^r).*

* *cod.*
Ipopodii.

5° Passio sancti Epipodii * martyris, x kal. maii (fol. 9^r-9^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 22 April., tom. III, p. 8-9, num. 1-7.

6° Passio sanctorum martyrum Felicis, Fortunati et Achillei, quae est viii kalendas maii (fol. 9^v-10^v).

Ed. *ibid.*, ad d. 23 April., p. 98-100.

7° Passio sancti Alexandri, quae est viii kalendas maii (fol. 10^v-11^r).

Ed. *ibid.*, ad d. 22 April., p. 9-10, num. 8-14.

8° Passio sancti Marci evangelistae, quae est vii kalendas maii (fol. 11^r-13^r).

Ut in *cod.* 5322, 7°.

9° Vita sancti Richarii confessoris, cujus depositio celebratur vi kalendas maii (fol. 13^r-15^r).

Auctore Alcuino, ed. *Act. SS.*, ad d. 26 April., tom. III, p. 442-47. Om. prologus.

10° Miracula [ejusdem] (fol. 15^r-19^r).

Ed. *ibid.*, p. 447-56.

11° Passio sancti Georgii martyris, quae est viii kalendas maii (fol. 19^r-21^r).

Ut in cod. 5322, 6°.

12° Passio sancti Vitalis martyris, quae est iiii kalendas maii (fol. 21^r).

Ed. ap. Mombritium, tom. II.

13° Eodem die, passio sanctorum martyrum Didymi et Theodoraе virginis (fol. 21^v-22^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 28 April., tom. III, p. 573-74.

14° Passio [sancti] Eutropii episcopi confessoris, quae est ii kalendas maii (fol. 22^r-23^v).

Hujus passionis conspectum videsis in Append.

15° Passio sancti Maximi martyris (fol. 22^v-23^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 30 April., tom. III, p. 752-53.

16° Vita sancti Ambrosii episcopi [Cadurcensis] (fol. 23^r-23^v).

Ed. *ibid.*, ad d. 16 Oct., tom. VII, p. 1046-48.

17° Vita sancti Urbani episcopi (fol. 23^r-24^r).

Initium Passionis quae legitur infra (41°).

18° Passio sancti Jacobi fratris Domini, quae est kalendas maii (fol. 24^r-24^v).

Ex Pseudo-Abdiae *Hist. Apost.*, lib. VI, cap. 2-6.

Inc. Tempore quo una annorum post passionem dominicam septimana completa est, ecclesia Dei Jerusalem constituta, copiosissime multiplicata crescebat per Jacobum, qui a Domino ordinatus est in ea episcopus....

19° De sancto Philippo apostolo (fol. 24^v-25^r).*

Omisso num. 4, *inc. Post ascensionem Domini Salvatoris beatus quidem Philippus per annos xx instanter praedicavit....*

20° Eodem die, passio sancti Andeoli martyris (fol. 25^r-27^r).

Ed. *Act. SS.*, ad. d. 1 Maii, tom. I, p. 35-50.

21° Vita sancti Athanasii episcopi et confessoris, quae est nonis maii (fol. 27^v-29^r).

Rufni Aquileiensis *Hist. eccl.*, lib. x, capp. 14-20, 26, 27 init. (... *consurgit*), 33, 34, et lib. xi, cap. 1 init. (prima sententia); quibus compiler annexuit breve sancti doctoris encomium.

22° Inventio sanctae crucis sub Constantino imperatore, v nonas maii (fol. 29^r-32^r).

Ut in cod. 5322, 9°, nisi quod in prima parte (α) plura descripsit compiler ex *Historia Tripartita*, videlicet (compendio tamen) lib. I, cap. 4-8 et cap. 9 usque ad voces *legibus invenitur*.

23° Ipso die, passio sanctorum martyrum Alexandri, Eventii et Theoduli (fol. 32^r-34^v).*

24° Passio sancti Quiriaci episcopi et martyris, III nonas maii (fol. 34^v-36^r).*

25° Actus vel passio sanctorum fratrum Nerei et Achillei atque Domitillae virginis, nonas maii (fol. 36^r-38^v).*

Mutilla desinit in verbis *Tunc Domitilla prosternens se in oratione* (num. 12 med.).

26° Desancto Victore martyre [Mediolanensi] (fol. 39^r).

Finis Passionis ed. *Act. SS.*, ad d. 8 Maii, tom. II, p. 288-90.

27° Vita sancti Gregorii Nazianzeni episcopi (fol. 39^r-45^r).

Alia versio Vitae sancti doctoris graeco sermone conscriptae a Gregorio presbytero, editae cum versione latina in capite operum illius (Parisiis 1788), tom. I, p. cxxv-clviii. Om. in cod. ultima paragraphus; sed initio legitur praefatio, quae in ed. desideratur. Hanc legesis infra in Append.

28° Conversio et passio sancti Gordiani martyris, vi idus maii (fol. 45^r-46^r).

29° Vita beati Maioli abbatis, quae est v idus maii (fol. 46^r-48^r).

Auctoribus Syro et Aldebaldio, ed. *Act. SS.*, ad d. 11 Maii, tom. II, p. 668-84; sed in cod. legitur tantum hujus Vitae initium, scilicet lib. I, n. 1-12; insuper omm. versus Rumbaldi.

30° III idus maii, passio sancti Pancratii martyris (fol. 48^r-49^r).

Ut supra in cod. 3770, 25° (tom. I, p. 274).

31° Passio sancti Pontii martyris, quae est II idus maii (fol. 49^r-51^r).*

32° Ipso die, passio sanctorum martyrum Victoris et Coronae (fol. 51^r-52^r).

Ut in cod. superiori, 17°.

33° Passio sanctorum martyrum Petri et Andreae, Pauli et Dionysiae, quae est idus maii (fol. 52^r-52^v).

Ut ibid., 19°.

34° Passio sancti Torpetis martyris, quae est XVI kalendas junii (fol. 52^v-53^v).

Ut ibid., 8°.

35° Relatio Pastoris de sancta Potentiana, XIII kalendas junii (fol. 53^v-54^r).

Ed. *Bibl. Casin.*, tom. III, Florilegii p. 330-31, iisdem fere variantibus lectionibus et eodem prologo ac in cod. Namurc. 33 (*Anal. Boll.*, tom. I, p. 310, 24°).

36° Vita sancti Austregisili episcopi et confessoris, XIII kalendas junii (fol. 54^r-56^r).

Ut in cod. superiori, 21°.

37° Miracula post ejus obitum mirabiliter facta (fol. 56^r-57^r).

Ut ibid., 22°.

38° Passio sanctorum martyrum Donatiani et Rogatiani, quae est VIII kalendas junii (fol. 57^r-58^r).*

39° Vita sancti Germani episcopi urbis Parisiaca, edita a Fortunato episcopo, quae est V kalendas junii (fol. 58^r-62^v).*

40° Passio sanctorum Eleutherii episcopi et Anthiae matris ejus, quae est XIII kalendas maii (fol. 62^v-63^v).

Ed. ap. Mombrinium, tom. I.

41° Passio sancti Urbani papae et martyris, quae est VIII kalendas junii (fol. 64^r-68^r).

Ut in cod. Namurc. 33 (*Anal. Boll.*, tom. I, p. 310, 28°). In fine haec addita sunt: *Sanctissima vero ossa ipsius papae et martyris Urbani apostolicae*

sedis, cum ossibus beati Tiburtii martyris, largitione Nicolai papae anno Dominicae incarnationis octingentesimo sexagesimo tertio in Galliis translata atque apud Autisiodorensium civitatem in basilica sancti Germani confessoris egregii decentissime recondita, ubi multa beneficia praestantur fidelibus ad laudem, etc.

42° Passio sancti Barnabae apostoli, quae est III idus junii (fol. 68^r-69^v).

Ut in cod. Namurc. 33 (*Anal. Boll.*, tom. I, p. 312, 41° et tom. II, p. 301-2).

43° Passio sanctorum Marcellini et Petri, quae est III nonas junii (fol. 69^v-70^v).*

44° Passio sancti Erasmi martyris, quae est III nonas junii (fol. 70^v-71^v).

Ut in cod. superiori, 27°.

45° Passio sancti Bonifacii martyris (fol. 71^v-72^r).

Ut ibid., 32°.

46° Vita sancti Medardi episcopi, quae est VI idus junii (fol. 72^v-73^r).*

Add., sub titulo *Obitus sancti Medardi episcopi*, Vita metrica a Fortunato conscripta.

47° Passio sanctorum martyrum Rufini et Valerii (fol. 73^v-74^r).

Ut ibid., 30°.

48° Passio sanctorum martyrum Viti et Modesti et Crescentiae, quae est XVII kal. julii (fol. 74^r-75^r).

Ut ibid., 34°.

49° Passio sanctorum Cyrici et Julittae matris ejus (fol. 75^r-76^r).

Ut ibid., 38°.

50° Epistola sancti Ambrosii episcopi Mediolanensis, qualiter corpora sanctorum Gervasii et Protasii fuerunt inventa ab eodem in ipsa urbe Mediolanensi (fol. 76^r-77^v).

Ut in cod. Brux. 7482 (*Cat. Brux.*, tom. II, p. 33, 23°), hoc solo discrimine quod hic tota Ambrosii epistola initio exscripta est.

51° Sermo sancti Ambrosii episcopi de inventione corporum Gervasii et Protasii martyrum (fol. 77^v-78^v).*

52° Passio sancti Marcelli martyris, [Argentonii] (fol. 78^v-79^r).

Ut in cod. superiori, 43°.

53° Passio sanctorum martyrum Johannis et Pauli (fol. 79^r-80^r)*.

54° Vita sancti Maxentii, adjutoris et confessoris Christi (fol. 80^r-81^r).

Desumpta ex Vita ed. *Act. SS.*, ad d. 24 Jun., tom. V, p. 160 sqq., plurimis passim omissis.

55° Miracula sancti Petri apostoli (fol. 81^r-81^v).

Ed. ap. Mombritium, sed hic valde mutila, foliis avulsis.

56° Passio sancti Pauli (fol. 83^r-85^r).

Ut in cod. superiori, 42°.

57° Vita vel transitus sancti Martialis (fol. 85^r-86^v)*.

In fine mutila.

58° [Vita sancti Carilefi presbyteri] (fol. 87^r-89^r).

Ed. ap. Surium, ad d. 1 Jul. (p. 19), stilo aliquantum immutato. Acephala inc. *flagellatus, corpore denudatus, spinis coronatus...* (cap. 2 p. m.).

59° Vita sancti Goaris presbyteri, quae est ii kalendas julii (fol. 89^r-90^v).

Ut in cod. superiori, 47°.

60° Passio sancti Hermagorae episcopi, discipuli sancti Marci evangelistae (fol. 90^v-92^r).

Ut ibid., 50°.

61° Passio sancti ac beatissimi Lauriani episcopi et martyris, scripta a discipulo illius iubente sancto Eusebio episcopo Arelatensi, quae est iii nonas julii (fol. 92^r-93^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 4 Jul., tom. II, p. 35-38.

62° Vita sancti Eparchii abbatis, quae est kalendis julii (fol. 93^v-95^r).

Ed., sed stilo politiori ac emendatiori, ibid., ad d. 1 Jul., tom. I, p. 112-113. In fine tamen majora intercedunt discrimina : unde hanc partem exscripsimus infra in Append.

63° Gesta miraculorum post ejus obitum factorum (fol. 95^r-96^v).

Ut supra in cod. 5321 (p. 197, 2°). — Sequitur, post ea quae desumpta sunt ex

Gregorio Turonensi, breve sancti encomium et annuntiatio martyrologica kalendis julii praelegenda in choro.

64° Vita sancti Salvii episcopi et confessoris, quae est kalendis julii (fol. 96^v-97^r).

Ut supra in cod. 3809 A (tom. I, p. 336, 2° : ubi pro *cap. 47* lege *cap. 45*).

65° Passio sancti Procopii martyris, quae est viii idus julii (fol. 97^r-97^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 8 Jul., tom. II, p. 556.

66° Passio sancti Cyrilli episcopi et martyris, quae est vii idus julii (fol. 97^v).

Ed. *ibid.*, ad d. 9 Jul., p. 687.

67° Passio sancti Anastasii cum sociis suis (fol. 97^v-99^v).

Rebus narratis convenit cum Passione ed. *Act. SS.*, tom. I Jul., in Tractatu praeliminari, p. 9-15.

68° Translatio sancti Abundii martyris (fol. 99^v-100^r).

Ed. *ibid.*, p. 45-47.

69° Vita sancti Aviti presbyteri, quae est xi kal. julii (fol. 100^r-101^v).

Ed. ex cod. Brux. 98-100, *Cat. Brux.*, tom. I, p. 57-63.

70° Vita et passio sanctorum martyrum Salvini et Cypriani fratrum, quae est v idus julii (fol. 101^v-104^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 11 Jul., tom. III, p. 193-98.

71° Passio sanctorum Processi et Martiniani martyrum, qui passi sunt vi nonas julii (fol. 104^r-104^v).*

72° Passio sanctorum vii fratrum, quae est vi idus julii (fol. 104^v-105^r).*

73° Sermo de translatione sancti patris nostri Benedicti abbatis (fol. 105^r-106^v).*

74° Item sermo de sancto Benedicto (fol. 106^v-109^v).

Auctore Odone, ed. ap. Marrier-Duchesne, *Bibl. Clun.*, p. 138-46.

75° Miracula egregii confessoris Christi Benedicti abbatis post ejus transitum, quae ad laudem et gloriam nominis sui [Deus] operari dignatus est (fol. 109^r-110^r, 112^r-114^v, 108^{r-v}, 115^r-117^r).

Opusculum Adrevaldi Floriacensis, ed. *Bibl. Flor.*, p. 15-78.

Inc. Regni Italici summum ac praeclarum decus ea instantia a prae-pollentissimis veterum auctorum ingenii tractatum edictumque constat quo jam nihil inveniri queat quod non praeoccupaverit majorum diligentia. Scriptoribus nempe....

76° Passio sanctae Margaritae virginis, quae celebratur III idus julii (fol. 117^r-119^r).*

77° Passio sancti Victoris Massillacensis quae est XII kal. augusti (fol. 119^r-120^r).*

78° Passio sanctarum virginum Justae et Rufinae, quae passae sunt in civitate Hispali sub Diocletiano praeside sub die XIII kalendas augusti (fol. 120^r-120^v).*

Passio paulo fusior ea quae edita est *Act. SS.*, ad d. 19 Jul., tom. IV, p. 583.

79° Vita sancti Samsonis episcopi (fol. 120^v-128^v).

Ed. ope hujus cod., *Anal. Boll.*, tom. VI, p. 79-130. Mutila, avulsis hic illic nonnullis foliis.

80° De sancto Eusebio Vercellensi episcopo (fol. 129^r-132^r).*

Acephala inc. perfodiebat inimicos Christi. Orta vero perfidia sectae arianorum (p. 731, lin. 17 a fine). In fine om. clausula *Praecipit vero idem beatissimus Eusebius...*

81° Passio beati martyris Felicis, qui est passus sub Datone praeside in civitate Gerunda sub die kalend. augusti (fol. 132^r-133^r).

Ed *Act. SS.*, ad d. 1 Aug., tom. I, p. 26-28.

82° Vita sancti Columba * presbyteri et confessoris, *ita cod.* cujus festivitas colitur v idus junii (fol. 133^r-140^r).

Auctore Adamnano, ed. *Act. SS.*, ad d. 9 Jun., tom. II, p. 167-236. Foliis avulsis non pauca desiderantur. Praemissa sunt ex Bedae *Hist eccl.* lib. III, capp. 4 (usque ad verba *institutione insignes*), 5 et 6.

83° Passio sanctorum martyrum Justi et Pastoris, qui passi sunt in civitate Compluto sub Datiano praeside VIII idus augusti (fol. 140^r).

Ed. *ibid*, ad d. 6 Aug., tom. II, p. 134-35.

84° Passio sancti Cassiani martyris (fol. 140^r-140^v).

Interpretatio soluto sermone conscripta, de qua *ibid.*, ad d. 13 Aug., tom. III, p. 19, num. 12-13.

85° Passio sanctorum martyrum Luciani et Martiani,
quae est x kalendas julii (fol. 140^v-141^r).

Ed. *ibid.*, ad d. 26 Oct., tom. XI, p. 817-18. Omm. numm. 5-10.

86° Vita sancti Eusebii presbyteri, quae [est] xix
kalendas septembris (fol. 141^r).

Ed. apud Mombritium, tom. I. Sequitur initium prologi in Vitam sancti Taurini;
sed amanuensis ubi deprehendit se illum loco suo minime reponere, a Vita descri-
benda cessavit.

87° Vita sanctae Mariae Magdalенаe (fol. 141^v-143^r).

Sermo Odonis, ed. *Act. SS.*, ad d. 22 Jul., tom. V, p. 218-22.

88° Narratio qualiter sancta Maria Magdalena cum
sancto Maximino mare transierit (fol. 143^r-143^v).*

89° De translatione corporis ejus (fol. 143^v-144^v).

Ut in cod. Namurc. 53 (*Anal. Boll.*, tom. I. p. 516, 69° et tom. II, p. 321).

90° Miracula post ejus translationem (fol. 144^v-145^r).

Ed. apud Faillon, tom. II, p. 735-42. Pauca omissa sunt.

91° Passio sancti Apollinaris episcopi et martyris,
qui passus est x kalendas augusti (fol. 145^r-147^r).*

92° Passio sanctae Christinae virginis, quae est ix
kalendas augusti (fol. 147^r-149^r).*

93° Passio sancti Jacobi apostoli, quae celebratur
viii kal. augusti (fol. 149^r-150^r).*

94° Passio sancti Christophori martyris (fol. 150^v-
151^v).

Stilo paululum dissimilis ab ed. *Act. SS.*, ad d. 23 Jul., tom. VI, p. 146-49.

*Inc. Sanctus Dei Christophorus dum intentus esset in oratione, ecce
nubes de caelo descendit super eum....*

95° Passio sancti Cucuphatis martyris (fol. 151^v-152^v).

Ut in cod. superiori, 57°.

96° Passio sancti Pantaleonis martyris, qui passus
est v kalendas augusti (fol. 152^v-154^v).*

Ut *ibid.*, 60°.

97° Passio seu revelatio septem Dormientium (fol.
154^v-156^v).*

98° Vita sancti ac beatissimi et excellentissimi viri
Lupi Trecensis episcopi et comitis, cujus festum

celebratur quarto kalendas augusti (fol. 156^v-158^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 26 Jul., tom. VII, p. 72-82. Avulsis foliis, post titulum acephala inc. *tondens pugnis, eandem laudem frequentat...* (num. 27 extr.), et mutila desinit *tam discipuli quam plebs totius* (num. 61 a. m.).

99° [Passio sanctorum Simplicii, Faustini et Beatricis] (fol. 159^r).*

100^v Passio sanctorum Abdon et Sennes, quae est III kalendas augusti (fol. 159^r-160^r).*

Passio amplior.

101° Passio sancti Fabii martyris, quae est II kal. augusti (fol. 160^r-162^r).

Ed. *Anal. Boll.*, tom. IX (1890).

102° Vita et virtutes sancti Germani Autisiodorensis episcopi (fol. 162^r-170^r).*

Leguntur in fine versus et § *Sedit autem isdem dominus...*; quae sequitur *Conversio Mamertini...* ut in cod. superiori, 64°.

103° Miracula sancti Germani episcopi (fol. 170^r-174^v).

Auctore Herico, ed. *Act. SS.*, ad d. 31 Jul., tom. VII, p. 255-68 (num. 63 extr... *in ejus celebritate Dei locum obtinere praecipuum*).

104° Passio sanctarum virginum Spei, Fidei et Caritatis, quae est kalend. augusti (fol. 174^v-176^r).

Ut in cod. superiori, 63°.

105° Passio sancti Felicis martyris, qui passus est kalend. augusti (fol. 176^r-176^v).

Eadem quae legitur supra, 81°, sed stilo satis dissimili.

106° Passio sancti Stephani papae et aliorum, quae est III nonas augusti (fol. 176^v-178^v).*

107° Passio sanctorum martyrum Felicis et Aducti (fol. 178^v-179^r).

Auctore Marbodo, ed. P. L., tom. CLXXI, p. 1033-36.

108° Revelatio simul et inventio sancti Stephani protomartyris Christi, quae est III nonas augusti (fol. 179^r-180^v).*

Epistola Luciani.

109° Passio sanctae Aefrae martyris, quae est VII idus augusti (fol. 180^v-182^r).*

110° Passio sancti Sixti papae et martyris, et sanctorum Felicissimi et Agapiti diaconorum (fol. 182^r-182^v).*

Inc. *In diebus illis Decius Caesar et Valerianus praefectus praetorii jusserunt....*

111° Passio sancti Laurentii archidiaconi, quae est idus augusti (fol. 182^v-184^r).*

Add. Gregorii Turonensis *De glor. mart.*, capp. 42, 46.

112° Passio sancti Hippolyti sociorumque ejus (fol. 184^r-185^r).*

113° Vita sanctae Radegundis reginae (fol. 185^r-191^r).

Scilicet : 1° Vita auctore Fortunato ed. *Act. SS.*, ad d. 13 Aug., tom. III, p. 67-74 (om. num. 21); 2° Vita auctore Baudonivia, ed. *ibid.*, p. 74-83.

114° Passio sancti Agapiti martyris [Praenestini], quae est xv kalendas septembris (fol. 191^r-192^r).*

115° Vita santi Maximi confessoris [abbatis Caionensis] (fol. 192^r-193^r).

Ed. A. Salmon in *Mémoires de la Société archéologique de Touraine*, tom. XIII (1861), p. 163-72. Omm. init. (*Temporibus Martini... de quo beatus Gregorius Turonensis in Lib. Mir. scribit ita inquiens*) et nonnulla circa fin. (*Hunc summo amore colebat beata Radegundis... nec effectu defuit*, tom. cit., p. 171, lin. 11 a fine.) Lacunam autem in Vita edita (p. 168 med.) ita ex codice supple : (... *sapientia tua ineffabili praescisti atque praedestinasti atque unumquemque eorum in suo tempore elegisti ac virtutibus per te, qui es summum bonum, ostensis glorificasti, quibus fuit Christus, tibi unigenitus, coequalis et coaeternus Filius, vivere et mori lucrum. Quos licet impulerunt millies mille hostis antiqui temptationum molimina, numquam tamen illaqueari eos ad suam perditionem valuit nec revocare a bono sanctae servitutis tuae proposito, quin te Deum suum toto corde, tota virtute totaque animi intentione diligenter et tibi serviendo adhaerent, tua semper in eis regnante et operante gratia.*

Beati igitur Maximi, cujus hodie natalitium debitis celebratis sollemniis, qui, ut supra dictum est, sancti Martini fuit discipulus, vita et conversatio, quamdiu mansit in saeculo, praecipuis virtutum emicuit beneficiis, scilicet infirmantibus quibusque se fideliter expetentibus sanitatem restituendo, febricitantibus ardores noxios restringendo, caecis visum, claudis gressum, mutis linguam, leprosis cutis munditiam, aridis virtutis efficaciam, paralyticis etiam proprio vigore destitutis misericorditer incolumitatem reddendo, daemones ab obsessis hominibus

potenter effugando, plurima quoque circumquaque sanitatum genera (quotidie Christi fidelibus se petentibus administrabat).

116° Vita sancti ac beatissimi Philiberti confessoris atque abbatis (fol. 193^r-195^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 20 Aug., tom. IV, p. 73-81.

117° Liber de virtutibus atque miraculis sancti Philiberti abbatis (fol. 195^r-201^r).

Auctore Ermentario, ed. *ibid.*, p. 81-95.

118° Translatio sancti Valeriani pretiosissimi martyris (fol. 201^r-203^r).

Inedita. Vid. *Append.*

119° Passio sancti ac beatissimi Genesii martyris, qui passus est in civitate Arelatensi die octavo kalendas septembris (fol. 203^r-203^v).*

120° Passio sanctorum martyrum Timothei atque Apollinaris, quae est xi kalendas septembris (fol. 203^v).*

Foliis avulsis, praeter numm. 1 et 2 (ut in cod. Brux. 98-100 ; cfr. *Cat. Brux.*, tom. I, p. 40, 84°) reliqua desiderantur.

Appendix ad cod. 5323.

VITA S. EUTROPII (Cfr. supra, p. 215, 14°).

1. Incipit. Cum sanctorum praecedentium ad memoriam gesta reducimus, eorumque certamina nescientibus manifestamus, ab ipso nobis retribui non dubitemus qui gloriosus permanet in sanctis suis quique in ipsis et per ipsos nomen
3 majestatis suae declarare voluit per mundum.....

2. Inter quos beatus Eutropius, a successoribus apostolorum Romae episcopus ordinatus, Sanctonicae genti est honorifice destinatus, ut omni ex ea eradicata spinarum congerie, semen divini muneris mereretur percipere, quatinus pristinis erroribus amputatis fructum boni operis diutino labore impenso possit colligere.
10 Novus itaque praedicator, incognitae patriae visitans fines, verbum Dei rudi populo annuntiare non cessabat ; sicque vicos et castella quaeque pertransiens, ad urbem venit usque Sanctonicam. Cujus praedicatione et doctrina continua paulatim ipsa regio per Dei gratiam ad fidem convertebatur, quoniam quidem

ipse in ejus eloquio personabat qui in evangelio discipulis dicit : *Non enim vobis estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis.* Vigebat in eo quoque continentiae magnitudo, perfecta caritas, mira simplicitas, humilitas immensa, ac totius boni operis fructus huc illucque dispergebat. Cujus beati virtutes nulli dubium sit plures exstitisse et existere, cum ejus actibus bonis operibus gens ipsius patriae lumen fidei primitus susceperit ac per ejus virtutum insignia crediderit, quamvis aut scriptorum neglegentia ipsius admiranda opera nobis non adeo habeantur cognita aut temporum immensitate, saepissimis barbarorum incursibus existentibus, ad nostram notitiam non pleniter pervenerint. Quaedam vero huic nostrae narrationi dignum est inserere, quae tanto certius credenda sunt et amplectenda quanto verius a beatae memoriae Gregorio Turonensi episcopo elucidata cognovimus (1)..

3. Venusta denique immensa basilica hujus memorati sancti Eutropii decidendo penitus corruerat. Quam pia recordationis Leontius, ipsius Sanctonicae urbis venerabilis pontifex, renovare cupiens, plurimos artifices e diversis partibus collegit. Cujus templi fundamenta nobiliter ampliavit, ipsosque basilicae parietes sublimius quam fuerant extulit ac miro decore universa quae erant aedificanda disposuit. Parietes omnes intrinsecus picturae variis coloribus adornavit, ut nullum simile templum in ipsa regione haberi putaretur. Cujus aedificii decorem Fortunatus eleganter versibus comprehendens, in laudem ipsius conditoris haec carmina composuisse dinoscitur (2)..

4. Haec praepaucis ex hujus beati viri laudibus magnorum auctorum testimonio dicta sunt, cujus virtutum insignia quia non possumus exprimere stilo, patronum nobis fieri eum exoptemus in saeculo, et quem mentis aequiparare non valemus, bonorum operum gressibus prosequi festinemus. Exstitit autem transitus istius, de quo loquimur, beati Eutropii gloriosus II kalendarum maiarum, ut in veridicis praedecessorum nostrorum tractatibus diligentius perscrutantes invenimus. Cujus sanctissimi precibus ut suffragari mereamur in caelis annuat ipse caeli conditor et orbis Dominus noster Jesus Christus, qui in trinitate perfecta vivit et regnat per omnia saeculorum saecula. Amen.

Explicit passio sancti Eutropii Martyris.

PRAEFATIO IN VITA S. GREGORII NAZIANZANI
(Cfr. supra, p. 216, 27°).

Incipit praefatio in vita sancti Gregorii Nazanziani episcopi.

Annorum nongentorum et trium a Jesu Christi Domini nostri incarnatione serie jam devoluta suscitavit Deus spiritum cujusdam famuli sui Anastasii sacer-

(1) Sequitur Gregorii Turonensis *De glor. mart.*, cap. 58.

(2) Sequitur Fortunati *Carm.*, I, 13 (ed. Leo, p. 15).

ut vitam viri Dei beati Gregorii Nazianzeni de graeco in latinum transferret rationem. Et quidem sacerdos idem id desiderium operis ejus ex plurimo jam tempore sese habuisse professus est, nullam tamen sibi affuisse occasionem periculi. Praesenti ergo hoc anno ad peragendum opus magis magisque successit, accessit ad amicos sodalesque suos ac Dei servos, petitionis[que] suae amorem, quae illi inerat, patefecit. Qui omnes uno ore tale dederunt consilium, hortatique sunt eum, ut rem mente conceptam obnixe expeteret atque in opere periret. *Redemptor*, inquit, *cooperatorque bonorum operum Deus noster auxiliabitur tibi, si quod mente coepisti festinaveris accelerare in opere; tantummodo ab istiusmodi rei actione nequaquam declines. Ipse autem praecursor baptistaque Johannes, cui tu Deo auctore servire videris, latuit tibi eleganterque ipse praebebit auxilium.* Indicaveruntque quendam Ademarum, natione Beneventanum, quique et lector ab antistite ejusdem Beneventanae urbis fuerat ordinatus. *Cum hoc*, inquit, *poteris quod desideras efficaciter adimplere.* Perrexit igitur praefatus presbyter, et jam statim Ademarum lectorem repperit, eique sui causam desiderii per omnem diem intimavit. At ille nihil moratus monitioni illius libenter paruit; acitoque aiorum interprete, vitam beati Gregorii viri Dei summi pontificis brevi tempore ratione ab attico eloquium transtulit in latinum feliciter.

Explicit praefatio.

DE OBITU ET SEPULTURA S. EPARCHII (Cfr. supra, p. 219, 62°).

Ducenti beato Eparchio vitam angelicam in terris et inter cotidiana suspiria Domino jugiter decantanti: *Quando veniam et apparebo ante faciem Dei?* et cum apostolo: *Cupio dissolvi et esse cum Christo*, adest Dominus consolari servum suum, animam illius ita alloquens: *Surge, veni, amica mea, proxima, preciosa mea, columba mea, in caverna maceriae, in foraminibus petrae. Sum quidem tibi petra Christus velut humili refugium herinacio. Jam nimis hiems transit tribulationum tuarum, imber abiit et recessit perurbationum mundialium, flores bonorum operum apparuerunt in terra tua, id est in corpore tuo.* Ad haec respondit Domino dilecta illi anima: *Vox virtutis audita est, Domine, tibi in terra nostra, gemens et dicens: Inelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Verum silente id haec Christo inquit Paulus apostolus: *Gratia Dei per Jesum Christum.* Illis auditis, pretiosa anima conversa iterum ad Christum ait: *Quia, Domine, ut audio, gratia tua liberabit me a corpore mortis hujus, surge, dilecte mi, surge, propera in occursum auxilii mei et jam tandem ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis: quia vox tua dulcis et facies tua decora. Quam quia hactenus vidi per speculum et in aenigmate, deinceps contemplari merear facie ad faciem.* Hujusmodi sponsae suae, beati Eparchii animae, amoribus delectatus, sponsus amabilis Dominus Jesus

Christus non eam diutius passus est amore sui languere, sed expletis xxx^{iv} et novem annorum in reclusionis cella curriculis, venit in hortum illius comedere fructum pomorum, bonorum scilicet operum ipsius. Cujus horti custodiam ita beatus ille vir usque ad id temporis in prima, secunda atque tertia vigilia observavit ut, completis praefatorum annorum spatiis, kalendis julii sponsam, animam 5 videlicet suam, aeterni sponsi amplexibus angelorum manibus deportatam obtulit. Quam illi congaudenti sponso inferentes, haec ei pia verba cecinere dicentes: *Beatus quem elegisti et assumpsisti, Domine, habitabit in tabernaculis tuis*. At ille amicam, sponsam videlicet suam, assumens, introduxit eam in domum matris suae et in cubiculum genitricis suae, ostendens ei divitias gloriae suae, 10 quas oculus non vidit nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit quae praeparavit Deus his qui diligunt eum.

Transitus vero ipsius beati viri in spatio triginta millium a loco transmigrationis ipsius per inerguminam quandam circa horam diei tertiam in vico Yvegio est pronuntiatus. Quae videlicet mulier, itinere quo numquam ierat vel redierat 15 arrepto, sola synaxi basilicae sancti affuit vespertina; sequenti demum die a nequissimo, quo pervasa fuerat, mundata est spiritu.

Convenientibus autem quam plurimis nobilibus viris ad sancti ac beatissimi funus et de loco sepulturae tractantibus, credo, inspirante Deo, quidam illustrissimus vir, Alexander vocitatus, loco, quo supra scripsimus vocem dominicam ad 20 beatum Eparchium factam, ejusdem beati viri membra debere statuit tumulari: quod et factum est. Quo videlicet in loco nunc usque, si petentium fides exigat, innumera per servum Dei patrantur miracula, maximeque animarum medelae, dum et viridioris aetatis ibi servitio Domini regulaeque a beato patre Benedicto promulgatae mancipantur pueri et relictis quique saecularibus pompis monastico 25 se subdunt ordini, illud implentes dominici praecepti: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quae habes, et habebis thesaurum in caelo, et veni, sequere me*. Quod videlicet praeceptum beatus hic pater noster Eparchius saeculum relinquendo adimplens, jure cum prioribus exultat dicens: *Ecce ego et pueri quos dedit mihi Deus*; jure et eum sequentibus, cum quibus in judicio 30 a Domino auditurus est dicente quod ii qui reliquerint omnia et secuti sunt illum, centuplum accipiant et vitam aeternam possideant. Quapropter glorificandus es, o beate Christi confessor, duplici quandoque beatae immortalitatis stola honorande et in memoria aeterna constituende a Christo, in fine saeculi auditurus: *Euge, serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra 35 multa te constituam; intra in gaudium Domini tui*. Certamen enim bonum certasti, cursum consummasti, fidem servasti: superest tibi corona justitiae, quam reddidit tibi vocationis tuae die vivens et regnans cum Patre et Spiritu sancto per omnia saecula saeculorum. Amen.

TRANSLATIO S. PHILIBERTI ET TRANSLATIO S. VALERIANI
(Cfr. supra, p. 225, 117°).

Incipit translatio sancti Valeriani pretiosissimi martyris.

1. [E]x tempore quo christiana religio catholica veneratione crescentis Ecclesiae
5 temporale sumpsit exordium, dira feritas pravorum hominum erga eam saevire
non cessat; sed enim multo magis eam terratenus prava meditatione opprimere
malivoli conati sunt. Tanto magis autem, spretis falsis mundi gaudiis ac opitulante
quidem superna gratia, sui effectum desiderii diffusius accepit; et quia firma-
mentum supra firmam ponit petram, ideoque intrepida permanens, vanas parvi-
10 pendit * minas furentis aurae.

2. Igitur beatus Fotinus, vir illustris fide, una cum beato Valeriano atque Mar-
cello, est divina secutus praecepta evangelicae doctrinae, qua dicitur: *Ite in*
orbem universum, praedicate evangelium omni creaturae, et cetera; et alio
in loco legitur: *Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam*, et cetera.
15 His ergo fretus exemplis ceterisque quam plurimis, cum sacro contubernio Trini-
tatis sanctae fide armato crucisque signaculo roborato arripiens iter, hujus sen-
tentiae in Galliam simul tetendit propositum ac suae viationis gressum. Ibi vero
adhuc stulta gentilitas, miseria sui erroris inducta, maxima ex parte stolidae crea-
turae, non creatori, obnixae deserviebat.

3. Ventum quippe est Lugdunum, ubi illud famosissimum magnae Dianae
colebatur templum, quod magno honore venerabatur ab illius loci populo. In
montis quidem vertice erat situm, mirificis modis congestum, undique secus
apparens vicinis, etiam eminens longe positus. Ut fama vetus volat, illius sacer-
dotes templi, philosophia[e] studentes, erant artibus imbuti liberalibus, utpote
25 gentilis moris ceterorum correctores. Itaque sanctus Fotinus, cum Christi mili-
tibus praeclaris, beati lumen evangelii confidenter et intrepidus coram populi
multitudine instanter declarat, praedicans baptismum paenitentiae in remissionem
peccatorum. Profecto sacro verbi semine Dei ac Spiritu sancto sulcos arante
mentis purificatae, plures a[d] catholicae fidei cultum per eum divina pietas
30 misericorditer perduxit. Jam deinde idol[or]um fana veri scientes animadvertunt
esse destruenda, cultus necne daemonum debere exanclari. Nimirum ubi inex-
tinguibilis lampas suae radios lucis emittit, ibi immensa claritas lucescere
necesse est; nam tenebras expellit latentes, tetrae noctis insidias patefacit.

4. Is ergo beatus Fotinus Lugdunensis ecclesiae primus, ob meriti dignitatem
35 ac verbi divini affluentiam, sacri ordinis pontificatum, ministrante Spiritus sancti
gratia, adeptus est. Denique vir beatus Valerianus atque Marcellus, ab ergastulo
egressi, clara voce angeli superiores Galliae partes, velut duae ardentes colu-
mnae, securi ac solliciti caelestis regni patria, fiducialiter petunt. Sanctus namque
Marcellus Cabillonem venit; ibique in pace quiescit in Christo. Beatus autem
40 Valerianus, eundo divinos praedicans sermones ac verba Dei dispensans strenue,

* cod.
parvapendit.

Trenorchium adiit castrum. Illic severitas adhuc miserae gentilitatis crudeliter regnabat; christicolae autem ibi morantes rari erant ac secreti esse videbantur ac velut nova vinea, quae adhuc tenera auxilia plantatoris desiderat. Tunc etenim gloriosus Valerianus ob nimiam divinae praedicationis redundantiam jussus est a perfidis capite puniri. Coronatur justus, damnatur impius. Hic exultat cum choris justorum angelorum; ille luget in periculis tormentorum. Porta aperitur paradisi in Christo militanti; ostia baratri averni patefit daemonio servienti. Corpus igitur beati Valeriani a christianis latenter sepultum est in secreto quodam loco ab hominum strepitu remoto; ubi postea post multa saeculi spatia ejus in honore aedificatur ecclesia, quae quidem ejus virtutibus atque continuis miraculis, Dei permittente gratia, venerabilis atque illustris manifestatur haberi. Haec gesta sunt tempore Antonin[us] imperium regentis romanum, sub quo impius Priscus praeses tenebat partes [Galliae]. Jubente namque Prisco crudelissimo praeside, curam gerente Cabillonensem in Burgundia, beatus Dei martyr Valerianus cum triumpho martyrii feliciter ad summam transvectus est gloriam. 15

5. His ita gestis, longoque temporis intervallo, ingentem paganorum, videlicet Nortmannorum, persecutionem Christi Ecclesia non minima laceratione passa est. Nam infinita multitudo barbarorum saevae gentis hominum ab Danamarco, qui situs est in septentrionis climate, egrediens, maris portus a[e] stationes ritu suae nationis certatim collectis navibus densat, caeruleum mare obumbrat, iter ilico arripit instar turbinis ac fulminis. Omnes enim sunt parati maxime inhaerere labori, ob terrenam gloriam hanc etiam cupiunt perdere vitam. Terribili vocis clangore sonatur buccina signum; euntibus nautis, statim videres mare fervere; coadunantur classes undique collectae; insidunt transtris incumbuntque remis; petunt loca litori adjacentia. Walatra insula, quae illis est proxima, fere deletur per omnia. Porro etiam per Francorum regna nobilissima nihilominus sine timore bellico plurima devastantur castella, terguntur villae, nec remanent ecclesiae nisi rarae aut ustae. Non tantum civitates maritimae, sed etiam in regni visceribus positae eorum obsidiones ac validos impetus hostici furoris sustinere non valent. Sunt illis spicula admodum fortissima, quae terna manu una gesta[n]t vibrantia. Gens dura atque aspera nec Dei curat obsequia; amat homicidia et falsa perjuria; sustinet jejunia, non Dei pro gratia; patitur frigora per membra valde rigida, aestates ac hiemes uno tenet ordine. Inde equidem cundo per oceanum celeri remorum [impulsu], jam secuta ab inimico hoste, rates in sicco dimittens litore, prope totam devastat Britanniam. Destruuntur ecclesiae, sancta cremantur monasteria, prosternuntur altaria; captivi ducuntur per inmania vincula ligatis manibus post terga; aurum, argentum, gemmae, margaritae, lapides pretiosi, vestes quoque variis coloribus fucatae, gravibus ponderibus referuntur ad litora: corpora sanctorum sparguntur aquarum per undas multarum, detrimentum miseris puri cordis lumine privatis. Qui vero praeoccupantes Nortmanni cunctas fere illius terrae partes, obiter discurrunt pedites per sanctorum ac divitum atria; ideo acrius instant pertinaci saevitia, dilacerantes omnia, quoniam obstaculum in nullo loco reperiunt. 25 30 35 40

* cod.
ramis.

6. Inde accelerantes, navali egressione ediscunt biforas intrare falces ad Herum insula[m]. Qui cum crebrius frequentiusque ad hujusce insulae portu[m] convolarent, noctu, aliquando die, furtim et quasi per latrocinia intrantes, insulani coeperunt jam multa pati et sua litora ab inimicis vastari. Cum haec insperata
5 nuntians opinio narraret, totum litus saeva obsidione teneri et mille carinis late portum insulae circumdari, nec jam spes ulla fugae putaretur attingi, subita vulgata totam replet insulam Herum tristibus dictis, dieens Nortmannos cum nimiae copia multitudinis venisse et jam in portu propriae insulae mordacibus anchoris naves ligasse et insulanos velut oscitantes opprimere arbitrasset et cunctum locum
10 sibi ut proprium mancipasse. Ergo sancti patres venerabiles, monachi sancti Philiberti coenobii, audientes hanc afflictionem populo evenisse christiano, ilico percussi animum, dixerunt ad invicem : *Videte, fratres carissimi, quoniam vim furoris ferre nequimus hostis inimici. Idcirco summa indagatione cavere oportet ne thesaurus nobis dilectus, videlicet corpus almi Philiberti nostri patroni, sit ludibrio hominum monstris. Quin immo exteris adeamus gentes et quidque pati injuriae quam hic nostrae congregationis et sanctorum tristi corde cernere mala. Jam ipse veritatis auctor dixit : Si vos inimici persequuntur in civitate, fugite in aliam; quia non vult Deus mortem peccatoris, sed ut magis convertatur et vivat. Deprecemur*
15 *igitur Dominum, qui non derelinquet sperantes in se, quo nostrum faciat iter prosperum et nobis viam dirigat rectam et cuncta salubria concedat itinera.* Cuncti qui illic aderant fratres una voce respondentes dixerunt : *Ejus fiat voluntas qui omnes vult salvos fieri, et cujus voluntas summa bonitas est, cujusque servitus summa libertas est.* Tunc cernere
20 erat illos hac atque illac tristi gradu discurrentes eorum abscessu. Quare amplectuntur columnae, sacra deosculantur altaria, pugnis clausis percussa tunduntur pectora, movent cana capita compressis labris, dilacerant vultus propriis unguibus, stringuntur digiti mutuis complexibus, frontis ictu terra percutitur, luctus et planctus miscentur in unum, lacrimae funduntur per ora decora patrum,
25 cadunt verba in media voce, frequens singultus ab imo trahitur pectore, salsus sudor decurrit per calefacta membra, it clamor ad vacuas auras, sonans vox reboatur echo. Quorum praelatus pater amicabile dictis coepit maerentium corda et lugentium mentes more delinire paterno, aitque illis : *O fratres carissimi, estote robusti et fidei pleni, quoniam potens est Dominus nobis hunc restaurare locum quandoque; et credite dictis, quoniam omniaabilia sunt credenti.* Pariter namque cum dicto melliflui eloquentia oris illius consolatoria strenue suscipiunt verba. Rursumque ait : *Tu, Deus, totius essentiae creator, refugium pauperum, consolator animarum, restaurator flebilium rerum, ductor veritatis amantium, retributor bonorum operum,*
30 *rector caelestium virtutum, qui gubernasti Noe per ferventes undas misti cataclysmi, et qui Moysi in rubo ardenti non laeso apparuisti et ei sanctam legem nobis futuram dedisti, et qui ceto ferino deglutienti in mari*

* cod.
civitatem.

profundo Jonam commisisti, quatinus illum te largiente mirabiliter proprio ore funderet humi, salva nos ab incursu hostili, sis nostris comes itineri. Hoc autem expleto, copiosa quidem familia coacte a patria cogitur recedere; sed amorem carae patriae dominorum vincit potens jussio. Incautem autem, prout quisque potest, sua secum tollit. Receptis inde suppellectilibus stipant cassidilia, thesauros ac facultates ecclesiae, aurum, argentum, turibuloperis pretiosi, calices aureos argenteasque capsas, cruces eodem metallo et nonnullis minimis lapidibus insertas, evangeliorum textos quam plurimos mirifici studii politos, libros etiam perplures, cloccas quoque mirae sonoritatis claras, necnon vestes, videlicet cappas aureis limbis atque nodis ornatas, dalmaticas etiam sericas, ac plures species vestium scilicet infinitae multitudinis, una secum deferri jubent.

7. Sic deinde, suffosso corpore beati Philiberti gloriosi abbatis sublatoque tumultu cum magna diligentia ac timiditate humana, ornatur palliis ac vestibus lineis, et sic sancta membra locantur in polito scrinio. Receptisque similiter pretiosissimis valdeque carissimis reliquiis beatæ Dei genitricis Mariæ a Lucionno quodam vico ejusdem coenobii sancti Philiberti, quæ multis virtutibus atque miraculis illustres claruerant, cum sancta religione ac devotis precibus, modeste ac decenter scapulis quattuor sacerdotum sandapila, reverenter albis indusiatorum vestibus, deferri præcipiuntur. Speciosus sanctæ congregationis chorus antecedens psalmos ac hymnos suavi decantant voce; viri quoque religiosi ac cetera plurima turba ac familia nimis copiosa sequuntur post arcam; plebs etiam vulgusque sexus utriusque, gaudens saltem visu posse videre vel manu fimbrias tangere vel sub feretro transire licere. Deinde tandem perveniunt ad Pictavense territorium, ibique aliquatenus moram fecerunt, quoniam cellulae et fundi beati Philiberti incliti abbatis, [qui] secundum saeculi dignitatem [gloriosus] sed fide et opere gloriosior extitit, in illis confinibus aliquæ erant. Illic vero largissimas atque amplas propriis possessiones emerunt thesauris, ac dono bonorum et potentum hominum, Deo juvante, multa atque infinita recipere arva meruerunt, quæ equidem ipsi postea seniores corroboraverunt per regum præcepta, quatinus esse possent tuti sub patrocínio ac tutela illorum.

8. Ecce iterum persecutio paganorum imminens eos inde expulit atque jam cara cogit relinquere loca. Deinde euntes vadunt quo ipsi nesciunt. Porro leniter atque facientes moram gradiuntur per viam, utpote impediti atque detenti largissimis copiis erant diversarum rerum, videlicet equorum, mulorum, ferentium carpenta gravibus ponderibus stridentia, bestiarum quoque diversæ speciei onera portantium gravissima. Ex sancti etiam coenobii consuetudine silentium decore usque ad horam ab antiquis patribus constitutam in extensis tentoriis servare nituntur. Papilione autem loco ficti refectorii fungentes, spiritali atque cibo corporali honeste vitam ducunt. Loco equidem simulantis ecclesiae niveam eligunt capellam, qua sanctorum pignora venerarentur sacra. Insuper etiam dormitorium, capitulum, coquinam secum, relictis reverentia monasterii ac eorum

* cod.
tamen.

gratia ordinis, eos videres tam egregie et nobilliter ferre. Capereris etiam nimia illius sanctae conversationis dulcedine, si illos heros divinos videres insistere officio tam pio mentis pronae affectu. Inde in Aquitaniam tendentes regionem, paulatim succedunt per ignota ac diversa loca, saeva oppressione barbaricae gentis etiam nunc adhuc declinantes recedunt. Quoniam quidem regni principes ac divites, eos cernentes Dei ministerio tam devote obsequentes, illos apud [se] frequenti ammonitione conati sunt retinere. Rex quoque Langobardorum, fama eorum excitatus praeclara, suum ad eos misit nuntium, dicens se illis [h]aut minimam regni sui partem daturum, si ad se venire decrevissent. Sed illi proceres, genere nobiles, fide divini cultu[s] illustriores, nulli suum promissionis inducunt animum nec propriae voluntatis instinctu audent tam grandia incohare; sed enim in Domino spem suam ponentes, flocci pendunt fucos suae intentionis. Interea adquirunt possessiones multas, latos fundos, potestates largissimas, empta largifluis ecclesiae gazis, partim sunt data per virorum dona potentum, cum servis, ancillis et omnibus appendiciis; quae, ut supra dicta, corroborata fore studuerunt per regum praecepta et per jus firmi privilegii Romanae sedis. Nec tamen amore illius loci capti sunt, quo illic incunctanter stabilem et firmam sibi affectarent sedem, quo possent cum psalmigrapho dicere: *Haec requies mea in saeculum saeculi*, et cetera.

9. Cum igitur corpus beati Philiberti cum reliquiis genitricis Dei Mariae aliorumque sanctorum ob infestatione[m] Nortmannorum a monachis ejusdem confessoris circumquaque pervagando deportaretur, Dei largiente providentia, cui nihil fallitur, suae callem itionis Trenorcense ad oppidum agiliter direxit. O Trenorchium, hoc insperatum decus hocque supplementum tui egregium augmenti honoris benivole praestolaris.

Ad te nunc veniens caelo largitur ab alto.

Est decus imperii, quia tu bene suscipis ista.

Quamvis enim antequam Trenorchium venissent forent multa lustrantes loca in regione Burgundia divitiarum plena, tamen amoenitate Trenorcensis delectati sunt nimis. Nempe pauper erat locus, tenuis divitiis, rarus incolis, sed dives valde reliquiis sancti Valeriani Dei martyris. Enimvero fortasse divinitus socialis amor statuit, ut quorum animae creduntur frui beatis sedibus polorum, gauderent fraterna conjunctione suorum corporum. A turba namque hominum locum cernunt esse remotum, densae silvae apparent continuae, prata praeter Araris flumen virentia, aquae piscosae juxta sedem ecclesiae, rivuli currentes, molendina volventes; agris quoque propriis undique secus vallatur et locus. Tot illi[s] arrident amoeni situs coenobii commoditates, ut jam se putent esse pernixium felices, si animi affectum valerent adipisci, non tam terreni desiderii gaudiis quam in sanctorum positis reliquiis. Primo triumphant quod a barbaricae gentis infestatione sunt imperterriti, tum quod a terribili horrisonarum clangore tubarum sunt alienati, inde quod nocturni cursus praedonis non verentur jam tuti.

10. Porro nimio perterriti timore, mutati qualitatem regni timentes, statuerant

videlicet fixum et inviolabile foedus in animo perseverante, tam venerabile monachi quam religiosi eorum laici, malle se pati satius quiddam penuriae et sua cuncta expendere atque ad egestatem redire, si ad propria non possent redire, quam aut comitis potestati aut pontificis subjectioni se traderent subjectos. Veriti quidem ne, postquam lupata paterentur frena, cara sanctorum pignora raperentur eorum sine licentia. Itaque propere euntes in Francorum regna, Karolum serenissimum adierunt regem. Quem nutu Dei placibilem atque benivolentem invenientes, ei dixerunt se in aliqua regni ejus parte velle vitam degere, post Deum ejusque sanctos in ejus dumtaxat tutela. Quibus hilari vultu respondit *Libens certe quod vobis necesse fuerit amicabiliter impertiar, et si quem vobis habilem nostris in finibus nacti estis locum, nobis intimated*. Ut copia fandi data est, coram respondentibus dixerunt ei: *O rex serenissime per vagata itinera passi sumus multa. Inde vix erepti, nos Deus miseratus ad vos, nec erimus vestro dedecori regno. Venimus a patria, non egestate nec foeda coacti penuria, sed nimia frequentatione gentis Nortmannorum extorres sumus expulsi; atque una nobiscum deferimus veracissimas atque valde carissimas Dei genitricis virginis Mariae reliquias corpusque sancti Philiberti, quae vix rapuimus a volentibus atram caliginem flammaram incendiis. Igitur supplices oramus te, miserere fatigatis per multos annos positus in tot rerum periculis, consolare christicolis, concede locum lassissimis nimis fatigatis a terris propriis invite ejectis, da sedem poscentibus reliquias. Nam Deus te in alto imperii regimine posuit ut suam exaltares ecclesiam et sibi praeberes honorem et tuae utilitatis in futuro reciperes gloriam. Ideo te suo exaltavit imperio, ut tu in ejus conspectu humilis appareres. Hujus mundi gloria et ejusque potentia labitur subitanea et sui secutorem ad irreparabilem pertrahit mortem. Pulvis hominum et cinis in ultima die districti vero examine judicis resurgent terris ab imis; sed quid prodest malis, dum ejus vivificatio truculento tortore duplicis poenae augeatur cum impiis? Resurrectio vero bonorum proderit hominum; quia anima cum eorum corpore immarcescibilem recipiens coronam, videbit summa gaudia et aeterna praemia.*

11. Rex serenissimus Karolus e contra placido ore paucis sic respondens dixit: *Libenter quod vultis faciam, opibusque meis subsidium tribuam, vobis lassissimis refrigerium reddam.* Simul, his dictis, per regale praeceptum Trenorchium cellam sancti Valeriani Dei martyris, quam ipsi seniores propriis thesauris postea largiter amplificaverunt, sancto tradidit Philiberto. Tanta suae benivolentiae aviditate hoc fecit ut nec etiam sigillum cerae impressit, sed byzantium aureum perforatum suo praecepto loro pependit, ostendens firmum velle esse et stabile quod ejus majestas fieri decrevisset. Aspera ceteris ferrugine metallis exarsis, aurum prope perpetuum manet atque inviolabile; ideo decenter aurum comparatur regi, quia ejus verba operis actione boni esse debent fixa nec decent

retrograda ut fuerint prolata. Et ait : *Nostra in tutela post Deum deinceps estoie, sicut et hactenus fuistis, nec ulli hominum circa vos degentium fas vobis erit aliquas inferre contumelias. Quod si quis praesumpserit, sciat se reum atque culpabilem saevo periculo suae damnationis incur-*
 5 *risset erga Francorum majestatem, regis videlicet praesentis atque futurorum. Vobis denique vestrisque futuris successoribus permanens hoc nostrum decretum futurorumque omnium regum Francorum, statuto legum praecepto stabile ac firmum manebit in aeternum. Sic amor tantae caritatis ob Dei genitricisque ejus et timorem sanctique Philiberti vene-*
 10 *rationem ac sancti martyris Dei Valeriani et ob nostri stabilitatem regni, quatinus regum rex omnium nos diles faciat in caelesti regno et quod in nostro commemorato loco nostra commemoratio sit continua, tam a vobis quam a posteris vestris. Sic laeti atque compotes sui affectus, alacriter nota petunt castra et sibi carissima, quoniam adhuc sancti Dei viri in*
 15 *latis habitabant tentoriis, praestolantes quoad superna clementia Dei misericordiae illis locum aliquem dignaretur concedere proprium.*

12. Igitur cum laudibus et hymnis recipitur corpus sancti Philiberti, thesaurus scilicet inaeestimabilis, a monachis perpaucis sancti Valeriani martyris, qui ibi tunc adesse sunt reperti. Operae pretium est seriem temporum suae translationis
 20 *indagare et rei ordinem volentibus scire pandere. Nempe sine ulla haesitatione indubitanter constat octingentesimo tricesimo sexto anno Domini incarnationis sanctum Domini Philibertum fuisse translatum ab Hero insula et ad Deas monasterium deductum cum magna laude et multa miracula Dei virtute coruscante. In duodecimo vero anno post ejus discessum Herus insula capitur et ab iniquis*
 25 *incenditur Nortmannis, in duodecimo autem Deas similiter monasterium ab ipsis perfidis crematur. Sed Dei pietas, jam dudum providens futura, reliquias sancti Philiberti in Pictavense transmiserat territorium. Deinde autem octingentesimo sexagesimo nono anno Domini incarnationis, a Pictavensi territorio, sequentibus signis atque miraculis multis, quae non omnia litteris perstringere possumus,*
 30 *etiam nunc fervente persecutione supradictorum paganorum, in Burgundiam transfertur, regnante Karolo rege Francorum in Francia. In octingentesimo autem septuagesimo quinto anno Domini incarnationis idem rex Karolus supra dictam sancti Valeriani cellam donative beato tribuit Philiberto, ut jam supra dictum est. Si quis autem beati Philiberti abbatis inclitos actus et praeclara miracula*
 35 *ambiens vigilanti cordis intuitu velit audire, quae summa largitio Tonantis suo dignata est largiri nutu, in ejus vita plenius et copiosius, quamvis non omnia, multa tamen scripta ac litteris tradita largiter inveniet.*

13. Tunc etiam ad diverticulum nobis est repetendum ex quo nimis pervagati sumus. Longe quidem ante temporis series beati Valeriani Christi martyris prae-
 40 *cedente ceteris coronatis dinoscitur, et fere a novae Ecclesiae ubere inter primos martyres vir illustris Valerianus et facundia sanctae praedicationis conscribi meruit aeternae beatitudini. Ergo veracissima supputatione per Romani chroni-*

* cod.
inveniat.

* ita cod.

cam imperii centesimo septuagesimo octavo anno Domini nostri Jesu Christi incarnationis, a passione autem centesimo quadragesimo septimo anno, Antonino Vero cognomento Romanum tenente imperium, cum Lucio Aurelio et Commodo affinitate conjunctis aequo jure imperium administrantibus, Priscoque perfidissimo praeside Cabillonense in Burgundia tenente partes sub Antonino 5 jam supra memorato imperatore, istorum in tempore sanctus Valerianus invictus atque insuperatus cum magna desiderabilis martyrii victoria feliciter coronari meruit digne, fletibus christicolis, gaudentibus angelis.

14. Ex tanti autem temporis spatio membra tam praeclari viri nullus repertus est tam perfectus opere divino qui ea vel a terra erigeret vel ejus sarcophagum 10 decenter ornaret; an ob patrum negligentiam an populi peccata hoc dimissum est incertum videtur. O nimium felices, ad quorum tempora tam sacrae reliquiae visurae praesentibus oculis sunt ostensae. Ergo misericors Deus tandem sui fabricam juris visitare dignatus, menti cujusdam * abbatis, Stephani vocati, divinitus ac misericorditer inspiravit, volens sua non cessare miracula, ei praefato 15 abbati amorem levandi corporis sancti Valeriani ardentius ac voluntarius concessit. Dum praedictus abbas tacita mente haec fluctuans huc atque illuc vario volveret aestu, ac diu recoquens massam in secreti ara pectoris, sumptum et colligens tantae machinationis vires, ut hoc tam antiquum corpus tangere auderet, ad ultimum libera voce palam professus est quod in alta memoria introrsum latuerat 20 absconsum, ac deinde palerno more fraternaue dilectione benignissime loqui incepit: *O fratres natu majores et vos, filii minores aetate, qui * ab adulescentiae flore lacte beatae regulae beati Benedicti estis imbuti, nostras, si libet, audite sententias.* Cui humili voce referunt talia: *O pater, dic quod vis; nostrum est tuis ultro oboedire praeceptis. Etiam si gravis onus 25 ponderis nostris velles imponere cervicibus vel dura nobis a te darentur imperia, ferre nos, quantum vires suppeterent, nempe absque ulla refutationis mora, parato animo deceret.* Quibus praedictus pater respondens dixit: *Vestris namque cervicibus pondus alicujus injuriae ponere nolo, sed quod corpori animaeque vestrae remedium perutile sit pandere non 30 differam vobis. Sed et quidem animo meo multumque complacet voluntati meae, dumtaxat si supernae opitulationis gratia posse donaverit, ut ossa beati Christi martyris Valeriani levarentur ab antiquo tumulto, quae per tot saeculorum curricula martyrium passa, vix jam ab aliquo creduntur esse nisi in cinere redacta.* Ergo fores Dei misericordiae et 35 ejus pietatis aures cum corde contrito humiliter pulsemus, quoniam perseveranti pulsatori misericorditer aperitur. Membra domemus digna afflictionis poena, vigiliis, jejuniis, orationibus continuis, abstinentibus corporeis cibis, carneis illecebris, malis concupiscentiis. Casto corde hoc faciendo, mundo corpore, mente purgata vitiis, iracundia, invidia, mur- 4 muratione iniqua, detractioe perfida, Domini faciem praeoccupemus in confessione et in psalmis jubilemus ei. Suscipiamus eum, illi sedem

* cod.
cuidam.

* cod.
quos.

* cod.
redacti.

paremus mundam in nostri templo * cordis, quatinus nobis facultatem
 bonae intentionis concedere dignetur, ipseque nobis faciat nebulam pravi
 erroris auferri, maculam primae originis et peccatorum chirographum
 deleri, vincula quoque boni impedimenta * operis, quae miseros duro
 5 letri carceris pessulo detinent, frangi, nosque doceat mores iniquos cor-
 rigere, bona a malis discernere, justitiam amare, nosmet diligere, mala
 cuncta respuere. Dicunt omnes : *Fiat.*

* cod.
templi.* cod. im-
pedimenti.

15. Inde etenim jejunium indicitur triduanum usque ad vesperam, a majoribus
 usque ad minores. Sollemniis sacrae translationis constituitur, videlicet reliquia-
 10 rum beati Valeriani, septimo kalendas februarii. Fit populi concursus; nam con-
 cio coadunatur tam ex propinquis vicinis quam etiam ex longinquis terris, quoniam
 opinio sua agilitate pennata firmaverat praedictum abbatem, scilicet Stephanum,
 scriinia [parare] miri operis, in quibus cum consilio una fratrum poneret sanctum
 Valerianum, ac etiam fabros praedoctos exire ex longinqua terra, qui secundum
 15 ejus desiderium suum polite perpetrarent opus, quod et factum est. Inde equi-
 dem delegit ex ipsis fratribus tres monachos, qui juxta ejus intellegentiam essent
 probabiles ad hujusce rei officia, intentos ac dignos aperire vas reliquiarum
 sancti Valeriani, quod per multa saeculi tempora, scilicet octingentorum quadra-
 ginta quattuor annorum, tenebat tumulata sancti Dei martyris Valeriani ossa.

(Cetera desiderantur.)

CCCIV. Codex signatus num. 5324.

Olim coenobii Sancti Germani a Pratis (1), deinde « *Claudi Puteani* », postea
 Regius C. 4174.

Foliorum 203, min. (0^m,233 × 0,185), lineis plenis, exaratus maxima parte
 (a fol. 15) saec. X, prima vero folia (1-12) saec. XII.

1° [Vita sanctae Pelagiae] (fol. 1^r-6^v).

Ed. P. L., tom. LXXIII, p. 663-72, sed diversa versione. Pauca verba desunt
 i initio.

2° Passio sancti Nicephori martyris, quae colitur xv
 kalendas maias (fol. 6^v-10^r).

Eadem, quod ad res narratas spectat, cum ed. *Act. SS.*, ad d. 9 Febr., tom. II,
 p. 283-83, sed simpliciori stilo contexta.

*Inc. In partibus Orientis quidam presbyter fuit nomine Sapricius et
 Nicephorus laicus. Qui dum se invicem ut fratres diligenter...*

(1) Cfr. *Cab. des mss.*, tom. II, p. 40.

3° Passio sanctorum martyrum Felix et germana ejus
 * *ita cod.* Regula * (fol. 10^r-12^r).

Ed. *ibid.*, ad d. 11 Sept., tom. III, p. 772-73; sed rursus in *cod.* stilo aliquanto simpliciore concinnata. Num. 1 et num. ult. pro *Turonicum*, *Turonico*, legitur in *cod. Toringum*.

4° Vita beatissimi Germani episcopi [Autisiodorensis]
 et confessoris (fol. 13^r-34^r).*

Om. epitaphium in fine.

5° Vita beati Gregorii papae (fol. 34^r-47^r).*

Auctore anonymo.

6° Passio sancti Victoris martyris [Mediolani], quod
 est VIII idus maii (fol. 47^r-50^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 8 Maii, tom. II, p. 288-90.

* *sic.* 7° Passio sancti Theodori presbyteri *, quae est v idus
 novembris (fol. 50^v-54^v).

Ed. ap. Surium, ad d. 9 Nov. (p. 230-31), sed stilo mutato et descriptione supplicii in compendium redacta (ap. Surium scilicet).

8° Passio sancti Pantaleonis martyris, quod est v
 kalendas augustas (fol. 54^v-64^r).*

In fine dicitur S. Pantaleon sepultus fuisse in villa cujusdam Adamanti scolastici.

9° Actus et passio beatissimorum Cosmae et Damiani, mense septembri die xxvii (fol. 64^r-69^v).*

10° Passio sancti Sebastiani et sociorum ejus, qui passi sunt Romae XIII kalendas februarii (fol. 69^v-97^v).*

11° Passio sanctorum Marcellini presbyteri et Petri exorcistae, quod est III nonas junii (fol. 97^v-101^r).*

Om. ult. sententia (*Quorum corpora...*)

12° Passio sanctorum quattuor Coronatorum, Claudii, Nicostrati, Symproniani et Castorii (fol. 101^r-108^r).

Ed. ap. Mombrinium, tom. I.

13° Passio sanctae Luciae virginis et martyris (fol. 108^r-111^r).*

14° Passio sanctorum martyrum Crispini et Crispi-

niani, quod est VIII kalendas novembris (fol. 111^r-114^v).*

15° Passio sanctae Euphemiae virginis et martyris (fol. 115^r-122^r).*

16° Vita sanctae ac beatissimae Sabinae virginis, cujus nativitas et nobilitas fuit in Samon civitatem, quod est IIII kalendas septembris (fol. 122^r-126^v).*

Immo sanctorum Sabiniani et Sabinae, qui coluntur die 29 januarii.

17° Vita sancti ac beatissimi Severini abbatis castro Nantonensi (fol. 126^v-128^v).

Ed. ap. Mabillon, *Act. SS. O. S. B.*, saec. I, p. 568-70.

18° [Vita] venerabilis Mariae Aegyptiacae, [quam] de graeco transtulit in latinum Paulus venerabilis diaconus sanctae Neapolis ecclesiae (fol. 129^r-142^r).*

Deest praefatio interpretis.

19° Actus [sancti Malchi] monachi captivi (fol. 142^r-146^r).*

20° Vita sancti Albini episcopi et confessoris (fol. 146^r-150^r).

Auctore Fortunato, ed. *Act. SS.*, ad d. 1 Mart., tom. I, p. 57-60. Deest prologus seu num. 1.

21° Vita vel conversatio beatissimae Genovefae virginis (fol. 150^r-165^r).

Ed. ap. Kohler, p. 49-72. Sequuntur versus tredecim in sanctae virginis laudem.

22° Passio sancti Albani martyris (fol. 165^v-167^v).*

23° Vita beati Felicis presbyteri Nolani (fol. 168^r-169^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 14 Jan., tom. I, p. 931.

24° Passio sancti Marcelli papae et sanctorum Saturnini, Sisinnii et Cyriaci diaconi (fol. 169^v-175^r).*

25° Passio sanctorum Marii et Marthae, Audifax et Abacuc, et sancti Valentini presbyteri (fol. 175^r-179^v).*

26° Passio sancti Vitalis martyris [Ravennae] (fol. 179^v-180^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 19 Jun., tom. III, p. 821-22, num. 19-21.

- 27° Passio beati Gordiani martyris (fol. 181^r-183^v).*
- 28° Passio sanctorum martyrum Processi et Martiriani (fol. 183^v-186^r).*
- 29° Passio [sanctorum] Gervasii et Protasii (fol. 186^r-188^r).*
- 30° Passio sanctae Felicitatis cum VII filiis suis (fol. 188^r-189^v).*
- 31° Passio sanctorum martyrum Simplicii, Faustini et Beatricis (fol. 189^v-191^r).*
- 32° Passio sancti Felicis papae (fol. 191^r-192^r).*
- 33° Passio sancti Stephani martyris atque pontificis (fol. 192^r-199^v).*
- 34° Vita ac passio beatissimi Viti Christi martyris (fol. 199^v-205^v).*

Mutila desinit in verbis *Tunc Diocletianus furore succensus* (num. 14 init.).

CCCV. Codex signatus num. 5325.

Olim Georgii Obrecht Ultrajectensis (?), deinde Regius C. 4182. 2.

Foliorum 142, min. (0^m, 247 × 0,18), lineis plenis, exaratus saec. IX.

1° [Sulpicii Severi scripta de sancto Martino] (fol. 1^r-122^r).

Ut in cod. 1933, 1° (tom. I, p. 97).

2° [Excerpta ex Gregorio Turonensi de sancto Martino] (fol. 122^r-128^r).

Ut ibid., 2°.

3° Vita sancti ac beatissimi Briccii episcopi et confessoris (fol. 128^r-132^r).*

4° [Inscriptiones de sancto Martino] (fol. 132^r-135^r).

Omnino ut in cod. 5287, 21° (tom. I, p. 516).

5° Omelia in natali sancti Martini (fol. 137^r-142^v).*

Auctore Alcuino.

CCCVI. Codex signatus num. 5326.

Olim Bigotianus 177, deinde Regius C. 3864. 2.

Foliorum 163, med. (0^m,35×0,243), columnis binis, exaratus saec. X.

1° [Sulpicii Severi scripta de sancto Martino] (fol. 1^r-67^r).

Ut in cod. superiori.

2° De virtutibus sancti Martini episcopi (fol. 67^r-139^v).*

Libri quattuor, auctore Gregorio Turonensi.

3° Miraculum beati Martini (fol. 139^v-147^r).

Auctore Radbodo episcopo Ultrajectensi, ed. A. Salmon, *Supplément aux Chroniques de Touraine*, p. 1-13.

4° [Miracula alia sancti Martini] (fol. 147^r-148^v).

Greg. Turon. *De gloria confessorum*, capp. 4, 5. — Sequuntur prosa de S. Martino et oratio de eodem.

5° Sanctae et egregiae recordationis Odonis abbatis sermo, nuper orante domno Teotholoneo episcopo de adustione beatissimi Martini Turonensis ecclesiae editus (fol. 149^v-161^r).

Ed. ap. Marrier-Duchesne, *Bibl. Olun.*, p. 143-60.

CCCVII. Codex signatus num. 5327.

Olim « Bibliotheca[e] sancti Amandi in Pabula » (1), deinde Telleriano-Remensis 269, postea Regius C. 4179. 3.

Foliorum 203, min. (0^m,265×0,16), lineis plenis, exaratus diversis manibus saec. X.

1° Vita [sancti] ac beati Martini episcopi et confessoris; depositio ipsius III idus novembris, translatio III nonas julii (fol. 1^r-8^v).*

Auctore Sulpicio Severo. Omm. epistola dedicatoria ad Desiderium et prologus

(1) Fol. 25^r et fol. 170^v; *Cab. des mss.*, tom. II, p. 453, not. 1. Cfr. *ibid.*, tom. I, p. 313 et tom. III, p. 368.

(num. 1); et in fine mutila, foliis avulsis, desinit... *sermo exortus est, non ab re videtur* (cap. 22 extr.).

2° [Vita sancti Bavonis] (fol. 9^r-13^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 1 Oct., tom. I, p. 229-35. Acephala inc. *pontificem, qui morabatur in castro cujus vocabulum est Gandavum, repedavit* (num. 8 med.).

3° Vita sancti Gregorii papae urbis Romae, quae est
III idus martii (fol. 13^v-18^v).*

Auctore anonymo.

4° [Vita sanctae Caeciliae] (fol. 19^r-24^v).*

Initio mutila.

5° Vita beatae Waltburgae virginis, et partim de
ejusdem miraculis et quam plurimis omissis (fol.
25^r-35^v).

Auctore Adelboldo, ed. *Act. SS.*, ad d. 25 Febr., tom. III, p. 542-46.

6° Gesta Domini Salvatoris nostri, quam invenit
Theodosius Magnus imperator.... (fol. 35^v-55^r).*

Evangelium Nicodemi, ed. ap. Tischendorf, *Evang. apocr.* (ed. 1876), p. 335-416. In fine pauca subjuncta sunt ex Actis apocryphis S. Petri.

7° Sermo de vindicta Domini (fol. 55^r-61^v).

Ed. *ibid.*, p. 471-86. In fine nonnulla discrepantia, et nescio quare introducitur sanctus Silvester.

8° [Pseudo-Matthaei evangelium] (fol. 61^v-73^r).

Ed. *ibid.*, p. 54-92; scilicet cap. 1-24.

9° De assumptione Dei genitricis beatae (fol. 73^r-80^r).

Ejusdem generis cum relatione Pseudo-Melitonis et subinde etiam iisdem verbis concepta.

10° Inventio sanctae crucis (fol. 80^r-80^v).*

Foliis deficientibus, solum initium hic legitur.

11° [Vita Adae et Evae] (fol. 81^r-87^r).

Ed. ex hoc codice a cl. W. Meyer in *Abhandlungen der K. Bayer. Akademie der Wiss.*, Cl. I, tom. XIV, fasc. III.

12° Amphilogii episcopi Iconii in vita et miraculis
sancti patris nostri Basilii archiepiscopi Cappado-
ciae (fol. 87^r-104^r).*

13° Vita sancti Eligii episcopi et confessoris, edita a

Dadone Rodomagensis urbis episcopo (fol. 104^v-166^v).

Ed. P. L., tom. LXXXVII, p. 479-504; scilicet cum duplici epistola subjecta.

14° Alterius manu conscripta vita sancti Eligii, rhetorice atque commatice expolita (fol. 166^v-170^r).

Ed. *Cat. Brux.*, tom. I, p. 470-83.

15° Assumptio sancti Joannis evangelistae, quae est vi kalendas januarii (fol. 171^r-177^v).*

Auctore Pseudo-Melitone.

16° [Ex historia ecclesiastica relatio de eodem beato Joanne] (fol. 177^v-178^v).

Historia juvenis quae ex Clementis Alexandrini libro *Quis dives salvetur* recitatur ap. Eusebium, *Hist. eccl.*, lib. III, cap. 23.

17° [Sancti Michaelis archangeli apparitio et dedicatio ecclesiae in monte Gargano] (fol. 178^v-180^v).*

18° Vita sancti Arnulphi episcopi [Metensis] et confessoris (fol. 181^r-186^r).*

Deest clausula *Ecce, Reverentissime...*

19° De palatio de quo narratur in passione Thomae apostoli (fol. 188^v).

Primo proculum, hoc est porta prima ab oriente vel locus coram aula regis... (lin. 10) *vel ad custodiendos thesauros.*

20° [De sancta Tarsilla amita sancti Gregorii Magni] (fol. 189^r-191^r).

Ex Gregorii Hom. in Evang. xxxviii, nn. 13, 16 (P. L., tom. LXXVI, p. 1290-93). Sequitur (fol. 191^r-191^v) et narratio ex Hom. xxxix, num. 10 (ibid., p. 1300).

21° [Pseudo-Matthaei evangelium] (fol. 191^v-197^v et fol. 202^v).

Ed. ap. Tischendorf, *Evang. Apocr.* (1876), p. 54-92; scilicet cap. 1-24.

22° [Exaltatio sanctae crucis] (fol. 198^r-199^v).*

23° Inventio [sanctae crucis] (fol. 199^v-202^r).*

24° Passio [sancti] Andreae apostoli, quod est ii° kalendas decembris (fol. 205^v, 204, 203^v).*

CCCVIII. Codex signatus num. 5328.

Olim Antonii Faure 34, deinde Regius C. 4182. 2. 2.

Foliorum 48, min. (0^m,287×0,167), lineis plenis, exaratus saec. XII.

1° [Sulpicii Severi scripta de sancto Martino] (fol. 1^r-39^v).

Ut in cod. 1933, 1° (tom. I, p. 97). In fine secundi dialogi om. prior pars cap. 14.

2° [Inscriptiones de sancto Martino] (fol. 39^v-40^r).

Ed. ap. Le Blant, *Inscriptions chrétiennes de la Gaule*, tom. I, n. 166 sqq.

3° Scriptum Albini magistri, id est Alcuini, de vita sancti Martini, in quo mirifice virtutes commentatus est ipsius breviter (fol. 40^r-40^v).*

Folii deficientibus, mutila desinit in fine cap. 2.

4° [Excerpta ex Gregorio Turonensi de sancto Martino] (fol. 41^r-41^v).

De miraculis S. Martini, lib. I, capp. 5,6.

5° Vita sancti Briccii episcopi et confessoris (fol. 41^v-43^r).*

CCCIX. Codex signatus num. 5329.

Olim Bigotianus 176, deinde Regius C. 4179. 2.

Foliorum 177, (seu potius 174, nam in serie foliorum signata sunt tria chartacea insiticia in capite codicis), min. (0^m,255×0,167), lineis plenis, exaratus saec. XII.

1° [Sulpicii Severi scripta de sancto Martino] (fol. 4^r-59^v).

Ut in cod. 1933, 1° (tom. I, p. 97).

2° Abbreviatio Alcuini de vita et virtutibus sancti Martini (fol. 60^r-62^v). *

3° Gregorii Turonici [libri quattuor] de virtutibus sancti Martini (fol. 63^r-125^r).*

4° Miraculum beati Martini (fol. 125^r-131^r).

Ut supra, cod. 5326, 3°.

5° [Miracula alia sancti Martini] (fol. 131^r-134^r).

Gregorii Turonensis *De gloria confessorum*, cap. 4.

6° [Sermo Odonis.....] (fol. 134^r-147^r).

Ut supra, cod. 5328, 3° (prorsus eodem titulo).

7° Passio sancti Adriani martyris (fol. 148^r-159^r).*

8° Vita beati Hieronymi doctoris praecipui (fol. 159^r-164^r).*

Auctore anonymo. Sequitur (fol. 164^r-166^r) *Miraculum ejusdem beati Hieronymi de leone*, ed. P. L., tom. XXII, p. 210, lin. 4 (*quadam namque die advesperascente...*) — p. 214. Desinit ut in mss. de quibus ibid. in nota c.

9° Passio sanctorum Achatii, Heliadis, Theodori, Carterii, sociorumque eorum decem milium, quae est x kalendas julii (fol. 166^r-172^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 22 Jun., tom. IV, p. 182-87. Omissa est initio epistola dedicata et in fine continuati sunt versus sicut indicatur tom. cit., p. 188, annot. g.

10° Passio sancti Blasii episcopi et martyris, quae est III° nonas februarias (fol. 172^v-177^r).

Alia versio latina Passionis editae *Act. SS.*, ad d. 3 Febr., tom. I, p. 336-339. Praemittitur brevis, sed admodum turgidus prologus, et pro narratione de sanato puero cui casu spina pisis in gutture haeserat (Vit. cit. n. 4), alia in codice legitur, quam, sicut et prologum, hic exhibemus.

Appendix ad cod. 5329.

PROLOGUS IN PASSIONEM S. BLASII.

Millenis vicibus scripturarum bibliothecas persecutavimus, et semper ubique legimus quod ille hostis antiquus a primordio mundi, ex quo eum de polorum culmine in tetra voragine legimus cecidisse, contra humanum genus dimicare
 5 solet. Sed Jacobus apostolus dicit: *Beatus vir qui suffert temptationem, quia, cum probatus fuerit, accipiet coronam vitae, quam repromisit Deus diligentibus se.* Sed dum ipse draco et iniquissimus leo, qui circuit quaerens quem devoret, mundum invaderet et homines a diabolo occaecati simulacra et idola manu hominum sculpta quasi aliquid certi adorarent, tunc certantibus
 10 sanctis pollebat in caelo fides illorum, sicut sancti ac gloriosi martyris Blasii fides cluebat....

MIRACULUM S. BLASII.

Erat in eadem civitate Sebastia femina quaedam, nomine Justiniana, christiana^{mi.} sima et religiosa, nocte ac die serviens Domino cum omni domo sua. Haec ha^{De}bat unicum filium suum, nomine Salustianum, et ipse erat princeps idolorum ^{et} multos interficiebat propter fidem et nomen Domini nostri Jesu Christi. Erat quoque in ipsius templo Jovis ex auro factus et omnes principes adorabant eum. Quadam vero die, dum omnes principes sacrificarent Jovi, ipse Salustianus percussus est a Deo et apparuit clades in gutture ejus quam *senechas* vocant. Qui tremens factus, in ipsa angustia coepit se volutare in pavimento ac dicere : *Heu me miserum, dolore nimio torqueor.* Illi autem qui aderant invocabant Jovem 10 et alios deos suos cum eo, Jovis autem nullum auxilium aut sanitatem ei praestabat, sed magis dolor irruebat super eum. Tunc dantes ei manus perduxerunt eum in domum suam. Mater vero ejus cum vidisset eum, contristata est valde, quia unicus erat ei. Dixitque ad eum mater sua : *Fili, eamus ad beatissimum Blasium episcopum. Ego credo quia in omnibus membris tuis potest red- 15 dere sanitatem.* Dixitque ei filius : *Mater, quodcumque dixeris mihi, credam vel faciam.* Cumque venissent ambo pariter, mater eum filio, ceciderunt ante pedes sanctissimi Blasii episcopi. Tunc sanctus Blasius dixit ei : *Salustiane, si ex toto corde credis in Jesum Christum filium Dei, recuperabis in omnibus 20 membris tuis sanitatem.* Tunc Salustianus : *Si tu mihi sanitatem contuleris, ego omnes deos meos confringam et credam in Jesum Christum, filium Dei vivi, quem tu praedicas.* Sanctus autem Blasius tribus diebus jejunavit cum eo et catechizavit eum. Benedicensque aquam more solito baptizavit eum in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, et ungens eum sacro chrismate sanum reddidit in illa hora. Statim igitur gratias agens Deo et sancto Blasio 25 servo ejus, perrexit ad templum Jovis et incendit illud cum omnibus idolis quae in ipso erant, et dixit : *Sic pereant et incendantur et ardeant qui non credunt Christum filium Dei salvatorem et gubernatorem omnium gentium sperantium in se.* Tunc universi principes et universorum templorum pontifices, videntes mirabilia quae Dominus per beatum Blasium faciebat, crediderunt 30 omnes et baptizati sunt fere septem millia hominum. Opinatissimus enim erat Dei martyr et episcopus Blasius non tantum in Sebastia, sed etiam in Nicopoli ; scientia doctrinae erat imbutus et medicinalem artem exercens.

CCCX. Codex signatus num. 5330.

Olim Colbertinus 2081, deinde Regius C. 5864. 2. 2.

Foliorum 72, med. (0^m, 335 × 0,25), columnis binis, exaratus saec. XIII.

- 1° [Sulpicii Severi vita sancti Martini et epistolae ad Eusebium, ad Aurelium et ad Basulam] (fol. 1^r-19^v).*
- 2° Vita et virtutes sancti ac beatissimi Germani Autisiodorensis antistitis et confessoris Christi (fol. 20^r-41^v).*
- 3° Passio sancti Adriani martyris, quae est vi idus septembris (fol. 41^v-52^r).*
- 4° Vita sancti Columbani abbatis, quae est viii kalendas decembris (fol. 52^r-72^v).

Auctore Jona, ed. P. L., tom. LXXXVII, p. 1011-46. Om. in capite epistola dedicata (num. 1-4), et in fine, folio avulso, Vita paucis mutila desinit in verbis... *qui regi indicavit se in solitudine* (num. 60 init.).

CCCXI. Codex signatus num. 5331.

Olim coenobii Sancti Salvatoris Vice-Comitis, deinde Caroli de Montchal 94, deinde Folquetii, deinde Telleriano-Remensis 48, postea Regius C. 4171. 3.

Foliorum 83, min. (0^m, 25 × 0, 105), columnis binis, exaratus saec. XIII.

[Sulpicii Severi de vita et virtutibus sancti Martini dialogi tres] (fol. 1^r-27^r).*

Folio avulso in capite codicis, inc. Dialogus I acephalus verbis *non amare. Nam quia scholasticus es...* (cap. 9, ante med.). — Sequitur epistola ad Eusebium.

CCCXII. Codex signatus num. 5332.

Olim Colbertinus 481, deinde Regius C. 3634. 3.

Foliorum 34, maj. (0^m, 41 × 0, 285), columnis binis, exaratus saec. XIV.

Omnia sicut supra (p. 240) in cod. 5325; scilicet

- 1° [Sulpicii Severi scripta de sancto Martino] (fol. 2^r-27^r).
- 2° [Inscriptiones de sancto Martino] (fol. 27^r-28^r).

- 3° [Excerpta ex Gregorio Turonensi de sancto Martino] (fol. 28^r-29^v).
 4° Vita sancti ac beatissimi Briccii episcopi et confessoris (fol. 29^v).
-

CCCXIII. Codex signatus num. 5333.

Olim coenobii Sanctae Genovefae Parisiensis, deinde Claudii Puteani, postea Regius C. 4182.

Foliorum 304, med. (0^m, 317×0,21), columnis binis, exaratus saec. XIV.

- 1° [Sulpicii Severi scripta de sancto Martino] (fol. 1^r-24^r et fol. 27^v-62^r).

Ut supra in cod. 4933, 1° (tom. I, p. 97).

- 2° [Excerpta ex Gregorio Turonensi de sancto Martino] (fol. 24^r-27^v).

Ut ibid., 2°.

- 3° [Gregorii Turonensis liber de virtutibus sancti Martini] (fol. 62^r-70^r).*

Scilicet liber I, omissis capp. 4-6, quae supra exscripta leguntur.

- 4° [De] translatione sancti Martini [ex Burgundia] (fol. 70^r-78^r).

Auctore Odone, ed. P. L., tom. CXXIX, p. 815-38.

- 5° Passio beatae Catharinae virginis, quae est vir^o kalendas decembris (fol. 79^r-101^v).*

- 6° [Vita sanctae] Chrotildis reginae (fol. 101^v-114^r).

Omnino sicut supra in cod. 917, 2° (tom. I, p. 33).

- 7° Vita beati Clementis papae et martyris (fol. 115^r-119^r).*

- 8° De revelatione capitis beatae Genovefae tractatus sancti Guillermi abbatis (fol. 119^r-121^v).

Ed. Act. SS., ad d. 3 Jan., tom. I, p. 152-53 (*Revelatio reliquiarum S. G.*).

Nota : a) Ed. num. 1, lin. 4, post *universam*, supple ex cod. *Galliam*; b) In fine num. 2, post *fabricavit*, cod. *umbraculum illum (non admisit)*; c) Num. 4, lin. 6, post *integrum et*, cod. *breve quod idem testabatur (indubitanter...)*

d) *Ibid.*, lin. ult., post *obfuscetur*, nihil in codice legitur intermedium ante *Valete*. e) In fine om. clausula *In octava Joannis...*

9° [Miracula S. Genovefae saec. XIII] (fol. 121^r-129^r).

Horum primum (fol. 121^r-124^r) ed. Labbe, *Nov. Bibl. mss.*, tom. I, p. 362-63. Reliqua recens edita sunt in *Rec. des Hist. de Fr.*, tom. XXIII, p. 136-38.

10° Tractatus de translatione beatae Genovefae virginis, quem composuit magister Jacobus de Dignant, et legitur ad mensam in die ejusdem translationis, quae est v° kalendas novembris (fol. 129^r-135^r).

Ed. *Rec. des Hist.*, tom. cit., p. 139-42.

11° Vita sanctae Caeciliae virginis et martyris, quae est x kalendas decembris (fol. 135^r-144^r).

Alia versio Passionis ed. ap. Surium, sed ex eodem textu graeco. Praetermissa sunt capp. 15-22 extr., ubi scilicet agitur de martyrio SS. Tiburtii et Valeriani.

12° Passio sanctorum martyrum Tiburtii et Valeriani (fol. 144^r-148^r).

Vitae modo citatae cap. 15-22 extr.

13° Vita et miracula beati Guillermi archiepiscopi Bituricensis (fol. 149^r-158^r).

Ed. ap. Labbe, *Nov. Bibl. mss.*, tom. II, p. 379-86.

14° De sancto Symphoriano martyre (fol. 158^r-167^r)*

Multis verborum ambagibus aucta ad ornatum. Subjunctum est Gregorii Turo-
nensis *De gloria martyrum*, cap. 32.

15° [Vita] sancti Audoeni episcopi et confessoris (fol. 167^r-171^r).

Auctore Fridegodo, ed. *Act. SS.*, ad d. 24 Aug., tom. IV, p. 810-19. Omm. pro-
logus et quae sequuntur post num. 37.

16° Relatio quemadmodum caput sancti Johannis Baptistae de civitate Herodis Emesa sit delatum (fol. 171^r-178^r).

Ed. *ibid.*, ad d. 24 Jun., tom. IV, p. 716-18, n. 113-18 et p. 724-28, n. 144-57. Om. clausula num. 157 (*Facta est S. Joannis praecursoris...*)

17° Sancti Lupi episcopi [Senonensis] et confessoris vita; festum ejus colitur III kalendas septembris (fol. 178^r-183^v).

Ed. *ibid.*, ad d. 1 Sept., tom. I, p. 255-64. Omm. numm. 26 et 27.

18° Vita beati Theobaldi confessoris et eremitae (fol. 183^v-188^v).

Videlicet *a*) Vita ed. *ibid.*, ad d. 30 Jun., tom. V, p. 596-96, num. 1-8; *b*) Vitae alterius ed. *ibid.* num. 13 (p. 595); *c*) Miracula ed. *ibid.*, p. 599-600, n. 8-14.

19° Vita sancti Blasii martyris (188^v-193^v)*

20° Vita sancti Bernardi abbatis Claraevallensis (fol. 193^v-200^v).

Videlicet *a*) (fol. 193^v-195^v) Vitae editae *Act. SS.*, ad d. 30 Aug., tom. IV, p. 257 sqq. (omissis prologo et indice capitulorum) num. 1-7 init. (... *pietatis opera sectabatur*); *b*) (fol. 195^v-200^v) ejusdem Vitae numm. 151, 152 init., 180 extr., 181, 182, 183, 186 a med., 187 praeter fin., 210, 211, 212, 34 (praeter duas primas sententias), 35, 209 (praeter ea quae in fine hujus num. uncinis inclusa sunt), 63 (praeter prima et ultima verba) et 262.

21° Actus vel passio sanctorum martyrum Georgii monachi, Aurelii atque Nathaliae (fol. 201^r-210^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 27 Jul., tom. VI, p. 431-38. Pro num. 41 seu ultimo haec leguntur in cod. :

Quorum corpora noctu christiani furantes ac prae nimia infestatione malignorum diversa ferentes in loca, sepelierunt ea cum timore et reverentia in ecclesiis. Beatos vero Georgium et Aurelium condiderunt separatim apud coenobium quod dicitur Pennamellare in oratorio Domini Salvatoris. Praedixerat quippe idem martyr Christi Aurelius quod in eodem loco esset deportandus post mortem ac tumulandus. Nam veniens illuc orationis causa diebus fere tribus antequam comprehenderetur, una ex his Deo sacratis feminis quae ibidem erant reclusae dixit ad eum : « Domne Aurelii, ecce habes nunc ad martyrium pergere. Quid ergo mihi dabis ? » Et ille : « Non habeo, inquit, quod possim modo tribuere tibi ; dabo tamen postea memetipsum annuente Deo. » Factumque est ut quod saeculo jam mortuus promiserat, vivens cum Christo adimpleret, praestante ipso qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus p. o. s. s. Amen.

22° Vita beati Leufredi abbatis, quae fit xi kalendas julii (fol. 210^v-220^v).

Ed. *ibid.*, ad d. 21 Jun., tom. IV, p. 105-11.

23° Passio sancti Mauritii sociorumque ejus (fol. 221^r-224^v).

Auctore S. Eucherio, ed. *ibid.*, ad d. 22 Sept., tom. VI, p. 342-43. Om. num. 1 seu dedicatio, et in fine add. :

Pro eo ipso die nocteque psalmorum hymni decantatio non desistit,

quodque iubente sancto et praeclaro Christi martyre Sigismundo rege est institutum et usque hodie Deo protegente est conservatum. Propterea hic laudes Dei servi canentes vel ore persolvunt; cui est honor.....

24° Vita sancti Gendulphi praesulis ac excellentissimi confessoris (fol. 224^v-230^v).

Gendulphi scilicet episcopi Parisiensis, eujus memoria colitur die 15 novembris. Hujus Vitae majorem partem edidit Remigius De Buck, ad d. 29 Oct., tom. XII, p. 792-94, ex apographo Combefisiano. Reliqua videsis infra in Append.

25° Vita beatae Elisabeth (fol. 230^v-233^v).

Ed. supra ex cod. 3809A (tom. I, p. 353-58).

26° Passio beatissimorum martyrum Cosmae et Damiani, mense septembri die xxvii (fol. 233^v-239^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 27 Sept., tom. VII, p. 473-74. Subjecta est narratiuncula quae legitur in aliis Actis, *ibid.*, p. 477-78, numm. 13, 16.

27° Passio beati Nicasii [episcopi Remensis] martyris (fol. 239^v-247^v).

Excerpta ex Flodoardi *Hist. eccl. Rem.*, lib. I, capp. 6 et 7 (P. L., tom. CXXXV, p. 36-42) et ex testamento beati Remigii (*ibid.*, p. 63 a. m.), multis declamationibus adjunctis.

28° Vita sancti Francisci [Assisinatis] confessoris (fol. 247^v-264^r).

Concinnata, ut videtur, secundum Vitam conscriptam a Thoma de Celano (ed. *Act. SS.*, ad d. 4 Oct., tom. II, p. 684-725), sicut secundum Vitam conscriptam a S. Bonaventura confecta est *Legenda minor* (cfr. tom. cit., p. 530, n. 22).

Inc. Fuit igitur in vallis Spoletanae finibus, civitate Assisio, vir quidam, nomine Franciscus, negotiator officio, praedives transitorii opibus, sed justitiae pauper opibus. Nam a primaevo aetatis suae tempore in mundi vanitatibus indecenter nutritus, suis etiam nutritoribus insolentior est effectus.

29° Passio beatorum martyrum Eustachii sociorumque ejus (fol. 264^r-273^v).*

30° Vita sancti ac venerabilis episcopi Deo digni Sollemnis Carnotensis (fol. 273^v-288^r).

Vita interpolata, diversa ab edita *Act. SS.*, ad d. 25 Sept., tom. VII, p. 72-75, longe scilicet oratorio fuco amplior.

31° [Inventio corporis sancti Sollemnis] (fol. 288^r-291^v).

Eadem refert quae Gregorius Turonensis lib. *De glor. conf.*, cap. 21, sed rursus fusiori et magis oratorio stilo. Hoc unum notandum, scilicet, si credimus

anonymo hujus narrationis scriptori, inter sepulcri rudera repertum esse *titulum in haec verba* : HIC REQUIESCIT SOLLEMPNIS EPISCOPUS, CLODOVEI REGIS TEMPORE CUM EO HUC VENIENS, HIC SEPULTUS. In fine leguntur ea quae ex hoc ipso codice, ut videtur, exscripsit Ruinartius in adnotatione ad laudatum Gregorii locum : *Beatus etiam Gregorius, tunc temporis Turonum episcopus, cognitis quae ad sepulcrum sancti...* (P. L., tom. LXXI, p. 844, not. g. med.)-

32° [Translatio reliquiarum sancti Sollempnis] (fol. 291^v-294^v).

Ed. Act. SS., ad d. 25 Sept., tom. VII, p. 75-77.

33° [Miracula sancti Sollempnis] (fol. 294^v-301^v).

Ed. ibid., p. 77-80. Sed inter numm. 3 et 4 leguntur in cod. tria miracula in ed. praetermissa ; videlicet *de homine contracto, e villa Lauda in eodem pago* (Blesensi) ; *de puero a nativitate caeco, e villa Colonia in Blesensi territorio* ; et *de puero surdo et muto, Aurelianis Blesim ad S. Sollempnis sepulcrum allato.*

Appendix ad cod. 5333.

VITA S. GENDULPHI EPISCOPI PARISIENSIS (Cfr. supra, p. 251, 24°).

Incipit prologus in vita sancti Gendulphi praesulis ac excellentissimi confessoris.

1. Quia Deus omnipotens ab ipso mundi primordio in hujus mundi area fideliter laborantes habere semper voluit et matrem Ecclesiam novo foetu magis magisque fecundare non destitit, ad ultimum paene nostris temporibus et Gendulfum sibi fideliter delegit operantem et sanctae matri Ecclesiae in tali partu non parvam dedit gratiam. Ipsum enim nulla mundi pericula a divino opere pepulerunt, et sic penitus ab omni livoris macula fuit immunis ut adoptivos quosque filios lavacro novae regenerationis sanctae matri secum adjungere nequaquam inviderit. Cujus ego vitam novo stilo contingere temptarem, nisi me indignum ad tam decens incohandum dinoscerem. Cum enim Dominus dicat peccatori : *Quare tu enarras mirabilia mea ?* quomodo fieri potest ut, ubi me peccaminum conscientia facit trementem, ibi audax praesumptio reddat audacem ? Tum vero est quod me non minus tantum onus subire dehortatur, quantum vereor ne triticum, quod in medio non absconderim, in meum usum frustra sumere velim, et forsitan sic [erit] de me ut de eo qui fumum ex fulgore, non ex fumo dare lucem cogitat. His igitur circumventus, arbitror esse commodius mea praesumptione faciem non subire quam sub fasce graviter corruere. Sed quia hoc non meis sed

iissimi Gendulfi viribus praesumo, quem mihi in hoc opere sua condonante clementia semper praesentem non dubito, cumque Dominus dicat : *Aperi os tuum et ego adimplebo illud*, aperiā in ejus nomine os et majora viribus audebo. um vero cum se satis ipsius sanctissimi virtus ostendet et sua quasi quadam miraculorum dulcedine et excellentia quosque auditores benivole * et attentissimō reddat, non mihi opus est crispantibus syllabis aut artificiosa eloquentia ista compare dictamina. Quem enim tanti viri tamque praeclari miraculorum excellentia non fecerit attentum, hunc si aliqua dicendi suavitate aut aliquibus epigramis attra[he]re conarer, tum certe facerem quod qui lavat laterem. Nec me vero levae hominum opiniones praesumptioni notent, quod alterius stilum tamquam mirrigendum accipiam : quia non ad hoc vitam rescribere tempto ut primum scriptorem redarguam ; sed qui festum ejus, sancti Spiritus tribuente gratia, novis sponsoriis donaveram, condignum fore existimavi novo vitae dictatu idem habere donari. Ad hoc etiam accedit, quia quosdam magis nova delectant quam vetera. Nec, precor illis qui de minimis maxima postulant, hoc nostrum potius respiciant opusculum quam inspiciant ; quoniam nec eloquentiae compositiones ad rei veritatem exprimere conamur, nec ita nos spiritus afflavit rhetoricus ut os qui lata angustissime, angusta latissime, vulgata decenter nova, usitata nova, et tenui re magna, maxima de minimis possunt efficere, quorum ut sibi miniam exoptent dari materiam, in qua eorum redundatio facundiae queat enitere. Nobis autem in studiis aliorum diutius non est immorandum, sed potius ad id quod facere proposuimus indubitata fide propere veniamus.

* sic.

Incipit vita beati Gendulfi praesulis.

2-5. Temporibus Decii imperatoris persecutio... (Act. SS., tom. XI Oct., p. 92-95, num. 5-8.)

6. Audiens autem hoc quidam homo, nomine Adibertus, venit ad sanctum Gendulfum et cecidit ad pedes ejus, dicens : *Obsecro te, domine, ut venias in domum meam et liberes filiam meam ab infirmitate qua detinetur. Si nihil hoc feceris, credam in Deum tuum.* Tunc abiit sanctus Gendulfus cum filio, et sanavit filiam ipsius in nomine Domini. Videns autem pater filiam sanatam, cepit deprecari beatum Gendulfum ut baptizaret eum cum uxore et filia. Audientes itaque multi infirmi miracula quae faciebat Gendulfus, coeperunt venire ad eum, ut sanaret eos. At ille curabat eos in nomine Domini.

7-9. Interea cum haec agerentur.... (tom. cit., p. 793, num. 9-11.)

10. Postea recedentes inde.... ibi servire Deo potuissent.. (ibid., p. 794, num. 3 init.)

11. Audientes quoque viri religiosi quod arduam beatissimus vir Gendulfus vivebat vitam, veniebant ad eum, tradentes illi suas possessiones, necnon et comam capitis propter nomen Domini ibidem deponentes. Sicut enim supra insertum est, a die ordinationis suae usque ad mortem vinum non bibit, panem

non alium nisi hordeaceum comedit, vestimentumque illius asperrimum erat ^{li-} ^{ci-} ^{um.} Ubi cumque discordantes videbat, nihilominus ad concordiam revocare ^{re} studebat. Et quid dicam? Longe ipsius vita fuit a ceteris hominibus.

12. Quadam enim die cum ad excolendam terram, ubi hortus fieri debuisset ^{4,} cum discipulis abiisset, bestiola, quae vulgo vulpis dicitur, unam ejus invasit ^{it 5} gallinam, et ante eum transiens, illam in ore ferebat. Quod cernens venerabilis ^{is} vir Dei Gendulfus, ait illi: *O crudelis bestiola, cur huc substantiam fratrum ² defraudare venisti? Nullam habeas licentiam nostram deportandi gallinam, sed potius ad ipsum ubi eam cepisti revertens locum, dimittite ¹⁰ illaesam.* Tunc illa, servi Dei obtemperans praecepto, reversa ad locum ubi ¹⁰ gallinam ceperat, inibi incolumem dimisit; revertens autem per viam suam, atque ante ecclesiae fores transiens, in semetipsa contremiscens cecidit et expiravit. Unde ex eo tempore usque in praesentem diem non fuit visa in eodem loco ¹⁵ capta gallina a supradictae speciei bestiola, per intercessionem sanctissimi Gendulfi confessoris. Hoc autem admirandum est, sed summa cum reverentia praedicandum, quia quisquis voluntatem Domini fecerit, sine dubio securitatem ¹⁵ habere potest quod omnia quae apud Dominum petierit impetrabit.

13. Appropinquante autem tempore migrationis suae ab hac luce, convocans ^{ns} discipulos in unum, praedixit illis quod die quarto de hoc saeculo esset migraturus; illosque instruens qualiter post ejus obitum Deo militare deberent, inter ^{ra-} alia ammonitionis verba praecepit eis sub testificatione, ut corpus ejus in ecclesia ^{ia} non sepelirent neque involverent linteaminibus, sed cilicino sacco corporis operirent nuditatem. Audientes autem hoc discipuli, prae nimio dolore coeperunt ^{o-} dicere: *O pater, cur nos tam cito deseris aut cui nos desolatos relinquis ^{o-} Omnes enim a te derelicti perditum erimus.* Sanctissimus itaque Gendulfus ^{o-} motus his fletibus, blande eos consolari coepit, dicens: *Nolite flere, filii dulcissimi, nolite super me contristari; sed habete spem firmam in Domino ^{o-} et pura mente ac sincero corde, sicut coepistis, illi servite, et tenete doctrinam quam vos usque nunc docui. Si enim hoc feceritis, procul dubi ^{o-} scitote quod Dominus semper vobiscum erit. Quod si aliqua tribulatio ^{o-} vobis evenerit, cum gaudio magno propter nomen Domini sufferte, cogitantes ipsius verba in evangelio dicentis: *Ego quos amo arguo et castigo. Et illud scitote quia mundus gaudebit, vos vero contristabimini.* Jamque ^{o-} quarto appropinquante die, apparuit illi beatus Petrus, dicens: *Festina, serve Dei, festina, et veni et accipe coronam quam tibi praeparatam Dominus ³⁵ habet ab initio saeculi.* Et sic demum, missarum sollempniis ante celebratis ammonitioneque discipulorum peracta, corpore et sanguine Domini se munivit; et ad ultimum valedicens discipulis, migravit ad Dominum sub die idus novembris. In ipso autem articulo exitus sui e corpore audita sunt ibi voces de caelo ⁴⁰ per choros cantantes suavissima carmina, in tantum ut cuncti qui aderant sopore deprimerentur prae dulci melodia.*

14. Tunc accipientes discipuli.... longius est dicere (tom. cit. p. 794, num. 15.)

5. Hoc autem parvulum ex ejus gestis scripsimus opusculum, ut alios ad illorum institutionum invitare exempla aut lectoribus depelleremus fastidium. Quaeque, Deo dilecti, quicumque ad sollemnitatem sanctorum convenitis, praestate ut puro corde et sincera mente conveniatis; quia si hoc feceritis, securi potestis quod ipsos sanctos pro vobis oratores ad Dominum habeatis, ut cum regna caelestia hereditetis, praestante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat nunc et semper per infinita saecula saeculorum. Amen.

CCCXIV. Codex signatus num. 5334.

olim Claudii Puteani, deinde Regius C. 4180.

foliorum 298, med. (0^m, 287 × 0,195), columnis binis, exaratus saec. XIV.

1° [Sulpicii Severi scripta de sancto Martino] (fol. 1^r-94^r).*

2° [Miraculum sancti Martini] (fol. 94^r-99^v).

tractatore Radbodo episcopo Ultrajectensi, ed. A. Salmon, *Supplément aux Chroniques de Touraine*, p. 1-13.

3° Textus narrationis in reversione beati Martini a Burgundia, editus a beato Odone Cluniacensi (fol. 99^v-113^v).

Ed. P. L., tom. CXXXIII, p. 815-38.

4° Miracula beati Martini post ejus reversionem sive corporis ipsius depositionem facta, edita ab Heberno, prius abbate Majoris monasterii, post archiepiscopo Turonis civitatis (fol. 114^r-134^v).

Ed. P. L., tom. CXXIX, p. 1033-31.

5° Miraculum beati Martini Turonensis exceptum de vita sancti Silvani (fol. 134^v-138^r).

Ed. supra (p. 128) ex cod. 5317.

6° Vita vel conversatio sive mors sanctorum VII Dormientium, quorum corpora in monasterio Majoris monasterii continentur. Ecce nomina: Clemens, Primus, Laetus, Theodorus, Gaudens, Quiriacus, Innocentius (fol. 138^r-144^v).

Ed. inter opera Gregorii Turonensis. Deest epistola dedicatoria.

7° [Excerpta ex Gregorio Turonensi de obitu sancti Martini] (fol. 144^v-149^r).*

8° Omelia Albini magistri de vita sancti Martini episcopi (fol. 149^r-153^r).*

9° Sermo ejusdem [de transitu sancti Martini] (fol. 153^r-155^v).

Ed. P. L., tom. Cl, p. 662-64.

10° [Libri] Gregorii Turonensis de virtutibus sancti Martini (fol. 156^v-261^v).*

11° [Excerpta e Gregorio Turonensi de sancto Martino] (fol. 261^v-263^r et fol. 264^v-267^v).

Ed. *De gloria confessorum* cap. 4-12. Inserta sunt (fol. 263^r-264^v) *prosa et orationes* de S. Martino.

12° [Tractatus S. Odonis Cluniacensis, quod beatus Martinus par dicitur apostolis] (fol. 267^v-272^v).

Ed. ap. Marrier-Duchesne, *Bibl. Clun.*, p. 123-28.

13° Sermo beati Odonis abbatis Cluniacensis de combustione basilicae beati Martini (fol. 272^v-296^r).

Ed. *ibid.*, p. 145-60.

CCCXV. Codex signatus num. 5335.

Olim bibliothecae Bellofontanae 43, deinde Regius R. 498, P. 1092, C. 4181.

Foliorum 91, min. (0^m,24×0,17), columnis binis, exaratus saec. XV.

1° [Sulpicii Severi scripta de sancto Martino] (fol. 2^r-37^r).

2° [Gregorii Turonensis libri] de virtutibus sancti Martini (fol. 37^r-76^v).

3° Cujusdam episcopi Trajectensis in quoddam miraculum beati Martini [sermo] (fol. 76^v-80^r).

4° [Excerpta ex Gregorio Turonensi de sancto Martino] (fol. 80^r-81^v).

5° [Tractatus S. Odonis Cluniacensis, quod beatus Martinus par dicitur apostolis] (fol. 81^v-83^r).

6° Sermo beati Odonis abbatis Cluniacensis de combustione basilicae beati Martini Turonensis (fol. 83^r-91^v).

Ut in cod. superiori, 1°, 10°, 2°, 11° (sed hic tantum a fine cap. 6), 12° et 13°.

CCCXVI. Codex signatus num. 5336.

Olim Colbertinus 709, deinde Regius C. 3863. 12.

Foliorum 131, med. (0^m, 337×0,22), columnis binis, exaratus saec. XIV.

1° Passio sancti Caesaris martyris, kal. novembris (fol. 1^r-2^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 1 Nov., tom. I, p. 106-17 (*Passio prima*).

2° Passio sancti Benigni [presbyteri] * et martyris, kal. novembris (fol. 2^v-3^v).

* *cod.*
martyris.

Ed. ope hujus codicis, *ibid.*, p. 155-59.

3° Passio sancti Eustachii sociorumque ejus, III nonas novembris (fol. 3^v-7^v).*

Om. prologus.

4° Vita sancti Leonardi confessoris, VIII idus novembris (fol. 7^v-10^v).*

5° Passio sanctorum martyrum Claudii, Nicostrati, Symphoriani, Castoris et Simplicii (fol. 10^v-13^v).*

6° Sermo de mirabilibus quae fecit per imaginem suam Dominus noster Jesus Christus in civitate BIRTHO, quinto idus novembris (fol. 13^v-15^v).

Ed., versione aliquanto diversa, P. G., tom. XXVIII, p. 811-19. Sequitur (fol. 16^r-16^v), sicut in codice Vindobonensi a Lambecio descripto (*Comment.*, ed. Kollarius, lib. I, p. 238), *Aliud miraculum de eadem imagine Domini nostri Jesu Christi*, quod Constantinopoli contigit, postquam illuc imago Beryto translata est, in judaico qui illam in puteum projecit, unde et vestes ejus sanguineae apparuerunt et ipsa putei aqua in sanguinem conversa est. Deinde dicitur imago jussu Juliani imperatoris concremata esse.

7° Passio sancti Theodori martyris, v idus novembris (fol. 16^v-18^v).*

8° Passio sancti Mennae martyris, III idus novembris (fol. 18^v-20^v).*

9° [Sulpicii Severi scripta de sancto Martino] (fol. 20^v-48^r).*

10° [Excerpta ex Gregorio Turonensi de obitu S. Martini] (fol. 31^r-32^r).*

Inserta inter documenta superiora post Epistolam ad Basulam.

11° Liber miraculorum beati Martini, editus a beato Gregorio Turonorum episcopo (fol. 48^r-59^r).*

Scilicet liber I *De virtutibus S. Martini* et lib. II, cap. 1-24.

12° Conversio vel paenitentia sanctae Pelagiae, VIII idus novembris (fol. 59^r-61^v).*

13° Passio sancti Mennae martyris, III idus novembris (fol. 61^v-64^r).*

Eadem quae legitur supra, 8°.

14° Vita sancti Aniani episcopi [Aurelianensis] (fol. 64^r-66^v).

Ed. ap. Theiner, *Saint Aignan ou le siège d'Orléans*, p. 13-26.

15° Vita sancti Odonis abbatis (fol. 66^v-79^v).

Auctore Joanne ab. Salernitano, ed. P. L., tom. CXXXIII, p. 45-86. Om. prologus.

16° Passio sancti Eadmundi regis et martyris, XII kalendas decembris (fol. 79^v-84^v).

Auctore Abbone Floriacensi, ed. P. L., tom. CXXXIX, p. 507-20.

17° Vita sancti Columbani abbatis, II kalendas decembris (fol. 84^v-96^r).

Auctore Jona Bobiensi, ed. P. L., tom. LXXXVII, p. 1011-46. Omm. numm. 1-5.

18° Passio sanctae Caeciliae virginis, X kalendas decembris (fol. 96^r-102^v).*

19° Passio sancti Clementis papae, IX kalendas decembris (fol. 102^v-105^r).*

20° Passio sanctorum Chrysogoni martyris et sanctarum virginum Agapis, Chioniae et Herenis, VIII kalendas decembris (fol. 105^r-108^v).*

21° Passio sanctae Catharinae virginis, VII kalendas decembris (fol. 108^v-119^v).*

22° Passio sancti Saturnini martyris, III kalendas decembris (fol. 119^v-120^r).

Ex Actis S. Marcelli, ed. *Act. SS.*, ad d. 16 Jan., tom. II, p. 5 sqq.; scilicet num. 1-9.

23° Liber miraculorum sancti Andreae apostoli (fol. 120^r-128^v).*

Omm. index capitulorum et prologus.

24° Passio sancti Andreae apostoli, II kalendas decembris (fol. 128^v-131^r).*

CCCXVII. Codex signatus num. 5337.

Olim Comitum Bethuniorum 21, deinde Regius C. 3594.

Foliorum 92, maj. (0^m,46 × 0,303), columnis binis, exaratus saec. XIII.

1° [Passio sancti Adriani et sociorum ejus] (fol. 1^r-7^v).*

2° Vita sancti Audomari episcopi et confessoris (fol. 7^v-11^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 9 Sept., tom. III, p. 402-6.

3° Passio sancti Marcelli martyris [Cabilone] (fol. 11^r-12^r).

Ed. *ibid.*, ad d. 4 Sept., tom. II, p. 196-97.

4° Passio sanctae Reginae virginis (fol. 12^r-14^v).

Ed. ap. Grignard, *La Vie de sainte Reine d'Alise*, p. 444-52.

5° Passio sanctorum Luciae et Geminiani (fol. 14^v-18^v).*

6° Vita et passio sancti Lamberti episcopi et martyris (fol. 18^v-23^r).

Auctore Godeschalco, ed. *Act. SS.*, ad d. 17 Sept., tom. V, p. 574 sqq. Mutila desinit in verbis *qui humanum genus perire non permittis* (num. 23 extr.), et multae occurrunt lectiones variantes.

7° Vita sancti Sequani abbatis (fol. 23^r-25^v).

Ed. *ibid.*, ad d. 19 Sept., tom. VI, p. 37-41.

8° Passio sanctae Theclae virginis (fol. 25^v-27^r).

Compendium Actorum ed. ap. Mombrinium, tom. II, et ap. Surium, add. 23 Sept.

(ex Metaphraste), p. 261. Adjuncta sunt (fol. 27^v-29^v) quae leguntur de sancta virgine ap. Ambrosium, *De virginibus*, lib. II, cap. 4 (P. L. tom. XVI, p. 12-20).

9° Passio sancti Andochii martyris (fol. 29^v-31^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 24 Sept., tom. VI, p. 675-77. In fine add. clausula cit. *ibid.*, p. 677, annot. *bb*.

10° Passio sanctorum Cosmae et Damiani (fol. 31^v-34^v).*

Sequitur Gregorii Turonensis *De glor. mart.*, cap. 98.

11° Revelatio sancti Michaelis archangeli [in monte Gargano] (fol. 34^v-36^r).*

12° Item revelatio sancti Michaelis archangeli in monte qui dicitur Tumba in occiduis partibus sub Childeberto rege Francorum facta (fol. 36^r-38^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 29 Sept., tom. VIII, p. 76-78.

13° Vita sancti Hieronymi presbyteri (fol. 38^r-43^r).*

Auctore anonymo.

14° Vita sancti Remigii episcopi et confessoris (fol. 43^r-57^v).*

Auctore Hincmaro. Omm. praefatio, index capitulorum et nonnulla in fine.

15° Passio [et miracula] sancti Leodegarii episcopi et martyris (fol. 57^v-66^v).

Auctore Frulando, ed. ap. Pitra, *Hist. de S. Léger*, p. 525-68. In fine mutila, foliis deficientibus.

16° [Vita sancti Apollinaris episcopi Valentini in Gallia] (fol. 67^r-67^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 5 Oct., tom. III, p. 58-62. Acephala inc.... *mine, daemónio instigante commotis...* (num. 10 med.).

17° Vita sanctae Fidis virginis [et sancti Caprasii] (fol. 67^v-69^v).*

18° Passio sanctorum martyrum Sergii et Bacchi (fol. 69^v-75^r).*

Alia versione. Sequitur Gregorii Turonensis *De glor. mart.*, cap. 97.

19° Passio beatorum martyrum Dionysii, Rustici, Eleutherii (fol. 75^v-87^v).*

Auctore Hilduino.

20° Passio sanctorum Crispini et Crispiniani, viii kalendas novembris (fol. 89^v-91^v).*

21° Vita sancti Faronis episcopi [Meldensis] (fol. 91^v-92^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 28 Oct., tom. XII, p. 600 sqq. Mutila desinit, foliis deficientibus, in verbis *quam florem juventutis perdere. Hoc* (num. 6 extr.).

CCCXVIII. Codex signatus num. 5338.

Olim (ex parte) coenobii Sancti Petri de Cultura in dioecesi Cenomanensi et (alia parte) coenobii Sancti Dionysii prope Parisios, deinde Thuaneus, deinde Colbertinus 1465, postea Regius C. 4006. 7.

Foliorum omnino 146, compactus ex tribus codicibus non ejusdem formae, quorum primus (qui solus hagiographica continet) est foliorum 108, med. (0^m, 28 × 0, 20), columnis binis, exaratus saec. XV.

1° [Vita sancti Augustini,] de translatione ejusdem prima, de translatione secunda, annotatio temporum beati Augustini episcopi (fol. 1^r-16^r).

Auctore, ut videtur, Jordano de Saxonia (cfr. *Act. SS.*, tom. VI Aug., p. 315, num. 14). Initio mutila.

2° Vita sanctae Monicae [vel] Primae, matris sancti Augustini (fol. 28^r-37^v).

Auctore Walthero, ed. *Act. SS.*, ad d. 4 Maii, tom. I, p. 474-80.

3° Translatio sanctae Monicae vel Primae [Arosiam] (fol. 37^v-48^r).

Auctore eodem, ed. *ibid.*, p. 481-88.

4° Legenda de beatissimo patre nostro sancto Augustino episcopo et doctore eximio (fol. 52^v-62^v).

Quam scilicet ex prolixiori Vita (illa, ut videtur, quam conscripsit Philippus de Harveng, abbas Bonae Spei, ed. P. L., tom. CCIII, p. 1205 sqq.) compendiosius a se concinnatam testatur auctor (fol. 52^v) *prout ad legendum in officio tam in festo seu in festis ipsius quam per octavas convenienter poterit deservire.*

CCCXIX. Codex signatus num. 5339.

Olim Colbertinus 5425, deinde Regius C. 4170. 2. 2. A.

Foliorum 80, min. (0^m,235×0,16), lineis plenis, exaratus saec. X.

1° Vita sancti Maurilii (fol. 1^r-15^v).*

Om. index capitulorum.

2° De sancta Maria Aegyptiaca, qualiter eam Dominus salvare dignatus est (fol. 16^r-31^r).*

3° [Miracula beati Andreae apostoli] (fol. 32^r-54^r).*

4° Actus sancti Silvestri episcopi urbis Romae (fol. 54^r-77^v).*

5° Vita sancti Senoch abbatis (fol. 78^r-80^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 24 Oct., tom. X, p. 769-71.

CCCXX. Codex signatus num. 5340.

Olim Regius R. 587, P. 627, C. 4173.

Foliorum 158 (sed deficit fol. 144), min. (0^m,245×0,15), lineis plenis, exaratus saec. XI.

1° Liber de actibus beatissimi Fulgentii episcopi [Ruspensis] et doctoris eximii atque confessoris et aliorum quorumlibet sanctorum (fol. 1^r-29^v).*

2° Vita sancti Abrahae et neptis ejus (fol. 29^v-42^r).

Ed. P. L., tom. LXXIII, p. 281-92 et p. 651-658 (cap. 11; reliqua om.).

3° Vita sancti Maximi Regensis episcopi et confessoris atque antistitis (fol. 42^r-50^r).

Auctore Dinamio, ed. ap. Surium, ad d. 27 Nov. (p. 609). Om. praefatio dedicatoria

4° Vita sancti Hieronymi confessoris (fol. 50^r-55^v).*

Auctore anonymo.

5° Passio sanctae Julianae virginis (fol. 55^v-60^v).*

6° Passio sanctae Eugeniae virginis sanctorumque martyrum Proti et Jacinthe eunuchorum (fol. 60^v-71^v).*

7° *Conversio et vita sanctae Justinae virginis* (fol. 72^r-77^r).

Ed. ap. Martene, *Thes. Nov. Anecd.*, tom. III, p. 1621-28.

8° *Paenitentia et confessio sancti Cypriani magi, episcopi et doctoris eximii* (fol. 77^r-86^r).

Ed. *ibid.*, p. 1629-46.

9° *Passio ejusdem beati Cypriani et Justinae virginis* (fol. 86^r-88^v).

Ed. *ibid.*, p. 1645-50. Sed in cod. initium aliquantum in compendium redactum est.

10° *Passio sanctorum martyrum Eustachii cum uxore et duobus filiis* (fol. 88^v-91^r).

In compendium redacta ex Actis prolixioribus ed. *Act. SS.*, ad d. 20 Sept., tom. VI, p. 123 sqq.

11° *Vita sancti Aegidii abbatis et confessoris* (fol. 91^r-96^v).*

12° *Passio sanctorum Dorotheae virginis et Theophili scholastici* (fol. 96^v-100^v).*

13° *Vita et actus sancti Silvestri papae urbis Romae* (fol. 100^v-129^v).*

14° *Vita sancti Eusicii* (fol. 130^r-139^r).

Ed. ap. Labbe, *Nov. Bibl. mss.*, tom. II, p. 372-76. Prologus in codice integer legitur.

15° *Miracula [ejusdem]* (fol. 139^r-143^v).

Ed. *ibid.*, p. 463-66. In codice non legitur Mir. VIII (*Quidam rusticus....*)

16° *Vita sancti Maximini abbatis [Miciacensis]* (fol. 147^r-158^v).

Ed. ap. Mabillon, *Act. SS. O. S. B.*, saec. I, p. 581-89 (num. 54).

CCCXXI. Codex signatus num. 5341.

Olim Colbertinus 59, deinde Regius C. 3595. 5.

Foliorum 171, maj. (0^m, 48 × 0,34), columnis binis, exaratus saec. XIII.

Codex iste eadem continet quae codex 5310, si admodum pauca excipias (1) et eadem etiam nota insignitus est in capite (2). Itaque solos titulos Vitarum e scribere satis videtur, additis ad singulos numeris quibus supra (p. 191 sqq.) illius codicis recensione signatae sunt.

- 1° Vita sancti Fulgentii episcopi (fol. 2^r-9^v). (5°)
- 2° Vita sancti Eugendi abbatis Jurensis (fol. 9^v-12^r). (6°)
- 3° Passio sancti Concordii presbyteri (fol. 12^r-12^v). (2°)
- 4° Passio sanctae Martinae virginis (fol. 12^v-15^r). (3°)
- 5° Passio et conversio sanctae Euphrosynae virginis, eodem die (fol. 15^r-17^r). (5°)
- 6° Passio sancti Petri [Balsami] martyris (fol. 17^v). (7°)
- 7° Passio sancti Theogenis martyris (fol. 17^v-18^v). (8°)
- 8° Vita sanctae Genovefae virginis (fol. 18^v-21^v). (9°)
- 9° Vita sancti Simeonis monachi... (fol. 21^v-23^v). (10°)
- 10° Vita beati Melanii episcopi, cujus est sollemnitatis octavo idus januarii (fol. 23^v-25^r). (11°)
- 11° Item eodem die, vita sancti Gregorii Lingonensis episcopi (fol. 25^r-26^r). (12°)
- 12° Passio sancti Luciani presbyteri Antiochensis, qui passus est Nicomediae vii^{mo} idus januarii (fol. 26^r-27^r). (13°)
- 13° Passio sancti Luciani presbyteri Belvacensis, quae est vi^o idus januarii (fol. 27^r-28^v). (14°)
- 14° Passio sanctae Martiana virginis, quae est quinto idus januarii (fol. 28^v-29^r). (15°)
- 15° Vita beati Pauli primi eremita, edita a sancto Hieronymo presbytero (fol. 29^r-31^r). (17°)
- 16° Passio sancti Archadii martyris, quae est pridie idus januarii (fol. 31^r-31^v). (18°)

(1) Nimirum in cod. 5310 desunt ea quae infra notata sunt numeris 32° et 62°; in hoc vero 5341, quae in cod. 5310 notata sunt numeris 1°, 16°, 58°, 65°, 66° et 67°.

(2) *In Dei nomine incipit liber de natalitiis seu passionibus sanctorum martyrum confessorum atque virginum a kalendis januarii usque ad kalendas februarii.*

- 17° Vita domni Hilarii gloriosi praesulis et eximii doctoris... (fol. 31^v-35^r). (19°)
- 18° De miraculo per sanctum Hilarium in synodo ostensum (fol. 35^r-36^v). (20°)
- 19° Item eodem die, depositio sancti Remigii episcopi (fol. 36^v-37^v). (21°)
- 20° Vita sancti ac beatissimi atque gloriosissimi confessoris Christi Viventii (fol. 37^v-43^r). (22°)
- 21° Qualiter translatum sit corpus beati Viventii a Pictaviense provincia ad Burgundiam (fol. 43^r-43^v). (23°)
- 22° Inventio et translatio corporis sancti Firmini.... (fol. 43^v-44^v). (24°)
- 23° Gregorius Turonensis de Felice Nolano presbytero... (fol. 44^v-45^r). (25°)
- 24° Item eodem die, passio sancti Felicis presbyteri, hujus germani (fol. 45^r-45^v). (26°)
- 25° Passio sancti Felicis episcopi Tubizacensis... (fol. 45^v-46^v). (27°)
- 26° Vita [sancti] Boniti Arvernicae urbis episcopi (fol. 46^v-49^v). (28°)
- 27° Translatio ejusdem sancti Boniti episcopi (fol. 49^v-50^r). (29°)
- 28° Epistola Odonis abbatis... (fol. 50^r-64^v). (30°)
- 29° Passio sancti Marcelli papae... (fol. 64^v-66^v). (31°)
- 30° Eodem die, sermo sancti Hilarii episcopi habitus in depositione sanctae memoriae domni Honorati episcopi (fol. 66^v-71^r). (32°)
- 31° Vita vel obitus sancti Fursei abbatis de provincia Anglorum (fol. 71^r-74^r). (33°)
- 32° Item eodem die, vita beatissimi atque gloriosissimi Fursei confessoris (fol. 74^r-78^v).

- 33° Passio sanctorum trium geminorum (fol. 78^v-81^r).
(34°)
- 34° Vita beati Sulpicii episcopi, quae est xvi kalendas
februarii (fol. 81^r-86^r). (35°)
- 35° Item eodem die, vita sancti Gennulphi episcopi
(fol. 86^r-93^r). (36°)
- 36° Item eodem die, vita sancti Richmiri sacerdotis...
(fol. 93^r-94^r). (36°)
- 37° Vita sancti Antonii monachi, quae est sexto
decimo kalendas februarii (fol. 94^r-106^v). (38°)
- 38° Passio sancti Pontiani martyris, x^{mo}iiii kalendas
februarii (fol. 106^v-107^r). (39°)
- 39° Vita sancti Leobardi reclausi, xv kalendas februa-
rii (fol. 107^r-108^r). (40°)
- 40° Vita sancti Launomari abbatis, quae est xiiii
kalendas februarii (fol. 108^r-111^r). (41°)
- 41° Passio sancti Valentini presbyteri, Marii et Mar-
thae, Audifax et Abbacuc, tertio decimo kalendas
februarii (fol. 111^r-112^v). (42°)
- 42° Actus vel passiones sanctorum martyrum Sebas-
tiani et aliorum multorum, xiii kalendas februarii
(fol. 112^v-121^r). (43°)
- 43° Passio sanctae Agnetis virginis, quae est x^{mo}ii
kalendas februarii (fol. 121^r-123^r). (44°)
- 44° Passio sanctorum martyrum Fructuosi episcopi,
Augurii et Eulogii diaconorum et martyrum (fol.
124^v-125^r). (45°)
- 45° Item eodem die, passio sancti Patrocli martyris
(fol. 125^r-126^v). (46°)
- 46° Passio sancti Timothei discipuli beati Pauli
apostoli, xii kalendas februarii (fol. 126^v-127^r). (47°)
- 47° Eodem die, passio sancti Vincentii levitae et
martyris (fol. 127^r-129^v). (48°)

- 48° Inventio sive translatio corporis ejusdem gloriosi martyris (fol. 130^v-132^r). (49°)
- 49° Eodem die, passio sancti Anastasii monachi et martyris (fol. 132^r-136^r). (50°)
- 50° Itemque eodem die, passio sanctorum martyrum Vincentii, Orontii et Victoris (fol. 136^r-138^r). (51°)
- 51° Passio sancti Asclae martyris, quae est decimo kalendas februarii (fol. 138^r-139^r). (52°)
- 52° Passio sancti Babylae episcopi cum tribus pueris, quae est nono kalendas februarii (fol. 139^r-140^r). (53°)
- 53° Eodem die, passio sancti Saviniani martyris (fol. 140^r-141^v). (54°)
- 54° Vita vel passio sancti Praejecti episcopi et martyris et Marini abbatis, quae est viii kalendas februarii (fol. 141^v-143^v). (55^v)
- 55° Passio sancti Polycarpi episcopi (fol. 143^v-146^r). (56°)
- 56° Epistola Smyrneorum missa universis ecclesiis de passione sancti Polycarpi episcopi (fol. 146^r-147^r). (57°)
- 57° Vita sanctae Paulae... (fol. 147^r-153^v). (58°)
- 58° Item eodem die, vita sancti Johannis episcopi Constantinopolitani, cognomento Os auri (fol. 153^v-157^v). (59°)
- 59° Vita sanctae Savinae virginis, quae est v^{to} kalendas februarii (fol. 157^v-159^v). (61°)
- 60° Eodem die, passio sancti Thyrsi (fol. 159^v-164^v). (62°)
- 61° Vita sancti Johannis abbatis (fol. 164^v-167^v). (63°)
- 62° Vita sanctae Aldegundis virginis (fol. 167^v-170^v).
- Ed. ap. Mabillon, *Act. SS. O. S. B.*, tom. II, p. 807-15. Eadem legitur in cod. 5275 (supra, tom. I, p. 438, 13°, ubi nescio qua oscitantia eam edendam diximus).
- 63° Ipso die, vita domnae Bathildis * reginae (fol. 170^v-171^v). (64°)

* cod.
Baltidis.

CCCXXII. Codex signatus num. 5342.

Olim Colbertinus 895, deinde Regius C. 3811. 4. 4.

Foliorum 167, med. (0^m,333×0,25), columnis binis, exaratus saec. X (praeter folia 160 et sqq., exarata saec. XII lineis plenis).

1° Adventus patris eximii Benedicti, idus quem quinto julius ecce colit (fol. 1^r-7^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 21 Mart., tom. III, p. 302-5.

2° Sermo egregii patris et venerandi abbatis domni Odonis [de sancto Benedicto] (fol. 7^v-13^r).

Ed. ap. Marrier-Duchesne, *Bibl. Clun.*, p. 138-46.

3° Miracula ejusdem beati Benedicti abbatis ipso die translationis ejus (fol. 13^r-43^r).

Auctore Adrevaldo Floriacensi, ed. (nonnullis suppressis) cl. Holder-Egger, *Mon. Germ.*, in-fol., tom. XV, part. I, 478-97.

4° Epistola Odonis abbatis... ; Epistola Fausti monachi... ; Capitula sequentis operis ; Vita beatissimi Mauri abbatis ; Libellus seriem miraculorum... (fol. 43^v-86^r).

Omnino (et iisdem inscriptionibus) sicut in cod. 3 (supra, tom. I, p. 1, 1°-5°).

5° Vita beati Pauli [primi eremitae], a sancto Hieronymo edita (fol. 87^r-92^v).*

6° Vita beati Antonii abbatis (fol. 92^v-127^v).*

Om. in fine epilogus Evagrii interpretis.

7° Vita beati Hilarionis (fol. 128^r-141^v).*

8° Vita sancti Basilii (fol. 141^v-157^v).*

Om. clausula *Habuit Basilius...*

9° Vita sancti Pacomii abbatis (fol. 157^v-159^v).*

Ex prolixiori compendiat. Mutila desinit, deficientibus foliis.

10° Cujusdam Diederici monachi ad venerabilem Richardum Marbacensis coenobii abbatem de translatione sancti Benedicti (fol. 160^r-165^v).

Ed. Joannes a Bosco, *Bibl. Floriac.*, part. I, p. 219-29. Cfr. *Act. SS.*, tom. III Mart., p. 299, nn. 4, 5.

CCCXXIII. Codex signatus num. 5343.

Olim Philiberti de la Mare 394, deinde Regius C. 4189. 4.

Foliorum 156 (inter quae duplex fol. 110), med. (0^m,29×0,20), exaratus diversis manibus saec. XI et (fol. 84-91 ac fol. 103-116) saec. XII.

1° [Translatio sancti Benedicti in Galliam] (fol. 1^r-17^v).*

Folio deficiente, desiderantur nonnulla initio.

2° Passio sancti Sigismundi regis sociorumque ejus (fol. 18^r-19^v).

Ed. ope hujus codicis cl. Br. Krusch, *Script. Rer. Merov.* (*Mon. Germ.* in-4°), tom. II, p. 333-40.

3° Passio sancti Photini Lugdunensis urbis episcopi sociorumque ejus (fol. 19^r-24^r).

Ex Eusebii *Hist eccl.*, interprete Rufino, lib. v, cap. 1-4, praeter hujus ultima verba (*Quique etiam Irenaeum presbyterum...*)

4° Passio sancti Pauli apostoli (fol. 33^r-38^r).*

Auctore Pseudo-Abdia. Subjunctum est Gregorii Turonensis lib. *De glor. mart.*, cap. 29.

5° Passio sancti Petri apostoli (fol. 39^r-46^v).*

Auctore Pseudo-Lino. Subjunctum est Gregorii Turonensis lib. cit. cap. 28.

6° Vita beatae Radegundis Francorum reginae (fol. 47^r-60^v).

Ed. ope hujus codicis cl. Krusch, tom. cit. supra (2°), p. 364-95. Omm. prologus et in fine numm. 26-28.

7° Vita sancti Augustini episcopi, conscripta a Possidio episcopo (fol. 63^r-79^r).*

Sequitur (fol. 79^r-84^v) *Indicium librorum sancti Augustini episcopi*, ed. *Act. SS.*, post Vitam.

8° Vita sancti Reverentii [episcopi Baiocensis] confessoris (fol. 92^r-94^r).

Ed. ex hoc codice cl. J. Lair, *Bibl. de l'École des Chartes*, tom. XXIII (1862), p. 118-24.

9° Vita sancti Maturini confessoris (fol. 94^r-98^v).

Ed. ope hujus codicis, *Act. SS.*, ad d. 1 Nov., tom. I, p. 250-55.

10° Passio sanctae Catharinae virginis et martyris (fol. 135^r-137^v et fol. 140^r-148^v).*

Deest clausula... *Athanasius*...

11° [Passio sancti Saturnini martyris] (fol. 138^r).

Finis (deficientibus foliis praecedentibus) Passionis sancti Saturnini ed. ^{ap.} Surium, ad d. 29 Nov. (p. 630), a verbis *acrioribus, taurum de super^{iori} parte Capitolii* (cap. 4 init.) ad *non tam sepelire quam abscondere videntur* (ibid. extr.).

12° Item gesta sancti Saturnini martyris (fol. 138^r-139^v).

Acta fabulosa, inedita, ut videtur.

Inc. Anno xv imperii Tiberii Caesaris, procurante Pontio Pilato Iudaeam, factum est verbum Domini super Johannem...

Mutila desinit, foliis deficientibus: *Dimisit autem eum et coxit carnes et dedit patri ac matri et osculatus eos secutusque est eum, veneruntque ad urbem Tolosam. In illis namque diebus erat ibi matrona.*

13° Passio sanctissimi Dionysii qui a loco Ariopagita et patriatico praenomine Ionicus... (1) (fol. 149^r-156^v).*

Auctore Hilduino. Mutila desinit in verbis *tormenta expertus, multa morte tan...* (cap. 20 p. m.).

CCCXXIV. Codex signatus num. 5344.

Olim Baluzianus 491, deinde Regius C. 4184.

Foliorum 129, med. (0^m, 31 × 0, 20), lineis plenis (praeter folia 73-88, columnis binis), exaratus diversis manibus saec. XII et (fol. 73-88) saec. XIII.

1° [Vita sancti Mauri abbatis] (fol. 1^r-29^v).*

Deest Fausti praefatio.

2° Brevis series miraculorum praesentis temporis decurrens, quae per beatum Maurum divina operare dignata est majestas, quaeque ab Odone abbate plena fide expressa sunt (fol. 30^v-54^v).*

Om. praefatio prior. Sed pro ultimo num. 41 legitur, diversa a priori manu descripta, altera ejusdem rei narratio quam editam non repperimus et proinde hic exhibendam duximus in Appendice. — Sequitur pars officii sancti Mauri, notis musicis signata.

(1) Ut in cod. 2445 A, 5° (tom. I, p. 118-119).

3° [Vita sancti Mauri metricè descripta] (fol. 57^r-72^v).

Auctore Fulcoio, ed. ope hujus codicis supra, tom. I, p. 240-64.

4° Vita sancti Placidi martyris (fol. 73^r-83^v).

Auctore Stephano Aniciensi, ed. *Act. SS.*, ad d. 3 Oct., tom. III, p. 139-47. — quitur (fol. 83^r-83^v) epistola Siculorum ad S. Benedictum, cujus initium recitatur in *Actis SS. Placidi et sociorum ejus a Pseudo-Gordiano conscriptis (Act. SS., m. cit., p. 136, n. 83)*, quamque merito apocrypham pronuntiavit Jacobus Bueus; inde (fol. 83^r-88^v) aliae epistolae, item apocryphae, Gordiani *Mauro Casinensis coenobii praeposito* cum hujus responsoria, ejusdem Gordiani ad Vigilium P., Justiniani imperatoris ad Vigilium et Vigilii ad Justinianum.

5° Vita sancti Hilarii, composita a servo suo Fortunato (fol. 89^r-103^v).*6° Vita sanctissimi Nicolai Myrreae metropolis civitatis episcopi (fol. 104^r-128^v).*

†ost cap. 13 legitur prima sententia capitis 14 et in fine totius Vitae cap. 13, ut antur minoribus typis expressa ap. Carminium, p. 126.

7° [Miracula S. Mauri] (fol. 128^r-128^v).

ragmentum excisum ex altero apographo tractatus Odonis qui legitur supra scilicet num. 21 med.-24 extr. (*Act SS.*, tom. I, Jan., p. 1056).

Appendix ad cod. 5344.

DE TRANSLATIONE CORPORIS S. MAURI (Cfr. supra, p. 270, 2°).

um igitur ad notitiam Karoli imperatoris venisset, Glannafoliensem abbatem n fratribus ad se venire praecepit. Qui dum venissent, idem serenissimus imator ait: *Nolite, venerandi patres, amodo in incertum vos et inutili bore conficere. Sicut enim aeris inclementia nautis periculum, ita itram observantibus regulam mutatio de loco in locum animarum et inferre naufragium. Quapropter mentem vestram nostris flectite bis, et quousque barbarorum incursio ex Andecavensi recedat patria, id Fossatensem coenobium declinantes vestrum thesaurum simulque tiosissimum corpus beatissimi Mauri illic commendantes, vos ipsi, imperiali praecepto suscepti, quousque vestra ecclesia restaurari erit, honorifice demoremur. Statim enim post vestrae ecclesiae reurationem sine omni calumnia et contradictione intactas beatissimi uri reliquias thesaurumque in nullo diminutum recipientes, liberam*

habebitis potestatem. Ad quem fratres respondentes dixerunt : *Valde nobis timendum est, gloriosissime imperator, tam incomparabile thesaurum alicui commendare.* Tunc imperator una cum Enea episcopo nec non Fossatensi abbate, ut Glannafolienses securos redderent, super Petri apostoli altarium et evangelia et supra beati Mauri corpus Glannafoliensibus absque omni controversia de eodem corpore reddendo quocumque tempore repetitum fuerit jurejurando se constrinxerunt ac se suosque posteros contra hoc ire temptantes indissolubili anathemate obligaverunt ; posuitque supra beati Mauri reliquias pallia pretiosissima duo, et sic in Fossatensi coenobio supradictum thesaurum cum beati Mauri corpore commendatum est. At nos optando fine narrationis hujus gaudentes Christi misericordiam per beati Mauri imploramus suffragia, ut qui incultiori licet stilo, fide tamen integra, seriem hujus historiae prosecuti sumus, vinculis peccatorum solvi ab eodem mereamur Redemptore, aeternorumque gaudiis perfrui valeamus praemiorum, juncti in caelestibus consortiis angelorum. Amen.

CCCXXV. Codex signatus num. 5345.

Foliorum 88, maj. (0^m,46 × 0,308), columnis binis, exaratus saec. XII.

1° Fulberti Carnotensis episcopi vita beati Aegidii abbatis (fol. 1^r-5^r).*

2° Vita beati Ethbini confessoris (fol. 5^r-6^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 19 Oct., tom. VIII, p. 487-88.

3° Passio sanctae Christinae virginis (fol. 6^v-11^v).*

4° Vita sanctae Mariae Magdalenae (fol. 11^v-13^v).

Scilicet *a*) Prologus *Licet plerisque.... sufficiat* ed. ap. Faillon, tom. II, p. 436 med. ; *b*) Initium sermonis S. Odonis (*Fuit igitur.... Qui mihi ministrat me sequatur*), ed: ibid., p. 560 extr.-562 extr. ; *c*) *Post dominicae igitur gloriam resurrectionis...* ut ibid., p. 433-36 ; *d*) *Appropinquante vero tempore...*, fere ut ibid., p. 444 extr.-446 med.

5° Translatio beatae Mariae Magdalenae ad Viceliacum coenobium (fol. 13^v-16^v).

Fere ut ibid., p. 745-52. Sequitur *a*) Narratio ed. supra ex cod. 5291, tom. I, p. 590, n. 1 ; *b*) *Sed et illud interea commemorandum.... sanctaeque illius famulae Mariae Magdalenae devotissime obtulit* (Faillon, tom. cit., p. 739 extr.-741, lin. 12).

6° Vita gloriosissimae Marthae Christi hospitae, a beata Marcilla ejus famula et filiola in hebraeo

prius edita et postea in latinum sermonem per Syntychem de hebraeo translata (fol. 16^v-21^v).

Ed. ap. Mombritium, tom. II. Omm. quae ap. Mombritium Vitae subijuncta leguntur: *Beatissima igitur Martha... apud Tarasconam...*

7° De miraculo facto in dedicatione ecclesiae beati Dionysii Areopagitae (fol. 21^v-23^v).

De quo *Act. SS.*, ad d. 9 Oct., tom. IV, p. 936, n. 23-27.

8° Vita sanctorum Sanctini et Antonini (fol. 23^v-24^v).

Ed. *ibid.*, ad d. 11 Oct., tom. V, p. 587-88, n. 9-13.

9° [Hincmari epistola ad Carolum Calvum] (fol. 24^v).

Ed. *ibid.*, n. 7 extr.-8.

10° Vita sancti Malachiae archiepiscopi Hiberniae (fol. 25^r-47^v).

Auctore S. Bernardo, ed. P. L., tom. CLXXXII, p. 1073-1118.

11° [Sermo in transitu sancti Malachiae] (fol. 47^v-49^r).

Auctore eodem, ed. P. L., tom. CLXXXIII, p. 481-90.

12° Vita sancti Nicolai Myrreae civitatis episcopi (fol. 49^v-59^v).*

Scilicet capp. 1-13 et 17-19.

13° Miracula ejusdem praesulis (fol. 59^v-71^r).

Omnino sicut in cod. 3284 (supra, tom. I, p. 503-11).

14° Translatio sanctissimi Nicolai, quae agitur vii° idus maii (fol. 71^r-77^r).

Ed. ap. Surium, ad d. 8 Maii, sed multis lectionibus variantibus. Desinit in verbis *Si de hoc exaltaberis unde te oportet omnem superbiam et exaltationem abicere* (cap. 13 circa fin.).

15° Passio sancti Eustachii, cognomento Placidi, et sociorum ejus (fol. 77^r-82^v).*

Om. prologus.

16° Vita sancti Leonardi confessoris (fol. 82^v-86^v).*

17° Miracula ejusdem (fol. 86^v-87^v).

Ed. ap. Arbellot, *Vie de S. Léonard*, p. 289 sqq., §§ 1, 2, 4.

18° Vita sanctae Marinae virginis, quae mutato habitu et nomine Marinus est nuncupatus (fol. 87^v-88^v).*

Deinde annuntiatur (fol. 88^v) *Passio sancti Adriani martyris cum multis aliis*, sed textus deest.

CCCXXVI. Codex signatus num. 5346.

Olim Regius C. 4182.

Foliorum 88, med. (0^m,28 × 0,195), columnis binis, exaratus saec. XIV.

1° Vita sancti ac beatissimi Germani Parisiensis episcopi (fol. 1^r-13^r).*

2° [Ejusdem translatio] (fol. 13^v-24^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 28 Maii, tom. VII, p. 788-96.

3° Miracula sancti Germani Parisiensis episcopi (fol. 24^v-39^r).

Auctore Aimono, ed. *ibid.*, p. 797-805. Omm. praefatio et prologus libri I, itemque libri II num. 14.

4° [Aliud miraculum] (fol. 39^r-39^v).

Ed. *ibid.*, p. 806, num. 22-23.

5° Vita sanctae Genovefae virginis (fol. 40^r-49^v).

Ed. ap. Kohler, p. 49-72.

6° [Miracula sanctae Genovefae] (fol. 50^r-57^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 3 Jan., tom. I, p. 149-52.

7° Tractatus beati Guillermi de revelatione capitis beatae Genovefae (fol. 57^r-58^v).

Ed. *ibid.*, p. 152 extr.-83. Deest clausula *In octava Joannis...*

CCCXXVII. Codex signatus num. 5347.

Olim coenobii Sancti Martialis Lemovicensis 121, deinde Regius C. 3394. 5.

Foliorum 203, maj. (0^m,39 × 0,26), columnis binis, exaratus diversis manibus saec. XII et (a fol. 144) saec. XIII.

1° Miracula [septem] sancti Leonardi confessoris (fol. 1^r-16^r).

Horum secundo inscriptum est scriptoris nomen Galeranni seu Walrami, episcopi scilicet Naumburgensis in Saxonia (an. 1090-1114), qui Henrici IV imperatoris aliquandiu factionem secutus, adversus Gregorium VII R. P. libellos edidit *De unitate Ecclesiae*, et alia quaedam scripta reliquit (cfr. P. Ewald, *Walram von Naumburg*, Bonn, 1874), inter quae et epistolam ad Gertrudem quandam matronam, de vita et miraculis S. Leonardi, ubi et singulariter memoratur *per sanc-*

tum Leonardum Boamundus de paganorum captivitate liberatus esse (P. L., tom. CLIX, p. 993). Porro ex hujus cum reliquorum relatione nexu et simili litudine generis scribendi jure colligere licet eundem Walramum etiam aliorum esse scriptorem. Septem illa miracula secundum hunc codicem gallice enarravit. v. Franc. Arbellot (*Viede S. Léonard*, p. 67-87), textum latinum vero edidit Primi, tertii, quarti et exiguae partis secundi. Hoc nos integrum exhibebimus, sicut et quintum, sextum et septimum. Vid. infra Append.

2° Passio sancti Thomae Cantuariensis archiepiscopi
(fol. 144^r-145^r).

Scilicet Joannis Sarisberiensis epistola ad Joannem Pictavensem, ed. P. L., tom. CXCIX, p. 333-39. Desinit in verbis... *donec consummaretur, tenebat immobile* (p. 337, lin. ult.).

3° Passio sancti Thomae archiepiscopi Cantuariensis
(fol. 162^r-164^r).

Eadem epistola, in iisdem verbis desinens.

4° Item passio sancti Thomae (fol. 164^r-167^v).

Ed. P. L., tom. CXC, p. 316 extr. (*Hodie beato Thomae a fidelibus...*) — 24.

5° Actus sanctae Mariae Magdalenae (fol. 167^v-168^v)*

6° [Translatio] sanctae Mariae Magdalenae (fol. 168^v-171^r).

Ed. ap. Faillon, tom. II, p. 747 p. m. — 52. Inc. *Anno igitur incarnationis dominicae octingentesimo nono contigit ut egressa gens Sarra-cenorum ab Hispaniae partibus...*

7° De miraculis ejusdem Mariae (fol. 171^r-172^v).

Scilicet a) Miracula ed. tom. cit., p. 737 (*Apud Arvernensem...*) et p. 738 (*Bituricensis quoque vir...*), inter quae insertum est aliud, hactenus, ni fallimur, ineditum (vid. Append.); b) Alia duo ed. ibid., p. 739-42 (*Navis erat in Ligeris flumine... et Dignum etiam credimus...*; c) Aliud quod nusquam legimus et ideo infra exhibemus in Appendice.

8° In natali sancti Austricliniani (fol. 178^r-180^r).

Vita manifeste desumpta ex Vita S. Martialis, multis additis ad ornatum et amplificationem.

9° [Translatio sancti Martialis] (fol. 180^r-182^r).

Ineditum, ut videtur. (Illud forte quod compendiose narratur *Act. SS.*, tom. VI Jul., p. 360, num. 36.) Vid. infra Append.

10° In festivitate sancti Lupi [Lemovicensis episcopi]
(fol. 193^r-195^v).

Narratio illa quae inter Miracula sancti Martialis ex cod. 2768 A edita est supra, tom. I, p. 199-201, num. 3.

Appendix ad cod. 5347.

MIRACULA S. LEONARDI (Cfr. supra, p. 274, 1°).

I.

Sancti Spiritus adsit nobis gratia.... (Arbellot, p. 294-96.)

II.

Incipit scriptum Galeranni episcopi.

5

1. Eodem etiam tempore, cum Boimundus continuis bellorum successibus prosperaretur, prosperitas securitatem, securitas peperit incuriam. Videlicet nihil formidare, omni spiritui credere, nihil circumspecte agere. Gentilis quidam versipellis assiduis Boimundi assultibus adeo artatus est, quatinus nec victualia quaerere nec castrum suum posset exire. Itaque cum omnino viribus diffideret, Persicis dolis credulitatem nostrorum aggressus est : videlicet se a magno tempore gentiles errores detestari, Christi lavacrum multum desiderasse, christianis associari, Christo incorporari, nec esse salutem in alio aliquo ; hoc prophetas vaticinari, hoc christianorum bella protestari, ubi Christus fere in omnibus claresceret victoria et paucissimi multa millia fugarent, prosternerent, occiderent ; veritatem in omnibus patescere, se diutius veritati obluctari nolle, stultum esse contra stimulum calcitrare ac divinae dispositioni resistere. *Rex, inquit, sum, stultumque hactenus mihi visum est crucifixum adorare. Sed adorabunt eum omnes reges terrae, et cur non ego ? omnes gentes servient ei, et quid expectent mei ? De conversione mea ad vestram fidem nullatenus est dubium. Sed vestrum est providere ut, meos deserens, tutissimum apud vos habeam praesidium. Est hic juxta Danisman, Persarum inclitus, hactenus mihi in omnibus meis necessitatibus adjutor promptissimus. Quod si ad vos fecero diffugium, quantocius ipsum de amicissimo habebō hostem infensissimum. Hunc itaque, si vobis meum utile videatur consilium, undecumque repentino exercitu opprimendo, istud a nobis propulsate periculum ; quod eo facilius vobis erit quoniam ex insperato nostrum habebitis praesidium.*

2. Est inter istius et Danismani castellum quasi fauces quaedam angustissimus introitus et deinde concava montium nulli pervia. Haec loca cum Boimundus non adeo magno exercitu esset ingressus, subito patescunt Persarum doli. Danisman, per illum perfidum antea de adventu Boimundi certificatus, antequam maximis adest copiis, retro traditor ille suas infert turmas. Alii ex hostibus, montibus ascensis, eminus nostros sagittis proturbant ; alii equestri impetu, nunc ante, nunc retro, incurant. Persis, ut dicitur, longe alia quam nostris est pugnandi consue-

3

tudo. Nostri legiones disponunt, acies densant, ordinate procedunt, signa sequuntur, cominus bellum, primo lanceis, deinde agunt gladiis, manus conserunt, obstantes proturbant; grassantur hostium caede, ruina, strage; juvat vestes, arma, manus hostili sanguine infectas aspicere, acervos paganorum calcare, virtuti universa, non fortunae describere. Persae ad bellicos apparatus non in coetum coeunt, sed dissolvunt, moreque venantium palantes, ubique diffunduntur, repentino impetu, ubicumque opportunitas patet, advolant, fugientibus instant, obstantibus subito terga vertunt, doctique tam retro sagittas quam ante jacere, maxime incautis fugiendo nocent. Praecipue nostrorum impetus, praecipue vitant congressus. Si fuerint dejecti, nil penitus possunt, obtruncantur sine damno quasi oves. Ad hoc, si primo impetu frustrati fuerint et ad fugam proturbati, omnino actum est; nullatenus ad bellum redeunt, arma, tela, arcus, pharetras, sive quicquid fugientibus onerosum est, proiciunt, tantumque qualibet arte elabi satagunt.

15 3. Itaque Boimundus cum sua multitudine vallatus undique, hortatus [est] suos viriliter agere, priscae virtutis et gloriae memores esse, victoriam non ex multitudine sed ex Deo esse, se bella Domini bellare, Deum omnia posse, nihil Dei exercitui diffidendum esse. *Sive, inquit, vivimus, Domino vivimus, sive morimur, Domino morimur; quamvis Domino mori rectius dixerim vivere,*
 20 *quia vere vivunt qui Christo morientes aeterna perfuuntur beatitudine. O felix condicio pugnandi: ubi ades idolatriam, justitia injustitiam, continentia petulantiam, totusque virtutum exercitus vitiorum debellat portenta, ubi Michael venit nobis in adjutorium cum multitudine angelorum. Diu nobis princeps Persarum resistit, nostraque bella et preces*
 25 *adjutoriumque Michaelis impedit; sed tandem non praevalebit princeps Persarum, quoniam consurget Michael in multitudine virtutis suae, pugnabitque pro nobis cum antiquo serpente. Quod si adhuc princeps Persarum in hoc bello nostram permissus est impedire victoriam, faciat Dominus quod bonum est in oculis suis: quoniam etiam hoc modo felices*
 30 *de bello redibimus, quia moriendo triumphabimus. Erit mors absorpta in victoria, ubi vera donabimur vita; nec ullus felicior hujusmodi mortuis, quos Michael deducet in paradysum exultationis. Sed, ut aspiciatis, nullo modo diutius loquendum, sed viriliter nobis est agendum: videlicet ut quocumque belli vergat exitus, nullatenus de congressione sua*
 35 *gaudeat adversarius.*

4. His dictis, insigni propectus equo, acies ordinat, vexilla disponit, unumquemque nominatim hortando antiquae rogat memorem esse virtutis. Tunc illustri secum assumpta cohorte, ubicumque hostes ferocius incursant, impetum in eos facere, multos obtruncare, reliquos in fugam vertere; deinde celeriter
 40 revolans, suis proturbatis succurrere, alios substituere, nihil improvisum dimittere. Ubicumque autem cum hostibus congredi et manus datur conserere, ibi vero nostris jucundum spectaculum: videlicet a dextris et a sinistris hostem gla-

diis metere, acervos Persarum ruentium aspicere, rivos hostilis sanguinis per campos manare. Sed quid paucis in multis millibus? Quid unus in mille? Ineffabiliter pluribus occisis, quasi nociva hydrae serpentis capita per sua damna multo plura contra nos assurgunt dimicantium plantaria, horrendos vibrant sibilos, terribilibus insonant flagellis, vox omnium ad caelum tollitur. Fugaces Turci 5 undique ad bellum revertuntur; subtexitur caelum nube sagittarum, missilium grandine nostri opprimuntur, nec anceps malum a nostris vel propulsari vel caveri potest. Jam fere omnes sagittis confossi in terram procubuerant, equi, equites, pedites; donec Boimundus, prout tunc res exigebat, se in potestatem Danismanni tradidit. 10

5. Boimundo captivato et diligenti custodia circumvallato, ineffabilis inter Persas erat exultatio; videlicet Francos jam omni praesidio ac spe destitutos nihil omnino restare, nisi ut quolibet ingenio fugientes delitescerent et animas suas salvarent. Sed loco Boimundi surrexit Tancredus, vir acer et strenuus, providus consilio, promptissimus bello, quasi catulus leonis, ad nullos formidans hostium 15 incursus. Iste magna virtute acquisitos christianorum terminos majori dilatavit, omnes praeveniendo Turcorum conatus, adeo ut multas eorum munitiones vel funditus subverteret vel in deditionem acciperet. Hic consobrinus erat Boimundi; et de ejus liberatione vi, promissis, pretio, plurima moliendo, in omnibus frustabatur inceptis. Turris erat natura et arte munitissima, adeo diligentissimis 20 electorum militum circumvallata excubiis ut nisi ex permissu nulli vel ingredi vel egredi pateret accessus. Erant tamen ex utraque parte firmissima confoederati trevia, absque dolo malo visendi causa dominos ire ac redire; erantque in obsequio Boimundi de suis saepe deni, saepe viceni. Praeterea, juxta illud quod Apostolus ait: *Salvabitur vir infidelis per mulierem fidelem*, uxor Danismanni, occulto 22 christiana, christiano viro in omnibus compatiebatur, et sicut decebat insignem ducem victualia, vestimenta, ceteraque necessaria, clandestinis trans mittebat internuntiis. Si quando etiam persensit maritum aliquid crudelius contra captivum moliri, muliebribus blandimentis commotum mitigare, blandiendo, minitendo, promittendo apud custodes efficere ne captivo insultarent nec aliquibus 34 contumeliis irritarent.

6. Interea dux Rotcherius, ceterique cognati et amici Boimundi in Apulia et Calabria, nihil intermittunt quod ad ereptionem ejus prodesse arbitrantur, orationibus, elemosynis, oblationibus, quae omnia non tantum inter suos, sed inter externos studiosissime fieri per fideles et idoneos nuntios providebant. Post Deum 35 praecipue in beato Leonardo tam ipse Boimundus spem quam universi habebant. Sanctus Leonardus singulare captivitatis est refugium; sancti Leonardi virtute, sicut cera a facie ignis, sic omnis soliditas ferri liquescit; sancto Leonardo quicumque pura fide se commendat, nullatenus de salute diffidat. Ad sanctum Leonardum orationes, manus, oculos levemus, et profecto in ejus liberatione inve- 40 niet quidem christianus auxilium, paganis vero condignum exitium. *O sancte Leonarde, sidus aureum, Domini gratia servorum gemitus solita suscipe*

clementia. Hujusmodi orationis instantia fratres Nobiliacenses pro eo cotidie laborabant, adeo ut omni vi^{ta} feria nudis pedibus ante sanctum corpus venientes, Deo et sancto Leonardo preces suas devotissime prosternerent. O ineffabilis potentia orationis; vere multum valet oratio justae assiduae. Nobiliacenses fratres
S omni instantia petunt, sed orationis effectum in Graecia captivi sentiunt; Nobiliacenses quaerunt, et Richardus (1) cum Boimundo inveniunt; hic precibus caelum pulsatur et ibi Richardo aperitur; flagitatur hic sanctus Leonardus, et ibi apparens respondet votis. *Noli, inquit, Richarde, noli conturbari, noli desperare. Non morieris, sed me succurrente liberaberis; nec solum de tua, sed et de Boimundi exultabis ereptione. Tu ergo liberatus ad Boimundum festina, quatinus eum non solum de ereptione, sed de ereptionis certifies die.*

7. Liberatus ergo Richardus Boimundum quantocius festinat visere. Quem Boimundus intuens: *Benedictus, inquit, Deus pater misericordiarum, quia*
15 *visitavit et fecit redemptionem plebis suae. Erexit in te cornu salutis nostrae, salutem ex inimicis nostris. Castigans castigavit nos Dominus, majorque est iniquitas nostra quam ut veniam mereamur; sed tamen morti non tradidit nos, quoniam non mortui laudabunt te, Domine, neque omnes qui descendunt in infernum; nos vero qui vivimus, benedi-*
10 *camus Dominum ex hoc nunc et usque in saeculum. Domine, salvum me fac, et psalmos nostros cantabimus cunctis diebus vitae nostrae in domo Domini. Benedictus patronus noster sanctus Leonardus, leo malignis, nardus bonis, nardus mea, Christi bonus odor, malis odor mortis in mortem, nobis vero servis suis odor vitae in vitam. Fiat, pater sancte*
5 *Leonarde, secundum verbum tuum misericordia tua super nos, quemadmodum speravimus in te. Non nobis, Domine, sed nomini tuo da gloriam, glorifica manum et brachium dextrum, innova signa et inmuta mirabilia. Eripe me de manu inimicorum meorum et a persequentibus me. Illustra, sancte Leonarde, faciem tuam servum tuum super, salvum me fac in*
10 *miseriordia, quoniam invocavi te. Erubescant impii pagani nec dicant: Euge, euge animae nostrae, nec dicant: Devoravimus eum. Gratias Deo, gratias insigni patri nostro Leonardo, nec umquam deficiat laus ejus de ore nostro, quoniam contra te, care nepos Richarde, non praevalebat imperatoris impietas, sed cum sancti Leonardi salvavit te ejus bonitas. Con-*
5 *fortati sunt palatini canes imperatoria munificentia, qui te oderunt et sanguinem tuum sitiebant. O crudelissimus imperator, qui multa millia christianorum nefandis traditionibus peremit, alios naufragio, nonnullos veneno, quam plures exilio, innumerabiles vero pagani obiciendo. Non hic imperator christianus, sed haereticus veteranus, Julianus apostata,*
10 *alter Judas, judaeorum compar, qui pacem simulans, bellum concitat,*

(1) Alluditur hic ad Miraculum I.

in fratres sicarius, in Christum Herodes cruentissimus, qui Christum in membris suis persequitur, innocentes mactat, effundit sanguinem sanctorum tamquam aquam, ponitque mortalia eorum escas volatilibus caeli. Si manifestus Christi hostis hoc faceret, utique tolerabilius esset; nunc vero homo quasi christianae religionis, christianis, ut simulat, unanimes et homo pacis, ducem spondet, et inter ducendum cum paganis consiliatur quemadmodum ad eorum nutum possit nostros perdere. Quapropter, mi Richarde, hostium formido, gloria gentis nostrae, magis tibi quam mihimet timui. Tu enim in palatinos illos traditores christianum sanguinem condigne ultus fueras; tu, ut asseris, paene quingentorum strage cruentam beluam illam suosque complices irritaveras, in tantum ut de tua salute omnino desperaremus. Itaque laudem Deo nostro referamus, quoniam ipse percutit et sanat, ipse solvit compeditos ipseque erigit elisos; ideoque ipsi soli laus, honor, virtus et potestas per immortalia saecula.

8. His dictis, sanctissimo Leonardo patrocinate, de bonis initiis meliores exspectantes exitus, agitur in laetitia et exultatione atque gratiarum actione ille dies et reliqui subsequentes. Sternitur ipsi Boimundo in medio, discumbunt in circuitu thori electi heroes, Richardus scilicet et ceteri qui visitandi gratia insignem virum admissi fuerant. Fit gratissima sermonum collatio, quanta mirabilia mirabilis Deus in servis suis operatus sit, quam miranda virtute paucos contra multos triumphaverit; nunc profecto secundum visionem Nabuchodonosor regis lapidem illum de monte abscisum sine manibus in paganorum stragem corruere, nunc statuat illam multiformem hujus lapidis impulsu conteri atque in favillam redigi, ferrum, testam, aes, argentum et aurum; Nicaeae atque Antiochiae ferreos Persas contritos esse, Hierusalem atque Ascalone testeos Aegyptios, Chaldaeos aereos atque argenteos, Arabes aureos, partim gladio consumptos, partim igne in favillam redactos, innumerabiles vero quasi vento turbinis in mare praecipitados. Et hoc quare? Quia offenderunt in lapidem offensionis qui sine manibus abscisus est concidentium, videlicet de virgine natus sine manibus complectentium. Hic verissime lapis super innumerabiles illas bellatorum legiones cecidit et illas parvorum atque paucorum manu contrivit. *Et nunc, Domine, consilium tuum antiquum verum fiat. Gentiles statuas multiformes aedificantes te reprobaverunt et in te offenderunt: « Recede a nobis; scientiam viarum tuarum nolumus. » Nos vero sequimur et timemus te. Exaltare qui iudicas terram, redde retributionem superbis. Improperia improperantium tibi cotidie cadunt super nos: « Canes mendici, advenae stulti, credentes in crucifixum, qui nec semetipsum potuit liberare, et quid vobis poterit prodesse? Ille Deus vester, dux miserorum, dum Hierusalem subvectari voluit, vix asinum habere potuit, et quam retributionis spem in eo ponitis? Maria, ut uxor mea, paupercula de Nazareth; Petrus et Joannes piscatores. Ecce quales patroni vestri. Eveniat vobis prout isti possunt*

auxiliari ». *Fiat, Domine, fiat secundum verbum eorum, et quia omnia potes, de sua virtute praesumentes humilia. Contere virtutem illorum, ut discant non blasphemare et intellegant tandem quia quod infirmum est Dei fortius est hominibus. Non nobis, Domine, sed nomini tuo per nos*
25 *servos tuos illam da gloriam, ut fias in caput anguli incredulosque conterens, magnus mons fias, mons in quo beneplacitum est Deo habitare in eo. Nunc, Domine, ut coepisti, impleas universam terram, atque in te, magnus et immensus, omnes tibi incorporando implearis, omnia in omnibus.* Hujusmodi sermocinationibus longa captivitatis relevant fastidia; sed
40 nihil ita dulce, ita jucundum, quam virtutes sancti Leonardi in omnibus intercalare, et vicissim in certissimam liberationis spem Boimundum erigere: absque omni dubio sanctum Leonardum veracem in promissis, efficacem in factis; patientiam in omnibus necessariam esse, nihil impatienter sustinendo, quod ad saluferam tendat exitum.

15 **9.** Quadam igitur nocte sanctus Leonardus, Boimundo in visione apprensus: *Noli, inquit, Boimunde, desperare, noli diuturnae captivitatis maerore contabescere. Flagellat Deus omnem filium quem recipit. Peccasti, legem Domini dereliquisti et justitias ejus profanasti, et idcirco visitavit Dominus in verberibus captivitatis peccata tua; misericordiam autem*
30 *suam a te non disperget, sed jam a te peccatum tuum transtulit, adeo ut superabundat consolatio universas captivitatis aerumnas. Mihi quidem data est potestas tuae liberationis, sed te non expedit modo evadere de vinculis. Ereptio tua nullatenus erit utilis, nisi te ille abstrahat qui te habet in vinculis. Nunc vero patienter et Dei misericordiam et nostram*
35 *expecta promissionem. Sic enim liberandus es ut ipse Danisman ultro ad te veniat, ultro tuum adiutorium imploret; nec aliud quodlibet consilium invenire poterit de sua salute, nisi tu secum confederatus ei studeas auxilium ferre. De ecclesia vero, quam in meo honore initiasti, age quod agis, et quemadmodum incepisti, usque ad finem perficere non*
40 *desistas, atque inibi secundum facultates tuas et servitores et ecclesiastica stipendia ordinare studeas.* Poterat beatissimus pater Leonardus quando vellet et quomodo vellet captivum liberare de vinculo, sed noluit ita eum liberare ut anima ejus ligaretur perjurio. Tali enim conditione, sacramento interposito, Danisman Boimundum habuit libera custodia, videlicet ut nec carcere nec fame
35 nec aliis tormentis serviliter artaretur, atque sui christiani, sive milites sive clientes, in ejus obsequium admitterentur, quatinus idem Boimundus absque Danismanni permissione nullatenus de captivitate evaderet, vel per Deum suum vel per aliquem sanctum vel per amicum. Sanctus Dei Leonardus cum hujusmodi verbis compeditum consolando de sua certificaret liberatione, Boimundus,
40 prae gaudio lacrimatus, circa se dormientes excitavit suspiriis, gemitibus, singultibus. Tunc quidam accedens, molli tactu ac voce, ut circa dominos mos est, excitare incepit; sed altiori consilio ab aliis correptus ab incepto destitit.

Patiamur, inquit, hominem, ut per seipsum ad se redeat; quia fortasse aliquid ei divinitus revelatur vel in excessu mentis vel in somni revelatione. Si autem nostra temeritate visio interrupta fuerit, et sibi valde erit contrarium omnibusque magnum contingere poterit impedimentum. 5

10. Igitur universis hoc consilium approbantibus, cum primum ipse Boimundus expergisceretur, non de prospera visione nimium exultare, non omnibus quid viderit effutire, sed uno eodemque vultu, sicut in ceteris diebus, circa Deum cultum universa studuit peragere. Primum accepto, quod semper ad caput erat lectuli, psalterio, psalmos canere, gratias Deo referre, orationibus, obsecrationibus Deo ac sancto Leonardo supplicare, quatinus prosperam visionem prosper sequatur exitus. Tandem vero, secundum orationis consuetudinem omnibus rite peractis, cum inter suos residens de communibus ageret negotiis, tunc Richardus, ut erat consanguinitate et domestica familiaritate ceteris ad sciscitandum promptior: *Gratissimum, inquit, nobis esset, ut pro istis omnibus loquar, si vestra relatione nobis fieret cognitum quid in visione hac nocte vobis sit revelatum. Cum enim universus status rerum nostrarum a vobis pendeat, non possumus pro vobis non conturbari, quem inter dormiendum praeter solitum adeo audivimus querelari.* Ad haec Boimundus: *Mi Richarde, inquit, lacrimae nostrae non erant maeroris sed gaudii, non querelantis sed pro rerum magnitudine exultantis; nec solum in dormitione sed etiam nunc prae gaudio manant lacrimae. Veredicus tu es nuntius; verax est patronus noster sanctus Leonardus universaque ejus opera misericordia et veritas. Bonus est Dominus, bonus est sanctus Leonardus; bonitate sancti Leonardi mediante, ad bonum exitum cuncta deducenda sunt. Per eundem Danismannum, qui nos captivavit, sanctus Leonardus nos liberabit. Quod uxor fidelis in benedictione seminavit, maritus in gaudio metet; eruntque ipsi Danismanno sua praemia, eo quod libera nos habuit custodia. Ego hostis, ego desperatus captivus, sancti Leonardi providentia desideratissimus ero [ei] amicus. Quem omnes putant servari ad supplicium, sancti Leonardi virtute liberandus sum, non solum christianis sed ipsi Danismanno ad praesidium. Quapropter nihil aliud restat nisi fidem, quam Danismanno promissimus, inviolatam custodire, nulla evadendi machinamenta moliri, sancti Leonardi consolationem patienter praestolari, sanctum Leonardum ore et animo semper habere, universa ipsi committere.* 31

11. Erat inter Danismannum et Solimannum, non solum ante christianorum adventum sed post, inveteratum et immedicabile odium, ideoque frequenti bellorum conflictatione rapinae, incendia, caedes. Soliman bellando semper ac recens et semetipso robustior, Danismanni pars semper in dies deterior. Itaque Soliman, ex rerum prosperitate in nimiam elatus superbiam, legationem mittit Danismanno, se diutius bella protrahendo nolle tempus contere, ad majora se

intendere, inter se et illum supremam manum imponendam esse. Erat Danismanno civitas quaedam robur et quasi caput suae potentiae, ita posita et munita ut, si eam Soliman expugnaret, de reliquo regno actum esset. Ibi Danismanno diem ac bellum indicit, seque ita copiosa et expedita militum multitudine venturum comminatur, ut adeo contereret ne amplius vires contra eum resumere posset. Hac legatione omnibus valde perterritis, Danisman, quam multos ad bellum sollicitando, plurimum etiam cum suis consultando, donando, promittendo, in omnibus suorum frustrabatur consiliis. Tunc sanctus Leonardus, uxori Danismanni apparens: *Solius, inquit, Dei est auxilium dare de tribulatione, quia vana salus hominis. Vane Danisman suorum captat consilia, quoniam non salvabitur nisi de caelo veniet ei victoria. Fides tua maritum salvabit, patriam liberabit, fugabit hostem, reddet libertatem, ablata restaurabit, vestram potestatem etiam in terminos hostium dilatabit. Tu igitur, mariti fidissima consiliatrix, utile ipsi da consilium. Exigat a captivo pecuniam ad quam poterit aspirare, faciatque cum eo foedus et firmam amicitiam; secumque Boimundum educens ad praelium, certissimam habebit victoriam.*

12. Igitur cum, a suis principibus nullo certificatus consilio, Danisman uxoris sciscitaretur sententiam, taliter ipsa, immo per ipsam Christus locutus est: *Consiliarius tibi sit unus ex mille, qui quod consiliatur ipse possit perficere. Tu et principes tui inivistis consilia, sed dissipabuntur, loquimini verba et non fient; quoniam Dominus reprobatur cogitationes populorum et reprobat consilia principum, consilium autem Domini in aeternum manet, et non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra eum. Domino resistere, seipsum est perdere; quos Deus decrevit salvare, nemo potest perdere. Quapropter noli diutius in Boimundo Deum tibi infestare; sed si infestatus est, studeas quantocius ipsum placare. Noli Boimundum habere ut hostem, sed studeas illum asciscere inter amicos; nec studiosus esto ejus exigendi pecuniam, sed fidem. Thesaurus inaestimabilis amicus fidelis, dives et bellicosus. Franci aurum non contendunt coarce-
cervare, sed habentibus imperare; liberales in militaribus expensis, non in domesticis aerariis; sibimet parci, suis largi. Habet Boimundus tibi hoc tempore admodum desiderandas facultates, insignes videlicet milites. Horum paciscere praesidium, et noli districtus esse exactor pecuniae.*
13. *Quod offert, benigne suscipias; quoniam inaestimabilem sine dubio pro eo tibi polliceor thesaurum, certissimum scilicet de hoste triumphum. Boimundum solve, et omni solutus eris adversitate. Junge manus, da foedus et accipe; et veniet tibi salus, vita et victoria. Omne regnum in seipso divisum desolabitur; nec poterit Persarum potestas diutius stare, quam
inter vos scinditis nefanda grassatione. Praeterea, cum omnes una mente, uno studio, cum Francis, quorum Boimundus caput est, congressi estis, nonne de omnibus Boimundus triumphavit? Nunc divisi multo minus*

* cod.
exigendis.

potestis, et in vestram ruinam civili rabie belligeratis; et cui dubium esse poterit quin modo Boimundus contra unum principem facilius quam tunc contra omnes triumphare poterit? Igitur meum consilium est ut Boimundum absolvas, ac firmissimo pacto cum eo confoederatus, contra hostes eum suosque producas. 5

13. Jamdudum vix se poterat continere Danisman, et : *Quid, ait, suades, mulier? Non pro tuorum utilitate, sed, ut semper, es christianorum faulrix, pro eorum sermocinaria salute. Pectus muliebre ad viriles consultus raro est utilis; ad bellicos apparatus sileat hic sexus. Antehac quasi virilem animum in femineo pectore visa es habere, sed nunc ubi est prudentia tua? Boimundum emittere, regnum est amittere et nos ipsos perdere. Boimundus communis hostis omnium nostrae professionis, ductor Francorum, ruina Turcorum. Undique vallati sumus Francis, Armeniis, Assyriis, ipsis etiam Persis; sed prae hominibus istis plus formidabilis. Vir acer ingenio, strenuus bello, omnia novit, nihil intemptatum relinquit, universosque nostros conatus praeripit.* 10

Boimundus solus pro multis millibus unus;

Boimundi nomen felix bellantibus omen.

Quod autem firma pace cum illo nos confoederari hortaris, natura prohibet, leges non sinunt, damna non patiuntur. Inter nos et christianos nulla est societas; ut luci cum tenebris, nihil nobis cum illis. Ipsi nostris damnis sunt ditati; et qua ratione possumus eis amicare? Ipsi veniunt imperare; nos servire nolumus. Quapropter nihil agendum de aliqua inter nos confoederatione; quae jam nulla potest esse, nisi Antiochiam reddat, nisi ad meam volutatem pecuniam persolvat. 15

* sic.

14. Igitur uxor Danismani, muliebria^{*} verecundia percelsa^{*}, conticescit, rerumque habenas de bellandi consultatione viris relinquit. Danisman vero quid faciat, quo se vertat, ingenti fluctuabat mentis inquietudine; nec uxoris consilium approbare nec aliud poterat invenire. Tunc sanctus Leonardus, etiam ipsi apprensus : *Qui vult, inquit, consilio juvari, debet consilium sequi. Consilium uxoris non ab hominibus sed a Deo est, ideoque immutari non potest. Aliunde salus tibi non potest contingere nisi Boimundum de captivitate velis relaxare. Christi etenim Boimundus miles est; meae commissus est custodiae. Voluntas Dei est ut exeat de captivitate, nec potest diutius custodia artari^{*} quem Deus vult redimere. Verum istud modo agitur, 35 utrum liberatio ejus tibi ad salutem vel potius proveniat ad perditionem. Nec te ullo modo terreat Boimundum non tuae sed christianae professionis esse. Nemo tibi fidelior, nemo ad omnes necessitates tuas erit aptior tibi.* Danisman igitur, hac visione aliquatenus ad uxoris inclinatus sententiam, rursus ab ea seiscitatur quidnam esset sibi faciendum. Cumque illa assereret nec aliter 40 velle consiliari nec aliud utilius arbitrari, tandem sermocinando eo ventum est ut alter alteri suam narraret visionem. Tunc Danisman : *Vere, inquit, magnus est*

* cod. artare.

Deus christianorum, adjutor in opportunitatibus, in tribulatione. Quem vidisti, etiam apparuit mihi; eadem persona, eadem visio, vestitu ut nix candido, oculis stellantibus, vultu rubicundo et ut sol splendido, statura procerus, totusque mirificus. Cum altius suum delibeto consilium, aliud nec ratio sinit nec tempus exigit nec utilitas exspectat. Quod vero externos et hostes patriae in meorum ruinam civium ascisco, ille est in culpa qui, civilium oblitus jura, intestina contra me concitat bella. Mea nihil interest quibus me ac meos defendam praesidiis, cum contra jus et fas lacessitus sim contumeliis.

- 10 15. Dixit, et ingressus turrin ubi Boimundus servabatur, primo quaesivit an liberari vellet ea quam saepe sibi proposuerat condicione, videlicet ut Antiochiam sibi redderet et unoquoque mense in suam custodiam rediret atque insuper inaeestimabilem pecuniam persolveret, cujus summam persolvere nec omnibus amicis suis esset possibilis*. Tunc Boimundus inquit: *Gravis est captivitas*
- 15 *omnis, sed nihil gravius quam illud captivis. Quod quaeris, sicut ipse nosti, impossibilis* est fieri. De me quod facis, fac citius, carcere, catenis, flagris, frigore, inediis; denique, si exquisitis necandum suppliciiis bestiis me obiciendum esse commineris, omnino pro mea redemptione Antiocheni urbem non reddent, nec inter nos omnes hanc summam habemus.*
- 20 *Ad haec Danisman: Quid, inquit, si redemptionis pretium allevietur, atque de fide et amicitia inter nos agatur, quatinus fraterna et firmissima societatis vicissitudine in omnibus nostris periculis ego tuo, tu certissimus sis nostro praesidio? Hic Boimundus, secundum promissionem sancti Leonardi divinitus hominem locutum intellegens: Hoc, inquit, et mihi*
- 25 *possibile et tibi plurimum esset utilis*. Stemus simul; quis contra nos? Si ego tibi amicus, quis audebit esse adversarius? Manus tuae in cervicibus inimicorum, si amicus fueris Francorum. Omnes tibi obstantes humiliabis, si nos supplicantes exaudis. Incurvabuntur ante te qui nunc cervices suas erigunt contra te. Tolle moras, quoniam adversarii tui non*
- 30 *morantur. Quod tibi moliuntur, tu in eos retorque. Securus esto et nullatenus dubites, quoniam, Deo pro nobis agente, omnia in contraria praeter opinionem Solimanni cedant. Ante ruinam exaltatur cor; et quod tibi minitantur, cadent in laqueum quem tendunt. Qui praedari veniunt, praeda erunt; amittent propria qui intendunt rapere aliena.*
- 35 *Frangit Deus omne superbum, justoque Dei judicio cadent in conspectu tuo gladio. Non, ut minitantur, ipsi tua, sed tu illorum munitiones possidebis; meliorique eventu quam polliceor exultabis.*

16. Igitur Danisman, in summis suis periculis hac spe exhilaratus, mensuram pecuniam pro redemptione ut ipsi Boimundo placuit, quinque scilicet millia

40 byzantium, paciscitur, et etiam ut aurum istud absque magno sui dispendio acquireret pollicetur. At uxor Danismanni, tam Boimundi quam mariti fidissima consiliatrix, consulta a Boimundo quid de hujusmodi pecuniae pactione censeret:

* sic.

* sic.

* sic.

De solvenda, inquit, hujusmodi pecunia in mea ponatur providentia; tantummodo inter vos indissolubilia componantur foedera. Deinde aceto mulione, mulas, phaleras, ceteraque equitandi ornamenta, tam egregio duci quam sibi convenientia, adesse jussit. Itaque mulabus ascensis, ipsa praevia per totum Danismanni exercitum insignem ductorem deducit, ipsa causam ejus agit. 5 *Ecce, inquit, adduco vobis hominem, ante infestum, nunc valde optandum, ante contra nos, nunc pro vobis ad bellum promptissimum. Iste est maximus Francorum, decus christianorum, salus omnium in se confidentium. Virtutes ejus non est opus vobis praedicare, quoniam ipsi experti estis quam circum[s]pectus consiliis, quam in bellando fortis, 10* *quam in omnibus suis fidelibus sit utilis. Hujusmodi victoriosissimus bellator, nostra mediante sollertia, modo vester erit et non adversariorum, vestra bella pugnabit vobisque triumphabit. Ego incepi, vos perficite; ego lucratus sum, vos videte ne amittatis. Devotio hujusmodi sodalis plurimum valet in bellis; devotum facite illum et in manibus habetis 15* *triumphum. Modicum est quod debetis; sed maximum est quod recipietis, uxores, liberos, cognatos, parentes, patriam, munitiones, sive quicquid hostilis victoria sibi solet vindicare. Modicis impensis murum contra hostem parabit. Quod Boimundi necessitatibus impenditis, centuplum de hoste recipietis. Quicquid vestrum nunc existimatis, absque Boimundi 20* *praesidio incertum est utrum cras hostis possideat; Boimundo devote vobiscum belligerante, vestrae dicionis erunt immensae hostium divitiae. Pro hujusmodi promissionis certitudine meum caput vobis devoveo, me ipsam vobis obsidendo. Itaque unusquisque secundum suas facultates ad redemptionem Boimundi ex vestra opulentia suam supplete inopiam. Con-* *foederatione inviolabili cum Francis quasi in unam gentem incorporari coepimus. Nunc ergo primum vincamus eos donandi liberalitate, quos nobiscum victores habebimus in certamine.*

17. Hujusmodi exhortatione Persae praeter solitum ad munificentiam animati sunt, tantumque per insignem mulierem donandi accensum est studium ut, datis 30 tribus byzantium millibus, camelorum ceterorumque animalium tanta fieret collecta, ut eorum venditione et Danisman pro redemptione quinque millia byzantium acciperet et Boimundo fere tantumdem superesset. Asciscuntur etiam de amicis Boimundi juxta nutum Danismanni quique potentiores, ictumque et confirmatum est sacramentis et obsidibus secundum leges utrorumque inviolabile et indissolubile foedus; videlicet ut Boimundus et Danisman alter alterum juvaret contra omnes suam potentiam et honorem detinere ac dilatare, in vera fide, absque dolo malo, secundum quod sciret atque posset. Danisman neminem, Boimundus vero christianos exceptit, nec contra eos foedus facere compelli potuit.

18. Solutus a captivitate Boimundus, in adjutorium Danismanni quam maximas 40 potest militum congregat copias, non solum ex suis sed amicorum praesidiis. Relaxantur etiam in hoc bellum quoscumque Danisman christianos in captivitate

habuit ; ingens etiam multitudo causa Boimundi ultro affuit. Tunc Soliman, audita Boimundi cum Danismanno confoederatione, suis viribus diffidere, ad condictum locum progredi non audere, tergiversari undique, nihil satis firmum invenire. Hostilis trepidatio nostros magis animatos reddit, adeo ut ad condictum locum
 5 nequaquam diutius expectarent, sed ultro hostibus occurrerent, retro cedentibus instarent. Pugnatumque est ex nostra parte feliciter tribus continuis mensibus ; auxilioque Boimundi Danisman de regno Soliman quatuor dietis suam dilatavit potentiam.

19. Boimundi signum, Maronis carmine dignum

10 Praesul Galaramnus transcripsit inops Alamannus.
 Nobiliacenses, divinitus igne calentes,
 Vatem pavistis et vestimenta dedistis.
 Sit vobis merces qui pugno cuncta coerces* ;
 Nec leo, sed nardus, mihi vester sit Leonardus.
 15 Ipse leoninam, Guibret, in te concitet iram.

* sic.

III.

Praeterea accidit aliud quod.... (Arbellot, p. 298-300.)

IV.

In provincia Rotenensi.... (ibid., p. 300-1.)

20

V.

Istud vero non retro remittamus miraculum, quod operatus est Dominus per ejusdem venerabile confessoris sui Leonardi meritum, cujusdam militis capti Rotanensi provincia et graviter nexi alligatione ferrea, nimiumque adgravati oneris tanti poena gravissima. Ad quem igitur adveniens athleta Christi Leonardus
 25 tertia feria medio noctis, pollicitus est ei liberaturum illum nocte imminenti sabbati a tanti doloris poena saevissima. Imminente vero nocte pollicita, ante pullorum cantus advenit supradicto militi sanctus idem Leonardus, admonens eum pedes extrahere a crudelissima arreptione intolerabilis catenae. Ipse quidem ad jussionem ipsius ilico surrexit et catena qua nexus erat cito prosilivit ;
 30 sed maximo ferro, qui solidus erat, sine catena utrisque cruribus nexus, ex uno pede minime evasit. Ad tumultum autem corruentis catenae surrexerunt custodes, qui somno arrepti fuerant, et accenderunt unusquisque lucernas, ut viderent quomodo se captivus haberet, qui jacebat in impassibiles tenebras. Cumque igitur advenissent ante eum ad cernendum ejus crura, omnino extinctus
 35 est ignis, annuente Deo, in domo tota ; et reversi sunt unusquisque propter somnum ad propria lectuum loca. Talia quidem operante Deo et Leonardo suo

athleta consiliando, evasit carcerem per fenestram e[x] alto ; et cum pervenisset ad terram, nil hujus saltus mali passus, secum supradictum ferrum deferens non adhuc ex una crurium egressum, coepit ut primitus invocare sanctum Leonardum, ut eum ex toto liberaret ibi ex tanta fatigatione ponderis immanis ferri. Mox vero ut precem adjunxit, cuncta captionis pericula omnino evasit et ad domum suam, adjuvante Deo, tutus pervenit, ferrumque supradictum ad monasterium sancti Leonardi bajulavit, ubi glorificatum est nomen Domini semper, cui honor et gloria per saeculorum saecula. Amen.

VI.

1. Quia saepius scriptorum ignavia sanctorum facta oblivioni traduntur, nos, 10 quamvis sensu et pusilli actione, ne a memoria fidelium elabi possit, quod jam miraculum valde perspicuum Dominus ad honorem et laudem pretiosissimi confessoris sui Leonardi operari dignatus est describere studuimus. Quod nulli, qui sanum sapit, videatur incredibile, qu[on]iam [illud referimus] sicut ipsi testantur qui eos de quibus loqui proposuimus praesente[s] viderunt et ab eis rem gestam 15 didicerunt : quorum religioni et veritati credentes, scripturae sacrae inserere non distulimus. Erant igitur in Arverniae confinio duo milites, praeclari genere, mundanis rebus locupletes, uxorum * et filiorum procreatione sublimes : quorum

* sic.

unus Guilielmus, alter Ugo proprio nuncupabatur vocabulo. His, instigante [inimico] humani generis, sicut mos est saecularium hominum probos probis invadere, in magnam discordiam inter se devenerunt : quae ad tantam guerram pervenit ut quilibet eorum alterius homines poterat accipere, non pretio auri aut argenti cogebat eos redimere, verum, quod paganum est et admiratione dignum, capitali subjacere sententiae.

2. Quadam vero die fortuna ingruente contigit ut unus super alium cum 2 maxima copia militum depraedandi causa veniret ; cui alter superveniens cum omni sua gente, diu bellantes et sanguine interfectorum uterque infectus et conflictuum verberibus lassus, tandem a Guilelmo * retentus est Ugo. Quem Guilelmi milites avidissimo vultu intuentes, pari voto parique consilio omnes unanimes nudatis gladiis super Ugone cucurrerunt, quisque volens videri audacior et 3 domino carior et domini inimicum capitis amputatione interficere. Quod, Dei inspirante misericordia, Guilelmus ne * fieret prohibuit, volens eum durissimis artare suppliciis. Ugone autem militaribus armis nudato et diligenti militum custodia circumvallato, Wilelmus cum ingenti triumpho dormire vertitur. Qui reversus, Ugoni pedibus duo paria compedum imposuit, ligatisque post tergum 3 manibus ferreis vinculis, ad ultimum in infima suae turris, quam calcis * et lapidibus obstrui fecerat, detrudi praecepit, ibi esse sine cibo et potu nisi bis in hebdomada. Foramine autem clauso, per quod miserrimus ille detrusus in carcere fuerat, et firmissimis serris munito, Ugo consilio et auxilio hominum destituitur, solius Dei auxilio et sancti Leonardi adjuvandus. 4

* Admodum varia ratione scriptum est hoc nomen in decursu narrationis.

* cod. non.

* sic.

3. Interea dum quid ageret meditabatur, omni spe mundana postposita, videns se nequaquam posse habere spem nisi in Deo et in sanctis ejus, excogitans miracula quae saepius audierat fieri per beatissimum Leonardum, ejus clementiae et misericordiae se commendavit, et si inde posset evadere, ad ejus ecclesiam cum dignis muneribus se venturum promisit. Quo facto, protinus se in lacrimis prorupit, cum singultu et lacrimarum gemitu humiliter et devote sancti Leonardi incessanter deprecans clementiam, indicens: *O sancte Leonarde, sidus aureum, qui in quantum lucifer ceteras stellas superat claritate, in tantum superexcellis omnes confessores miraculorum et virtutum adornatione, ad cujus vocem reviviscunt mortui, infirmi sanantur, incarcerati solvuntur, quia sicut cera defluit a facie ignis, ita omnis soliditas ferri et carcerum obscuritas ad invocationem tui nominis liquescit, tu es refugium pauperum, spes dolentium, medicina infirmantium, compeditorum consolatio. Succurrat mihi, quaeso, pietas tua; quia, quamvis haec juste patiar, tamen victus penuria et ferri duritia, nequaquam diu comes mihi esse poterit vita.*

* cod.
quam.

4. His et hujusmodi clamoribus miser ille nocte dieque sanctum vociferabat Leonardum, in tantum quod vix aliquis in turri superposita nec in aula ei conjuncta dormire poterat. Quod videns dominus qui eum acceperat, intra se cogitare coepit quid de eo ageret, ne totiens sanctum Leonardum appellaret. Igitur diu excogitata fraude, in ipso noctis crepusculo, quae facinorum omnium est conscia, egressus ex aula, dimissis militibus ingressusque turrim, venit ad foramen carceris, ubi miser ille assiduis sanctum Leonardum interpellabat vocibus, et mutata voce dixit: *Quid vis? quid quaeris? Cur me diebus noctibusque inquietas? Putas te a me exaudiri, cum de magistro meo Scriptura testetur: Peccatores Deus non audit? Ecce ego sum sanctus Leonardus. Egrede, si potes.* Ad cujus vocem ita disruptae sunt compedes et manicae ferreae ac si ipse beatus Leonardus confregisset. Unde et non est dubium huic miraculo praesentem fuisse sanctum Leonardum. Deinde cum tanto impetu virtus divina illum solutum arripuit ut de profundo carceris, qui sex stadia aut septem habebat profunditatis, ante Gulielmum, qui causa suae venerat derisionis, sustulisset.

* cod.
quam.

5. Quem Gulielmus aspiciens, timuit effugeret; nec desistens a simulatione, dixit: *Ascende super collum meum; quia ego te deferam ad monasterium meum illaesum.* Hoc ideo dixerat quia eum inter suos milites in aula deferre volebat, volens illum interficere aut iterum incarcerare. Ugo vero illum credens esse sanctum Leonardum, qui eum de tanta angustia liberaverat, quod jusserat devote implevit, et super collum illius ascendit. Quem Guilelmus firmiter arripens, putans se de eo certum esse, volens eum, sicuti excogitaverat, male tractare, de turri coepit descendere. O divina clementia, o ineffabilis potentia, o inestimabilis virtus caritatis, o ineffabile donum divinitatis. Eia, confessor Christi, operare quod operaris, aperi viscera misericordiae: qui illudere putat illuditur,

quia Deus non irridetur. Quid plura? Wilelmo volente domum regredi, nequaquam potuit; sed obcaecatus, divina id agente misericordia, iter versus ecclesiam beati Leonardi arripuit.

6. Transacta autem nocte jam inlucescente diei aurora, Guilelmus, ex itinere et onere fatigatus, dixit: *Lassus sum, parumper quiescam.* Tum vero Ugo 5 primum illius vocem cognoscens et fraudem quam in eum molierat sentiens, ante se a[d] dimidiam leugam sancti Leonardi, quam bene noverat, aspiciens ecclesiam, dixit: *Quid hoc est, Wilelme? Quid agere voluisti? Tu hoc causa damni mei incepisti; sed Dei gratia ante me villam video sancti Leonard.* Tum demum Guilelmus ad se reversus et magno timore percussus, ait: 10 *Ugo frater, video qui[a] te liberavit sanctus Leonardus. Tu ergo miserere mei: quia si homines hujus villae me persenserint velle illudere sanctum Leonardum, me diversis poenis affligerent. Quamobrem tibi duos equos optimos promitto quam cito in patriam meam venero.* Iter erat unius dietae. Facta autem inter se ibidem concordia et data de equis fiducia, 15 manu ad manum se tenentes, ad ecclesiam sancti Leonardi pervenerunt. Facta oratione, quid circa eos beatus Leonardus egerat tacuerunt et ad propria redierunt.

7. Postquam vero in patriam suam pervenerunt, Guilelmus equos quos Ugoni promiserat noluit reddere. Unde eum bis et ter commonens, tandem post tot commonitiones eum coepit depraedari: quae causa magni odii et guerrae extitit. 20 Quodam igitur die, beato Leonardo id agente, contigit ut Ugo Guilelmum in bello caperet. Qui cognoscens hoc a sancto Leonardo esse peractum, Guilelmo dixit: *Redde mihi duos equos quos in praesentia sancti Leonard mihi promissisti, ne perjurus videaris; et postea ad ecclesiam ejusdem sancti confessoris ambo cum dignis oblationum muneribus properemus et quid 25 circa nos beatus confessor egerit denudemus.* Guilelmus, audiens ex Dei parte hoc esse consilium, quod promiserat ei libenter reddidit. Et facta inter se inviolabili concordia, datis et acceptis obsidibus, ad sanctum Leonardum cum magno equitatu ambo pervenerunt; advocatoque clero et populo, omnibus denu- 30 daverunt quae circa eos sanctus fecerat Leonardus. Qui, haec audientes, cum hymnis et canticis ante sepulcrum ejus convenerunt, Deo laudes referentes. Ubi crebra cotidie fiunt miracula, eo auxiliante qui vivit et regnat in saeculorum saecula. Amen.

* cod. esset.

* cod. quam.

VII

1. Aliud quoque miraculum, cum omnia nequaquam stilo dilucidari possint, 35 describere studuimus. Fuit in nostris temporibus in eadem villa Sancti Leonardi quidam burgensis praepollens opibus, nomine Ramnaldus. Hic, sicuti in multis saepe conti[n]git, Dei permissu effectus est leprosus. Qui expulsus a societate 40 sanorum, non longe extra villam praeparavit cellulam. Ubi dum quid ageret meditaretur, coepit suae animae naufragium excogitare, quod saepe perpressus fuerat dum mundanas divitias avidissime adgregare anhelabat. Qui, accepta paeni-

* cod. permissum.

tentia, omnia quae habere potuit ecclesiis et pauperibus larga manu divisit. Quo peracto, qui egenis sua largiter distribuera, pauperum coepit existere socius. Igitur mundana cura postposita, in quantum valuit corpus suum affligere non distulit. Inter quas afflictiones hoc etiam agere coepit, unaquaque nocte nudis
5 genibus et palmis ante ecclesiam beatissimi venire Leonardi.

2. Quod cum non parvo tempore peregisset, quadam nocte, dum idipsum ageret, vidit scalam, cujus summitas caelos tangebatur, extrema vero pars super altare sancti erat posita Leonardi, per quam angelos ascendentes et descendentes vidit, cantantes et psallentes *Gloria in excelsis*. Qui magno timore perterritus, coepit Deum lau-
10 dare in sanctis suis, oravit et rediit. Hoc etiam cum per multas noctes cerneret, timuit ne tanta et tam incomprehensibilis virtus divinitatis suae infirmitatis fetore suive peccati causa aliquotiens remaneret; relictoque priori habitaculo, cujusdam montis petiit solitudinem, qui a beati Leonardi basilica una distabat leuga. Cum-
15 que ibi maneret, tantum ejus excrevit infirmitas ut nasum et digitos et pedum articulos omnino perderet. Hic itaque infirmatus nequaquam iter ad ecclesiam sancti Leonardi, quod prius agere consueverat, perpeti potuit; sed quod paene morti proximus valebat, carnem spiritui servire cogebatur, et more solito noctis quieto tempore montis cacumen ascendebatur, unde monasterium videre poterat et visionem angelicam, in quantum se prolongaverat, tanto frequentius, lucidius
20 et vicinius intuebatur.

3. Cumque hoc saepissime cerneret et choros supernorum civium psallentes audiret, nullique tam spiritualem revelationem auderet manifestare*, quadam
nocte, cum ab oratione consueta reversus fuisset et in sui thalami lectulo quiesceret, adhucque plene vigilaret, adstitit ante eum (1) in candidissima veste beatus
25 Leonardus, praecinctus zona aurea, subnixus sceptro aureo; in cujus comitatu plus quam centum juvenes apparuerunt, induti albis vestibus, quisque deferens aureum candelabrum, in quorum summitatibus cerei erant accensi, de quorum luminibus tota resplenduit domus. Cumque hoc infirmus ille miraretur, tamen ex Dei parte sentiens hanc esse visionem, sic eum alloquitur beatus Leonardus :
30 *Quid agis, fili carissime, dispensator fidelissime? Ne formides, potius gratulare. Ecce adsum Leonardus, tuarum precum fidelis nuntius. Ad praesens recuperabis sanitatem, et caro tua in te restituetur, sicut fuit antea. Vade autem ad ecclesiam meam, et servitores meos ex parte mea admone, quatinus in omnibus mihi fideliter obtemperent et caste ac sin-*
35 *cere mihi administrent.* Factoque fine loquendi, et dato octo dierum sanitati ejus spatio, manu propria faciem ejus tetigit et cum omnibus qui secum advenerant ad caeli palatium remeavit.

4. Mane autem facto, non immemor visionis praeteritae, asellum quem sedere consueverat ascendit, et ad ecclesiam sancti Leonardi veloci itinere perrexit.

(1) Hic mutila desinit narratio in codice hoc 5347. Reliqua supplemus ex cod. 11753, ubi idem miraculum descriptum legitur.

Advocataque non minima cleri parte, quod ab ore Leonardi didicerat verbatim omnibus proferebat; relatoque suae sanitatis termino, vale facto, unde venerat
** cod. add.* remeavit. Clerus autem Nobiliacensis et populus, audita^{*} leprosi revelatione,
pro. quidam crediderunt, quidam vero, sicut mos est incredulorum, credere noluerunt; tamen omnes pariter diem determinatum expectabant. Verum ubi hujus 5
 verbi dies expectatus advenit, legatos celeri cursu transmiserunt, qui viderent quid circa leprosum beatus egerat Leonardus. Qui venientes, et illum in oratione prostratum videntes, vix eum cognoverunt, ita pristinae sanitati caro ejus restituta fuerat et cutis renovata. Qui veloci cursu repedantes, populum adgregatum repererunt et ei quae viderant nuntiaverunt. Clerus vero, accensis cereis, acce- 10
 ptis crucibus et turibulis, cum magna processione usque ad locum cellulae, ubi Rainaldus in oratione jacebat prostratus, pervenit. Quem elevantes, et vultum illius renovatum intuentes, cum cantu hymnidico usque ad sepulcrum sancti Leonardi eduxerunt, laudes referentes omnipotenti Deo, qui tantum ac tale operari dignatus est miraculum per suum confessorem sanctissimum. 15

MIRACULA S. MARIAE MAGDALENAE (Cfr. supra, p. 275, 7°).

I. Illud miraculum etiam cunctis peccatoribus Dei misericordiam per eam implorantibus spei ac fiducia plurimum affert, quod cum quidam paenitens Vizeliacum veniens, quandam s[ch]jedulam, in qua peccata sua scripserat, sub palla altaris beatae Mariae Magdalенаe abscondisset, et facta oratione rediturus 20
 cartulam inspexisset, scriptum invenit deletum. Et sic ex re manifesta intellexit qualiter apud Dominum Deum per ejus dilectionem indulgentiam adeptus esset.

II. Quid autem in Aquitania admirandae et praedicandae virtutis erga quendam peregrinum suum gestum sit, nefas duximus reticendum. Erat quidam miles qui, sicut moris illius terrae gentis est, ipsam Dei dilectricem affectuosissime 25
 diligebat et sepulcrum ejus jam aliquando devotissime visitaverat. Verum is, heu! dum aliquando pugnaret, occiditur, mortuorum more sudario involvitur, a parentibus et amicis testibus excubiis deploratur. Interea beatam Mariam Magdalенаe querelis et magnis vocibus interpellare, piis objurgationibus amorem defuncti erga eam rememorari, cur peregrinum suum mori sine confessione ac paeniten- 30
 tia permisisset coeperunt crebris lamentationibus opponere. Tandem ad hanc fidei inclamationem defuncti corpus sensim moveri, cunctis qui aderant stupentibus, paulatim videres erigi, ut ab institis solveretur hortari: se a beata Maria Magdalенаe, cujus nomen imploraverant, confessionis ac paenitentiae [gratia vitae] 35
** cod.* reddidit, et statim sumptis sacrosanctis mysteriis reversurum^{*}. Solutus namque, *reversurus.* et in confessione ac paenitentia a presbyteris susceptus, corporis et sanguinis Domini viatico munitus, denuo rebus excessit humanis. Cujus miraculi testes et assertores plurimi fuerunt; quorum quidam Vizeliacum venerunt et coram innumerablem populo, qui ex diversis terrarum partibus illuc convenerant, rem gestam exposuerunt. Resurrectionis dominicae paschalis sollemnitatis agebatur. De 40

peregrini a mortuis et peccato resurrectione Christus glorificabatur et beatæ Mariæ meritis episcopo, qui tunc orationis causa advenerat, Castrensi concionante, in toto populo in Dei laudibus acclamante prædicabatur.

TRANSLATIO S. MARTIALIS (Cfr. supra, p. 275, 8°).

5 1. Quondam, ut novit fraternitas vestra, dilecti*, gravior afflictio et, ut ita
dicam, plaga plagarum per omnia Lemovicensium grassabatur loca, ut per alias
in circuitu civitates; ideoque ad beatum Martiale[m] suæ salutis medicamentum
omnis confugiebat populus. Quam plebem districtius in præsentī miseratio ca-
stigabat superna, ut ceteri timorem haberent nec inobedientes jussis episcopo-
10 rum essent in ecclesiasticis statutis et ne illi qui puniebantur aeterna postmodum
plecterentur ultione. De talibus nimirum scriptum est: *Quem diligit Dominus
corripit, flagellat autem omnem filium quem recipit.* Et Paulus ait: *Quod
si extra disciplinam estis, cujus filii estis, ergo adulteri et non filii estis.*
Item propheta: *Castigans castigavit me Dominus et morti non tradidit*
15 *me.* Quod flagellum populo Lemovicensi non ad consumptionem sed ad correc-
tionem provenisse constat, dum hac de causa cuncta gens Aquitanica paeniten-
tiam pro commissis egit, et sacerdotum monitis obtemperans, filia pacis est facta,
quia pax episcoporum super eam requievit. *Si, inquit Dominus apostolis, ibi
fuerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra; sin autem, ad vos*
20 *revertetur.*

* cod.
diligitur.

2. Eo vero tempore quo hæc facta sunt, antequam ad locum Montem Gaudii
corpus sacratissimum transveheretur Aquitanici patroni, contigit patriam*
advenisse admodum* Lemovicensem Burdegalensis urbis, hoc est Secundæ Aquit-
taniae, metropolitanum; cujus fides tacenda non est. Cum enim sol occidisset, et ipse
25 metropolitanus ante beatum Martialem ab oratione surrexisset, coepit divertere
ad hospitium. Sed ardentium ululatum graviter ferens et fetorem intolerabilem
ignis qui de miserorum vaporabat corporibus, in gemitu et lacrymis prorumpens,
extensis manibus contra apostoli sepulcrum, clamavit voce magna dicens: *O
pastor et illuminator Aquitanorum, exsurge in adiutorium populi tui.*
30 *Cur dormitas? Miseris tam tristem, rogo, aufer calamitatem, infernales
has regnare poenas non amplius juxta corpus tuum* permittas. O Mar-
tialis, speculum virtutum, o princeps patrum, ubi est quod legimus te et
in carne fuisse ejus discipulum qui in populo Judæorum sanabat omnem
languorem et curabat omnem infirmitatem, qui dolores nostros abstulit*
35 *et infirmitates portavit, cujus livore sanati sumus? O claritas episcopo-
rum, decus ecclesiarum, ubi est quod legimus te in cena ministrum Sal-
vatoris fuisse, quando suis pedes lavit discipulis? O minister pietatis,
ubi est quod legitur te a Domino cum aliis apostolis potestatem accepisse
ligandi atque solvendi? Nobis certe ab antiquis traditum est patribus*
40 *nostris, omne te donum gratiarum cum aliis accepisse apostolis. Quid*

* Cod.
patroni jam.
* sic, leg.
nostram?

* cod.
suum.

illud dicam, o pauperum expectatio, miserorum consolatio? Nonne verum tenemus fuisse a te nostrae sedis Burdegalam urbem Deo adquisitam et tui per mulierem a te baptizatam impositione baculi principem civitatis continuo a morbo curatum pessimo? Numquid non in eadem urbe tuo sopitum est baculo incendium aestuans? Rogo, si ob plebis reatum ignis 5 ab ore tuo exit qui devorat inimicos tuos, tamen te esse ostende ejus discipulum qui fons misericordiae est. Coram omnibus astantibus in veritate fateor quia, nisi hanc, antequam ab hac recessero urbe, in his qui

* cod. *praesentes sunt nunc restincheris* * flammam, nisi istam tribulantium 10

restrinxeris. *multitudinem a te videro curatam, non credet ultra mens mea his quae de te lego magnifica nec ulterius tuum ad hanc civitatem ero expetiturus patrocinium. Frustra mihi appellaberis Domini discipulus, in casum mihi vocaberis occiduae genti a Deo directus apostolus, nisi in oculis*

* cod. *meis comitentur misericordiae effectus. Te omnes Aquitaniae populos**, 15

monachum. *te plebem cui praesideo Burdegalensem baptismo tinxisse mihi in vanum pronuntiabunt, nisi quod oro pro salute dolentis hujus multitudinis impetravero. Virga tua, quae in urbe sedis meae pro pretioso hactenus custodiebatur thesauro, mihi vilis aestimabitur, nisi cor meum exhilaratum de medela istorum reddideris.*

3. His peroratis, ad hospitium archiepiscopus recessit. Erat autem per totam 2 urbem intus et foris virorum et mulierum prae dolore gementium clamor sine requie et fetor intolerabilis qui de incendio corporum exhalabat. Tum ecce ipsa

* cod. *media nocte apparuit signum super basilicam sancti Petri, in qua beati Martialis* 3

(pro qui de) *sepulcrum esse videtur. Nam cernentibus innumeris sub dio* * jacentibus in excubiis, lumen de caelo coruscans super locum sepulcri descendit, et suo jubare 2

* cod. *totam civitatem quasi lux diei meridiana per unam fere horam inluminavit. Omnes autem qui in urbe erant languentes repente sani facti sunt, et cessante dolore et gemitu requies et silentium omnibus factum est. Fuerunt vere numero vi millia, et eo amplius, eorum qui eadem noctis hora sanitatem receperunt virorum et mulierum, dantium et gloriam Deo caeli, et ad propria incolumes 3*

redierunt. Ipsa denique noctis hora memoratus episcopus, in lecto quiescens, vidit in sopore profundo talem visionem. Adstabat ei splendidus in veste fulgenti vir quidam, qui urceum plenum aqua porrigebat ei, dicens: *Mandat tibi Martialis, discipulus Domini nostri Jesu Christi, ut de hac lympa refrigeres populum aestuantem flammis, et bene habebunt.* Experrectus a somno pon-

* cod. dum. *tifex, dum secum de tali miraretur visu, et omnia quieta sentiret, intellexit misericordiae rorem divinitus in plebem stillari, sicut et inlucescente mane probavit. In illo tempore siquidem ex tunc talis in ipsa patria paulatim cessare plaga coepit, ut aperte constaret Aquitanicis ipsum esse protectorem in caelis qui eos olim veram fidem docuerat in terris.* 4

4. Verum ad illam beatam congregati pariter sunt translationem episcopi septem, quasi angeli septem ecclesiarum, ut ipso sacro septenario nobis doctoris

translatio celebrior esset. Septem vero ecclesiae, quarum pastores ad eandem translationem simul tunc convenerant, hae sunt : sedes Bituricensis atque Burdegalis, Sanctoniensis etiam et Arvernensis, necnon et Anniciensis atque Petri-coriensis, simulque Egoli[s]mensis. Hi septem ecclesiarum principes una cum
5 primate Lemovicensi, populorum optimatibus et Aquitaniae ducibus, summopere in eodem concilio Domini legem observari ab omnibus sanciebant, quemadmodum per prophetam Dominus testatur dicens : *Labia sacerdotis custodiunt scientiam et legem ejus ex ore requirunt, quia angelus Domini exercituum est.* Ante omnia pacem et justitiam observari monebant : ut legis docti inter
10 virum et virum querelas juste finirent, et oppressionibus pauperum et violentiis rapacitatis procul exclusis, pax et amica quies in regno Aquitanico deinceps permanerent ; qui vero pacem violarent tamquam rei majestatis a liminibus exploderentur ecclesiae, et a corpore et sanguine Domini extorres, a fidelium consortio et colloquio remoti, infamia perpetua notarentur, donec per satisfactionem
15 dignam ab episcopis iterum matri Ecclesiae reconciliarentur. In eo concilio secundum legem Domini benedictionem proposuerunt et maledictionem, benedictionem oboedientibus, maledictionem inoboedientibus.

5. Ceteri autem urbium Aquitanarum pontifices, illa soluta in pace synodo, e vestigio advenerunt, confirmantes quae ab eis confirmata fuerant et condemnantes quae alii condemnaverant, ut unitas in pace Ecclesiae permaneret. Cujus consilii decreta antistiti Romanae sanctae et apostolicae sedis miserunt. Quae idem Romanus papa gratanter suscipiens, auctoritate apostolica roboravit, et de pace Ecclesiae admodum in Domino gratulatus est, simulque de tam pretiosi patroni translatione. Et ut haec per singulos deinceps in memoria haberetur
25 annos, cum summo decreto sancitum est, ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Christi, cui est honor, virtus et gloria in saecula sempiterna. Amen.

CCCXXVIII. Codex signatus num. 5348.

Olim Colbertinus 1049, deinde Regius C. 3864. 7. 7.

Foliorum 151, med. (0^m,353×0,25), columnis binis, exaratus saec. XIII.

1° [Vita sancti Leonardi confessoris] (fol. 2^r-5^r).

Ed. ope hujus codicis ap. Arbellot, p. 277-89. Acephala inc. *egregius, armis fidei accinctus...* (cap. 10 med.).

2° Miracula ejusdem (fol. 5^r-10^r).

Ed. ibid., p. 289-301, sed alio ordine.

3° Vita sanctissimi confessoris Brendani atque abbatis (fol. 10^r-25^v).*

4° Passio sanctorum martyrum Claudii, Nicostrati, Symproniani, Castorii et Simplicii (fol. 25^v-29^v).*

5° Passio sancti Theodori martyris (fol. 29^v-32^r).*

6° Vita sancti Cudberti episcopi (fol. 32^r-58^r).

Auctore Beda, ed. *Act. SS.*, ad d. 20 Mart., tom. III, p. 97-116.

7° Vita [et miracula] sancti Dunstani archiepiscopi et confessoris (fol. 58^r-88^v).

Auctore Osberno, ed. ap. Mabillon, *Act. SS. O. S. B.*, saec. V, p. 659-701. Folio avulso, desinunt Miracula mutila in verbis *Itaque Deo adjuvante et Dunstano* (tom. cit., p. 700, n. 23 extr.).

8° [Vita sancti Anselmi archiepiscopi Cantuariensis] (fol. 89^r-115^v).

Auctore Eadmero, ed. *Act. SS.*, ad d. 21 April., tom. II, p. 866-93. *Acephala inc. cor ejus declinavit. Paterna dehinc...* (tom. cit., p. 871, num. 21 extr).

9° Epitaphium Anselmi archiepiscopi (fol. 115^v).

Ed. P. L., tom. CLVIII, p. 141 (*Nobilis et sapiens...*).

10° Vita sanctae Breowae [seu Wenefredae] virginis (fol. 116^r-117^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 3 Nov., tom. I, p. 702-4.

11° De sancto Germano Autisiodorensi episcopo et de miraculis quae per eum Dominus operatus est in Anglia ; haec excerpta sunt de historia Anglorum, quam Beda venerabilis presbyter composuit (fol. 117^v-151^v).

Excerpta passim (non de solo S. Germano) ex Bedae *Historia ecclesiastica*.

CCCXXIX. Codex signatus num. 5349.

Olim Colbertinus 930, deinde Regius C. 3863. 14.

Foliorum 204, med. (0^m,32×0,225), columnis binis, exaratus saec. XIV.

Prorsus eadem documenta continet, eodem ordine disposita, iisdem quoque titulis inscripta, quae cod. 5207 (supra, p. 11 sqq.), nisi quod, nonnullis foliis in capite et ad calcem jam deficientibus, desiderantur hic quinque priora et duo ultima, et addita est Vita S. Benedicti (infra, 53°). Itaque solos Vitarum titulos breviter indicare satis erit.

1° Sermo de elevatione corporis beati Amandi... (fol. 1^r-4^r).

Acephalus incipit a verbis *meditatione atque opere consecrans...*

2° Vita sancti Vedasti... (fol. 4^r-8^v).

3° Miracula viri Dei Vedasti... (fol. 9^v-10^r).

4° De virtutibus sancti Vedasti... (fol. 10^r-13^r).

In fine (fol. 13^r-13^v) adscriptus est *Hymnus Haimonis monachi de sancto Vedasto*.

5° Gregorius Turonensis [de sancto Antoliano] (fol. 13^v).

6° Passio sanctae Dorotheae... (fol. 13^v-16^r).

7° Vita sancti Severini... (fol. 16^v-18^v).

8° Vita sanctae Euphrasiae... (fol. 18^v-25^r).

9° Confessiones et actus martyrum Saturnini, Felicis, Dativi, Ampelii ceterorumque... (fol. 26^r-31^r).

10° Passio sancti Valentini... (fol. 31^v-32^v).

11° Passio sancti Blasii... (fol. 32^v-34^v).

12° Passio sanctorum Faustini et Jovitae... (fol. 34^v-40^r).

13° Passio sanctae Julianae... (fol. 40^r-42^v).

14° Passio sancti Polycronii... (fol. 42^v-44^r).

15° Vita sancti Silvini... (fol. 44^r-46^v).

16° Tractatus de electione sancti Mathiae... (fol. 46^v-50^r).

17° De inventione capitis sancti Johannis... (fol. 50^r-53^r).

18° Vita sancti Alexandri episcopi civitatis Alexandriae... (fol. 53^r-61^r).

19° Vita sanctae Austrebertae... (fol. 61^r-70^v).

20° Vita sancti Albinus episcopi Andegavensis... (fol. 70^v-72^v).

21° De miraculis post ejus transitum (fol. 72^v-76^r)

22° Passio sancti Focae episcopi, celebranda tertio nonas martii (fol. 76^r-79^v).

23° Passio sanctarum Perpetuae et Felicitatis... (fol. 79^v-80^v).

- 24° Passio [sanctorum] Philemonis, Coraulae, Arriani... (fol. 80^r-84^v).
- 25° Passio sanctorum quadraginta martyrum... (fol. 84^v-86^v).
- 26° Vita beati Gregorii papae... (fol. 86^v-92^r).
- 27° [Vita ejusdem papae] (fol. 92^r-159^v).
- 28° Vita sancti Pauli episcopi... (fol. 159^v-167^v).
- 29° Passio sancti Longini... (fol. 167^v-168^v).
- 30° Vita sanctae Geretrudis... (fol. 168^v-170^v).
- 31° Virtutes quas Dominus post obitum illius dignatus est ostendere (fol. 170^v-172^v).
- 32° Vita sancti Johannis Penariensis... (fol. 172^v-173^r).
- 33° Passio sancti Caloceri... (fol. 173^r-176^r).
- 34° Vita sancti Wlfranni Senonensis archiepiscopi... (fol. 176^r-179^v).
- 35° Vita sancti Benedicti abbatis, edita a beato Gregorio [papa] urbis Romae, cujus transitus celebratur XII kalendas aprilis (fol. 179^v-190^v). *
- 36° Vita sancti Ermenlandi... (fol. 190^v-199^v).
- 37° Passio sancti Irenaei episcopi... (fol. 199^v-200^v).
- 38° Vita sancti Johannis eremitae... (fol. 200^v-204^v).

Mutila desinit *benedictiones quas suscipere ne recuses ut.*

CCCXXX. Codex signatus num. 5350.

Olim Regius R. (Cat. II) 836, P. 1097, C. 4183.

Foliorum 106, med. (0^m,31×0,21), columnis binis, exaratus saec. XIV.

[Vita sancti Samsonis episcopi Dolensis] (fol. 1^r-105^r).

Quam scilicet conscripsit Baldricus, ejusdem sedis antistes ineunte saeculo XII. Praemissa est Baldrici praefatio edita a R. P. Dom. Fr. Plaine, *Anal. Boll.*, tom. VI, p. 80-82. Ceterum eadem fere et eodem ordine refert quae Vitae jam editae *Act. SS.*, ad d. 28 Jul., tom. VI, p. 573-87 et *Anal. Boll.*, tom. VI, p. 82-150. Illud tamen obiter animadvertendum, Vitam scilicet illam antiquiori stilo conscriptam videri quam editam a majoribus nostris, nec proinde hanc existiman-

dam esse a scriptore Samsoni aequalem vel supparem concinnatam, ut ipsi putarunt (tom. cit., p. 572, num. 24). Sed manifeste etiam utramque antiquitate superat illa quam edidit R. P. Dom. Fr. Beda Plaine inter *Analecta* nostra, quippe quam jam offendimus in codice saeculi XI (cfr. tom. I, p. 296, 34°), ante Baldrici nempe aetatem exarato.

Fol. 105^r-106^v leguntur hymnus et responsoria de S. Samsone.

CCCXXXI. Codex signatus num. 5351.

Olim coenobii Sancti Martialis Lemovicensis 172, deinde Regius C. 4177. 2.

Foliorum 179, min. (0^m,285×0,175), lineis plenis, exaratus diversis manibus saec. XI extr. et saec. XII.

1° Vita sanctae Radegundis reginae (fol. 6^r-19^v).*

2° Passio sanctorum martyrum Chrysanthi et Dariae cum sociis eorum, quae est kalendis decembris (fol. 19^v-25^r).*

Omn. prologus.

3° Passio sanctorum Nerei et Achillei sociorumque eorum atque beatae Domitillae (fol. 25^r-31^v).*

4° Passio sancti Calixti papae et martyris (fol. 31^v-34^r).*

5° Martyrium sancti Pauli apostoli, [quod] a Lino episcopo Romano graeca lingua est scriptum et ecclesiis orientalibus destinatum (fol. 34^r-38^v).*

6° Passio sanctorum martyrum Cyrici et Julittae (fol. 38^v-42^v).

Auctore Huchaldo, ed. P. L., tom. CXXXII, p. 851-58. Deest clausula *Quoniam vero sancti Quirici et Julittae...*

7° Vita et virtutes sancti ac beatissimi Germani Autisiodorensis episcopi (fol. 50^r-67^r).*

Omn. epistola ad Patientem, prologus *Plerique...* et epitaphium in fine.

8° Liber de vita et virtutibus ejusdem beatissimi Germani, editus ab Heirico monacho ejus, viro scholastico et doctissimo (fol. 67^r-72^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 31 Jul., tom. VII, p. 255 sqq.; scilicet num. 1-18 (praetermisso 16) et num. 80-82.

9° Passio sanctorum Johannis et Pauli atque Galliani (fol. 73^r-76^v).*

Om. num. ult. praeter primam sententiam.

10° Passio sancti Marini [pueri] (fol. 76^v-82^r).

Ed. *Cat. Brux.*, tom. II, p. 184-91.

11° Passio sancti Blasii martyris atque pontificis (fol. 82^v-90^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 1 Febr., tom. I, p. 349-53 (IV Acta).

12° Actus sanctae Mariae Magdalenae (fol. 90^v-91^v).*

13° Passio sancti Mammae monachi, quod est xvi kalendas septembris (fol. 93^r-95^r).

Ed. ap. Mombrinium, tom. II.

14° Versus [Walafridi] Strabi vel Strabonis de vita et fine sancti Mammae monachi (fol. 95^r-99^v).

Ed. P. L., tom. CXIV, p. 1047-62. Sequitur (fol. 99^v-100^v) Officium sancti Mammetis, notis musicis signatum.

15° Passio sancti Justi [Autisiodorensis] (fol. 101^r-103^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 18 Oct., tom. VIII, p. 340-42.

16° [Passio sancti Bonifacii] (fol. 103^v-106^r).

Ed. *ibid.*, ad d. 14 Maii, tom. III, p. 280-83.

17° [Passio sancti Jacobi, cognomine Intercisi] (fol. 106^r-109^v).

Ed. ap. Mombrinium, tom. II. Sed in exordio pro nomine *Germani* (principis Persarum) legitur in codice *Isdigerni*.

18° Passio sancti Vincentii archidiaconi (fol. 109^v-113^v).*

19° [Vita et miracula sancti Hilarii, auctore Fortunato] (fol. 117^r-135^r).*

20° [Alia ejusdem miracula] (fol. 135^r-148^r).

Scilicet a) *Quale miraculum in synodo Dominus ostendit per beatum Hilarium*. Ed. *Cat. Brux.*, tom. I, p. 137-58.

b) *Videamus denique quod sequitur miraculum*... Ed. *ibid.*, tom. II, p. 419.

c) *Alia venit tota debilis corpore femina*.... Ed. *ibid.*, p. 420, n. 2.

d) *Quid referam aut versipellem Normannum*.... Ed. *ibid.*, n. 3.

e) *Crebrescentibus quippe hac illacque*.... Ed. *Anal. Boll.*, tom. VIII, p. 186.

f) *Illud etiam mirum quod in pago Parisiaco atque in villa Draverno....* Ed. ibid.

g) *Nec adeo dissimile vel minus fuit quod dudum....* Ed. ibid., p. 187.

h) *Interponatur hinc illud quod apud memoratam Dives insulam....*
Ed. ibid.

i) *Aliud quoque beneficium quod Jesus pius pastor...* Ed. supra ex cod. 196, tom. I, p. 6-7.

j) *Ne ergo pagina cum stili rusticitate....* Ed. *Anal. Boll.*, tom. cit., p. 187.

21° Passio sanctae Margaritae (fol. 157^r-164^r).*

22° Vita beati Odilonis abbatis (fol. 165^r-174^r).

Auctore Petro Damiano, ed. P. L., tom. CXLIV, p. 923-44. — Sequuntur (fol. 174^r-174^v) duo *Hymni in festivitate beati Odilonis*, deinde *Orationes missae*, duplex *Responsorium* et *Antiphonae* quatuor notis musicis signata.

CCCXXXII. Codex signatus num. 5352.

Olim Colbertinus 137, deinde Regius C. 3503. 3.

Foliorum 241 (sed quorum jam desunt fol. 90-113), maj. (0^m,495×0,35), columnis binis, exaratus saec. XIII.

Manifeste exscriptus est codex iste ex eodem exemplari unde cod. 5297 (supra, p. 11 sqq.) et posterior pars (a num. 61°) codicis 5318 (p. 178 sqq.). Itaque rursus, brevitatis gratia, passim ad prioris horum codicum singulares numeros lectorem remitemus.

1° Vita sanctae Brigidae virginis, cujus transitus celebratur kalendis februarii (fol. 1^r-5^v).*

2° Eodem die, passio sancti Ignatii episcopi Antiocheni et martyris (fol. 5^v-9^r).*

3° Epistola sancti Cypriani de Celerino lectore ad plebem, cujus natalis celebratur tertio nonas februarii (fol. 9^r-10^r).

Ut in cod. 5318, 63°.

4° Eodem die, passio sancti Tryphonis (fol. 10^r-13^v).

Ut ibid., 64°.

5° Passio sancti Phileae... (fol. 13^v-17^v). (Cod. 5297, 2°)

6° Passio sanctae Agathae... (fol. 17^v-19^v). (3°)

7° Vita sancti Amandi... (fol. 19^v-23^v). (4°)

8° Suppletio quae addita est... (fol. 23^v-30^r). (5°)

9° Qualiter corpus beati Amandi in locum quo nunc
requiescit fuerit translatum... (fol. 30^r-32^r).

Ut in cod. 5318, 69°.

10° Sermo de elevatione corporis beati Amandi...
(fol. 32^r-34^v). (6°)

11° Vita sancti Vedasti... (fol. 34^v-39^r). (7°)

12° Miracula viri Dei Vedasti... (fol. 39^v-40^v). (8°)

13° De virtutibus sancti Vedasti... (fol. 40^v-43^v). (9°)

14° Gregorius Turonensis [de Antoliano martyre].
(fol. 43^v). (10°)

15° Passio sanctae Dorotheae... (fol. 43^v-46^r). (11°)

16° Vita sancti Severini abbatis... (fol. 46^r-48^v). (12°)

17° Vita sanctae Euphrasiae... (fol. 48^v-55^v). (13°)

18° Confessiones et actus martyrum Saturnini pre-
sbyteri... (fol. 55^v-60^r). (14°)

19° Passio sancti Valentini episcopi... (fol. 60^r-61^r).
(15°)

20° Passio sancti Blasii... (fol. 61^r-63^r). (16°)

21° Passio sanctorum Faustini et Jovitae (fol. 63^r-68^v).
(17°)

22° Passio sanctae Julianae... (fol. 68^v-70^v). (18)

23° Passio sancti Polycronii... (fol. 70^v-72^r). (19°)

24° Vita sancti Silvini episcopi... (fol. 72^r-74^v). (20°)

25° Tractatus de electione sancti Mathiae... (fol. 74^v-
77^v). (21°)

26° De inventione capitis sancti Johannis... (fol. 77^v-
81^r). (22°)

27° Vita sancti Alexandri... (fol. 81^r-89^r). (23°)

28° Vita sanctae Austrebertae... (fol. 89^r-89^v). (24°)

Sed hic (avulsis, ut supra indicavimus, aliquot foliis) mutila desinit in verbis
cujusve apud Deum meriti futura esset addidicit (num. 3 init.); et desunt
nonnullae vitae quae hanc sequebantur in codice.

29° [Vita beati Gregorii papae] (fol. 114^r-119^r). (31°)

30° [Vita altera] beati Gregorii papae (fol. 119^r-182^r).
(32°)

31° Vita sancti Pauli episcopi... (fol. 182^r-189^r). (33°)

32° Passio sancti Longini... (fol. 189^r-190^v). (34°)

33° Vita sanctae Geretrudis... (fol. 190^v-192^r). (35°)

34° Virtutes quas Dominus post obitum illius dignatus est ostendere (fol. 192^r-194^r). (36°)

35° Vita sancti Johannis Penariensis... (fol. 194^r-194^v).
(37°)

36° Vita sancti Caloceri... (fol. 194^v-197^v). (38°)

37° Vita beati Wlfranni Senonum archiepiscopi...
(fol. 197^v-200^v). (39°)

38° Vita sancti Benedicti abbatis, edita a beato Gregorio papa urbis Romae, cujus transitus celebratur xii kalendas aprilis (fol. 200^v-210^v). *

39° Vita sancti Ermenlandi... (fol. 211^r-219^r). (40°)

40° Passio sancti Irenaei episcopi... (fol. 219^r-219^v).
(41°)

41° Vita sancti Joannis eremitae... (fol. 219^v-224^v).
(42°)

42° Vita sancti Eustasii abbatis... (fol. 224^v-227^r). (43°)

43° Vita sancti Johannis Chrisostomi, quae recolitur quinto kalendas februarii (fol. 227^r-238^r). (44°)

Sequuntur (fol. 238^r-239^r) quaedam narratiunculae decerptae ex eadem Vita, sed alio stilo conscriptae.

44° Vita sancti Rigoberti archiepiscopi [Remensis], quae celebratur iii° nonas februarii (fol. 239^r-240^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 4 Jan., tom. I, p. 174-78. Mutila desinit in verbis *adorabat confitebaturque* (num. 13 post med.). Deinde, nonnullis foliis excisis, sequitur folio ultimo

45° [Vita sancti Davidis] (fol. 249^r-249^v).

Pars scilicet Vitae ed., sed alio stilo, *ibid.*, ad d. 1 Mart., tom. I, p. 41-46. Inc. in cod. a fine num. 13.

CCCXXXIII. Codex signatus num. 5353.

Olim Colbertinus 322, deinde Regius C. 3393. 6. a.

Foliorum 182, maj. (0^m, 475×0,34), columnis binis, exaratus saec. XIV.

Fol. 1^r, indici contentorum praefixa est haec nota : *In hoc volumine continentur passionēs et vitae sanctorum a kalendis septembris usque ad kalendas novembris*. Videtur esse pars quarta ejusdem Legendarii cujus primam partem repraesentant codices 3319 et 3341 (cfr. supra, p. 264 init.).

1° Vita sancti Lupi episcopi [Senonensis] et confessoris, kalendis septembris (fol. 1^v-3^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 1 Sept., tom. I, p. 253-64.

2° Quaedam miracula sancti Lupi episcopi et confessoris (fol. 3^v-4^r).

Inedita, ut videtur. Vid. Append.

3° Vita sancti Aegidii abbatis (fol. 4^r-6^v).*

4° Vita beati Justi Lugdunensis episcopi (fol. 6^v-7^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 2 Sept., tom. I, p. 274-76.

5° Passio sancti Marcelli martyris [Cabilon.] (fol. 7^v-8^r).

Ed. *ibid.*, ad d. 4 Sept., p. 196-97.

6° Vita sancti Evurtii episcopi [Aurelianensis] (fol. 8^r-10^v).

Scilicet, ut videtur, antiquior illa, quam secutus Lucifer subdiaconus, alteram magis stilo expolitam concinnavit (cfr. *Act. SS.*, ad d. 7 Sept., tom. III, p. 46, num. 11-12), et hactenus inedita. Vid. Append.

7° Passio sanctae Reginae virginis, item vii idus septembris (fol. 10^v-12^v).

Auctore Theophilo, ed. ap. F. Grignard, *La vie de Sainte Reine d'Alise*, p. 444-52.

8° Eodem die, de paenitentia Theophili (fol. 14^r-17^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 4 Febr., tom. I, p. 483-87.

9° Passio sancti Adriani martyris, vi idus septembris (fol. 17^r-21^v).*

10° Vita sancti Audomari episcopi, v idus septembris (fol. 21^v-24^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 9 Sept., tom. III, p. 402 6.

11° Passio sancti Gorgonii martyris, v^{to} idus septembris (fol. 24^r-25^v).

Ed. *ibid.*, p. 340-42. Praeposita est epistola Milonis Mindensis episcopi, ed. apud Mabillon, *Act. SS. O. S. B.*, saec. III, part. II, p. 204, num. 3.

12° Vita beati Maurilii Andegavensis episcopi, idus septembris (fol. 25^v-29^r).*

Desunt prologus Gregorii Turonensis, index capitulorum et quae sequuntur post cap. 16.

13° Vita sancti Amati abbatis, item idus septembris (fol. 29^r-31^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 13 Sept., tom. IV, p. 103-7.

14° Historica relatio de exaltatione sanctae crucis (fol. 31^v-32^v).*

15° De miraculis iconis * Domini, item xviii kalendas octobris (fol. 32^v-34^r).

* *cod.*
ycone.

Paulo contractior narratione ed. P. G., tom. XXVIII, p. 811-20.

16° Passio sancti Cornelii papae et martyris sociorumque ejus (fol. 34^r-35^r).*

Praefixa est longior haec praefatio :

Cum post adventum dominicae incarnationis fides christianae religionis apostolorum documentis successorumque praedicationibus universo mundo resplenderet et innumerabilium cogeret multitudinem populorum ad fontem salutaris resurrectionis... orta est maxima persecutio christianorum, quae per succedentia tempora sub Decio Caesare non parva illata est Christi nomini contentibus.... Hujus igitur temporibus extitit Cornelius, vir summae sanctitatis, rector Romanae sedis post beatum Petrum apostolum vicesimus, qui successerat beato Fabiano pontifici, vir, ut praefatum est, omni virtute insignis et laude dignissimus, in quantum gloria sublimis, in tantum verecundia humilis, quantum divina dignatione promotus, tantum sua tranquillitate submissus, virtutum pariter et morum omnibus exempla praebens... Cujus secta et conversatio sic profuit ad laudem gloriae ut magisterium disciplinae cunctis benigniter praeberet. In tali namque servo Dominus, in tali quoque martyre gloriatur. Quem ideo Dominus ecclesiae suae praeesse voluit, ut quos auctoritate propriae disputationis Deo filios credendo gigneret, eos quoque martyrii sui exemplo roboraret.

17° Passio sancti Cypriani episcopi et martyris (fol. 35^r-35^v).*

Acta proconsularia, hac praefixa praefatione :

Tempore Valeriani et Galieni, cum gloriosum nomen Christi a gentilibus exosum intentione maxima conaretur auferri et esset persecutio apud urbem Romam, beatissimus Cornelius pontificatum praedictae urbis, summis virtutibus praeditus, tunc regebat; conventusque [a] praeside et diuturnis tormentis afflictus, gladio finivit temporalem vitam, percepturus a Deo sine fine perpetuam. Sed cum hoc odium fuisset etiam in Libycis terminis irrogatum, multi christianorum, malentes transitoriam vitam amittere et illam quae a Deo promissa est adipisci, diversis tormentis afflicti consumebantur. Ferunt etiam tunc a praeside clibanum calcis accensum et in ora illius prunas cum thure exhibitas, et praesidem dixisse christianis: « Eligite ex duobus unum, aut thura super his carbonibus offerre Jovi aut in calcem demergemini. » Tunc trecenti viri, fide armati, se ictu rapidissimo, Christum Dei filium Deum fatentes, injecerunt in ignem; et inter vapores calcis demersos Christus sibi martyres consecravit.

In fine add. Gregorii Turonensis *De gloria martyrum*, cap. 95.

18° Passio sancti Valeriani martyris [Trenorchii] (fol. 37^r-37^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 15 Sept., tom. V, p. 21-22. Praefixus est prologus ed. *ibid.*, p. 22, ann. a.

19° Vita sancti Apri episcopi [Tullensis] (fol. 37^v-39^r).

Ed. *ibid.*, p. 66-69.

20° Vita sancti Bercharii abbatis et martyris (fol. 39^v-44^v).

Auctore Adsone, ed. *ibid.*, ad d. 16 Oct., tom. VII, p. 1010-18.

21° Passio sanctae Euphemiae virginis et martyris (fol. 44^v-47^v).*

22° Passio sanctorum martyrum Luciae et Geminiani, item xvi kalendas octobris (fol. 47^v-50^r).*

23° Passio sancti Lamberti episcopi et martyris (fol. 50^r-53^r).

Auctore Godescalco, ed. *Act. SS.*, ad d. 17 Sept., tom. V, p. 374-81. Desinit in verbis *perire non permittis* (num. 23 fin.).

24° Vita sancti Floscelli martyris (fol. 53^r-55^v).

De qua erudite disseruit v. v. Noget de la Coudre, *Mémoire sur le lieu du martyre et les actes de saint Floxel* (Caen, 1861); adhuc inedita. Eam praeterea reperimus in codicibus signatis num. 16735 (fol. 31^v) et 17006 (fol. 49^r), qui uterque exaratus est saec. XII. Vitam ex hoc triplici codice exhibemus infra in Append.

25° Passio beati Ferreoli martyris, XIII kal. octobris
(fol. 55^v-56^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 18 Sept., tom. V, p. 766-67 (*Altera passio*).

26° Vita sancti Sequani abbatis (fol. 56^r-58^r).

Ed. *ibid.*, ad d. 19 Sept., tom. VI, p. 56-41.

27° Vita beati Goerici confessoris (fol. 58^r-62^r).

Ed. *ibid.*, p. 48-54.

28° Passio sancti Matthaei apostoli et evangelistae
(fol. 62^r-65^v).*

29° Passio sanctorum Mauritii sociorumque ejus (fol.
65^v-69^r).*

Pro epistola dedicatoria et num. 1 legitur in cod. prologus qui incipit : *Gloriosa beatorum martyrum gesta pia quoque et admiranda certamina debita veneratione recolentes, mirabilem in sanctis suis Dominum pariter universi reges terrae et omnes...* (Et post non pauca de situ terrae Aegyptiacae ejusque urbibus,) explicat : *Jam vero, quoniam passiones illorum omnium non uno eodemque tempore vel loco consummatae sunt, ideoque non facile unius stili relatione comprehendi queunt, ad beatissimi ducis eorum Mauricii gloriosum martyrium seu ad ea quae in ducatu illius tunc temporis generaliter gesta sunt, inspirante et cooperante gratia sancti Spiritus, narrationis nostrae ordinem transferre curabimus, quamvis nullius mortalium sermo digne valeat explicare immensa virtutum et gratiarum dona quae Dominus noster Jesus Christus eisdem servis suis dignatus est praerogare.*

In fine, cap. 10 Passionis editae rejectum est post cap. 12 et add. *Miracula eorundem sanctorum*, scilicet a) historia necis S. Sigismundi ; b) miraculum ed. *Cat. Brux.*, tom. II, pp. 67 extr. - 68 med. (*Mulier quaedam filium suum... inter reliqua modulamina vocem* ; c) alterum indicatum *ibid.*, p. 68 med. (*Cum autem Guntramnus...*), ex Gregorii Turonensis lib. *De glor. mart.*, cap. 75 med.

30° Vita sanctae Salabergae abbatissae (fol. 69^r-73^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 22 Sept., tom. VI, p. 521-29.

31° Passio sanctae Theclae virginis (fol. 73^r-75^v).

Inc. *Sub Nerone Romanorum principe Paulus apostolus verbum Dei evangelizando praedicabat Orienti. Cui credidit puella quaedam nobilis virgo, Tecla nomine...*

32° Passio sancti Andochii martyris, VIII kalendas
octobris (fol. 75^v-77^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 24 Sept., tom. VI, p. 675-77.

33° Conversio Justinae virginis et Cypriani martyris
(fol. 77^r-86^v).

Ed. ap. Martene, *Thes. Nov. Anecd.*, tom. III, p. 1621-50.

34° Passio sanctorum martyrum Cosmae et Damiani
(fol. 86^v-89^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 27 Sept., tom. VII, p. 444-47.

35° Revelatio beati Michaelis archangeli [in monte
Gargano] (fol. 89^r-90^r).*

36° Item revelatio sancti Michaelis archangeli in
monte qui dicitur Tumba in occiduis partibus sub
Childeberto rege Francorum facta (fol. 90^r-91^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 29 Sept., tom. VIII, p. 76-78.

36° Vita sancti Hieronymi presbyteri (fol. 91^v-94^v).*

Auctore anonymo. Pauca passim add. aut omm.

37° Vita sancti Remigii episcopi, et confessoris (fol.
94^v-104^v).*

Auctore Hincmaro. Omm. praefatio et numm. 133-38.

38° Passio sancti Piatonis martyris (fol. 104^v-106^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 1 Oct., tom. I, p. 57-58.

39° Passio sancti Leodegarii episcopi et martyris, vi
nonas octobris (fol. 106^r-111^v).

Auctore Frulando, ed. ope hujus cod. apud Pitra, *Vie de S. Léger*, p. 525-53.

40° Sermo de miraculis sancti Leodegarii martyris
(fol. 111^v-113^v).

Ed. *ibid.*, p. 535-68.

41° Vita sancti Apollinaris episcopi [Valentiae in
Gallia] (fol. 113^v-115^r).

Auctore forsan Eladio diacono, ed. *Act. SS.*, ad d. 5 Oct., tom. III, p. 58-62.

42° Passio sanctae Fidis virginis et martyris (fol.
115^r-116^v).*

Omm. num. 1.

43° Passio sanctorum martyrum Sergii et Bacchi (fol.
116^v-120^v).*

Stilo aliquantulum diverso.

44° Vita sanctae Pelagiae [paenitentis] (fol. 120^v-
123^r).

Auctore Jacobo diacono, ed. *ibid.*, ad d. 8 Oct., tom. IV, p. 264-66.

- 45° Passio sanctae Reparatae virginis (fol. 123^r-123^v).
Ed. *ibid.*, p. 39-40.
- 46° Passio sanctae Benedictae virginis (fol. 123^v-125^v).
d. *ibid.*, p. 219-22.
- 47° Passio sancti Domnini martyris (fol. 125^v-126^v).
Ed. *ibid.*, ad d. 9 Oct., p. 991-92.
- 48° Passio beatorum martyrum Dionysii, Rustici et Eleutherii (fol. 126^v-134^v).*
- Auctore Hilduino.
- 49° Vita sancti Venantii abbatis (fol. 134^v-135^v).
Auctore Gregorio Turonensi, ed. *Act. SS.*, ad d. 13 Oct., tom. VI, p. 219-21.
- 50° Passio sanctorum Fausti, Januarii et Martialis (fol. 135^v-136^r).
Ed. *ibid.*, p. 193-94.
- 51° Vita sancti Geraldi confessoris (fol. 136^r-136^v).
Fragmentum Vitae editae infra (Append. ad cod. 5365). Desinit in verbis *temptatione superius memorata non est au...* Om. prologus.
- 52° [Viſa sancti Basoli] (fol. 145^r-146^r).
Auctore Adsonē, ed. ap. Mabillon, *Act. SS. O. S. B.*, saec. II, p. 67-75. *Acephala* incipit a verbis *opinio coepisset* (num. 19 in.).
- 53° Vita sancti Magnobodi episcopi et confessoris, septimo decimo kalendas novembris (fol. 146^r-150^v).
Ed. *Act. SS.*, ad d. 16 Oct., tom. VII, p. 940-49.
- 54° Sermo de sancto Luca evangelista (fol. 150^v-152^r).
Homilia Pauli Diaconi, ed. P. L., tom. XCV, p. 1530-35.
- 55° Passio sanctorum martyrum Servandi et Germani (fol. 152^r-153^r).
Ed. *Act. SS.*, ad d. 23 Oct., tom. X, p. 28-30.
- 56° Vita sancti Martini Vertavensis abbatis (fol. 153^r-154^r).
Ed. ap. Mabillon, *Act. SS. O. S. B.*, saec. I, p. 371-74.
- 57° Passio sanctorum martyrum Crispini et Crispiniani, viii kalendas novembris (fol. 154^r-155^r).*

58° Vita sancti Frontonis episcopi, item VIII kalendas novembris (fol. 155^r-157^r).

Ed. ap. Bosquet, *Eccl. Gall. hist.*, part. II, p. 5-13.

59° Passio sanctorum apostolorum Simonis et Judae (fol. 157^r-159^v).*

60° Vita sancti Faronis episcopi, quinto kalendas octobris (fol. 159^v-162^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 28 Oct., tom. XII, p. 609-16.

61° Passio sancti Quintini martyris, pridie kalendas novembris (fol. 162^r-164^v).

Ed. *ibid.*, ad d. 31 Oct., tom. XIII, p. 787-92, num. 1-10.

62° Inventio corporis ejusdem (fol. 164^v-165^r).

Ed. *ibid.*, p. 783-86, num. 14-19.

63° Sermo in natale sancti Quintini (fol. 165^r-165^v).

De quo *ibid.*, p. 777, num. 164-166.

64° Passio sancti Benigni martyris, item kalendas novembris (fol. 167^v-171^v).

Ed. ope hujus cod. *Act. SS.*, ad d. 1 Nov., tom. I, p. 163-73.

65° Miracula ejusdem martyris (fol. 171^v-174^v).

Ed. ope hujus cod. *ibid.*, p. 173-79.

66° Passio sancti Caesarii martyris (fol. 174^v-175^v).

Ed. *ibid.*, p. 106-17.

67° Vita sancti Marcelli Parisiorum episcopi, item kalendas novembris (fol. 175^v-177^r).

Ed. ope hujus cod. *ibid.*, p. 262-66.

68° Passio sanctae Mariae virginis et martyris, item kalendas novembris (fol. 177^r-178^v).

Ed. ope hujus cod. *ibid.*, p. 201-6.

69° Vita sancti Vigoris episcopi, item kalendas novembris (fol. 178^v-180^r).

Ed. ope hujus cod. *ibid.*, p. 297-305; cfr. p. 287, num. 2.

70° Passio sancti Quintini martyris [Turonensis] (fol. 180^r-181^r).

Ex qua desumptae videntur lectiones ed. *Act. SS.*, ad d. 4 Oct., tom. II, p. 407, num. 3-5. Adhuc inedita. Vid. Append.

71° Vita sancti Pardulphi confessoris (fol. 181^r-182^v).

Stilo diversa a Vita ed. Act. SS., ad d. 6 Oct., tom. III, p. 433-38.

Inc. *Beatus Pardulphus territorio Lemovicensis urbis extitit oriundus, ex vico cui vocabulum est Serredinnus, parentibus agrorum cultoribus, ingenuis tamen. Qui dum puerilem duceret vitam, mitissimus ac modestus cum summa reverentia prae ceteris adolescentibus videbatur....*

Appendix ad cod. 5353.

MIRACULA S. LUPI EPISCOPI SENONENSIS (Cfr. supra, p. 304, 2°).

Quaedam miracula sancti Lupi episcopi et confessoris.

1. Anno ab incarnatione Domini millesimo centesimo secundo, cum plebs Senonica nimiae siccitatis intemperie perurgeretur nec in regione eadem aliqua
 5 spes pluviae vel alicujus irrigui humoris haberetur, ex more priorum patrum, suadente domno Richerio archiepiscopo, clerici cum monachis multa sanctorum corpora de suis ad alienas ecclesias detulerunt. Sed nec tunc, Domino sic disponente, aliquas pluviarum guttas sentire promeruerunt. Tandem vero salubri reperto consilio, omnes in unam convenere sententiam, ut beatissimi Lupi sacra-
 10 tissimum corpus de basilica Sanctae Columbae, in qua adhuc Deo jubente requiescit, ad ecclesiam Sancti Stephani, in qua antistes ordinatus fuerat, cum magna reverentia deferretur, triduo prius ab omnibus peracto jejunio. Quod domnus Arnulfus, abbas Sanctae Columbae, cum suis monachis post innumeras atque multiplices preces vix concessit, prius tamen securissima reportandi securitate
 15 suscepta. Timebat namque ne vel gloriosissimus confessor, culpas monachorum ultra non sustinens, in ecclesia majoris auctoritatis remaneret, vel ne plebs Senonica sacratissimi corporis pignus, tum amore tum invidia, pia, ut ita dicam, impietate, retineret. Mense ergo julio, primae septimanae feria sexta, hora diei quasi tertia, collectis civitatis ac totius suburbii processionibus, alii cum corpore
 20 sancto ad civitatem veniunt, alii obviam currunt. Cum autem portae civitatis, quae dicitur Sancti Desiderii, beati Lupi corpus accessisset, aer repente ex calido frigidus, ex sereno nubilus atque ex sicco fit humidus. Utque plenius dicam, qui in processione aderant, pluviarum inundantiam ferre non valentes, alii domos intrant, alii cum corpore sancto ad ecclesiam beati Stephani confugiunt. Sicque
 25 aquis subitis atque caelestibus tellure Senonica recreata, creatori Deo atque beatissimo Lupo gratias referunt. O mira Dei virtus, mira et ineffabilis omnipotentia! Qui enim quondam super apostolos hora diei tertia consolatorem Spiritum in specie ignis emisit, nunc super apostolorum filios eadem hora vivificatricis aquae consolationem misericorditer effudit.

2. Cum autem beati Lupi corpus ecclesiam beati Stephani intraret, et ejusdem praecentor ecclesiae *O venerandum antistitem* inciperet, contractus quidam, qui fere per septem annorum spatium custodibus ipsius ecclesiae subservierat, de loco in quo jacebat sanus surrexit, atque videntibus multis ad feretrum currens, manu beatissimi Lupi propria se erectum proclamavit. Quod videns archie- 5 piscopus, *Te Deum laudamus* incepit, quia divina virtus pro meritis beatissimi Lupi geminato miraculo plebem Senonicam laetificavit, praestante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat per omnia saecula saeculorum. Amen.

3. Cum autem quidam religiosus sacerdos apud Cersiacum, non longe a Jovi- 10 niaco castro, in quadam beati Lupi ecclesia Domino deserviret, nec aliquid reliquiarum sacratissimi corporis vel vestimentorum ejus haberet, pia religione motus, domnum abbatem Sanctae Columbae adiit atque parum de sepulcro sancti confessoris ab eo postulavit. Cujus fidem abbas intuens, quod petebat concessit; sicque praedictus sacerdos parvissimum sepulcri lapillum ad praenominatam 15 villam laetus portavit. Dumque aurum et argentum, in quo lapillum illum poneret, praepararet, ignis subitus totam paene villam cum ecclesia consumpsit; sed tamen arca sacerdotis, in qua lapillus ille cum libris et vestimentis positus fuerat, per beati confessoris merita a laesione ignis penitus incorrupta remansit. Amen. 20

VITA S. EVURTII EPISCOPI AURELIANENSIS (Cfr. supra, p. 304, 6°).

Incipit vita sancti Evurtii episcopi.

1. In illo tempore, post discessum beati Dissiniani episcopi, orta est in clero et populo Aurelianensi de episcopatu dissensio, dum pars populi unum vellet eligere et reliqua multitudo alterum postularet. Non parvae ex hoc colluctationes 25 et dissensiones, etiam et bella civilia, duobus continue annis in civitate Aurelianensi surrexerunt. Unde necesse fuit ut ab imperatore Constantino Porphyrius patricius Aurelianus dirigeretur, qui et tumultum populi, qui excitatus fuerat, virtute reprimeret, et collectis in unum episcopis provincialibus, communi consilio inito, etiam populi sedata seditione, eligerent qui digne in ea urbe posset superin- 30 spector constitui. Sed cum jam episcopi Aurelianus conjuncti fuissent et viderent in populo, diabolo instigante, tantam discordiam generatam, altiori consilio decreverunt ut triduo rogationes celebrarentur et Domino supplicarent ut ipse ostenderet quem ad populum suum regendum missurus esset.

2. Et cum ipsae letaniae indictae fuissent, et omnis populus vel universa nobi- 35 litas ibidem conjuncti fuissent, nutu Dei beatus Evurtius, subdiaconus Romanae ecclesiae, dum ad requirendos suos captivos, hoc est germanum et germanam suam, Eumorphium et Cassiam, qui a barbaris ab Italia anteacto tempore fuerant sublatis, a Roma egressus in partes Galliae properasset, ut supra dixi, Aurelianus

lie secunda ipsius rogationis advenit et cum uno pauperculo, ostiario ecclesiae pius, mansionem habuit; qui eum juxta suae paupertatis possibilitatem cum omni affectu recipiens hospitium et humanitatem large praebuit, hospiti pedes lavit et omnia cum caritate juxta praeceptum evangelicum circa ipsum impendit. Qui cum sollicitudine etiam hospitis totam civitatem perlustrasset et nihil indicii invenisset, inantea tristis et maestus, ad ipsos requirendos properare maturius decrevit.

3. Et cum eum satagentem ad carpendum iter hospes conspiceret, dicit ei: *Benedicite, frater. Credo quod compertum habeas qualis dissensio in hac urbe de episcopatu versatur. Pro qua re Porphyrius patricius, ab imperatore directus, episcopos et proceres et cunctum populum in civitate ista congregavit, ut Dominus decernat qui pontifex esse debeat. Et quia tertio dies est hodie, in qua divina pietas manifestabit, ut speramus, qui efficiatur episcopus, ideo suadeo tibi ut hodie nobiscum moreris. Quia iter quo properare disponis prolixius est, forsitan perscrutandus eris ab aliquibus, quid his diebus hic revelante Domino actum fuerit, aut quam virtutem Dominus ostendere jubeat; ut cum per te omnia cognoveris, negram ex hoc rationem pandere possis*. Tunc ille, accepto salubri consilio et Deo inspirante prologo, moras sibi indixit. Post paululum signi tactu ad certam in ecclesiam cum hospite ingressus, post regias ecclesiae fores pariter cum reliquis ostiariis in una ecclesiae parte steterunt.

* cod.
possit.

4. Et cum jussione episcoporum januae obseratae fuissent ecclesiae, et tam ipsi episcopi quam omnis populus, in pavimento prostrati, auxilium cum lacrimis impetrarent divinum, ut et populus ab haesitatione liberaretur et misericordia Domini declararet qui digne ex his tribus qui petebantur posset pontifex consecrari, tum subito nutu Dei per dispensationem ejus columba splendidissima et haec sicut nix, ingressa per fenestram ecclesiae, coepit super cunctum populum episcopos qui in ipsa ecclesia congregati erant ab altario usque ad ima ecclesiae aspiciens pervolare. Et cum eam populus volentem conspiceret, plus attentius magis cum lacrimis orare coeperunt, quia videbant eam columbam ad Dei dispensationem fuisse transmissam. Et post paululum convertens se columba ipsa ad ostium ecclesiae, super caput beati Evurtii descendit. Et pavefactus vel dolore percussus Dei servus Evurtius, coepit eam a se repellere; illa tamen amplius infestiusque circa ipsum circumvolabat, et cum paululum manus suas in nubes Dei deponeret, super caput ipsius descendebat. Et cum eam sacerdotes omnes sedentem super caput illius cernerent, et viderent eum ipsam a se repellentem et illam amplius infestantem, continuo sublata ab oculis ipsorum in caelum: per fenestram qua ingressa fuerat, velociter columba ipsa spiritalis regressa est.

5. Deinde rumor esse coepit in populo, perscrutantibus episcopis quis ille esset. Ab aliquibus dictum est quod super caput ostiarii eam sedentem vidissent. Inde convertentes se sacerdotes ad altarium, proni in terram cum lacrimis

Dominum deprecati sunt ut iterum manifestaretur virtus et potentia sua. Illis orantibus, post paululum regressa est columba ipsa per fenestram unde prius egressa fuerat, et iterum per totam ecclesiam pervolare coepit; et cum eam populus cum grandi metu et profusis lacrimis volantem et respicientem super se conspiceret, ecce subito celeri cursu veloci volatu super caput viri Dei Evurtii 5 se iniecit. Ille tamen tremens et metuens tantum miraculum, coepit eam, sicut et prius, a se repellere. Et cum eam a se repulisset et coram omni populo itinere quo venerat regressa fuisset, major murmur coepit esse in populo, quis esset ille super cuius caput tale signum ostenderetur. Praeceperunt igitur reverentissimi 10 episcopi, ut persona illa super cuius caput columba resederat ad altarium promoveretur, ut diligentius inquirerent quis esset aut unde ibidem advenisset. Et cum praesentatus fuisset, ipsis tandem discutientibus exposuit illis omnem generationem suam et locum, et pro qua necessitate in partes Galliae advenisset, et quod subdiaconus esset Romanae ecclesiae non negavit.

6. Sed cum illi et omnis populus manifeste cognovissent eum nutu Dei et ora- 15 tione sanctorum Petri et Pauli apostolorum a Roma fuisse directum, praeeceperunt ut caput sub altario mitteret et particeps fieret orationis eorum. Illi vero iterum prostrati in terram, adoraverunt Deum caeli, dicentes: *Domine Deus omnipotens, qui non deseris sperantes in te, si tuae voluntatis est ut iste subdiaconus huic ecclesiae praeponatur, tertio insigni mysterio hoc pie- 20 tas tua ostendere dignetur.* Orabat in ipsa ecclesia eo tempore Severinus, episcopus ecclesiae Senonicae, cum quo reverentissimus Pronicius, episcopus Meldensis ecclesiae, erat conjunctus. Advenerat cum ipsis Sollemnis, episcopus ecclesiae Carnotinae. A civitate Parisiorum Marcellus episcopus venerat. Inter quos Valerius episcopus ecclesiae Autricae et Camelianus episcopus Trecassinae 25 civitatis. Orantibus illis, ecce subito columba illa, septies clarior quam prius apparuerat, tertio in ecclesia, volatu diutissime totam ecclesiam peragrans, beatum Evurtium ubi esset requirebat. Licet Spiritum sanctum latere non poterat ubi sanctus Evurtius esset, tamen, quia sub altario accubabat, tamdiu columba ipsa pervolavit quoadusque sanctus Evurtius exurgeret; sed istud in mysterio agebatur. 30 Et cum viderent eam diutissime in aera volantem atque radiantem ita ut etiam prae tanto splendore vix eam inspicere possent, dixerunt venerabiles sacerdotes ad invicem: *Introducamus istos duos quos populus divisus episcopos postulabat; intromittamus etiam et istum benedictum subdiaconem, et videamus quem ex ipsis jubeat Dominus ordinari.* 35

7. Et cum eos inter se posuissent et illi starent in circuitu, atque omnis populus pronus in terra precaretur ut perficeretur opus Dei, ecce subito columba illa celeri cursu coram omni congregatione circumvolans, capita eorum per quos et pro quibus facta fuerat dissensio in populo praetermittens, super caput beati Evurtii vice tertia descendit, et quasi una hora super eum sedentem cunctus 40 populus mirabatur. Tunc omnes unanimiter uno corde, uno ore, una voce tam populus quam nobilitas universa, clamare coeperunt quod sanctus Evurtius a

Deo transmissus fuisset, et quem sanctus Petrus et Paulus ad illuminandas Gallias vel occidentis partes direxerant, dignus esset episcopus. Post haec indicto silentio, reverentissimi episcopi verbum faciunt ad populum, dicentes : *Dilectissimi filii, vosque, venerabiles fratres et consacerdotes nostri, vidistis in hac*
5 *die a Deo ostensum mysterium, et hominem hunc perspicitis manifestissime a Deo in civitate ista ad vos fuisse destinatum. Quid vestra nobilitas et consensus juxta voluntatem divinam decernat vestris volumus cognoscere verbis.* Tunc subito omnis populus, qui diabolo instigante fuerat disjunctus, factus est divina dispensatione unitus, et magis ac magis clamare coeperunt :
10 *Quia orationibus vestris populus iste ad concordiam rediit, et famulum suum beatum Evurtium in urbe hac exhibuit Dei pietas, petimus ergo sanctimoniam vestram ut celeriter consecretur et pontifex dignus huic civitati efficiatur, et sit nobis pastor omni tempore, ut pascat gregem dominicum eloquiis spiritualibus, et ministret pabulum sempiternum*
5 *verbi dominici.* Deinde auxiliante Domino itur ad basilicam Sancti Marci evangelistae, quae tunc in majori veneratione in loco illo habebatur ; ubi et ipse sanctus subito perducitur, et exinde cum hymnis et laudibus diversis ordinibus conclamantium in civitate Aurelianorum adducitur, ibique auxiliante Domino cum magno gaudio ab episcopis consecratur. Qui accepto episcopatu, quantus aut qua-
10 lis in officio Dei fuerit et amore divino promptissimus, miracula, quae per ipsum operatus est Christus, declararunt.

8. Factum est post annum ordinationis suae ut instigante diabolo civitas igne fuisset succensa. Et cum omnes populi ad sanctum Evurtium vociferantes et timentes venissent, precabantur ut suis orationibus tam illi quam civitas a periculo ignis liberarentur. Ille vero celeri cursu in ecclesia, quae eo tempore parvissimo ambitu cingebatur, se in orationem prosternit. Et cum obtinuisset quod devotissime Dominum deprecabatur, populum adhortatus est ut Domino voverent, qui eos liberaverat, quod ecclesiam in majori spatio ampliarent. Tunc populi gaudenter praeceptum sacerdotis acceperunt, voveruntque ut, quia eos Dominus
5 liberaverat, continuo de reparatione ipsius ecclesiae attentissime cogitarent. Sic postea omnes unanimiter, juxta suam unusquisque possibilitatem, quae necessaria erant paraverunt.

9. Et cum omnia fuissent ordinata, sanctus sacerdos propriis manibus fossorio arrepto fundamenta aperire coepit ecclesiae. Et cum tribus fere pedibus jam
35 fodisset, repperit ollam clausam atque bituminatam, in qua etiam modium solidorum invenit, qui solidi historiam Neronis imperatoris designabant. Quos cum invenisset, praecepit evocari ad se archidiaconem suum, Mansuetum nomine, dixitque ei : *Accipe, fili carissime, hanc pecuniam quae inventa est, et perge Romam festinanter, et defer eam Constantino imperatori, quia*
40 *non expedit nobis publice, cum etiam historiam imperialem contineat, propriis usibus revocari.* Tunc Mansuetus archidiaconus pontificis sui praeceptum curat festinanter implere. Et cum Romam pervenisset, et se obtutibus

imperatoris praesentasset, detulit pecuniam quam portaverat et obtulit imperatori; prius tamen salutationem pontificis indicat. Deinde per ordinem omnia refert, qualiter et ipse episcopus a Roma Aurelianis ordinatione Dei advenerit, et qualiter columbam in Dei benedictionem acceperit, et quomodo de ampliando ecclesiae spatio tractaverit, et qualiter pecunia ipsa in fundamento ecclesiae inventa fuerit. Et cum haec imperator audisset, retulit senatoribus civitatis diffamanda in populo. Et in tantam admirationem in universo palatio vel civitate Romana haec fama divulgata est ut omnes admirantes dicerent : *Gloria in excelsis Deo et in terra pax hominibus bonae voluntatis, et sit nomen Domini benedictum in saecula, qui famulis suis sperantibus in se semper praesto est, et peregrinis in omni loco praestat auxilium.*

10. Sequenti die jussit ad se imperator evocari Mansuetum archidiaconem, et ait illi : *Pande nobis, benedictae, quam spatioso ambitu episcopus tuus ecclesiam quam dixisti fundare disposuit.* Et ille respondens ait : *Juxta paupertatem et possibilitatem suam, parvulam ecclesiolam ipsum inchoare cognoscite; quia sciat gloria imperii vestri quod non est ecclesiae facultas qualiter possit in majori cursu perducere.* Tunc imperator jussit ad se evocari Anatholium praefectum, cui dixit : *In quantum serenitas nostra compertum habet, non modicus est Aurelianorum populus, etiam et divinitate propitia numerus christianorum cotidie augmentatur, quos parva festis diebus ad audienda mysteria divina ecclesia non recipit. Unde praecipimus tibi ut solidos, quos archidiaconus Mansuetus detulit, reportet episcopo suo, et ex aerario publico tantum et aliud tantum adde; simulque et sacra accipiat decreta nostra, ut omnis populus christianus, qui in Aurelianensi territorio consistunt, sint tribus annis a tributo publico absoluti, et auxilium pontifici tribuant, qualiter ipsa grandi ambitu et majori cultu juxta dispositionem nostram efficiatur. Et quia per lignum crucis Christi tam nostrum imperium quam universus mundus vel respublica salvatur, jubemus ut in modum crucis ecclesia ipsa aedificetur, et tria ibidem consecrentur altaria. In qua ecclesia mediano altario reliquias ligni salutaris et sanctae crucis recondi praecipimus, ut, dum ipsum lignum ibi a christianis assidue veneratur, pro nostri imperii stabilitate suffragia divina a ministris vel sacerdotibus flagitentur. Accipiat etiam et omne ministerium ex auro mundissimo quod in cultu divino offerri oportet, hoc est patenas septem itidemque calices septem. In quibus dum in ministerio divino corpus Christi et sanguis offertur, nostri faciant memoriam omni tempore sacerdotes. Habeat spatia ipsa ecclesia, hoc est longitudinem cubitorum centum septuaginta septem, latitudinem vero triginta et tres. Excusantur a latere dextro arcus tres et a latere sinistro itidemque alii tres, ut per eorum foramina una esse disposita videatur ecclesia. Habeat pars dextra crucis longitudinem cubitis triginta quattuor; pars vero sinistra crucis,*

juacta mensuram dextrae partis, habeat totidem cubitos. Post haec accepta pecunia archidiaconus tripliciter, sacris etiam imperatoris decretis ministerio divino vel mensura ecclesiae, cum gaudio iter quo venerat revertitur.

11. Operae pretium est memorare quaedam de germano domni Evurtii Eumorphio
 5 vel germana ipsius Cassia, qui ante annos quadraginta captivati fuerant, quae eis divina praestiterit pietas. Cum die quadam episcopus Suessionicae civitatis causa orationis ad sanctorum Crispini et Crispiniani martyrum tumulos venisset, intuens viram et mulierem cultu religioso indutos, ad praeclarorum martyrum sepulera cum lacrimis orantes et dicentes : *Sancti ac venerabiles martyres, praestate*
 10 *nobis, ut ante diem obitus nostri videre mereamur propriis oculis nostris dulcissimum germanum nostrum Evurtium subdiaconem,* illos diligenter discutiens, perscrutatus est quis ille esset Evurtius quem desiderabant videre. At illi per ordinem exposuerunt ei qualiter de Roma a barbaris captivati fuissent, et qualiter in servitium cujusdam veteranae mulieris, nomine Julianae, retinebantur
 15 captivi. Quos cum opitulatione sanctorum in civitate Suessionica reperisset, beatorum martyrum Crispini et Crispiniani reliquias collocavit illic in sinistro latere, in tertio altario apostolorum reliquias Petri et Pauli, et multorum aliorum sanctorum ibidem reliquias collocavit, ubi postea praestante Domino multas virtutes scimus operatas esse. Quale autem mysterium in die dedicationis illius
 20 ecclesiae potentia divina ostenderit praetermittendum non putavi.

12. Factum est autem cum sancto Evurtio reliqui episcopi, pro eo quod aetate et ordine senior esset et sanctitate polleret, supplicassent ut medianum ecclesiae altarium ipse sanctificaret, et missas ipse diceret, licet invitus, tamen pro humilitate quod injunxerant oboedienter implevit. Coepta ergo missa, lecta per ordinem
 5 lectione, consecrato altario, cum ad celebranda mysteria ventum fuisset, mos erat episcopis ut, cum missa celebraretur, et diceret : *Accepit panem et benedixit,* oblata vel calix in sublimi offerretur ab ipsis in caelesti benedictione. Et dum ipsam oblatam vel calicem, ut dixi, Evurtius manibus suis accepisset et in sublimi elevasset, visa est super altario a fidelibus manus Domini, hoc est a
 10 medio brachio cum palma et digitis, crucem super ipsa sancta sacrificia faciens et ter ipsum corpus Domini et sanguinem benedicens ; et donec missa fuit expleta, manus ipsa super caput ipsius episcopi in aere visa est, et tanta in nube claritas caput ipsius circumdederat ut ab his qui haec videre meruerunt putaretur quod radius solis caput ipsius circumdedisset. Post transacta autem mysteria dicit
 15 sanctus Evurtius episcopis qui aderant : *Conjuro vos, fratres mei, per Dominum ut mihi non neget caritas vestra, si aliquid novi, cum celebrata fuerunt mysteria, videritis.* Qui sub testificatione divini nominis protestati sunt se nihil amplius quam confractionem dominici corporis in altario vidisse. Deinde dixit presbyteris ; utique et ipsi similiter negaverunt se nihil amplius vidisse. Post haec
 20 discutiuntur levitae ; et ipsi similiter negaverunt. Cum ad subdiaconos ventum esset, unus tantum ex his, nomine Baldelius, qui ministeria officii sui ea die impleverat, non negavit se manum Domini super caput domni Evurtii vidisse,

dicens : *Cum ante paululum ab altario oblatam vel calicem sublevasti et ad benedicendum obtulisti, vidi a nube caput tuum circumdatum et prae claritate faciem tuam videre non poteram. Vidi et huiusmodi miraculum.* Dicit ei episcopus : *Quod miraculum vidisti?* Tunc extendit manum suam subdiaconus, ut assimilaret quod viderat, et dixit : *A medio brachio cum palma et digitis a nebula quae erat super altario vidi manum super id quod a vobis offerebatur et super caput vestrum crucem facientem.* Tunc sanctus Evurtius, inclinans se coram omni populo ad eum, ait illi : *Vere, fili, quia eam visionem, quam mihi hodie Dominus meus demonstrare dignatus est, vidisti, benedictus es, quia magnum miraculum tibi Dominus ostendit.* Et ait : *Vidi digitos pulcherrimos, et medietas brachii quasi lapillis et auro purissimo et diversis lapidibus pretiosis videbatur esse vestita, et nebula densissima desuper conspiciebatur, ex qua manus tantum ipsa radiabat.* Populus autem, qui nebulam super altario respiciebat, non intellegentes nec videntes mysteria quae fiebant, aestimabant invicem quod fumus ex cereis vel lucernis, qui ad ecclesiae luminaria fuerant praeparata, procederet, et ex ipsis esset nebula quam videbant. Post haec episcopus verbum facit in populo : si et ipsi aliquod mysterium vidissent. Ex quibus unus tantum paenitens, nomine Eleusinus, et sanctimonialis, nomine Praecopia, se huiusmodi visionem, quam subdiaconus viderat, professi sunt vidisse. Quos idemque vir reverentissimus Evurtius coram omni populo adoravit, et dixit illis : *Orate pro me, benedicti, quia benedicti estis a Deo, qui tale miraculum meruistis cernere.*

13. Inter alia siquidem operum suorum insignia basilicam in honore beatorum martyrum Nazarii, Protasii, Gervasii et Celsi pueri in oppido Aurelianensi constituerat : ubi etiam et sepulturam sibi paraverat... (1)

14. Et quia infestator inimicus, qui semper bonis actibus contrarius est, cotidie insidias tendit, qualiter homines ad peccatum pertrahat, excitavit, tam inter clericum quam inter populum, non parvam dissensionem, dum alii oboedientes vellent praeceptis parere sancti Evurtii episcopi, et alii dicerent quod propter nimiam simplicitatem vir Dei Anianus non posset esse episcopus. Praeterea clerici, presbyteri, vel reliqui, quos jam memoravimus, potentes, dum unusquisque se episcopum fieri cupiebat, rumore maximum in populo excitaverunt. Et cum hanc dissensionem clericorum vel discordiam populi sanctus Evurtius cognovisset, iterum convocans ad se clericum vel populum, dixit eis : *Dilectissimi fratres et filii, cognovi inter vos ortam fuisse dissensionem, pro eo quod, ministrante adversario, non velitis meis parere praeceptis. Nunc ergo peto caritatem vestram ut noctem hanc unanimiter in ecclesia pariter celebremus et divinam clementiam exoremus, ut ipse praecipiat qui eccle-*

(1) Quaedam hoc loco a librario praetermissa sunt, quorum summam facile supplere licet ope Vitae prolixioris (*Act. SS.*, ad d. 7 Sept., tom. III, p. 57, numm. 16, 17).

*siam regendam et populum gubernandum post me excipiat. Et quia tres sunt de quibus intenditis, tres fiant indiculi, qui nomina eorum contineant; et super altario Domini, ubi est lignum sanctae crucis, mittantur, et vocetur puer innocens, et ipse indiculos aperiat. Adhibeantur
5 etiam psalterium et evangelia, ut in hoc Dominus declarare dignetur quem jubeat de his tribus eligere.*

15. Factum est sicut praeceperat. Vigiliis transactis et celebratis missis, exhibetur puerulus fere annorum trium, rudis et sine litteris. Et cum illi fuisset indicatum ut unum ex indiculis de altario acciperet, accepit illum in quo erat
10 scriptum nomen Aniani. Et cum ipsum aperisset, misit in eum Dominus Spiritum suum sanctum; et quemadmodum in subversione Jerusalem pusio locutus est, ter prophetare coepit, dicens: *Anianum, Anianum, Anianum episcopum*. Tunc populus omnisque clerus, nimio terrore percussi, videntes mysterium quod per parvulum Dominus declaraverat, prostraverunt se ad pedes sancti viri,
15 dicentes: *Sicut Domino et tibi placitum est, sic fiat voluntas Domini in saecula saeculorum*. Et cum omnes respondissent *Amen*, dicit iterum sanctus Evurtius: *Respiciatur psalterium et evangelia, quae sunt super altario, et videamus utrum concordet responsum divinum cum verbis hujus infantis*. Aperto itaque psalterio, repertus est locus ubi erat scriptum: *Beatus
20 quem elegisti et assumpsisti, Domine, habitabit in tabernaculis tuis*. Simili modo, apertis sanctis evangeliiis, lectum est ubi dicit: *Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, et portae inferi non praevallebunt adversus eam*. Et hoc cum universi qui aderant vidissent, iterum atque iterum clamare coeperunt: *Nunc scimus quia electio haec est a Deo;
25 et ideo rogamus ut ipse sit pontifex quem Christus praedestinavit et quem tu, beatissime pater, elegisti*. Deinde sanctus Evurtius, magno gaudio repletus, valedicens cunctis et commendans beato Aniano clerum et populum, consignavit ei ecclesiam et instruxit eum qualiter ipsam ecclesiam gubernare et regere deberet. Completaque oratione, in cellulam suam hilaris ingreditur.
30 16. Deinde coepit aggravari febribus; quem divina potentia in die qua praedixerat in beatitudinem suam recepit. Obiit ergo beatus Evurtius sub die septimo idus septembris, et sepultus in conspectu civitatis ad orientem. Sepelivit autem eum vir Praefectorius in Dei amore permanens ibidem inter sanctos et electos pontifices. Ad cujus sepulcrum fides petentium multa saepe obtinet beneficia virtutum, praestante Domino nostro Jesu Christo, qui vivit et regnat in caelesti gloria cum Patre et Spiritu paraclito in saecula saeculorum. Amen.

PASSIO S. FLOSCELLI (Cfr. supra, p. 306, 24°) (1).

Incipit vita beati Floscelli martyris.

1. Passionem beati Floscelli pueri, qui tempore Antonini caesaris et Maximiani (2) publice praesentium sub praeside Valeriano pro fide Christi certans pati promeruit, dignum duximus memoriae commendare, ut videntes divini muneris 5 fulgentia pro ejus honore miracula non solum laetifcet suorum intercessionis oraculorum magnitudo, verum etiam certamen ejus per omne terrarum spatium audientes, haec largienti gratulando gratiae interminabilis in fide corroboret celsitudo. Semper enim hostis antiquus contra sanctam fidei religionem satellites ac ministros exporrigere conatus est; inter quos praefatus praeses Valerianus una 10 cum sodalibus suis in crucifixum credentes non destitit atrociter vexare, arguens ne eum amplius molirentur adorare. Suscitaverunt ergo multiplicia malorum maleficia, quae sanctus Gregorius quondam destruxerat, et immolabant die ac nocte idolis daemoniorum, et ea non cessabant semper adorare*, hoc est idolum Apollinis et Dianae, Herculis quoque ac Neptuni sive Minervae, quae prorsus ado- 15 rabat Caesar Antoninus cum suis omnibus consulibus.

* adorari
2, 3.

2. Convocavit itaque Caesar triginta et tres pueros, ut invocarent vocibus idola multiplicia et relinquerent in ecclesia crucifixum. Tunc praecurrens beatissimus Floscellus, congregatis omnibus viris ecclesiasticis et plebe cum ministris, dixit: *Carissimi fratres, fortes viri, fide Domini nostri Jesu Christi armati, stemus adversus hostem nostrum, et non timeamus martyrium. Memores enim esse debemus verbi veritatis, quae dixit: « Nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere, sed potius eum timete qui potest animam et corpus perdere in gehennam. » Et iterum: « Omnis qui confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego 25 eum coram patre meo qui est in caelis. » Hic enim qui nobis talia repro- misit non solum injurias innumerabiles sustinuit, verum etiam opprobriis atque illusionibus fatigatus, fidei pro nobis in cruce non distulit, morte quoque superata nos omnes a periculis salvans, aeternales ad caelos, unde expertes olim fueramus, ascendendo revexit*. Nolite ergo 30 timere: ite et adorete fiducialiter Patrem in caelis aeternum et Filium ejus Jesum Christum salvatorem mundi, qui pro nobis mori voluit, Spiritum sanctum quoque* ab utroque procedentem, advocatum nostrum, in unitate scilicet deitatis et trinitate coequalium personarum; adorete eum qui ante tempora trinus unusque et in omnia dignoscitur absque 35 meta regnare per saecula.*

* revixit 2.

* (s. q.) q. s.
2, 3.

3. Haec et his similia beato Floscello omnibus suis consodalibus dicente, cu-

(1) Hanc, ut monuimus, edimus ex codd. 5383 (1), 16733 (2), 17006 (3).

(2) De isto anachronismo fuse Noget de la Coudre, diss. cit., p. 20-28.

currit unus ex triginta tribus, nomine Camarinus (1), ad Antoninum imperatorem, dicens : *Ave, imperator, in aeternum vive. Audivi quia unus ex ministris tuis persuadet nobis triginta tribus et plebi deos tuos dissipare, et omnes crucifixum in ecclesia docet adorare.* Audiens autem 5 Valerianus persecutor christianorum, cui erat data potestas, instigante diabolo, christianis martyrium imponendi, ait : *Quis ex vobis est ?* Camarinus respondit : *Puer Floscellus.* Praeses Valerianus dixit : *Incredibilem rem de dilectissimo nostro dicis.* Camarinus dixit : *Beatissime praefecte, mitte ministros in atrium christianorum et invenies veritatem, quia vehementer in eccle-* 10 *siam docet introire.*

4. Quo audito, praecipit praeses beatum comprehendere Floscellum ; et cum comprehensus fuisset et ad forum ductus, exivit praeses foras et interrogavit eum : *Dic mihi, detestabilis puer Floscelle, qui nobis tam dilectus fuisti et jam cor mutatum habes in crucifixum Christum, quid adversum nos* 15 *cogitas, quia universae ecclesiae persuasisti et visibiles deos nostros dissipare contendis ?* Beatus Floscellus dixit : *Injustissime malorum peccator et inveteratae iniquitatis doctor, audi quod tibi locuturus sum.* * quid 1. *Si vis introire in domum Dei, vide ne Jesu Christi per te polluat ecclesia.* Praeses dixit : *Puniri eryo si times, ne introcas in ecclesiam adorare* 20 *crucifixum, in quem nostri judaei manus injecerunt, et si vis ut non afficiam te tormentis in exemplo judaeorum, pro eo quod nefandis consiliis adversum nos instigare tentasti.* Floscellus respondit : *Minas tuas non pertimesco, neque tu pro tuo timore ecclesiam Dei me ingredi prohibere potes ; sed Deum timeo ac Dominum, qui cor tuum confundere et* 25 *tibi inspirare potest ut ab hac stultitia resipiscas, ut servos suos in domo sua ipsum liceat adorare.* Praeses dixit : *Magnum furorem mihi* * (f. m.) m. *inesse existimasti in persona detestabili.* Victor Floscellus dixit : *Verum* f. 2, 3. *dixisti, quia detestabilis es, qui relinquis Christum et ecclesiam et im-*

30 5. Tunc praeses iratus jussit beatum Floscellum in equuleo suspendi. Qui cum appensus * esset, exceptor officii eum non solum illius civitatis sed et provinciae * apprehensus 2. totius dominum esse primumque affirmabat. Quo audito, jussit eum praefectus de equuleo submitti, et dixit ei : *Dic mihi, Floscelle, ita est ut suggestum est ex officio ?* Victor Floscellus dixit : *Meus honor et ingenuitas est in quem nos* 35 *credimus, Deus Pater videlicet atque Dominus Jesus Christus cum Spiritu sancto, unus in deitate trinae majestatis, per quem liberi et honorati sumus ; sed vestra potestas iniquitas et perditio est saeculi.* Praeses dixit : *Per deos meos primarios et per tua tormenta juro quia , si non* * qui 2. *credideris Apollini, per quem constat mundus, exhonorabo genus tuum.* 40 *Quem statim affatus beatus Floscellus dixit : Tui dii vani sunt, caeci, surdi,*

(1) Cfr. ibid., p. 35.

muti, et oculos habent et non vident, nec ambulant, nec audiunt, nec loquuntur; et tu, qui illos adoras, similis illis es, et eris, si non adoreris crucifixum et contempseris istam sectam daemoniorum.

6. Tunc iratus praeses vehementer jussit eum flagellari. Et cum contunderetur, praeses dixit: *In qua praesumptione tam indiscipline respondes?* 5 Victor Floscellus dixit: *Fiducia mea et audacia mea Christus est, quem habemus adiutorem. Audiente te necesse est loquar, et si irascaris, non tibi respondebo; si autem vis, ad singulas interrogationes tuas respondebo tibi: nam si tacuero, plus te exasperabo.* Praeses dixit: *Non te loqui prohibeo; sed deposita superbia tua cum humilitate responde, quoniam* 10 *religio christiana hoc asserit mandatum tibi. Sed quia in provincia tua gallicana parentes tui thesauros habent innumerabiles, propterea superbe et stulte es locutus.* Sanctus martyr Floscellus ad haec respondit: *Non iustis superbia dominatur, sed tamen datur christianis quando per fiduciam et quando per constantiam loquantur. Christus enim in evangelio martyribus suis sic dicit: « Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; sed potius eum timeate qui potest* 15 *corpus et animam perdere in gehennam. »* Praeses dixit: *Multa tibi verbosanti indulsi propter tuam tam praeclaram nobilitatem et amorem Caesaris, qui multum te dilexit, sed jam tibi non indulgeo propter* 20 *istam deorum injuriam, quoniam imperatores praeceperunt ut aut christiani diis nostris immolarent aut igni traderentur.* Victor Floscellus respondit: *Insanis; pejorem te semper esse invenio, quia relinquis unigenitum Jesum Christum filium Dei vivi crucifixum, Deum ac Dominum, qui tetendit caelos et fundavit terram. O detestabilis et perditus persecutor,* 25 *quare non consideras quam amarum sit et stultum adorare lapides et ligna?*

* mihi 2.

* (t. n.)
n. l. 2.

7. Et iratus praeses, jussit beato Floscello fortiter graves imponi poenas, dicens: *Memento jam ne tam indiscipline respondeas, quia ante praefectum astas.* Victor autem Floscellus, divino nutu confortatus, dixit praefecto: 30 *Ecce te poenas inferente mihi honor et gloria est et omnibus qui ad hanc interrogationem veniunt.* Tunc praeses stomachans beatum Floscellum appendi praecepit, dicens apparitoribus: *Facite eum torqueri fortiter, quia hoc meretur.* Victor ergo Floscellus, laetissime poenas crudelium ministrorum sustinens, dixit: *O stultitia, nihil me torquendo proficies. Credo enim* 35 *in Deo, qui dat mihi virtutem, quia patienter feram quod mihi injuste irrogaveris, ut de patientia vincam te et patrem tuum, qui dicitur Sathanas, a quo missus es adversus servos Dei.* Valerianus autem praecepit carnificibus, dicens: *Maxillas ejus torquele, ne in contumeliam nostram atque imperatorum amplius loqui possit.* Cumque torqueretur, dixit: *Magis magis* 40 *que audacia mea crescit, quoniam in crucifixum credo. Sed tamen adjuro te per deos tuos quos colis ut dicas mihi de quo putas quod for-*

maverit caelum et terram, maria et omnia quae in eis sunt. Praeses respondit: Dicis tu quod non Apollo hoc fecit? Ait beatissimus Floscellus: Vere dixi et dico quia non fecit. Et addidit: O stulti et tardi corde ad credendum, qui colitis lapides et ligna. Quid enim potius adorare debemus, invisibilem Deum qui cuncta creavit, an creaturam visibilem, surdam et mutam, sive eam quae fingitur a visibilibus hominibus et mortalibus?

8. Tunc praeses coepit eum blanditiis delinire et dicere: *Audi, noster dilectissime Floscelle. Imperatores nostri transmiserunt nobis epistolam subscriptam, praecipientes ut adores deos nostros et relinquant crucifixum. Quod si feceris, dabunt tibi purpureum vestimentum et coronam in capite, et eris ab ipsis secundus in regno eorum.* Ad quae victor Floscellus respondit: *Vestros deos adorare perditio animarum est; corona vero hujus mundi, aurum atque purpura ceterique honores excaecant, ut ait Scriptura, mentes fidelium et pervertunt verba justorum. Tormenta siquidem inferre justis potes, sed tamen per ista tormenta momentanea consequi possunt gaudia sine fine mansura. Maxima igitur sibi tormenta praeparat qui propter vana idola et caducos honores factorem suum contemnere conatur.* Praeses dixit: *Numquid tu loco Georgii, qui malefica Athanasii carmina et idola dissipavit, vis esse, qui cogis omnes animose idola destruere?* Beatus Floscellus respondit: *Ego Deum adorare bonum esse praedico. Sancti quippe nomen dixisti Georgii, qui non timuit inimicum Datianum, per quem et multi qui nunc sunt christiani, incredulitatem a se removentes, in Christum credere et baptizari voluisse dignoscuntur, quique, sicut disperditur lana et nebula et cinis ante faciem venti, ita et vos, deos quoque vestros, disperdit ante faciem Domini.*

9. His dictis a sancto, Valerianus, iratus ad verba ejus, jussit ut beatus Floscellus suspenderetur torquendus gravibus poenis. Cum autem suspensus torqueretur, beatus Floscellus dicebat: *O quam reficior!* Et ait Valerianus: *Dum te caedi jubeo, vincere te credo aliquando.* Sanctus victor Floscellus dixit: *Quando enim infirmor, tunc potens sum, propter eum qui me confortat, qui est Christus Jesus vindicator, Deus et Dominus, qui potest deos vestros et regnum malum destruere.* Valerianus ait: *Solummodo propter tuam stultitiam, ut dignus es, igni tradi praecipio, ut videam si te adjuvabit quem tu confiteris. Si enim ego crucifixum invocarem hominem, confunderer.* Beatus Floscellus respondit: *Confusio mihi sit, si timeo te, et omnibus qui diligunt Christum similis sententia subsequatur. Unum autem dico: credo quia juvabit me Christus, quia diligentibus Deum omnia concurrunt in bonum.* Praeses dixit: *Et ego nunc scio quia maleficus es.* Floscellus sanctus respondit: *Nos christiani nominati sumus, et qui malefici sunt dii vestri sunt; nos tamen ipsos destruemus.*

10. Ad haec praeses commotus jussit sanctum Floscellum mitti in carcerem cum leone, putans eum vel a leone interfici posse. Ergo cum intus essent beatus Floscellus et leo, intendens in caelum sanctus oravit ad Dominum cum lacrimis et ait : *Domine, adjuva me, quia potens es.* Et continuo leo cecidit et mortuus est. Erat autem solus in carcere, et nemo eum consolabatur hominum ; sed 5 Domino eum visitante apparuerunt ibi septem candelabra lucidissime coruscantia, cum odore incensi magnae suavitatis, et esca Domini in carcere ipso refocillabatur.

11. Audiens autem haec de civitate quidam, qui habebat filium annorum duodecim caecum, surdum atque mutum, intellexit esse Dei gratiam apud sanctum 10 virum in carcere ; et veniens ad ostium carceris, rogavit cum lacrimis beatum Floscellum, dicens ; *Amator Christi Floscelle, deprecor te ut ores pro puero isto.* Ait sanctus : *Crede in eum in quem credunt christiani, et sanabitur filius tuus.* At ille : *Utique, domine, credo in crucifixum Filium Dei, qui creavit caelum et terram.* Et ipsa hora, beato Floscello orante, sanatus 15 est puer, qui videndi, loquendi et audiendi sensu nudatus fuerat.

12. Interea praeses praecepit apparitoribus ire et videre si jam sanctus a leone fuisset devoratus. Qui dum pervenissent ad carcerem, aspicientes viderunt luminaria magno splendore fulgentia, pavorque irruiat super eos ; et simul audierunt sanctum Floscellum psallentem in medio carceris, leone equidem mortuo. 20 Quae cum renuntiassent praesidi, ait praeses : *O Floscelle, quantum praevalet maleficia tua.* Et praecepit extra civitatem rogam magnum fieri. Quem cum fecissent et adhibuissent lignorum copiam, sequenti die diluculo ea succenderunt. Et cum jussu praesidis ministri beatum Floscellum ad ignem cremandum ducerent, dixit intra semetipsum : *Domine, da mihi ut aliud martyrium acci-* 25 *piam, sed nunc per ignem transeam, ut valeant in te credentes corpusculum meum ab igne incontaminatum videre, quatenus ipsi viso hoc miraculo in tua fide venustius corroborati, totam Constantini pagi (1) plebem, te regente, de tenebris ad lucem tuam possint revocare, ac mereatur ipsum corpus, postquam segregatum ab anima fuerit, ad propriam pa-* 30 *triam atque ad pagum proprium redire qui dicitur Constantinus.* Adhuc eo orante, facta est ei vox de caelo, dicens : *Ne timeas, Floscelle, ego tecum sum, confortare.* Properantibus ergo eis ad ignem, semper beatus Floscellus ab angelo dextro protegebatur. Cumque in medio ignis projectus jaceret, illico tempestas valida de caelo veniens ignem exstinxit, ipsumque angelus illaesus ab 3 igne liberavit. Nec mirum si exterius igne lignorum comburi non poterat, qui tam fortiter igne sancti Spiritus, qui est invictissimus, interius ardebat.

13. Videntes interea ministri quae agebantur, stupefacti retruserunt eum iterum in carcerem, recordantes quod ipse ante tribunal praefecti dixerat praeparatum sibi ignem non se esse visurum. Et cum hoc praefecto nuntiatum fuisset, 4

(1) Cfr. Noget de la Coudre, p. 7-17.

jussit beatum Floscellum sibi ante tribunal adduci. Cumque staret beatus Floscellus ante praefectum, dixit praeses astantibus : *Non credatis* quod ad vindictam vestram haec venerit pluvia. Tempus est namque quod exigit pluviam ; luna quippe octava decima immensam dat pluviam.* Victor

* *codd.*
creditus.

5 Floscellus dixit : *Ego cognosco Deum meum in omnibus adiutorem, neque dubito, sed incunctanter scio, propter mei causam fuisse hanc pluviam.*

14. Fremens igitur dentibus hoc audito praeses, jussit clavos in palmis beati Floscelli configi atque in lingua ejus, dicens : *Ne amplius possit adversus**

* *adversum*
2, 3.

10 *ctus Deus meus, qui coronat parvulos suos.* Tunc vocatus maleficus confixit in palmis et in lingua beati Floscelli clavos extra civitatem. Tunc victor Floscellus maxime Deo gratias agere coepit, dicens : *Repletum est gaudio os meum et lingua mea exultatione.* Dictavit autem scriptori beatus Floscellus hos sermones, quos scriptor in carta de sanguine ejus scripsit, et alloquens ac hilariter

15 confortans circumstantes, dicebat : *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Beati caritatem habentes non fictam. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Beati qui abrenuntiaverunt saeculo, quia centuplum accipient in regno Dei. Beati qui confitentur Deum, quia et Filius confitebitur eos coram Patre suo in regno suo.* Cum haec

20 beatus Floscellus decantaret, nuntiatum est Valeriano. Qui vocato ad se malefico, dixit : *Puniendo me corripis ; nam non bene linguam seductoris confixisti, quia semper populum seducens alloquitur.* Cui maleficus jurans dixit : *Per virtutem deorum, crede mihi, quoniam plus quam solebamus*

25 *mihi pecus adducatur, quatenus ipsi taliter clavis impositis videre valeas si vivere poterit.* Et continuo taurus adductus cum confixus fuisset, mortuus in terram cecidit.

* *linguam*
2, 3.

15. Accepto vero experimento, maleficum praeses dimisit, et ait : *Intromittatur ad nos Floscellus ex officio.* Cum ergo venisset et staret ante Valeria-

30 num, dixit ad eum Valerianus : *Usquequo tormentis afficiam te, o Floscelle ? Adhuc te hortor ut audias me, et dabo tibi consilium per quod possis ad veniam venire, scilicet ut immoles diis. Si ergo me non audieris, scias te gravioribus tormentis esse afficiendum.* Victor Floscellus ait : *Miror quare tam severe et crudeliter duras. Per omnia signa quae facta sunt*

35 *victus es, et adhuc non mutaris ? Credo* vel nunc in Jesum Christum,** quia non insanio. Non enim derelinquere Deum meum potero, qui me liberabit a tormentis tuis, neque immolabo daemioniis ; sed invoco unigenitum filium Dei crucifixum, quoniam ipse mihi linguam meam restituit, quae tuis perforata stimulis non potuit obmutescere. Ait praeses :

* *Crede* 2, 3.

40 *Detestabilis puer es, quia a malefico compunctus gratiam tibi* a Deo tuo praestitam dicis. Nunc scio quia Deus tuus magus est, qui aliam linguam dedit tibi. Jam vero scito quoniam graviora tibi parabuntur tor-*

* *Dei* 2.

menta propter insipientiam tuam. Ad quem beatus Floscellus : O inveterate, inquit, malorum vir et stulle, pejora tibi adventient. Opem nunc a Christo habeo, et metuum vinci a te ? Ego namque dico tibi per salutem christianorum quia non facies mihi umquam sacrificare idolis daemoniorum. Crede vel nunc dictis meis. Praeses dixit : Quae est salus christianorum ? Victor Floscellus dixit : Spes desperantium, exultatio afflictorum, auxilium eorum qui sunt sine adjutorio. Sed non sunt christiani nisi qui ad Christum confugiunt, lumen verum, qui se quaerentes semper videt. Hic est salus christianorum. Praeses dixit : Nihil verbosando verbis proficies ; sed jam sacrificata et te ipsum ab his quae tibi imminent malis miserando libera, ut postea deos nostros adorans glorifices. Veruntamen dic mihi, Floscelle, non lassaris a nostris poenis ? Victor Floscellus dixit : Non utique, Christo me adjuvante qui te vincet. Etenim tempestas et regnum istud celeriter cadet.

16. Tunc stupens constantiam ejus Valerianus, narravit omnia Antonino imperatori quae gesta fuerant : qui suis eum praesentari jussit obtutibus. Sanctus ergo Floscellus cum ad imperatorem duceretur, conversus ad Deum intra semetipsum dixit : *Gratias tibi ago, Domine, qui me confortas. Domine, praesta mihi quae a te postulo.* Corona namque jam ei manifestabatur. Venit autem ei vox, dicens : *Pete quod vis.* At ille : *Domine, ut in terra ista corpus meum post palmam martyrii, te regente, diu non commoretur, et quicumque in tribulatione nomen meum invocaverit juste, cito eum exaudias.* Respondit ei vox : *Fiat tibi ;* et addidit : *Pete quod vis.* Sanctus Dei Floscellus ait : *Domine, fac ut cum ego pro te martyrium accepero, credant per me qui hoc viderint et audierint nomen sanctum tuum.* Dixit ei divinum responsum : *Fiat tibi quod petisti.*

17. Et adduxerunt sanctum ante Antoninum imperatorem. Imperator autem jussit omnes christianos qui in palatio erant discedere aut abrenuntiare militiae quam sanctus detestabatur Floscellus. Beatae vero memoriae virum Floscellum ad se vocatum exspoliavit vestibus quibus erat indutus, et vestivit eum stola linea, tradiditque eum foras in plateam ; et interfecerunt eum sub die quinto decimo kalendarum octobrium. Quem coronam martyrii exspectantem inter corporea poenarum supplicia, inter luctus christianorum, sancta ejus anima cum angelorum laetantium agminibus a praesentia circumstantium ferebatur in caelum. In illa autem hora credidit in Christum de circumstantibus maxima multitudo, etiam cum quibusdam imperatoris satellitibus et sodalibus quibusdam ipsius sancti necnon et consanguineis ; et baptizati sunt aqua baptismatis in nomine sanctae Trinitatis. Quique omnes beatificabant Christi martyrem, dicentes : *Beatus es, Floscelle, qui reliquisti ministerium et pompas imperatoris.*

18. Christiani autem, auferentes ejus corpusculum, absconderunt eum animo devoto loco quieto et satis bene ornato. Quiescente autem ibidem ipsius corpusculo quatuor et eo amplius mensibus, commoniti in somnis nautores christiani

quidam 1,5.
* consanguinei 1, 3.

* sic.

de provincia beati Floscelli, euntes furati sunt corpusculum ejus. Quod optima sindone vestitum navi immittentes, et extenso velo per magnum pelagus navigantes, cum cereis insigniter ardentibus, tertia die venerunt ad provinciam pagi qui vocatur Constantinus. In crastino vero congregatis omnibus provinciae
 5 ipsius episcopis, die tertio kalendarum mensis martii inter psalmorum melodiam et omnium psallentium gaudia sepelierunt membra ejus, veluti ingenti odore aromatum fragrantia, in monumento locelli vocabulo Christonno, in villa quae ab hominibus illius provinciae et pagi nominatur Duurix Duuronno (1).

19. Ab ipsa autem die qua sacrum corpus sacraque membra incliti martyris
 10 Floscelli in monumento locelli sui honorabiliter ac decenter fuerunt condita, meritis ejus et intercessionibus ipse locus immenso pollet divinitus beneficiorum dono, innumerabilibus ac insignis fulgens virtutibus; quod scilicet caecis visum, surdis auditum, claudis gressum factore * Deo efficaciter reddit. Denique possessi * fautore 2.
 a daemonibus saepissime plenariam adepti sunt curam. Porro multi infirmi et
 15 imbecilles multique egeni, uti a vero medico vera ejus medicina sanati, redierunt ad propria, utroque commodo remunerati. Universi autem, votorum sollertia suffragante, quaeque juste petunt, impetrasse gratulantur. Si quis vero navigator fidelis, in aquis navigans dulcoratis aut altum mare petens, tactusque aliqua tempestate, aliquod naufragium passus fuerit, isque memoriam egregii martyris Floscelli
 20 habuerit et certa spe fidentique animo ejus nomen invocaverit et auxilium pure ac indubitanter petierit, opitulante Deo summo tranquillum obtinebit portum. Etiam simili tenore, si quis *, aliqua tribulatione detentus, nomen ipsius, suppli- * aliquis 2.
 ceter auxilium implorans, recitaverit, competenter veram consecutus est salutem.

25 20. Magnum quoque sterilibus in generanda prole largitur fecunditatis gaudium. Nam multae mulieres infecundae et steriles, externae utique gentis natalibus ortae ac nobilitate parentali generosae, desiderio filiorum animo devoto ipsum adierunt et adeunt locum. Denique si qua, generandi cupiditate flagrans aut petens filium magis quam filiam, suum masculum servum ei dederit aut fideliter
 30 voverit, incunctanter tempore adveniente paritura erit filium. Simili modo, si qua ardentius plus cupit filiam gignere quam filium, suam dans aut vovens alacriter servam, firmiter tempore adveniente editura erit filiam. Namque in tempore gignendi si qua male patiens aut torquens in obstinatione partus fuerit, et memoriam incliti martyris Floscelli excitaverit, desiderabile sibi sentiet adesse
 35 suffragium. Praeterea ad ejus memoriam multi delictorum veniam fletibus promerentur; praestante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto meritis sancti Floscelli innumera misericorditer ac glorianter miracula operatur, vivens et regnans per immortalia saecula saeculorum. Amen.

Explicit passio sancti Floscelli martyris.

(1) Cfr. Noget de la Coudre, p. 22.

PASSIO S. QUINTINI MARTYRIS TURONENSIS (Cfr. supra, p. 310, 70°).

Incipit prologus in passione sancti Quintini martyris.

Gloriosissimorum martyrum trophaeum, fratres carissimi, semper prae oculis nos habere necesse est, quos agnus, qui in medio throni est, fulgore majestatis suae illustrat et eos coronis candidis et floribus immarcescibilibus remunerat. De 5 quibus scriptum est quod sequuntur agnum quocumque ierit, canentes cotidie indefessis vocibus canticum novum ante sedem Dei et agni. Quos viventes procul dubio, corpore mortis ablatos, credimus fore cum Domino; illos quos olim in hoc mundo habuerunt in derisu et improprio. Quorum etiam humanus excessus natalis potius quam mors est dicendus: quam evasit anima omnis martyr, pro 10 Christi nomine patientis in terra vibrantem gladium, et pervenit victrix ad Christi palatium. Ad Christum subiit athleta gratanter, quem tyrannus rabidus cruciavit fortiter. Christus qui condidit habet in quo gaudeat; homicida tartarum cruciandus retinet, in quo aeternaliter poenis affectus doleat. Quod sibi non potuit lupus rapax, martyri praebuit, et ei quem extinguere putavit januam regni caelestis 15 aperuit; quemque jugulavit hostis invidia, gaudens recepit paradisi aula. Ista interim dum meminimus, preces ad Deum cum lacrimis fundimus, illumque [oramus] * ut nos cum sanctis suis martyribus sublimare et coronare dignetur in caelestibus, eorumque quorum memoriam agimus adjuvemur intercessionibus. Dum enim scribenda aut legenda sanctorum rimamur acta, credimus quia Spiri- 20 tus sancti adventui praeparamus habitacula: *Qui vos, inquit in evangelio, recipit, me recipit.* Nihil imperfectum tractare debet de servo fidei et strenuo, qui Dominum diligit corde bono et optimo. Nos enim ad ea quae exaranda devovimus, licet indigne, properare Domino adjuvante conabimur.

* *cod.* quos,
corr.
quorum.

* *cod.*
evangelium.

Explicit prologus.

25

Incipit passio sancti Quintini martyris.

1. Igitur beati martyris Quintini originem, ut repperimus, fidelibus intimare optamus. Fuit idem gloriosus martyr genere nobilissimo ortus. Quem credimus, ut multorum habetur notitia, pago nobis Parisiaco prolatum, Meldis vero civitate genitum. Qui cum esset in decore juvenali fulgidus, praeclarus atque strenuus, 30 militari cingulo astrictus, balteis cum margaritis renitentibus decoratus, evangelicae tubae non auditor obliviosus factus, sed factor operis, reddebat quae Dei erant Deo, et quae Caesaris Caesari libentissime impendebat. Ad ea namque ventum est, ut idem vir nobilis atque famosissimus, solum relinquens proprium, ad pagum properaret Turonicum, ibique eujusdam Guntranni ducis ac comitis se 35 dedit obsequio. Eratque idem sanctus strenuus in cunctis, ut diximus, et praecipuus. Quem dominus temporalis suis praefecit equis.

8. Qui cum esset decorus et inclitus atque in omnibus velocissimus, et omnia prosperarentur paene in suis operibus, amabatur a domina, quae vocabatur Aga. Quae in eum suis adulterinis injectis obtutibus, voluit ut acquiesceret ejus nefariis suasionibus. *Dormi, inquit, mecum, et multis te sublevabo honoribus et*
 5 *ditabo muneribus.* Qui blandientis venenosum sprexit consilium, et sui domini non se fraudaturum spondit matrimonium. *Suis, ait, pascendis equis me praefecit dominus meus; non audere jussit violare quod est in uxore carius. Libertatem mihi dedit in suis omnibus; ad te accedere non debeo, qui caste vivere desidero corpore et moribus. Sponsam pulchram et deco-*
 10 *ram concupisco in sedibus caelestibus, cui devoti perenniter servire, cujus perfrui dulcissimis amplexibus. Ad cujus nobile conjugium gratulantur angeli, cujus nutu laetantur justi, puniuntur adulteri; quam castam novi et pulchram nimium. Ipsam habeo, quam regit agnus in paradisi pascua; iccirco non maechabor cum altera.* Audito Aga arcano
 15 mysterio, non velle juvenem consentire stupro, tota fremens versa est in iram. Exinde recurrens ad arma diabolica, tractare coepit qualiter beato viro mortis inferret scelera. Relinquens viros bonos consiliarios, adhaesit famulae, super ejus innitebatur scapulam. *Da mihi, inquit, consilium. Quid de Quintino faciam, qui mihi irrogavit magnam verecundiam et assentiri renuit ut*
 20 *mecum haberet singularem amicitiam?* Cui ad haec ipsa dedit consilium famula, sicut erat nequissima, ut Christi dilectum trucidaret adultera: *Quatinus, inquit, redeat ad commissum sibi servitium; post quem mittantur satellites ad eum interficiendum.* O vir beate atque venerabilis, qui Joseph sancto videris esse similis; quem misit pater in pascendis gregibus, sed est ven-
 25 ditus a propriis fratribus; quem adamavit uxor Putiphar, qui erat vir Aegyptius. Nam tu es missus ut Guntranni pasceres equos, et evocatus ut uxoris domini consentire ad concubitum; sed respuisti detestandum facinus. Ducitur beatus Joseph ut vendatur Aegyptiis, destinatur sanctus Quintinus ut interficiatur callide in pascuis. Ille vir sanctus traditur carceri custodiendus, qui sprexit scelus; huic
 30 vero justo insidiatur callide, ut esset necandus.

8. Inde beatus Quintinus remeans ad injunctum sibi servitium ad locum qui est super Agneriscum (1) fluvium, ibi tetendit suum tabernaculum, exhibens homini temporale obsequium. Ad quem directis Aga perfidissima suis satellitibus, amputari praecepit caput martyris sceleratis manibus, jubens spiculatori ut juveni
 35 suo non parceret gladio, qui dedignatus est ejus sociari thoro. Deinde homicidae properantes concite, festinant sanguinem fundere ejus, qui noluit stupris deservire. Evaginato mucrone et amputato capite, cruor in terram defluens, laeta subiit polum anima nitens. At tu, belua crudelis, cur perimis castam innocentiam, in quo tuam dominam non luxuriam reperis? Dum percutis martyrem materiali

(1) Scilicet, ut videtur, Andriam (vulgo Indre), qui fluvius antiquitus *Anger* vel transpositis litteris *Agner* nuncupari solebat. Cfr. Valesius, *Notit. Gall.*, p. 22.

gladio, coronatur a Domino diademate roseo. Ille cum sanctis perpetuum possidet bonum, tu vero cum impiis aeternale sustinebis supplicium. Vas praevaricationis, quod olim in paradiso vigit, renovatum per Agam in pago Turonico efferbuit; et qui suggestit ut Adam spoliaretur immortalis * tunica, ipse dedit consilium, ut Quintini laniarentur membra.

* cod.
immortalis.

4. Sed eundem martyrem venerabilem non deseruit Dominus, qui praesentiam suam usque in consummationem saeculi suis semper adesse repromisit fidelibus. Eoque athleta Domini fortissimus, ut fertur, absciso capite non moritur, qui blandimentis mulierum decipi minime potuit. Sublatum, ut aiunt, caput a propriis membris, propriis bajulans manibus, in fonte, qui nunc usque in eodem loco emanat, aquis baptizavit; hincque non longe abiens, propria quievit voluntate. Nam de ipsius capite martyris gloriosi indissolubilis habetur inter nos nodus quaestionis. Si tyrannus, qui eum amputavit, ipsum caput ad dominam suam detulit aut si in fonte, in quo tinctus est, mansit manetve habetur incertum; tamen scitur omnimodis corpori non esse connexum. Si autem fons eum retinet, gaudemus nimium, ut qui corpore proprio sacravit terras capite sacraverit aquas. In praefato itaque fonte invalidi curantur et, ut ferunt christiani, sanationes ibi multae fiunt; in tantum ut horis nocturnis ab eo loco fugentur tenebrae et divinae accendantur lucernae.

5. Nam si homicida sordidus ejus sanctum abstulit caput, nemo impossibile autemet: cum permissum sit sanctum caput Baptistae Johannis matri Herodiadi a puella impudica in disco deferri, et Dominus compulsus sit a beato Petro voce ancillae negari. Heu, insatiabilis et virulenta rabies, quae trucidare non desinit Christi milites. Sanctissimus Johannes Baptista illaesus stetit inter bestias et serpentes, qui vivere non potuit inter mulieres. Apostolorum primus percussit in gladio, cui postremum ancilla ostiaria impegit perjurium. Huic etenim viro, almo scilicet Quintino, quantum valuit Aga in corpore nocuit, ipsiusque famula in ejus caedem consilium praebuit, cui caeleste regnum sine dubio patuit. Hujus etenim mulieris levitatem vel impiam ac ferinam dementiam parum de sanctorum patrum tangam dictis. Ait quippe beatus Johannes Os aureum, vir egregius atque doctissimus: *Quis enim, inquit, enarrare potest malitiam mulieris malae? Equidem existimo nullam esse in hoc mundo bestiam comparabilem mulieri malae. Quid enim inter quadrupedia animalia leone saevius? quid inter serpentes dracone atrocius? Nec hoc quidem assimilari potest mulieri malae: nam et leo et draco in malo inferiores sunt.* Testificatur huic sermone sapientissimus Salomon, dicens: *Cohabitare leoni et draconi melius est quam cum muliere mala et litigiosa.* Danielem, ut nostis, leones in lacu reveriti sunt, justum vero illum Nabor Jezabel interfecit. Cetus Jonam in ventre custodivit, Dalila autem Samson circumvenit eumque alienigenis tradidit. Dracones et aspides cornutae atque bestiae ceterae saevissimae Johannem Baptistam in deserto viventem subdita feritate tremuerunt, Herodias vero eidem caput abscidit et tanti viri mortem in pretium saltationis accepit. Et haec, de qua

praelibavimus, Aga non est reverita virum necare sanctissimum, ideo quia noluit ejus concubitum. Et quia mentionem malarum fecimus mulierum, necesse est ut ad coeptum de beato Quintino redeamus opusculum.

6. In praedicto etenim loco per multa tempora quievit ignotus. Et quia divina
 5 pietas tantum lumen occultare noluit, sed ad exempla fidelium propalare, ignis
 divinus pernoctantibus christianis fidelibus ibidem est visus; et qui erat penes
 homines in terris occultus, manifest[at]us est in terris igne divino caelitus. Mani-
 festatum est siquidem parvo temporis spatio quo sanctissimum corpus haberetur
 clausum in tumulo. Quidam namque sub habitu laicali religiosus et pius supra
 10 ipsum sanctum corpus beati Quintini parvum construxit oratorium, in quo fue-
 runt patrae virtutes multae hominum, praestante Domino nostro Jesu Christo,
 qui cum Deo Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per omnia saecula sae-
 culorum. Amen.

Explicit passio sancti Quintini martyris.

CCCXXXIV. Codex signatus num. 5354.

Olim coenobii Bonae Vallis in dioecesi Carnotensi, deinde Colbertinus 937,
 postea Regius C. 3863. 5. 3.

Foliorum 139, med. (0^m, 335×0,24), columnis binis, exaratus saec. XI.

1° Passio sancti Emani et sociorum ejus, quae est
 x^ovii^o kalendas junias (fol. 1^v-4^r).

Ed. Act. SS., ad d. 16 Maii, tom. III, p. 596-99.

2° Vita vel transitus sancti Marcialis episcopi et con-
 fessoris (fol. 5^r-20^r).*

3° Passio sanctorum pontificum Saviniani et Poten-
 tiani sociorumque eorum Altini, Eodaldi, Victo-
 rini et Serotini, adventus, ortus illorum, urbis Se-
 nonum et praedicatio (fol. 41^r-47^r).

Ed. ap. Duru, *Bibliothèque historique de l'Yonne*, tom. II, p. 294-312.

4° De translatione eorum et quibus temporibus sint
 translati (fol. 47^r-48^v).

Ed. ibid., p. 315-21. Sequuntur ap. Duru duo miracula quae in codice non
 leguntur, sed illorum loco in codice subjunctum est miraculum quod inter edita
 desideratur, scilicet (fol. 48^v) *De quatuor latronum insidiis qui vigilantia
 sanctorum ne quid furarentur sunt repulsi*. — Sequitur in cod. annuntiatio
 martyrologica de sanctis et missae in eorum vigilia, festivitate et octava recitandae

et deinde (fol. 49^v) narratio de consecratione prodigiosa altaris majoris in ecclesia monasterii. Quam narrationem exscriptam videsis infra in Appendice.

* *leg.*
Einhardo.

5° Vita vel conversatio gloriosissimi imperatoris Karoli, regis magni atque invictissimi augusti, edita a Reginaldo * sui temporis impense doctissimo.... (fol. 50^r-61^r).*

6° Vita sanctae Mariae Aegyptiacae, quae peccatrix appellatur (fol. 85^v-95^v).*

Appendix ad cod. 5354.

Quod hoc altare manus angeli sacraverint, et de vestium ejus succensione et de subitanea monachorum morte.

* *sic.* De divina consecratione altaris hujus patronis * nostri beati Petri apostolorum principis meditando scribere pro posse aggressus, consecratorem ejus invoco Spiritum sanctum, qui aperit ora mutorum et creando fabricat mutum et surdum, 5 videntem et caecum, et facit disertas linguas infantium.

Beata virgo Techildis, Francorum regum generositate excellentissima nobilis exorta, hoc monasterium postquam a fundamentis ad summum culmen aedificando provexit atque illud opibus nimiis ditando nobilitavit, convocavit vicinos pontifices ad dedicationem monasterii et altaris majoris. Praesidebat eo tempore 10 Senonicae urbi Eraclius archiepiscopus, vir meritis egregius et sanctitate praecipuus. Denique congregati praesules, dum nocte[m] orationibus et vigillis duce-
rent paene totam insomnem, meruere audire voces angelicas decantantium dulce, ipsa nocte, in hac ecclesia.

Fugatis autem furvae noctis tenebris noctium radiis solis ab oriente orientis, 15 proximantes altari ut perficerent munus sacrae consecrationis, quod disposuerant facere in honore apostolorum XII^{im}, cernendo vident per quattuor angulos et in medio parii marmoris impressa decentissimae crucis signacula. Qua de re perfusi ora lacrimis, patenter intellegunt quod angelica virtute divinitus hoc
altare mirabili et stupendo ordine esset consecratum. Laetantur ergo et glorifi- 20
cant Deum corde contrito et humili, qui quod facere tentabant manu mortali, hoc caelitus intuebantur peractum operatione angelicarum virtutum.

CCCXXXV. Codex signatus num. 5355.

Olim, ut videtur, coenobii « Sancti Martini de Campis juxta Parisios » (fol. 114^v),
deinde Cl. Puteani, postea Regius C. 4179.

Foliorum 114, med. (0^m, 28 × 0, 212), lineis plenis, exaratus saec. XII.

Totum fere codicem (fol. 1^r-113^r) complet

[Vita sancti Gregorii papae] *

Conscripta a Joanne Diacono. Versus, qui in Vita edita *Epilogus* inscripti sunt,
in codice eidem praeponuntur quasi praefationis loco.

CCCXXXVI. Codex signatus num. 5356.

Olim coenobii Fiscannensis, deinde Bigotianus 178, postea Regius C. 4182. 4.

Foliorum 136, med. (0^m, 297 × 0, 205), lineis plenis, exaratus saec. XII.

1° Joannis Diaconi [libri] de institutione, vita, doctrina sive miraculis beati Gregorii Romani pontificis (fol. 1^r-114^r). *

Rursus praepositus est Vitae *Epilogus* metricus.

2° Vita sancti Leutfredi abbatis, quae est xi kalendas julii (fol. 114^r-121^r),

Ed. *Act. SS.*, ad d. 21 Jun., tom. IV, p. 105-11.

3° Passio sanctorum Chrysanti et Dariae, quae est kalendis decembris (fol. 121^r-128^v). *

4° Vita cujusdam servi Dei [scilicet sancti Alexii] (fol. 128^v-131^v). *

5° Passio sanctae Barbarae virginis et martyris, quae est xvii kalendas januarii * (fol. 131^v-134^v).

Inc. *Regnante Maximiano imperatore et Martiano praeside, fuit quidam vir in Tuscia provincia* *, Dioscorus nomine, dives multum...

Des. *Martyrizata est autem beatissima Barbara sub Maximiano imperatore XVII kal. januarii* *, regnante....

* (XVII k. j.)
alia manu
substituta
pro vocibus
erasis.

* (in T. p.)
item.

* (XVII k. j.)
item.

CCCXXXVII. Codex signatus num. 5357.

Olim « ex Biblioth. Puteana », deinde Regius C. 3899.

Foliorum 186, med. (0^m,505×0,23), columnis binis, exaratus saec. XIII.

1° Vita beati Gregorii papae (fol. 1^r-88^v).*

Auctore Joanne Diacono. In fine deest *Epilogus*, sed ejus loco leguntur hi duo versus :

Merces scriptoris sit Christi fervor amoris

Gregorii meritis magna virtute politis.

2° Vita beati Leonis [ix] papae (fol. 90^r-103^v).

Auctore Wiberto, ed. *Act. SS.*, ad d. 19 April., tom. II, p. 648-65.

Om. prologus. Subjuncta sunt miracula quaedam, ed. *ibid.*, p. 669, n. 12 (duo priora), n. 13 (primum), n. 14 (duo priora), et p. 670, n. 20, p. m. (*Quidam Romanus, Adalbertus nomine....*).

3° Actus sancti Johannis evangelistae et Prochori ejus discipuli (fol. 103^v-127^v).

Ex libello Pseudo-Prochori, ed. *Bibl. PP. Max.* (Lugdun.), tom. II, p. 46 sqq.

4° [Vita sancti Mauri abbatis] (fol. 128^r-140^v).*

5° [Vita S. Hilarii episcopi Pictaviensis] (fol. 140^v-143^r).*

Auctore Fortunato. Om. epistola dedicatoria ad Pascentium.

6° [Vita sancti Silvestri papae] (fol. 144^r-157^r).*

Desinit in verbis... *perpetuam tranquillitatem et inaestimabilem affluentiam gaudiorum* (paulo ante fin.), et subjuncta est notitia de Silvestro ex Libro Pontificali.

7° [Passio sancti Urbani papae et sociorum ejus] (fol. 157^r-164^r).

Alia versio Actorum illorum majorum de quibus *Act. SS.*, ad d. 25 Maii, tom. VI, p. 5, num. 3.

8° [Passio sancti Barnabae apostoli] (fol. 164^r-167^v).

Oratio de S. Barnaba, in qua concionator primo collegit quaecumque in Actibus Apostolorum de illo leguntur, deinde et totam retulit Passionem quae inscripta est Joanni Marco, ed. *Bibl. Casin.*, tom. III, Florilegii p. 334-37.

9° [Passio sancti Pauli apostoli] (fol. 167^v-171^r).*

Auctore Pseudo-Lino. Desinit in verbis *Haec namque audientes ab eis Titus et Lucas steterunt cum multa laetitia... Sicque jejunio usque ad vesperam percurrente baptizati sunt in nomine D. N. J. C., cui cum P.... Amen.*

10° [Passio sancti Calixti papae] (fol. 171^v-173^r).[~]

CCCXXXVIII. Codex signatus num. 5358.

Olim comitum Bethuniorum « Theol. 81 », deinde Regius C. 3836.

Foliorum 39, med. (0^m,313×0,225), columnis binis, exaratus saec. XIII.

Vita beatissimi papae Gregorii et apostoli Anglorum
(fol. 1^r-10^v).*

Auctore anonymo.

CCCXXXIX. Codex signatus num. 5359.

Olim coenobii Fiscannensis, deinde Bigotianus 173, postea Regius C. 3863. 2.

Foliorum 132, med. (0^m,303×1,21), lineis plenis (usque ad fol. 123), exaratus diversis manibus saec. XI et XII.

1° Vita vel passio beati Arnulfi episcopi [Turonensis]
(fol. 1^v-8^v).

Ed. supra ex codd. 5271 et 5296, tom. I, p. 415-28. Non deest prologus.

2° Passio sancti Adriani praeclarissimi martyris et
comitum ejus (fol. 9^r-17^v).*

3° Vita beati Hieronymi doctoris praecipui (fol. 17^v-
21^v).*

Auctore anonymo.

4° Passio sancti Aigulphi, quod est III nonas se-
ptembris (fol. 21^v-26^v).

Auctore Adrevaldo monacho Floriacensi, ed. *Act. SS.*, ad d. 3 Sept., tom. I, p.
747-53.

5° [Sulpicii Severi scripta de S. Martino] (fol. 27^r-45^r
et 51^r-72).*

Praepositi sunt singulis indices capitulorum.

6° [Excerpta ex Gregorio Turonensi de obitu S. Mar-
tini] (fol. 45^v-48^r).*

7° Vita sancti Briccii episcopi et confessoris (fol.
49^r-50^r).*

8° [De transitu sancti Martini] (fol. 72^v-73^r).*

Greg. Turon. *Hist. Franc.*, lib. I cap. ult., jam supra descriptum.

9° Liber miraculorum a sancto Gregorio [Turonensi conscriptus] (fol. 73^v-77^r et fol. 78^v-90^v). *

Scilicet *De miraculis S. Martini* lib. I, et lib. II usque ad cap. 24.

10° Omelia Albini [seu Alcuini] in natali sancti Martini episcopi et confessoris (fol. 77^r-78^v). *

11° Vita sancti ac beatissimi Eligii episcopi (fol. 91^r-101^r).

Auctore S. Audoeno, ed. P. L., tom. LXXXVII, p. 481 sqq. Omm. prologus, lib. I capp. 6, 7, 10-18, 21-26, 28, 30-38, 40. Deinde sequuntur in codice lib. II cap. 10, lib. I cap. 39, lib. II cap. 1, 2, 33-37 med. (... *ibique vallatus tumba surrecturus jacet in gloria.*).

12° Vita sancti ac beatissimi Amandi episcopi et confessoris (fol. 101^r-105^r). *

Auctore Baudemundo. Om. prologus.

13° Vita sancti Maurilii episcopi et confessoris (fol. 105^r-113^v). *

Auctore, ut fertur, Fortunato. — Sequuntur *Nomina praesulum qui ex initio christianitatis per successiones Andegavensem rexerunt ecclesiam.*

14° Vita beati Ermenlandi confessoris (fol. 114^r-123^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 23 Mart., tom. III, p. 576-86. Mutila desinit (folio 124 deficiente) in verbis *Et sic sospitatis* (num. 44 extr.).

15° Passio sancti Hermetis martyris, urbis Romae praefecti, quae die quinto kalendarum septembris celebratur (fol. 131 -132^v) (1).

Scilicet *Passionis SS. Alexandri papae et sociorum*, ed. ad d. 3 Maii, tom. I, p. 371 sqq., numm. 1-14.

CCCXL. Codex signatus num. 5360.

Olim Mazarineus, deinde Regius C. 4197.

Fol. 260, med. (0^m295×0,215), columnis binis, exaratus saec. XIV.

1° Vita beati Arnulfi episcopi et martyris (fol. 13^r-23^r).

Ed. supra ex codd. 5271 et 5296, tom. I, p. 415-28.

(1) Hic titulus scriptus est manu saeculi XVI, ipsa autem Passio descripta saec. XIII.

2° Passio beatae Margaritae virginis et martyris (fol. 23^r-29^v). *

In fine add. quaedam parenetica.

3° Passio [sanctae] Juliae sanctimonialis (fol. 29^v-31^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 21 Jul., tom. V, p. 133-34.

4° Vita [et translatio] beatae Mariae Magdalenae (fol. 31^r-37^r).

Ed. ope hujus cod. ap. Faillon, tom. II, p. 437-46 et p. 745-52.

5° Vita sancti Christophori martyris (fol. 37^r-40^v). *

6° Vita sancti Germani Autisiodorensis episcopi (fol. 40^v-57^v). *

Deest epistola ad Patientem, non autem epistola ad Censurium, cui subnexa sunt verba citata *Act. SS.*, ad d. 31 Jul., tom. VII, p. 201, annot. *b* (*Vir apostolicae...*). Omm. numm. 17 (praeter primam phrasim)-37 et in fine epitaphium metricum.

7° Passio sancti Pantaleonis (fol. 61^r-66^r). *

Alia versio. Omm. ultima verba (*et sepelierunt eum... Acta sunt autem haec...*).

8° Passio septem Dormientium (fol. 66^r-69^r).

Magis accedit ad ed. *Bibl. Casin.*, tom. III, Florilegii p. 252, versione tamen aliquantum diversa et multis praetermissis.

9° Passio sanctorum Abdon et Sennes (fol. 69^r-71^r). *

Inserta sunt Acta SS. Olympiadis et Maximi, non autem Polycronii.

10° Passio sanctorum Secundiani, Marcelliani et Veriani (fol. 71^r-78^r).

Acta paulo fusiora his quae edita sunt *Act. SS.*, ad d. 1 Jun., tom. I, p. 35-37. Inc. *Regnante igitur Decio Caesare ac Romani dominante imperii atque sub ipsius ditione Valeriano praefecto praefecturam agente, maxima persecutio illata est christianis.*

11° Passio sanctorum Sixti episcopi et beati Laurentii martyris (fol. 78^r-83^v). *

12° Passio sancti Hippolyti martyris (fol. 83^v-85^v). *

13° Passio [et translatio] sancti Taurini (fol. 85^v-92^r).

Auctore Deodato, ed. *Act. SS.*, ad d. 11 Aug., tom. II, p. 639-44. Omm. prologus et pauca passim in narratione translationis.

14° Vita sanctae Radegundis* reginae (fol. 92^r-110^r). *

Constat Vita auctore Fortunato, ed. *Act. SS.*, ad d. 13 Aug., tom. III, p. 67-74,

* *cod.*
Aldegundis.

praeposito tamen alio prologo, et Vita auctore Baudonivia, ed. *ibid.*, p. 74-83. Omm. numm. 40-42. In fine add. Gregorii Turonensis *De glor. conf.*, cap. 104.

Inc. prol. *Cum beatorum confessorum gesta religio christiana ob amorem caelestis patriae exempla sequacibus bonorum devotissime aggreditur divinis inserere paginis, ut eaque per eos Dominus dignatus est praesentaliter operari miracula valeant ad cunctorum redolere notitiam hominum,...*

15° Passio sancti Symphoriani martyris (fol. 110^r-112^r).

De qua *Act. SS.*, ad d. 22 Aug., tom. IV, p. 493-94, num. 14-15.

16° Passio sancti Timothei martyris (fol. 112^r-114^r).

Scilicet *SS.* Timothei et Apollinaris, ed. *ibid.*, ad d. 23 Aug., tom. IV, p. 578-79, paucis additis vel mutatis (ut in cod. *Brux.* 98-100; cfr. *Cat. Brux.*, tom. I, p. 40, 84°).

17° Vita sancti Augustini (fol. 114^r-123^v).

Desumpta, ut videtur, ex Vita auctore Possidio.

Inc. *Beatus itaque Augustinus ex provincia Africana, civitate Tagatensi, de numero curialium, honestissimis valde parentibus oriundus fuit. Cujus carnalis pater Patricius, mater vero Monica nuncupata est. Ipse puer nutritus sub diligentia et litteris imbutus, in scholam missus ad plenum eruditus est. Una autem dierum, nimio dolore stomachi vexatus, anxie valde laborabat....*

18° Vita sancti Lupi episcopi et confessoris (fol. 123^v-128^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 1 Sept., tom. I, p. 233-64.

19° Passio sanctorum Felicis et Adaucti martyrum (fol. 128^v-129^v).

Paulo amplior Passione ed. ex *Adone Act. SS.*, ad d. 30 Aug., tom. VI, p. 546-47, num. 5-6.

Inc. *Cum furor Diocletiani et Maximiani sanctos Dei diversis poenis interficeret, duos fratres, Felices nomine,...*

20° Vita sancti Aegidii confessoris atque abbatis (fol. 129^v-134^v).*

21° In exaltatione sanctae crucis (fol. 134^v-136^v).*

22° Passio sancti Cornelii episcopi urbis Romae (fol. 136^v-142^r).

Ut in cod. *Brux.* 7483-86 (*Cat. Brux.*, tom. II, p. 63-67).

23° Passio sancti Cypriani episcopi et martyris (fol. 142^r-143^v).

Ed. a Pamelio in capite Operum S. Cypriani (cfr. *Act. SS.*, tom. IV Sept., p. 183, num. 13).

24° Passio sanctorum martyrum Mauricii sociorumque ejus (fol. 143^v-147^v).*

Omm. epistola dedicatoria et num. 1.

25° In festivitate sancti Michaelis archangeli [in monte Gargano] (fol. 147^v-149^v). *

26° Vita sancti Hieronymi (fol. 149^v-154^v).

Ed. P. L., tom. XXII, p. 201-14. Desinit ut notatum est *ibid.*, p. 213, ann. c.

27° Passio sancti Leodegarii martyris (fol. 154^v-163^v).*

Sequuntur miracula post mortem, ed. *Act. SS.*, tom. I Oct., p. 440-42 (cfr. *ibid.*, p. 450, annot. ii).

28° Passio sanctae Fides virginis (fol. 163^v-166^v).*

* sic.

Om. num. 1.

29° Passio sancti Dionysii sociorumque ejus (fol. 166^v-183^r).*

Auctore Hilduino.

30° Passio sive translatio sancti Potentiani episcopi et martyris (fol. 183^r-189^r).

Inedita, ut videtur. Vid. Append.

31° [Passio sanctorum] Crispini et Crispiniani (fol. 189^r-192^r).*

32° [Vita] sancti Briccii episcopi (fol. 192^r-193^r).*

33° Passio sancti Theodori martyris (fol. 193^r-196^r).*

34° Vita sancti Columbani abbatis (fol. 196^r-205^v).

Auctore Jona, ed. ap. Mabillon, *Act. SS. O. S. B.*, saec. II, p. 7-20.

35° Passio sanctae Caeciliae virginis (fol. 205^v-215^v).*

36° Passio sanctae Catharinae virginis et martyris (fol. 215^v-233^v).*

37° Vita [sancti] Nicolai praesulis almi (fol. 233^v-248^r).*

Add. clausula *Laetemur ergo...* (ap. Carminium, p. 126, num. 15).

38° Passio sanctae Luciae (fol. 248^r-250^v).*

39° Passio sanctae Barbarae (fol. 250^v-252^v).*

40° [Passio] sancti Firmini (fol. 252^v-257^r).

Ed. apud Maceda, *Actas sinceras de los santos Saturnino, etc.*, p. 277-306, narratione in fine paululum diversa.

41° Vita sancti Lamberti episcopi et martyris (fol. 257^v-259^r).

Fragmentum Vitae auctore Godescalco.

42° [Passio sanctorum Nicasii et Eutropiae] (fol. 259^r-260^r).

Hujus Passionis fragmentum.

Appendix ad cod. 5360.

TRANSLATIO S. POTENTIANI EPISCOPI SENONENSIS (Cfr. supra, p. 339, 30°).

Passio sive translatio sancti Potentiani episcopi et martyris.

1. Si dignum et salutiferum esse constat mirabilem Deum in sanctis suis velle praedicare, absque dubio indignum et iniquum esse creditur ea quae Christus 5 per eosdem sanctos suos misericorditer et mirabiliter operatur qualicumque modo ad notitiam hominum nolle perducere; quia quamvis, ut Apostolus dicit, signa non fidelibus sed infidelibus dentur, quo tamen plura piis sanctorum precibus miracula fieri sancta gratulatur Ecclesia, eo plura Christo in sanctis suis potenter operanti laudum sustulit praeconia, et quorum meritis splendor divino- 10 rum mirabilium frequentius irradiat, per eorum orationes sese supplicum devotio fidelium Christo attentius commendat; nec impunè reor tamquam aliquid superfluum audiendo respuere quod divina pietas nostri miserando dignatur erogare. Quocirca ex multis et magnis beatissimi Potentiani virtutibus vel pauca commem- 15 morare mentis quidem est devotio non indigna et contemnenda, ut credimus, describendi relatio. Qui non immerito per divinam providentiam Potentianus est nomine vocatus, quia potenter agendo et virtutibus insistendo multos ad fidem Christi perduxit et persecutoris rabiem, gloriosus martyr effectus, fortiter superavit.

2. Fuit enim ipse et beatus Savinianus, Senonensis ecclesiae episcopus, atque 20 Altinus, ex septuaginta duobus discipulis Christi qui, sicut evangelium narrat, ad praedicandum missi, signis et virtutibus, favente Christo, insignes exstiterunt

et in fines orbis terrae verba eorum exierunt : *Ecce dedi vobis, inquit, potestatem calcandi super serpentes et scorpiones et supra omnem virtutem mundi, et nihil vos nocebit. Et signa eos qui crediderunt haec sequentur : in nomine meo daemonia eicient, linguis loquentur novis, serpentes tollent, et si mortiferum quid biberint, non eos nocebit, super aegros manus imponent et bene habebunt.* Hac nominati dilecti et veri Christi discipuli, Savinianus videlicet, Potentianus atque Altinus, accepta potestate cum multos infirmos sanitati restituerent et non tam verbo praedicationis quam signis et virtutibus quoscumque possent ab errore revocarent, princeps apostolorum Petrus eos
 10 leniter ammonuit ut Galliam idolatriae cultibus deditam diabolo auferrent et regi regum Christo munus acceptabile offerrent. Cujus ammonitionem, ut tantos ac tales viros decebat, saluberrimam judicantes, mox iter in Galliam, Christo duce et rectore, sunt aggressi, sanctum et dignum opus Deo fideliter impleturi ; tandemque post horridam et longissimam viam Senones civitatem, quae et majore
 15 populi frequentia pollebat et simulacrorum superstitionibus plus sordebat, tamquam fortissimi milites Christi pugnaturi expetierunt, parati, inibi commorantes, per praedicationis officium aut Domino Christo subdere aut gloriosa morte vitam finire. Venientes ergo ad ipsam urbem Senonis, non cessabant nocte et die populum a cultura daemonum abstrahere et in unam, quae in Deum est, et catholicam
 20 fidem coadunare.

3. Jam vero multis per praedicationem illorum ad Christum conversis, cum beatus Savinianus pontificalem, quam a beato Petro illuc destinatus acceperat, contra incredulos strenue et constanter potestatem exerceret, gladio percussus, per martyrii poenam perpetuam migravit ad gloriam ; ipsaque civitas, quae tunc
 25 cum primum meruit habere patronum, postea habuit apud Christum pro se propitium intercessorem. Huic mox in episcopatu successit jam dictus nomine et merito Potentianus, pastor bonus, praedicator egregius et omni bonitate conspicuus. Qui cum in eo quem coeperat praedicationis ardore studiose et avide persisteret et nullo tempore a bono opere cessaret, bonorum omnium invidus
 30 bolus incredulorum perversitatem adversus illum incitavit et famulum Dei quanta potuit celeritate exstinxit. Sed quia pretiosa est mors sanctorum, quem extinguere voluit, per martyrium vivificando magis ad caelestia transmisit, ubi cum Christo sine fine sicut stella lucebit. O beatus et ter quaterque beatus, qui, ut in caelestibus posset laetus in perpetuum manere, non dubitavit libenter pro fide
 35 Christi omnia tormentorum genera sustinere et ad ultimum persecutoribus cervicem praebere et pro futura praesentem vitam amittere. Audierat enim a Domino quia *qui invenit animam suam perdet illam, et qui perdiderit animam suam propter me, in vitam aeternam custodit eam.*

4. Cujus venerabile et sanctissimum corpus, pridie kalendas januarii exanime
 40 factum, ab infidelibus quidem est avibus et bestiis ad devorandum projectum, sed a fidelibus tamquam pretiosissimum margaritum in eadem civitate est honorifice ad conservandum sepulturae mandatum ; ubi ejus pie intercessionis

obtentu tot et tanta curationum genera divina noscitur contulisse clementia ut ea sigillatim nulla mortalis percurrere sufficiat eloquentia. Sed ut absolute et breviter dicam, non minus carne solutus quam antea vivens in carne virtutibus claruit. Nam daemones ab obsessis corporibus effugavit, caecos illuminavit, surdis auditum restituit, claudis gressum reddidit, manus et reliqua suo officio 5 destituta membra reparavit, febrem quoque vel aliam quamlibet infirmitatem patientibus opem sui levaminis impartiri non distulit. O felix et omni laude digna istius martyris momentanea passio, quae tantis postea facta est sanitatis reparatio. O beata et admirabilis Potentiani potentia, quae et in caelis illum coronavit et in terris nobis venerabilem adiutorem exhibuit. 10

5. Denique longo jam tempore evoluta et multo ad fidem Christi populo perducto, ut innumera et praeclara virtutum suarum opera multis subveniendo longius procederent et procedendo multis subvenirent, ad Iothrum Deo sacratum et multis notum monasterium, eo permittente, sanctissima corporis illius gleba, hac interveniente causa, per divinam est honorabiliter translata clementiam. Fama 15 itaque miraculorum illius hac illacque pervolante et sese longe lateque spargente, tandem ad aures sanctimonialium ipsius coenobii pervenit; quae diuturna inter alias diversarum afflictionum aerumnas tempestatis et famis procella attritae, humano deficiente divinum solummodo expectabant auxillum. Erat eo tempore in praedicta Senonis urbe Wanilo summae sanctitatis et religionis episcopus; in 20 memorato vero monasterio Hermentrudis moribus et nomine abbatissa praeerat, eidem episcopo proxima affinitate conjuncta. Haec, partim praedicta necessitate coacta, partim propinquitatis fiducia incitata, ipsum episcopum adiit deprecatura ut sibi et congregationi, in maxima angustia constitutae, suo et celeberrimo saepe dicti sancti Potentiani suffragio citius succurrere non differret. Cujus petitionis 25 intentionem mox ille ut audivit intellegens, tamquam aliquod terribile et improvisum monstrum intuitus fuisset, obstupuit et vox faucibus haesit. Deinde illa, ut necessitas exposecebat, nimium in precibus perseverante et pedes illius cum gemitu et lacrimis deosculante, tandem post diuturnam tacitae meditationis deliberationem, credo divino instinctu ad misericordiam flexus, in hanc vocem 30 erumpit: *En, o carissima soror, si voti tui compos, Deo auxiliante, esse potueris, magnum et incomparabile tibi et tuis providisti subsidium, mihi autem et meis gravissimum et intolerabile es illatura dispendium. Quod, mihi crede, ad effectum nullo modo perduci poterit, si civitati, quae illius spei et solamini tota post Deum innititur, aliquo modo inno-* 35 *tuert. Quapropter ipse ego mihi crudelissimus fur et inimicus existens et alienae potius quam meae utilitati consulens, quod antea numquam sperare vel credere potui, pretiosissimum et indeficientem tibi concedam latenter auferre thesaurum. Quid morer? Abbatissa quod petiit, Deo miserante et sua nimia importunitate oblinuit; episcopus, precibus et lacrimis* 40 *evictus, quod promisit implevit. Datum ac perlatum est celeriter sanctum et incomparabile decus ad locum quem praediximus, pondere miseriarum pressum et*

* cod. mittitur.

* cod. consularis.

omni solamine destitutum; eoque a congregatione cum multa laetitia et exultatione suscepto et ea quae decebat veneratione et devotione in ipso monasterio collocato, tamquam manifesta totius boni et consolationis abundantia ibi fuisset ingressa, postea ipse locus nec famis penuriam nec ullam tempestatis pertulit
5 procellam. In daemonum quoque expulsionem et caecorum illuminationem et omnium sanitarum recuperationem idem locus semper enituit. Mox fama tantae virtutis ejus ad proxima quaeque et longe posita loca pervolante, coeperunt multi pro diversis infirmitatibus ex omni parte ad monasterium confluere et sanitarum gratiam implorare; ubi tunc tot paene infirmi per intercessionem
10 semper memorandi Potentiani ad sanitatem redire meruerunt quot eundem locum devote adire studuerunt. Unde, quia omnium illorum sine fastidio non potest fieri commemoratio, ut mirabilis in sanctis Christi ex parte reddatur operatio, quorundam nunc succincte memoretur curatio.

6. Mulier quaedam, nomine Adalberta, longo jam tempore a multis daemonibus
15 vexata et per multa sanctorum loca pro acquirendo remedio ducta, tandem sancto Potentiano curanda diducitur. Ubi postquam diabolico impulsu, stantibus in capite capillis tamquam sudibus, terribilem vultum et aliam prorsus quam sese naturalis facies habebat, ostendit, multaque impropria et convicia in sanctum Dei jactans, putridum et excapitatum eum in clamavit, cum nimis putrida san-
20 guinis effusione caruit crudelissima daemonum invasione. Sic factum est ut diabolus cum eo quo dignus erat fetore discederet et mulier cum magno gaudio ad propria remearet.

7. Altera quaedam mulier, nomine Adalberga, a diabolo similiter arrepta, latratu et quos diaboli esse minime dubitantes sonos emittere non cessabat. Quam
25 cum in ecclesiam illius intromissam saltibus et nimia dilaceratione idem diabolus paene exanimem fecisset, videntibus multis viris et mulieribus, cum flamma et fumo atque fetore ab ejus ore exivit et quartam partem ex tecto ecclesiae longius projecit. Tunc mulier, paulatim receptis viribus, comedit et bibit, gratias Deo et sancto Potentiano retulit, et sic incolumis recessit.

8. Necdum uno postquam venerabile corpus ad saepe dictum locum est perlatum expleto anno, cum ecce quidam homo, nomine Adalbertus, adeo vi febrium laborabat ut incredibilem totius corporis patiens dolorem, nulla hora per longum tempus a planctibus cessaret. Tandem parentes et amici, longo ac jugi cruciatu illius permoti, sancto Potentiano, quem jam omnem morborum nove-
35 rant, Christo sibi concedente, posse fugare perniciem, illum detulerunt, sanctissimis illius precibus credentes mox et infirmitate carere et sanitatem posse recipere. Nec mora, secundum quod dictum est: *Omnia possibilia sunt credenti*, postquam infirmus in ecclesia est positus, transacto non plus unius horae spatio, raptus in exstasi, vidit quendam virum sibi assistentem ac dicentem: *Adal-*
40 *berte, noveris te precibus sancti Potentiani ab infirmitate sanatum et a morte redemptum.* Ad hanc vocem tamquam de gravi somno evigilans, protinus sanitatem est consecutus, et qui per mortem, ut veraciter credendum est, mox de saeculo erat evocandus, longo tempore in terris est vivere permissus.

9. Aliud deinceps non minus patratum est miraculum. Quaedam femina, Hildegardis nomine, de Lemovetica patria, dextera manu et dextero pede ex longo tempore fuerat contracta et ad ultimum, quod nequius fuit, daemonum habitaculum facta. Quod cernentes affines illius, qui jam multa de virtutibus Christi martyris audierant, ad monasterium illius eam perduxerunt; eaque illuc adducta, 5 exspectabant per sanctum militem suum illi Dei misericordiam affuturam. Cumque una die ibidem in terra decumberet et nec exterius nec interius uti humanus exigit usus se ferre valeret, vidit tamquam radium solis de capsula ejusdem sancti exire et usque ad se illum extendere; cujus splendor, mirabile visu, ut paene mortua membra tetigit, mox vivificavit et daemone vacuavit. 10

10. Alius denique homo, Lantfredus nomine, per viginti quinque annos lumen amiserat. Qui et ipse audiens quas Christus per servum suum cotidie operabatur virtutes, impetrato ductore ad ejus ecclesiam pervenit; percidensque in terram, ut sibi miseretur sanctum Potentianum implorabat. Et ecce, nocte adveniente, vidit in somnis quod idem sanctus ejus oculos tangeret eumque illuminaret; 15 statimque de loco ubi jacebat exurgens, se illuminatum veraciter agnovit et Deo ac sancto Potentiano cum lacrimis gratias retulit.

11. Post haec quidam contractus, nomine Adelardus, cum pro obtinenda similiter sospitate eundem sanctum expetisset et in pavimento ecclesiae resedisset, coepit propriis manibus contractos attrahere artus ac diu rigidos velle 20 extendere nervos. Tunc divina interveniente clementia, paulatim se iidem nervi extendere ac quiddam doloris praeter solitum coeperunt afferre. Cumque partim dolore partim gaudio voces emitteret, et omnes qui aderant ad illum accurrissent, consueta redivivae sospitatis miracula agnoscunt atque excelsas omnipotentis Deo laudes in commune persolvunt. 25

12. Neque illud silendum puto quod quidam vir, Vulfindus nomine, gravem in utroque pede ex podagrico morbo contraxerat dolorem, et cum diu per quid aliquod remedium habere potuisset anxie perquisisset, nihil est inventum unde ab infirmitate curari quivisset. Deinde tot et tantis auditis virtutibus quae a magnifico Christi discipulo fiebant, baculis hinc inde potius sustentatus quam 30 pedum officio usus, [ut] iter ad caelestem medicum dirigeret utque sibi auxilium ferret eundi humiliter postularet, jam aliquamdiu progressus fuerat et in ambulando fortiter laborabat; cum subito dolore sublato sanitatem recepit, atque in ipsa hora, qua ad explendum iter sanctum sibi auxiliari petiit, [se] exauditum intellexit. Unde quanta valuit celeritate, prout dignum erat, ad locum quo 35 debat, grates et laudes tanto medico relaturus, pervenit, et votis oblati ad propria cum laetitia remeavit.

13. Illud etiam est adiciendum, quod inter multam languentium turbam, quae illuc undique confluebat, quidam vir, Andreas vocatus, a saevo daemone est arreptus et illuc a multis hominibus ad curandum est adductus; quem ita diabolica stimulatio agitabat ut manus et caput et reliqua membra huc illucque circumferret ac quoscumque posset dentibus laniaret; unde fortissimis adstrictus

vinculis undique ab hominibus circumdatur et tamquam bestia ferocissima ad sacram aedem perducitur. Ubi cum vix intromissus fuisset, mox deposito furore, quasi agnus mansuetus stetit, atque in se reversus, interrogare coepit quare illuc adductus et funibus fuisset ligatus. Cui cum dictum fuisset quare et quanta fecisset
 5 et quare necessitas eum illuc duci compulsisset, miserum se ac peccatorem clamitabat, qui antea, dum sanae mentis fuisset, tantum dominum et seniore non audierit, eumque ut a tali peste eripi posset deprecari tardaverit. Talia memorans, tribus diebus ibi permansit, et sic sanus inde recessit.

14. Adhuc innumera supersunt quae de illius virtutibus referri possunt; sed pluribus omissis, pauca dicenda sunt, quia et omnia commemorare fastidium esse potest et quaedam narrare laudabile esse debet. Mulier quaedam, Doda a parentibus vocata, manuum debilitatem adeo graviter incurrerat ut quotiens comederet et biberet, alterius manus ejus ori cibum et potum ministraret. Haec quoque, quam amiserat cupiens recuperare sanitatem, quo major recipiendi [spes] adfuit
 15 celeriter festinavit, seque cum fiducia sancto Dei offerre curavit. Cui veluti diceretur: *Fides tua te salvam fecit*, statim ut advenit sospitatem recepit, ac quantam impetrasset sanitatem multis indicavit.

15. Tu quoque, Dachildis, non nos effugies, quae per omnia debilis pedibus, illius meritis es sanata et tuo domui cum gaudio remissa. De duobus etiam caecis
 20 non aestimo superfluum referendum, qui aequali decem annorum tempore lumine privati, una die ambo ipsius patris domum quaesierunt, ambo una hora lumen receperunt, necnon amborum satis demonstravit illuminatio quantum apud Deum istius protectoris valeat oratio. Constat enim, dum tot infirmorum corporum praesens efficitur reparatio, quod animarum quoque nostrarum aeterna
 25 possit esse salvatio. Unde te, piissime et gloriosissime martyr Potentiane, obnixè deprecemur, ut nobis in caelis remissionem obtineas omnium peccatorum, quibus in terris concedere dignatus es tui corporis pretiosissimum margaritum; quique de Raniberta muliere multitudinem daemonum tuis precibus fugasti, praesta ut eorum saeva adversum [nos] non possit praevalere potestas. Facile
 30 enim id nobis apud regem tuum Dominum nostrum poteris obtinere, si nostra ad peccandum prona non nimis obstiterit fragilitas.

16. Susannam quoque quandam feminam, sicut bonus pastor ovem perditam, a diabolo lupo voracissimo eripuit et gregi sanctae Ecclesiae gaudentem et sanam restituit. Quia enim Christum amando animam et omnia sui corporis membra
 35 pro nihilo duxit, merito non solum daemonibus imperavit, sed etiam omnia corporis membra, caecis visum, surdis auditum, mutis loquelam, claudis gressum reddendo, ad sanitatem reduxit.

17. Inter multos sane quos caecitate depulsa sanctitatis illius miseratio est in Burgundia illuminare dignata, Alberadam quandam mulierem, quae sine visu
 40 longo autem tempore fuerat visa, videntem[m] et multum exultantem remisit ad propria, parentibusque illius propter receptam sanitatem maximam transmisit laetitiam, qui propter ejus infelicitatem multam antea passi fuerant tristitiam.

* sic.

18. Quidam etiam carpentarius, Ingerbodus nomine, ex familia Verzellensis monasterii, per septem annos oculorum luce privatus, pane fratrum in elemosyna per idem tempus fuerat sustentatus. Hic per sanctum Potentianum audiens tanta infirmis provenire remedia, candelam, quam ei deferret, unde potuit impetravit, seque qui ad monasterium illius perduceret postulavit. Quo cum pervenisset et ecclesiam ingressus fuisset, sanctum Dei ut sui misereretur, prostratus in terram, humiliter exoravit, seque ex ministerio quod didicerat quidquid posset eidem sancto coenobio illius fideliter collatum, si ei subvenire dignaretur, cum lacrimis repromisit. Factum est ut quod postulaverat aegrotus, praestaret medicus et orationis affectum prosequeretur salutis effectus. Mox itaque caecus, sicut 10 petierat, lumen recepit, via qua venerat laetus rediit, ac sancto Potentiano gratias acturus eundem sanctum locum cum debito frequenter repetiit voto.

19. Interea magna tempestate exorta, instante jam tempore quo faenum et segetes colligi deberent, multorum segetes et vineae grandine percussae sunt et ad nihilum redactae. Tunc grandi miraculo facto, ex his quae ad saepe dictum 15 locum sancti Potentiani pertinebant, vel quae ipsi fratres, qui illum locum ea quam diximus devotione Deo et eidem sancto Potentiano dicaverant, vel ex alodio vel ex beneficio habere videbantur, nihil omnino periit, ultra citraque et a dextris et a sinistris multorum segetibus et vineis, ut diximus, pereuntibus. Unde veraciter probatum est quod ibi nulla tempestatis possit praevalere ruina ubi 20 reliquiarum sancti Potentiani cum digna veneratione habetur tutela.

20. Ingelburgim denique quandam feminam, de castello Censurio, aliquando daemones invaserant. Quam cum parentes illius, quia non longe erat a monasterio, statim ante sanctum Potentianum adduxissent, mox daemones qui eam vexabant dixerunt per os illius se in ea propter sanctum Potentianum stare non posse, 25 mox se egressuros esse, antea tamen illud vas inutile facere et penitus fractum dimittere. Cumque eam praeter solitum coepissent discerpere et dilaniare, compulsi sunt exire ac deinceps illam non sunt ausi repetere. Tali modo etiam ad patriam, unde curva venerat, recta remeavit, cujusque precibus hoc obtinuerit civibus nuntiavit. 30

21. De Eugenia, Gertrude et Anna illud nos dixisse sufficiat quod, membris omnibus paralysi dissolutis, de lectulis nequaquam assurgere aut aliquid operis exercere valebant, plurima quoque spe recuperandae salutis in medicos expendant, sed nullam per eos salutem acquirere poterant. At ubi sanctum pontificem et martyrem adeundo preces et vota obtulerunt, mox totius debilitatis 35 impulsio et exoptatae sospitatis, in pristinum statum redeuntibus corporibus, facta est reparatio.

22. Martinus praeterea Britto illius magnum expertus est beneficium, cui diuturna calamitas contractis nervis gressum negaverat ac bonorum hominum stipe ex longo tempore vivebat. Hic, euntibus multis Brittonibus Romam, cum ipse 40 quoque idem iter, sicuti corporis validudo sinebat, sanctum deprecaturus Petrum ut sui misereretur, tenere vellet, credo Deo volente et sancto Potentiano miserante,

propter ipsius monasterium, non longe a via positum, nimia lassitudine defecit, devertitque illuc causa potius postulandae elemosynae quam orationis. Necdum ingressus fuerat monasterium, sed sopore depressus in quodam loco quiescebat; et ecce sanctus Potentianus per visionem ei apparuit, dixitque illi : *Quid agis, Britto?* — *Domine*, ait ille, *hic jaceo*. Et sanctus : *Surge*, ait, *et vade*. — *Domine*, inquit, *non possum*. Iterum sanctus, quasi cum increpatione : *Jam*, inquit, *dixi tibi; surge et vade*. Tunc ille statim surrexit et sursum stans ad ecclesiam pervenit, narravitque omnibus adstantibus quid viderit et quomodo sancto Potentiano jubente surrexit ac sanus factus fuerit. Ex quo veraciter intellegi potest quod fideliter et devote se deprecantibus subvenire non tardabit, qui etiam se deprecari nescientibus tanta pietatis suae remedia per Christum praestare non abnuit.

23. Quidam etiam servus, suo domino valde fidelis, forte caecitatem incurrit, et nec sibi nec domino aliquid juvaminis conferre valebat. Unde suus dominus 15 valde dolens, ad sanctum Petrum, quem illi procul dubio auxiliari posse credidit, Romam pergendo ducere festinavit. Ubi cum aliquandiu demoratus, quod speraverat non impetrasset ac proinde maxime tristis ad patriam rediret, audivit a multis quod idem sanctus Potentianus, ad Luciacum villam deportatus, Christo sibi concedente totius aegritudinis malum auferret ac sanitatis munus multis 20 impetraret. Mox ille, tamquam reddita jam sanitate servo nimis laetus factus, iter ad praedictam villam cum eodem servo direxit. In quam cum ambo venissent et ecclesiam, ille ducens, iste sequens, ingressi fuissent, servus lumen multis praesentibus recepit, dominus gaudium, quod spe conceperat, lacrimando ostendit. Quo facto, laudes et gratiae Deo et sancto Potentiano referuntur; deinde 25 uterque, cum ea quam diu desideravit laetitia, ad propria repedavit.

24. In pago denique Autissiodorensi et in aliis circumjacentibus regionibus et civitatibus cum auditum fuisset quae et quanta per Christum in nomine sancti Potentiani sanitatis opera fiebant, coepit ad monasterium illius infinitus debilium numerus et eorum qui a daemone vexabantur non modica undique certatim 30 confluere turba. Ubi non longo interveniente postquam ventum fuit temporis spatium nonnulli voti compotes effecti, quae de sancto ante aliorum relatu audierant, postea omnibus se ostendendo universa vera esse praedicabant, et quem fama eis mirabilem nuntiaverat, in se mirabiliorem res ipsa declarabat. Quos omnes singillatim commemorare quia fortassis ad audiendum non erit omnibus gratum, 33 quod de paucis fuerit dictum, de multis sine dubio potest quisque cognoscere esse patratum.

25. Quidam itaque per multos annos contractus, nomine Albuinus, cum de solo victu quaerendo sollicitus, de salute corporis obtinenda nihil omnino cogitaret, pluresque, ut diximus, audisset apud saepe dictum locum recipere sanitatem, sumpta fiducia eundem locum expetiit, salutem pro qua perrexit invenit, 40 ac postea rectus propriis pedibus ambulavit. Alter etiam, nomine Adam, eodem morbo detentus, ab eodem perito artifice visus est celeriter de curvo in rectum emendatus fuisse.

26. Duas praeterea feminas, Rotbergam scilicet et Thebergam, saeva potestas diaboli sibi ad habitandum vindicaverat; sed fortiore intercessionis illius potentia superata, longius ab earum corporibus est fugata. Sic igitur operando usque hodie virtutes virtutibus addit, et aliis atque aliis miserendo inexhaustum mirificae pietatis donum expendit. 5

27. Denique a Regenoldo et Erenfredo, lumine videndi reddito, tenebras caecitatis expulit; et Walecarium atque Altrudem a crudelissima daemonum infestatione, quam diu passi fuerant, liberavit.

28. Omnia per Omnipotentem se remedia conferre posse evidentissime declaravit. Nam etiam illud insigne patravit miraculum, ut infantem septem annorum 10 loqui faceret a nativitate mutum, et mulieri cuidam surdae et mutae, nomine Mangetrudi, geminum loquendi et audiendi restitueret sensum.

29. Inter haec daemones novo et inaudito praesumptionis genere iniquum contra inexpugnabilem et gloriosum militem Christi ausi sunt peragere bellum. Qui cum quendam mulierem, nomine Alveram, invasissent, et eam parentes illius 15 ad eundem Christi discipulum perduxissent, adjuratum est lecto exorcismo a presbytero ut qui et quot in ea essent celeriter faterentur. Responsum est duos ibi esse, servum et dominum; sibi mox propter putridum Potentianum aliud quaerendum esse habitaculum. Deinde unus ad alterum, sicut servus ad dominum: *Heu! mi domine, inquit, scis et vides quia istius arida ossa nos 20 acquisita crebro cogunt mutare domicilia.* Et dominus: *Si iste nostrum nobis non timet auferre hospitium, tu, inde erumpens, illius noli dubitare confringere signum.* Ad haec dicta, citius illo de muliere egresso, melius in ecclesia fractum est signum, quod a multis inibi est postea visum. Tunc dominus servum sequens visus est, tamquam quoddam volatile quod rustici papi- 25 lionem vocant, ab ore illius mulieris exisse et super Hermentrudem, illius loci abbatissam, resedisse. Quod cum unus de circumstantibus voluisset apprehendere, volando fenestram petiit et cum magno fetore discessit. Gratias tibi, Domine Jesu Christe, quod tanta et talia fragilitati nostrae sunt collata subsidia, per quae valida immundorum spirituum a nobis expugnatur saevitia; quod beata Potentiani 30 potentia nobis subveniens, aliquando in derisum habita, est in caelo sublimata, et diaboli nequitia nobis nocens, quondam excelsa, visa est in inferno demersa. Tu, clementissime rex regum, per militis tui piissimam intercessionem fetidam et infernalem illius antiqui hostis a nobis remove potestatem, et concessa venia delictorum, da supernam tuae visionis nobis consequi claritatem, qui cum Patre 35 et Spiritu sancto vivis et regnas Deus per omnia saecula saeculorum. Amen.

Une et trine Deus, nobis tu parce redemptis.

30. Civitas quoque Aurelianis illius non est ignara virtutis; quae etsi praesentia corporis illius caruit, illius tamen munere eam gavisam fuisse res narranda declarabit. Erat in civitate ipsa mulier quaedam, nomine Adalrada, per novem 40 annos pedum officio destituta. Haec audiens sanctum Dei omnibus undecumque venientibus subvenire aegrotis, credidit sibi illum veraciter propitium affuturum,

si sanctissimum quo jacebat valuisset attingere locum. Mox, quia pedibus non poterat, tractu corporis iter arripuit, tandemque basilicae qua tendebat, longo viae spatio superato, moribunda succedit. Necessitatem illius corpus debile pandit; ipsoque quo venit die de collata sibi meruit sanitate gaudere. Ad patriam, unde curva venerat, recta remeavit, cujus precibus hoc obtinuerit civibus nuntiavit.

CCCXLI. Codex signatus num. 5361.

Olim Philiberti Delamare 378, deinde Regius C. 3901. 4.

Foliorum omnino 36*, med. (0^m,31×0,245; folia vero 33-36, 0^m,28×0,193), compactus ex codicillis exaratis saec. XIII (fol. 2-16), saec. XIV (fol. 17-32), saec. X (fol. 33-35^v) et saec. XII (fol. 35^v-36^r).

* vel potius 35; nam fol. 1 insititium est chartaceum, a compactore insertum.

1° Vita sancti ac beatissimi Leodegarii, Christi martyris atque pontificis (fol. 2^r-8^v).*

Auctore Ursino, stilo aliquantum immutato. Om. prologus. In fine add. *Dies autem transitus illius ac sacri martyrii est VI° nonas octobris.*

2° [Ejusdem miracula] (fol. 8^v-12^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 2 Oct., tom. 1, p. 478-81, sed rursus stilo passim mutato.

3° Scriptura de corpore sancti Leodegarii, quomodo ad Ebroilum venerit (fol. 12^v-14^v).

Documenti hujus apographum ex ipso hoc codice majores nostri olim acceperunt, sed nescimus qua ratione ducti, ejus exordium tantum ediderunt (cfr. tom. cit., p. 446, numm. 45 extr., 46). Operae pretium videtur illud hic integrum exhibere. Vid. Append.

4° Epistola consolatoria, quam sanctus Leodegarius post obitum germani sui Guaireni, post amissos oculos et labia incisa, direxit ad genitricem suam Suessionis in coenobio puellarum (fol. 14^v-16^v).

Ed. tom. cit., p. 408-10, n. 216-24.

5° [Vita sancti Fiacrii eremitae] (fol. 17^r-18^v).

Vita illa, ex Ms. scilicet Domini Delamare (non le Maire) descripta, de qua majores nostri ad d. 30 Aug., tom. VI, p. 602, num. 20. Quam, adhuc, ut videtur, ineditam, hic vulgandam duximus. Vid. Append.

6° [Ejusdem miracula] (fol. 18^v-24^v).

Ed. tom. cit., p. 610 sqq., hoc ordine: numm. 50 (sed in cod. brevius et simpli-

ciori stilo), 59-63, 52-55 (sed in cod. rursus brevius et simpliciori stilo), 57 (item), 40-42, 45 (sed in cod. narratur in tertia persona, non in prima), 48-49, 19-29 (sed hoc ultimum brevissime in cod. narratum). Sequuntur (fol. 23^r) miracula ed. ibid., p. 616; sed foliis deficientibus, desinit narratio mutila in verbis... *ibo ad beatum Fyacrimum. Quae fecit prout* (num. 7 extr.).

7° [Passio sanctae Feliculae] (fol. 25^r-28^v).

Passio longe fusior quam ed. *Act. SS.*, ad d. 12 Maii, tom. III. p. 10-11, n. 16-17, et rursus ad d. 13 Jun., tom. II, p. 666, numm. 2, 3; sed eadem referens.

8° [Vita sancti Theobaldi eremitae] (fol. 28^v-32^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 30 Jun., tom. V, p. 592-93. Omm. prologus et numm. 14, 15.

9° Passio sanctorum martyrum Agricolae et Vitalis, quae celebratur sub die quinto kalendarum decembrium (fol. 33^r-35^v).

Ut supra in cod. 2637 (tom. I, p. 166). Sed adverte, tam in conclusione quam in inscriptione diem passionis indicari *quinto kalendarum decembrium*.

Appendix ad cod. 5361.

TRANSLATIO CORPORIS S. LEODEGARII (Cfr. supra, p. 349, 3°).

Scriptura de corpore sancti Leodegarii, quomodo ad Ebroillum venerit.

1. Tempore quo gravissima Danorum rabies vastabat misera caede Galliarum provincias fluvio Viennae contiguas, Pictavorum etiam castella atque vicus 5 omnemque patriam a mari usque ad eandem Pictavensem urbem impii piratae populantur, Turonorum aequae civitatem adeunt et strage innumera obruunt, postremo ignibus tradunt, passim vehuntur quasi lupi pernices ad lacerandas dominicas oves, deo suo humanum sanguinem libantes. Contaminabant sancta, ecclesias ferali rabie comburebant, monasteria vero monachorum destruebant 10 cum suis aedificiis, in solitudinem omnia redigentes, de christiano populo nefarium exercebant ludibrium; ab ipso enim litore versus orientem usque Aquitaniae urbem nulla regio libertatem retinere valebat. Quorum piraticam exercitationem ut Pictavenses Sancti Maxentii monachi acceperunt, fama tristi referente, loco cesserunt, secumque sanctissima beatorum ossa et pios cineres sancti Maxen- 15 tii et Leodegarii devexerunt. Tandem, Deo ducente, pervenerunt Arvernum usque Ebroillum, qui tunc erat regalis fiscus et sedes regia Karoli.

2. Ubi idem rex a nuntiis accepit non minimam multitudinem monachorum

illuc adventasse cum sanctorum corporibus, horruit quasi facies, et minis audacibus ut quam citius a patria recederent propulit. Cujus minas nequaquam metuentes, sed potius in Domini fidentes clementia, ad regem legatos mittunt supplicantes, qui sibi sedem peterent, in qua possent dominico gregi tunc errabundo construere aedem congruam. Horum vota rex obstinatus spernens, negavit donum et minas auxit. Sed regina venerabilis, super horum mota precibus, regis advolvitur pedibus, orans pro sanctis fratribus. Hujus itidem preces rex ingratus respuens, alapam dedit in faciem. Sed mox Dei judicio percussus, indecenter paralysis incommodo atteritur, terretur, fatigatur, omnium membrorum officio destituitur. Ducitur usque ad beatorum corpora martyrum campis patentibus exposita; subsequuntur proceres curiae cum ingenti luctu et maerore. Qui cum jaceret exanimis ante sanctorum lecticam ligneam, coepit manare quasi humanus sudor ex ea, monstrans iram et indignationem super monachorum contemptu. Ibi cum triduo laboraret, et devotio procerum in hoc Domini imploraret clementiam, mox consolidantur soluta nervorum vincula et compago membrorum recepit vigorem * pristinum. Quo viso miraculo, omnes tulerunt ad aethera voces, Deo gratias reddentes.

* *cod.*
rigorem.

3. Protinus illum locum rex Karolus assignavit Domino; quem plurimis praediorum redditibus ditavit et munerum largitionibus ampliavit, terminos etiam loci illius, prout voluntas venerabilium fratrum erat, devote contulit. Ergo cum summa industria et sollerti studio aedificatur ecclesia in beati Leodegarii honore; quae hucusque a fidelibus colitur et veneratur. [Illo confluebat multitudo nobilium maxima, praesentis saeculi oblectamentis * et mundanarum pompis facultatum *.] Denique postquam Francia quievit a tumultuum fragoribus, plures a patria exules nativum expetunt solum, gaudentes invisere natales suos et penates superstites. Quod ut adverterunt * monachi Pictavenses, qui ob metum gentilium corpora sanctorum detulerunt Arvernum, censuit quaedam pars reverti ad natale solum cum corpore beati Maxentii; altera quoque mansit et usque in praesens manet Ebroilo cum corpore sancti Leodegarii, ubi omnipotens Deus sanctum suum mirificavit et miraculorum attestationibus honorificavit. Idus martii, tumultatio beati Leodegarii episcopi et martyris.

* *supple*
spretis.
* *Quae unctis*
inclusa sunt, videntur
in cod. fuisse deletae
* *cod.*
revertentur

4. In capella Francorum regis unus habetur oculus sancti martyris Leodegarii, quem inter sanctorum reliquias, quae ibi sunt plurimae, venerantur cuncti devotione celeberrima, et ex multis partibus venientes aegroti, restituuntur Deo operante pristinae incolumitati. Ante biennium quam haec scriberem, filius cujusdam principis, Odonis nomine, correptus est valida aegritudine. Sic enim illo morbo, quem Galli *variola* vocant, omnino fuit pervasus ut nec ipse alicujus membri motionem ageret nec ministrantium contrectationem admitteret. Ad quem sanandum multis ex partibus plures medici convenerunt; sed peritia illorum artis nullam puero opem conferre potuit. Augmentabatur etenim magis atque magis morbida pestis et omnino claudebat oculos pueri languentis. Nihil igitur jam promittentibus medicis, cum jam desperarent parentes de salute filii, adfuit qui-

dam clericus, qui ad eundem principem ferebat de parte regis quandam legationem. Is maerenti principi persuasit ut quaereret auxilium sancti Leodegarii; et si posset a rege impetrare ut oculus sancti martyris vellet sibi mittere, per illius tactum dixit ad integram sanitatem posse redire puerum. Statim pater, salutis filii cupidus, legatos misit ad regem, qui sicut clericus monuerat apud regem intercederent. Quibus reversis, consignatus est puer oculo sancti martyris; et ^{* sic, leg.} statim post signaculum, tamquam redeuntibus ^{recidentibus?} squamis, coepit oculos aperire et, quod diu non poterat, in alterum latus sine auxilio ministrantis sese convertit. Die vero altera omnium membrorum cum incolumitate suscepit officia.

5. Aliud. — Die vero quadam, dum praedictus rex ageret venationem, accidit ut unum ex militibus, currentem per silvam inconsultius, ramus quidam sic in oculo reverberaret ut in eodem oculo pars magna illius fixa remaneret. Quae res magnam contristationem regi et principibus attulit. Erat enim ipse miles valde nobilis, et percussio videbatur omnibus modo insanabilis. Cum autem die altera reverterentur a venatione, iussit rex ipsi militi ut illum oculus, cujus penitus videbatur amisisse officium, consignaret oculo sancti Leodegarii. Quod cum sacerdos quidam peregisset, statim, fugato dolore, rediit lumen vulnerato oculo cum sanitate.

6. Item. — Erat in Aurelianensi civitate quaedam nobilis matrona, cujus caput ^{* cod.} cujusdam vermiculi morsu, quem araneam ^{arana.} vocant, mirabiliter tumuerat; cujus immanitas tumoris visum et auditum illi abstulerat. Huic autem cum medicinae species non valeret succurrere, coepit auxilium sancti Leodegarii implorare. Orabat autem multis precibus ut oculo sancti Leodegarii martyris consignaretur. Quod cum fieret, sine mora tumor ille abiit et pristinae formae decor rediit.

7. Item. — Est quidam locus in finibus Alsaciae et Vosagi situs, *Morbac* dictus, ubi collocavit Dominus sancti martyris caput fertile virtutibus, quasi in umbilico terrae illius scilicet caelestem gemmulam includens in auream concham. Nam pinguis colles, vinifera latera applicantes, efficiunt florigeram vallem ceu paradisum aemulantem et bacchaeo sanguine abundantem. In summitate illius vallis in locis silvestribus congregatio peregrinorum excubat super caput pretiosum. Est enim consuetudo ex tempore antiquo ut in rogationibus, quas invenit sanctus Mamertus Viennensis episcopus, videlicet in vigilia Ascensionis dominicae, extrahantur de latibulis omnes reliquiae et deportentur in supradictam vallem in speciosam planitiem. Moderno itaque tempore, scilicet sub Heberhardo ipsorum peregrinorum abbate, qui ipsius martyris vitam perlucide jussit enucleare, ... Excaecatio quoque gloriosissimi martyris Leodegarii ac lapidatioque beati Gayreni est VIII kalendas septembris.

^{* Nonnulla hic exciderunt.}

VITA S. FIACRII EREMITAE (Cfr. supra, p. 349, 5°).

1. Gloriosus atque beatissimus Fiacrius, eremita magnificus, de Hibernia Scotorum et sanguine regali genitus, pro amore Jesu Christi cuncta despiciens, se

totum Deo obtulit, pompam mundi, divitias, terrenam patriam, amicos et honores dereliquit, et se in omnibus Domino commendavit; mare transmisit, venit ad civitatem Meldensem, in qua erat beatus Faro episcopus loci, vir sanctae vitae ac totius bonitatis. Cui beatus Fiacrius fecit reverentiam prout debuit, et devotissime rogavit ut sibi placeret aliquem locum in territorio suo concedere, in quo posset Deo servire, paenitentiam facere et opera caritatis exercere.

2. Cui beatus Faro respondit: *Frater carissime, habemus in fundo nostro proprio quandam magnam forestam, in qua multa mala homicidia, [et] latrocinia perpetrata sunt. Placet nobis ut ibidem agas paenitentiam et reddas animam Creatori.* Cum autem beatus Fiacrius consensum habuit a sancto episcopo, recessit cum benedictione episcopali et gratia. Beatus Fiacrius habitaculum suum fecit in nemore; in paenitentia et austeritate vivens in oratione persistens, soli Deo cupiebat placere, mundum spernere et omnia opera caritatis adimplere. Sicut lucerna posita super candelabrum intrantes domum illuminat, sic non potuit vita sancti et ejus conversatio latere. Omnipotens Dominus, qui semper vult humiles exaltare et humilibus dat gratiam, humilitatem famuli sui respexit; cum totum dimisisset pro Domino, voluit ipsum exaltare et coruscare miraculis.

3. Sanctus Fiacrius, innumeris coruscans miraculis et virtutibus, sicut vita ipsius et facta declarant, videns habitaculum suum strictum, et non poterat prae multitudine venientium adimplere opera caritatis, accessit iterum ad sanctum Faronem episcopum; supplicavit reverendae paternitati suae humiliter et devote quod sibi placeret ampliari locum quem ordinaverat, ad opera caritatis exercenda. Cui sanctus episcopus concessit quantum in gyro circa domum suam, quam inhabitabat, propria manu fodiendo includeret cum instrumento sibi a sancto episcopo tradito, quae *bessa* gallice vocatur, liberum quasi hereditarium possideret. Hoc concessio, beatus Fiacrius, gratias agens, inclinato capite petiit licentiam et recessit.

4. Beatus Fiacrius cum gratia recessit cum instrumento sibi tradito a sancto episcopo. Beato Fiacrio existente in nemore, flexis genibus oravit ad Dominum, dicens: *Omnipotens sempiternus Deus, qui facis mirabilia magna solus, praetende mihi famulo tuo gratiam tuam, ut te adjuvante opus possim incipere ad laudem et gloriam nominis tui.* Facta oratione surrexit et instrumentum super terram trahendo posuit; et quod est dictu mirabile, ad nutum sanctissimi viri arbores circumquaque incipiunt cadere, terram deistens * et fossata magna et profunda apparere incipiunt per divinam potentiam, quae usque in hodiernum diem ad laudem Dei et beati Fiacrii vestigia restant. Quaedam mulier, Deum non habens prae oculis, videns mirabilia quae fiebant, cum celeritate nuntiavit sancto Faroni episcopo, multas injurias et blasphemias de sancto viro Fiacrio irrogare praesumpsit: cum talia non fiebant per divinam potentiam, sed arte magica et incantatione mirifica. Mirabilibus mirabilia succedunt. Petra namque durissima contra naturam divino nutu demolita est; ut cessioni * sancti viri

* sic, leg. dehiscere.

* sic.

Fiacrii esset habilior, sub ipso concavum praestat locum. Sanctus Faro episcopus, audiens verba mulieris, admirans ait : *Mulier, nos probare volumus utrum vera quae dicis aut frivola sint.* Sanctus Faro episcopus ascendit equum, et cum sociis suis et comitiva accessit ad locum. Qui invenit omnia prout mulier nuntiaverat. Videns arbores hinc et inde corruisse, fossata tali instrumento facta, 5
cessionem sancti viri in lapide, intellexit beatum Fiacrium eremitam magnificum.

B. Sanctus episcopus dixit beato Fiacrio : *Frater Fiacri, certo experimento didicimus quod tu non es magus neque maleficus, sed Dei servus, et opera tua sunt divinae potestatis. Fundum et hereditatem istius nemoris cum pertinentiis tibi et successoribus tuis in perpetuum concedimus ad divinum officium faciendum et alia opera caritatis. Ora pro nobis.* Sanctus Fiacrius beato episcopo dixit : *Pater reverende, Deus retribuat vobis ea quae facitis instinctu pietatis.* Sanctus Fiacrius ex tunc et quamdiu vixit familiaris et praecordialis fuit sancto episcopo Faroni, et dictus sanctus episcopus eundem tamquam amicum Dei et eremitam magnificum reputavit. Sanctus epi- 15
scopus Faro recessit, benedicens Deum, qui dedit talem potestatem hominibus.

G. Sanctus Fiacrius signis et virtutibus in eodem loco claruit; monasterium construxit, religiosos instituit, hospitale aedificavit ad faciendum opera caritatis. Lapis namque cessionis beati Fiacrii in dicto monasterio observatur et ostenditur. Sic in bonis operibus cursum vitae suae terminavit. Vocavit igitur fratres et 20
dixit : *Omnipotens Dominus me vocat ad convivium epularum suarum. Gratias ago omnipotenti Deo, qui me dignatus est ad suam misericordiam et incomparabilem gloriam invocare.* Fratres sui turbati sunt, flentes et dicentes : *Ne nos, pater, tamquam orphanos velis dimittere; quia benedictus es et benedicta sunt opera tua.* Beatus Fiacrius respondit : *Non vos relinquam orphanos; quia corpus meum habebitis. Pacem Domini inter vos habeatis.* His dictis, dixit : *In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum.* Sic exspiravit. Angeli Domini animam recipiunt congaudentes et praesentaverunt ante tribunal Christi. Tantus odor suavitatis in loco remansit quando illa pretiosa anima corpus reliquit, quod nullus posset explicare sermone. Angeli congaudent, anima coronatur, fratres tristantur, corpus honorifice inhumatur. Ad cuius sacrum tumulum si quis devote accesserit, petitio sua consequitur effectum, praestante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in saecula saeculorum. Amen. 30

CCCXLII. Codex signatus num. 5362.

Olim Bigotianus 174, deinde Regius C. 4187. 3.

Foliorum 126, min. (0^m, 23 × 0, 155), lineis plenis, exaratus saec. XII.

1° Vita sancti Cuthberti episcopi (fol. 1^r-51^v).

Auctore Beda, ed. *Act. SS.*, ad d. 20 Mart., tom. III, p. 97-116. Sequuntur (fol.

51^v-53^v) excerpta de S. Cuthberto ex Bedae *Hist. eccl.*, ed. *ibid.*, p. 116-17; deinde (fol. 53^v-54^r) et aliud miraculum, quod ineditum videtur. Vid. Append.

2° Passio sancti Eadmundi regis et martyris, quae est XII kalendas decembris (fol. 55^r-68^r).

Auctore Abbone Floriacensi, ed. P. L., tom. CXXXIX, p. 507-20.

3° Passio sancti Oswaldi Anglorum regis (fol. 68^v-70^r).

Ven. Bedae *Hist. eccl.*, lib. III, capp. 10, 11.

4° Vita sancti Birini episcopi (fol. 70^r-70^v).

Ex ejusdem libri cap. 7 (prior pars).

5° Liber translationis et miraculorum beati Swithuni (fol. 70^v-74^r).

Ed. ex hoc codice *Act. SS.*, ad d. 2 Jul., tom. I, p. 328-30. Num. 5 extr., ubi vox praetermissa est, perspicue legitur in cod. *idem clericus, qui nuper erat bioticus, factus est venerabilis monachus.*

6° Vita sancti Athelwoldi (fol. 74^r-81^r).

Auctore Alfrico, cujus prologum tantum citavit Mabillonius *Act. SS. O. S. B.*, saec. V, p. 606 extr., quamvis ipse recte censeat Alfricum primum omnium conscripsisse Vitam S. Aethelwoldi, quod jam certum est ex testimonio Willelmi Malmesburiensis (cit. P. L., tom. CXXXIX, p. 1464, lin. 11 sqq.). Hanc itaque, hactenus ineditam, exhibebimus infra in Append.

7° Vita sanctae Aldritae virginis (fol. 81^r-84^r).

Ven. Bedae *Hist. eccl.*, lib. IV, cap. 19. Sequitur (fol. 84^r-84^v) carmen paractericum de sancta, a poeta coaevo concinnatum (cfr. vers. 25), quod legis infra in Append.

[8° Vita sancti Joannis abbatis Reomaensis] (fol. 85^r-92^r).

Nonnullis diversa a Vita quam a Jona abbate conscriptam edidit Joannes Bollandus noster ad d. 28 Jan., tom. II, p. 856-62, passim tamen iisdem verbis concepta: an forte antiquior illa quam perpolivit Jonas? Ejus conspectum videsis infra in Append.

9° Passio sanctae Margaritae virginis, et martyris, quae est XIII kalendas augusti (fol. 92^v-99^r).

Diversa stilo ab ed. ap. Mombrinium.

10° Vita sanctae Austrebertae virginis (fol. 99^v-112^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 10 Febr., tom. II, p. 410-23.

11° [Ejusdem miracula post mortem] (fol. 112^v-124^v).

Ed. *ibid.*, p. 423-29; sed in cod. in fine alio ordine, ut in cod. Longipont. (cfr. *ibid.*, p. 426, adnot. g), cujus et variantes lectiones (cfr. *ibid.*, adnot. c-f) hic occurrunt.

Appendix ad cod. 5362.

MIRACULUM S. CUTHBERTI (Cfr. supra, p. 354, 1°).

Hoc est Dei et sancti Cuthberti miraculum valde advertendum et magnificandum, quod aliquando Scotti cum innumerabili multitudine Twydam fluvium transierunt et terram sancti Cuthberti vastaverunt et Lindisfarnense monasterium, numquam prius violatum, spoliaverunt. Quo audito, Guthred rex pro vindicta 5 sancti confessoris illuc parva admodum manu properavit, eisque jam extrema parte diei in loco, qui dicitur Mundingedene, occurrit, et ideo bellum non est inceptum. Nocte vero subsecuta, cum rex Guthred, multum perterritus et anxius, eo quod ipse parvissimum, hostes vero, qui jam in manibus erant, maximum haberent exercitum, et sic nec pugnare nec posset fugere, prae nimia et varia cura 10 obdormisset, ecce miles Christi Cuthbertus ei manifeste apparuit et nimis exanimatum his verbis animavit: *Ne timeas, inquit, quia ego tecum sum, neque diffidas paucitate militum; quia hostes mei, adhuc vivi, coram Deo sunt mortui, nec poterunt tibi resistere qui pacem Dei et meam non timuerunt violare. Facto mane surge velociter, irrue in eos confidenter; quia mox 15 in primo conflictu terra aperietur et vivos in infernum demittet.* His dictis abscessit; rex vero evigilavit. Exiliens itaque, exercitum convocavit, omnia haec omnibus publice narravit, moxque facto mane in hostes irruit. Sed secundum viri Dei verbum, eos, mox in primo conflictu vivos terra dehiscente absorptos, non invenit, renovato ibi mirabiliter antiquo miraculo, quando aperta est 20 terra et deglutivit Dathan et operuit super congregationem Abiron.

VITA S. ATHELWOLDI (Cfr. supra, p. 355, 6°).

Incipit prologus in vita sancti Athelwoldi.

Alfricus abbas, Wintoniensis alumnus, honorabili episcopo Kenulfo et fratribus Wintoniensibus, salutem in Christo. Dignum ducens denique aliqua de gestis 25 patris nostri et magnifici doctoris Athelwoldi memoriae modo commendare, transactis videlicet viginti annis post ejus migrationem, brevi quidem narratione meatim*, sed et rustica, quae apud vos vel alias a fidelibus didici, huic stilo

* sic.
* cod.
tradentur.

Explicit prologus.

30

Incipit vita.

1. Erant autem parentes sancti Athelwoldi habitatores civitatis Wentae, tempore Eadwerdi regis Anglorum florentes, eximio Dei dono decorati, quo talem meruissent prolem generare, cujus documentis non solum praesentis aevi populi, sed etiam futuri, caligine caruissent erroris. Ergo felix ejus genitrix dum in 33

utero eum haberet, hujuscemodi somnium, praesagium futuri effectus, vidit. Visum namque est sibi se sedere prae foribus domus suae, et adesse obtutibus ejus quoddam sublime vexillum, cujus summitas caelum tangere videretur, quod inclinando se honorifice circumdedit fimbriis propriis impraegnatam. Rursus
 5 itaque mulier oppressa somno, eadem nocte vidit quasi auream aquilam de ore ipsius exire et avolare, tam ingentem ut videretur tota civitas ejus auratis pennis obumbrari. Horum autem somniorum, sicut rei probavit eventus, conjectores facile esse possumus, in sublimi vexillo intellegentes filium ejus, quem gestabat in utero, signiferum fore militiae Dei, sicut et erat, et in aquila aurea praeclarum
 10 virum, sicut Dominus in evangelio ait : *Ubicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur et aquilae*. Iterum ipsa mater, quadam die stans in ecclesia stipata civibus causa sanctam missam audiendi, sensit venisse animam pueri quem gestabat in utero et intrasse in eum, sicut postea ipse sanctus qui nasciturus erat, jam episcopus gaudento nobis narravit. Ex quo ostenditur eum electum Deo
 15 exstitisse etiam antequam nasceretur, et animam hominis non a patre vel a matre venire, sed a solo creatore unicuique dari.

2. Nato vero infante, vocaverunt eum parentes ejus Athelwoldum cum sacrosancto baptismate ablueretur. Accidit namque quadam sollempni die, sedente
 20 matre domi et in gremio infantem tenente, tempestuosam auram adsurgere, in tantum ut ipsa, sicuti decrevit, adire ecclesiam nequiret. Sed cum gemebunda orationi se dedisset, subito inventa est in ecclesia sedens cum infantulo, ubi missam presbyter celebrabat. Crevit autem puer, et in ipsa pueritia sacris litterarum studiis traditus est. Qui adolescens factus, Aetelstano regi, filio Eadwerdi, fama vulgante notus factus, et ejus comitatu diu adhaerens, cum esset acer ingenio, plura a sapientibus regis utilia sibi didicit; et demum, jubente rege, ab
 25 Aelfego Wintoniensi episcopo tonsuratus et in gradum sacerdotalem consecratus est. Ipse vero Aelfegus prophetiae spiritu pollebat; et contigit eum ordinasse simul Dunstanum et Athelwoldum et quendam, Aethelstanum vocabulo, qui postmodum, monachilem habitum deserens, apostata finetenus perduravit. Post
 30 missam autem dixit episcopus Aelfegus sibi adhaerentibus : *Hodie consecravi tres sacerdotes, quorum duo ad episcopalem apicem pertingent, alter in mea sede, alter [in] alia diocesi*. Tunc Aethelstanus: *Sum ego, inquit, ex illis duobus qui ad episcopalem dignitatem perventuri sunt?* — *Non, dixit Aelfegus, nec in sanctitate quam incohabas permansurus es*; sicut nec fecit.

3. Athelwoldus vero, multum melioratus doctrinis et exemplis Aelfegi ordinato-
 35 toris sui, cui jubente rege studiose ad tempus adhaesit, postmodum Glastoniam perveniens, magnifici viri Dunstani, abbatis ejusdem monasterii, discipulatu se tradidit. Cujus magisterio multum proficiens, tandem monastici ordinis habitum ab ipso suscepit, humili devotione ejus regimini dedit. Didicit namque inibi
 40 grammaticam artem et metricam et libros divinos seu auctores, nimium insuper vigiliis et orationibus insistens et abstinentia semetipsum edomans, et fratres semper ad ardua exhortans. Elapso denique multo tempore postquam monachi-

* cod.
 sedenti.

* *cod. seu.* lem susceperat gradum, disposuit ultramarinas partes adire causa imbuendi se sacris libris seu monasticis disciplinis perfectius; sed praevenit venerabilis regina Eadgiva, mater regis Eadredi, ejus conamina, dans consilium regi ne talem virum sineret egredi de regno suo.

4. Placuit tunc regi Eadredo, suadente matre sua, dare venerabili Athelwoldo quendam locum, vocabulo Abbandun, in quo monasteriolum habebatur antiquitus, sed erat tunc destitutum et neglectum, vilibus aedificiis consistens et quadraginta tantum mansas possidens; reliquam vero terram ejusdem loci, hoc est centum cassatos, praefatus rex jure regali possidebat. Factumque est, permittente Dunstano, secundum regis voluntatem, ut Athelwoldus praefati loci susciperet curam, ut in eo scilicet monachos ordinaret regulariter Deo servientes. Venit ergo praedictus servus Dei ad locum sibi commissum; quem statim secuti sunt quidam clerici de Glastonia, hoc est Osgarus, Foldbirchtus, Frithegarus et Ordbirchtus de Wintonia et Eadricus de Lundonia, ejus discipulatu se subdentes; congregavitque sibi in brevi spatio gregem monachorum, quibus ipse abbas jubente rege ordinatus est. Dedit etiam rex possessionem regalem quam in Abundonia possederat, hoc est centum cassatos cum optimis aedificiis, abbati et fratribus ad augmentum cotidiani victus, et in pecuniis multum eos juvit; sed mater ejus largius.

5. Venit ergo rex quadam die ad monasterium, ut aedificiorum structuram per se ipsum ordinaret; mensusque est omnia fundamenta monasterii propria manu, quemadmodum muros erigere decreverat. Rogavitque eum abbas in hospitio cum suis prandere. Annuit rex ilico; et contigit adesse sibi non paucos venientes ex gente Northanhymbrorum, qui omnes cum rege adierunt convivium. Laetatusque est rex, et jussit abunde propinare hospitibus medonem, clausis foribus, ne quis fugiundo potationem regalis convivii deserere videretur. Quid multa? Hauserunt ministri liquorem tota die ad omnem sufficientiam convivantibus; sed nequivit ille liquor exhauriri de vase nisi ad mensuram palmi, inebriatis Northanhymbris suatim ac vesperi recedentibus. Non coepit tamen abbas designatum sibi opus aedificare in diebus Eadredi regis, quia cito obiit; sed regnante Eadgaro honorabile templum in honore sanctae Mariae genitricis Dei semperque virginis construxit loco et consummavit, quod visu melius quam sermone ostenditur.

6. Circa haec tempora eligitur Dunstanus ad episcopatum Wigornensis ecclesiae, et post annorum curricula factus archiepiscopus, mansit in Cantia triginta et septem annis quasi columna immobilis, doctrina, elemosynis, prophetia praepollens; ad cujus tumbam etiam frequenter fieri miracula audivimus. Athelwoldus autem misit Osgarum monachum trans mare ad monasterium sancti Benedicti Floriacense, ut mores regulares illie disceret ac domi fratribus docendo ostenderet, quatinus ipse regularem normam secutus una cum sibi subjectis, devia quaeque declinans, gregem sibi commissum ad patriam perduceret promissam. In qua congregatione erat quidam frater, Aelfstanus nomine, simplex et magnae oboedientiae vir, quem abbas jussit praevidere cibaria artificum monasterii; cui ser-

vitio ipse devotissime se subdens, coxit carnes cotidie et operariis ministrabat, focum accendens et aquam apportans et vasa denuo emundans, existimante abbate illum hoc juvamine ministri peragere. Accidit namque quadam die, dum abbas more solito peragraret monasterium, ut aspiceret illum fratrem stan-
5 tem juxta caldarium fervens, praeparantem victualia artificibus, et intrans, vidit omnia vasa mundissima et solum scopatum. Dixit ei hilari vultu : *O mi frater, hanc oboedientiam mihi furatus es, quam me ignorante exerces. Sed si es talis miles Christi qualem te ostendis, mitte manum in bullientem aquam et unum frustum de imis mihi attrahe.* Qui statim sine mora mit-
10 tens manum ad imum lebetis, abstraxit frustum fervidum, nil sentiens calorem ferventis aquae. Quo viso, abbas jussit deponi frustum et nemini hoc indicare viventi. Illum vero fratrem postmodum abbatem audivimus factum et deinde episcopum Wintoniensis ecclesiae veraciter vidimus.

7. Erat namque Athelwoldus magnus aedificator, et dum esset abbas et cum
15 esset episcopus. Unde tetendit ei communis adversarius insidias : ita ut quadam die, dum in structura laboraret, ingens postis super eum caderet, et in quandam foveam dejecit, confregitque paene omnes costas ejus ex uno latere, et nisi fovea eum susciperet, totus quassaretur. Convaluit tamen de hac molestia Deo auxiliante, et elegit eum Eadgarus, felicissimus rex Anglorum, ad episcopatum Wintoniensis
20 ecclesiae antequam ecclesia dedicaretur, et eo jubente ordinavit illum Dunstanus, archiepiscopus Dorovernensis ecclesiae.

8. Erant autem tunc in veteri monasterio, ubi cathedra episcopalis habetur, male morigerati clerici, elatione et insolentia ac luxuria praeventi, adeo ut nonnulli eorum dedignarentur missas suo ordine celebrare, repudiantes uxores quas
25 illicite duxerant et alias accipientes, gulae et ebrietati jugiter dediti. Quod minime ferens vir sanctus Athelwoldus, data licentia a rege Eadgaro, expulit citissime nefandos blasphematores Dei de monasterio ; et adducens monachos de Abundonia, locavit illic, quibus ipse abbas et episcopus exstitit. Accidit autem, dum monachi venientes de Abundonia starent ad ingressum ecclesiae, clericos intus finire
30 missam, communionem canendo : *Servite Domino in timore et exultate ei cum tremore ; apprehendite disciplinam, ne pereatis de via justa ; quasi dicerent : Nos nolumus Deo servire nec disciplinam ejus tenere, vos saltem facite, ne sicut nos pereatis.* Monachi vero, audientes cantum eorum, dixerunt mutuo : *Cur moramur foris ? ecce hortamur ingredi.* Misit quoque rex quen-
35 dam ministrorum suorum famosissimum, Vulfstanum vocabulo, cum episcopo ; qui regia auctoritate mandavit clericis ocissime dare locum monachis aut monachicum suscipere habitum. At illi, execrantes monachicam vitam, ilico exierunt de ecclesia ; sed tamen postmodum tres ex illis conversi sunt ad regularem conversationem, scilicet Eadsinus, Vulfsinus, Wilstanus. Nam hactenus in gente Anglorum
40 ea tempestate non habebantur monachi nisi in Glastonia et Abundonia.

9. Dehinc denique ex invidia clericorum datum est episcopo venenum bibere in sua aula, in qua cum hospitibus prandebat, ut illo exstincto, libere pristinis

quivissent frui flagitiis. Erat namque ei moris mox post tres aut quattuor offulas propter infirmitatem quid modicum bibere, bibitque nesciens adportatum sibi venenum omne quod hanapus habebat; et statim in pallorem facies ejus immutata est et viscera ejus nimium vi veneni cruciabantur. Surrexit tunc vix a mensa, exiens ad lectulum; serpsitque venenum per omnia membra ejus, mortem minitans sibi. At ille tandem coepit exprobrare semetipso, dicendo ad animum suum: *Ubi est modo fides tua? Ubi sunt verba Christi, quibus dicebat: « Et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit? »* His et hujuscemodi verbis accensa fides in eo, exstinxit letiferum haustum quod biberat, et maturius surrexit, abiens ad aulam satis hilaris, nil mali venefico reddens suo. 10

* sic. 10. Exinde expandit Athelwoldus alas suas, et annuente rege Eadgaro, expulsi clericos de novo monasterio, ordinans ibi Aethelgarum discipulum suum abbatem et sub eo monachos regulariter conversantes, qui postmodum archiepiscopus in Cantia effectus est. In Abundonia vero Osgarum abbatem fecit; ditatusque est locus ille sexcentis et eo amplius cassatis. In monasterio namque nonnarum 15 ordinavit sanctimonialia, quibus matrem praefecit Aetheldritam. Est igitur locus in regione quae vocatur Elig, nobilitatus nimium reliquiis et miraculis sanctae Aeldritae virginis ac sororum ejus, sed erat tunc destitutus et regali fisco deditus.

* sic. Quem emebat Athelwoldus a rege, constituens in eo monachos perplures, quibus praefecit patrem Brintochum nomine, discipulum suum; locumque affluentissime 20 ditavit aedificiis ac terris. Alterum vero locum adquisivit a rege et a nobilibus terrae, situm in ripa fluminis Nen, qui lingua Anglorum antiquitus Medelhamstede, modo consuete Burh nominatur; quo simili modo monachos congregavit, Aldulfum eis abbatem praeficiens, qui postmodum archiepiscopatum Eboracae civitatis obtinuit. Tertium quoque locum pretio adquisivit juxta praedictum flumen, 25 Thormae anglie nuncupatum; quem eadem condicione monachis delegavit, constructoque monasterio, abbatem eisdem, Godomannum vocabulo, constituit, ac possessionibus abundanter ditavit.

11. Erat autem Athelwoldus a secretis regis Eadgari, magnifice pollens sermone et opere, ubique praedicans evangelium Christi, juxta ammonitionem Isaiae 30 prophetae dicentis: *Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, et adnuntia populo meo scelera eorum et domui Jacob peccata eorum.* Cujus praedicationem maxime juvit sanctus Swithunus, eodem tempore revelatus; quia quod Athelwoldus verbis edocuit, hoc Swithunus miraculis mirifice decoravit. Sicque factum est, consentiente rege, ut partim Dunstani consilio et actione, 35 partim Athelwoldi, monasteria ubique in gente Anglorum, quaedam monachis, quaedam monialibus, constituerentur sub abbatibus et abbatissis regulariter viventibus. Circuivitque Athelwoldus singula monasteria, mores instituens, oboedientes ammonendo et stultos verberibus corrigendo; eratque terribilis ut leo inoboedientibus seu discolis, mitibus vero et humilibus mitior columba. Pater 40 erat monachorum ac monialium, viduarum consolator et pauperum recreator, ecclesiarum defensor, errantium corrector; quod plus opere implevit quam nos

possimus sermone enarrare. Infirmabatur saepe in visceribus et cruribus, insomnes noctes ex dolore ducens, et in die, licet pallidus, tamen quasi sanus ambulans. Minime tamen esu carniū quadrupedum aut avium usus est, nisi semel, cogente maxima infirmitate, per tres menses, quod et fecit jussu Dunstani archiepiscopi, et iterum in infirmitate qua obiit. Dulce namque erat ei adolescentes et juvenes semper docere et libros anglīce eis solvere et jucundis alloquiis ad meliora hortari; unde factum est ut per plures ex ejus discipulis fierent abbates et episcopi in gente Anglorum.

12. Contigit aliquando clericum ejus, cui designatum erat ampullam ejus ferre, minus olei accipere quam necessitas poposcebat*, et hoc ipsum in itinere perdidisse. Veniens autem episcopus ad locum destinatum, cum vellet habere chrisma, non habuit. Turbatus tunc clericus repedavit iter quo venerat; et invenit ampullam plenam olei jacentem, quae nec medietatem antea habuerat.

* sic.

13. Quidam monachus sub eo degens, Eadwinus vocamine, marsupium cujusdam hospitis instinctu daemónico* furatus est. De quo episcopus in capitulo omni congregationi dixit ut si quis illud raperet, cum sua benedictione iterum redderet, aut in tali loco proiceret, ut inveniretur. Iterum transactis tribus diebus, non inventa pecunia, locutus est episcopus omnibus fratribus, dicens: *Noluit noster fur cum benedictione rem furatam reddere, sicut jussimus; reddat modo cum maledictione, et sit ille ligatus, non solum in anima sed etiam in corpore, nostra auctoritate.* Quid multa? Dixerunt fratres *Amen*; et ecce fur ille sedens, invisibiliter ligabatur, brachiis sibi adhaerentibus sub cappa sua, mansitque sic stupidus usque horam tertiam, cogitans quid agere deberet. Omnia tamen membra mobilia, exceptis brachiis, habebat, quae auctoritate episcopus sibi a Deo collata inutilia reddidit. Surrexit tamen miser ille sic ligatus; et exiens post episcopum, coactus confessus est ei secreto se rem illam habere, nihil dicens de ejus ligatione. Tunc dixit ei episcopus blande, sicut ei moris erat: *Bene fecisti, saltem modo, licet sero, confitendo reatum tuum. Habeto nunc nostram benedictionem.* Et statim soluta sunt brachia ejus, episcopo nesciente.

* sic.

30 At ille exiens, inde laetus effectus, narravit per ordinem de ejus ligatione et solutione cuidam fratri, Vulfgarus* vocabulo; qui ammonuit hoc silentio magis legendum.

* sic.

14. Igitur cum episcopus magno conamine vellet veterem renovare ecclesiam, et jussisset fratres frequenter laboribus una cum artificibus insistere, contigit quadam die, dum monachi starent ad summum tectum templi cum coementariis, ut caderet unus monachus, Godus vocabulo, a summis usque deorsum. Qui statim cum terram attigisset, surrexit, nil mali passus de tanta ruina; ascenditque ad opus ubi antea steterat, et accipiens trullam, fecit quod incohaverat. Cui ergo hoc miraculum adscribendum est nisi illi cujus jussu ad opus exivit?

40 15. Quidam etiam monachus, nomine Theodoricus, ivit ad episcopum nocturno intervallo, volens indicis de quadam necessitate ei indicare; et reperit eum legentem cum candela et sedula agilitate palpebrarum seniles acies acuentem;

stetitque diu, admirans quam studiose oculos paginae inflgeret. Surrexit tunc episcopus a lectione; et ille frater accepit candelam, coepitque legere, probans si potuisset suos sanos oculos tam diligenter acuere ad lectionem sicut episcopus fecit suos caligantes. Sed illa temeritas non impune illi evenit. Nam sequenti nocte, cum se sopori dedisset, apparuit ei quidam vultu incognitus, terribili com-
3 minatione dicens ei: *Quomodo ausus fuisti exprobrare episcopum praeterita nocte in legendo?* Et haec dicens, incussit ictum oculis ejus digito; et continuo dolor oculorum validus seruitus est, qui eum multis diebus nimis affligebat, usquequo satisfactione culpam deleteret quam incaute in sanctum virum commisit. 10

16. Item accidit, cum episcopus legeret noctu, eum ob nimiam vigilantiam obdormisse et candelam ardentem super paginam cecidisse. Arsitque super folium usquequo unus frater adveniens accepit candelam flammantem de libro; et, intuitus, aspexit favillas candelae jacentes per multas lineas, et eas exsufflans, invenit paginam inlaesam. 15

17. En fateor plane quod non facile mihi occurrit scribere quanta vel qualia sanctus Athelwoldus perpessus sit pro monachis et cum monachis, et quam benignus existit[er]it erga studiosos et oboedientes, aut quanta in structura monasterii elaboraret, reparando ecclesiam aliasque domos aedificando, aut quam pervigil erat in orationibus, et quam benigne hortabatur fratres ad confessionem; sed 20 ex his paucis possunt plura cognosci, quae a nobis narrari nequeunt.

* hic numerus in margine adscriptus est manu recentiori.

18. Obiit autem vicesimo secundo anno sui episcopatus in [III] kalendas augusti, regnante Aelhelredo rege Anglorum; sepultusque est in ecclesia beatorum Petri et Pauli ad sedem ejus episcopalem. Ad cujus mausoleum miracula fieri adivimus, et antequam ossa ejus elevarentur de tumulo, sed et postea. Ex quibus 25 duo tantum huic brevitati insero.

19. Erat quidam civis Oxnofornensis, Aelfelmus vocamine, caecitate plurimis annis multatus. Qui ammonitus [est] in somnis ad sancti Athelwoldi mausoleum ire, dicebaturque ei nomen monachi Wintoniensis, cujus inscius hactenus existit, qui eum ducere deberet ad sancti praesulis tumbam. Quid plura? Ivit ipse 30 Wintoniam; et advocato monacho ex nomine sicut in somnis didicerat, videlicet Wulfstanum cognomento, cantor*, rogans sibi ductor fieri ad sarcophagum sancti, enarravitque ei ordinem visionis. Perduxit tunc monachus ad tumulum sancti caecum; sed non indigens ductore reversus est videns.

* sic.

20. Narravit quoque nobis Aelfegus episcopus, successor sancti Athelwoldi, 33 quod ipse quendam furem flagellatum misisset in nervum; et cum diu sic in poenis jacuisset, venit ad eum in visione sanctus Athelwoldus, dicens ei: *Cur, miser, sic in trunco jaces tam diu extensus?* At ille, recognoscens sanctum, quem saepe viderat in vita mortali, respondit: *Dignas, domine mi, tuo poenas et justo iudicio episcopi sic torqueor, quia non cessavi a furtis.* Tum 40 sanctus: *Cessa vel modo, inquit, miser, cessa, et sis solutus a nodis nervi hujus.* Surrexit illico fur ille absolutus et venit ad episcopum Aelfegum, narra-

vitque ei rem gestam circa se per ordinem ; et ille indemnem dimisit eum abire.
Claret ergo fides sanctae Trinitatis et verae unitatis tam miris signis meritis san-
ctorum suorum : cui est honor et imperium per aeterna saecula. Amen.

CARMEN PARACTERICUM DE S. ELDRITA (Cfr. supra, p. 355, 7°).

Alma Deus Trinitas, quae saecula cuncta gubernas,
annue jam coeptis, alma Deus Trinitas.
Bella Maro resonet, nos paucis dona canamus,
munera nos Christi, bella Maro resonet.
Carmina casta mihi, foedae non raptus Helenae ;
luxus erit lubricis, carmina casta mihi.
Dona superna loquar, misera non praelia Trojae ;
terra quibus gaudet, dona superna loquar.
En Deus altus adit venerandae virginis alvum,
liberet ut homines, en Deus altus adit.
Femina virgo parit mundi devota parentem :
porta Maria Dei, femina virgo parit.
Gaudet amica cohors de virgine matre Tonantis,
virginitate micans gaudet amica cohors.
Hujus honor genuit casto de germine plures,
virgineos flores hujus honor genuit.
Ignibus usta feris virgo non cessit Agathes,
Eulalia et perfert ignibus usta feris.
Casta feras superat mentis pro culmine Tecla,
Eufemia sacra casta feras superat.
Laetari det gladios ferro robustior Agnes,
Caecilia infestos laetari det gladios.
Multus in orbe viget per sobria corda triumphus ;
sobrietatis amor multus in orbe viget.
Nostra quoque egregia jam tempora virgo beavit,
AELDRITA nitet nostra quoque egregia.
Orta patre eximio, regali et stemmate clara,
nobillior domino est, orta patre eximio.
Percipit in dedecus reginae et sceptrum sub astris,
plus astra manens percipit in dedecus.
Quid petis, alma, virum, sponso jam dedita summo ?
sponsus adest Christus : quid petis alma virum ?
Regis ut aetherei matrem jam, credo, sequaris,
tu quoque sis mater regis ut aetherei.
Sponsa dicata Deo his sex regnaverat annis,
inque monasterio est sponsa dicata Deo.

Tota sacrata polo celsis ubi floruit actis,
reddidit atque animam tota sacrata polo.
Virginis alma caro est tumulata bis octo novembris,
nec putet in tumulo, virginis alma caro est. 5
Christe, tui est operis quia vestis et ipsa sepulcro
inviolata nitet, Christe, tui est operis.
Hydrops et ater abit sacrae pro vestis honore,
morbi diffugiunt, hydrops et ater abit.
Zelus in hoste furit quondam qui vicerat Evam ;
virgo triumphat ovans, zelus in hoste furit. 10
Aspice, nupta Deo, quae sit tibi gloria terris,
quae maneat caelis aspice, nupta Deo.
Munera laeta capis, festivis fulgida taedis ;
ecce venit sponsus, munera laeta capis.
Et nova dulcisono modularis carmina plectro, 15
sponso hymno exultas et nova dulcisono.
Nullus ab Altithroni comitatu segregat agni
quam affectu tulerat nullus ab Altithroni.

VITA S. JOANNIS ABBATIS REOMAENSIS (Cfr. supra, p. 355, 8°).

Nullus praemissus est prologus. 20

1. Vir per cuncta praedicandus... vacabat (*Vit. ed., lib. I, num. 4-5 med.*).

2. Denique idem venerandus vir cultuque religionis imitandus, praeventus gratia et misericordia Dei, divinis sublimatus virtutibus et in praeceptis dominicis recto tramite gradiens, non solum in caelesti regione perpetuo ditatus est munere, verum et in praesenti ob multorum aedificationem longaevo floruit tempore; adeo ut a tempore Valentiniani caesaris atque Marciani imperatoris, qui post Theodosium juniorem monarchiae dignitatem obtinuit, usque ad tempora Justiniani augusti permaneret. Quo etiam tempore Franci cum Clodoveo rege, postposita republica, militari manu terminos Romanorum irrupentes, Galliam invaserunt. Sicque usque in tempora Theoderici regis, qui filius exstitit praefati Clodovei, et filii ejus Theodeberti perduravit. Nam quando sacris artibus se occupavit documentis, Gallias sub imperii jure Johannes consul regebat. Siquidem cum ad perfectiora Christi miles.... (*Vit. ed., lib. I, num. 5 p. m. usque ad fin.*).

3. Hinc paulo post, confluentibus.... (*ibid., num. 6*), Christo sibi in omnibus propitio, qui in cordis ejus requiescebat cubiculo. 35

4. Praeterea cum, ut diximus, se primitus... (*ibid., num. 11*). Haec illius operis opera sunt qui filios Israel ab ignitis liberavit serpentibus et aquam de petra sterili produxit sitientibus.

5. Operae pretium ducimus, si summam ejus humilitatem sub compendio tan- 40

gamus. Superna namque favente clementia, crescente cum omni bono in suo coenobio monachorum caterva.... (*ibid.*, num. 7).

6. Cumque ibidem anno et sex fere mensibus.... (*ibid.*, num. 8).

7. Igitur invitum eum ac flentem... rei ordinem revocavit (*ibid.*, num. 9 *init.*),
5 reminiscens illud Apostoli : « Filioli, inquit, mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. »

8. Studuit denuo ipse salubria dogmata sub regulari tenore.... absque dilatione conferebat (*ibid.*, num. 12 *init.*). Et quia totius bonitatis semper erat avidus, suus laudabilis in cunctis testabatur affectus. Omnibus etenim, juxta Aposto-
10 lum, omnia factus erat, ut omnes lucrifaceret.

9. Regulari proinde censura vigente, cum monachi sanctorum patrum Aegyptiorum instituta.... (*ibid.*, num. 13). Revera quia anchoram spei suae in Domino locaverat, nil aliud quam misericordiam in suis actibus ostendebat, secundum quod evangelium intonare noverat : « Estote, inquiens, misericordes, sicut et
15 pater vester misericors est. »

10. Agrestius quidam.... (*ibid.*, num. 15 ; *sed ante ultimam phrasim* Et ne quis hoc fabulosum..., *haec inserta sunt* :) Quam sanctus vir minime, ut credimus, denegavit, sed insuper [eum] cum benedictione in pace dimisit. (*Et post ultimam phrasim add. haec* :) Multigena itaque sanctitate hunc praedi-
20 tum virum sine diffidentia praedicamus, qui tantam apud Dominum promeruit gratiam ut suam contemptori exhiberet spiritualiter praesentiam. Quod nullo modo agere valuisset, nisi sacrificium laudis in ara cordis Deo sollemniter immolans, sanctae et individuae Trinitati cotidie devotam in mente sua praeparasset mansionem, ut mereretur caelestem percipere benedictionem, implente Deo
25 suam jam dudum pollicitam promissionem : « Si quis, inquit, diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus et mansionem apud eum faciemus ».

11. Quodam etiam tempore loca circumadjacentia.... (*ibid.*, lib. II, num. 7).

12. Vir quidam, nobili intentione praeventus... (*ibid.*, num. 8).

13. Summi sacerdotis Dei beati Johannis patris nostri miracula cudere optimum duximus ; sed quia prae magnitudine sui humanam excedunt memoriam, singula tangere nequimus. Cui inter cetera virtutum insignia tantam Dominus gratiam contulit ut usque ad terminum vitae in effugandis daemonibus potentissimus appareret. Quapropter silentio non est tegendum de clarissimo viro Nica-
35 sio, ferocis ingenii, cui etiam Avalensis oppidi.... (*ibid.*, lib. I, num. 17).

14. Ceterum quantis quibusque conspicuus exstiterit virtutibus, transcendit possibilitatem nostram infinitus numerus. Nam illud in eo mirabile fuit.... (*ibid.*, num. 19).

15. Inerat in eo omnium virtutum fragrantia.... omnimodis caverent (*ibid.*,
40 lib. II, num. 10, paulo post *init.*). Semperque habens profundae humilitatis... meruit sublimari (*ibid.*, *fn.*).

16. Sollicitudinem rerum carnalium.... (*ibid.*, num. 11).

17. Denique imminente tempore quo largitor omnium bonorum invitaret eum ad regna caelorum, res monasterii optime disponens et cuncta sapienter ac caritative ordinans, migravit ad Dominum, circiter centum viginti annorum.... (*ibid.*, num. 12).

CCCXLIII. Codex signatus num. 5363.

Olim coenobii Sancti Martialis Lemovicensis 9, deinde Regius C. 3946. 2.
Foliorum 138, med. (0^m, 285×0,185), lineis plenis, exaratus saec. X (praeter folia 3-16, exarata saec. XIII).

1° Vita sancti Pardulphi confessoris (fol. 3^r-10^v).

Diversa ab ed. *Act. SS.*, ad d. 6 Oct., tom. III, p. 433-38, et, ut videtur, antiquior. Vid. Append.

2° Passio sancti Barnabae (fol. 11^r-12^v).

Ed. ap. Mombridium, tom. I. Mutila desinit in verbis *in hoc illius festiuitate spiritali iocunditate laetemur, quatinus* (col. 7^a extr.).

3° Vita sancti Martialis (fol. 123^r-138^v)*.

Mutila desinit in verbis *Quarta autem feria jejunabat, vinum non bibens neque carnem comedens* (cap. 16 med.).

Appendix ad cod. 5363.

VITA S. PARDULPHI ABBATIS (Cfr. supra, 1°) (1).

Incipit praefatio * in vita sancti Pardulphi confessoris.

* prologus
2.

De vita et gestis sanctissimi confessoris Christi Pardulphi cum Dei adiutorio aliqua relaturi, dignum duximus lectorem vel auditorem admonere ne propter incultam stili rusticitatem non incultam viri abhorreat sanctitatem. Nec mirum si homo rurigena stilo rustico describatur et viri simplicis vita sermone simplici depromatur, quamquam ejus pia et religiosa rusticitas multorum vitiosae urbanitati dignissime praeferatur. Si quis autem indiscretus terrena nobilitatis venerator sanctum hunc propter generis ignobilitatem vel ruris habitationem seu rei familiaris tenuitatem contemnendum iudicat et inter sanctos nobiles, urbanos, 10

(1) Eadem legitur in cod. 5395 (infra, p. 381, 42°). Hunc in lectionibus variantibus notandis (in margine) signavimus num. 2, codicem vero 5363, num. 1.

divites, connumerare repudiat, recolat sanctos patriarchas non reges hominum, sed pastores pecorum exstitisse; recogitet Dominum nostrum Jesum Christum, pro salute generis humani de matre nasciturum, pauperulam virginem potentibus reginis, Bethlehem humilem civitatulam urbibus inclitis et populosis, angustum praesepe regalibus palatiis, viles panniculos pretiosis purpuris praetulisse, et cum esset in forma Dei, formam servi humiliter assumpsisse; reducat ad memoriam eundem regem regum in primordio suae praedicationis non imperatores sed pisces elegisse et per ora piscatorum colla imperatorum suis legibus subdidisse; audiat duo illa praeclara sancti Spiritus organa, diversum quidem sexum sed non diversum sensum habentia, eandem sententiam paene eisdem verbis unanimiter concinentia, Annam dico sancti Samuelis prophetae genitricem et sanctum David prophetam et regem: *Dominus, inquit, suscitavit de pulvere egenum et de stercore elevavit pauperem, ut sedeat cum principibus et solium gloriae teneat*; attendat divinam vocem per os sancti Samuelis manifeste dicentem: *Glorificantes me glorificabo, qui autem contemnunt me erunt ignobiles*; admoveat aurem principi apostolorum de effusa^{*} super gentiles Spiritus sancti gratia cum admiratione gratulanti et divinam misericordiam his verbis collaudanti: *In veritate comperi quia non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente qui timet Deum et operatur justitiam acceptus est illi*. Quisquis igitur veram nobilitatem, veram urbanitatem, veras divitias rationis oculo considerat et beati Pardulphi vitam moresque non ignorat, eum nobilem, urbanum et divitem indubitanter asseverat. Numquid enim nobilis dicendus est qui, cum sit secundum carnem nobiliter natus, peccatum faciens, servus est peccati, et nobilis negandus est qui, declinans a malo et faciens bonum, filius efficitur Excelsi? Numquid urbanus est qui in urbe terrena commoratur, et non est urbanus qui per sanctum desiderium in caelesti Jerusalem assidue conversatur? Numquid dives est qui rebus transitoriis abundat, et dives non est qui sanctarum virtutum donis affluenter exuberat? Denique sancti secundum carnem nobiles, urbani et divites, non quia haec habuerunt sancti fuerunt, sed quia haec vel quasi non tenentes tenuerunt; vel quia Christum perfecte sequentes, haec omnia pro desiderio regni caelestis relinquere maluerunt. Haec pauca de multis ad comprimendum mundanae generositatis tumorem et sublevandam plebeiae generationis abjectionem prosecuti sumus. Nunc ad rei propositae narrationem, Spiritus sancti gratia praecedente, veniamus.

33

Explicit prologus.**Incipit vita sancti Pardulphi confessoris.**

1. Fuit itaque beatus Pardulphus in territorio Lemovicensi, vico nomine Saradeno, plebeis quidem, ut praelibatum est, parentibus procreatus, sed morum honestate et virtutum ubertate insigniter adornatus. In ejus adhuc puerili pe-
40 ctore Spiritus sanctus gratum sibi habitaculum consecravit, quod usque in finem

* om. 2.

* (d. e.)
deffusa 1,
diffusa 2.* (u. et) et
u. ac 2.

- integrum et inviolatum misericorditer conservavit. Cui inter cetera spiritualium charismatum dona, sanctae parsimoniae, compassionis et misericordiae tantam contulit gratiam * ut saepissime, quantuliscumque victualibus de manu parentum ad sui corpusculi sustentationem susceptis, latenter exiret, et esurientem quemlibet pro posse reficiens, ipse libenter esuriret. Similiter et de operimentis agebat, et ipse pauper pauperiorum nuditatem suscipiens, sua eos, ut ita dicam, nuditate vestiebat. Ubi autem deficiebat census, opus misericordiae pius adimplebat affectus; acceptior est enim omnipotenti Deo compassio non habentis quod tribuat quam donum non compatientis ei quem de suo sustentat.
2. Quia vero quem diligit Dominus corripit, flagellat autem omnem filium quem recipit, accidit ut quadam die sanctus puer cum coaetaneis suis in agrum exiret, et juxta vetustam arborem residens, sodalibus ipsam calefaciendi gratia cremare disponentibus, ipse puerili simplicitate consentiret. Qua magna ex parte cremata et jam proximam ruinam minitante, omnes alii diffugerunt et vitae salutique pariter consulentes, procul abstiterunt. Solus Pardulphus de loco in quo erat 10
- * capitis 1. non recessit, et divina ordinatione ramo cadentis arboris capiti * ejus illiso, gravissimum dolorem sustinuit atque ex nimietate doloris lumen oculorum innocens vapulator amisit. Viderint alii quid in hoc eventu debeant conicere; ego Spiritum sanctum, habitatorem et gubernatorem ipsius, credo provida * dispensatione habitaculi sui fenestras clausisse ne mors per eas intraret et interioris hominis 20 vitam gladio mundanae cupiditatis trucidaret. Unde propheta ex persona taliter morientium queritur, dicens: *Intravit mors per fenestras nostras*; et alibi:
- * om. 2. *Oculus meus depraedatus est animam meam*. Oculus enim * de misera anima quasi praedam facit, cum anima per oculum res transitorias inspiciens eisque delectabiliter inhaerens, si quas habebat virtutum divitias, amittit. Sed 25 caecus noster beatus Pardulphus, dum hac luce, quae hominibus et bestiis communis est *, privatur, vero illo lumine, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, abundantius illustratur. O beata caecitas, per quam a viro Dei rerum transeuntium vanitas absconditur et permanentium veritas penetrabilius aperitur! O felix caligatio, quae non tam poena dicenda est quam sincerae 30 fidei probatio, sanctae spei corroboratio, non fictae caritatis in corde ipsius per Spiritum sanctum diffusae evidens manifestatio. Contristatur parens uterque et lugens dilecti filii orbitatem; sed ipse non solum patiens, sed etiam glorians sub divino verbere, dulci affatu consolatur eorum tribulationem. Jam vero humanis se inutilem judicans officiiis, totum se mancipat divinis. Jam litterarum notitiam, 35 quam videns aliquatenus attigerat, libro cordis artius infligit et de die in diem aliquid super apponere non desistit. Jam non permittit crescere sibi aetatem sine virtutis incremento; sed solitarius sibi tabernaculum construens, orationibus, vigiliis et jejuniis vacat, et terrena fastidians, caelestibus interesse festinat. Data est ei etiam cum verbo praedicationis gratia curationum, ut ex uno corporibus, 40 ex altero subveniret animabus. Nam per manus ejus impositionem vel aquae sive olei benedictionem ignis febricitantium exstinguebatur, daemones ex obsessis corporibus pellebantur et a diversis infirmitatibus plurimi curabantur.
- * (c. g.)
g. c. 2.
- * (c. p.)
p. c. 2.
- * (c. e.) est
communiter
2.

3. De coenobio a Lanterio comite constructo *. — Ea tempestate vir ^{*hunc et alios captum titulos (numm. 9, 7, etc.) om. 2.} praedives et inclitus, Lanterius nomine, Lemovicensem comitatum tenebat. Cui ^{*Garactus 2.} divinitus inspiratum est ut in loco juris sui, qui dicitur Waractus*, in honore summorum apostolorum Petri et Pauli monasterium construeret, ibique ad ser-
5 vitium omnipotentis Dei ex diversis locis religiosos coenobitas congregare stude-
 ret. Quod dum ardentissimo studio festinat adimplere, audita beati Pardulphi
 fama, ad eum accessit, eumque ut novae illius aedificationis habitator * fieri ^{* (a. h.) habitationis aedificator 2.}
 dignaretur suppliciter postulavit. Quo se humiliter excusante et de cellula dile-
 ctae sibi * solitudinis egredi recusante, venerabilis heros a petitione non destitit,
10 sed precibus piam et suavem violentiam jungens, eum volentem nolentem ab-
 duxit. Quid plura? Paulo post amicus Dei Pardulphus non solum monachus
 efficitur, sed etiam monachis ibidem congregatis domnus et abba praeficitur.
 Quid agis, o vir admirande Lanteri? Tu qui consilio et prudentia * multos sapientes ^{* (d. s.) s. d. 2.}
 praeire solebas, nunc usque adeo desipis ut sumptuosis divitiarum tuarum
5 expensis domos amplas * aedifices, praedia, possessiones, familias et ornamenta
 eis assignes, et tam ea quam gregem Christi homini caeco gubernanda commit-
 tere non formides? Nequaquam, o gloriose princeps, in hac ordinatione errasti,
 nequaquam ab omni consilii rectitudine deviasti; quia idem * qui cor Pardulphi ^{* tua add. 2.}
 mirabiliter illustrabat, tibi quoque Pardulphum idoneum pastorem fore invisibi-
0 liter demonstrabat. ^{* (d. a.) a. d. 2.}
^{* om. 2.}

4. Pastoralis igitur honore sublimatus, qualem se gregi commisso praestiterit,
 quam grave ultra solitum corpori suo bellum indixerit, quam districtus vitiis,
 quam misericors infirmantibus exstiterit, quam largus pauperibus, quam alacer
 hospitibus occurrerit, quanta sollicitudine leonem, qui circuit quaerens quem
5 devoret, ovili Christi timuerit, quanta circumspectione, quanta orationum et
 vigiliarum instantia suas suorumque actiones ab ejus incursu munierit, magis ex
 communi mortis ejus lamentatione quam ex nostra narratione cognosci poterit.
 Nam de sancta ejus parcimonia quid dicemus? Qui saepe totam hebdomadam
 una tenui refectioe contentus transigebat, et nullo tempore fesso et nimis atte-
10 nuato corpori mollioris escae suavitatem indulgebat, quin immo, cum jam senio
 et morbis confectus, a fratribus rogaretur ut ignitorum lapidum circumpositione
 argenti corpori calorem attraheret, secum ferrum punctorium latenter deferebat,
 et ne calor admotus carni semimortuae plus aequo blandiretur, membra sua
 usque ad sanguinis effusionem diris punctationibus sauciabat. Postquam coenobium
53 ingressus est, ex eo pedem non extulit; carnes non solum quadrupedum, sed et
 volatilium, penitus abdicavit; balnea et calefactoria corporis fomenta, praeter
 vestem et praedictam lapidum aestuationem, omnino ignoravit: non quia car-
 nem suam odio habebat, sed quia eam legitimo ordine spiritui dominanti subi-
 cere cupiebat. Haec est enim pia et laudabilis intentio sanctorum carnem suam
10 affligentium, ut spiritus tamquam imperator praesidens dominetur, caro tamquam
 ancilla subjecta famuletur. O luminosum caecum, qui suis suorumque actionibus

tam perspicaciter providebat et tamquam alter Tobias videntibus filiis, ipse caecus et videns, viam veritatis patenter ostendebat.

5. Qui quoniam in hac peregrinatione solo corpore constitutus, cogitatione et aviditate in illa aeterna patria conversabatur et incolatum suum prolongari cotidiana lamentatione querebatur, meruit aliquando in visu noctis archangelum 5 Michaellem sibi assistentem videre et ab eo hujusmodi consolationem audire: *Homo Dei Pardulphe, surge velociter et per gradus hujus scalae, scalam ei excelsam ostendebat, diligenter ascende. In ejus summitate Dominum Jesum Christum invenies et de manu ejus coronam, quam tibi pro laboribus et patientia tua praeparavit, cum gaudio suscipies.* Cumque evigi- 10 lasset vir sanctus, tanta se sensit suavitate perfusum et claritate irradiatum ut suavitas cum claritate probabile argumentum daret quod illa visio non phantastica illusio sed angelica visitatio indubitanter fuisset. Intellexit autem vir Dei se hac visione commonitum ut sanctis operibus suis perseverantiam adjungeret, et sicut de gradu in gradum, sic de virtute in virtutem proficiens, Deum deorum in 15 Sion videre satageret. Mox ergo surgens, in loco ubi pedes angeli stetisse viderat adoravit et cum lacrimis omnipotenti Deo pro beneficiis suis gratias agere festinavit. De terra autem illa turbis ad se confluentibus dabat, et sparsam in domibus

* om. 2.

eorum * salutiferam fore minime dubitabat. O quam pretiosum et admirabilem caecum, qui per diem non potest homines videre et per noctem angelos meretur 20 aspicere! O gloriosum militem, contra spiritualia nequitiae legitime colluctantem, qui angelica visitatione et dominica expectatione dignus invenitur, et adhuc in certamine positus, jam de corona certus efficitur! Tua sunt haec opera, rex regum, sancte sanctorum, Deus deorum, qui sanctos tuos ita glorificas, qui infirma et contemptibilia mundi eligis ut fortia et sublimia confundas, qui electos tuos 25 aut purpurea passione aut liliosa confessione mirabiliter coronas. Tibi laus, tibi gloria, tibi gratiarum actio, qui tanta benignitate consulere dignatus es humili et sublimi famulo tuo Pardulpho. His de vita et moribus sanctissimi confessoris

* prolatis 2.

Pardulphi breviter propalatis *, aliqua de miraculis ejus referre studeamus. 30

6. De Regnarico milite sanato. — Quidam dum in silva ligna caederet, 30 boletos edules arbori adhaerentes repperit, quos caute collectos caritatis gratia viro Dei Pardulpho praesentare decrevit. Qui egressus de silva, obvium habuit

* om. 2.

quendam * Regnaricum, illustris viri Hunaldi principis consiliarium et regis Karoli legatarium. A quo inquisitus quid ferret: *Lemigas*, inquit, *domine*, sic enim 35 boleti a quibusdam vocantur, *quas modo * in silva repperi et domino meo*

* mihi 2.

Pardulpho abbati, qui pretiosa edulia penitus recusat, eas offerre disposui. At ille, postposita sancti reverentia et hominis illius pia intentione contempta, *lemigas* de manibus ejus abstraxit, et ut sibi hora sui prandii diligenter paratae apponerentur praecepit. Adimpleta nefanda jussione et parata infelici epulatione, inter alia voluptuosi convivii fercula praeda viri sancti sacrilego 40 praedoni est apposita. Cujus cum primam buccellam avida voracitate consumendam dentibus obtulisset, mox ita coartatis faucibus inhaesit ut nec glutiri nec

reici ullo modo potuisset. Similis fuit haec ultio multationi superbi illius Tarquinii, qui sanctum papam Silvestrum in carcere vinctum tenebat, qui ad epulandum vocatus, osse piscis ipsius gutture perforato, sua ipsius manu periit strangulatus. Sed ista mirabilior, illa fuit miserabilior. Nam ista sine osse, sine
 5 arista, sine omni duritia Regnaricum mollissimo edulio ad tempus cruciavit; illa Tarquinium naturali ossis punctione vexatum ad mortem usque pertraxit*. Tortura igitur sua Regnaricus ad se reversus, cognovit quid egisset et quantum in
 10 offensione sancti sanctum sanctorum offendisset. Tandem multo conatu, balbutiens magis quam loquens et quod ore non poterat manu innuens, uni ex suis injunxit ut pretiosum equum suum viro Dei Pardulpho prae compensatione lemi-
 15 garum cito deduceret, et pedibus ipsius vice sua provolutus, eum ad misericordiam provocare studeret. Quo facto, vir Dei, ut erat mitissimus et ad remittendas magis quam retinendas injurias promptissimus, oratorium intravit, omnipotentem Deum pro eo devotissime exoravit, oleum quo perungeretur et aquam quae ori ejus
 20 infunderetur benedixit; equum remittens, ut deinceps a talibus abstineret caritative mandavit. Mox ad olei unctionem et aquae perfusionem pestifera buccella cum ingenti strepitu rejecta, miles est liberatus; et ad sanctum cum magna gratiarum actione accedens, in reliquum est ei studiosissime famulatus.

7. De claudo erecto. — Marcellum quendam de utero matris egredientem
 20 talis aegritudo comitata est ut pedes ejus renibus cohaerent, et officio suo penitus destituti in loco non suo inutiles penderent. Qui de loco ad locum transire non poterat nisi aut alius eum portaret aut ipse cum ligneis scannellis manibus et genibus reptaret. Hic audiens beati Pardulphi praedicabilem famam, cum magna difficultate se ei praesentavit, et ut sui misertus ab omnipotente Deo gra-
 25 diendi sibi facultatem impetraret fideliter postulavit. Vir autem Dei, qui non in magnis neque in mirabilibus super se ambulabat, qui cum sancto propheta et rege David humiliter sentiens, animam suam non exaltabat, coepit hominem ab hujusmodi petitione compescere, negans se a quo talia peti* debuissent indignum
 30 a Deo haec obtinere praevalet* suorum excellentia meritorum. His divitiis princeps apostolorum Petrus abundabat, quando ad speciosam portam templi claudo elemosynam petenti dicebat: « Argentum et aurum non est mihi; quod autem habeo, hoc do tibi. In nomine Jesu Christi Nazareni surge et ambula. » Me autem, hominem et corpore et animo
 35 invalidum, super tali negotio cur inquietas, cum tot sanctos probatissimos signorum operatores quietos dimittas? At ille magis ac magis precibus instabat, et se ab eo ante remedii acceptionem minime recessurum jurejurando affirmabat. Quia, inquit, tam importunum te exhibes et a me petis quod a sanctis petere deberes, vade ad fontem qui dicitur Pardulphi et ex eo
 40 totum corpus ablue; sed et aquae benedictae salutiferam perfusionem adhibe; deinde in oratorio beati Silvani martyris, juxta fontem posito, non negligas vigilare et quanta poteris devotione sancti martyris clementiam

* perduxit

* pati 2.

* (a D. h. o. p.) hic: D. p. o. 2.

implorare. Ego quoque cum fratribus nostris Dominum deprecabor ut per meritum gloriosi martyris sui super te respiciat et pedes tuos, occulto quidem sed justo iudicio suo colligatos, manifesta benignitate dissolvat. Haec dicendo vir sanctus inanis gloriae praecipitium declinabat, et miraculi famam a se abiciens, sancto martyri eam adscribi cupiebat. Noverat 5 enim eum jam secure posse laudari, qui carne exutus et angelorum collegio conjunctus, nullo vanitatis contagio poterat inquinari; se autem, adhuc in stadio constitutum, sentiebat nondum adversus diabolicas temptationes plena libertate donatum. Fecit Marcellus secundum jussionem viri Dei. Fonte lotus et aqua benedicta respersus, in ecclesia primam vigiliam noctis cum oratione transegit; postea 10 somno gravatus, ante sanctum altare quasi semivigilans obdormivit. Et ecce videre sibi videtur sanctum Pardulphum sibi astantem et per humeros apprehensum super pedes suos imperiose statuentem. Cumque subito evigilasset et gradus, super [quibus] cantoribus stare consuetudo erat, complexus fuisset, terribiliter exclamavit, et clamore suo custodem ecclesiae, nomine Landolenum, excitavit. 15 Qui mox accurrens et causam clamoris inquirens, rem gestam audivit, et quem debilem intromiserat, sanum aspiciens, Deum in sanctis suis mirabilem cum lacrimis glorificavit. Marcellus autem, relictis ibidem scamnellis suis, novitiis gressibus ad virum Dei cum gratiarum actione rediit, et quamvis ab eo prohibitus, virtutum ejus visibile testimonium perhibuit. 20

8. De quodam daemoniaco liberato. — Fabrum quendam Lemovicensem, Godoleicum nomine, antiquus hostis ingressus, et ipsum miserabiliter vexabat et ad alios, si quos arripere potuisset, dentibus lacerandos immaniter instigabat. Qui miser pessimi habitatoris instinctu tanta ferebatur insania ut nec contribulibus nec vicinis nec domesticis suis parceret, sed omnibus, tam notis quam ignotis, tam amicis quam inimicis, indifferenter crudelis irrueret. Cui ille furoris ministrator permissu omnipotentis Dei tantas corporis vires ad nocendum addiderat ut collum et brachia catenis ligatus vix teneretur et paene tamquam solutus ab astantibus timeretur. Hic a maerentibus amicis ad virum Dei Pardulphum cum 25 ingenti labore adducitur*. Eminus eum aspiciens, maledictis et conviciis in eum 30 invehitur; latronem, falsatorem, impostorem eum esse, suggerente veritatis inimico, mentitur. At vir sanctus, omnia patienter accipiens et de hominis miseria ingemiscens, cibum et potum ei apponi praecepit; et ipse oratorium ingressus et pro eo Dominum cum lacrimis deprecatus, post dies paucos eum incolumem ad propria remisit. Alii quoque duo daemoniaci, Centullo videlicet et Benedictus, 35 ad eum adducti, per orationem ipsius ab insania sunt liberati.

9. De caeco et rauco curato. — Guasco quidam, nomine Domolenus, et oculorum caecitatem et tantam gutturis incurrerat raucitatem ut parum a muto differre videretur, cum ejus locutio nisi ore auribus auditoris appposito nullatenus audiretur. Qui sancti fama incitatus, ad eum cum fide et spe recuperandae lucis 40 et vocis accessit; et desiderio suo non fraudatus, gaudens ad propria remeavit. O caecum caecos illuminantem et modo mirabili quod ipse non habebat aliis

largientem; qui cum, secundum Salvatoris vocem, lux mundi esset, quia lucis opera faciebat, ipse corporeis oculis lumen non videbat et sanctis meritis suis lumen aliis tribuebat. Unde liquido colligitur caecitatem suam, etsi fortasse nolenti inflictam, a volente tamen perpetim fuisse retentam; quod enim aliis tam
5 facile impetrabat, sibi, si vellet, facilius obtinere valebat.

10. De quodam paralytico sanato. — Turonis, in porticu quae contigua erat monasterio gloriosissimi et per totum orbem famosissimi pontificis Martini, paralyticus quidam fere per quinquennium jacebat et a transeuntibus alimoniam, a sancto salutem expetebat. Sed a transeuntibus quidem alimoniam accipiebat*,
10 a sancto autem salutem non accipere mirabatur et dolebat. Non quia signipotentem Martino id impossibile habebatur; sed Martino jam diu sufficienter declarato, honor hujus miraculi beato Pardulpho pace Martini divinitus servabatur. Quadam igitur* nocte audivit in somnis vocem imperantem sibi ut se ad partes Lemovicenses quoquo modo transferri faceret: ibi famulum Dei Pardulphum abbatem
15 inventurum et ejus suffragio desideratam sanitatem recepturum. Qua visione tertio confirmatus, unum ex monachis ad se vocavit, et per eum abbati loci ipsius rem manifestans, ad hanc perficiendam ejus auxilium postulavit. Abbas autem, miseriae illius compatiens et visitationi caelesti congaudens, praecepit ei dari asellum quo portaretur et duos famulos adhiberi a quibus deduceretur. Qui cum
20 ad virum Dei pervenisset eique causam suam cum precibus retulisset, ille primo admiratus haesitavit et a Martino non curatum ad se deduci inconveniens judicavit. Sed mox, humilitatis Martini reminiscens et divinae voluntati consentiens, cum signo crucis et oratione membra ejus palpavit; et continuo sanatum dimittens, non sibi sed Domino, sicut alia bene gesta, ita et hoc miraculum sapienter
25 imputavit.

11. De Sarracenis per ejus orationem effugatis. — Contigit in diebus sancti Pardulphi innumerabilem Sarracenorum multitudinem, de transmarinis partibus egressam, Aquitaniae fines occupare, et non solum villas et castella, sed etiam urbes munitissimas dissipare, ecclesias et sanctuaria nefandis operibus
30 profanare, ferro et igni universa indifferenter vastare. Ad quorum rabiem refrenandam gloriosus rex Francorum Karolus, copioso exercitu convocato, regaliter in eos irruit; victoriam adeptus, innumeros interemit, ab aliis per diversa fugientibus spolia et captivos eripuit, et dextera Dei protectus, luctum christianorum in gaudium permutavit. Sed pessimi hostes, bestiali saevitia frendentes, etiam in
35 fugiendo, si vel locum immunitum vel hominem improvidum invenissent, disperdere et necare festinabant et christianorum detrimenta sua lucra deputabant. Quorum turbam non modicam* cum nuntiatum fuisset viro Dei ad coenobium suum tendere, famuli ejus, de vita sua et domini sui desperantes, ei vehiculum paraverunt ut eum ad tutiora loca deducerent et impiae gentis rabiem salubri
40 providentia declinarent. At ille, confortatus in Domino et in potentia virtutis ejus, respondit se de loco suo nullatenus recessurum, sed ibi qualem Deo placeret vel vitae vel mortis sententiam libenter suscepturum. Fugientibus itaque aliis,

* om. 2.

* ergo 2.

* (t. n. m.)
n. m. t. 2.

tam monachis quam laicis, unus tantum ex famulis, Eufrasius nomine, ceteris fidelior ac per hoc constantior, in caverna monasterio proxima se abscondit, ut vel visu vel auditu cognosceret quid omnipotens Deus de famulo suo Pardulpho et ipsius habitaculo fieri permetteret. Cumque hostilis cuneus jam prope esset in januis, egressus puer de latibulo suo, viro Dei succlamavit ut orationi indesinenter 5 insisteret, quia jam hostis furibundus monasterii foribus incumberet. Tum sanctus: *Dissipa*, inquit, *Domine, gentes quae bella volunt, et contere fortitudinem illorum qui cogitant servis tuis mala*. Mox illi, nimio terrore concussi, a longe steterunt, et nescio quid barbarum inter se frendentes, quasi a facie resistentis exercitus velociter aufugerunt. Sic olim, cum misisset rex Syriae robur 10 exercitus in Dothan ad capiendum sanctum Heliseum prophetam, minister viri Dei, egressus et eos ex improvise intuitus, domino suo clamavit, dicens: *Heu, domine mi, quid faciemus?* Cui ille: *Noli*, inquit, *timere; quia plures nobiscum sunt quam cum illis*. Et exorato Domino ut aperiret oculos pueri, vidit montem curribus igneis et caelesti militia plenum, hostilem vero exercitum 15 caecitate et confusione divinitus perturbatum. Qui ergo tunc sanctum vatem mirabiliter custodivit*, ipse nunc sanctum abbatem misericorditer liberavit**. Nam ut cognoscatur unus idemque spiritus misericordiae et caritatis in utroque fuisse, sicut ille a rege Israel Syros comprehensos jussit cibari, sic iste, audiens Sarra- 20 cenos irruentes, quamvis inoboedientibus prae timore fratribus et famulis, praecepit eis epulas praeparari.

* (m. c.)
c. m. 2.
** (m. l.)
l. m. 2.

12. De ampulla aquae effusa. — Arvernensis quidam, nomine Bobolenus, petiit a viro Dei sibi aquam in ampulla benedici, credens per ejus aspersionem 2 conferre 2. domum suam fore mundiorem et aegrotantibus posse conferri * sanitatem. Qua super lectum suum suspensa, quidam infirmi quantulumcumque ex ea sibi im- 25 partiri sub nomine caritatis postulaverunt, nec quicquam impetrare potuerunt. Altera autem die suspiciens invenit os ampullae parieti adhaerentem, lectum vero suum totius laticis inutili perfusione madentem; et justo Dei iudicio, ut is qui non aliorum sed tantum quae sua erant quaerebat, nec sibi nec aliis prodes- set quod habebat. Cognoscens igitur reatum suum, ad virum Dei cum verecundia 30 rediit, et benedictionem alterius aquae flagitans, de cetero humaniorem se fore promisit.

13. De caballo excaecato. — Arnulfus quidam juvenis, domesticus illustris viri Hunaldi principis, cujusdam viduae modicam annonam * violenter rapuit, eamque caballo suo, vidua plorante et sancti viri Pardulphi ancillam se * procla- 30 mante nec quicquam amplius alimenti habere jurante, audacter apposuit. Cumque egressus, ut talibus mos est, oculos suos vanis spectaculis aliquamdiu pavis- set, et equum suum annona viduali sufficienter pastum putaret, introgressus annonam intactam invenit; et qui oculos viduae ad lacrimas provocaverat, equi sui oculos fronti ejus sine visu appensos cum dolore aspexit. Tunc praesumptuo- 40 sus juvenis ex ultione magis quam ex lectione didicit quia lacrimae viduae usque ad maxillam descendunt et Dominus exauditor non delectatur in illis. Intellegens

* (m. a.)
a. m. 2.
* (a. se)
se a. 2.

quoque propter sancti viri contemptum hoc sibi evenisse, venit ad eum, ducens vectorem suum aliena tunc peccata portantem, et rem gestam referens, petiit ut miraculum duplicaret, et equum, quem pro justitia deformaverat, pro misericordia reformaret. At ille, semper misereri paratus, oculos equi loco suo restituit, 5 aqua benedicta perfudit, ligaminibus adstrinxit *, et firmiter inhaerentes pristina claritate ditavit; juveni, de se meliora in reliquum pollicenti, injuriam condonavit.

* adstruxit
2.

14. **De lignis augmentatis.** — Lifranno, monasterii ipsius praeposito, visum est opus quoddam * in basilica beati Albini confessoris, ubi postea corpus sancti 10 Pardulphi humatum est, oportere fieri. Mittens itaque lignarios artifices in silvam, praecepit ut materiam operi congruam succiderent et secundum mensuram in ecclesia acceptam diligenter componerent *. Quae parata et ad locum ubi aptanda erat delata, prae nimia trabium brevitate inventa est operi nullatenus convenire. Unde praepositus vehementer iratus, operarios non solum verbis 15 acerrime confutavit, sed etiam verberibus vapulare judicavit. Quod audiens sanctus Pardulphus, qui recte interpretari potest pater dulcissimus, accessit praeposito, commotionem ejus verbis pacificis coepit lenire, dicens: *Aequo animo esto* *, *carissime fili, et ut miseris illis hominibus, qui per ignorantiam deliquerunt, desinas irasci, audi Scripturam dicentem quia melior est 20 qui vincit iram quam qui capit civitatem; et Dominus in evangelio: « Qui trascitur, inquit, fratri suo, reus erit iudicio; » et apostolus Jacobus: « Ira viri justitiam Dei non operatur. » De materia vero, quam tu quereris non bene provenisse, ego cum Dei adjutorio procurabo ut aut ista utilis efficiatur aut alia sine tuo dispendio diligentius colligatur.* 25 His et talibus mitigato praeposito, in crastinum inventa est eadem materia ultra mensuram in tantum extensa ut pars superflua recideretur, et ad monumentum miraculi in oratorio suspensa, multis * fabricantibus salutifera probaretur.

* (o. q.)
q. o. 2.

* impone-
rent 2.

* om. 2.

* om. 2.

15. **De eo qui dolorem dentium patiebatur.** — Quidam, nomine Aunarius *, dentium dolore graviter vexatus, ad virum Dei accessit et tanti doloris 50 levamen ab eo suppliciter postulavit. Cujus genas et fauces * sanctus leniter contrectans, aliquid de saliva oris sui in manu ipsius eliquavit, et ut digitum intingens locum doloris interius * liniret admonuit. At ille miser, sputum sancti velut immunditiam abhorrens, clam illud in terram projecit; et qui per humilitatem et oboedientiam sanari potuisset, per superbiam et inoboedientiam magno morbo 35 morbum majorem adjecit. Nam cum de monasterio exisset, equumque ascendisset, mox equo ruente, pro saliva sancti projecta ipse est projectus, et coxa confracta, vix post annum qualicumque sanitati est restitutus.

* Aimarus 2
vir add. 2

* (d. i.)
i. d. 2.

16. **De berciolo divinitus agitato.** — Rogatus vir Dei a quodam Bituricensi ut filium suum de sacro fonte susciperet, acquievit; et baptizatum albisque indu- 40 tum deosculans, parentibus nutriendum reddidit. Quem mater pannis involutum et, ut rustice loquar, in berciolo collocatum, ut infantilis infirmitas exigit, manu propria agitare * voluit, nec potuit. Circumspiciens utrum aliqua corporali obje-

* exagitare
2.

- ctione agitatio impediretur, nihil invenit. Quae, re mota et rei novitatem admirans, aliud mirabilius aspexit; quia berciolo divinitus agitato, infantulus nec tunc nec quamdiu in albis fuit, humana manu agitari indiguit. Vocati ad tam mirabile spectaculum pater, cognati et affines, omnipotenti Deo gratias egerunt et in parvuli miraculo beati senis Pardulphi virtutem agnoverunt. Puerulus autem, ne forte diu vivens inquinaretur contagiis actuum terrenorum, in innocentia sua ingressus est in consortium civium supernorum. Lectulus vero illius, quem pro immobilitate sua admirandum diximus, a parentibus ob dulcem parvuli sui memoriam in domo eorum est reverenter suspensus. Cui divina dignatio tantum honorem exhibuit ut, pago eodem a gente Francorum universaliter cremato, domus illa detrimentum incendii ne ad modicum quidem susceperit.
- 17. De transitu ejus.** — Gloriosus igitur confessor Domini Pardulphus, jam paene octogenarius, non cessabat divinis operibus ardentem instare et spiritum, quem proxime a carne egressurum sentiebat, omnipotenti Deo devotissimis precibus commendare. Qui ultima infirmitate correptus et per septem dies graviter afflictus, die dominica paululum obdormivit; et mox expergefactus, quasi vocem tubae magnae se audivisse fratribus indicavit: videlicet ut qui ad laudandum et praedicandum nomen Domini quasi tuba vocem suam exaltaverat et ad spirituale praelium multorum animos incitaverat, ipse per tubam ad illum ascendere moneatur qui a propheta in jubilo et voce tubae ad patrem ascendisse describitur, et victor revertens de praelio, ab ipso acciperet coronam olim sibi in supra dicta revelatione promissam. Et ut manifestum indicium daret prophetiae spiritum sibi non deesse, cum presbyter quidam, familiaris ejus, caligas ipsius in alia domo cruribus suis cum maerore et luctu aptare conaretur, sanctus, praesumptionem redarguens: *Quis est, inquit, qui caligis meis se calciare praesumit?* In quo verbo se prophetiae spiritu et ex parte tactum et ex parte non tactum indicavit: dum et caligis suis aliquem calciari cognovit et tamen personam calciatoris ignoravit. Cumque fratres, quos in Christo acquisierat, ante eum lamentarentur et se orphanos relinqui suspiriis, singultibus et lacrimosis vocibus quererentur, ipse, ut piissimus pater eorum dolori compatiens, consolatoriis eos sermonibus relevabat, et ut immortalem patrem toto corde diligerent et in eo spem suam ponerent admonebat, scientes numquam ejus gubernatione destitui quos constituerit in soliditate dilectionis ipsius institui. At illis benignum patrem vera et dulcia loqui scientibus, sed prae magnitudine doloris consolationem recipere non valentibus, sancta illa anima, caelesti viatico munita, carne soluta est. Cujus discessu cognito, luctus generalis exoritur: omnis aetas, omnis condicio unius hominis morte se desolatam miserabili lamentatione conqueritur. Sed quem hominum multitudo flens et hejulans in terra plangebat, hunc angelorum multitudo gaudens et jubilans in caelum deducebat. Quorum dulcisonam modulationem unus ex discipulis ejus, nomine Theodemus, audiens, velociter accurrit et piium patrem jam defunctum invenit. Postquam vero sanctum corpus sepulturae cum digna veneratione traditum est, quidam a daemonio vexatus ad tumulum
- * propria
add. 1.
- * om. 2
- * nec 2.
- * om. 2.
- * asciverat
2.
- * (e. d.)
d. c. 2.
- * sciens 2.
- * et add. 2.
- * sancti 1.

ejus, non christiana religione sed daemonica exagitatione, divina tamen ordinatione, accessit: et christianis omnipotentem Deum et fidelem ejus Pardulphum pro eo deprecantibus, expulso daemone sanitatem, quam non quaerebat, recepit. Nunc te, venerabilis Christi confessor, supplices deprecamur ut apud divinam
 5 majestatem pro nobis assiduus * intercessor existas, et qui virtutum tuarum excellentiam non possumus imitari, per tuae orationis instantiam liberati a malis
 omnibus, civium supernorum coetibus mereamur sociari, gratia et misericordia Domini nostri Jesu Christi, cui est honor et gloria cum Deo * Patre in unitate
 Spiritus sancti per omnia saecula saeculorum. Amen. * om. 2.

10 **Explicit vita sancti Pardulphi confessoris.**

CCCXLIV. Codex signatus num. 5364.

Olim Udalrici Obrecht, deinde Regius C. 4187. 2.

Foliorum 77, min. (0^m, 233×0,16), lineis plenis, exaratus saec. XII.

Fere totum codicem complet

Walalfridi Augensis coenobii abbatis [libellus] de vita
 et transitu [ac miraculis] beati Galli confessoris
 Christi.

Ed. ap. Mabillon, *Act. SS. O. S. B.*, saec. II, p. 228-68. Sequitur (fol. 76^v-77^r)
Hymnus de sancto Gallo confessore (inc. *Vita sanctorum, via, spes salus-
 que, Christe...*).

CCCXLV. Codex signatus num. 5365.

Olim Sancti Martialis Lemovicensis 204, deinde Regius C. 3594. b.

Foliorum 255 (praeter tria insiticia in capite et totidem ad calcem codicis), max.
 (0^m, 515×0,37), columnis binis, exaratus saec. XII.

Codex non parum passus est ex injuria temporis et etiam incendio, litterae ornatae fere excisae sunt et multa passim folia, atque horum series a compactore saepius perturbata.

1° [Miracula sancti Maioli abbatis] (fol. 1^r-5^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 11 Maii, tom. II, p. 690-700. Acephala inc. a libri I num. 24.

2° Vita sancti Maioli (fol. 5^r-8^v).

Auctore S. Odilone, ed. *ibid.*, p. 684-90.

3° [Passio sanctorum Nerei et Achillei] (fol. 9^r-11^r).*

Initio aliquantulum mutila.

4° Eodem die, passio sancti Pancratii martyris (fol. 12^r-12^v).*

5° Vita sancti Austregisili episcopi (fol. 12^v-14^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 27 Maii, tom. V, p. 229-32*, num. 1-19.

6° Liber miraculorum ejus (fol. 14^v-17^r).

Ed. *ibid.*, p. 232-33*.

7° Passio sancti Desiderii episcopi et martyris (fol. 17^r-18^v).

Eadem quam reperimus in cod. 5306 (supra, p. 52, 72°). Mox edenda inter *Analecta Bollandiana*, tom IX vel X.

8° Vita sanctissimi ac beatissimi Germani Parisi-
censis civitatis episcopi, v kalendas junii (fol. 18^v-
22^r).*

9° Translatio corporis [ejusdem] sancti Germani (fol. 22^r-24^v).*

Mutila desinit in verbis *se prosequentem* (num. 15 med.).

10° [Vita sancti Clari Lactorensis] (fol. 25^r-27^r).

Unde desumptae videntur lectiones editae *Act. SS.*, ad d. 1 Jun., tom. I, p. 11-13, num. 15-31. Initio mutila.

11° Passio sanctorum martyrum Marcellini et Petri
martyrum (fol. 27^r-28^r).*

Omm. versiculi et num. 14.

12° Vita sancti Medardi episcopi et confessoris (fol. 28^r-29^r).*

Auctore Fortunato.

13° Passio sancti Bonifacii martyris (fol. 29^r-30^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 14 Maii, tom. III, p. 280-83.

* *cod.*
Cyrillo.

14° [De sanctis martyribus Cyrico * et Julitta] (fol. 30^v-
31^v).

Fragmentum Passionis auctore Hueballo, ed. P. L., tom. CXXXII, p. 831-58.

15° Passio sanctorum martyrum Gervasii et Protasii
(fol. 31^v). *

Initium epistolae S. Ambrosio adscriptae. Sequitur (fol. 32^v) fragmentum ex
ultima parte epistolae Pseudo-Marcelli desumptum.

16° [Vita sancti Martialis] (fol. 33^r-34^r).*

Scilicet cap. 23 extr.-27

17° Liber miraculorum ejus (fol. 34^r-41^v).

Hujus libelli partem edidimus supra ex cod. 2768A (tom. I, p. 198-209) (1). In hoc vero cod. 5365 magis integer descriptus est. Hinc itaque exhibemus (infra in Append.) ea quae in priori deerant, idque eo libentius quod jam ex hac parte manifestum plane fit et scriptorem rebus quae narrat fuisse coevum (cfr. infra, numm. 29 extr., 37 init., 38 med.) et quae inter Act. SS. majores nostri ediderunt tom. V Jun., 553-61, numm. 1-38, ex ejus scriptione fuisse desumpta (infra, num. 29 extr.; cfr. Act. SS., tom. cit., p. 559, num. 30 extr.).

18° Codex Petri scholastici de apostolo Christi sanctissimo viro Martiale rebusque ad eum pertinentibus (fol. 41^v).

Hujus poematis breve quoddam fragmentum.

Inc. *Christe, rex regum, quia Martialis**Gloria dignus manet ac perennis**Laus tuum sanctum decet, ora nobis laudibus imple;**Laudibus dignis celebremus omnes.**Sors gradum Judae tribuit Mathiae.**Quod volunt quidam dare Martiali,**Nomen et Joseph perhibent eidem cedere,**Barsaban tradunt Arimathiamum.***19° De sancto Pantaleone martyre (fol. 42^v-44^r).***

Initio mutila, incipit a baptismo sancti martyris.

20° Passio sanctorum Abdon et Sennes (fol. 44^r-45^v).*

Passio amplior.

21° Vita sancti Germani Autisiodorensis episcopi (fol. 45^v-52^v).*

Mutila, foliis nonnullis avulsis vel dilaceratis.

22° Liber de vita et virtutibus ejusdem Germani, editus ab Heirrico monacho viro ejus scholastico et doctissimo (fol. 53^r-55^v).*

Scilicet lib. I prol., numm. 1-15, 17, 18, 26, 28-30, 32, 35, 80-82.

(1) Postquam haec prelo subjeceramus, eadem edidit v.v. Franc. Arbellot (*Livre des miracles de S. Martial; texte latin inédit du IXe siècle*. Paris, Haton, 1889). Adverit etiam idem eximius vir (p. 40 extr.) non pauca ex hoc codice 5365 adjungi potuisse: nescimus qua ratione ductus id non praestiterit.

23° Passio sancti Eusebii episcopi [Vercellensis] et
martyris (fol. 55^v-57^v).*

Avulsis foliis, deest magna pars Vitae, scilicet a verbis (*com*)pendiose *tractassemus, non id oblivione suorum miraculorum* (p. 752 D) usque ad haec (*pro*)*pria reverti ecclesiarum loca* (p. 758 C).

24° [Passio sancti Ste]phani episcopi et martyris (fol.
57^v-59^r).*

Initio ac fine mutila, foliis avulsis.

25° [De sanctis Macchabaeis] (fol. 59^r-60^v).

Passio quae incipit *Principium meum philosophiae*, ut in cod. 5296 A et 5296 B, tom. I, pp. 573, 588.

26° Revelatio Luciani presbyteri de reliquiis beatissimi Stephani (fol. 60^v).*

Initium epistolae Luciani.

27° [Vita sancti Aredii abbatis Atanensis] (fol. 64^r-
64^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 25 Aug., tom. V, p. 182-94. Acephala inc. *Apud suos nihil fuerunt* (num. 35 extr.).

28° [Pa]ssio sancti Genesii [mimi] (fol. 64^r-65^r).

Ed. ap. Mombritium, tom. I.

29° Vita sancti Bibiani episcopi [Sanctonensis] et confessoris (fol. 65^r-66^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 28 Aug., tom. VI, p. 462-66, diverso prologo. Sed et inter num. 1 et num. 2 haec inserta leguntur in cod. :

Beatissimus igitur Bibianus urbis Sanctonum praecipuus omnium existit indigena, progenitoribus vero quos admodum superbi sanguinis praefecerat sibi magnitudo labentis saeculi. Pater enim, in regno satus, in solio regni multo sublimior, non immodice regali potitus ditone, simul sceptrum amisit regale cum termino vitae, gentilitatis dirae per omnem modum infectus errore....

30° [Vita sancti Augustini] (fol. 66^v-68^v, 77^r-77^v, 69^r-
73^r).*

Auctore Possidio.

31° Passio sancti Juliani martyris (fol. 73^r-73^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 28 Aug., tom. VI, p. 173. Sequitur (fol. 73^v), sub titulo *Miracula ejusdem*, initium praefationis ed. *ibid.*, p. 176.

32° Vita sancti Aegidii abbatis (fol. 78^r-78^v, 74^r-76^v, 79^r).

Ed. *Anal. Boll.*, tom. VIII, p. 103-20. Foliis avulsis, desiderantur in cod. numm. 10-20.

33° Passio sancti Antonini martyris (fol. 79^r-80^r).

Ed. ap. Labbe, *Nova Bibl. Mss.*, tom. I, p. 685-87.

34° Miracula ejusdem (fol. 80^r-80^v).

Ed. *ibid.*, p. 687-88.

35° Vita sancti Evurtii confessoris (fol. 80^v-82^v).*

Mutila desinit in verbis *psalmorum ad ecclesiam* (num. 17 in.).

36° [Vita sancti Lamberti] (fol. 83^r-84^r).

Auctore Godeschalco, ed. *Act. SS.*, ad d. 17 Sept., tom. V, p. 574 sqq.; scilicet (foliis avulsis) num. 9 med. — num. 23 extr. (...*sinis genus perire*).

37° Passio sanctorum martyrum Cosmae et Damiani (fol. 84^r-86^r).

Acta fabulosa, ed. *ibid.*, ad d. 27 Sept., tom. VII, p. 474-78. Omm. numm. 1, 2. Sequuntur alia miracula duo, videlicet de filio unico cujusdam matronae diabolica fraude interempto et sanctorum martyrum intercessione vitae restituto (cfr. supra, tom. I, p. 409, 30°) et de elephantia sanato.

38° Dedicatio sancti Michaelis archangeli [in monte Gargano] (fol. 86^r-87^r).*

In fine (fol. 87^{r-v}) adscripti sunt rhythmus aliquot in honorem sancti archangeli.

39° [Vita sancti Hieronymi] (fol. 87^r-89^r).*

Auctore anonymo.

40° [Vita sancti Vedasti] (fol. 89^r-90^r).*

Omm. num. 9 et altera pars num. 8 paucis contracta est.

41° [Passio] sancti Leodegarii episcopi et martyris (fol. 90^r-90^v, 97^r-98^v, 91^r-92^v).*

42° Vita sancti Pardulfi confessoris (fol. 92^v-96^r).

Ed. supra, p. 366-77.

43° Passio sanctae Fidis virginis (fol. 96^r-96^v, 99^r).*

44° Vita sancti Geraldii confessoris (fol. 99^r-101^v).

Hunc textum, diversum ab edito, jam offendimus in codicibus 3783 tom. II, 3809 A et 3301 (tom. I, pp. 276, 338, et supra, p. 27). Illum hic exhibere visum est.

Vid. Append.

45° Miracula ejusdem (fol. 101^v-103^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 13 Oct., tom. VI, p. 325-30, num. 86-103.

46° Vita sancti Juniani confessoris (fol. 103^r-104^v).

Ed. *ibid.*, ad d. 16 Oct., tom. VII, p. 848-80.

47° [Passio sanctorum Crispini et Crispiniani (fol. 104^v-105^v).*

In fine add. versus, quos jam alibi offendimus : *Quid memorem geminos germano foedere fratres.....*

48° Vita sancti Frontonis episcopi et confessoris (fol. 105^v-108^v).

Eadem referens et saepe iisdem verbis quae Vita edita ap. Fr. Bosquet, *Eccl. Gall. Hist.*, part., II p. 13-17. Initio praefixus est prologus generalis de apostolis et apostolicis viris ad diversas orbis partes missis, et in fine subjuncta est appendix, ubi generalibus etiam verbis miracula apud sancti sepulcrum impetrata celebrantur.

49° Passio sanctorum Simonis et Judae (fol. 108^v-111^v).*50° [Passio sancti Q]uintini martyris (fol. 111^v-113^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 31 Oct., tom XIII, p. 794-99, num. 2-18. Omm. versiculi in Vita ed. singulis paragrahis praefixi.

51° Inventio corporis ejusdem (fol. 113^v-114^r).

Ed. *ibid.*, p. 783-86, num. 14-19.

52° Vita sancti Leonardi (fol. 114^r-116^r).

Ed. ap. Arbello, *Vie de Saint Léonard*, p. 278-89.

53° [Miracula ejusdem] (fol. 116^r-117^r).

Numero novem, quae omnia, praeter ultimum, edita sunt ap. Surium (stilo aliquantum mutato), ad d. 6 Nov. (p. 167), et praeterea I, IV, V, VII, VIII et IX, ap. Arbello, p. 289-94, § 1-6.

54° Passio sancti Austremonii (fol. 117^r-122^r).

Ed. ope hujus cod. *Act. SS.*, ad d. 1 Nov., tom. I, p. 61-77.

55° Passio sanctorum quatuor Coronatorum (fol. 122^r-124^r).*56° Passio sancti Mennae martyris (fol. 124^r-125^v).*57° Vita sancti Odonis abbatis (fol. 125^v-131^v, 134^r-135^v, 132^r-133^v).

Ed. ap. Marrier-Duchesne, *Bibl. Clun.*, p. 13-36, ap. Mabillon, *Act. SS. O.S.B.*, saec. V, p. 130-86, et inde P. L., tom. CXXXIII, p. 45-86. Omm. (editionis Mabilloniana) libri II num. 12 pars posterior (*Et nunc igitur qui monastica fertis indumenta...*), num. 13, num. 22 et posterior pars num. 23 (*De quibus et Do-*

minus per Amos loquitur....), ac libri III numm. 7-10 et num. 12. Libri II numm. 14-21 inserti sunt libro III, ut in *Bibl. Clun.* (cfr. P. L., tom. cit., p. 80, not. 39).

58° Vita sancti Aniani episcopi et confessoris (fol. 133^v, 136^r-137^v).*

59° Vita sancti Columbani abbatis (fol. 137^v-138^v, 144^{rv}, 140^r-143^v, 145^r, 139^{rv}, 146^r-146^v).*

60° Passio sanctae Caeciliae virginis et martyris (fol. 146^v-150^v).*

61° Passio sancti Clementis papae et martyris (fol. 150^v-152^v).*

Om. Passionis clausula, itemque sequens prologus prioris miraculi.

62° Passio sancti Chrysogoni martyris (fol. 152^v-153^v).*

Pars prior. Om. prol.

63° Vita sancti Justi confessoris [Lemovicensis] (fol. 153^v-155^v).

Ed. ope hujus cod. *Act. SS.*, ad d. 27 Oct., tom. XII, p. 248-32.

64° Passio sanctorum Agricolae et Vitalis (fol. 155^v-156^r).

Ut in cod. 2637 (tom. I, p. 166).

65° [Passio sancti Saturnini episcopi Tolosani] (fol. 156^r-157^r).

Ed. ap. Surium, ad d. 29 Nov.

66° Passio sancti Eustachii cum sociis suis (fol. 157^r-160^r).*

67° [Passio sancti Hippolyti] (fol. 160^v).

Breve compendium Passionis ed. ap. Mombrinium, tom. II.

68° Passio sancti Barnabae (fol. 160^v-163^r).

Ut in cod. Namurc. 53 (*Anal. Boll.*, tom. I, p. 312, 41°).

69° Passio sanctae Catharinae (fol. 163^r-171^r).*

Om. num. ult.

70° [Passio sancti Andreae apostoli] (fol. 173^r-174^v).*

Epistola ecclesiae Achaiae, initio ac media parte mutila.

71° Vita sancti Eligii episcopi et confessoris (fol. 174^v-204^v).

Auctore Audoeno, ed. P. L., tom. LXXXVII, p. 479-392.

72° Passio sanctorum Chrysanti et Dariae (fol. 205^r-208^r).*

73° Translatio seu potius illatio sancti Benedicti, pridie nonas decembris (fol. 208^r-211^r).

Opusculum Diederici monachi, ed. ap. Joannem a Bosco, *Bibl. Floriac.*, p. 219-29. Pro ultima parte cap. 10 add. ed. *Cat. Brux.*, tom. II, p. 258-60, num. 1 et enarratio cujusdam miraculi quod multum convenit cum miraculo ed. *ibid.*, p. 280-81, num. 2.

74° Vita sancti Nicolai episcopi et confessoris (fol. 211^r-218^r).*

Avulsis aliquot foliis, desiderantur num. 14-18; in fine add. clausula ac miracula ed. *Anal. Boll.*, tom. II, p. 151-53.

75° Translatio ejusdem (fol. 218^r-223^r).

Ed. ap. Surium, ad d. de 8 Maii. Add. (fol. 222^r, col. 1 init.) ed. *Cat. Brux.*, tom. I, p. 324-26. (*Ibat cotidie...*) et (fol. 222^v, col. 2 med.) ed. supra p. 535-36; tandem aliquot rhythmici.

76° Passio sanctae Valeriae virginis (fol. 223^r-225^r).

Ut supra in cod. 3296 C (p. 1, 2°).

77° Miracula ejusdem virginis (fol. 225^r-225^v).

Seu potius miraculum unum, quod jam compendiosius inter alia plura narratum reperimus in cod. 2768 A (*Anal. Boll.*, tom. VIII, p. 279, num. 2). Ex iis autem quae in hoc codice 3365 narrationi praemissa et subjuncta sunt, satis manifeste demonstratur totum documentum ejusdem generis esse cum illo, nimirum *Sermo in festivitate sanctae Valeriae*, quae quotannis in Prioratu Cambronensi praecipua sollemnitate celebrari consuevit, pronuntiatus. Itaque et illud hic exhibere visum est. Vid. Append.

78° [Passio sanctae Eulaliae] (fol. 225^v-227^v).

Ed. ap. Florez, *España Sagrada*, tom. XIII, p. 398-406.

79° [Passio sanctae Luciae] virginis et martyris (fol. 227^v-228^v).*

16° Passio sancti Thomae apostoli (fol. 228^v-233^v).

Ed. Max. Bonnet, *Acta Thomae*, p. 96-132.

81° Vita sancti Ursi (fol. 233^v-234^r).

Auctore Gregorio Turonensi, ed. *Act. SS.*, ad d. 28 Jul., tom. VI, p. 564-65.

82° [Vita sanctae Pelagiae matris sancti Aredii abbatis] (fol. 234^r-235^r).

Ut in cod. 3627 (tom. I, p. 143, 17°).

Appendix ad cod. 5365.

MIRACULA S. MARTIALIS (Cfr. supra, p. 379, 17°).

Liber miraculorum [sancti Martialis].

1. Dum sanctorum gesta recolimus... (*Ut supra, p. 199, n. 2*).

2. Puella quaedam cui, nescio quo existente peccato, manus una dirigit ac
 5 digiti in palmam defixi erant, ad sepulcrum beati apostoli pervenit, confisa de
 virtute apostoli, quod posset ejus intercessio manum aridam absolvere, cujus
 praedicatio populum vanis superstitionum ritibus inretitum absolvit. Celebratis
 ergo vigiliis, in ipsa noctis festivitate, dum attente juxta sepulcrum orat, manum
 suam, directis digitis, populo teste sanatam miratur attonita.

10 3. Quidam mutus eloquium meruit hoc modo. Hic etenim, ut cruda operatur
 rusticitas populorum, juramentum mendax in ecclesia protulit. Mox namque
 rigente lingua mutus effectus est, ita ut non vocis humanae, sed bidentis mugitum
 simulare videretur. Adveniens autem ad hujus tumulum sancti apostoli, pro-
 sternitur in orationem, assensitque, ut postea asserebat, tamquam si aliquis
 15 guttur ejus tangeret: quod, ut credo, virtus erat dominica Christi. Egressusque
 iterum, presbytero, qui aderat, nutu deprecabatur ut signum crucis faucibus
 clausis imponeret. Quod cum presbyter fecisset, iterum prosternitur ad oratio-
 nem. Protinus elevata voce, officioque linguae plene reddito, omnia quae pertu-
 lerat proprio patefecit eloquio.

20 4-25. a) *Miracula ed. Act. SS.*, tom. V Jun., p. 533-54, num. 1-10; b) ed.
 supra ex cod. 2768 A tom. I, p. 199-209, num. 3-14.

Item alia miracula.

26. [33.] Quodam itaque tempore, beatus Elegius pontifex in Parisiaca urbe
 aedificavit immoque renovavit basilicam in honore sancti Martialis Lemovicensis
 25 apostoli; qua utique stabilita, plumbo ejus cooperit tecta. Ubi cum ejusdem reli-
 quias satis devote cum magno tripudio magnoque utriusque sexu[s] comitatu,
 cum melodia psalmodiarum [et d]ulcissima modulatione antiphonarum chorus de-
 ferret psallentium, miraculum Dominus declaravit memoriae dignum. Ab hoc
 enim et Elegius eandem arripi fecerat viam cum pignoribus, cum potuisset
 30 prorsus aliunde pergere rectius. Era[n]t igitur haud procul a tramite claustra
 carceris tetri, ubi tenebantur septem viri, sive innocui sive noxii, sub tertia
 custodia abditi. Cum ergo Elegius, veluti quondam David ante arcam, exul-
 tans atque triumphans cum reliquiis praedictae agmine in vocem exultationis
 praeriret, mox ut ergastuli * contra esse coeperunt, repente gestator pignorum,
 35 gravi depressus pondere, solo restitit fixus. Quem cum singuli compellerent gres-

* sic.

sum quantocius movere, id se posse nullatenus voce publica est confessus. Dumque ita stantes singuli obstupescerent eventu rei, coepit vinctis in carcere quasi levis tonitruus audiri; et statim vis quaedam cum magno impetu adveniens totum valide nimis concussit carcerem ab imis. Confestim seris omnibus effractis nexibusque dissipatis, ostia obserata patuerunt inclausis. Illico ergo vestigia depressa 5 ferentis pignora levigarunt, et rei carcerem egressi ecclesiam petierunt. Omnes igitur qui aderant, in stupore versi, coepere attollere novitatem miraculi ac merita duorum conjuncta simul sanctorum, *Martialis laude[m]* et *Elegii praedicare favorem*. Cuncti etiam haec videntes Christo Domino uberes laudes, qui suis operatur in servis, vocibus efferebant continuus. 10

27. Post aliqua temporis curricula coeperat urbs Parisiaca saevissimo cremari incendio. Nam cum tota pene arderet civitas, vehementissime usquequaque vis flammae edacis ferebat glomerantes quaque in parte favillas. Tunc *Elegius* maestus, cum videret jam supra suum monasterium praedictamque sancti *Martialis* ecclesiam flante vento globos flammaram cum axibus et carbonibus ferri, graviter 15 ingemuit. Jam enim, invalescente igne, in promptu erat ut etiam tegumentum basilicae vi vallantis incendii [consumeretur]. Attollens ergo *Elegius* vocem cum gemitu dixit: *O sancte Martialis, cur domui [tuae] non succurris? Certe enim noveris, quod si te hodie non curante crematur, numquam jam ab Elegio in aevum restaurabitur.* Confestim igitur adfuit Domini gratia, et 20 aliam mox in partem vento flammam impellente, et ecclesia et totum ejus monasterium remansit incolumis.

28. Item aliud. [32.] Abiens quidam homo, pasto corpore in prandio, in dominica die ad fontem sese lavare, cognovit quod insidiae daemonum valent, ubi crux salvatoris non fuerit ante notata nec nomen ejus invocatum. Nam stans 25 ad fontem, ubi se inclinavit, semper insistens inimicus cuilibet nocere, in similitudinem cujusdam mortui hominis apparuit, et ei cum palmis in oculos de fonte ingressit. Mox ut aqua insidia daemonis ingesta in oculos hominis intravit, primo corripuit pavor nimius, ita ut penitus hebesceret animo, nihilque aliud quam mortuus putaretur. Igitur adfines dum invenissent eum juxta fontem fuisse 30 percussum, concepta cogitatione putaverunt eum ad terminos mortis deductum. Itaque supportantes eum apertis oculis nihil videntem, cognoverunt ob quam rem foret ita damnatus caecitate oculorum. At ipse, aegrotans longo diutinoque languore, misit preces cum gemitibus in caelum ad percipienda auxilia, ut daretur ei de caelo sanitatem recipere. Tunc universorum Deus et orandi voluntatem dabat 35 et, ut postmodum claruit, orationes ejus non respuebat. Modum vero sanitatis pro clementia Domini et merito sanctissimi apostoli *Martialis* inserere non pigebit. Est enim hujusmodi. Post hanc longam caecitatem, in somno per noctem tribus vicibus vidit se assistere ante summum apostolum *Martialem*, in quodam magno et splendidissimo palatio in medio Lemovicae civitatis, ibique lumen, quod malitia 40 daemonum subtraxit, a piissimo apostolo sibi reddi. Avidissimus igitur luminis caecus, de visione sua cogitans, cautis et solummodo prudentibus referebat visum.

Quidam autem prudentissimus, divinis litteris eruditus, ad intellegendum veloci-
 ter praeparatus, intellegens visionem salutarem hominis, ipsius monitor effectus
 est; quem et habere fidem monuit, et vias civitatis Lemovicae congruas arripere
 quam primum praecipiebat, et orare devotissime edocebat. Cumque ipse incidisset
 5 in asperitatem et longitudinem viarum, erat namque ex territorio Petragoricensi,
 devenit ad vesperum ad quosdam desertos vicos, et non inveniens domum hospitil,
 simulque fame laborans, tectum sibi orationibus impetrabat, compellente vi
 nimia pluviae. Favens Deus orationibus ejus per merita dilecti sui Martialis, prae-
 paravit ei nocturnam quietem in quodam clibano, ubi et refectionem sibi abun-
 10 danter repperit. Nam ibi duos panes mirae magnitudinis et suavtatis invenit, ex
 quibus, quousque civitatis Lemovicae attingeret moenia, sese refecit. Equidem
 jam meliora sperans, animadvertibat affore sibi effectum salutis futurum, cum
 perventurus esset ad portum cupitum, et sub uno * corporis et animi alacritate
 quasi jam sanatus fruebatur. At ubi perventum est ante praesentiam apostoli
 15 Christi, orabat caecus ut sacram gratiam Christi accipere mereretur. Sed cum
 difficilius audiretur, nec cessaret ipse caecus ab oratione, confitebatur potius
 esse largam Dei misericordiam. Mirabantur igitur nonnulli, videntes caecum talia
 profari; qui licet tantis precibus clementiam divinae misericordiae imploraret,
 tamen beatus Martialis fidem ejus per omnia declaravit, ut magis pulsaret preci-
 20 bus clementiam divinam, unde certum erat multo magis exrescere salutem ejus.
 Cum igitur in medio quadragesimae, dominica [circa] horam tertiam, emanantibus
 oculis ferventem et fumosam aquam, caecitas per merita apostoli summi Martialis
 ab oculis abscessisset, lumine* reddito gaudere praeceptum amplectebantur omnes
 prae gaudio, ingemiscentes et laetantes, maxime Dei virtute gavis. Cumque
 25 plauderetur ad gaudia devotus quidem populus, Deo omnipotente in diebus
 sacris se visitante, congratulatus est gloriae apostoli ejus Martialis. Porro mira-
 bilis peregrinus repedare jussus urbem Petragoricensium, magnificaturam Deum
 et mirabilibus Christi in dilecto suo apostolo Martiale magna et mira operantis
 gavisuram, quae utique plurimis gaudiis gaudere habebat pro tanto miraculo.
 30 Actum est hoc ad clementiam declarandam Salvatoris et ad magnum meritum
 ostendendum pretiosi viri Martialis, qui toto nisu secutus est Dominum; cui est
 gloria et imperium per omnia saecula saeculorum.

29. *Aliud.* [30.] Temporibus Basilii imperatoris, partium orientalium quidam
 nobiliores de civitate Caminone, quae est ultra urbem Tolosanensium trium iti-
 35 nere dierum (1), venientes peregre ad basilicam sancti Martialis, et jam in via
 equitantes, quendam juvenem [surdum et mutum] in itinere ipso invenerunt.
 Qui nesciens quo tenderent, tamen quadam vi mentis agitatus, arreptis equitum
 jubis retardansque illos, nutu quo poterat precabatur eos, ut cum ipsis ubi ipsi
 tendebant pergeret. Quibusdam propter onus itineris ipsius reluctantibus, qui-
 40 dam sanioris mentis ex ipsis exclamavit, dicens: *Et iste auxilio eget*, et ad*

* sic.

* cod.
lumen.* cod.
deget.(1) *Caunes*. Cfr. Arbellot, *Livre des miracles de S. Martial*, p. 40.

Christi apostolum ire festinat. Fas vobis non est, quin propter Deum supplementum ei vestri suffragii conferatis. Cumque audissent et mente pertractavissent, quidam e coessentibus dixerunt : *Eat.* Et suscepto ab eis equo, prosecutus est eos. Et cum coepti itineris pergerent viam, diverterunt vespere ad hospitium. Proferentesque interminationes pias, dolendo juveni monstraverunt 5 nutu manuum suarum, ut retrorsum repeteret et nequaquam frustra cum ipsis ambularet. Ipse porro juvenis ab utero matris, ut clarum constat, surdus et mutus ad hoc usque tempus permansit. Qui humiliato capite et omni corpore in humo rogabat eos ut sibi supplementum ferrent, protendens manus et oculos ad sublimia, quasi aliquid inde praestolans. Cumque talia ageret, resoluti lacrimis, ut 10 credimus, divino instinctu, curavere implere rogata ejusdem juvenis, amore piissimi apostoli, ad quem properabant, Martialis. Attingentibus illis denique jam civitatem Petragoricensium, qui surdus et mutus erat, et qui ante tristi vultu cernuus aspectans lumine terram, tristia corda gestabat, summo gaudio hilarescere et ab intimo corde jubilos dare coepit immensos. Interrogaverunt eos homines ipsius civitatis : *Unde iste est homo ?* At illi responderunt : *Ex nostratibus partibus in taciturnitate et surditate hactenus permanens.* Providentia itaque divina contigit, ut ductoribus suis, utpote juvenis, multa obsequia ipsa nocte in hospitio deserviret, ipsisque videntibus signo quo valebat demonstraret in proximo sibi medicinam de summo caeli venturam fore, et rogaret ne coepta 20 imperfecta dimitterent. Quid multa? Cum a beatis viatoribus in conspectum apostoli adductus fuisset, coeperunt pro eo rogare Deum. *Quia, inquirunt, per tuam gloriam et virtutem, o beatissime et piissime apostole Dei, istum surdum et mutum de longinquis oris ad te deduximus, quicquid placet age de ipso. Quod nostrum est fecimus ; tuum age ipse nihilominus. Audivimus 25 saepius virtutes tuas, audivimus, sed virtutes, quas audivimus, videre non potuimus. Merita vero tua, piissime apostole, multa apud Deum credimus. Miserere, precamur, ne fides nostra frustretur, ut tuas laudes in regionibus nostris per hunc juvenem confiteamur.* Et cum diutissime perorassent, receperunt sese cum juvene in hospitio. Tunc, juxta pullorum cantum, 30 placuit Deo ostendere virtutem mirificam. Nam omnibus vigilantibus, jamque matutinos hymnos adire cupientibus, contra naturam hominum et solitas visiones oculorum mortalium, sanguineo cruore per os perque nares perque aures ejus vehementer exundante, capite toto humefacto, pietate et gratia Jesu Christi Domini nostri, qui numquam audierat vel verba articula deprompserat, abhinc 35

Flebilibus vacuas implevit vocibus auras.

Nos etiam testes sumus, qui recentem in genis ejus sanguinem vidimus. Sicque juvenis accipiens medicinam caelestem, ipso die cum inaestimabili gaudio, laudans Deum, cum suis ad propria repedavit, glorificante pretiosissimum apostolum suum Martialem Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in saecula 40 saeculorum. Amen.

30. Aliud miraculum. [37.] Multi antiquae auctoritatis referunt beatum

Martialem Mauritaniam (1) ad adnuntiandum verbum evangelii euntem, quodam tempore per Engolismensis terminos iter fecisse : ubi ecclesia in ejus veneratione tunc temporis a christianis constructa est, quae hactenus permanet, retinens pretiosissima pignora reliquiarum de capillis ejus, quos sibi hoc in loco proficiscens 5 totondit. In ipsa denique ecclesia mira signa Dei virtus ejus meritis ostendit et innumera; de quibus, relictis plurimis, unum ad aedificationem non pigebit memorare. Quidam enim juvenis in militia et habitu saeculari constitutus, ceteris quidem saecularibus prudentia saeculi et innocentia concordans, corpus vero suum a voluptate carnis non refrenans, traditur gravissime vexandus malignis 10 spiritibus. Dibacchabatur ergo et discerpebatur miserrime, et circumquaque per montes et silvas die noctuque velut fera agitabatur, et si quem invenisset, velut canis mordicus eum impetebat. Tantis vero furiis agitabatur, ut seipsum per membra laceraret, non requiescens penitus ab hac amentia nisi strictim catenatus. Heu, miser, qui antea sponte libidini carnis fuerat deditus, nunc invitus 15 crudelitati daemonum traditus. Deductus igitur a parentibus ad multorum memoriam martyrum et confessorum, nequaquam restitui fuit sanitati dignus, clamantibus per os ejus malignis spiritibus : *Quid incassum, miseri, pro isto homine laboratis ? A domo nostra nobis concessa non egrediemur, quousque corpus interimamus et animam ejus in gehenna trahamus. Nam quis 20 sanctorum est in totius Aquitaniae oris qui a Deo accepta potestate nos extrahat a sedibus nostris, nisi tantummodo unus, prae ceteris singulariter Deo dilectus ?* Cumque presbyteri sub comminatione crucifixi nomen ejus sancti requirerent et ipsi multum celare vellent, tandem vi nominis Christi compulsus daemon exclamavit : *Martialis vester princeps, qui quondam 25 manens in corpore, novem e sociis nostris primum ex Burdegala urbe, demum ex Mauritania, ex novem obsessis corporibus ejecit et in gehennam cruciandos abire praecepit. Nos in isto solo homine numero novem sumus ; ejus potentiam terribiliter et districtionem metuimus.* Cumque in crastinum adductus fuisset obsessus ad ecclesiam supradictam beati viri, statim 30 ante ostium ecclesiae projecerunt daemones hominem in faciem ; ibique diu sine motu corporis velut jacuit mortuus. Post duarum vel trium horarum spatia, subrigentes miserum daemones clamare in ecclesia hejulando coeperunt : *Quid nobis, o hebraee Martialis, cruciatus, tormenta, poenas, incendia spargis ? Quid tibi commune est cum carne luxuriosa ? Nos namque locum, 35 in quo castitas habitat, intrare timemus ; tu vero quare immundam animam liberare et salvare dignaris ?* Haec et multa alia terribilia vociferantes maligni hostes, et magnas * contra sanctum virum et alios sanctos et contra christianos et peccatores garrientes, magnum terrorem audientibus ingerebant. Cumque vexatum per xv^{im} continuos dies ita fatigarent, nec cibo et potu recreari 40 sinerent, velocius fame temptantes corpus interficere, deinde circa horam ter-

* sic.

(1) *Mortagne*. Cfr. Arbellot, op. cit., p. 40.

tiam, constricti poenis a sancto apostolo daemones, miserrime torquentes quem invaserant, cum rivo sanguinis per os ab eo recesserunt, ulterius non reversuri. Homo statim cadens in faciem in terram, usque nonam horam veluti exanimis pronus apparuit. Praeparato vero balneo ad abluendum corpus, ut defunctis mos est, et sudario ceterisque defuncti indumentis cum feretro, ut sepeliretur, ad 5 cadaver delatis, repente quasi de levi somno excitatus prosilivit sanus. Cibo ac potu recreatus, ad sensum et ad pristinam sanitatem est reversus, gaudentibus amicis et parentibus Deumque glorificantibus. Dicebatque se fuisse vinctum catenis a novem Aethiopibus, quorum facies torva terribilisque aspectus, et per- ductum ad os cujusdam infinitae profunditatis putei flamma[m] cum fetore ex- 10 halantis; ibique se praecipitare conantibus, adstitisse sibi veneranda canitie virum, vestibus vestitum niveis et corona gemmis composita pretiosis decora- tum, ac in dextera manu lilia gestantem, sinistraque Mauros virga ferrea valide verberantem in capitibus. Illis in profunda putei maximo timore beati viri effu- gatis, liliis catenas vinculati tetigisse, et eas disruptas mox fore; sibi- que praece- 15 pisse reverti in corpore, nec amplius inrationabiliter pollui carnis voluptate, seque subito a terra surrexisse. Hic, sanitatis compos effectus, postea multis voluptati deditis exemplum continentiae fuit, et omni vita sua caste vivens, gra- tias et laudes Domino Salvatore et beato apostolo egit.

31. [38.] Alio tempore quandam miseram, nobilitate superbi sanguinis glorian- 20 tem, de Lemovicensi contermino, corpus suum nimiae voluptati tradentem, crudelissime immundi spiritus invadentes, per multos dies infelicitate eam crucia- runt. Quae perducta a suis pueris ad sepulcrum pretiosi Martialis, absque dila- tione ante sanctum altare ejus in specie carbonum ignis exeuntes eam reliquerunt, abeuntes cum maerore et hejulatu. Quae sanitate percepta, benedicens Deum, ad 25 propria est regressa.

* quod
aquebatur
in cod.
folium
avulsum
est.

32. Alio item reditu temporis vespertina synaxi cum matre propria quidam puerulus ad sanctum apostolum deveniens, rogat oculorum caliginem a se abster- gi: fuerat enim per correptionem morbi privatus luminibus. Moxque lucem, quam pestis abstulerat, virtus medici restaurat magnifici. 30

33. Alius, infelicitate capite tumentis accidentia pestiferi veneni, dum de sancti viri sepulcri accensa cera super virus apposuit, dicto citius, sana cute, quod noxium nuper, deputat innoxium jam vulnus.

34. Novi castellum Lemovicense, ubi in festivitate ipsius aedificantibus domum et laborantibus operariis, belligeratrices phantasiae daemonum irruunt super 33 ipsos; quos sine mora proiciunt a fastigiis, et tam domum quam aedificatores penitus collidunt. Homines vero exclamaverunt adiutorium sancti Martialis. Inde non sunt mortui; sed vix post longum incolumitati sunt restituti.

35. Haec videlicet celebritas in depositione ejusdem piissimi doctoris frequen- tatur pridie kalendas julii. Quam celebratam a fidelibus alio nihilominus tempore 40 quoddam miraculum exhibet clariorem. Nam in sancti ipsius praedio, quod dici-

tur **Manaucum** (1), horrendus furor eodem die contigit daemonum, qui, utpote spiritalia nequitiae in caelestibus tempestates ostentant, fluvium Vinzenne(2) eo decurrentem adusque nubes aeris exundare impellunt. Eradicantur denique ab ipsa vi turbinis arbores durae; caulae ovium, stabula armentorum in sublime reptantur, 5 domus plerorumque in favillam dissipantur, dispersis quaquaversum tignis et trabibus, saxis parietum volantibus; quin immo, mirum dictu, sepulcra mortuorum undique in circuitu defossa, corpora sepulcorum ejecta, plurima sunt per agros ac passim ut pulvis dispersa. Sicut terrae motus insolitus, daemonum portenta in aere horribilia conspiciuntur; lapides, grandines semipedales et ultra, 10 supra quae cadebant cuncta conterebant. Habentes ergo populi ante oculos funeream mortem, sanctum apostolum invocabant proclamantes atque ad ejus ecclesiam a minimo usque ad maximum ingruunt. Dumque solotenus sanctum invocant, dissipant[ur] phantasiae daemonum, dissolvuntur enormia continuo portenta. Sic praesule suo sat juvante, conquiescit, et tranquillitas redditur, neque ali- 15 quid noxium hominibus est proventum.

36. Ejusdem festivitatis celebrantur nocturnae vigiliae ad tumulum sanctum; moxque, dum lector nomen recitat **Martialis**, mutus a pluribus temporibus quidam, nomine **Martialis**, eloquio recepto crebrius ingeminat nomen sancti. Cujus dominus quidam vicecomes praesens, laetissimus efficitur de miraculo, quia 20 dilectissimum quem habuerat servum, ore clauso damnatum, nunc per Dei apostoli clementiam resumere meruit expeditum.

37. Praeclari pastoris admodum magnificam claritudinem ipsae declarant mortuorum animae. Nam ex civibus nostris quisquam, apud exteris nuper defunctus partes Italiae, Lemovicis cuidam amico, qui presbyter erat, idoneus 25 in visu apparuit; qui videbatur gravissimis plagis toto corpore vulneratus, ac ramusculum lilii gestabat manibus. Igitur anima illa, multa sacerdotem compellans, dicebat sanctum apostolum hoc lilium sibi dedisse pro misericordia, ut plagas a daemonibus saepius inflictas ex ipso contingens, levius se haberet; ipsumque beatissimum fide[m] Deo dixisse propter se, dum adjudicatus esset inferis, ne in abyssum cruciandus deiceretur. Et quia inter notiores fuerat cives, quaedam secretorum conjugii mandat suae per visorem, per quae indicia, quae dicere supersedi, deprehensum est hoc non falsum fuisse oroma. Sic liquido constat quia in se sperantes beatissimus Dei apostolus nec in morte deserens relinquit. 50

38. Quidam **Josfredus**, pater familias magnae domus, **Petragorico** degens, dum 55 parvi penderet sollemnia sanctissimi **Martialis**, operarios ad laborem misit eodem die. Non defuerunt qui ei contradicerent saniori pietate. Sed in labore occupati terreno, laborantes ferme per diei aliquot horas, exitium sibi infelix satis habuerunt. Nam sub rupe saxum avellentes, ex mole ejusdem praecisae saxosae lapides per semetipsos erupti unum ex his omnibus membris conquassarunt in frusta, 60 alterum media corporis parte contriverunt, tertium vero mutilem frangendo

(1) *Manot (Chareate)*. — (2) Seu *Vigenna, la Vienne*.

reddiderunt. Duo perempti sunt subita morte, tertius adhuc, etsi debilissimus, vivit. Ipso etiam sacro die, foenisecae quidam sibi falcibus erura, quidam brachia amputabant; quaedam in quibusdam non modica damna incidebant, qui labori terreno insudabant. Quod vero inter Petragoricenses, hoc non solum in Engolismensibus, sed etiam contigit Sanctonensibus. Unde tanto timore districto gaudium cunctis visum est fidelibus, et sollemnitati annuae sancti viri mortalibus incolis requies permissa. Quippe deinceps nullus fuit, qui non studiosius sanctum sanctae sollemnitatis coleret diem, utpote Christi apostoli, qui omnem Aquitaniam in Domino Jesu Christo per evangelium genuit.

VITA S. GERALDI COMITIS (Cfr. supra, p. 381, 44°) (1). 40

Incipit ' prologus in vita hominis Dei ' Geraldus ', III° idus octobris, edita a domno Odone abbate.

Reverendo patri et domno Aimoni abbati conservus ⁴ fratrum et minimus abbatum Oddo ⁵ perpetuam salutem in Domino ⁶. Rogaveras, pater, una cum domno Turpione episcopo necnon et aliis non paucis nobilibus viris, ut de vita ¹⁵ vel miraculis domni Geraldus aliquid scriberem. Quod ego quidem primo distali, partim quia res propter suam novitatem mihi incerta videbatur, partim, fateor, quia timebam et adhuc timeo ne forte ista relatio per me convenienter edita non fuisset. Dubietas vero per hoc maxime suboritur quod isdem vir in saeculo potens fuit; ob hoc etiam quod in quibusdam locis conventus rusticorum noviter solet ²⁰ fieri et sicut res vana paulatim cessare. Sane cum nobiles quidam laici, simul et religiosi clerici, quos idem domnus Geraldus a puero nutrierat, nobis conversationem ejus talem enarrassent ut per voluntatem Dei miraculis indigna ⁷ non sit, dubietatem postposuimus, considerantes nimirum quia, juxta vocem apostoli, nullum saeculum dimittit Deus sine testimonio bonitatis suae. Unde et ²⁵ nunc forte, quia jam succrescente iniquitate patrum exempla ⁸ non curamus, hunc servum suum nobis ⁹ ad imitationis incitamentum profert ¹⁰ vel ad testimonium,

Prol. — ¹ (Inc., etc.) om. 1. — ² (h. D.) sancti 5. — ³ confessoris *add.* 5. et om. quae sequuntur. — ⁴ servus 2. — ⁵ Obdo 1. — ⁶ (p. s. in D.) in D. p. s. 3. — ⁷ indigne 1. — ⁸ om. 1. — ⁹ *codd.* exemplo. — ¹⁰ vel *add.* 2, 3. — ¹¹ praefert 3.

(1) Ex *codd.* 3785 tom. II (1), saec. X; 5301 (2), saec. X; et 5305 (3), saec. XII. — Hanc Vitam S. Geraldus primo judicavimus contractam ex prolixiori edita *Act. SS.*, ad d. 13 Oct., tom. VI, p. 300-31, et a majoribus nostris, sicut et ab aliis viris doctis, adscripta S. Odoni Cluniacensi (cfr. tom. cit., p. 277, nn. 2,3). Postea tamen dubitatio aliqua mentem nostram subiit, num potius prolixior illa ex breviori amplificata fuerit et haec proinde textum repraesentet magis primigenium. Hanc igitur tandem hoc loco exhibendam duximus, idque eo libentius quod, cum prolixioris illius fragmentum tantummodo invenerimus in uno codice 3820 (tom. I, p. 368, 37°), at brevior jam quater occurrit et in aliis etiam codicibus postea describendis legi perspeximus.

sicut reginam Austri Judaeis adducit. Nam si potens in rebus hujus vitae erat, hoc nihil obstat laico homini qui res juste acceptas bene disposuit : non est enim potestas nisi a Deo. Magis ¹⁵ enim laudabilis est, quod superbiendi materiam ¹⁶ habuit et tamen, ad exemplum Job vel David, pauper ¹⁷ in spiritu mansit. Gratia ⁵ quippe Dei nulla lege contringitur, qui gentilibus ¹⁸ ante baptismum loquente Petro varias linguas dedit, qui etiam querulis Hebraeorum populis tot bona in eremo pro salute futurorum ¹⁹ praestitit. Si ergo dispositor saeculorum Deus nostris diebus opera suae pietatis iterare dignatur, gaudendum nobis est et gratias referre studendum, quoniam suae promissionis est memor ²⁰ erga illum : *Qui glorificat* ¹⁰ *me*, inquit, *glorificabo illum* ²¹. Jam tandem, de benignitate Christi confusus, aggredior ²² quod jubes. Quaeso autem te ²³, pater, ut eidem Christo supplices, quo ejus pietas ²⁴ indulgeat ut haec ipsa eadem relatio non sit beato viro omnimodis indigna nec mihi in eadem subripiat reatus culpa. **Explicit praefatio** ²⁵.

Incipit 'vita sancti Geraldii confessoris'.

¹⁵ 1. Geraldus ¹ igitur Aquitaniae provincia ² oriundus fuit, territorio videlicet quod est Arvernensi atque Caturcensi necnon et ³ Albiensi conterminum ⁴, patre Geraldio, matre vero Adaltrude progenitus. Parentes ejus tam nobilitate fuerunt illustres quam rebus locupletes, et quod excellentius est, religionis etiam titulo plerique insignes. Sanctus namque Caesarius, Arelatensis episcopus, et beatus ²⁰ Aredius abbas de eadem parentela fuisse perhibentur ; nam de matre ejus Adaltrude notum est quod ad sepulcrum ejus nonnulla miracula jam facta sunt ¹. Sed decus mentis, quod Geraldus a suis parentibus accepit, in ipso vehementer multiplicatum refudit : etenim genitores ejus ideo clariores sunt quod tam felicem prolem gignere meruerunt ; et quia Dominus in generatione justa est, consequens ²⁵ esse videtur ut ejus ² generatio per ipsum benedicatur. Pater autem ejus, ut in ipso conjugio se castificaret, separatus a conjugio frequenter ³ jacebat. Fertur autem quod per somnium aliquando videret quia de pollice pedis ejus dextri quasi nascebatur virgula, quae in magnam arborem paulatim ⁴ succrescebat. Qui expergefactus cum super hac visione ⁵ miraretur, iterum obdormiens per aliud ³⁰ somnium vidit ⁶ quendam qui ei diceret quod filium esset generaturus. Si autem somniis ⁷, quae non semper vana sunt, fides adhibenda est, videtur quod haec visio futuram magnitudinem Geraldii significaverit. Tempore autem insecuto praedictum puerum pater genuit, quem nomine suo Geraldum vocavit. Ante vero quam nasceretur, forte vigilans pater cum matre vigilante ⁸ jacebat ; et cum nescio

— ¹⁵ Majus 2,3. — ¹⁶ materiam 2. — ¹⁷ (D. p.) dedit pauperibus 2, 3, vel *add.* 3. — ¹⁸ gentibus 2,3. — ¹⁹ (p. s. f.) *om.* 3. — ²⁰ *om.* 2,3. — ²¹ eum 2. — ²² aggrediar 3. — ²³ *om.* 2,3. — ²⁴ *om.* 2,3. — ²⁵ prologus 2, 3.

Num. 1. — ¹ *tit.* *om.* 1. — ² *om.* 2. — ³ *om.* 1. — ⁴ provinciae 2,3. — ⁵ *om.* 3. — ⁶ conterminum 3. — ⁷ sint 2. — ⁸ *om.* 2. — ⁹ saepe 2. — ¹⁰ (a. p.) p. a. 2,3. — ¹¹ re 2,3. — ¹² alium 1. — ¹³ viderit 1,2. — ¹⁴ somnia 1. — ¹⁵ *om.* 2,3. —

quid vicissim loquerentur, infans de utero praegnantis emisit vocem, quam uterque parens audivit. Ambo igitur obstupescentes, vocant cubiculariam, ut adhibito lumine disquireret ¹⁶ quonam infans sonuisset. At illa, cum lumine veniens, locum perscrutabatur. Et cum nullum infantem ¹⁷ adesse testaretur, infans secundo sonuit. Et post modicum intervallum sonuit etiam tertio, videlicet sicut ⁵ recens natus vagire solet. Jam ignorare non poterant quod illa vox in matris alvo sonuerit; quod idcirco mirum est quia, disponente rerum auctore Deo, contra naturae modum constat accidisse. Quinto post haec die mater puerum enixa est.

3. Natus itaque et ablatus, cum ad illam pervenisset aetatem in qua pueri solent irasci vel invidere et ¹ velle ulcisci ², morum dulcedo quaedam in Geraldo ¹⁰ jam apparebat, ut per ipsos infantiles actus quodammodo qualis esset futurus innueret ³. Dehinc litterarum studiis applicatus est, tali voluntate patris ut decurso psalterio saecularibus studiis mox erudiretur. Sed divina, ut credimus, dispositione contigit ut frequenti infirmitate languesceret ⁴. Quod intuens pater ejus, jubet ut litterarum disciplinis plenius ⁵ instrueretur, quatinus, si saeculari militiae ¹⁵ non esset aptus, ad ecclesiasticum officium fieret ⁶ accommodus. Qua occasione factum est ut et cantum disceret et insuper grammaticam artem praelibaret; quod ei postea multum profuit, cum mens illius velut eliminata ad ea quae vellet instructior fieret et memoria sensatior ad retinendum: nam inde contigit ut in scripturarum cognitione multos clericorum ⁷ praeiret. Transacta pueritia, cum jam in ²⁰ virile robur exeresceret, infirmitas illa cessavit, et eruditio scripturarum vel amor in adolescentis corde remansit ⁸. Et quia viribus corporis et velocitate satis praeminebat, ad armatam militiam quaerebatur; sed dulcedo scripturarum, quam illius mens jam imbiberat, hunc in spiritalibus fecerat voluntarium et in militaribus rebus ⁹ quasi pigrum. Credo namque jam intellexerat quia melior est ¹⁰ sapientia ²⁵ quam vires et nihil est locupletius illa. Haec igitur, ut ipsa Sapientia dicit, ei se ¹¹ prior ostenderat et erat dulcis allocutio cogitationis ejus.

3. Decedentibus ¹ autem parentibus, cum ejus dominio res eorum hereditario jure ² pervenirent, non, ut solent adolescentes, immatura dominatione superbivit, nec humilitatem cordis dudum conceptam demutavit. Dehinc pro disponendis ³⁰ iisdem rebus atque tuendis cogebatur invitus occupari, ut otium contereret et aliorum sese utilitatibus impertiret. Mordaces igitur curas atque domesticorum occupationes moleste ferebat, quoniam in ³ secreto cordis timebat expelli et terrenis implicationibus involvi. Verum cum hunc aliquando grandis necessitas perurgeret, ut violentos qui praedia ⁴ vel pagenses ejus nimium devastabant cum ³⁵ armis opprimeret, suis militibus imperiosa voce praecepit ut aversis hastis cum hostibus pugnarent. Sed pietas quae in ipso praeliandi articulo cordis ejus affe-

¹⁰ inquireret 3. — ¹⁷ (locum-infantem) om. 1.

Num. 2. — ¹ vel 3. — ² irasci 3. — ³ (quod. — inn.) qual. e. quod. f. inveniret 3. — ⁴ (ut-lang). languescere 2. — ⁵ om. 3. — ⁶ esset 3. — ⁷ clericos 2.3. — ⁸ (in a. c. r.) r. in a. c. 3. — ⁹ om. 3. — ¹⁰ om. 1. — ¹¹ (ei se) se ei 3.

Num. 3. — ¹ Discedentibus 3. — ² (h. j.) j. h. 3. — ³ a 3. — ⁴ ejus add. 3. —

ctum incitabat, mox illum hostibus intolerabilem fecit: neque enim aliquando auditum est quod aliquis pro fidelitate Geraldī pugnaverit quem eventus victoriae fefellisset. Sed hoc certum constat quia nec ipse quemlibet umquam³ vulneravit nec ab aliquo vulneratus est.

4. Exploraverat antiquus hostis mores hujus juvenis, et nescio quid divinum in eo commentatus, in invidiam¹ exardescebat; et pietatis affectum in corde ejus obruere gestiens, ad illud vetus deceptionis argumentum recurrit quod² maxime vel Adam vel posteros ejus decipere consuevit. Amorem quippe cujusdam juvenulae, ut fertur, pectori ejus ingessit; quam dum³ incautus aspiceret, mox in dilectionem⁴ mens illius mollescere coepit. Angebatur ergo, et ecce igni mens illius coquebatur. Tandem vero ad degustatam⁵ superni amoris dulcedinem recurrrens, coepit respicere⁶, et Christi clementiam deprecans, hoc quod per flammam libidinis ardebat coepit⁷ paulatim divini timoris intuitu⁸ superare. Fecit ergo Dominus cum temptatione proventum et servum suum defendit ad se⁹ confugientem. Aeri inclementia nimio gelu tunc¹⁰, ut aiunt, inhorruerat, et ipse famulus Dei¹¹ Geraldus per totam noctem¹² se eodem gelu torreri permisit, scilicet ut pravae delectationis ardorem ingens frigus exstingeret. Dehinc autem periculi experimento cautius se custodiens, satis cavebat ne ad ejus cor per oculos intraret quod ei bellum libidinis in se¹³ ipsum moveret. At vero non longe post¹⁴ caecitas irrepsit, quae per unius anni spatium oculos ejus penitus obtexit. Credo quod internus iudex, qui in electis suis nihil esse vult quod oculos ejus offendant, ideo flagellum hoc intulit ut mens juvenilis et de praeterito purgaretur et de futuro mundior servaretur. Amorem quippe castitatis in tantum dehinc assumpsit ut complexum, qui inter osculantes amicos solet fieri, iste apud feminas, quamvis¹⁵ consanguineas, devitaret. Quin etiam ipsum conjugium ita refugit ut nec Willelmus ille¹⁶, dux Aquitaniorum¹⁷, obtinere posset quod¹⁸ ejus sororem duceret. Cui cum diceret quia hoc amore filiorum consentire deberet, melius esse dicebat sine filiis mori quam relinquere malos heredes. Ceterum, transacta temptatione superius memorata, non est auditum quod tali impugnatione deinceps fatigatus¹⁹ sit. Si quando autem in somnis phantasticam²⁰ illusionem incurrisset, abluto protinus corpore, praeparatas ad hoc ipsum vestes mutabat. Nec hoc praeteritum videtur, quoniam verecundia comes religionis est, quod numquam nudus²¹ videri volebat.

5. Jam vero, quasi excoctis vitis et sensibus expollitis¹, ducebat vitam religionis² et honestate plenam: nec saecularibus actionibus³ sese subtrahebat cum causa deposceret, nec tamen a⁴ religiosis actibus patiebatur impediri. Honestos

¹ om. 3.

Num. 4. — ¹ (in inv.) invidia 3. — ² quo 3. — ³ cum 2,3. — ⁴ delectationem 2,3. — ⁵ degustandam 2,3. — ⁶ respicere 2. — ⁷ fervi (sic) 1,2. — ⁸ interdum 1; paulatim add. 2. — ⁹ om. 2,3. — ¹⁰ (f. D.) om. 2,3. — ¹¹ (t. n.) n. t. 2. — ¹² (in se) om. 2,3. — ¹³ quidem 2,3. — ¹⁴ Aquitanorum 3. — ¹⁵ quo 1. — ¹⁶ (q. a. in s. ph.) aliquando in s. ph. 2, ph. aliquando in s. 3 — ¹⁷ nudum se 2,3.

Num. 5. — ¹ impollutis 2,3. — ² religiosam 2,3. — ³ om. 2. — ⁴ om. 2,3. —

viros et bonae famae clericos indesinenter sibi associabat, scriptum sciens quoniam tales quisque ministros habet qualis⁶ ipse est. Quibus ministris ac ceteris subjectis in sua dictione ita⁷ sese contemperabat ut bonis quidem⁷ velut aequalis esset, memor illius praecepti quo⁸ jubetur : *Esto inter subditos quasi unus ex ipsis*. At vero malivolis tremendus erat satis, juxta illud quod item de⁹ dissolutis praecipitur : *Ne hilarem vultum tuum eis ostendas*; neque lux vultus ejus¹⁰ cadebat in terram. Quod¹¹ tamen in his exercebat quos ad injurias pagensibus inferendas audaces esse¹² et voluntarios dinoscebat; sed enim¹³ erga suas injurias longe aliter agebat. Nam frequenter ipsi qui suae dictionis erant improperabant ei quod mollis esset et timidus, qui se ab infirmis¹⁴ personis tamquam¹⁵ impotens laedi permisisset. Sane de communi sermocinatione ejus vel in proverbii¹⁶ quibus utebatur multa sui commemorant. In his quippe quae alacris loquebatur erat gratus et dulcis; verba tamen quae increpative proferebat paene plus quam verbera¹⁷ timebantur, ut essent, juxta illud Sapientis, quasi stimuli in altum defixi. Nec ad irascendum vel ad comminandum erat facilis, nec ad inferendas injurias dicax, nec in eisdem reservandis tenax.

6. Quomodo autem, juxta apostolicum praeceptum, sobrie et juste et pie¹ vixerit, et quam certatim et² in his et in³ ceteris praeceptis Dei⁴ se exercuerit, ad enarrandum nobis pleniter⁵ facultas non suppetit quod ei quidem per Dei gratiam possibile fuit, sed jam nostris temporibus ita paene cunctis inusitatum⁶ est ut vix quod egerit credibile videatur. Quaedam tamen de ejus conversatione vel factis⁷ digerimus, per quae scilicet partim cognosci potest qualis vel quantus iste vir fuerit; inprimis asserentes quia tantopere super egenum intellegens elemosynis deditus fuerit ut illud Job ei conveniat : *Mecum crevit miseratio ab infantia*. Semper enim subsellia pauperibus coram se parabantur⁸, ut ipse⁹ videret quid vel quantum eis⁹ daretur; quibus semper medietatem sui panis transmittibat. Nullus clamans quem audisset, sine elemosyna ab ostio recedebat; ubicumque redditus agrorum¹⁰ congregabantur, nonam partem egenis dare praeceperat. Nam et ipse paupertatis atque humilitatis amore indiguus cupiens coaequari, nummos in elemosynam sibi datos frequenter acceperat, quos tamen statim¹¹ dabat. Refectionis tempore magna illi reverentia servabatur¹². Usus namque assumpserat ut ad prandium ejus, non solum alia vice, quod semper solitus erat¹³, sed etiam cum hospites adessent¹⁴, legeretur, ut inde esset confabulatio. Non erat immemor quod unicuique jubetur, ut cum silentio panem suum manducet. Ita sobrietati¹⁵ studebat ut non solum se sed etiam convivas a temulentia¹⁶

⁶ et *add.* 2,3. — ⁷ *om.* 3. — ⁸ quidam 1. — ⁹ quod 2,3. — ¹⁰ *om.* 1. — ¹¹ *om.* 3. — ¹² Qui 1. — ¹³ *om.* 2. — ¹⁴ enim *om.* 3. — ¹⁵ infirmis 2,3. — ¹⁶ (in pr.) pro verbis 3. — ¹⁷ verbera 1.

Num. 6. — ¹ (et pie) *om.* 2,3. — ² *om.* 3. — ³ *om.* 2,3. — ⁴ *om.* 2,3. — ⁵ plenitus 3. — ⁶ facta 3. — ⁷ (c. se p.) p. c. se 3. — ⁸ *om.* 3. — ⁹ *om.* 2,3. — ¹⁰ (r. a.) a. r. 3. — ¹¹ (Ref. — serv.) *om.* 3. — ¹² (q. s. s. e.) *om.* 2,3. — ¹³ essent 2,3. — ¹⁴ sobrietatem 1.

custodiret ¹⁶ : neque enim vel hospites ad bibendum umquam ¹⁶ cogeat. Quod si necesse esset ¹⁷, mane eos ¹⁸ reficiebat, ipse tamen ante tertiam ¹⁹ nullatenus aliquid gustaturus ²⁰, propter illud : *Beatus princeps qui in tempore suo comedit.* Jejuniorum dies ita ²¹ observabat ut, si dominica dies evenisset vigilia qua jejunandum esset, praecedenti sabbato jejunaret. Raro autem aut ²² numquam nisi pascha vel praecipuis festivitibus bis reficiebat. Pauperibus ²³ et injuriam passis ad eum semper fuit liber accessus, nec indigebat aliquis ut ei munusculum aliquod pro commendanda necessitate sua deferret. Non enim ²⁴ ad subveniendum flectebatur ²⁵ quantitate muneris sed majoris magnitudine necessitatis. In tantum enim ²⁶ munus accipere timebat ut tortellas quae fiunt ex cera ²⁷, quae forte aliquis ei deferebat, coram reliquiis, quas semper secum habebat, ardere faceret ; ad suum vero obsequium aut comparatam ceram aut de cortice faculas aut piceas hastulas ministri procurabant. Sponte ergo pauperibus subveniebat, nec dedignabatur aut per se aut per suos eorum necessitatibus solatium praebere. Si vero placitum inter discordantes audisset, missam pro eorum reconciliatione celebrari faciebat, similiter agens cum aliquem defunctum, licet pauperem, cognovisset. Multa religiose et honeste gessit quae ad activam vitam decenter conveniunt. Multa nihilominus ab adversariis passus est, de quibus singulis eum divina gratia mirabiliter liberavit. Quoniam vero, sicut mos exigit ecclesiasticus ²⁸, primitus ille se in actualem vitam laudabiliter exercuit et dehinc aetate crescente ad amorem contemplativae plenius inferbuit, jam de his quae ad eandem vitam pertinent aliqua referamus.

7. Cum ergo vir Domini caeleste desiderium magis ac magis insumpsisset, inter malos relucebat quasi lilium inter spinas succrescens ; et ab occupationibus mundi se paulatim subtrahens, nolebat jam terrenis actionibus ¹ implicari, non jam ad regale placitum ² proficisci, non principum conventibus interesse, sed divino cultui ³ mancipatus, semetipsum Domino ⁴ et omnia quae temporaliter possidebat consecrare disposuit. Gauzbertum itaque venerabilem et laude dignum evocavit ⁵ episcopum, et ei religionis habitum se desiderare professus ⁶ est, suaque praedia beato Petro apostolorum principi velle ⁷ per testamentum delegare, et si regulares monachos utcumque ⁸ reperisset, cum his desiderare se conversari. Sed quia tales monachi reperiri non poterant, ad hoc consilium illud perductum est ut clericatus benedictionem susciperet : quod tamen hominibus ad hoc celaret ut malivolos quosque, qui eum laicum putarent, majori terrore comprimeret, Deo tamen, qui inspector cordis est, manifestum fuisset, illos qui interfuerant juramento constrinxit ut hoc in vita ejus nulli manifestarent. Ad celandum vero sui tonsuram

— ¹⁶ custodiebat 3. — ¹⁶ om. 2,3. — ¹⁷ (n. e.) nam (non 2) essent 2,3. — ¹⁸ om. 1. — ¹⁹ tertia 1. — ²⁰ (a. g.) g. a. 2. — ²¹ om. 1,2. — ²² om. 2. — ²³ insuper add. 3. — ²⁴ ei 2,3. — ²⁵ flectebatur 1. — ²⁶ quippe 2,3. — ²⁷ (q. f. ex c.) cerae 2,3. — ²⁸ (ex. eccl.) eccl. ex. 2,3.

Num. 7. — ¹ occupationibus 2,3. — ² palatium 3. — ³ cultu 2, 3. — ⁴ omnino 3. — ⁵ vocavit 2, 3. — ⁶ confessus 2. — ⁷ valde 2, 3. — ⁸ ut ubicumque 2, 3.

hoc * argumentum reperit quia barbam ** quasi onerosam sibi recidebat, et quoniam a vertice ejus capilli defluerant, novaculam desuper trahens coronam celabat. Pellicea desuper utebatur, duas tamen numquam simul habebat **. De balteo vel ensis apparatu crucem auream fecit. Dehinc Romam profectus, fecit testamentum quod mente conceperat. Tum vero ** monasterium aedificavit et quales reperiri potuit monachos aggregavit; de se tamen satius aestimavit sic stare quam ** absque probatis fratribus sublime propositum attemptare **. Invitus itaque cum laicis conversabatur; sed quamvis eidem esse videretur ** illud bonum et jucundum quo fratres habitant ** in unum, tamen, quasi columba Noe, cum non inveniret foris ** ubi requiesceret, ad Christum et ad secretum cordis velut ad arcam recurrens, spiritali delectatione feliciter pascabatur. Ingenti autem studio semper procuratum per multos ante eum annos ** fuit ut numquam nisi juxta ecclesiam maneret. Copia vero clericorum et omnis divinae servitutis apparatus jugiter ** praesto erat. Nocturno tempore cunctos in oratorio praevenire solitus, cum illi recedebant **, remanebat solus, cum quidem tunc tanto liberius quanto et secretius divinis rebus inhaerebat. Quam reverenter sane in ecclesia perstabat ** non satis referri potest, sed putares illum quasi majestatem aliquam intueri.

8. Consuetudinem sibi fecerat ut semper secundo anno Romam pergeret; censum vero * praedicti coenobii collo suspensum quasi servus domino * deferebat **. At quis digne explicet quam devote totum iter illud percurrebat? Nam paene nullum pauperem praeteribat, quin et monasteriis via * contiguis multa largiebatur. Nonnumquam vero in vocem * plangoris erumpens et super omnes quos ad malum proclivos videbat ingemiscens, quasi et * quandam querimoniam faciebat, quod quidem omnes pro amore mundi perirent, quod pietas deficeret, quod iniquitas redundaret *, quod paene jam universi amitterent a corde innocentiam, ab ore veritatem; illud subinde replicans: *O quantum defecit sanctus, quantum diminutae sunt * veritates a filiis hominum*. Porro desiderium quod de congregandis monachis conceperat explere non valens, nausiabat super illos qui locum non regulariter incolebant. Saepe enim cum familiaribus de hac re conferebatur *, dicens: *Cetera quae coenobitis * necessaria videntur, Deo largiente ** non desunt; sed ** proh dolor! monachi soli non reperiuntur, ipsi ** soli nequeunt inveniri*. Quadam ** namque die respiciens ** ad fabricam domus, ubertim flebat. Cum quidam ** e familiaribus inquireret curnam fleret **: *Quod ***, inquit, *locum istum ad effectum nequaquam ** venire conspicio,* 3

— * hunc 1. — ** (q. b.) om. 2. — ** (Pellicea-habebat) om. 2, 3. — ** om. 2, 3. — ** quem 1. — ** attemptaret 2, 3. — ** (e. v.) v. e. 3; (sed-vid.) om. 2. — ** habitarent 2, 3. — ** om. 1. — ** (e. a.) ejus oculos 2, 3. — ** om. 3. — ** recederent 2, 3. — ** praestabat 2.

Num 8. — * om. 2. — * om. 2, 3. — * viae 3. — * voce 2. — * om. 3. — * inun-
daret 2, 3. — * (d. s.) om. 2. — * conferebat 3. — * coenobiali vitae 2, 3. — ** (D. l.)
l. D. 3. — ** heu add. 2, 3. — ** om. 2, 3. — ** Quidam 2. — ** respicientis 2. —
** quidem 1. — ** quibus ille add. 1. — ** quoniam 2, 3. — ** (ad e. n.) n. ad e. 2, 3.

et quia desunt monachi, velut solus orbatus maerore conficior. Spero tamen quod omnipotens Deus ¹⁰, *quando ei placuerit, desiderium meum implere dignetur. Velim sane noscatis quod haec domus frequenter erit angusta confluentibus in ea.* Qualiter autem hoc didicerit, minime indicavit; **5** quoniam vero frequenter ita fit ¹⁰ ut domus illa confluentes non capiat turbas, qui recojunt quia dominus Gerardus hoc praedixerit, putant quod idipsum divina revelatione cognoverit. Jam vero os ejus sic ex abundantia cordis ¹¹ replebatur ut lex Domini plene ¹² semper in eo ¹³ resonaret. Nam sacra quaedam verba sibi notaverat quae corporalibus officiis convenire videbantur, ut est illud: *Pone, Domine, 10 custodiam ori meo*, et cetera, quae singulis actibus coaptabat, ut est illud ¹⁴, videlicet de lecto surgens vel caligas induens sive indumentum vel cinctorium sumens aut iter seu quid aliud incohans, ita ut, secundum Apostoli dictum, omnia in nomine Domini facere videretur. Nonnumquam vero diu tacens, interdum suspirium trahebat, ita ut pectus ejus ab imo concuteretur ¹⁵; et in lacrimis resolutus dicebat: *O Domine, salvos nos fac*, et alia hujusmodi, ex quibus apparebat quoniam mens ejus alio penderet. Tale igitur erat ejus eloquium ¹⁶, tale et silentium.

9. Ceterum, licet instante tempore ¹ Antichristi miracula jam sanctorum cessare debeant, memor tamen Dominus suae promissionis qua dicitur: *Qui me glorificat, ² glorificabo eum* ³, hunc famulum suum per quandam curationis gratiam glorificare dignatus est; quod genus curationis tale fuit, ut quamvis per humilitatem imponere manum ⁴ infirmis refugeret, eis tamen frequenter et absens et nolens subveniret. Aquam nempe de qua manus ablueret, infirmi solebant furari, et plerique sanabantur. Quod scilicet ⁵ ut magis credibile teneatur, **25** personas quasdam sanatas commemorari placet.

10. Puerulus quidam apud Aureliacum claudus morabatur. In somnio monitus, de eadem aqua respersus est et continuo sanatus. Qui arte ¹ fabrilis degens, hujus rei testem se ² praebet. Vir Domini, tanta de se ³ audiens, vehementer ingemuit, dicens quod hoc fides infirmi promeruerat. Inquirebat tamen quis aquam illam **30** claudo dedisset. Quod cum ei certatim celatum esset, minaciter comminatus est ne quis hanc ⁴ deinceps cuiquam dare praesumeret. Sed haec interminatio servari non potuit.

11. Nam caecus quidam, non longe a Sollemniaco mahens, in somno ¹ similiter ² ammonitus, aquam ipso nesciente percepit; ablutis oculis mox videre meruit. Est

— ¹⁰ om. 2. — ¹¹ sit 2. — ¹² om. 2. — ¹³ paene 2, 3. — ¹⁴ (s. in eo) in eo s. 2. — ¹⁵ (Pone-illud) om. 2, 3. — ¹⁶ (Nonnumquam-concuteretur) om. 2, 3. — ¹⁷ alogium 2.

Num. 9. — ¹ jam add. 2. — ² (me g.) g. me 2. — ³ eos 1. — ⁴ (i. m.) m. i. 3. — ⁵ licet 1.

Num. 10. — ¹ arti 3. — ² seipsum 2, 3. — ³ (t. de se) tantum 2, 3. — ⁴ hac 2, ex hac 3.

Num. 11. — ¹ somnio 2, 3. — ² om. 2.

civitas Tusciae quae vocatur Lucana ²: ad quam, dum pergeret Romam, hospitio pervenit ⁴. Quo mulier quaedam caecum filium adducens, aquam de manibus ejus postulabat. Quam ille protinus ⁵ exsecrans, recedere coegit. Inde vero profectus, metuens ne illum ⁶ mulier propter aquam ⁷ sequeretur, quandocumque lavabat, aquam faciebat fundi in terram. Sed mulier, a longe secuta, tandem ipso ⁸ nesciente aquam impetravit, de qua filius ejus lumen recepit; quem redeuntibus Romomeis videntem ostendit. Hoc praeterea ⁹ saepe et in aliis gestum est, sicut et de quadam ejus ancilla contigit, quae in ecclesia ipsius non longe ab A[uriliaco] ¹⁰ lumen recepit ¹¹. Sed tunc quidem deprehendit ille ¹² ministrum suum, nomine Rathaldum, qui aquam dederat; quem protinus a se ejecit. Cum tamen nobilis ¹³ vir Ebo seniore deprecatus est ut ejectum reciperet, ratiocinando videlicet eum conveniens atque dicens quia fortasse per indiscretam humilitatem magis peccaret cum datam sibi propter infirmos ¹⁴ gratiam eisdem infirmis eam negaret; convenire potius ut, quando miser aliquis ammonitum se testatur, in Dei dispositionem causam dimitteret, maxime quia jam probatum esset quod per eum divina ¹⁵ gratia ¹⁶ plerosque, licet ¹⁷ ipso nesciente, sanaret. Vir Domini ¹⁸ Geraldus tamen, haec audiens, flebat atque dicebat quia forte illusio diabolica ¹⁹ potius ²⁰ est, atque ²¹ decipere se vellet, ut si bonum aliquod ²² fecerit, sub hac occasione deperiret.

¹⁰ cod.
propterea
vocabu-
lum hoc
fere dele-
tum est.

12. Sancti Laurentii sollemnitate in supradicta capella cum ¹ celebrabat, inter ²⁰ ceteros autem, qui ad diem ² festum convenerant, quaedam daemoniaca mulier aderat. Quae scilicet cum atrociter vexaretur, rogabant adstantes seniore ut eam benediceret. Quod cum ille fecisset, statim mulier ³, ejecto daemone, sanata est.

13. Pergebat aliquando Romam. Veniens ¹ autem ² ad civitatem quae vocatur ²⁵ Asta ³, domos ecclesiarum perlustrabat. Interim vero duos ex ejus sagmariis fur quidam surripuit. Qui veniens ad quendam rivulum, cogere eos non potuit ut ullo modo rivulum transissent ⁴, quousque ab hominibus domni Geraldii comprehensus est. Qui ⁵, receptis sagmariis, nihil furem laesit.

14. Quidam infirmus in patria ¹ ejus ² remanserat; cujus vocem in aera audivit ³⁰ dicentem ei ³ quod obiret. Quam vocem ille recognoscens, requisivit suos quid de Ragabaldo ⁴ nossent: sic enim vocabatur infirmus. At illi: *Quando, inquit, domine, hoc iter aggressi sumus, jam ille aegrotabat.* Tum senior, vocatis

— ² (v. L.) L. dicitur 2, 3. — ⁴ devenit 2, 3. — ⁵ primitus 3. — ⁶ se 2. — ⁷ (p. a.) om. 2, 3. — ⁸ (quem redeuntibus-recepit) om. 2, 3. — ⁹ om. 3. — ¹⁰ (p. i.) pro infirmis 3. — ¹¹ om. 2. — ¹² om. 1. — ¹³ (V. D.) om. 2, 3. — ¹⁴ (i. d.) d. i. 2, 3. — ¹⁵ om. 2, 3. — ¹⁶ utque 2, 3. — ¹⁷ aliquid 2, 3.

Num. 12. — ¹ om. 2, 3. — ² om. 1. — ³ om. 2.

Num. 13. — ¹ Venientes 2, 3. — ² om. 2. — ³ Astam 2. — ⁴ (cogere-trans.) minime transire licuit 2, transire non potuit 3. — ⁵ om. 1.

Num. 14. — ¹ patriam 2. — ² om. 2, 3. — ³ om. 2, 3. — ⁴ Inbaldo 2, Raimbaldo 3.

clericis, mortuorum officium pro eo complevit. Rediens vero, comperit quod infirmus migrasset paululum antequam hora ^a vocem ejus audisset.

15. Erat cum eo quidam monachus abstinens. Quadam vero die, cum nihil ad esum praeter panem haberet, contristatus est vir Domini Geraldus, dicens : *Quia nos omnes plenam refectionem habemus, quare de hoc servo Dei procuratum non est?* Responderunt ministri, nihil se reperire potuisse ^a. At ille tentorium intravit quo reliquiae tenebantur, et orabat. Cum interim Samuel, unus ex ministris, aquam ad lavandum haurire cucurrit (erant autem juxta Rodanum), mox vero pisciculus, semipedalem habens mensuram, de flumine exiliens, in siccum se projecit : quem Samuel suscipiens ^a, seniori detulit. Ille, gratias Deo referens ^a, piscem praeparari ^a jubet ; de quo monachus usque ad satietatem comedit. Cumque pars dimidia superesset, cogebat eum vir Domini, dicens quod aliud non haberet ad cibum ; cumque se satiatum assereret, miratur ^a, et tam ipse quam omnes de reliqua parte eulogias participati sunt. Perhibent enim ^a nonnulli quod ad esum ipsius ^a domni Geraldus frequenter pisces divinitus sunt reperti.

16. Quidam vir ^a, nomine Eldohardus, de equo lapsus, unum genu sibi valde collisit ; ob cujus dolorem per sex dies jam sine cibo degebat. Et cum nihil sibi ^a ad remedium reperire posset, ad Caplennacum transmittens, aquam de manibus domni Geraldus sibi ^a deferri fecit. Mirum dictu : mox ut supradictam aquam supra genu sparsit, omni dolore liberatus incolumis surrexit.

Explicit vita beati Geraldus ^a.

MIRACULA S. VALERIAE MARTYRIS (Cfr. supra, p. 384, 77°).

Incipiunt miracula ^a ejusdem virginis.

^a cod.
miraculi.

5 1. Constructum et compactum floridis floribus sanctorum, his speciositatis gemmis insertis longe lateque splendoris sui extendunt radios, per quos sancta universalisque Ecclesia indeliberati itineris vias potest gressuum suorum ampliare semitas. Inscrutabilis enim divinae dispensationis dignatio, gloriae et honoris muneris praedestinatio, participium suae benedictionis et affluentis dextera porrigit, pro cujus consecratae securitatis certitudine cantat fidelis cotidie : *Beatus vir qui implevit desiderium suum ex ipsis ; non confundetur cum loquetur inimicis suis in porta.* In portas enim justitiae quasi rex circumstante exercitu constituitur, qui hinc prudentia, temperantia, fortitudine et justitia vallatur, illud perfectionis summum consequitur quod oculus non vidit nec auris audivit nec 3 in cor hominis ascendit quae praeparavit Deus diligentibus se. Hujus promissio-

^a sic.

— ^a horam 2, om. 3.

Num. 15. — ^a om. 2. — ^a posse 2, 3. — ^a (Sam. susc.) sumens Sam. 3. — ^a (D. r.) r. D. 3. — ^a parari 2, 3. — ^a miratus est 2, 3. — ^a om. 2, 3. — ^a om. 2, 3.

Num. 16. — ^a om. 2, 3. — ^a om. 2, 3. — ^a om. 2, 3. — ^a (Expl., etc.) om. 2, 3.

CATAL. PARIS. T. II.

26

nis gaudium beata Valeria assecuta est in fine dierum suorum, brevique momento temporis mercata est incomprehensibilis thesaurus felicitatis. Pro cujus consecuti mercimonii amplitudine dilatatos virtutum et miraculorum jubilos non cessat in mundo demonstrare.

2. Nam post plurima annorum curricula ex tumulo, quo sancta jacuerat, ejus- 5 dem sanctae virginis et martyris sublevata sunt membra et ad Cambonense monasterium delatum est corpus ejus sanctissimum. Ad quod nobile monasterium idcirco delatum est corpus ejus sanctissimum fidei devotione bonorum hominum et in honore Dei ejusdemque memoriae consecratum, ut isdem locus sub perpetua tuitione et quiete ejusdem Valeriae sanctae meritis [custodiretur], 10 qui nimia infestatione perversorum hominum saepius turbabatur et a dominio fratrum sancto Martiali servientium aliquotiens subtrahebatur. Haec disturbance ventilatio in multorum accidit curriculo [temporum]; quam sedavit fides et meritum sanctae Valeriae in eodem loco sepultae, et ad nihilum rededit crebra propulsatio orationum fratrum inibi commorantium. Quorum assiduitas bonitatis 15 et capere fecit et facit hoc Cambonense monasterium titulum laudis, et adquisivit et acquirit amplum supplementum terrenae sustentationis. In eodem itaque loco mira et miranda ab eodem tempore per eam omnipotens Deus dignatus est patrare miracula, quae dinumerare solus ille poterit qui incomprehensibiliter numerum stellarum et guttas pluviarum sub certo numero comprehendit. Ex innumerabi- 20 libus enim virtutum incrementis beatae Valeriae unum quoddam miraculum volumus describere, per quod potest fidelis quisque Dei cognoscere quam amplum privilegium amoris Christi beata virgo et martyr obtineat, quae se pro sui merito tam jucundum ad audiendum miraculum posse facere gaudeat.

3. In praedicto itaque monasterio sepulta, sed non sic decenti et honorabili 25 sicut decebat honorificentia, bonis ejusdem loci fratribus visum est congruum ut ex illo loco sancta sublevarentur membra et in excellentiori reponerentur mausoleo. Anno itaque ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi DCCC^{mo} octogesimo v^{to}, aestivum tempus, nostris exigentibus peccatis, in hiemalibus versum est pluviis; tantaque fuit inundatio aquarum ut super sata longe a fluviorum alveis 30 remota nisi navigio aut natatu nullus incedere posset. Pontes enim disrupti sunt, molendina destructa sunt, et ubi prius bestiae currere videbantur, piscium multitudo ibi natabat. Ad tanti terroris inundantiam tremefactus in circuitu populus ad sanctae Valeriae monasterium accurrit festinus, super nimios aquarum discursus ejusdem invocant auxilium, ipsiusque loci fratres hoc idem pre- 35 cantur et submonent opus, ut pro ipsorum fide appareat meritum sanctae Valeriae. Concordante atque commendatae et submonitae precationis oboedientia omnipotentem Deum super sedationem nimiae inundationis aquarum ejusdem loci fratres invocant, sanctamque Valeriam super petitionem suam propitiam adesse orant. Quae, sicut velox est omnibus in magna misericordia, sic velociter illis affuit pro 40 oratione assidua. Nam per totum unius aestivi mensis spatium serenitas caeli affuit, nimia aquarum inundatio cessavit quocumque sanctae Valeriae terrena

potestas visa est esse, quamvis illud levigamentum positi a longe populi non pro-
 meruissent habere. Nam aliubi villas, monasteria etiam, cum omnibus animalibus
 omnique suppellectili, eadem imbrium importunitas evertit omnemque fru-
 ctuum sustentationem ejusdem anni ad nihilum redegit. Fratres itaque Cambonensis
 5 monasterii cum omnibus ad eosdem pertinentibus in magna securitate audientes
 circumquaque positi populi manere, unde tale eis accesserit beneficii donativum
 accelerant perquirere. Unde venientes ad praedictum monasterium, audiunt quod
 in sui corporis honestissima revelatione beata Valeria suos servientes voluit adju-
 vare, ne deperirent inopia famis quos semper volebat esse promptissimos in ser-
 10 vitio Redemptoris. Hac igitur populus Dei animatus fiducia, et comprobans verum
 quod fide et merito sanctae Valeriae cessasset nimia pluviarum inundatio, coepit
 omnipotenti Deo innumeras gratiarum actiones referre seque ac suos tantae vir-
 ginis intercessionibus commendare, dehinc largitati illius qui omnibus affluit
 bonis et affluenter satiat desiderium bonorum datis optimis, beatam vero Valeriam
 15 amplificat incrementis virtutum, quibus cotidie exhilarat mundum et ad meliora
 quosque invitat, quibus tanta et innumerabilia videre virtutum signa donat.

Explicit.

CCCXLVI. Codex signatus num. 5366.

Olim Regius R. 509, P. 542, C. 4184.

Foliorum 29, med. (0^m,50×0,22), lineis plenis, exaratus saec. XV.

Totum codicem (praeter fol. 1) complet

Vita sancti ac beatissimi Maximini abbatis [Micia-
 censis].

Ed. ex hoc codice ap. Mabillon, *Act. SS. O. S. B.*, saec. I, p. 581-91.

CCCXLVII. Codex signatus num. 5367.

Olim coenobii Mortui Maris, deinde Colbertinus 1664, postea Regius C. 3822. 5.

Foliorum 74 (quorum ultima misere humore exesa sunt), med. (0^m,31×0,22),
 columnis binis, exaratus saec. XIV.

1° [Vita sancti Malachiae] (fol. 1^r-22^r)*

Foliis deficientibus in capite codicis, acephala inc... *onem, tandem aliquando
 pulsanti apertum est* (p. 1083, lin. 9). Sequitur (fol. 22^r-24^r) S. Bernardi ser-
 mo II de S. Malachia.

2° Vita de Abraham et nepte ejus [Maria] (fol. 24^r-32^v).

Ut supra in cod. 2023, 1° (tom. I, p. 99).

3° Vita sanctae Marinae virginis (fol. 32^v-34^r).*

CCCXLVIII. Codex signatus num. 5368.

Olim Colbertinus 1172, deinde Regius C. 3863. 6. 6. B.

Foliorum 139, med. (0^m, 348×0,26), columnis binis, exaratus saec. XIV.

1° Vita sancti Malachiae episcopi et confessoris (fol. 1^r-23^r).*

Sequitur (fol. 23^r-24^v) sermo II de transitu S. Malachiae.

2° Gesta Barlaam [et Josaphat] (fol. 24^v-30^v).*

Compendiata ex Vita edita.

3° Vita sanctae Mariae Magdaleneae (fol. 30^v-32^r).

Ed. ap. Fallon, tom. II, p. 433-36. Additamentum ex hoc ipso codice ed. *ibid.*, p. 443 sqq.

4° Translatio sancti Nicolai episcopi et confessoris, edita a Johanne archidiacono Barensis civitatis, quae recolitur VII idus maii (fol. 33^r-41^v).*

Add. Miracula ed. ex cod. Brux. 1690-92, *Cat. Brux.*, tom. I, p. 323-25, et aliud ineditum, quod legis infra in Append.

5° Miracula sancti Nicolai episcopi et confessoris (fol. 41^v-60^v).

Libellus conscriptus a quodam monacho Beccensi (cfr. *Hist. litt. de la France*, tom. IX, p. 294). Quem exhibemus infra in Append.

6° Vita sanctae Marthae sororis beatæ Mariae Magdaleneae et hospitæ Christi (fol. 60^v-67^v).

Ed. ap. Mombritium, tom. II. Sed omissa est in cod. appendix illa quae duas ultimas columnas apud Mombritium complet post clausulam Vitæ col. antepenultima, lin. 11.

Appendix ad cod. 5368.

MIRACULUM S. NICOLAI (Cfr. supra, p. 404, 4°).

Contigit anno incarnati Verbi millesimo centesimo tricesimo sexto, ut tres naves peregrinorum Hierosolymam petentium vento validiori actae retro repellerentur, in marique prae nimia tempestate periclitarentur. Quarum duabus mersis, 5 peregrini tertiae navis, sanctum invocantes Nicholaum, voverunt se ipsius servos futuros, quattuor reddendo denarios, si ab imminente exitio eos liberaret. Illico navis eorum citissimo ac prospero cursu appulsa est ad portum omnino antea incognitum ante civitatem Bari. Et ecce daemoniaca quaedam velocissimo cursu ad ecclesiam sanctissimi praesulis Nicholai, in qua sacratissimum ejus requiescit 10 corpus, cucurrit, et per os ejus daemonium clamare coepit : *O Nicholae, quam mirabilis, quam fortis, quantumque nobis infestus esse comprobaris, qui tanta nobis vi abstulisti gubernaculum navis, quam ego et multi alii daemones mecum jam paene merseramus, eandemque navem tota nocte gubernans, prope ad optatum portum adduxisti.* Dicebat etiam clericis 15 ejusdem ecclesiae, multis aliis audientibus : *Ite, ite, videte navem, quam vester Nicholaus tota gubernans nocte, cum mille et eo amplius peregrinis nobis eripuit, eamque et peregrinos incolumes ad portum adduxit.* Mirantibus autem clericis et pergentibus ad mare ut scirent an verum diceret, obviaverunt eis peregrini, qui jam de navi illa exierant et ibant ad ecclesiam, Deo et 20 sancto Nicholao pro liberatione sua gratias reddituri ; quibus referentibus agnovērunt vera esse quae daemoniaca dixerat. Quae videns ipsos peregrinos, mirum dictu, quos numquam antea viderat, sine humano indice cognoscebat, et unicuique dicebat : *Tu es certe de numero eorum quos eripuit nobis Nicholaus.* Haec videntes et audientes clerici cum populo mirabantur, Deumque in sancto 25 Nicholao laudantes glorificabant. Ad cujus honorem, laudem, simulque et gloriam almi praesulis Nicholai, a quodam ipsorum peregrinorum, jam monacho facto, haec relata, memoriae et aedificationi tam futurorum quam praesentium scripto tradita sunt.

MIRACULA S. NICOLAI CONSCRIPTA A MONACHO BECCENSI

30

(Cfr. supra, p. 404, 5°).

Incipiunt miracula sancti Nicholai episcopi et confessoris.

1. Sicut reus coram Deo deputatur quisque evangelico testimonio, qui talentum patrifamilias acceptum non studet erogare sed abscondere, ita sine dubio est credendum quod ille accipiet mercedem, attestante ipsa Veritate, qui quantulam- 35 cumque creditam quantitatem talenti non ligatam sudario, sed ut fidelis servus copiose augeri studuerit. Quapropter, si adesset mihi serenae mentis facundia et

pareret lingua idoneo famulatu, curarem quantitatem talenti mihi crediti profere-
 tendo expendere in laudem et gloriam beatissimi et eximii dilecti Christi prae-
 sulis Nicholai, prout possibilitas suppeditaret. Sed ob duas causas in tali opere
 valde coartor, hinc me retrahente exiguitate sensus ac vilitate sermonis perso-
 naeque, hinc devoto amore sancti me impellente. Et quamquam omnis materia 5
 dictaminis, licet sit exigua, expetat auctoritatem et expertam scientiam, quod
 utrumque deest a me et opere et specie, quamvis ita sit, tamen fultus auxilio
 omnipotentis Dei, suffragantibus meritis et orationibus ipsius beatissimi, narrare
 aliqua incipiam. Indignum est enim ut de tam praeclarissimo Dei amico silere
 quis audeat quod scit, licet rustico ac plebeio sermone; quin immo dignum est, 10
 ut remota verecundia tradantur schedulis aliqua, ut Domini nostri Jesu Christi
 immensa majestas potissime a fidelibus veneretur in terris, quae gloriosius ab
 angelis et sanctis adoratur in caelis. Aliunde autem materia assumenda est, ut
 ad narrationem compendiosius et convenientius perveniatur.

2. In Gallis est quaedam provincia, olim vocata Neustria, post a Normannis, 15
 qui a Norst regione venerunt, cognominata Normannia, in qua est quidam locus
 Beccus, a rivulo ibi decurrente ita vocatus. Quo in loco quidam vir nobilis de
 genere Danorum, nomine Herluinus, construxit elegans coenobium, non tam
 divitiarum potentia quam spe et adjutorio Dei et sua perspicabili industria, in
 quo adunati sunt multi optimi clerici et nobiles laici; et ad parvum tempus, Deo 20
 opitulante, ita excrevit, ut vere de eo sit impletum illud Annae vaticinium:
*Suscitat de pulvere egenum et de stercore elevat pauperem, ut sedeat
 cum principibus.* Quamvis enim modernis temporibus sit inceptum, nam mille-
 simo tricesimo quarto anno ab incarnatione Domini primum coepit habere ini-
 tium, tamen super multas et alias abbatias crevit antiquas, non solum divitiis sed 25
 et religione. Quae creditur et asseritur tribus causis ita crevisse: intus studio
 operis Dei et fervore religionis, foris studio caritatis. In qua, gratia Dei, ab initio
 usque nunc plures virtutes sunt factae et ostensae, de quibus unam e pluribus
 operae pretium duximus stilo vel calamo exprimere.

3. Haec ecclesia primo fundata est et constructa in villa, quae dicitur Burnen 30
 villa. Sed quoniam idem locus erat inaquosus et minus aptus usui monachico,
 idem venerabilis vir mutavit eam nutu Dei in suprascriptum locum, et monitu be-
 aetae Mariae, pia matris Domini, per visionem. In quo aedificans ecclesiam et offi-
 cinas monachis secundum pauperiem suam et secundum positionem loci valde
 convenientes, fecit ipsam ecclesiam dedicari in honorem beatae et perpetuae Vir- 35
 ginis Mariae a Rotomagensi archipraesule Malgerio septimo kalendas martii.
 Siquidem primam ecclesiam, quam construxerat in Burnen villa dedicarat vene-
 rabilis Herbertus Luxoviensis episcopus, a quo ipse honorabilis pater primum
 acceperat habitum monachicum, cum esset annorum septuaginta, qui tunc extitit
 millesimus tricesimus quartus ab incarnatione Domini annus, ut supra dictum 40
 est. Qui postea ab eodem antistite sacris ordinibus sublimatus, abbas est consti-
 tutus.

4. Hoc coenobium, de quo loquimur, in initio suae foundationis aliquanto temporis in maxima egestate et penuria exstitit, ut monens eos probaret Dominus et probando impleretur in eis illud viri sapientis : *Omne quod applicitum tibi fuerit, fili, accipe, et in dolore sustine, et in humilitate tua patientiam* 5 *habe, quoniam in igne probatur aurum et argentum, homines vero receptabiles in camino humiliationis* ; seu certe ut hominibus ostenderetur quod illa fundatio non erat ex homine, sed de illo et in ipso de quo dicit Apostolus : *Fundamentum aliud nemo potest ponere praeter id quod positum est, quod est Jesus Christus*, noluit ut per reges et principes ipsa fundatio 10 ageretur, sed per se ipsum, id est per humilem et timentem verba sua, sicut ipse per Isaiaem testatur dicens : *Ad quem respiciam, nisi ad pauperculum et contritum spiritu et trementem sermones meos ?* Et in Ecclesiaste de talibus legitur : *Spiritus timentium Domini quaeritur et respectu illius benedicetur ; spes enim illorum in salvantem illos et oculi Dei in diligentes se ;* 15 et post paululum : *Timentis Dominum beata est anima ejus, et ad quem respicit et quis est fortitudo ejus ? Oculi Domini super timentes eum.* At cum ipse, qui est, sicut ipse alio loco per ipsam Sapientiam dicit, *protector potentiae, firmamentum virtutis, regimen ardoris et umbraculum meridiani, deprecatio offensionis et ad victoriam casus exaltans animam et* 20 *illuminans oculos, dans sanitatem et vitam et benedictionem*, ille qui tantus et talis est his qui timent et diligunt eum in veritate, non diu permisit eos in hac vilitate et egestate permanere, sed consolatus est eos, complens in eis illud Isaiae vaticinium dicentis : *Ad punctum in modico dereliqui te, et in miserationibus magnis congregabo te ; in momento indignationis abscondi faciem meam parumper a te, et in misericordia sempiterna miser-* 25 *tus sum tui.* Fecit enim quod promiserat, et respexit pauperculum et contritum spiritu et misertus est ei suisque subjectis, mutans vililitatem et paupertatem illorum in magnam gloriam et maximam abundantiam, praestans eis et adjutorium spirituale et alimoniam corporalem sufficientissime. Quippe cum de his rebus 30 supradictus venerabilis pater Herluinus multotiens Deum exorasset, divina miseratio, respiciens lacrimas ejus gemitusque illius exaudiens, commodavit ei sufficiens auxilium ad universa quae agenda essent, mittens ei tales viros, de quibus et per quos, gratia Dei praecedente, intus religio atque eruditio multum accrescere, exterius rerum omnium necessariorum subministratio coepit ad 35 plenum abundare, illud Isaiae vere in se cernentes et decantantes : *Miserationum Domini recordabor, laudem Domini super omnibus quae reddidit nobis Dominus, et super multitudinem bonorum domus Israel, quia largitus est nobis secundum indulgentiam suam et secundum multitudinem misericordiarum suarum*, et cetera quae sequuntur. Qui haec plenius scire 40 cupit, in scriptis quae de vita et actibus supranominati primi pastoris et fundatoris ejusdem coenobii sunt exarata invenire poterit. Nos vero ad propositum reflectamus articulos.

5. Igitur cum locus ille adhuc indigeret multis rebus, ut assolet fieri in re coepta de pauperie, inter alia lucerna die ac nocte non semper ardebat in ecclesia, ut moris est, prae inopia; sed cum hora nocturnalis synaxis appropinquasset, secretarius, surgens de cubili, ibat in pistrinum vel in coquina[m], deferens inde lumen. Nocte subsequente diem dedicationis supradictae, id est vi^{to} kalendas 5 martii, cum hora matutinalis appropinquasset, secretarius, nomine Gothbertus, evigilans a somno, vidit totam ecclesiam ita illuminatam caelesti lumine ut potuisset acus reperiri in pavimento. Qui surgens pavefactus, audivit quasdam voces in choro quasi psallentes sub silentio. Tunc pedetentim perrexit ad ostium chori a parte altaris et introspexit in chorum, et vidit beatissimam Dei genitricem 10 Mariam stantem in loco stationis venerabilis Herluini abbatis, et coram astantes ei beatissimos apostolos Petrum et Paulum, et tertium alium, quem non agnoscebat vultu, decantantes ei matutinos. Cumque diu haec aspexisset, cogitavit pergere ad ostium quod erat ex alia parte chori juxta locum stationis abbatis, ut melius et propius valeret videre illas gloriosissimas personas, et audire quae illi 15 dicebant et decantabant. Et cum hoc faceret suaviter et quasi pedetentim, antequam pervenisset ad ostium, lux subtracta est et voces subcinentium quieverunt. Suavitas tamen miri odoris tanta ibi aspersa est ut, cum fratres surrexissent ad vigiliam, mirarentur, et ad invicem se interrogarent nutu et signis, quid hoc vellet esse. 21

6. Postea supradictus honorabilis vir Herluinus, non sine nutu et providentia Dei, qui omnibus in se sperantibus praeparat bonis meliora, eandem ecclesiam cum omnibus officinis mutavit loco tertio non longe a supradicto, in quo aedificavit ecclesiam multo majorem et amplissimas officinas. Qua fabrica expleta et ad perfectum usque ducta per sexdecim annos, vir vitae venerabilis et saeculis semper memorandus Lanfrancus, Dorobernensis ecclesiae archipraesul et totius Britanniae, Scotiae, Hiberniae Archadarumque insularum primas, qui fuit monachus professus et prior ejusdem ecclesiae, dedicavit anno ab incarnatione Domini millesimo septuagesimo, septimo mense, secunda feria ultimae hebdomadis ejusdem mensis, qui graece syrenes, latine lunaris dies appellatur, qui extitit decimo 30 kalendas novembris, prima indictione; a quo et per quem super omnes mortales nostri temporis ipsa ecclesia fuit exaltata atque sublimata, et cui ante omnes et super omnes homines, post illum qui eam a primo lapide fundavit et in cuius patrimonio constructa, debitor est amore et cernua omni devotione et obsequio. Sed quia sunt multi qui de tam honorabili viro cupiunt scire quis fuerit, quamvis a narratione videar aliquantulum demorari, tamen strictim et quasi transcur- 35 rendo pauca de multis ponenda sunt.

7. Hic itaque ex Papiensi urbe Italiae oriundus fuit ex viris nobilioribus atque illustrioribus ejusdem civitatis. Qui cum adhuc esset puer, traditus est litterarum studiis; ipse vero, quam maxime diligens hoc studium, suum animum apposuit 4 ad scientiam litterarum. Et cum jam esset ita in hoc studio educatus ut vix in hac patria reperiretur qui ei occurrere posset, cum non contentus [esset] his quae

assecutus fuerat, sed magis ac magis cupiens crescere in scientia atque sapientia, transmeavit Alpes, perquirens diligenti studio si quem posset invenire per quem sapientior fieri posset. Et quamvis multos jam sub suo magisterio discipulos habuisset, nam plures in sua patria scholas tenuerat de grammatica et rhetorica et
 5 maxime diale[c]tica, quae eo tempore quam maxime elapsa fuerat, et per hoc notus non solum Romanis sed et Graecis, nam pro certo nobis protestati sunt, qui ante nos fuerunt, quod ipsa ars, scilicet diale[c]tica, per eum recuperata sit et renovata : quamvis, inquam, ita floreret, tamen ardens desiderio litterarum, venit in partes Galliarum ; et audiens famam cujusdam Berengerii, Turonensis
 10 ecclesiae archidiaconi, qui multos et prope omnes praecelebat scientia litterarum in illis partibus, venit ad eum, celans omnino quis esset, subdiditque se ejus discipulatus. At cum nil ibi se proficere cerperet, revera vero, ut post apparuit, intellegens eum non esse sanae doctrinae, abscessit ab eo, et iterum per se et in Burgundia et in ceteris regionibus Galliae coepit maximas scholas tenere, et
 15 magnopere per hoc cunctis innotescere * et in magna admiratione esse.

* *cod.*
 ignotescere

8. Cumque in hoc studio per aliquantum tempus non modice floruisset, ille qui de Saulo Paulum fecit, de superbo humilem, de legisperito gentium doctorem, ipse hunc sua gratia, quomodo voluit et ut ejus dispositio praeordinavit, ad suam misericordiam attraxit. Audiens quippe famam regionis Normanniae, quae
 20 prius Neustria dicebatur, in qua ducatum agebat hereditario jure Willelmus ille qui postea subjugavit sibi totam Angliam armis, et sciens certo relatu illic multum collapsum studium litteraturae mutatione barbaricae gentis, et intellegens prudentissima inspectione inde se posse adipisci majorem gloriam et plurimum quaestum, venit illic cum paucis. Sed antequam pervenisset ad notitiam multo-
 25 rum, attraxit illum ad se ille qui Paulum vocavit de caelo, hoc modo. Quadam die, dum iter ageret solus cum uno scholari, incidit in latrones ; qui ei auferentes omnia quae habebat, sinunt abire, tantum ei dimittentes vetustam ehlamydem, cetera omnia secum retinentes. Tunc ille recordatus est illius cujusdam sancti viri, qui cum a Longobardis, ut beatus narrat Gregorius, tentus esset, et
 30 ei suum caballum abstulissent, post eos clamans, flagellum, quo equum solitus erat minari, obtulit eis dicens : *Tollite, ut habeatis unde hoc jumentum minare possitis.* Quibus dictis, protinus in orationem se dedit. Illi vero cursu rapido venerunt ad fluvium, nomine Vulturum ; quem nullo modo transire potuerunt. Cumque nullo modo transire possent, intellexerunt quia ex culpa,
 35 quam servo Dei fecerant, ista dispendia tolerabant. Qui statim reversi, non solum reddunt quod abstulerant, sed etiam ipsum Libertinum invitum in equum de quo deposuerant levant, et protinus abscedunt et iter suum libere peragunt. *Sic, inquit Lanfrancus, ego faciam. Redeam et offeram eis quae dimiserant, et cum hoc fecero, reddent mihi omnia mea.* Et cum fecisset quod mente exco-
 40 gitaverat, non ei profuit, sed in pejus illi provenit : *quia alia intentione, ut ipse solebat referre, Libertinus illud fecit, alia ego. Libertinus pura mente, ut haberent et possiderent ; ego calliditate et dolo, ut redderent ablata,*

non ut haberent. Cum enim obtulisset eis chlamydem, quam ei dimiserant, illi in iram versi caesum diutius ad arborem eum ligaverunt, et scholarem ejus ad aliam non longe ab eo, et sic discesserunt. Tum ille, videns se omni humano auxilio destitutum, coepit inter se revolvere et pertractare quam fragilis et caduca sit hujus mundi gloria, et quod omne quod laborant homines super terram vanitas sit et ad nil tendat, secundum verba viri Sapientis: *Vanitas vanitatum et omnia vanitas*, et cetera quae in eodem libro scripta sunt. Quid multa? Cum igitur ita se interceptum conspiceret, promisit Deo omnino se relicturum hujus mundi caducos honores et se sub illius jugo, quod est leve et suave his qui eum diligunt, suppositurum ex toto, si eum eripere dignaretur ab hac captione. Statim ut hoc votum ex corde et ore Deo promisit, quasi sub uno momento soluta sunt omnia vincula quibus ligatus fuerat; et liber effectus, Deoque gratias agens, ad suum clericum accessit, qui adhuc ligatus stabat, eumque solvit.

9. Qui cum se vidisset ab isto impedimento liberatum solius Dei miseratione, non est oblitus specialis suae intentionis, sed diligenter inspexit in legem perfectae libertatis, ita ut adimplere satageret hoc quod Deo voverat. Hoc vero solummodo detinebat animum ejus, quia multimoda inquisitione in se ipso pertractabat quod genus religionis potissimum arriperet, scilicet an quietam reclusionis vitam, an remotam ab hominibus eremiticam vitam, an monachicam sub obedienti labore subjectionem. Sed Spiritus ille, qui est, ut propheta testatur, sanctus, unicus, multiplex, subtilis, disertus, mobilis, incoinquinatus, certus, suavis, amans bonum, acutus, qui nihil vetat bene fieri, humanus, benignus, stabilis, certus, securus, omnia potens, omnem habens virtutem, omnia prospiciens: ille, inquam, Spiritus cito dedit ei notitiam perfectioris vitae, quam inquirebat invenire, id est monachicam subjectionem. Verum cum in hoc animus illius confirmatus fuisset, hoc idem statuit perficere diligenti consideratione, non in famoso et celeberrimo monasterio et qui multis temporalibus afflueret bonis, sed in vilissimo et despicabili et omnino pauperrimo, ubi non honoraretur, immo non cognosceretur, omnino mutans pristinam intentionem, ut qui antea omnem animum apposuerat ad perquirendos humanos honores, modo econtra totum animum ad omnem humilitatem et vilitatem.

10. Cui perquirenti ubi haberetur vilis terrae illius coenobium, dictum est non longe abesse coenobium quoddam pauperrimum et despicabile, quod a quodam monacho nuper de saeculo converso quoquomodo aedificabatur, qui dicebatur Herluinus. Quod ille audiens, perpeti celeritate illuc advolat. Evenit autem Dei providentia ut, cum illuc veniret, abbas per semetipsum faceret furnum ad panos coquendos. Interrogat ille ubi esset abbas loci illius. Ostensum est ille ubi operabatur. Et cum ad eum accederet, forte abbas intraverat furnum. Qui accedens ad ostium furni, nondum enim desuper erat constructum, interrogat quis diceretur abbas loci illius. Ille statim respondit: *Ego. Sed hoc cur perquiris?* At ille: *Quia volo hic monachus fieri, si Dei et vestra voluntas permiserit.* Et abbas: *Es clericus an laicus?* Et ille: *Clericus scholaris sum, genere*

Italicus, et vocor Lanfrancus. Tunc abbas, cui forte Dominus jam aliquid de eo innotuerat, vel ad quem jam fama viri venerat, inclinans se ad os clibani, dixit ei : *Ego in nomine Domini te suscipio.* Ad haec ipse Lanfrancus, inclinans se ad os clibani, osculari voluit pedes ejus ; quod ille non permisit, nisi solummodo manus. Statimque proiciens Lanfrancus indumentum, quo amictus erat, coepit et ipse operari cum ceteris operariis et cum ipso abbate.

11. Completo ad horam opere, rediit abbas ad fratres, eisque innotuit voluntatem et desiderium clerici ; et ita communi consensu omnium regulariter recepit eum, tradens ei regulam ad legendum. Qua perlecta professus est se sub eadem libenter victurum. Et non post multos dies stabilitatem suam ibi firmavit monachica professione, in jejuniis et vigiliis assiduis : sicque vixit inter eos ut feret cunctis humilior, universis sufferentior, in lectione divina infatigabilis, in omni professione sua per omnia constans, omnibus fratribus in oboedientia paratus. Et quoniam ita se humiliavit, recte, ut Scriptura testatur, coram Deo et coram hominibus tantam gratiam invenit, ut et inter homines eum omnis latinitas debito honore et amore agnoscat magistrum et ejus humiliter retineat memoriam, et in caelestibus sedibus sanctis Dei credamus eum esse conjunctum. Et quia ipsa ecclesia, in qua monachus est effectus et in qua Deo ordinante prior exstitit, tam religioso tamque copioso conventui non videbatur idonea, alia longe praestantior suo monitu suoque adjutorio incepta est a jam superius nominato patre Herluino, in qua ipse Lanfrancus secundum lapidem sua manu supposuit.

12. Sed non post multum tempus invitus abstractus a nidulo suo, Cadomensis ecclesiae abbas efficitur. In qua non diu perstitit. Nam cum supradictus princeps Angliam hereditario jure sibimet subjugasset armis, eundem Lanfrancum praeposuit cunctae christianitati illius terrae, constituens eum archiepiscopum et primatem totius illius terrae. Qui sublimatus multis et nimis honoribus, non est immemor factus suae pauperculae matris, sed quoad vixit eam sustentavit, aluit et vehementer honoravit. Insuper fecit ut quod per ipsum coeptum fuerat compleretur. Quo expleto, Deo annuente, ab ipso, a quo incepta est et consummata, ab ipso et consecrata cum maximo et decenti honore. In qua, ut ad id veniamus propter quod incepimus, multi diversae aetatis ibi adunati homines devote Deo suaeque piae matri, quae est vera protectio omnium ad se confugientium, in cujus honore est consecrata eadem ecclesia, non solum animas sed et corpora sua committebant.

13. Inter quos exstitit quidam frater a primis annis in eadem ecclesia nutritus atque educatus, qui beatissimum Nicholaum secundum suum posse sincera et humili devotione diligebat et diligendo excolebat. Senserat enim ab ineunte aetate ipsius sancti pia suffragia, et ideo non quantum debebat, nec quantum volebat, sed ut poterat, honorabat. Erga quem hujusmodi praeclarum suffragium memoratur. Quodam igitur tempore idem frater revera propter peccata sua magnum quoddam inconveniens sustinuit a quibusdam. Quod ita graviter accepit, ut non solum animae verum corpori ejus noceret nimium. Dumque diu in hac tribula-

tione versaretur, appropinquantibus diebus sanctae quadragesimae, coepit esse
 tristior, non tam propter illam inconvenientiam quam passus fuerat, quantum
 pro eo, quia illa, quae in diebus illis solitus erat facere, minime se credebat posse
 peragere, causa ejusdem tristitiae. Quid multa? Dum illo in hoc morante, venit ei
 in mentem ut piissimum de hac re, quamvis tarde, interpellaret Nicholaum. Quod
 cum fecisset, cito affuit ei misericordia Dei, precibus, ut credo, clementissimi
 Nicholai. Una nocte in principio quadragesimae, cum jaceret in lecto suo anxius
 et gravatus ultra quam dici potest hujuscemodi causa, subito in somnis vidit se
 esse in una nacella, quae erat in medio fluminis, quae undique procellis quat-
 tatur; videbatur namque esse absque gubernatore et rectore. Et cum se ita posi-
 tum cerneret, subito imber maximus et nebulosus exoriebatur et defluebat, ita
 ut vix parum luminis appareret solis. Ille vero cum magno pavore et tremore sta-
 bat in medio naviculae. Nam ex una parte imber maximus cadebat super eum, et
 ex altera parte paene navicula mergebatur tempestate. Cum igitur se in tanta
 perturbatione aspiceret, et mens illius esset inter spem vitae et metum mortis,
 subito improvise, paululum sursum oculos erigens, vidit unam lampadem a summo
 caeli cardine descendentem ad se; et cum adhuc longe esset ab eo, ignorabat
 quid hoc esset. Sed ubi appropriavit et agnovit esse lampadem plenam oleo pu-
 rissimo, coepit stans erigere brachia manusque suas, quantumcumque poterat,
 contra illud divinum donum, palmis apertis. Lampas vero paulatim et subtiliter,
 in modum rei ponderosae, demissa, ab alto descendens usque ad eum, assedit
 intra manus illius, quasi diceret: *Tibi missa sum*. Qua accepta sine ullo onere,
 coepit in majori angustia timoris stare quam antea fuerat, dicens intra se: *Deus*
propitius, quomodo laxare potero brachia manusque meas, quae tam in
sublimi diu tenui, sine effusione olei. Erat enim lampas, ut diximus, plena
 usque ad summum. Et dum morosius se in hac trepidatione aspiceret, evigilavit
 a somno, et, Deum testor communemque fidem, invenit se totum delibutum oleo,
 et maxime circa cor, quasi si ad ignem de eodem liquore perunctus fuisset, sen-
 sitque eam paene spatio unius psalmi. Ex illa die illa amaritudo prorsus extersa
 est ab animo illius, et non post multos dies, multo melius quam volebat et multo
 mirabilius quam excogitare poterat, liberatus est ex toto ab illa inconvenientia.
 Actum est hoc anno ab incarnatione Domini millesimo centesimo tertio ante qua-
 dragesimam. Nulli vero veniat in dubium haec vera esse quae dicimus, quia
 potens est Dominus sicut vult et quomodo vult hominibus succurrere, et mira-
 cula beati Nicholai gloriosi confessoris Christi semper sunt mirabiliora et inusi-
 tatoria quam aliorum sanctorum miracula. Quisque haec legit, sciat nos pura et
 simplici veritate haec scribere, nec aliquid dicere nisi quod vel certa probatione
 vel certa narratione comperimus. Nimiae quippe stultitiae atque vecordiae esset,
 si quis de tam glorioso confessore aliquid litteris commendaret quod non foret
 verum, cum sint tanta et talia vera de illo, ut, non dicam litteris, sed nec com-
 muni verbo vix possit inveniri qui ea ad plenum valeat enarrare. Nunc Deo
 donante et ipso adjuvante ad cetera ejus miracula narranda veraei stilo acce-
 damus.

14. Idem frater post aliquot annos decidit in infirmitatem quam graeci medici vocant *oream* febrem. Qui in tantum est ab eadem infirmitate depressus ut proprium sensum amitteret bisque obmutesceret, nullusque esset qui de eo speraret nisi mortem. Cumque omnes ejus exitum exspectarent, quidam fratres, compa-
 25 tientes ejus doloribus et angustiis, ut scriptum est : *Frater et amicus in angustia comprobantur*, cum maximis lacrimis et gemitibus orare pro eo coeperunt instantissime ; et quidam ex ipsis, scientes ejus devotionem et affectum amoris erga beatissimum et clementissimum Christi confessorem Nicholaum, perrexerunt ante altare ipsius beatissimi Nicholai et cum magna cordis contritione et
 30 abundantia lacrimarum exorabant piissimum et mellifuum confessorem pro eo, opposcentes ei amorem fratris et quaedam illius modica obsequia erga eum. Statimque ipsa die, meritis et intercessionibus gloriosi almi praesulis Nicholai, idem frater convaluit, ita ut reciperet et proprium sensum et loquelam ex integro. Coepit namque sentire per intervalla quaedam spiramina mirificae suavitatis,
 35 qualis odor assolet sentiri in reliquiis. Quo odore stomacho refecto et ceteris vitalibus per aliquot dies, ad parvum tempus integram et perfectam recepit sospitatem. Hoc actum est anno ab incarnatione Domini M^o C^o nono, intrante mense septembri.

15. Hic idem frater in alia ecclesia ejusdem provinciae habuit germanum fra-
 40 trem monachum, ab ineunte aetate ibi nutritum et educatum, qui et ipse a pueritia pura et humili devotione beatissimum Deoque dilectum Christi confessorem Nicholaum diligendo honoravit et honorando dilexit prout poterat. De quo fertur, quod dum esset puerulus in schola, quadam die post completorium, cum jacerent omnes fratres in lectis suis, orta subito nimia tempestate fulguris et tonitru,
 45 coeperunt omnes timendo expavescere tantam perturbationem. Inter ceteros autem quos timor tantae perturbationis percudit, quendam fratrem, nomine Robertum, perterruit, qui erat custos et magister supradicti pueri, et qui ante eum jacebat, ut monachica docet disciplina. Hic coepit ultra quam dici potest pertimescere, ita ut paene cor illi deficeret, sicut ipse solitus erat allegare. Est enim
 50 res horribilis et omni sensato homini pertimescendum. Et dum diu essent in hac trepidatione, vis fulguris ex improvise cum nimio fragore cecidit, adeo magnus et horribilis, ut aestimarent omnes totam domum a fundamentis corruisse. Cumque omnes tremebundi et pavidum diffugissent ad ecclesiam, puerulus ille, praeter timore exiliens de stratu suo, exclamavit : *Sancte Nicholae, quid agis ? Quid dor-*
 55 *mis ? Sancte Nicholae, surge, adjuva nos.* Audiens hoc magister ejus, qui erat quasi paene jam mortuus praeter timore, recepit cor suum, et elevans caput, coepit ad puerum dicere voce qua poterat : *Dic, dic, frater, invoca sanctum Nicholaum.* Puer aliquantulum fesus de jussione magistri sui, coepit iterum invocare sanctum Nicholaum iisdem verbis ut supra. Statimque Deo volente et,
 60 ut credibile est, beato Nicholao cum ceteris sanctis interveniente, omnis illa tempestas et perturbatio cecidit, et serenitas tam cito rediit ut omnibus admirationem incuteret.

* sic.

16. Fuit et alius frater in jam saepe nominata Beccensi ecclesia, qui quodam tempore, die sancto sabbato paschae, post expleta sancta mysteria, cum resedisset ad mensam cum ceteris fratribus sanus, subito arripuit eum tam vehemens febris, ut illic remanere non posset, sed petita licentia foras exiret jejunos. A qua per plurimos dies afflictus, vix cibum et potum capere poterat. Tunc venit ei in mentem, ut adscisceret adjutorium beatissimi Deoque dilecti confessoris Christi Nicholai. Una die cum se cerneret possideri et vexari ab eadem valitudine, petita licentia a priore, perrexit ad quandam ecclesiolam, quae non longe est a monasterio, quae est constructa in honorem beatissimi Nicholai, quae dicitur Capella infirmorum. Ad quam cum pervenisset tremens et multum febricitans, projecit se ante altare, orans Deum et suum benignissimum confessorem Nicholaum, ut sibi succurreret. Dique ibi jacens prostratus in oratione, cum surrexisset, ita se reperit incolumem, ut nec lassitudinem, quae solet accidere illis qui hac infirmitate laborant, in se sentiret. Inde rediens sanus, ultra hujusmodi incommodum non persensit.

17. Brionensi castro, qui abest a supradicto Beccensi coenobio fere miliario, fuit quidam vir, nomine Isoardus, pater Moberi patris Roberti caementarii, qui exstitit monachus in memorata ecclesia, a quo didicit hoc ille qui haec scripsit. Hic Isoardus quodam casu habens reliquias beati ac praeclarissimi confessoris Christi Nicholai, scilicet de oleo quod exsudat a sacris artubus ejus, deliberavit apud se erigendo statuere unum altare in honore ipsius in ecclesia sanctae Mariae, quae est infra forum, atque in eodem altari ponere supradictas reliquias. Qui dum hoc ageret ardenti studio, sociato sibi presbytero ejusdem ecclesiae, contigit ut duceretur quidam juvenis, deprehensus in furto, ad supplicium quod vulgo furcas dicitur, prosequente matre vidua, quae hunc unicum habebat. Cumque ventum fuisset ante praedictam ecclesiam, in qua construebatur illud venerabile altare a supradictis viris, cucurrit mater intra ipsam ecclesiam, et magno hejulatu coepit flere. Videntes et audientes hoc illi, interrogaverunt eam cur ita fleret. At illa indicavit eis causam sui maeroris. Quibus auditis, presbyter respondit: *Si vis ut liberetur filius tuus, fac cito unum licinum et cinge hoc altare, quod construimus, ut tu ipsa perspicias, in honorem beatissimi Nicholai, et promitte te illud impleturum cera, si liberaverit filium tuum.* His auditis mulier cito exiit ab ecclesia, et utcumque potuit fecit unum licinum, et rediens cinxit totum altare, vovens illud impleturum cera ad honorem beatissimi Nicholai, si ipse beatissimus confessor filio suo succurreret. Et statim exiens cucurrit post filium, qui jam deductus erat a tribus viris extra oppidum ad locum ubi rei puniebantur, qui vocabatur campus Gaufridi bubulci. Quo ubi ventum est, ligaverunt ei manus et erexerunt scalam ad furcas et cetera omnia paraverunt quae ad talem poenam pertinent. Paratis omnibus, primus illorum dixit ad comparem suum: *Ascende in furcam, et suspende hunc furem.* Ille respondit: *Et tu quid facies? Tu suspende, nam ego id non faciam.* Et ille: *Quare?* Respondit: *Quia non possum.* At ille: *Nec ego*

suspendam, quia ultra non valeo manus meas mittere in eum. Tunc ambo illi dixerunt ad tertium : *Suspende hunc furem, sicut est nobis injunctum.* Ille contra : *Non faciam.* Et illi : *Quare ?* Respondit : *Quia non valeo, sicuti nec vos, ut vosmet asseritis.* Cumque diu haec eadem repeterent inter se, 5 apprehendit eos maximus timor et tremor, et quantocius potuerunt unus post alterum discesserunt a loco, et remansit reus solus in medio cum sua matre a longe stante. Cumque sic tremebundi ambo ibi diu starent separati, nec esset qui eos repeteret, accessit mulier et solvit filium suum, nullo impediante. Quo facto, rediit ad ecclesiam gaudens cum filio, benedicens et magnificans Deum et suum 10 piissimum confessorem Nicholaum. Dehinc persolvens votum, ivit ad domum suam, nec exstitit aliquis deinceps qui filium ejus fuerit ausus repetere de noxa de qua antea adjudicatus fuerat subire supplicium. Interjectis dehinc quam pluribus annis, venit in supradictum castrum Robertus archiepiscopus Rotomagensis. Qui audiens a narrantibus hoc miraculum, venit in ecclesiam sanctae Mariae, 15 ubi erat sacratissimum illud altare, et eo dissigillato extraxit reliquias et secum eas asportavit Rotomagum. Comparetur, si placet, hoc miraculum illi evangelico miraculo de muliere adultera... (1).

18. Accidit quodam tempore ut quidam viri de partibus Neustriae vellent ire Britanniam. Qui venientes ad mare, Deo volente invenerunt navem paratam, viris 20 nauticis iter festine parantibus Britanniam. Qui ingredientes, pacatum per aequor navigare coeperunt. Ubi vero pontum medium sulcarunt, subita intemperie exorta periclitabantur procellis, et cum obniti contenderent, ut viri fortissimi scilicet, contra ventos et turbines, nec tamen quirent resistere ut volebant, sed ita eos contereret tempestas ut spes vivendi paene ab eis aufugeret, comperto 25 consilio statuerunt ut navem ab omnibus rebus et utensilibus alleviarent, ut vel sic possent quoquomodo effugere mortis discrimen. Tunc, communiter omnibus in hoc concordantibus, nauclero dixerunt et imperaverunt ut hoc perageret. Ille vero respondit nullatenus se id facturum. Et cum illi iterum iterumque multis verbis et precibus illum rogarent ut voluntatem et necessitatem illorum expleret, 30 vel saltem aliis sineret explere, ille noluit, sed respondit eis, dicens : *Nulla modo id faciam quod vultis et rogatis, vel permittam aliis ; quia et Deo et beato Nicholao commisi et me et navem et omnia quae in ea sunt. Et ideo faciat Deus quod bonum est oculis suae majestatis ; nam ego aliud non faciam. Scio enim quia potens est ille cui me commendavi, si vult,* 35 *nos omnes suis meritis et precibus liberare ab hac tribulatione.* Haec dicens, nimium fatigatus labore et anxietate consedit in transtris. Et dum maerens et anxius huc illucque verteret oculos, ex improvise respiciens vidit juxta se consistere virum nimiae honestatis, clarum vultu et decorum canitie. Haec videns tacuit, existimans esse aliquem de suis. Post paululum, iterum respiciens 40 ad eum, cernensque claritatem et hilaritatem vultus illius, simulque intellegens

(1) Sequitur illius similitudinis satis proluxa explicatio.

non esse aliquem ex suis sociis, sic eum prior affatur : *Heus, inquit, domine, tu quis es, et unde huc venisti?* Ad haec paululum ille conticuit. Nauclerus vero iterum eum interrogavit verbum superius memoratum, scilicet quis [esset] et unde venisset. Tunc et beatissimus respondens, dulci affatu dixit ei : *Ego sum ille qui vocor Nicholaus, cui commisisti et te et omnia tua. Veni autem a supernis ut te adjuvem et protegam ab omni discrimine. Et ideo, frater, sicut dixisti, ita fac. Esto securus et noli timere, quia adjutor tuus sum. Nam me interveniente et Deo concedente scias te ad portum perventurum sine aliquo damno vel periculo. Sed vide ut, dum ad portum perveneris, Deo omnium creatori et tuo liberatori atque Nicholao tuo interventori pro tua tuorumque ereptione unam candelam offerre non differas.* Ille, audiens haec, promisit se ita facturum prompta voluntate. His dictis, visio consistentis et colloquentis ab oculis ejus est elapsa, omnisque protinus tempestas est sedata. Sicque miserante Deo, meritis beatissimi et gloriosi almi praesulis Nicholai, incolumes et indemnes periculosa maris naufragia evadentes, ad portum pervenerunt. Cumque ad terram descendissent, nauclerus, non immemor suae sponsionis, facto optimo cereo, cernentibus cunctis perrexit ad ecclesiam, offerens eum Deo omnium liberatori atque Nicholao suo ereptori, narrans omnibus quanta sibi fecisset Dominus interventu sui clementissimi confessoris Nicholai.

19. Fertur et aliud praeclarum miraculum de eodem, quod in narratione aliquantulum illi miraculo est simile quod narratur de judaeo et falso christiano, cui judaeus sub fide sancti Nicholai commendavit suam pecuniam et quem falsus christianus post voluit decipere... (1).

20. Ferunt etiam hi qui legendo et audiendo plura noverunt, quod isto beatissimo adhuc existente in cunis, quadam die nutrix illius, illum extrahens a balneo, oblita est componere cunas ejus. Et tunc forte quidam claudus et caecus inibi praesens erat. Quae reminiscens quod negligenter oblita fuerat, Dei voluntate et sua dispositione posuit infantulum super genua aegroti, qui ibi accubabat, quousque cunas aptasset. Quibus aptatis, accipiens infantulum composuit in cunis, astringens fasciola, ut mos est nutricibus. Claudus vero, qui antea per terram se trahabat et qui antea nullam virtutem gradiendi habuerat, statim exiliens sanissimus, coepit videre, ire et currere, quasi si nullum umquam tale incommodum sustinisset, et laudes Deo referens pro tanto sibi concesso beneficio per tantillum infantulum. O vere magnus et admirabilis Dominus, qui tam mira operatur ut puerum in cunis adhuc positum miris miraculis coruscare faciat... (2).

21. His omissis, ad coepta revertamur. Et ut de his taceamus quae scripta sunt, de his tantum quae scripta non sunt, loqui et scribere studeamus, ut et nos ipsi

(1) Sequitur narratio miraculi valde similis (nonnullis tamen diversis adjunctis) illi quod edidimus ex cod. Namurc. 13, *Anal. Boll.*, tom. II, p. 153-56, eisdem etiam saepius verbis concepta.

(2) Sequitur rursus pars de ea re sermo.

pro tam exiguo opere qualemcumque mercedem ab ipso percipere mereamur. Fiducia enim nostra est ad ipsum post Deum, cujus opem experti sumus. Nam si absque ullo merito nostro sola sua clementia hactenus dignatus est nos adjuvare, ratum tenemus nos ipsum adjuturum, si in ejus aliquo obsequio nos intentos et devotos perspexerit. Si enim his qui in aliqua eum subita necessitate reclamant praesto adest sua celeri clementia, multo magis credendum est eum subventurum his qui devota mente ei student deservire aliquo obsequio.

22. Quidam vir, Goscelinus nomine, de villa quae vocatur Malavilla, sita in pago Rotomagensi, ardens ambis * pedibus, nimiis angustiis et doloribus cruciatur. Cum autem hoc pertulisset uno mense pleno, id est a kalendis novembris usque ad kalendas decembris, et nullum sibi remedium provenisset, sed ex omni parte illum miseriae occupassent, nam neque cibum et potum neque somnum percipere poterat, neque aliqua requies illi esset, uxor et amici atque vicini ejus monuerunt eum ut ad sanctum Leobinum in Carnoto pergeret vel in le[c]tica ferri se faceret, quatinus medelam illius sancti precibus obtinere posset. Quibus ille respondit se non longius ire quam usque ad Beccensem ecclesiam, quae erat in vicino non plus uno miliario; siquidem testabatur se habere fidem illic posse recipere sanitatem precibus beatæ Mariæ matris Domini, in cujus honore est consecrata ipsa ecclesia, et meritis aliorum sanctorum. Ut dixit, ita fecit; et ut credit, ita evenit. Veniens quippe ad sacram ecclesiam prima dominica adventus Domini, quae contigit in^o nonas decembris, perstitit in porticu ecclesiae ipso die et sequenti. Tertia vero die coepit aliquantulum quiescere. Factum est autem ut quarto die eveniret festum beatissimi confessoris Nicholai. Illo die, aurora jam illucescente, cum janitor ecclesiae, nomine Johannes, aperuisset januas, reminiscens infirmi divertit ad eum ubi jacebat. Qui invenit eum vigilantem. Et antequam eum interrogasset, ille infirmus, eum praeveniens, dixit se totum exstinctum et sanum. Janitor interrogans quando et quomodo, ille respondit: *Tota ista nocte bene habui, media autem nocte obdormivi. Et post modicum evigilans, inveni me totum refrigeratum et exstinctum. Et nunc, Dei gratia, bene mihi est.* Statim janitor regrediens [in] ecclesiam, nuntiavit hoc ceteris fratribus et exhibuit eis pro hoc magnum gaudium. Quidam autem, dubitantes minus esse verum quod audierant, post horam primam perrexerunt ad eum, et certissime probaverunt visu et tactu ita esse ut janitor dixerat; scientes certissime quod meritis et orationibus almae Dei matris et interventu beatissimi confessoris Nicholai, cujus annua sollempnitas agebatur, fuisset sanatus. Hoc actum est anno ab incarnatione Domini millesimo centesimo undecimo, mense decembri, qui est apud hebraeos decimus, apud nos vero duodecimus, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui laus et imperium. Amen.

23. In provincia Neustriae, quae post a Normannis annominata est Normannia, est villa, quae dicitur Pons Sancti Petri, sita in pago Rotomagensi, super amnem Andellae. In hac villa fuit vir quidam, Hugo nomine, admodum religiosus et inter suos non ignobilis, quamvis non multum locuples, qui et ipse habuit filium

* sic.

monachum in saepe superius nominata Beccensi ecclesia, bonae et simplicis vitae, nomine Ricardum. Erat vero in ipsa villa a parte occidentis parochialis ecclesia permodica de lignis constructa in honore beati Nicholai, ad quam multi veniebant orationis gratia. Ille autem vir ad illam saepissime veniebat, Deo et sancto deferens munus devotae orationis atque bonae voluntatis. Ex qua re mens 5 ejus magis magisque in amore sancti coepit succendi, tantum ut insideret animo ejus illam ecclesiam suis sumptibus in melius construere. Cujus desiderium superna majestas auxit et dedit ut impleretur : nam quod devota mente agitavit, fide bona incepit et virili animo adimplevit. Nam tam copia rerum quam bonae voluntatis desiderio et adjutorio fidelium et piorum hominum, adjutorium quo- 10 que gloriosi confessoris non defuit devotae ejus voluntati atque operationi, sed in omnibus praesto ei exstitit, ita ut modico sumptu magnam et decentem construeret ecclesiam, quae nunc usque superest. Qua aedificata et bene praeparata decentique honore consecrata, vir ille, cujus sumptibus incepta fuerat, quadam die vocans presbyterum ejusdem ecclesiae ac vicinos parrochianos ante ostium 15 quod in latere ejusdem ecclesiae est, sic eos alloquitur supplici voce : *Domne pater, cui animarum nostrarum cura commissa est, et vos, domni vicini et parrochiani, Dei vestroque adjutorio interventu beatissimi et gloriosissimi confessoris Christi Nicholai adimpletum est desiderium meum in hoc opere, nullo melius et decentius quam ego ipse sperare poteram, sicut vos ipsi cernitis. Nunc igitur rogo et deprecor ut quod restat ex desiderio meo vestro concessu et promissionibus confirmetis, ut ante ostium istud in hoc stillicidio concedatis mihi sepulturam, et quando vitae exitus fuerit, nullo alio loco corpus meum sepeliri sinatis nisi in hunc quem elegi locum.* Illi vero, audientes tam supplicem et devotam ejus 25 petitionem, benigna et firma promissione concesserunt hoc quod petebat ; et ita cum pace quisque in sua repedavit. Ille vero, non tepescens in amore Dei et sancti, sed in bono opere perseverans, quantumcumque valebat de suis rebus illam ecclesiam sustentabat in eo quod opus habebat, semperque illam frequentans oratione et beneficio. Post aliquod tempus menti ejus cecidit Romam per- 30 gere, sanctorumque suffragia illic requiescentium expetere. Quod cogitavit implere non distulit, sed efficaciter adimplevit, ducens secum uxorem suam, nomine Teollam, et quendam virum, arte fullonem, cujus nomen non bene recolunt qui haec narrare sunt soliti. Igitur peracto itinere et adimpleto eo quod cupiebat, retrogradum iter arripuit. Et cum pervenisset ad locum, qui ob nomen 3 magni laci, qui ibi defluit, lacusque Losana vocitatur, infirmitate praeventus lecto decubuit. Et non multum post, ingravescente dolore, accersito presbytero et viatico accepto ab eo cum absolutione, defungitur, corpusque tota nocte excubatur. Mane autem facto, fertur ad ecclesiam. Videns hoc mulier, irremeabiliter coepit flere et dicere : *Quid est quod facere vultis ? Dominus meus devovit se sepeliendum in ecclesiam sancti Nicholai, quam ipse in nostra villa ex sua paupertate fecit, et locum ipse denotavit ubi jacere disposuit. Scit*

Deus, si alio loco fuerit sepultus, numquam ulterius credam quod sanctus ille talis tamque potens sit ut fama hominum attestatur. Et iterum aiebat: *Quid est, sancte? Dominus meus omnia sua expendit in tuo servitio, et modo frustratur a suo desiderio. O quotiens esurivit et sitivit, quanto-*
 5 *tiens sudavit et quotiens lassus fuit in tuo servitio! O me miseram! Quid dicam, vel quid faciam ignoro.* Cumque his querimoniis se affligeret, et prope esset ut corpus efferretur ad tumulum, erexit se defunctus et in loculo, quo jacebat, resedit, vocans uxorem suam ex nomine. Quae accurrens, stupefacta stetit ante eum. Cui ille dixit: *Deus, sciens desiderium meum et gemebun-*
 0 *das voces tuas exaudiens, per orationes fidelissimi amici sui Nicholai me modo reddit vitae. Nunc accede, et dissolve me, et offer mihi vestimenta mea, et sarcinas nostras praepara ut carpamus iter.* Illa ut jussa fuerat, festinanter adimplevit, mirantibus omnibus et Deo immensas gratias referentibus pro tam aperto mirabili miraculo. Illi vero accelerantes gradum,
 5 *sani et incolumes ad sua pervenerunt.* De cujus reditu prospero omnes vicini congaudentes ad eum revisendum undique convenerunt. Quibus ille narravit mirabile factum, quod in eum Deus per merita beatissimi et gloriosissimi confessoris sui Nicholai operatus fuerat. Illi vero stupefacti ob tam insolitum miraculum, nullo modo credere poterant vera esse quae ille narrabat, etiam cum haec eadem
 0 *uxor et vicinus ejus, qui cum eo perrexerat, affirmarent.* Ille vero ad haec dixit: *In hoc scire poteritis quia verum est quod narro; prima enim hebdomada mensis maii moriar et in loco quem elegeri sepeliar.* Quod ita factum est. Ante initium enim mensis maii corripitur levi infirmitate. Qui sciens prope adesse diem mortis suae, accersivit presbyterum et ab eo accepit absolutionem et viati-
 5 *cum et, sicut praedixerat, defungitur, et in loco quem elegerat sepelitur.* Qua probatione omnes qui audierunt crediderunt vera esse quae ille de se narravit. Nam et eodem mense et eadem septimana et etiam die et hora qua praedixerat defunctus est.

24. Fertur et aliud jucundum miraculum accidisse in eadem ecclesia dignum
 0 *memoria.* Quodam tempore orta est discordia inter Willelmum de Britolio, ad cuius dominium pertinebat ipsa eadem villa Ponti Sancti Petri, et inter Girardum de Gornaco, quia idem Willelmus quendam militem ejusdem Girardi, qui contra eum rebellabat, receptabat. Qui cum invicem pro hac causa nimium sibi adversarentur et alius alium quantumcumque poterat noceret, homines supradictae
 5 *villae, nimium timentes ne aliquo casu cremarentur, res suas aliis locis tutoribus asportare coeperunt.* Inter quos quaedam matrona, uxor praepositi ejusdem villae, nomine Gaufridi, quae dicebatur Reimburgis, detulit ad ecclesiam sancti Nicholai, cuius erat parrochiana, duos saccos plenos vestimentis et aliis rebus suis, et rogavit clericum, qui custos erat ecclesiae post sacerdotem, nomine
 0 *Rogarium, qui tunc adhuc erat subdiaconus, et qui post aliquot annos, jam presbyter factus, monachus effectus est in Beccensi ecclesia, a quo relatu didicit ista qui haec scripsit, ut in aliquo loco ecclesiae recondideret suam pecuniam, quam ei*

deferebat. At ille libenter assensum praebuit ad ea quae femina postulabat, et reposuit eosdem saccos in solario cancelli ejusdem ecclesiae, sperans et credens quod illic nullus aliquid requireret. Accidit autem ut quidam juvenes apto ingenio perquirerent nidos volatilium, qui ibidem nidificabant. Et videntes saccos plenos pecuniis in solario cancelli absconsos, ad invicem se hortati sunt, ut nocte sequenti in silentio noctis venirent et aptatis ingeniis inde eosdem saccos extraherent et absportarent. Qui cum in hoc opere concordassent et nox advenisset, allata scala ascenderunt ubi erant sacci et inde captissime eos extrahentes atque deponentes, cum eisdem fugae iter arripiunt via quae ducit Rotomagum. Cumque se sperarent multum iter perfecisse, invenerunt se juxta ecclesiam sancti Nicholai. Qui mirantes de re quae acciderat, sed nil inde paenitentes, nam mens semel imbuta nequitiae non facile recipit paenitudinem, iter iterum arripiunt per silvam quae dicitur Lumbuel. Qui cum ad quendam locum in eadem silva venissent notissimum sibi et ibi se securos credidissent, invenerunt se in horto quodam juxta ecclesiam beatissimi Nicholai. Tunc vehementer obstupescentes, et tamen in sua malitia perseverantes, invento quodam ferramento fossam faciunt, et in ea reponunt pecuniam quae in saccis erat, et quandam doceam, quae ibidem erat, desuper ponunt, ac deinde terra cooperiunt, et coequant ceterae terrae. Quo facto, iterum fugae latibula arripiunt cum saccis et aliquantulo pecuniae. Et cum jam longe se credidissent, et aurora jam appropinquasset, invenerunt se supradicti juvenes ante ostium ecclesiae sancti Nicholai. Et ultra quam dici potest pertimescentes, inde aufugerunt, relictis saccis ante ostium ecclesiae supra quandam petram. Mane autem facto supradictus clericus, qui eosdem saccos receperat in sua custodia, cum clavibus venit ad ecclesiam. Et videns saccos ante ostium et eos recognoscens, obrigit timore et admiratione. Qui tamen aliquantulum dubitans, ne forte non essent qui commendati fuerant, aperiens ecclesiam pergit ubi eos absconderat. Et non inventis, nimiumque tristis effectus pro eo quia pecunia de eisdem saccis deerat, coepit secum plura revolvere. Cumque staret maesto animo ante ostium ecclesiae, adest mulier supradicta; et vocans eam clericus, ostendit saccos, dicens ubi et quomodo eos reperisset. Illa vero, videns saccos et bene eos recognoscens, percutiens ambas manus ad invicem cum magno hejulatu exclamavit: *Heu me miseram, perdidit omnia*. Cumque in multis se conquereretur, ut se habet sexus femineus, affuit et vir ejus. Et sciens quae acciderant uxori suae, coepit nimium arguere clericum qui custos fuerat rerum uxoris suae. At ille coepit cum juramentis se excusare, nihilque scire pro certo se aliud, nisi quia vere ipse recepisset pecuniam uxoris suae ad custodiendam et in tali loco posuisse, modo vero reperisset vacuos ante ostium ecclesiae. Cum igitur inter se confabularentur de hac re, dixit clericus Gaufrido praeposito, cujus pecunia furto sublata erat: *Hesterno die illi duo juvenes villae istius notissimi cum scala circuierunt istam ecclesiam, causa, ut dicebant, nidos volatilium perquirendorum*. Et praepositus ad haec: *Ubi sunt modo?* Et clericus: *Modo vidi Duem*, sic enim vocabatur unus ex illis juvenibus qui

furtum fecerant, *in domo sua siccantem braccas ad focum*. Quo audito, praepositus villae confestim perguit ad domum illius; et inveniens eum siccantem vestimenta ad focum, apprehendit eum et eum magna ira atque potentia jubet ut reddat ablata, alioquin magnas poenas passurum et ad ultimum mortem, nisi cito
5 palam manifestet omnia. Quid plura? Velit nolit ille juvenis cuncta quae gesserat narrat, dicit quos socios habuerat, indicat ubi erat absconsa pecunia. Quo cognito, perguit illuc, et inventa ut ille intimaverat, redditur ex integro mulieri, gratias agenti Deo et clementissimo confessori Nicholao, qui ei pecuniam suam ex integro reddidisset.

10 25. Interim dum haec audirentur, contigit ut ille, qui haec scribebat, in se ipso apertissime experiretur virtutem et adjutorium tanti patroni, cujus miracula ardenti desiderio describebat. Pietas quippe sancti, ut datur intellegi, voluit ostendere in eodem vera esse, quae scribebat dubitanter. Duplici namque modo angustabatur mens ejus. Ex una enim sui parte aestuabat animo, nimium desi-
15 derans nimiumque cupiens hujus tam gloriosi tamque beatissimi confessoris describere miracula, ex altera valde pertimescebat, ne aliquid minus verum scriberet de his quae audiebat. Solet quippe saepissime evenire ut in narratione a pluribus propalata sint mendacia permixta; nam vix una res a pluribus uno modo refertur. Propter quod valde pertimescebat ne incurreret illius iram cujus gra-
20 tiam pro hoc opere acquirere cupiebat, et ideo intra se melius judicavit fore, multa ex his, quae ad notitiam illius veniebant, praeterire, quam aliquid non verum scribere. Igitur dum in hoc opere esset intentus toto animo, contigit ut in vigilia Assumptionis sanctae et perpetuae Virginis Mariae, post prandium, dum praepararetur ecclesia uti tantae sollemnitati congruit, quidam puer supradicto
25 fratri deferret quam maximum fasciculum herbae, quae dicitur organum, ut inde strueret ecclesiam. Qua accepta, partem misit ante altare sancti Nicholai, partem instituit reservare ad sollemnitatem ejusdem sancti, quae est in hieme, quando herbae non possunt reperiri. Et inspecto loco super ostium gazophylacii qui erat aptus ad aliquid reponendum, aptavit scalam super lectum secretarii qui
30 ante ostium ejusdem gazophylacii erat, ut competenter ascendere posset. Quo facto, ascendit usque ad summum scalae gradum, tenens in dextro brachio fasciculum herbae. Et cum se tenere vellet ad maceriam sinistro brachio, resupinus ruit super lectum et de lecto super scabellum, quod erat ante ipsum lectum, itemque de scabello ad terram, versis pedibus cum toto corpore. Et jacens sic
35 paululum in terra, dehinc surrexit nimium expavefactus, nihil tamen omnino sentiens alicujus doloris in corpore, nisi solummodo in occipitio parumper, qui et ipse deteresus est ab eo omnino, antequam vesperae inciperentur. Ecce quantum adjutorium et quam celere remedium, ubi sola bona voluntas perspecta est. Nam quis in tali casu crederet illi affuisse aliud nisi aut totius corporis debilita-
40 tionem aut potius mortem? Sed pius ac benignissimus subventor, cernens sui servuli pium studium, quamvis in re vili, ostendit quam paratus assistat in majoribus his qui ei tota mente obsequuntur. Hoc factum est anno ab incarnatione Domini millesimo centesimo vicesimo quinto, mense augusto mediante.

26. Cum multitudo hominum diversae aetatis ad memoriam beatissimi Nicholai, quae est apud Barum, ubi dispositione Dei et voluntate ejusdem piissimi confessoris corpus ejus est translatum atque honorifice conditum, ob gratiam miraculorum quae ibidem geruntur concurrerent, inter ceteros quidam homo a nativitate caecus, qui erat ex provincia Calabriae, audiens quosdam ex vicinis suis velle proficisci ad sanctum Nicholaum, junxit se illorum comitatu, habens certam fidem quod per ejus sancta merita, si eum ex corde requireret et illius auxilium corde et ore expostularet, praesto illi afforet. Nec deceptus est a spe sua; fides enim ejus majora quam sperabat operata est in eo. Nam cum appropinquassent ad civitatem Barensensem et a longe vidissent ecclesiam sancti Nicholai, ut moris est peregrinis, flexerunt genua sua et cum supplicii voce salutaverunt eam. Quod cum agnovisset caecus, scilicet quia prope esset ecclesia ad quam pergebat, prostravit se in terram, cum lacrimis implorans auxilium piissimi confessoris voce lacrimabili. Cujus lacrimae statim exauditae sunt. Nam statim ut surrexit a terra, aperti sunt oculi ejus, et clarissimis luminibus sp[er]am solis respexit, cui ea-¹⁵ tenus lucicomi solis non splenduerat claritas, coepitque magnis vocibus Deum laudare et beatum Nicholaum benedicere, sicque currere ante alios ad ecclesiam sancti Nicholai. Cumque ad ecclesiam pervenisset cum ceteris peregrinis, et clerici ecclesiae cognovissent rem quae evenerat omnino veram esse a ceteris peregrinis, coeperunt immensas gratias agere Deo, qui tantum patronum eis²⁰ concesserat, per quem tanta et talia miracula operari dignaretur. Hoc miraculum actum est circa tempus quo gens christiana coepit iter Jerusalem, sicut ego cognovi a quodam clerico, qui tunc Bari debebat cum hoc miraculum factum esset, nomine Albodo, qui postea fuit monachus in Beccensi coenobio, et post aliquot annos abbas effectus est ecclesiae sancti Edmundi regis et martyris in²⁵ Anglia.

27. Quidam juvenis, propter delicta sua in paenitentia subactus ab episcopo suo, diversa sanctorum loca circuibat. Inter alia vero quae paenitendo sustinebat, circulo ferreo non modico ventrem suum circumdederat. Cum autem hanc paenitentiae poenam per tres annos libenter sustinuisset, tandem Barum venit, reman-³⁰ sitque ibi per aliquot dies, assidue ecclesiam beatissimi Nicholai frequentans. Qui intentissime cum lacrimis exorabat Dei misericordiam ac pii et gloriosissimi Christi confessoris Nicholai adjutorium, ut suis intercessionibus sanctis apud Deum pro suis intercederet excessibus et maxime pro illis pro quibus hoc exilium et hanc poenam ferri sustinebat. Quadam denique die, astante clero et populo in³⁵ divinis officii ante illud sacratissimum altare sub quo illius honorabile corpus decentissime conservatur, evenit ut ille paenitens juvenis more solito adveniret. Cumque ante altare venisset, prostravit se in terram, ut consueverat, et cum nimis gemitibus implorare coepit indulgentiam suorum delictorum. Post surrexit, et stans iterum coepit orare ex una parte altaris. Mirabile dictu et incre-⁴⁰ dibile, nisi in talibus rebus is beatissimus esset notissimus. Nam cum ita staret, subito et ex improvviso ferreus circulus, quo venter ejus erat circumdatus, ruptus

est et cum magno sonitu cecidit in terram. Tunc clerici et laici qui astabant, videntes tam celere et inusitatum miraculum, dederunt laudes Deo et suo fideli confessori Nicholao. Deinde clerici ipsum circulum levaverunt a terra, et diligenter eum hinc inde conspexerunt, ne aliqua fraude ille juvenis hoc fecisset. Sed
5 nil doli inde reperientes, cum magna exultatione ante sacratissimum corpus suspenderunt ad honorem Dei et sui sancti et ob memoriam tanti miraculi... (1)
 Hoc miraculum factum est anno ab incarnatione Domini millesimo centesimo vicesimo nono, diebus pentecostes, sicut ille qui oculis suis vidit narrando retulit, id est quidam clericus de diocesi Rotomagensi, nomine Abraham.

10 **28.** Et quia in hoc praescripto miraculo ostendimus, qualiter subveniat peccatoribus hic beatissimus, et dignum est ut breviter tangamus, quam celer subvenitor sit iis qui devota mente eum interpellant pro suis excessibus. Quidam monachus, dum adhuc esset juvenilis aetatis, quadam die daemonico instinctu accensus est nimio ardore libidinis solo aspectu cujusdam. Qui ardor non fuit
15 talis quales ceteri homines solent sentire cum in hoc laborant, sed inusitatus, quia plus speciem protendebat febrium quam luxuriae : nam per totum corpus erat ei tremor vehemens sine frigore. Qui perterritus ultra quam dici potest de hac inusitata perturbatione mentis et corporis, una hora in multis mens ejus versata est. Sed post aliquantulum in se reversus et multa in se timens, quam maxime
20 tamen ne [non] solummodo animae sed etiam corpori suo noceret, scilicet ne aliquam turpem notulam de se ostenderet, Dei misericordia ad memoriam ejus rediit mater misericordiae et memoria beatissimi Nicholai, qui ut virgo natus fuit, virgo permansit, ad exemplum matris Domini Salvatoris. Quos ambos sub hora suae necessitatis toto corde et animo invocavit, ne illa perturbatio animae
25 et corpori ejus ultra noceret. Quae perturbatio, statim ut oratio finita est, ita ab animo et corpore ejus est exstincta quasi si non fuisset. Nec solummodo sub hora illa, sed semper a tali re deinceps liberatus est, ita ut cum haec eadem videret quae viderat, nihil omnino ei noceret.

29. Fuit quidam pauper homo de villa quae dicitur Parcus, nomine Rotbertus,
50 qui habuit filium, quem nimium diligebat. Et ut ab omnibus incommodis liberaretur, assumpsit eum, cum adhuc esset puerulus, et perduxit eum ad quandam ecclesiam, quae in honore sancti Nicholai erat constructa in silva quae dicitur Roboretum, eumque Deo et sancto obtulit cum oblatione, credens quod meritis sancti confessoris conservaretur ab omni incommodo et perturbatione maligna. Post
35 mortem vero patris, cum ille esset adhuc juvenilis aetatis, captus est amore cujusdam mulierculae, quamvis non sponte, ut postea apparuit. Nam cum se irretitum inspiceret in amore illius, et hoc ipsum non ei placeret, coepit quaerere quomodo inde se liberaret ; sed nullo modo invenire poterat consilium aliud, nisi ut relinqueret proprios lares, immo totam patriam. Sed hoc nullo modo vole-
40 bat facere propter matrem viduam et sorores suas parvulas, quas habebat secum.

(1) Sequuntur quaedam paraenetica.

Tandem venit ei in memoriam quod pater suus obtulisset eum Deo et sancto Nicholao, ea mente, sicut audierat ab ipso genitore suo, ut Deus meritis sancti Nicholai eum conservaret ab omni re maligna. Pro qua re fiduciam habens in beato confessore, perrexit ad ecclesiam in qua pater suus eum obtulerat, credens quod meritis tanti confessoris Deus ei subvenisset. Nec frustrata est ejus spes et credulitas. Veniens quippe ad praedictam ecclesiam, et ibi vigilans et orans una nocte et in crastino missam ibi audiens, reversus est ad propria, deinceps ab illa inquietudine ita liberatus ut nullam omnino molestiam ulterius de hoc sentiret. Pro qua re deinceps in maximam venerationem habuit eundem Dei fidelissimum confessorem. Haec interim breviter perstrinximus, ut si quis ista perlegerit. 10 a[d]vertat sereno corde qualis et quantus sit iste Dei dilectus, qui non solum in magnis, sed etiam in his quae videntur parva, quamvis sint magna (nam sicut anima plus est quam corpus, ita subventiones animae majora * sunt quam corporum), existat magnificus.

30. Postquam Dei dispositione corpus beatissimi Deoque dilecti confessoris 1: Nicholai de Myrrea civitate est translatum in occiduas partes apud Barensum civitatem, multi fuerunt in partibus Italiae atque Galliae qui dixerunt se habere de corpore ejusdem beatissimi confessoris, quod omnino falsum esse constat. Nam, ut in scriptis quae de ejus translatione sunt exarata reperitur, nullus, nec ante ejus translationem nec etiam in ipsa translatione, de ejus reliquiis aliquid 20 potuit habere, excepto de oleo quod exsudat ab illius sacris artubus. Insuper multis et certis miraculis probatum est, nullo modo hunc beatissimum velle pati ut corpus ejus sit divisum sicut multa alia corpora sanctorum sunt divisa. Qua ratione vero ita sit, prorsus nescio; nos tamen certissime scimus quia ita est et ita ei placet. Nam si in ipsa Myrrea civitate atque in eadem ecclesia quam ipse 25 aedificaverat, et in qua innumera miracula et in vita et post mortem Deus per eum operatus est, ex membris suis aliquid * remanere noluit, quanto magis alias. Quid vero inde nuper duabus vicibus actum sit in eadem Barensi ecclesia, dignum 30 duco referendum. Cum Barenenses de Myrrea civitate corpus ejus transtulissent Barum, sicut scire potest qui illa scripta legere voluerit quae haec narrant, honorabilem atque magnificam memoriam ei construxerunt extra civitatem super mare magnis sumptibus; et subtus altare, in quadam mirifica crypta ejusdem ecclesiae, diligentissime et cum magno honore, ut tantum patronum atque apud Deum decebat advocatum, corpus ejus condiderunt, retinentes dextrum brachium 35 solum a ceteris membris ob benedictionem populorum; quod in capsula aurea 30 reposuerant et subtus eodem altare loco aptissimo ad talem thesaurum custodiendum posuerunt. Post aliquot igitur annos quidam dives, in amore sancti accensus, deliberavit apud se idem brachium honorabilius componere, tradens secretario ecclesiae, qui custos erat tanti thesauri, non modicum pondus auri optimi et pretiosissimas gemmas ad ornandum vas illud. Secretarius vero, accersiens 40 quendam aurificem notum sibi, qui ferebatur super multos alios aurifabros doctissimus, fecit conventionem cum eo de hoc opere. Deinde praeparavit ei

* *cod.*
aliquis.

aptam mansionem ad operandum juxta ecclesiam, tradiditque ei aurum et gemmas. Aurifex vero de die in diem operando coepit frequentare domum secretarii, quae erat proxima officinae suae, et omnia ejus secreta cautissima consideratione inspicere. Secretarius vero minus cautus coepit eum secum ducere in ecclesiam et coram eo reserare locum ubi sanctum brachium erat sub clavi repositum. Portabat autem idem secretarius eandem clavem secum, nec eam celabat aliquo modo. Tunc paulatim nimia cupiditas coepit mentem aurifabri vehementer arripere, ut illum sanctum thesaurum fraude inde asportaret et ad propriam civitatem illum deferret. Erat enim de civitate quae dicitur Attram. Quadam igitur die, cum ille aurifex in officina sua operaretur, venit ad eum secretarius, ut videret quomodo operabatur. Cumque inter se diu confabularentur, contigit ut secretarius obdormiret. Tunc aurifex, videns hoc et clavem pendere a cingulo ejus, festinanter calefecit ceram et impressit diligenter clavem in ea. Postquam autem secretarius ad ecclesiam rediit, ille diligentissime operatus est clavem de ferro, coepitque quaerere opportunitatem ut adimpleret malitiam suam. Post aliquot dies, sciens abesse secretarium illum ab ecclesia, perrexit illuc, exploraturus quid inde posset facere. Et reperiens opportunitatem, nam ceteri custodes alias intenti erant, ille festinanter venit et sua clavi reseravit locum, et inde abstulit illum incomparabilem thesaurum, iterumque obseravit locum. Quo facto, arripuit fugam, ferens secum simul aurum et gemmas, quae habebat ad opus sancti. Postea vero eum redisset secretarius, et aliqui peregrini requirerent se benedici de sancto brachio, ut mos erat peregrinis, secretarius reseravit locum; et non inveniens illud, ultra quam dici potest extimuit, et dans vocem in altum cum magno ploratu et gemitu, verberabat pectus suum pugnibus, reum se vociferans, qui tantum thesaurum perdidisset. A cujus clamoribus tota civitas commota est. Et perquirentes diligenter, quis tantum scelus operatus fuisset, reppererunt certis indiciis aurificem illum hoc perpetrasse. Et sequentes eum cum nimia celeritate, invenerunt eum non longe a sua civitate. Deus enim, qui est inspector humilium et exauditor cordium contritorum, non despexit lacrimas, gemitus planctusque illius secretarii, immo aliorum fidelium civitatis Barenis hominum, qui in nimio maerore erant pro amisso thesauro. Denique cum ille fur prope civitatem ad quam tendebat venisset, Dei judicio fixit gradum, ita ut nullo modo se movere posset; sicque stetit fixus usque dum illi, qui eum quaerebant, ita fixum invenerunt. Qui ut eos vidit, coepit clamare et cum multis lacrimis peccatum suum confiteri. Quid multa? Barenenses, receptis quaeque perdididerant, cum magno gaudio et multis laudibus festinanter Barum reversi sunt. Ad quorum adventum tota civitas cum immensis laudibus occurrit advenientibus, nimium tripudiantes pro invento tam mirifico thesauro.

31. Post multos vero annos, quidam ex clericis ejusdem ecclesiae, qui erat custos ejusdem basilicae, nescio qua fraude et ingenio idem sanctum brachium furatus est. Qui exiens de civitate nullo sciente, coepit tendere ad locum quo ire volebat. Cumque iter ageret per Marinam, hoc est per litus maris, subito excae-

catus stetit immobilis uno in loco. Et tunc forte ipsa hora septem naves veniebant
 per mare ad portum civitatis Barensum. Quae ubi applicuerunt circa locum ubi
 homo ille erat qui furtum fecerat, non potuerunt ultra procedere, sed erant fixae,
 quasi si anchoratae fuissent. Homines vero penitus nescientes causam qui intus
 erant, et videntes tam admirabilem rem, ultra quam dici potest obstupescabant, 5
 nescientes quid agere possent. Cum multis modis et diversis ingeniis conarentur
 ut cursum suum peragere possent, sed id nullomodo agere valerent, intellexerunt
 quod non sine Dei iudicio id ageretur. Homo igitur ille, qui furtum fecerat, cum
 se ita interceptum sensisset Dei iudicio, magnis vocibus coepit clamare quasi
 amens et adiutorium implorare. Tunc quidam aratores, qui in proximo erant, 10
 audientes tantos clamores, cucurrerunt ad eum, et cum advenissent, interrogare
 eum coeperunt quid haberet et unde esset. Comperta citius causa, scilicet quid
 egisset, festinanter perrexerunt ad civitatem Jovinath, quae distat a civitate Baren-
 sium tribus milibus, ex qua ipsi erant, et nuntiaverunt episcopo suo quaecumque 15
 viderant et audierant. Tunc episcopus festinanter cum clero suo et multitudine 15
 populi cum cereis et thymiateriis exivit a civitate et coepit ire ubi audiebat esse
 hominem. Interea dum haec aguntur, fit cognitum clericis ecclesiae Barenensis quid
 accidisset. Qui exterriti ultra quam dici potest pro amisso tanto thesauro, coepe-
 runt sonare campanas, ut omnis populus ad ecclesiam conveniret. Cognita causa,
 fit magna perturbatio per totam civitatem; et accepto consilio, quaquaversum 20
 mittunt ad perquirendum hominem, tanti sceleris reum. Ceteri vero orationi se
 dederunt, toto animo orantes ne Deus eos desereret pro hac culpa, sed ut eis sua
 pietate redderet tantum et tam pretiosum thesaurum. Quorum orationes, lacri-
 mas atque suspiria Deus ex alto respiciens, sua pietate et meritis sui dilectissimi 25
 Nicholai citius eos exaudivit, adimplens eorum desiderium. Denique dominus 25
 civitatis Barensum, nomine Grimoaldus, cum multitudine militum armatorum
 coepit hominem perquirere, ubicumque sperabat illum fugam arripuisse. Conti-
 git vero Deo volente, ut cum per Marinam eum quaerent, obvium haberent
 episcopum civitatis Jovinatiae cum tota processione clericorum ac laicorum.
 Cumque Barenenses a longe eos vidissent, coeperunt inquirere a cursoribus illo- 30
 rum, qui illi essent et quid hoc vellet esse quod sic procederent. Cumque illi eis
 reddidissent in responsis, Jovinatios esse, causamque istiusmodi processio-
 nis exposuissent, Barenenses, nimium lacti, cursu praepeti venerunt ad eos. Et quam-
 vis nimium laetarentur pro tali nuntio, tamen quam maxime perculerat eos
 timor, metuentes ne episcopus cum populo suo per vim auferret eis, suaeque 35
 civitati deferret. Quod et evenisset, nisi dux Grimoaldus stipatus multitudine
 armatorum praesens affuisset. Cumque duo populi, scilicet Barenenses et Jovinatii,
 in unum convenissent, communi consilio simul omnes perrexerunt ad hominem,
 ubi adhuc stabat fixus et caecus. Tunc episcopus accedens ad eum cum duce Gri-
 moaldo, interrogavit eum quid egisset. At ille percutiens pectus suum et cum 4
 magnis gemitibus pandit coram omnibus reatum, et quid ei inde acciderit. Cujus
 confessionem et paenitudinem non recipiens dux, adjudicavit eum statim subire

supplicium suspendii. Quod iudicium episcopus rationabiliter contradixit, dicens : *O domine dux, non est rectum et condecens hoc iudicium tuum. Deus, qui non vult mortem peccatoris, sed magis ut convertatur et vivat, sicut ipse dixit per prophetam, ipse in hunc hominem extendit manum suam,*
5 *nec adhuc ab eo substraxit suum iudicium, et aliquis homo super hunc iudicium audent ponere suum ?* His et aliis verbis dux flexus, in iudicium episcopi et cleri posuit rem. Tunc episcopus duci et cuncto populo dixit : *Fratres et filii dilectissimi, iste homo, quantum id ipsum spectat, magnum et incomparabile damnum vobis fecit, et per hoc immensum dolorem im-*
10 *misit cordibus vestris. Sed vos nolite respicere ad id quod vobis fecit, sed ad honorem quem vobis contulit omnipotens Deus sua clementia et meritis sui dilectissimi confessoris Nicholai. Quapropter, ut major appareat gloria Dei super vos et merita hujus vestri advocati et defensoris apud Deum magis magisque appareant et magnificentur, in commune omnes*
15 *deprececur Deum, ut in hunc reum ostendat suam clementiam, sicut in eo ostendit suam potentiam. Sicut per Moysen dixit : « Ego occidam et ego vivere faciam, percutiam et ego sanabo, » percussit hunc sua potente manu ; dignetur ipsum sanare sua immensa clementia.* Tunc episcopus, accedens ad hominem, accepit ab eo quod furatus fuerat et super quendam locum
20 ad hoc praeparatum et ornatum posuit illud. Denique prostraverunt se in terram omnes, exorantes Dei clementiam et sui dilectissimi confessoris adiutorium, ut illi homini dignaretur reddere gressum et visum. Completa oratione, cum surrexissent a terra, sanus factus est homo. Viso tanto miraculo, laudes deferunt Deo sublimi voce. Dehinc episcopus accipiens sanctas reliquias, cum magnis laudibus
25 redire coeperunt. Cumque movissent pedem a loco, naves quae se movere non poterant in mari, dicto citius cursum suum arripuerunt, ita ut, cum populi venissent ad civitatem, et naves ad portum. Populus autem civitatis cum audisset suos redire cum reperto thesauro, ultra quam dici potest laetantes, occurrerunt eis cum magnis laudibus. Qui simul juncti, cum immenso gaudio venerunt ad
30 ecclesiam sancti Nicholai, laudantes et glorificantes Deum pro tantis beneficiis sibi concessis ob merita sui dilectissimi confessoris Nicholai. Dehinc reposuerunt illum sanctum thesaurum loco suo, cum diligenti custodia deinceps illum observantes. Homo vero ille, cui hoc acciderat, fecit se servum beati confessoris et in obsequium ecclesiae permansit. Ista quae narravimus a quodam bono et fideli
35 homine, nomine Rainerio, de villa quae dicitur Pomeria, didicimus, qui haec vidit et audivit et iis omnibus praesens affuit, dum rediret de itinere Jerusalem.

32. Cum gens christiano nomine insignita, divina inspiratione ex omnibus mundi partibus ad sepulcrum Salvatoris concurrerent ob memoriam dominicae crucis et expugnationem paganorum, in sinistro humero signum crucis gestantes,
40 tunc adimpletum videtur quod vates Isaias multo ante vaticinatus est dicens : *In die illa radix Jesse...* (1). Igitur, ut ad propositum veniamus, quodam tempore

(1) Non pauca hic pie commentatur scriptor.

cum multitudo hominum de diversis mundi partibus esset adunata in Jerusalem ob devotionem dominici sepulcri et expugnationem paganorum, qui eos nimis artabant, essentque ibi paene tota aestate, et id, pro quo ibi demorabantur, cum Dei adjutorio ad honorem christiani nominis strenue peregrissent, statuerunt ut quisque reverterentur ad propria propter plurimas causas. Tunc quidam illorum 5 venerunt ad portum qui dicitur Joppe; et invenientes ibi unam navem magnam de his quas nostri vocant *gallileas*, intraverunt in eam plus quam mille quadringenti viri, volentes ire in Romaniam, quae est abundans terra. Et cum aliquantulum navigassent, orta tempestate, per multos anfractus maris et per multa loca illa tempestas eos deduxit. Tandem post multos labores applicuerunt ad portum 10 cujusdam civitatis quae dicitur Turtosa, ibique fracta est navis eorum. Qui tamen exeuntes sani ad terram, invaserunt civitatem illam atque ceperunt: non enim erat munita muris, nec multum populosa propter innumeras ruinas et saepissimas irruptiones barbarorum hostium. Quam et ipsi devastantes, abundantissime se refecerunt de his rebus quas ibi reppererunt. Quidam vero illorum, timentes 15 ** sic.* barbaram gentem, quae ibidem morabatur, festinanter perquirerunt * navem, volentes navigare Cyprum. Qua reperta, intraverunt in eam fere centum viri, nam navis satis erat permodica, et velis expansis, laeto animo navigare coeperunt per aequor vento prospero flante. Sed haec laetitia ad modicum versa est in magnam tristitiam. Nam cum navigassent uno die cursu prospero, subito orta est 20 immensa tempestas. Cum ex improviso nimius ventus inferens se intra velum, dirupit omnes chordas, ipsumque velum in multis partibus scindens projecit in mare simul cum virga. Antennam quoque arripiens de loco suo amovit, quae cadens cum nimio fragore, immensum terrorem exhibuit omnibus. Et quod ad majus damnum eis fuit, ita corruit ut una pars esset in mari et altera in navi, et 25 propterea navis tota pendebat ex illa parte, et per hoc undae maris, quae nimiae erant, facile intrabant in navi. Et cum navis esset plena usque ad summos tabulatus, coepit girari in modum rei ponderosae, quae ad fundum tendit; quae res nihil aliud demonstrabat nisi celerem submersionem. Videbantur quoque et ante oculos eorum quaedam portenta, quae supervacua videntur litteris commendare. 30 O quis possit dicere quantus maeror et timor possederit corda et corpora illorum qui haec patiebantur? Si enim horroris est referenti, quid horroris fuit sufferentibus? Nam in tanto et tam horrendo discrimine, quis speraret evadere? Sed nunc videamus quantum quisque de Domini misericordia debeat sperare, et quantum sit utile aliquem de sanctis Dei in venerationem et memoriam habere, qui pro 35 eo ad Dominum intercedat, ut isti sunt experti in summo discrimine. Denique cum nauclerus, nomine Miligala, Armenicus genere, vidisset omnes socios suos jacentes per navem quasi mortuos et pondus totius navis super se pendere, immenso dolore cordis et corporis respersus, gemebunda voce exclamavit graeco sermone dicens: *O, o sancte Nicholae, ubi es? Quid agis?* Et ex nimio dolore 4 parumper suppressens vocem, iterum exclamavit dicens: *O, o sancte, sines nos ita perire?* O mira Dei pietas et immensa clementia. Ad hanc vocem, mira-

bile dictu, statim apparuit in navi, videntibus cunctis, quaedam persona tam honesta et tam decora ut vix possit dici. Habebat enim tam praeclarum vultum et splendidum quasi crystallum mundissimam; habebat et capillos tam candidos quasi lana mundissima et candida, barbam quoque prolixam et candissimam, quae in eo demonstrat magnam reverentiam et auctoritatem. Amictus quoque erat candidissima stola, nec in eo aliquid apparebat nisi candor, sicut res quae tota erat ex Deo. Statim ut eis apparuit, cum magna reverentia fecit signum sanctae crucis super eos, et statim sedata est illa tempestas. Ad cuius adventum hi qui per navem jacebant quasi mortui, resumpto spiritu surrexerunt et in pedes steterunt, exspectantes quid ille gloriosus senex vellet facere seu dicere. Tum videntibus omnibus apprehendens antennam, quae ex maxima parte erat in mari, erexit eam, et quasi in momento statuit illam in loco suo, similiter et velum, qui in multis partibus erat discissus et erat in mari, extraxit et in navi posuit. Statimque disparuit, nil alicui quicquam loquens. Tum quidam miles, genere Normannicus, vocabulo Ricardus, filius Fulconis senioris de Alnou, qui ibidem erat, quique postea factus monachus haec et plura alia quae in eadem navigatione vidit cum magna devotione solitus erat narrare, dixit omnibus: *Offerenda fiat sancto Nicholao*. Tum ipse primus obtulit suam, deinde ceteri. Hoc ter fecerunt; et antequam tertia offerenda finita fuisset, omnis tempestas ita sedata est ac si non exstisset. Illi vero, securi de adjutorio Dei et sancti, certatim evacuare coeperunt navem ab aqua. Deinde ut potuerunt reaptaverunt et cetera utensilia, et ad portum sani et incolumes pervenerunt, Deo et suo clementissimo confessori Nicholao gratias referentes pro tanto beneficio sibi concesso.

33. His quoque diebus dum quidam de partibus Neustriae redirent ab Anglia, in qua perrexerant mercationis causa, et per aequor navigarent laeto spiramine et cursu prospero, subito et ex improvise orta est in mari ultra quam dici potest nimia tempestas, ita ut in parvo spatio omnes qui in navi erant nihil aliud de se crederent nisi horribilem submersionem et subitam mortem. Inter ceteros autem qui in navi residebant, erant quidam monachi, qui de illis partibus ad propria redibant; qui ut viderunt tam horribilem rem, super alios exterriti sunt, uti qui talia numquam viderant. Qui omnino de praesenti vita desperantes, propria intra se confiteri peccata coeperunt, ac deinde Deo auctori omnium animas suas commendaverunt, seque invicem salutaverunt, mortem solummodo exspectantes. Dumque in hac expectatione essent, quidam ex monachis, reminiscens de sancto Nicholao, qui in talibus periculis esse praesto assolet invocantibus se, coepit gemebundis vocibus eum interpellare. Qui inter alias preces vovit se facturum aliquam memoriam in honorem ipsius sancti, ut a tanto periculo se et alios eripere dignaretur. Qui ut hoc votum vovit, statim coepit mare a fervore suo tepescere paulatimque minui, usque dum tota sedata est. Nautae vero admodum laeti, sani et incolumes ad portum pervenerunt. Monachus vero, non immemor suae promissionis, quam citius potuit licentia sui abbatis fecit unam ecclesiam perparvam in honorem Dei et sancti Nicholai, qui eum liberavit de tali periculo, quae usque nunc superest.

* sic.

* cod. loquans.

34. (1) Cluniacensi coenobio subest quaedam cella quae dicitur Caritas, in qua primum praepositus constitutus est vir nobilis et religiosus, nomine Girardus, qui regimen ejusdem ecclesiae tenuit plus quam triginta annos ; sub quo nimium crevit ipsa eadem cella, ita ut sub se haberet alias cellas. Inter alia vero quae possedit fidelium donatione, data est quaedam possessio, quae Crux dicitur, in terra Brigiensi, a quodam illustri viro. Ad quam possessionem venerandus Girardus statim transmisit quam plurimos monachos, praeponens eis religiosum virum quendam et ferventem in ordine suo. Ubi dum essent, supervenit festivitas beatissimi ac gloriosissimi confessoris Christi Nicholai. Tum fratres requisierunt priorem si historiam de festivitate, quae est propria, decantarent. Quibus ille respondit : *Non, quia apud Cluniacum non cantatur*. Et illi e contra : *Domnus noster Girardus prior facit eam cantare in domo nostra de Caritate ; et quod in domo nostra cantatur, nos debemus cantare*. Siquidem idem Girardus, a juventute sua illectus in amore sancti, cum ad prioratum venisset, fecit festivitatem ipsius sancti per se et per suos subjectos magnifice celebrari et propriam historiam decantari. Ad quorum verba respondit prior contumaciter et dixit : *Nonne vos estis monachi Cluniacenses ? Illi responderunt cum humilitate se esse. Et ille : Quod in vestra ecclesia cantatur cantate, et nil amplius*. Altera die iterum interpellaverunt eum de supradicta re. Qui iratus interdixit eis ne ulterius de hac re eum requirerent. Sed illi perseverantes in petitione sua, tertia vice eum suppliciter exoraverunt ut eis concederet decantare historiam. Ille nimium iratus contra eos, vehementer verbis contumeliosis coepit eos arguere, eo quod ausi fuerint contra suum interdictum de hac re eum repetere ; insuper et scopa fecit eos vapulari * pro hac culpa. Nocte vera subsequente, cum se sopori dedisset, ecce beatus Nicolaus ante eum cum virga stetit, sicque eum est affatus : *Tu fecisti monachos tuos verberari causa mei. Videbis quid inde tibi eveniet. Canta*. Tunc ipse sanctus coepit antiphonam, quae sic incipit *O Christi pietas*. Ille vero cum nollet subsequendo cantare, coepit eum vehementer verberare, more consueto magistri puero volenti discere litteras. Quid multa ? Tamdiu quippe verberando et discendo decantavit ei antiphonam usquequo ille memoriter eam decantaret ex integro. At monachi qui circum jacebant, cum eum audissent quasi deplorando cantare supradictam antiphonam, surgentes de cubilibus suis, circumsteterunt lectulo illius cum luminaribus. Et videntes eum se nimium defricantem, simulque decantantem antiphonam, vehementer obstupuerunt, quam maxime credentes aliquid secretum inesse, quod non videbant, per hoc quod oculis cernebant. Nullus tamen ausus est eum evigilare, magnopere exspectantes finem rei. Cum vero bene et memoriter ille per se ipsum decantasset totam antiphonam, evigilavit ; vidensque fratres astare

(1) Quae sequuntur, jam aliis verbis narrata repperimus in cod. 5285 (tom. I, p. 510-11, num. 26). Attamen non ingratum legentibus nos facturos censuimus, si et hanc narrationem, simpliciore et, ut videtur, magis primigeniam, hic exhibuerimus.

coram se cum luminaribus, nihilque volens eis tunc dicere, signi significatione jussit ut ad strata sua redirent, et ipse quod reliquum noctis fuit insomnem duxit cum timore et dolore. Mane autem facto, cum hora loquendi venisset et omnes in unum convenissent, dixit illis : *Indulgeat vobis, fratres, Deus, quod me*

5 *fecistis tam acriter verberari hac nocte. Ite, decantate historiam sicut petistis. Nam velim nolim concedere me oportet, ne iterum verberer sicut hac nocte vapulavi, et forsitan multo plus. Expertus enim sum hac nocte quia durum est contra stimulum calcitrare.* Tum illi cum immensis precibus rogare coeperunt ut eis narraret quid vidisset et quid passus fuisset. Ille vero

10 *precibus eorum acquiescens, narravit eis omnia per ordinem sicut supra digestum est. Et probamentum verbis adiciens, expoliavit se coram cunctis, ostendens dorsum suum verberibus dilaceratum. Tunc illi videntes haec, in laudes Dei et sui piissimi confessoris Nicholai diutius cum lacrimis demorati sunt, celebrantes ejus festivitatem cum omni gaudio et laetitia, decantantes historiam sicut petie-*

15 *rant. Festivitate transacta, perrexit prior cum aliquibus fratribus ad priorem suum Girardum, et veniens ante eum, prostravit se ad pedes ejus. Cui prior : Quid petis ? Ille ait : Peto a vestra gratia ut a prioratu isto me liberetis. Et prior Girardus : Qua causa ? Et ille : Quia fratres nostri me acriter fecerunt verberari a quodam. Ad haec nimium commotus prior Girardus dixit :*

20 *Et quis ausus fuit tantam inordinationem facere ? Ad quod monachi qui venerunt responderunt : Domne prior, noli perturbari, usque dum scias quis eum verberaverit et qua causa. Prior Girardus, videns eos nil timoris habere, ut sapiens vir, intellegens aliquod secretum esse, jussit priori ut coram omnibus ediceret quis eum verberavit et qua causa. Et ille : Sanctus, inquit,*

25 *Nicholaus verberavit me. Causa quae fuerit dicam. Tunc coepit coram omnibus narrare rem gestam. Prior Girardus, admirans novitatem rei, non poterat credere, sed existimabat fabulosum esse quod audiebat. Tum prior ille : Ut scias, domne prior, quia verum est quod audisti, probatione ostendam tibi. Tum coram illo et omnibus qui adstabant expoliavit se, et ostendit dorsum et*

30 *scapulas nimium livientes verberare. Videns hoc prior Girardus, prae gaudio coepit flere, et in laudem omnipotentis Dei et sui piissimi confessoris Nicholai erumpens, coepit decantare antiphonam O Christi pietas. Deinde jussit ut per omnes cellas sibi subjectas supradictam historiam decantarent, habens deinceps in maximam venerationem memoriam ipsius sancti, quamvis et antea plurimum habuisset.*

35 **35.** *In castello quod dicitur Montefortis est quaedam capella in honorem beatissimi Nicholai. Ad quam una vice quaedam mulier paupercula venit orationis gratia, et super altare unam candelam posuit ob devotionem sancti. Quam clericus ejusdem ecclesiae alias intentus oblitus est super altare ardentem. Post aliquantulum vero rediens, invenit totam candelam consumptam ab igne et favillas super*

40 *altare sicut in longum posita fuerat, linteamina vero altaris omnino integra ab igne. Qui nimium admirans tantum miraculum, vocavit plures de officio et ostendit eis quod factum fuerat, cupiens eos habere testes tanti miraculi.*

Sequitur inde Miraculum ed. Cat. Bruæ., tom. I, p. 515-16. (Mercator quidam....).

CCCXLIX. Codex signatus num. 5369.

Olim Comitum Bethuniorum Th. 74, deinde Regius C. 3802.

Foliorum 89, maj. (0^m,46×0,30), columnis binis, exaratus saec. XIII.

1° Vita sancti Bernardi Claraevallensis abbatis (fol. 1^r-60^r).*

2° Vita sanctae Pelagiae peccatricis (fol. 60^r-63^v).

Ed. P. L., tom. LXXIII, p. 663-72, sed alia versione. Initio omm. quattuor versiculi qui in ed. inscripti sunt *Prologus interpretis*, et in fine, ante verba *Haec vita meretricis*, haec add.

Ego vero revertens universa annuntiavi Antiochiae commanentibus, necnon et domino meo Nonno episcopo, sed et sanctissimae matri ejus spirituali Romanae. Tuncque recordatus sum ipsam esse de qua mihi memoratus episcopus dixerat ut : « Dum veneris ad loca sancta, inquire stude Pelagium monachum ». Omnes vero qui audierunt haec, prae gaudio lacrimati sunt, dicentes : « Gloria in excelsis Deo et in terra pax hominibus bonae voluntatis ».

3° Passio sanctorum martyrum Servandi et Germani (fol. 63^v-64^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 23 Oct., tom. X, p. 28-30.

4° Vita beati Launomari abbatis, quae est quarto-decimo kalendas februarii (fol. 65^r-69^r).*

Om. prologus.

5° Vita sancti Juliani episcopi Cenomannensis, vi kalendas februarii (fol. 69^r-73^v).*

6° Vita sancti Johannis abbatis [Reomaensis] (fol. 73^v-79^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 28 Jan., tom. II, p. 857 (n. 3)-62.

7° [Vita sancti Silvestri secundi abbatis Reomaensis] (fol. 79^r).

Subjuncta Vitae S. Joannis, ed. *ibid.*, ad d. 15 April., tom. II, p. 386, n. 2.

8° Vita sanctae Savinae virginis, quae est v° kalendas februarii (fol. 79^r-81^v).

Ed. *ibid.*, ad d. 29 Jan., tom. II, p. 944-46. Ubi notandum : 1° Post voces *acce-*

pit conjugem (num. 1 med.) sequitur in cod. *unicivem et unicam* (*parentibus procreatam*). 2° *Finis Vitae* in cod. sic legitur : *Quae beata ancilla Dei vixit annos quadraginta novem. Obiit autem in pace sub die quinto kalendarum februariarum, regnante....*

9° *Passio sanctae Ursulae reginae et undecim milium virginum, quae celebratur XII° kalendas novembris* (fol. 82^r-86^r).

Ed. *ibid.*, ad d. 21 Oct., tom. IX, p. 157-65. Omm. ultima verba *Passae sunt anno 258*.

10° *Sermo Elisabeth de undecim millibus virginum aliisque martyribus passis inter eas Coloniae* (fol. 86^r-89^v).

Ed. *ibid.*, p. 164 sqq. Mutilum desinit documentum in verbis *Ejus itaque consiliis totus ille sacer exercitus virginum collectus et ordinatus est, et erat duc....* (p. 169, col. 1, lin. 16).

CCCL. Codex signatus num. 5370.

Olim coenobii Fulcardimontensis, deinde Colbertinus 2638, postea Regius C. 3822. 6.

Foliorum 135, med. (0^m,335×0,235), columnis binis, exaratus saec. XIV.

1° [*Vita sancti Bernardi Claraevallensis abbatis*] (fol. 1^r-77^r).*

Folii avulsis in capite codicis, acephala inc. (*spiritu*) *alia quaeque seu divina...* (num. 24 init.).

2° *Assumptio sancti Johannis apostoli et evangelistae* (fol. 77^r-84^v).*

Auctore Pseudo-Melitone.

3° *Vita vel actus beati Martialis episcopi et confessoris, cujus transitus celebratur... kalendas julii* (fol. 85^r-94^v).* *numerus crasus est.*

4° *Vita sancti Germani episcopi [Autisiodorensis]* (fol. 94^v-112^v).*

In fine om. epitaphium metricum.

5° *Vita sancti Malachiae episcopi et confessoris Christi* (fol. 112^v-135^r).*

CCCLI. Codex signatus num. 5371.

Olim Baluzianus 265, deinde Regius C. 3864. G.

Foliorum 273, med. (0^m, 36 × 0, 23), constans duobus codicibus diversis, quorum prior (fol. 1-231) exaratus est columnis binis saec. XIII, alter (fol. 232-273) lineis plenis saec. XII. In hoc posteriori (fol. 245^r) descripta legitur series abbatum Mosomensium.

1° Passio sancti Thomae [Cantuariensis] martyris
(fol. 1^r-23^v).

Ed. op. hujus cod. ap. Giles, *Anecdota Bedae, Lanfranci et aliorum* (Lond. 1851), p. 207 sqq.

Post prologum inserta est bulla canonizationis ab Alexandro III R. P. data Signiae die 12 martii an. 1172, ed. ap. Coquelines, *Bullar. Magn.*, tom. II, p. 424, n. 66.

2° Vita sancti Brandani abbatis (fol. 23^v-35^r).*

3° In exaltatione sanctae crucis (fol. 35^r-36^v).*

4° Passio sancti Clementis papae urbis Romae (fol. 36^v-39^r).*

5° Passio beatae Catherinae virginis et martyris (fol. 39^r-51^v).*

Om. num. ultimus.

6° Passio sanctae Agathae virginis et martyris (fol. 51^v-54^r).*

Multae occurrunt variantes lectiones.

7° Vita sancti Bernardi abbatis (fol. 54^r-54^v).

Prologus Willelmi abbatis cum initio Vitae. Desinit in verbis *somnium vidit praesagium futurorum*.

8° [Miracula sancti Servatii] (fol. 55^r-58^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 13 Maii, tom. III, p. 224-28, num. 53-67, non tamen eodem ordine. Acephala inc... *ut quaeque agebantur intellexit*. Sequitur sermo paraeneticus de S. Servatio.

9° Vita sancti Foillani martyris (fol. 60^r-65^v).

Auctore Philippo Bonae Spei, ed. P. L., tom. CCIII, p. 1523-38.

10° Vita sancti Silvestri papae (fol. 65^v-82^r).*

In fine Vitae subjuncta sunt ed. *Cat. Brux.*, tom. I, p. 119, 65° (*Post haec...*).

11° Vita sancti Remigii archiepiscopi (fol. 82^r-99^r).*

Auctore Hinemaro. Non pauca hic illie omm.

12° Vita sancti Hilarii Pictavensis episcopi (fol. 99^r-106^v).*

Omm. lib. I numm. 1, 2. Add. miracula ed. *Cat. Brux.*, tom. I, p. 157-58 et tom. II, p. 419-21, num. 1-3.

13° Vita vel passio sancti Felicis presbyteri [Nolani] (fol. 106^v-109^r).

Auctore Marcello, ed. *Act. SS.*, ad d. 14 Jan., tom. I, p. 946-48.

14° Vita sancti Felicis presbyteri [Romani] et confessoris in Pincis (fol. 109^r-110^r).*

15° Vita vel passio sancti Marcelli [papae et] martyris (fol. 110^r-117^r).

Auctore Ursione, ed. *Act. SS.*, ad d. 16 Jan., tom. II, p. 9-14.

16° Passio sanctorum Audifax et Abacuch, Marii et Marthae martyrum (fol. 117^r-119^v).*

17° Passio sancti Sebastiani militis cum sociis suis (fol. 119^v-136^v).*

18° Passio sanctae Agnetis virginis et martyris (fol. 136^v-140^r).*

19° Passio sancti Vincentii martyris et levitae (fol. 140^r-144^v).*

20° Vita sanctae Aldegundis virginis (fol. 144^v-154^r).

Auctore Hucbaldo, ed. *Act. SS.*, ad d. 30 Jan., tom. II, p. 1040-47.

21° Passio sancti Ignatii martyris et episcopi (fol. 154^r-158^v).*

Omm. num. 20.

22° Passio sancti Blasii episcopi et martyris (fol. 158^v-161^v).*

23° Vita sanctae Waldetrudis (fol. 161^v-168^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 9 April., tom. I, p. 837-41.

24° Passio sanctae Agathae virginis et martyris (fol. 168^r-171^r).*

Omm. num. 1.

25° Vita sancti Amandi episcopi et confessoris (fol. 171^r-176^v).*

26° Vita sancti Vedasti episcopi et confessoris (fol. 176^v-182^r).*

Omm. numm. 1-4.

27° [Elevatio reliquiarum sancti Vedasti] (fol. 182^r-185^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 6 Febr., tom I, p. 805-8. Om. num. 1.

28° Passio sancti Valentini episcopi et martyris (fol. 185^v-187^v).*

29° Passio sanctae Julianae virginis et martyris (fol. 187^v-191^v).*

30° Passio sanctarum Perpetuae et Felicitatis sive sanctorum Saturi et Saturnini martyrum (fol. 191^v-193^r).*

31° Vita sancti Gregorii papae et confessoris (fol. 193^r-201^v).*

Auctore anon.

32° Vita sanctae Gerdrudis (fol. 201^v-211^v).

Ed. ap. Ryckel, *Vitae S. Gertrudis*, p. 33-101. Omm. ultima § cap. 19 (*Igitur postquam*) et capp. sqq.

33° Vita sancti Ambrosii episcopi (fol. 211^v-221^r).*

34° Vita sanctae Euphemiae virginis (fol. 221^r-225^r).*

35° Passio sancti Eleutherii episcopi (fol. 225^r-228^r).

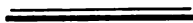
Ed. ap. Mombrinium, tom. I.

36° Vita sancti Ursuari episcopi et confessoris (fol. 228^r-230^r).

Auctore Ratherio, ed. ap. Mabillon, *Act. SS. O. S. B.*, saec. III, part. I, p. 231-33. Praefixus est prologus locis communibus constans, qui inc. *Sanctorum quidem ac propensiori cultu reverentiae venerandorum patrum gesta cauta deliberatione prisci fideles decreverunt...*

37° Vita sancti Georgii martyris (fol. 230^r-231^r).

Ut in cod. 3280 (tom. I, p. 489, 27°).

CCCLII. Codex signatus num. 5372.

Olim Baluzianus 46, deinde Regius C. 3681. 3.

Foliorum 126 (praeter quatuor membranea et pauca chartacea ad calcem codicis adjecta), maj. (0^m,373 × 0,22), columnis binis, exaratus ineunte saec. XV (1).

1° Vita sancti Thomae archiepiscopi Cantuariensis et martyris (fol. 1^r-5^r et 10^r-126^r).

Auctoribus Henrico abbate et Rogerio monacho Croilandiae, quam octavo loco in sua collectione posuit J. A. Giles et ex parte edidit; secundum Giles ed. P. L., tom. CXC, p. 237-64 (cfr. *ibid.*, p. XI).

CCCLIII. Codex signatus num. 5373.

Olim Colbertinus 2677, deinde Regius C. 3864. 6. 6.

Foliorum 121, med. (0^m,30 × 0,223), columnis binis, exaratus saec. XIV.

1° Vita et passio sancti Thomae Cantuariensis archiepiscopi et martyris, qui obiit sub persecutione Henrici regis Anglorum pro fide et defensione ecclesiae Dei (fol. 1^r-50^v).

Ed. ope hujus cod. ap. Giles, *Anecdota Bedae, Lanfranci et aliorum* (Lond. 1851), p. 207 sqq.

2° Gesta sancti Silvestri papae urbis Romae (fol. 50^v-77^v).*

3° Passio beatae Catherinae virginis et martyris (fol. 114^v-121^r).

Inc. *Regnante Maxentio Caesare Maximiani augusti filio, qui cum Diocletiano multos pro fide Christi necaverat, erat ingens persecutio christianorum....*

Des. *Quam satellites accipientes secundum Caesaris jussionem decolaverunt vicesimo quinto die novembris. Statimque de corpore ejus lac pro sanguine manavit in testimonium...*

(1) Fol. 1 haec legitur inscriptio : *Incipit prologus in vitam sancti Thome archiepiscopi Cantuariensis et martiris ex diversis opusculis excerptam. Scriptus anno domini millesimo quadringentesimo du[o]decimo finitus in profesto lucie virginis per me Johannem Waning de Almania.*

CCCLIV. Codex signatus num. 5374.

Olim Regius R. 1718, P. 1353, C. 10161.

Chartaceus, foliorum 24 (praeter nonnulla in fine codicis vacua relicta), med. (0^m, 29 × 0,10), lineis plenis, exaratus saec. XV.

Totum codicem complet

Vita beati Philippi [Benitii] per fratrem Paulum [Florentinum] digesta.

Quam scilicet, imperito sane stilo, hortante Christophoro Torniellio, Priore Generali Ordinis Servorum B. M. V. (an. 1481-85), conscripsit, annum aetatis suae decimum sextum agens (cfr. praef. extr.), Paulus de Attavantis, Florentinus, ejusdem Ordinis alumnus, hactenus inedita (cfr. Gianius, *Annales Ordinis Servorum B. M. V.*, tom. I, p. 572; Soulier, *Vie de S. Philippe Bénizi*, Paris 1886, p. 625). Eam jam exhibemus.

Appendix ad cod. 5374.

VITA S. PHILIPPI BENITII.

[*Epistola dedicatoria*].

Magistro Christophoro, Servorum ordinis generali, frater Paulus Florentinus salutem plurimam dicit.

Tametsi in studiis humanitatis, ut appellant, parum mihi profecisse videar et 5 ad ornate, graviter appositeque dicendum aetas mea nequaquam sufficiat, tua tamen humanitate fretus atque clementia. nihil est quod dubitem hunc libellum tibi gratum fore. Non sane ut officiorum, quae quidem in me contulisti, tibi gratiam referam : neque enim adeo insanus sum, ut tantula re putem de tuis erga me beneficiis bene mereri posse ; verum enimvero cupiens ob animi magnitu- 10 dinem te studiorum meorum participem reddere hunc ad te transcripsi libellum. Quem si tuo iudicio, qui omnibus in rebus sapientissimus es, approbatum esse sensero, non parvis tecum muneribus sed magnis deinceps agam. Placuit enim inter occupationes nostras id quod dabatur otii huic potissimum negotio deputare. Et est nimirum incredibile, quanta illius nostri beatissimi patris Philippi 15 vitae bonitas et sanctimonia fuerit. Neque enim voluminis parvitas flocci pendenda est, quoniam tantum dignitatis ei Philippi nomen addit, ut jure optimo magnum appellari possit. Qui tanta veneratione apud populos est, propter illustrem suam sanctitatem, ut neminem hae nostra tempestate acceptionem esse arbitrer. Equidem gaudii plurimum accepi, dum sanctissimi viri instituta, mores 20

vitamque perscripsi. Quis enim adeo ferreus esset, ut hunc non vehementer
 amet, non cupiat imitari, non egregiis ejus virtutibus excitetur? Nihil umquam
 fuit antiquius potiusque quam mihi sanctissimi viri mores imitari. Tum venera-
 5 tionem quadam quam semper adversus ipsum habui, tum vel etiam id jure quodam
 ad ejus vitam perscribendam me coegit. Nam cum genitrix in me edendo in magno
 discrimine versaretur, beato Philippo vovit quidquid pareret ei dedicaturam.
 Me itaque peperit, eique dedicavit. Quamobrem merito omnem operam Philippo
 debeo, qui me ad hanc lucem, qua fruor, ex mortis faucibus evocavit; et quam-
 10 quam meae vires ad gratiam referendam minus sufficere videantur; quae enim
 par gratia referri potest ei, qui vitam contulit? tamen, ne ingratitude criminem
 accusarer, pro mea tenui facultate vitam ejus ab aliis rudi sermone digestam
 aliquo verborum splendore ornatuque perscribendam censui. Et quamquam non
 ea sententiarum gravitate, quae in tanto talique viro exigitur, usus sim, Philippi
 tamen auctoritas quod deerit implebit. Neque enim ingenium meum, a magnis
 15 difficillimis rebus longe alienum, aliud efficere potest quod tanta viri sancti-
 monia dignum videatur. Quis enim, annum sextum decimum agens, tantam pro-
 vinciam velit assumere? Quamobrem si quid aut abolendum aut addendum erit,
 tuo gravissimo judicio, praestantissime pater nostrique ordinis moderator ac
 rector, trado, ut quod aetas mea efficere non potuit, tua peritia et gravitas singu-
 20 laris absolvat. Illud unum te etiam atque etiam oro, ut pro tua celsa et prima in
 nostro ordine dignitate nihil omittas, cum possis, ad tantum virum pro meritis
 decorandum. Non ejus causa dixerim: is enim satis in aeterna gloria laudis, satis
 splendoris et dignitatis habet; sed ut ordo noster, cujus * habenae tuae pruden- * *cod. et.*
 tia commissae sunt, immortale decus consequatur. Quod si feceris, ipso duce et
 25 auctore omnipotens et immortalis Deus te sospitem atque incolumem conserva-
 bit, ut omni studio curaque gregem tuum ad directam iter dirigere queas. Hoc
 igitur munusculum, ut solitae tuae humanitatis clementiaeque semper exstitit ex
 animis tibi deditissimus, accipere non recuses. Quod si amplitudini tuae gratum
 fuisse sensero, reddes me nimirum ad haec studia bene navanda ardentiorum
 30 eroque tuarum laudum ubique gentium praedicator. Vale feliciter, Pater amplis-
 sime dignissimeque Generalis.

Beati Philippi vita per eundem F. Paulum digesta.

1. Philippo parens fuit Jacobus, civis Florentinus, genere nobilis; qui tametsi
 non pari splendore auctoritateque in rep[ublica] fuerit, perhumanus tamen habitus
 35 est imprimisque liberalis. Mater ejus cum jubat quoddam parere in quiete videret,
 hunc protinus enixa est. Cum autem, emensis infantiae rudimentis, magna excel-
 lentis ingenii prae se ferret indicia, litterarum studiis traditus est. Jam tum se ad
 sanctarum scripturarum ministerium comparabat. Tanta enim ab ephebis cum
 honestate atque omnibus in rebus modestia vitam instituit, ut omnes admiraren-
 40 tur arbitrarenturque eum fore praeclarum eximiumque ad rempublicam conser-

vandam. Nam tanta industria, cura ac diligentia pauperum causas aurigabatur, ut pleraque civitas in eo maximam spem reponeret. Inde, cum duodevigesimum ageret aetatis annum, medicinae operam impertivit.

2. Ubi autem ad aetatem maturiorem pervenit, divina providentia duce et auctore hujusmodi sermonem habuit: *Credimus hunc instabilem, inconstan-* 5 *tem, fallacem et vanum mundum aliquam quietem aut beatitudinem mortalibus praestare posse, cum ipse otio, tranquillitate. et omnibus denique commodis careat et tamquam tempestuosum mare indomitis ventis agitatum intumescat, ferveat, perturbetur atque fluctuet?* Quae cum ita essent, decrevit se ad Dei beataeque Virginis servitium, omni patrimonio 10 derelicto, dedicare. Et cum jam tota quadragesima jejuniis corpus afficeret Fesularumque templa visitaret, fertur dies noctesque vigiles plerumque transisse, quo fervorem carnis domaret ac exstingueret; et ita in dies perfectior reddebatur. At cum mundanas res post terga dedisset, illud Laclantii secum plerumque reputabat: *Fragilia et caduca sunt omnia quae videri aut tangi possunt. Super-* 15 *est igitur ut aliquid homines ex caelo petant, quoniam in terra nihil est quod non sit varium et caducum.* Nec immerito: cum is minime inter illos ascribi queat, qui Dei gratiam possidere in eorumque animo sitam esse cupiunt et tandem mundi voluptatibus atque oblectamentis carere non possunt.

3. Visitatis itaque post pascha Fesularum templis, iter dirigens Florentiam 20 versus, ei cordi fuit Virginis aedem visitare (id autem divina providentia factum esse scimus); ibique divinum cultum intellegens, flexis genibus exorabat Dominum. Sed cum fratres eodem die quintarum feriarum officium post pascha celebrarent, Philippus eum epistolae locum accepit: *Philippe, accede et adjuuge te ad currum istum.* Quibus verbis perceptis, perterrefactus et mente volutans quidnam 35 id esset, raptus est spiritus ejus in caelum et velut exanimis factus est. Unde hanc visionem habuerit, nemini dubium videri potest, quin ab ipso omnium rerum auctore creatoreque tantum sanctitatis initium acceperit. Videbatur enim sibi per quandam viam sentum caenique plenam gradi, quae quidem a serpentibus aliisque animalibus obsessa erat, ut ei exploratum esset ulterius cedi non posse. Flagitans 30 itaque opem sibi ferri, supradictae epistolae locus auribus intonuit: *Philippe, accede et adjuuge te ad currum istum.* Qui cum levasset oculos, ecce plastrum aureum, quattuor habens rotas, intuitus est, super quod beata Virgo magna cum angelorum caterva eminebat. Tantum enim splendoris atque sanctitatis ab diva egrediebatur, ut vir Dei plastrum nigro ornamento circumseptum ascen- 35 dere conaretur. Trahebant autem ipsum ovis et leo, a columba vero in simplicitatis signum ambiebatur. Haec dum aguntur, ad finem divina officia perducta erant; et ecce ad beatum Philippum thesaurarius [accessit] dicens: *Tempus est jam ut abeas, quando divinum officium absolutum est.* Cui Philippus nihil respondit, eo quod spiritu vacuus esset. Is ubi cum nihil respondentem cernit, 40 iterum stimulat: *Heus tu, expergiscere. Est enim tempus ut fores claudantur.* Quibus dictis, spiritum resumpsit, sicque se excitantem affatus est:

Remittatur tibi, carissime frater, hoc quod in me facinus intulisti : a tanta enim suavitate atque dulcedine me deturbasti, ut ad minimam quidem partem explanandam non sufficiam. Itaque caelesti cibo refectus domum remeavit, ut nihil esset ei praeterea inquirendum.

3 4. Beata vero ac gloriosa Dei genitrix Virgo magno angelorum coetu comitata servo suo Philippo proxima nocte apparuit : cui ad Servos suos eundem praecepit. Ad quam vocem excitatus continuo loquentis verba supplex recipere. Mane autem facto, ut honorum servorum officium esse solet, cupiens tanto imperio parere atque obtemperare, pervenit ad locum quem praeceperat ei Virgo et
10 priorem ad se accersiri postulat. Erat enim per id temporis prior quidam venerandus pater, mira virtute atque sanctimonia praeditus, qui omne studium curamque in eo ante omnia fixerat atque locaverat, tum ut divinum officium summa cum religione ac caerimoniis singulis diebus ac noctibus celebraretur, tum ut
15 Servorum conventus integre, caste, modeste, in communi vita parcissimis sumptibus ac maxima cum sanctimonia regeretur. Cognoscens itaque beatum Philippum divinitus esse electum, sicut cetera omnia sapientissime gubernabat, tum vel maxime in acquirendis animis, ad eum summa cum sanctitate ire maturat. Quem cum ante Virginis simulacrum intueretur, instinctu * quodam prophético eum fore virum sanctissimum praedixit. Et post multa ultro citroque verba, be-
20 tus Philippus singula receptae visionis memorat, et in primis asserebat se cum dictis fratribus pie casteque velle vitam agere atque una cum eis, si omnipotenti et immortalis Deo libitum foret, divinis parens praeceptis vitam finire. Quas ob res tantum animi laetitiae gaudiique cepere omnes ut nulla profecto humana lingua explicare posset. Tanta enim erat illius sanctimonia atque morum inte-
25 gritas, ut omnes eum nostrae religioni perpetuo ornamento atque decori fore putarent.

* *cod.*
instructu.

5. Qua ex re suavissimis verbis prior Philippum alloquitur, aeternae vitae gaudia proponens * ei, receptamque visionem ad unguem interpretatur. Aiebat enim per eam solitariam ac silvestrem viam sentibus abundantem nil aliud
30 intellegi quam mundi hujus vanum fallacemque amorem, qui non modo agitat hominem, verum etiam aeternis poenis crucialibusque obnoxium efficiat. Insuper per plastrum aureum Virginis ordinem significari videtur ; per rotas quattuor, evangelia, quae in eo ordine praedicabuntur. Ex animalibus vero ipsum deducuntibus duo praecipue ad Dei cultum requiri : mansuetudinem, testatur etenim
35 psalmus : *Mansueti haereditabunt terram*, et item fortitudinem, ut vitiis et iis callidissimis hostibus resistatur, quo nulla labe foedari queat : *Quid enim aliud credis Dominum nostrum velle significare, cum inquit : « Estote fortes in bello et pugnate cum antiquo serpente, et accipietis requiem animabus vestris ? » Quid enim de columba dicam ? quam praecipuum
40 divinitatis signum semper exstitisse omnibus exploratum est, et plane in evangelio ipse Dei Filius nos admonet, dicens : « Et simplices sicut columbae »*. Interim diutius vehementi quodam ardore ac caelestis vitae fruendae

* *cod.*
praeponeus.

desiderio invicem loquentes multum temporis pertransiit, ut jam hora refectionis praeterire videretur. Itaque apud fratres edit, qui tantum gaudii laetitiaque cepere omnes ut ipsius intuendi causa paene a cibo desisterent; admirarique et dicere, eum maximum religionis decus fore sacratissimumque Dei cultorem, denique per vastum terrarum orbem clarissimum jubar futurum. Nam quis tam 5 praeclaro et eximio viro aliquid detrahere vellet? Habet enim tantum dignitatis vultus, tantum ciborum abstinentiae, tantum denique omnibus in rebus parsimoniae, ut omnes ipsum patrem dominumque jactarent. Is enim probitate vitae, moribus, qui non minoris existimandi sunt, pietate, fama et gloria rerum, omnes profecto antecellebat. Neque enim mundi hujus fallacia, perfidia atque improbi- 10 tas ei ignota erant, quamque temporalia fluxa essent atque momentanea, illud saepe repetens: *Omnia praetereunt praeter amare Deum*. Quam rem cum ipse optime intellexeret, quippe qui et scientia et experientia comprobasset, cupiebat se ad eam vitam perventurum.

6. Igitur beatae ac gloriosae semperque virginis Mariae habitum sibi assumpsit 15 anno Domini M^oCC^oXLIII^o, octavo kalendas septembris. Eodem autem die quo piissima clementissimaque Virgo in caelum assumpta est, Philippus ex hoc fallace mundo ad beatam felicemque patriam migravit. Atque olim nemo illo sanctior, nemo melior, nemo ad acquirendas animas promptior, nemo denique ad omnes animi virtutes accommodatior. Nam ob immensam modestiam inter sacerdotes et 20 Dei ministros esse verebatur, et ex omnibus fratribus beneficii loco suas virtutes abscondens, sedem apud infirmos optare solitus erat. Vitam enim suam tanta cum abstinentia atque sanctitate, semper insomnis moribus caerimoniisque vacans, agebat, corpus compescens ac premens. Quae quidem res per totam Italiam ejus famam divulgavit. 25

7. Interim divina Dei providentia accidit ut majorum praecepto Senas usque cum comite, qui frater Victor appellabatur, iter teneret, quo virtus atque tanti viri sapientia ad totius ordinis specimen omnibus palam esset. Bini dum irent, Praedicatorum fratres eis occurrerunt; qui beatum Philippum comitemque oppido venerati sunt; quoniam vir Dei Philippus mirae sapientiae nec minoris sanctitatis 30 apparebat. Fratres vero illi ardenti quodam desiderio eum ejus ordinis et sub qua regula tam felicissime vitam viverent orare conabantur. At Philippus, divino omnipotentis Dei munere, ubi eos tam vehementer admirari animadvertit, hilari admodum ac sereno vultu fari coepit quod eis omnium rerum dulcissimum exstitit, adeo ut summum bonum summamque mundi felicitatem in eo ante omnia 35 ponerent, si lepilissimi gravissimique viri dumtaxat consuetudine frui possent, tum quia eundem habitum ferebant, tum vel quia exploratum eis erat ipsos persancte vitam traducere. Verum enimvero, postquam inter eos luculentum sermonem habuit, inqu[sivi]it demum, de genere an de conditione eorum esset petitio: *Si genus exploratis, originem ex Florentia trahimus. Sin autem 40 conditionem investigatis, salutis humani generis matris omniumque fidelium spei in viduitatis signum habitum gerimus; quam matrem,*

quam imperatricem, quam mundi salutem, quam paradisi januam, quam tandem aeternae beatitudinis meritum esse credimus. Regulam vero doctissimi sanctissimique doctoris Augustini observamus, necnon a sanctis apostolis decretam vitam diligenter imitamur. Illi vero cum multa
 5 in medium afferrent, assidue Christi fideles venerabilem ac beatam Dei sponsam laudare, praedicare et ad sidera usque extollere. Tanta enim eloquentia, arte, sententiarum gravitate ac gravissimarum rerum disserendi ratione utebatur, ut ambo obstupescere inciperent, quippe qui et doctissimus esset et divinae religionis observantissimus et mira praeditus humanitate. Ii vero quando beatum Phi-
 10 lippum per Spiritum sanctum omnia effundere cernunt, velut flumen quoddam auctoritatum eloquentiaeque redundans, sine aliqua temporis dilatione ad ejus pedes se prostravere, orantes veniam et ab eo benedictionem petentes. Philippus vero non modica caritate atque dilectione eos amplexus atque osculatus est, et unusquisque iter suum dirigens, summas gratias omnium rerum auctori agebat,
 15 qui tantum in eos beneficium contulerat, ut non modo optimi viri doctrinam atque sapientiam, verum ineffabilem ad totius ordinis jubar sanctitatem cognoscere mererentur.

8. Cumque a longe essent, comes beati viri stupefactus, intra se volvens a quo tantam doctrinam atque eloquentiam habere polluerit, qui ob ingentem
 20 humilitatem nihil se scire fateretur, tandem omnem pavorem timoremque deposuit et ipsum sic alloquitur : *Laetor quidem et exulto te tantis virtutibus atque sanctitate praeditum esse. Verum unum illud aegre tuli, divinam tuam doctrinam atque omnibus in rebus maturam sapientiam, quam potius divinitus atque humanitus datam esse censeo, a[*b*]scondere con-*
 25 *tum esse. Neque enim majorum nostrorum cordi haec sententia exstat, praesertim ubi religiosus noster ordo bonis ac peritis viris omnino careat. Deus, cui omnia sunt coram, nostrae misertus religionis inopiae, novissime opitulatus est. Cui summas gratias ago, qui te nobis tradere dignatus est. Postremo, inquit comes excellentissimi ingenii Philippi, Deum*
 30 *hominesque testor [me] semper velut tubam tuarum laudum fore, quoniam tam perspicax tamque acutus ad theologiae reliquarumque scientiarum cognitionem declarandam in praesentiarum perstitisti, quippe quod ad hominum genus impossibile esse videtur tantam sapientiam atque omnium rerum cognitionem humanitus esse datam. At Philippus*
 35 funditus lacrimas emittere ante pedes comitis, tanto animi maerore atque anxietate, quod si cui haec in memoriam redigere animo esset, in eisdem profecto lacrimas incidere cerneret. Apud quem luculentam habuit orationem, cujus exemplum infra scriptum est : *Ego te per omnipotentem atque immortalem Deum oro, sub cujus imperio gubernantur omnia, per piam atque cle-*
 40 *mentem matrem, cujus viduitatem licet indigni in animarum merito geramus, per omnes sanctos et sanctas Dei, misereri nostri, neque id, quod omnes praeterit, proferre tua voce velis. Tunc comes, sive ejus san-*

ctitatem timens sive ordini consulere optaret, totus contremiscens, Philippum affatur : *Per tuam jam per totum terrarum orbem digestam sanctitatem tibi polliceor non magis tuam famam quaerere atque ordinis gloriam et sempiternam laudem, ut jam Philippi nomen non hominis sed virtutis atque sanctitatis habeatur.* Is enim ubi demisso vultu et voce supplicii eum 5 exorare nequiret, supplices tetendit ad sidera palmas : *Summe pater atque clemens, in cujus manu omnia sita sunt, da servi tui confidentis precibus numquam memoriam nostri feri. Omnia tamen in tuo arbitrio sint, omnia supplex sub tua lacrimans dicione remitto. Si libitum fuerit his lacrimis dare veniam et votis miserere precantis, in manus tuas, Domine, 10 commendo desiderium meum.* Et cum haec dixisset, mox raptus est spiritus ejus in caelum, quo sibi paratam sedem conspiceret, in qua quidem litteris aureis scriptum erat : *Hac fruiturum te scias, si in primis patiens ad omnia quae tibi olim proponenda * exstant fueris.* Ac proinde spiritu resumpto, ex paradiso ad comitem proripuit ; qui ibi multa secum volvens, ait 15 numquam ei responsum praebuisse, spiritumque a corpore ad angelorum frequentiam et omnipotentis Dei hilarem faciem contemplandam in caelum se contulisse.

* cod. praepo-
ponenda.

9. Dumque sanctissima verba alter ad alterum effunderent, Florentiam abierunt. Moxque civitas tota gaudio ac laetitia exultari videtur, quoniam ex viri Dei specie 20 tantus splendor tantumque divinitatis lumen refulsit ut acies oculorum hominum id minime sufferre possent. Et quidem in ore omnium sanctissimum virum urbem ingressum esse cerneret, omnes ire obviam gementesque orare se apud eos versaturum, quo ejus sanctitatis participes fierent, cordi atque libitum esset. Philippus, gemens suam esse probatam sanctitatem, quod fere fama per univer- 25 sos Italos ejus mores sanctitatemque gesserat, ac demisso vultu domum properavit et sine mora aliqua januam claudi postulat. Quod cum turba hominum vidisset, voces ad sidera usque jactare, non secus ac leo rugiens fame compulsus stabula alta ferarum ambire soleat, nunc huc nunc illuc ardenti quodam impetu festinare. Quod nisi Philippus, eis causa gerendi morem, foras exire maturasset, 30 eo die post conditam sanctae Mariae sedem pessimum facinus patratum foret. Quippe sanctissimum virum non procul ab eis esse volebant. Is enim tam lepidam tamque suavem habebat eloquentiam, ut suo lacteo sermone ac suavi voce insaeuissimas feras mulcere posset et durissima quaeque facile commovere. Et

* cod. praepo-
ponens.

eos quaerentes aeternae vitae gaudia proponens * sic affatur : *Sic nos, fratres 35 carissimi, dimittit Deus diversis afflictionibus cruciari et torqueri, ut nihil aeruginis in nobis remaneat, quae possit nos ab ingressu caelestis patriae impedire. Quapropter, si quo stimulo carnis aut alia temptatione affligimur, rogemus saepe Dominum ut tales ex nobis cogitatus removeat. Impossibile est enim, ut inquit Hieronymus, in sensum homi-*

* ita cod.,
leg.
intrare ?

*nis non intueri * motum prae medullarum calore. Ille tamen laudatur, ille praedicatur beatus, qui statim ut coeperit cogitare, interficit cogita-* 40

tus et allidit eos ad petram. Petra autem est Christus. Vos enim diu in incerto vitam habuistis, quod ita est profecto nos semper in ambiguo versari. Haec ubi dixit, plebs, in maximam spem adducta, Philippum orare ut ejus miseretur : nihil tam asperum neque tam difficile, quod non cupidissime
 5 facturi essent, dum eis in urbe parentis loco versaretur. Et sic refectam conversamque caelesti cibo turbam dimisit. Qui cum viri Dei maximo silentio praecepta audissent, omnes ad eum laudandum extollendumque conversi sunt, eum doctissimum, eum eloquentissimum, eum virorum optimum sanctissimumque praedicare. Movebat eos, uti meo iudicio comprehendere possum, sermonis ornatus,
 10 sententiarum gravitas, omniumque rerum matura sanctitas ; sed super omnia movebat illos ingens atque incredibilis caritas, quam ipsum erga eos habere suis verbis perfacile apparebat. Quae quoniam ex vero animo et simplici quadam bonitate proficisci videbatur, mirum in modum universis placebat.

10. Dum haec agebantur, ejus comes omnibus patribus fratribusque conventibus singula, quae viderat aut audierat, velut flumen effundere. Ex quo omnes gaudii laetitiaeque repleti sunt, vehementerque exultare talem eis hominem divinitus esse datum. Sed cum Bonusfilius, qui loci illius primus erat, Philippum haud absurdum atque sanctissimum constare intellexeret, mox ad se accersi[ri] jubet. Fratres vero ad beati viri cubiculum festinantes, per cavillam ostii
 20 ipsum ante Virginis simulacrum exorantem intuiti sunt. At diutius ambigui persistentes qui[d]nam eis esset faciendum *, prior loci sese illis addidit prolatantibus, moram illorum ut objurgaret. Quippe beatum Philippum a spiritu longe alienum esse perspexit ; semel bisve pulsans, nihil respondere, nihilque accipere ; et iccirco omnibus, qui eum accersitum venerant, ne quicquam molesti ei essent
 25 praecepit ; et mox per eandem, quam supra diximus, cavillam beatum Philippum ereptum esse conspexit. Quem tanta cum modestia et caritate vocavit ut Christi fidelis non parvam ex eo caperet admirationem ; ac continuo comitem omnia protulisse arbitrari, atque adeo cor ejus contremiscere ac deficere, uti quoddam acerbum flagitium horrendumque scelus atque facinus commisisset.

30 11. Tum Bonusfilius, beatum virum tristem esse perspicens, ipsum sic affatur :
*Ut perspicere possum, divina ad nos providentia constitutus es. Dolorem enim tuum invenio nostris congruere et consentire votis. Quamobrem ea quae scire cupimus, per ipsum verum atque immortalem Deum narrare precamur, id profecto non ignorans, quod si quid a veritate
 35 alienum annuntiaveris, Deum judicem effugere nequaquam vales. Non enim tres aut quattuor aut decem fuerunt qui haec nobis retulere, sed porro plures, ex quibus alii homines, alii viri, et tandem omne hominum genus nobis haec retulisse exploratum est. Verum si nosse cupis quae omnibus comperta sunt, paucis expediam. Primum omnium, aliis exclu-
 40 sis, profectus est ad nos comes tuus, ex quo quidem eloquentiam, doctrinam, gravissimarum rerum disserendi rationem atque omnibus in rebus maturam tuam sanctitatem accepimus, quam potius divinitus atque*

* sic.

humanitas datam esse credimus. Cui beatus Philippus : Parumper, quaeso, mihi aures accommodes, ut tibi per singula rei seriem pandam. Necesse est, pater optime, me omnia diligenter prosequi quae quidem ad aures tuas devenerunt, ut ita demum quae jussisti consequi queas. Fateor enim me Deo beataeque Virgini dedicatum, ut majorum meorum praeceptis 5 parerem, cum tibi praesertim haec sententia sit, partim quae audisti vera esse partimque dubia censeo : non enim te, cum doctissimus sapientissimusque sis, praeterit semper augeri famam. Sed unum illud te oro per genitum Verbum rerumque Satorem, conjunctas manus ad te tendens, ne cui quae jussis atque praeceptis tecum contuli prodas. 10

12. Primus autem, ipsius constantiam inreprehensibilemque fiduciam atque sanctitatem intuens, ipsum ad ordinationem invitare exordivit. At ipse aegre ferens orare. Malebat inter conversos suam exercere sanctitatem, quam gradatim ad aliquod ordinis culmen atque fastigium evadere. Nam, ut antea diximus, ubi caelestem sibi sedem conspexerat, in qua quidem quaecumque ei absolvenda 15 essent optime accepit. Neque enim ipsum ad tantum ordinis jubar latebat perventurum. Quippe magnitudo sanctitatis fecit, ut nulla orbis pars reliqua sit, quam non hujus venerandae virtutis miraeque sanctimoniae rumor impulerit ; immo ad ipsa quoque extrema terrae gestorum fama pertingens, ingentem ubique gemitum luctumque excitavit. Divina tandem Dei providentia invitatus ad ordinis 20 utilitatem mundi saltem subdiaconus pariterque diaconus effectus est. Verum cum doctrinae illius gratia cunctis innotuisset, populique fideles vita[e] illius continentia veluti sale condirentur, sacerdos, invitatus licet ac multum renuens, consecratur.

13. Egit autem binos annos summa cum sanctitate atque ciborum abstinentia 25 vitam suam. Omnium corda mirabili facundia, scripturarum dulcedine ornata, ad se rapiebat. Quam multa, quam pulchra, quam necessaria utilitatisque plena docuerit, quis referre sufficiat ? Neque sunt aut esse possunt obscura quae ipse instruxerat. Mirabilis plane viri gratia in docendo fuit, atque ex his quae ad aures nostras pervenere magna illius sanctitas noscitur. 30

14. Dum haec agerentur et Christo gubernante prospero cursu cuncta succederent, moritur frater Bonusilius, conventus Servorum Sanctae Mariae primus, 35 dum * ipse vir Dei Cesenis versaretur. Collegerunt fratres ad capitulum celebrandum in urbe Florentina. Erat enim tunc temporis quidam vir nobilis nec minoris sapientiae, qui generalis officio fungebatur, cui nomen ex Florentia Manectus 35 erat. Factum est Deo dante ut officium renuntiaret. Quamobrem ad erigendum et ad sidera usque extollendum Servorum ordinem beatum Philippum generalem exoptarunt *. Hinc multi concurrunt viri plane magni faciundi, sed nihil 40 habentes tali officio dignum. Cupiebat enim universus Servorum coetus Philippum generalem fieri, cujus sanctitas illis cognita atque probata erat, cujusque olim periculum fecerant. Cum autem in capitulo celebrando versarentur, omnes a Spiritu sancto acti, comiti ad beatum Philippum litteras dare non differunt.

* cod. et.

* cod. exoptarent.

Acceptis litteris, comes mandatum ita exequitur. Rogat Philippum ut praeceptis parere atque obtemperare animo insideat. At ipse cupiens majorum suorum iussis audire, mox se ad capitulum celebrandum adventavit; ibique tanto gaudio ac laetitia susceptus est ut neminem colerent neminemque observarent, dumtaxat
 3 sanctissimum Dei cultorem. Quem omni sanctitate coruscantem ad tantum ordinis fastigium extollere voluerunt. Igitur omnibus unanimiter et concorditer beatum Philippum in columnam atque totius ordinis aeternum subsidium exoptare placuit. Philippus vero, se indignum tanto honore ac dignitate putans, nullo pacto nullave ratione se tale officium accepturum aiebat.

0 15. Ordinatus tandem, pastoris officium diligenter exequitur, raro autem, sed necessario, virga correptionis utens, ut prophetam adimpleret; inquit enim: *Constitui te super gentes ut evellas et plantas et destruas atque aedifices.* Post haec victum quoque castigat fratrum, diligenter orans et exhortans, ut contenti stipendiis suis mores divitum non sequantur, ne fumum hujusce insequent
 5 tes libidinis flammae traderentur, assentatorum ac parasitorum instituto viventes ne lurcones plurimi efficerentur; sed ante omnia foedam inhonestamque vitam deserendam asserebat. Ipse vero ut de se optimum exemplum exhiberet, veluti lumen quoddam ordinis, norma doctrinae atque sapientiae via apparebat, increpator vitiorum, conservator devotorum, via errantium atque in eo sperantium
 10 salus. Erat enim tam illustris in doctrina, tam excellens in scientia, tam vita moribusque praeclarus, sanctitate tam sublimis, tam in caelo atque in terra excelsus gloriaeque plenus, tam denique magnus ac potens in miraculis, quod nec injuria ab omnibus amandus colendusque existat. Accedit ad hoc [quod] fratres vigiliis nocturnis sese daturus hortabatur, utque Deum in corde consecratum
 15 haberent non autem in templis, dicente Lactantio: *Sit nobis Deus non in templis sed in corde nostro consecratus. Corruptibilia sunt omnia quae manu fiunt. Mundate igitur istuc templum, quod non fumo, non pulvere, sed magis malis cogitationibus sordidatur, quod non cereis ardentibus illuminatur, sed claritatis ac luce sapientiae; in quo si semper Deum*
 20 *credideritis esse praesentem, ejus divinitatis potentia ita vivetis ut ipsum semper propitium habeatis nec iratum vereamini.*

16. Dum haec ita geruntur, religione melius in dies proficiente, omnes litterarum studiis navare operam, omnesque abstinentiae atque sanctimoniae vacare, pudicitia et psalmodiarum cantu exultare, neque collectator ille et adversarius
 3 hominis valuit propter Philippi sanctitatem eripere. Eos vero omnes uno ore Philippum laudare praedicareque cerneret, quem spem refugiumque, quem salutem, quem lumen oculorum suorum quisque censebat; ac praesertim atrociter atque severe in gulae appetitum, carnis concupiscentiam, pecuniae amorem, iracundiae pestem, tristitiam saeculi, acediam mentis, vanam laetitiam super-
 40 biaeque tyrannidem invehebatur. Sed postquam Philippus eos ad directum iter reductos conspicit, semper pro eis orare, semper Deum obtestari atque devotam matrem, ut ex suo fonte perennis aquae mentem animumque eorum ita infun-

deret, ut carnis continentiam, mentis castitatem, voluntariam paupertatem, veram patientiam, laetitiam spiritualem, animi stabilitatem, fraternam caritatem humilitatemque non fictam penitus observarent.

17. Ipse vero summa cum sanctitate omnibus moribus atque caerimoniis utens, quae quidem ad continentiam, castitatem, humilitatem, fidem et veritatem, timorem atque in bonis rebus perseverantiam pertinere arbitrabatur, Servorum Sanctae Mariae ordinem moderans, quotannis multis lacrimis fratres orare atque obsecrari, ut eum a tali officio absolvent, quod se ipsum ad id gubernandum diceret minus idoneum. Verum enimvero quo magis ad ejus sanctitatem atque honorem attendebant, eo magis ad ordinis utilitatem ejus votis atque precibus obtemperare minime placuit. Quas ob res saepe conquerebatur suum desiderium non posse adimplere, neque ut optabat res procederent. Ad ipsos igitur redarguendos objurgandosque se contulit, quae quidem cum omnibus stomachum fecissent, suo voto favere non parum sperabat; et hujuscemodi orationem habuit: *Admiror ac stupeo tantorum morum ac caerimoniarum mutationem: 15 quippe qui boni ac religionis observantissimi et mira praediti sanctitate esse solitis. Ubi sanctitas? ubi modestia? ubi morum pietas? ubi cultus divinitatis? ubi vitae ratio? ubi religionis decus? ubi scripturarum suavitas? Ecce quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum! Nonne pater unus omnium nostrum? nonne Deus unus condidit nos? 20 Quanto melius fuerit ut una habitantes in unumque viventes omnia bona communicaretis invicem in gloriam gratiamque Genetricis! Filiorum enim virtus tam suavis tamque parentibus jucunda exstat, ut ea nihil melius in hominum genus munificentia divina tradidisse videatur. Est enim tam utile tamque necessarium concordiae et utilitati cuncta gerere 22 quae Patris generationi atque omnium rerum auctori placeant. Nec immerito Daviticum illud amplectar: « Quam magnificata sunt opera tua, Domine; omnia in sapientia fecisti. » Ubi enim Deus omnia operatur, omnia in sapientia fiunt; ubi vero bonorum hostis diabolus, omnia in insipientia. Quamobrem invidiae subsequuntur, contentiones, aemulationes, furores, rixae, sectae, animi perturbationes. Sequimini igitur omnibus animi viribus hanc excellentem nobilemque virtutem. Jam vero ut propriori utar similitudine, si ad ingenium nostrum fieri potest, quantum in nervis exstat vobis comparare nilimini. Sed profecto certamen quoddam incumbere putandum est, et quidem omnium certaminum 31 maximum, cujus gratia cuncta tentanda sunt, et totis viribus incumbendum ad hujusce rei properationem. Doctoribus sanctisque scriptoribus ac denique omnibus virtute praeditis inhaerendum, ut inde vobis ad ingenii exercitationem aliqua sit accessura utilitas. Et quoniam virtus ipsa multum ab auctoribus, multum ab historicis, multumque a sanctis 40 doctoribus laudatur, eorum verbis est inhaerendum. Neque enim parum habet utilitatis consuetudo quaedam et familiaritas virtutum mentibus*

* sic.

* cod. septe.

juvenum animisque infusa, senum cum maxime ingenio praediti inhaerere soleant et paene indelebilia esse quae in tenera aetate discuntur, propter annorum mollitiem. Et quid aliud Hesiodum voluisse putandum est cum illa scripsit carmina quae universi decantant? Aspera, inquit, primo et paene invia, sudoris continui et laborum plena est via quae ad virtutem ducit; verum ubi tam asperam tamque difficilem viam superaveritis, ea sese lenis et pulchra, expedita, facilis, longeque jucundior quam altera quae ad vitia ducit, isdem poeta testatur. Mihi quidem videtur nihil ob aliud quam ut nos ad virtutem probitatemque adhortaretur hoc dixisse, ne laboribus victi ante finem desisteremus. Aiebat enim clara voce excellens ille Homerus: O homines, sit vobis cura virtutis; et profecto ita res est. Cetera omnia non majus possidentium sunt quam cujusque huc et illuc transeuntia; sola virtus et viventi et mortuo stabilis est et firma possessio. At Augustinus tanta cum suavitate de ea loquitur: Virtus est bona qualitas mentis, qua bene vivitur, qua nullus male operatur, quam solus Deus in homine operatur. Sola, inquam, virtus gaudium perpetuum praestat. Nihil, inquit Cicero, virtute amabilius: quam qui adeptus fuerit, ubique gentium a nobis deligitur. Quamobrem vos etiam atque etiam oro vitia deserere virtutesque sectari. Nec sine poena, ut Boetio placet, umquam esse vitia nec sine praemio virtutes; bonis felicia, malis semper adversa contingere. Temperantia igitur omnibus in rebus habenda est, quam quidem tam egregiae tamque nobiles virtutes sequuntur, ut ex laudatis a Macrobio esse possitis. Temperantia est nihil appetere paenitendum, in nullo legem moderationis excedere, sub jugo rationis cupiditatem domare. Temperantiam sequuntur modestia, verecundia, abstinentia, castitas, honestas, moderatio, sobrietas, pudicitia. Quippe duas vias videtis, alteram voluptatis, alteram vero virtutis. Videtis enim alteram accuratissime ornatam deliciis et omnibus voluptatibus affluentem. Haec omnia et multo plura vos trahere conantur. Alteram vero asperam et duram, severe et torve talia contradicere atque polliceri se nec voluptatem aliquam nec quietem daturam, verum labores, pericula, sudores infinitos terra marique tolerandos. Nam quid aliud est quod jure dici et existimari bonum possit quam virtus? Itaque neque spes neque fiducia in his rebus ponenda est. Virtus autem habitus est mentis, naturae decus, vitae ratio, morum pietas, cultus divinitatis, honor hominis, aeternaeque beatitudinis meritum. Igitur quantum possumus boni ac benefici esse meditemur, Lactantium imitantes: Si quid nobis opum, si quid suppetit copiarum, non voluptati unius, sed multorum saluti impartiat; voluptas enim tam mortalis est quam corpus cui ministerium exhibet. Ea igitur quae de virtute dicta sunt, ita ut dictum est percipienda rogo.

18. Philippus, inquam, cum nullo pacto nullaque ratione votum suum neque

precibus aut supplicationibus procedere cerne[re]tur, mira cum anxietate atque tristitia lugere; sicque se ad rerum auctorem convertit: *O immensam omnipotentis Dei clementiam, o pietatis atque misericordiae fontem assidue emanantem, o tandem maestis atque agitatis perpetuam salutem, per si quid Philippi possunt pia vota precesque, exaudi, omnipotens ac clementissime Deus.* Cum diutius rem sortiri effectum nequaquam cerneret, Romae, ubi apud fratres nihil proficere ei exploratum erat, absolvere arbitratus est id quod postquam pastor totiusque ordinis generalis creatus fuerat, semper optavit. Factum est autem ut pro quibusdam fratrum negotiis et pro ordinis utilitate in Romana curia versaretur. In animo statuit atque decrevit se ad pastorem christianitatis- 10 que rectorem conferre, quamobrem quod animo erat obtinendum putabat. Comitum itaque sibi assumens, Lothoringum nomine, cum omnibus ordinis privilegiis mature ad summi pontificis moenia profecti sunt; neque tamen comiti aliquid aperiens, timens ne omnia palam faceret ac proinde ei obstaret. Comes vero, cum Florentinus esset et omnibus in rebus diligentissimus, ubi sanctissimi viri 15 voluntatem atque desiderium conspexit, rei veritatem continuo arbitratus est. Ab eo enim audiverat, quod in superiori nocte, cum corporis quietem caperet, sibi ipsi manum amputare visum fuerat. Et idcirco, cum ad summi pontificis moenia festinarent, dictus Lothoringus sic fari coepit: *Deum testor et conscientiam meam, si qua tandem fides mortalibus habenda est, non ulterius 20 prosequi, si nisi ab initio rei scivero veritatem;* adeo ut ei obtemperare beatum Philippum oporteret, semperque vir Dei ut sibi favori atque auxilio esset orare. Quibus verbis frater Lothoringus ei subiratus, cum summa animi anxietate atque maerore ut nihil supra vires aggredere obtestatus est; utque a tali incepto desistere vellet, quando hoc * contra omnium voluntatem esset; neque 25 ad tale facinus peragendum secum iturum asserebat. At Philippus ubi incassum omnia egisse videt, tantam vim lacrimarum profudit ut illic prae maximo dolore recedere non potuerit; lugensque comitem affatur: *Credimus honores, dignitates aut ambitiones nobis aliquam quietem aut beatitudinem praestare posse? Immortalis et aeternus Deus nos in hac lacrimarum valle tantum 30 felices facere valet, quo nihil potentia majus, nihil ratione perfectius aut claritate luculentius.*

* in cod.
sequitur
quod.

19. Atque ideo ipse tanta cum patientia atque modestia quaeque agebat ut silentio minime praeterire possim quin ejus miracula et sanctitatem, quantum ingenio potero, aperire nitar. Primo enim per immensum humilitatis scutum octo 35 annos, generalis magistratum aurigans, affinibus occultavit; ac si quando ad eos visitandos ibat, tanta humilitate atque paupertate, ut non modo generalis, at minimus ex omnibus appareret.

20. Postquam vero Philippus per nonnullos menses quievit, atrocissimum bellum magnumque certamen inter Florentinos Aretinosque exortum est, usque 40 adeo ut summo labore summaque calamitate viverent, praesertim Servorum Sanctae Mariae fratres, cum omnium bonorum penitus indigerent. Quod postquam

ad sanctissimi viri aures devenerat, ut optimi pastoris mos * esse solet, sese illis adhaerendum, quo agitatis posset consulere, festinat; et mature Aretium petens, fame atque siti semimortuos fratres invenit. Et continuo flexis genibus piam atque clementem Jesu Christi matrem in templo orabat, ut suis fratribus consulere
 5 vellet. At repente ad ostium duo angeli, magnam panis habentes fertilitatem. Quod cum quidam ad aperiendum iret, neminem nisi panis abundantiam vidit. Sicque omnes una cum sanctissimo viro corpora instaurare coeperunt; neque olim beati Philippi meritis eis aliquid defuit. Qui quidem apud omnes tanti fiebat ut et sanctitate vitae, optimis praeterea artibus praeditus, sacrarumque littera-
 10 rum doctrina ceteris ferme omnibus existimaretur praecellere. Sed cum multa ac paene innumerabilia miracula sint, quae ille omni sanctitate monstravit, nos in praesentia haec potissimum delegimus.

* cod.
 mox.

21. Etenim traditum est numquam sanctissimum virum apud se divitias voluisse, semper hanc pecuniam a se velut sterco abjecisse. Quod cum quidam
 15 venerabilis frater ex eo peteret, quidnam hoc esset et unde victum traheret quando ad ordinem visitandum proficiscebatur, sic respondisse fertur: *Age, quid aliud quam curam animae habendum esse censes? Cetera omnia pro nihilo habeas. Nequaquam corpori serviendum est nisi summa necessitate cogente, verum anima bonis artibus atque moribus imbuenda. Hoc*
 20 *unum non te lateat, corpus laborum patientissimum esse habendum, ventri autem non ad voluptatem et desiderium sed ad substantiam obtemperandum, quantum uti debeas. Nonne, teste Augustino, Dominum nostrum Jesum Christum habes, qui cum omnium maximus esset, nullas tamen apud se divitias habere cupiebat? Quod alii divitias appetebant,*
 25 *ipse pauper fieri voluit; honoribus et imperiis inhiabant, ipse rex fieri noluit. Nos autem virtutem praeclaram esse arbitantes sectabimur*, et divitias quidem contemnemus voluptatesque despiciemus.*

* cod.
 septabimur

22. Philippus, inquam, ut generalis officio exerceretur ad visitandum ordinem iens, leprosum quendam secus viam jacentem intuitus est; qui statim ad Philippi
 30 pedes elemosynam petens se prostravit. At ipse misertus, sese tunica exuit atque pauperi largitus est; qua cum se indueret, continuo a lepra mundatus est. Ipse vero, cum [se] a tali peste et morbo liberatum vidit, post beatum virum clamitans pergebat, ut tanti muneris tantique beneficii, quod in eum contulerat, immortales ei gratias ageret, arbitrans per factum miraculum Philippum sanctissimum
 35 esse; sicque ipsius adorandi causa in terram se projecit. Quem Philippus videns, sic allocutus est: *Surge, carissime, et da gloriam Deo, qui omnium bonorum fons est; quia omne datum optimum et omne donum perfectum desursum est, descendens a patre luminum. Quamobrem mihi gratias agi nequaquam justum esse videtur, sed omnipotenti et immortalis Deo,*
 40 *quo nihil potentius est. Sed unum illud te oro, ne alicui dixeris, si sanitate frui velis.* Currens itaque qui sanitatem receperat, totus gaudii laetitiaeque repletus pervenit ad Achiniti montis arcem et singula serie omnibus protulit. Tum

probato miraculo, quanta devotione, caerimoniis, omnes cum cruce supplicantes sanctissimo viro obviam irent, optime cerneret.

23. Tanti enim apud nationes fiebat, ut curia Romana ob ejus quam audiverat sanctitatem complures viros per totum terrarum orbem, ut Philippum adducerent, miserit, nihilque aliud in ore hominum nisi sanctissimum virum de caelo 5 cecidisse audires; omnes suos mores miraculaque praedicare. Omnes Romanae Ecclesiae cardinales, apostolica sede vacante, unanimiter et concorditer, a Spiritu sancto refulsi, beatum Philippum ad pontificatum delegerunt. Inter quos fuit quidam, omnium dignissimus, cui nomen Octavianus de Ubaldinis erat, qui complurimas litteras ad Philippum dedit ut jussis Romanaeque ecclesiae praeceptis 10 Romam peteret. Philippus vero, cum innumerabiles litteras atque infinita mandata accepisset, nullo pacto tantum dignitatis culmen aggredi volebat. Sed ubi cardinales ad tantum fastigium ipsum extollere nequaquam poterant, alium ad pontificatum exoptare voluerunt.

24. Dum autem leprosus liberatus esset, duo comites cum Philippo erant, qui 15 cum a longe essent, hoc miraculum non viderunt, passimque audientes mirabantur. Tum qui sanitatem recoperat se indignum putans tanti viri tunicam tenere, tabernaculum quoddam instituit, atque intus ibidem, Florentiam gradiens, Servorum Sanctae Mariae conventui dono dedit. Quod adhuc cernitur, et nostris oculis vidimus, atque ab omnibus summa devotione veneratur, sanans infirmos, afflictos 20 et mente captos, et multa alia, quae non modo libri brevitatem sed voluminis prolixitatem efflagitent.

* cod. extu. 25. Tempore autem quo totus mundus aestu * consumitur, Philippus ad ordinem visitandum pergens, Mediolanum versus proficiscens ut Pannoniam attingeret, quosdam propter solares radios sub arboribus recumbentes invenit et 25 choreas ducentes. Quibus se addens, sic ait: *Hic inter vos, fratres carissimi, nonnulli sunt in quos ira Dei hodie prorumpet, qui nullae* aliae rei operam impartunt nisi quomodo ventrem adimplere possint, ex qua re summum bonum summamque mundi hujus felicitatem in ventre invenere atque mundi fallaciis* ponunt. Qui nisi paenitentiam suorum scelerum 30 fecerint, praecipites in aeternam damnationem hodie ituri sunt. Creditis has voluptates aliquid quietis aut beatitudinis in se habere? Quid vobis turpius atque inhonestius esse potest et quo magis[in] injuriam divinitatis procedatur, et quid, ut ait Ambrosius, tam primum ad libidines quam inconditis motibus ea quae vel natura abscondit vel disciplina velavit 35 membrorum aperta nudare, ludere oculis, rotare cervicem, comam spargere? Et merito inde in injuriam divinitatis proceditur. Quid enim ibi verecundiae esse potest ubi saltatur, strepitur, concrepatur? Ac deinde in matres illas, quae cum puellis ibi aderant, invehitur: *Si castae pudicaeque essetis, vestras filias religionem, non autem saltationem doceretis.* At 40 ipsi, virum Dei ridiculo habentes, continuo in maledicentiam proruperunt, divinum floccipientes iudicium. Sed cum eos perversos atque destinatos esse per-*

spiceret, comites appellans abiit. At non multum a longe erant, [cum] ecce tempestas valida orta est tamquam flamma ignis ardentis et illis videntibus arbores una cum flagitiosissimis illis oppressit.

26. Eodem autem tempore in quandam solitariam silvestremque viam venientes,
 3 ubi neque panis neque aliud ad victum pertinens inveniebatur, comites, ardore infecti, sanctissimum virum [interpellare] coeperunt, quidnam hoc esset quod, cum sanctissimus appareret, nihil eis in tanta solitudine comperire quiverat. Philippus vero, funditus lacrimas emittens, Dominum exorabat : *Domine Deus, Pater omnipotens, ego te in spiritu et veritate adoro, te glorifico, te ma-*
 10 *gnifico, te laudo et tibi gratias ago de eo * quo[d] redemisti me tuo pretiosissimo sanguine, teque humiliter quaeso orationem meam exaudias. Sicut in deserto tot millia hominum saturasti, da servis, qui tuae dulcissimae matri dediti sunt, ut non pereant in deserto. O dulcis, o pie, o fli Mariae, miserere nobis.* Et statim comites, neque absoluta oratione, tugu-
 15 rium quiddam intuiti sunt, quo bubulci utuntur ; ad quod properantes, cum manna mensam invenerunt. Adeo a fame sitique angebantur quod socium non manere meminerint. Perfecta itaque oratione Philippus se in pedes erigens neminem vidit nisi eum quem supra diximus locum ; cui adhaerens, comites edentes invenit, usque adeo ut mirabiliter divina Dei providentia gubernante optime
 20 refecti sunt, ac Germaniam abierunt.

27. Cum autem vir Dei ex Pannonia rediret, mox Tudertum petiit, cui extol-
 lendi augendique causa adplicuit ; neque multum distabat, cum universus Tudertinus populus ei ire obviam festinabat. Quem ut vidit, mundi hujus laudem atque gloriam fugiens, alio iter suum direxit. Et postquam trans Tiberim iit, bina
 25 occurrerunt ei scorta. Quae ea caritate allocutus est, ut eas ad paenitentiam revocaverit : *Misereatur vestri omnipotens et misericors Deus et dimittat vobis omnia peccata vestra ; oro vos, inquit, ut Deum in pectore situm habeatis. Remoto autem Deo caelestique doctrina, omnia erroribus plena sunt. Quid ergo his vitiis foedius, ut Valerio placet, quid etiam damno-*
 30 *sius, quibus virtus atteritur, victoriae languescunt, sopita gloria in infamiam convertitur, adeo ut nescias ab illisne an ab hostibus capi perniciosius sit habendum ?* Mulieres vero cum haec audissent, peccata deserere et a lupanari discedere nequaquam posse asserebant, quando unde victum traherent minime possiderent. Quibus Philippus sic ait : *Unum ex vobis vir-*
 35 *ginis Mariae causa impetrare animo est, ut tres dies non peccetis.* Quae ubi consiliis sancti viri paruerunt, ab Deo gratiam accipere meruerunt. Itaque derelicta priore vivendi via, vitam pudicissimam transegerunt.

28. Verum Philippus, quem in animo conceperat, ad locum abiit. Qui dum quadrivium ingressus esset, civibus olivarum palmam ferentibus circumseptus
 40 est, *Benedictus qui venit in nomine Domini* cantantibus ; sicque omnes uno ore ipsum laudare praedicareque acciperes : *Ecce vir Dei, totius orbis clarissimum jubar atque salus ; ecce afflictorum infirmorumque sanitas ac*

* (de eo)
 cod. deo.

perpetuum gaudium. Eosque tandem, cum in eum laudandum prosequerentur, sic locutus est : *Cur, o cives, mihi molesti estis? Date gloriam Deo, qui omnium bonorum fons est. Tanta enim mihi tribuitis, quanta nec postulo neque mereor, atque Virginis Mariae gratia hinc recedite*. Quibus dictis, templum intravit, et confestim ad altare accedens, sic ait : *Haec est requies 5 mea in saeculum saeculi; hic habitabo, quoniam elegi eam*. Mulieres vero sequenti die, quas ad fidem Christi converterat, ad Servorum aedem, virum Dei flagitantes, devenerunt, ut de earum flagitiis sceleribusque veniam peterent, atque ad ejus pedes cum multis lacrimis prostratae sunt, suorum scelerum veniam orantes. 10

29. Verum enimvero, cum omnes eadem condicio disjungat, ut inquit Seneca, cui nasci contingit mori restat; intervallo distinguimur, exitu adaequamur, hoc quod inter primum et ultimum diem jacet varium est et incertum. Placuit igitur maximo omnium rerum auctori ipsum inter alios sanctos electosque connumerare. Postquam vero Dominae nostrae Assumptionis dies transiit, sciens Philip- 15 pus se in octava moriturum, cor ad Deum direxit et ait : *O parens, mundi sator, atque mitissime Deus, hanc animam mentemque ad meliora converte. Exaudi, quaeso; si denique tanta pietas tantaque clementia est quantam mortales immortales pensare nequeunt, superos faciemque tuam et regna videre precamur*. Et eo loquente, astiterunt juxta illum duo 20 angeli in vestimentis albis, qui cantantes ante sanctissimum Dei conspectum animam illam retulerunt. Quod ubi divulgatum est, totam sancti viri obitu civitatem confectam cerneret, cives dolore affectos, omnes mente consternatos, amicos plorare, fratres lugere, omnes denique lacrimas fundere atque totus terrarum orbis tanti viri morte prae se calamitatem ferre videtur; nec tamen ab 25 unico eum praedicari*, at ab omnibus, de ejus doctrina, vita, virtute ac sanctitate, quaeque mihi nota sunt et memoria digna videntur.

* *cod.*
praedicare.

30. Sed jam ad ejus vitae integritatem devenio, quam animadvertere quaeso. Magna profecto res est et singulari admiratione digna, quempiam tempestate nostra integram et justam vitam traducere. Tot namque sunt hujus saeculi falla- 30 ciae, tot laquei, tot luxus, tot in dies crimina emergunt, ut vir bonus et integer ingentis loco miraculi haberi possit. Tanta nihilominus fuit vitae illius inter haec omnia integritas, bonitas et sanctimonia, ut merito omnibus electis Dei comparari potuerit, qui ab omni labe corporisque pollutione intactus abscesserit. Itaque Philippus nullis criminibus, nulla sorde infectus per hujus mundi calamitates et 35 aerumnas semper vixit; jamque sextum et sexaginta annos aetatis agens, neminem umquam lacescens injuria, numquam nocuit, multis autem profuit, multos defendit, pauperes protexit, pupillos tutatus est atque infirmos sanavit. Tacebo nae elemosynas quas ipse mendicantibus, egenis miserisque porrigebat; subtaceo praeterea conscientiae illius sanctitatem; praetereo etiam animi religionem, 40 qui templa, qui ordines sanctissimorum virorum imitabatur divinum officium dicere, sacrosancta mysteria intellegere. Neque enim hebdomada praeterisset

quin piissimae confessionis mysterio munitus, eucharistiae sacramentum mirae cordis sanctitate percepisset. Sed haec omnia extremae vitae dies clarissime comprobavit. Omnes denique virtutes, fortitudinem, constantiam, liberalitatem, prudentiam, pudicitiam, moderationem, verecundiam, sanctitatemque possedit, 5 quibus pariter ab ineunte aetate fuit ornatissimus. Quid in omnes benivolentiam prosequare, quae talis in eo ac tanta fuit ut nihil addi minuique possit? O singularem virum, o totius mundi maximum splendorem, o temporibus cunctis memorandum et nulla hominum memoria obliterandum. Tibi profecto sit apud homines laus, apud immortalem Deum gloria, tuae virtuti tuisque laboribus requies ac 10 sempiternum gaudium. Sed hanc ultimam et eam quidem amplissimam dignitatem, qua nulla major, nulla sublimior in hac tempestate tribui potest, silentio praeterire nequeo, in qua quidem non mori, sed potius a nobis discedere visus est et apud electos Deumque ipsum immortalem effectum constat. Nam omnipotens et misericors Deus hunc sanctissimum virum ad tam excelsum dignitatis 15 gradum erexit, ut illius animum sublimem, altum ac sibi propinquum facilius ad se vocaret. Quae quidem res facillimum suae religioni laudis et gloriae paravit aditum, nostro felicissimo ordini, dum sub suo versabatur imperio, nomen ubique inelubile peperit. Vivet enim semper illius fama, ibique per civitates, lustrabit provincias, pervagabitur regiones, donec terrarum orbem suo splendore ac san- 20 ctitate compleverit.

31. At Deus immortalis et aeternus non modo ejus sanctitatem in vita ostendere, verum post mortem multis atque praeclaris miraculis omnibus palam esse voluit. Principio itaque quaedam erat mulier, quae toto suae vitae spatio ab infirmitate quadam inextinguibili angebatur. At cum affinibus se ad beatum Philip- 25 pum ferendam diceret, actum est ut cognati ad beati Philippi sepulcrum eam deducerent. Cujus meritis ac precibus continuo sanitatem recipiens, propriis pedibus domum remeavit.

32. Erat insuper rusticus quidam caecum habens natum. Qui ubi viri famam ac sanctitatem accepit, ad ejus tumulum cum filio pervenit, erat enim unicus 30 parentibus; neque absoluta oratione, visum resumpsit.

33. Accedit ad hoc filius quidam parentibus singularis, quem cum ad fundos suos mitterent, in lupum incidit, et ab eo jugulatus est. Evenit ut quidam colonus, secus viam transiens, lupum puerum videret jugulantem, moxque clamitans in vocem prorupit. Lupus vero ubi hominem tam atrociter tamque saeve auxi- 35 lium vidit postulantem, fugam arripere puerumque exanimem destituere. Is postquam eum pro explorato defunctum habuit, ipsum parentibus quam citius valuit retulit. Redigens itaque colonus ab initio rei seriem parentibus in memoriam, mater summo clamore funditus lacrimas emittens, ad Philippum proripuit. Et cum maximam vim lacrimarum effunderet, universo populo Tudertino conspi- 40 ciente revixit, cantans ac benedicens Deum, qui talia hominibus dedit.

34. Quaedam praeterea mulier jam pridem a daemone vexabatur. Manibus pedibusque arida, ad beatum Philippum lata, a tali morbo statim evasit.

35. Eodem autem tempore, cum validus in praefata urbe ignis accenderetur, quidam, maxima veneratione beatum virum habens, duas quas dono vivens pannellas dederat, assumpsit : quas ubi primum igni ostenderat, sine aliqua temporis dilatione flamma evanuit.

36. Et hoc quidem non modo eo tempore fuit, sed singulis diebus clarescit. Immo etiam, cum ignis in domo cujusdam magistri Jacobi procederet, et hic sancti viri saccum paleis plenum haberet, tota ejus domus praeter Philippi saccum incensa est.

37. Item cum circa Tudertinam quandam arcem ingentes orirentur imbres, ut universum frumentum vineasque deicerent, fratres, Philippi scapulare super crucem sumentes, per urbem supplicantes clamantesque : *Miserere nostri Deus, qui non vis mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat, per merita fidelis servi tui Philippi libera famulos sperantes in te* ; et continuo tempestas abiens, splendens ac clarus effectus est aer.

38. Rursus praeterea a magistrali morbo retentum quendam liberavit. 15

39. Sed quid ulterius prosequar ? Quidam cum esset praedicator, qui invidia et livore pessimo compulsus, in zizaniam odiumque Philippum ferre conabatur ; sed multo magis ac ratus fuerat ejus famam auxit. Cum igitur verbum Dei docturus esset, Tudertinum populum sic allocutus est : *Quae insania quaeve secordia vos invasit, ut Philippum homuncionem illum sanctissimum censeatis ? Ne credatis etiam atque etiam oro, quando diabolica omnia administrat arte.* Quod cum tantis opprobriis contumeliisque ex spurco ore protulisset, coram exanimis in terram cecidit. Fratres vero nostri ordinis, cum omnibus in rebus pii clementesque essent, hoc audientes, atque ejus insaniam nihili pendentes, cum ad sanctissimum Philippi corpus tulerunt. Cujus se meritis in pedes erexit. 25

40. Ceterum postquam in dies omnibus in rebus sua visa est augeri sanctitas, fratres unanimes concordisque cum in aliquod altare decorum locandum statuerunt. Sicque cum episcopo aliisque clericis anno a nativitate Domini M CCC^o XVII°, III° idus junii, ipsum ex loco ubi conditus erat extrahere volentes, ingens per totam urbem odor emanavit, et quod omnium maximum, constare videtur simulacra illa cerea quae in templo eminebant, ad sanctissimum corpus se volvisse. 30

41. At non multum post temporis quidam vir mirae prudentiae nec minoris sapientiae, Florentinus, cum Tuderto primus esset, sanctissimum corpus ad proprias sedes referre cupiebat. Quare actum est ut id furtim ex Tudertinis moenibus silenti nocte trahens, semper in obscura luce proficiens, apud urbis fores in mane reperiretur. Pueri vero omnes infantesque parentibus Philippum discedere aiebant. 35

42. His rebus ita actis, mulier quaedam, cum altera manu prae magno dolore uti non posset, beatum Philippum exorans melius atque alia utebatur. 40

43. Interim pauper quidam toto suae vitae spatio a tali infirmitate angebatur, ut vix cum baculo pedem movere posset. Qui postquam ante Philippi sepulcrum

adorandi causa venerat, odoris fragantia quaedam somni voluptas ipsum rapuit. Qui cum expergisceretur, ab omni infirmitate se liberum sensit, ut jam sine baculo perpulchre ambularet.

44. Insuper vir quidam cum uxore, haud obscura familia ortus, natum in
5 brachiis ferens, ad Philippi sepulcrum se adjunxit, clamans dicensque filium suum jam mortuum fuisse, nisi quod sanctissimo viro devoverat.

45. Item puella quaedam per sex annos luminibus carens, Philippo vovit; at continuo patefactis oculis vidit.

46. Praeterea quidam paterfamilias regium morbum habens, ob quem neque
10 requiem neque tranquillitatem aliquam invenire poterat. Quo actum est ut maxima cum devotione puraque confessione ad Philippum iret. Qui adeo ei morem gessit, ut olim summa pace summaque quiete noctes atque dies tali peste vacuum se assereret.

47. Alterum vero hominem, cui sine baculo eundum minime dabatur, pro-
15 priis pedibus currere fecit.

48. Dum haec aguntur et Philippus non modica devotione veneraretur, isdem, quem supra sanctissimi viri calciamentum habere dictum est, a magna infirmitate tenebatur, adeo ut quid de eo facerent ambiguum atque incertum esset. Statuerunt denique affines Philippi calciamentum ei afferre; quod summa veneratione
20 cum sudario circumseptum aegrotanti attulerunt. Qui cum suos artus tangeret, statim se liberum esse cognovit.

49. Ceterum omnium maximum constare videtur. Mulier quaedam daemonium habens, a quo tanta cum anxietate angebatur, [ut] semper funem aliudque suspendendi instrumentum, quo laqueo posset vitam finire, quaereret; circa quam non
25 parva adhibebatur cura. Ducentes igitur eam ad sanctissimum Philippi corpus, paululum obdormivit; viditque Philippum ingentis splendoris instar ad se venientem et dicentem sibi: *Confide filia. Ego enim tuae restituendae sanitatis gratia huc veni, atque a pessima calamitate, qua hucusque retenta fuisti, te absolvam. Sed unum te non lateat, Spiritum sanctum deinceps*
30 *in corde tuo versaturum.* Quibus verbis prolatis, statim expergiscens se liberam repperit.

50. At puer quidam, lapidis patiens, cum devotione omnipotenti Deo ejusque genitrici piissimae matri nec non sanctissimo viro Philippo vovens, continuo evasit.

35 51. Mulier autem quaedam, fluxu sanguinis abundans, dum mulie[b]res ageret, ei sanguinis fluxus per octo dies ipsam crucians maceransque devorabat. Quae tandem Philippi meritis sanata est.

52. Puella quaedam per complures annos dolores intolerabiles innumerabilesque perpessa erat in omnibus corporis partibus, quae quidem omnibus nota
40 sunt, ut nullo pacto nullave ratione absque cognatorum auxilio se movere posset. Quae ubi ad Philippum adducitur, talem recepit sanitatem ut numquam aegrotasse appareat.

53. Praeterea vir quidam cum in carcere in compedibus esset, viro Dei Philippo vovit et in nocte apud uxorem se a compedibus absolutum invenit.

54. Quid dicam de puero quodam, qui cum in foveam aquae plenam cecidisset essetque necatus, Philippi meritis animam resumpsit?

55. Parens vero quidam cum nato unicum agente aetatis annum ludens, quem suis manibus equo imponens, adeo cum post terga respiceret, infans ex equo praeceps in terram proruit. Qui ubi morte multatus est, ejusdem Philippi precibus animam resumpsit.

56. Magna nimirum sunt haec et admiratu dignissima. Talis est igitur Philippus, ut qui ejus sanctitatem fuerit imitatus, mirabiles ex ea fructus referat. Caelum enim ipsum sanctorum devoti ante vitae suae exitum mentis acie conscendunt. Illic caelestium rerum magnitudinem, illic immortalis Dei majestatem, illic Trinitatis arcanum conspiciunt, illic spirituum beatorum choros admirantur, illic generationem aeternam prospiciunt atque universam caelestem patriam velut provinciam quandam suo arbitrio pervagantur. Felix itaque superque felix sanctorum turba. Immo potius inclita sapientiae laus, quae humanas mentes ad sublimem Dei patriam intuendam evehis. Ad Deum quidem omnes mortales, quando praesertim gloriosos animos labor nutrit, properant. Juvenes igitur senesque voco, vocatos hortor, hortatos impello, ut hunc sanctissimum Dei cultorem Philippum imitari non pigeat. Is enim clarus pater totiusque ordinis dignitas, is splendidum sidus, inclitum decus, mortalibus denique aeternum in patria lumen exstitit. Atque Philippum ita discessisse putes ut ejus virtutis sanctitatisque nomen nulla hominum memoria delendum sit. Sed per si quid in gravissimo tuo conspectu pia vota Paulique preces pollent, unicum ex te officium impetrare animo est, ut tanto talique viro digna praemia, quando tua interest, reddere nitaris. Optimus vero maximusque Deus, qui te pium ac dignissimum pastorem nostro ordini praecipuum dare voluit, ipse nobis partem et hereditatem tribuat invenire; cui est honor, gloria, majestas et magnificentia, Patri, Filio et Spiritui sancto. nunc, semper et in saecula saeculorum. Amen.

CCCLV. Codex signatus num. 5374 A.

Olim Colbertinus 2546, deinde Regius C. 3888. 3. 3.

Chartaceus (praeter folia 66-69, quae et paulo majora sunt reliquis ac saec. XIV descripta), foliorum 126, met. (0^m,322×0,23), exaratus saec. XV.

1° [Processus de miraculis beati Philippi Bituricensis archiepiscopi] (fol. 1^r-50^v).

Inc. *Ad evidentiam pleniorum processus super vita et miraculis domni Philippi, quondam Bituricensis archiepiscopi, sciendum est quod felicitis*

recordationis domnus Urbanus papa IIII^{tu}s commisit Petro Carnotensi et Roberto Nivernensi tunc episcopis ac priori Fratrum Praedicatorum Parisiensi; deinde, domno praefato Urbano viam universae carnis ingresso, domnus Clemens quartus, qui ei immediate successit, cum in dicto negotio non fuisset adhuc processum, dictam commissionem per domnum Urbanum factam innovavit et de novo commisit eisdem commissariis et priori Fratrum Praedicatorum Bituricensi, loco prioris Fratrum Praedicatorum Parisiensis subrogato. Et istae commissiones reperiuntur scriptae sub sigillis commissariorum sigillatae et eorum depositionibus cognitae et approbatae per notarios publicos. Item commissiones praedictae reperiuntur scriptae sub sigillo magno curiae Bituricensis in duobus locis, descriptione dicti sigilli approbata per notarios publicos. Item in toto isto opere sunt quadraginta tria miracula, quorum quaedam sunt probata ad plenum, quaedam autem licet non sint probata ad plenum, multum tamen adminiculantur. Sequitur continuo tota miraculorum series, cum adjectis testimoniis.

2° Testes producti super vita et conversatione domni
Philippi, quondam Bituricensis archiepiscopi,
parentum et progenitorum ipsius (fol. 50^v-65^r).

Nonnulla folia hic inde in hac parte codicis desiderantur. Inter testes citatos comparent cubicularius archiepiscopi, decanus ecclesiae Bituricensis, decanus ecclesiae Beatae Mariae, prior de Meena, archipresbyter de Corminiaco, prior Sancti Hilarii, cantor ecclesiae Sancti Ursini Bituricensis.

3° [Documenta spectantia ad canonizationem sancti
Thomae Herefordiensis episcopi] (fol. 66^r-126^v).

Videlicet a) (fol. 66^r-69^r) Elenchus eorum de quibus inquirendum erat in processu cum brevi narratione miraculorum viginti septem, quorum examen ad iudices delegatos delatum est; b) (fol. 70^r-123^v) Fragmentum acephalum processus de miraculis, quorum nonnulla testimoniis comprobata sunt; c) (fol. 124^r-126^v) Fragmentum acephalum processus de vita et conversatione sancti viri.

CCCLVI. Codex signatus num. 5375.

Olim « monasterii Caelestinorum de Avenione » (fol. 116^v), deinde Colbertinus 1461, postea Regius C. 4273. 1. 1.

Ex diversis codicibus compactus, foliorum omnino 124, med. (0^m,32×0,23, ultima vero folia paulo minora), lineis plenis, exaratus diversis manibus saec. XIV (fol. 21-121) et saec. XV (fol. 1-18 et fol. 123-124).

1° Vita et obitus gloriosi confessoris Petri Caelestini, patris et institutoris ordinis Caelestinorum (fol. 1^r-18^r).

Auctore Petro de Alliaco, ed. *Act. SS.*, ad d. 19 Maii, tom. IV, p. 484-97.

2° Tractatus de vita sua, quam propria manu scripsit [idem S. Petrus Caelestinus] (fol. 21^r-25^v).

Ed. *ibid.*, p. 422-26, num. 1-16.

3° De continua conversatione ejus, quam quidam suus devotus scripsit (fol. 25^v-40^r).

Ed. *Anal. Boll.*, tom. IX (1890), p. 147-83. — Sequitur (fol. 40^r-40^v) *quaedam lamentatio de morte sancti viri*, ed. *ibid.*, p. 183-85.

4° De miraculis praedicti sancti patris (fol. 40^v-49^r).

Ed. *ibid.*, p. 183-200.

5° Vita beati Petri Caelestini, approbata per sanctam matrem Ecclesiam in canonizatione (fol. 49^r-52^r).

Scilicet bulla Clementis V, ed. *Act. SS.*, tom. cit., p. 433-35. Add. indulgentiae concessae colentibus sancti festivitatem.

6° Jacobi Sancti Georgii ad Velum aureum diaconi cardinalis [opus metricum de vita sancti Petri Caelestini] (fol. 53^v-113^v).

Ed. *ibid.*, p. 437-83. — Sequuntur responsoria ab eodem Jacobo conscripta cum praemissa epistola, ed. *ibid.*, p. 483-84.

7° [Processus seu inquisitio de sanctitate et miraculis ejusdem beati Petri] (fol. 117^r-121^r).

Acephalus. — Sequitur (fol. 123^r-124^v) officium et missa pro festo S. Petri, cum hymnis et prosa propriis, saec. XV descripta in foliis chartaceis ad calcem codicis adjectis. Denique fol. 124^v inscripta est haec nota : *Reverendissimo patri domno fratri Vitali, titulo Sancti Martini in montibus presbytero cardinali, dentur cito.*

CCCLVII. Codex signatus num. 5376.

Olim Regius C. 8408.

Compactus ex multis diversis codicibus, aliis membraneis aliis chartaceis, qui omnes saec. XIV vel postea exarati sunt. Horum primus tantum, chartaceus, foliorum 6, med. (0^m,33×0,24), exaratus saec. XIV, ad rem hagiographicam spectat. In eo scilicet continetur

1° Vita beati Ludovici confessoris et pontificis [Tolosi-
sani], de ordine Fratrum Minorum.

Valde turgido stilo conscripta, nec eadem, ut videtur, cum ea quam vidit Henricus Sedulius (cfr. *Act. SS.*, ad d. 19 Aug., tom. III, p. 805-6). Quin videtur esse bulla canonizationis.

Inc. *Signum magnum apparuit in caelo Ecclesiae militantis...*

Des. *Dat. Avinione vij° idus aprilis pontificatus nostri anno primo.*

CCCLVIII. Codex signatus num. 5377.

Olim Colbertinus 4079, deinde Regius C. 4197. 5. 5.

Foliorum 23, min. (0^m, 265 × 0,185), columnis binis, exaratus saec. XIV.

Totum codicem complet

Vita [et miracula] sancti Petri martyris de ordine
Praedicatorum, composita per fratrem Thomam
Agni * [seu de Lentino] patriarcham Hier[oso]-
[lym]itanum.

Quam ab Ambrosio Taegio aliquantum expolitam et multis auctam ediderunt majores nostri ad d. 29 April., tom. III, p. 686-719.

* haec vox
alia manu
supra
lineam
adjuncta
est.

CCCLIX. Codex signatus num. 5379.

Olim Colbertinus 1493, deinde Regius C. 3964. 7. 7.

Foliorum 19, med. (0^m, 345 × 0,235), lineis plenis, exaratus saec. XV.

1° Vita beati Petri de Lucemburgo (fol. 1^r-13^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 2 Jul., tom. I, p. 509-16.

2° De miraculis factis a Domino in honore beati Petri
(fol. 13^v-19^v).

Scilicet miracula ed. *ibid.*, p. 567 sqq. sub capp. 106, 107, 110, 122, 126, 134, 142, 145, 189, 227, 254; quibus adjectum est aliud ed. (diverso tamen stilo) p. 524, num. 45-45. Toti autem documento quasi prooemii loco praefixa est narratiuncula, hactenus, ni fallimur, inedita, quam jam exhibemus in Appendice.

Appendix ad cod. 5379.

Completa sepultura, reversis dominis ex more quilibet ad domum suam, ultra modum populi concursus augmentari coepit ad ipsius sepulcrum; ubi miracula ilico apparuerunt. Unde existentibus in mensa pro prandio fratre proprio cum nonnullis praelatis in domo suae libratae, festinantes venerunt Johannes Tronchini et Mondonus capitaneus curiae, vix valentes loqui et exprimere quod nuntiabant; et tandem cum impetu dicere coeperunt sedentibus in mensa: *Surgite, domini, surgite, domini; quoniam dominus vester auferetur nisi vos surgatis et remedium apponatis. Sed gaudebitis gaudio magno; quia miracula facta ibidem invenietis, quae nos vidimus.* Et tunc omnes surgere coeperunt, cum tamen vix vel modicum quid gustassent. Tandem determinatum est ut auditor camerae et confessor domini, ceteris remamentibus, illuc accederent; quod et factum est. Cumque ad locum sepulturae appropinquassent, vix potuerunt pro pressura et populi multitudine ad sepulturam accedere, cum tamen cursores fortes et robusti eis viam facerent. Tandem cum difficultate non modica ad locum intrantes ipsius sepulturae, ubi clamor multus erat, pannum burelleum, qui desuper remanserat, omnino laceratum invenerunt, et cervicalia seu cussinos, qui fuerant ad caput ejus et pedes, minutatim * [discerpta], quolibet rapiente quod poterat ex illis habere. Sed et feretrum fregerunt per frusta, et unus alteri dabat, alter alteri tollebat. Sed etiam et paleas, quae in feretro fuerant, inter se partiebantur; insuper et terram super ejus sepulcrum existentem in sacculis aut in caputio vel in sinu deportabant. Unde oportuit ibidem constituere custodes fortes et robustos, et fortissimis lignis sepulturam cooperire, quousque cratis ferrea ibidem apponeretur, quod cunctis manifestum est atque notorium. Et ob frequentiam miraculorum, quae per divinam gratiam ipsius meritis fiebant ibidem receptis, et etiam famam popularem, die crastina sepulturae, quae dies scilicet fuit sexta julii, fuerunt ordinati ad colligendum miracula atque scribenda cum praefato ipsius domini confessore duo notarii curiae auditores, scilicet magister Johannes Regis et magister Pontius de Ponte. Qui in crastinum, quod fuit septima julii, scribere coeperunt.

* cod.
minutin.

CCCLX. Codex signatus num. 5385.

Olim Colbertinus 1556, deinde Regius C. 4198. 5.

Foliorum 123, med. (0^m, 285×0,175), lineis plenis, exaratus saec. X.

1° [Historia monachorum] (fol. 1^r-41^v).*

Auctore Rufino, sed ordine capitum alio atque in ed. (P. L., tom. XXI. p. 387-82); videlicet capp. 15 (cujus deest pars prior, foliis deficientibus), 16, 12,

13, 14, 7, 8, 9, 11, 6, 20, 2, 5, 18, 19, 21 (cujus desunt ultima verba, folio deficiente), 23 (cujus item deest initium et praetermissa est pars posterior, post verba *puteum ipse foderat*), 24, 27 (duae scilicet ultimae sententiae), 30 (pars prior), 31, 32, 33, Epilogus. Cetera desiderantur.

2° Vita sancti Pauli [primi eremita] (fol. 42^r-49^v).*

In titulo add. *et Antonii*, et in fine: *Explicit vita sanctorum Pauli et Antonii*.

3° Vita beati Malchi (fol. 49^v-56^r).*

4° Vita beati Hilarionis (fol. 56^r-77^v).*

5° Vita sancti Antonii (fol. 77^v-123^v).*

Deest finis, folio deficiente.

CCCLXI. Codex signatus num. 5386.

Olim Colbertinus 782, deinde Regius C. 3864. 8.

Foliorum 264, med. (0^m, 335 × 0,25), columnis binis, exaratus saec. XIII.

1° Vita [sancti] Pauli primi eremita (fol. 5^v-8^r).*

Praemissa sunt (fol. 1^r-5^v) praefationis loco Epistola dedicatoria ad Lausum (*In hoc libro...*) et Prooemium ad Lausum (*Multi quidem multos...*), quae leguntur in capite libri *Paradisi* (P. L., tom. LXXIII, p. 243-50).

2° Vita beati Antonii [abbatis] (fol. 8^r-28^v).*

Deest Evagrii epilogus.

3° Vita beati Hilarionis ab Hieronymo [conscripta] (fol. 28^v-38^r).*

4° Vita Malchi monachi, qui fuit captus ab Aethiopibus, sed a Deo liberatus; [conscripsit] Hieronymus presbyter (fol. 38^r-40^v).*

5° [Excerpta ex libris de vitis patrum] (fol. 40^v-135^v).*

Alio ordine atque in editione Rosweyiana.

6° Quaedam miracula excerpta de opusculis Postumiani philosophi, de vita sanctorum patrum Cyrenensium, Alexandrinorum et Thebaidorum (fol. 148^r-153^v).

Scilicet Sulpicii Severi Dialogi I (P. L., tom. XX, p. 183 sqq.) capp. 3-22, nonnullis subinde praetermissis aut aliquanto liberius exscriptis.

7° Vita et obitus sanctae Paulae, ab Hieronymo sancto
doctore [conscripta] (fol. 153^v-164^v).*

Omm. ultima verba (*Honorio Augusto sexies...*)

8° Vita patris nostri Odonis sanctissimi abbatis (fol.
165^r-175^v).

Hujus conspectum et partem ineditam exhibuit nuper cl. v. Ern. Sackur,
Neues Archiv., etc., tom. XV (1889), p. 103-12.

CCCLXII. Codex signatus num. 5387.

Olim Colbertinus 2963, deinde Regius C. 4178. 3.

Foliorum 191, med. (0^m,30×0,20), lineis plenis, exaratus saec. IX.

Sermones sanctorum patrum interpretati de graeco
in latinum a diacono Pelagio sanctae ecclesiae
Romanae et Johanne subdiacono (1) (fol. 1^r-185^v).

Qui scilicet editi sunt a Rosweydo inter libros de Vitis Patrum, nimirum hujus
operis lib. v a cap. 3 (prioribus capitibus deficientibus) et lib. vi.

Sequuntur alia ejusdem generis, videlicet (fol. 186^r-188^v) *Correctiones Patrum*
(Inc. *Anachoretæ aliquando sapientes sancti et spirituales, duodecim
numero congregati in idipsum, expetierunt a semetipsis dicere unum-
quemque quid emendaverit in cella sua...*) et (fol. 188^v-189^r) *Sententiae
Patrum*, quarum tantum servata sunt inscriptio et finis, foliis intermediis jam
deficientibus.

CCCLXIII. Codex signatus num. 5388.

Olim Comitum Bethuniorum « Theol. 77 », deinde Regius C. 4198.

Foliorum 107, med. (0^m,29×0,22), columnis binis, exaratus saec. XIV.

1° De vitis patrum lib. I (fol. 1^r-33^r).

Scilicet *Historia monachorum*, auctore Rufino, eodem ordine capitum atque
in cod. 5385, nisi quod, non deficientibus foliis, ante cap. 15 legitur cap. 1 et suo
loco integra capp. 21, 22 et 23.

(1) Hic titulus legitur in fine (fol. 185^v). In capite codicis non legitur inscriptio;
ceterum manifeste eo loco mutilus est.

2° Vita sanctorum patrum, lib. II (fol. 33^r-77^r).

Lib. III ed. Rosweydiae (P. L., tom. LXXIII, p. 739-810).

3° [Ejusdem operis] liber tertius (fol. 77^r-102^r).

Scilicet lib. IV ed. Rosweyd. (ibid., p. 813-48), cui annexa sunt (fol. 98^r-102^r) aliae quaedam Patrum sententiae. — Fol. 103^r-107^r inscriptus est index contentorum in codice.

CCCLIV. Codex signatus num. 5390.

Olim Bigotianus 179, deinde Regius C. 4196. 2.

Foliorum 235, med. (0^m,31×0,22), partim columnis binis exaratus saec. XIV (fol. 1-221), partim (fol. 222-235) lineis plenis saec. XII.

Vita domni Willelmi abbatis primi Fiscannensis (fol. 222^r-230^r).

Auctore Glabro Rodulpho, ed. *Act. SS.*, ad d. 1 Jan., tom. I, p. 58-64. Num. 12 extr. et num. 42, quo utroque loco aliquis hiatus in textu Vitae advertitur, nihil ex codice supplere licet neque etiam lacuna ulla apparet.

CCCLXV. Codex signatus num. 5452.

Olim Colbertinus 2892, deinde Regius C. 5218. 3. 3.

Foliorum 155, med. (0^m,31×0,21), lineis plenis, exaratus saec. XIV.

[Joannis Turpini historia de vita Caroli Magni et Rolandi] (fol. 115^v-153^r).

Ed. ap. Reiffenberg inter Appendices ad *Chronique rimée de Philippe Mouskes*, tom. I (Brux. 1836), p. 489-518. Omm. cap. 1 (praefatio dedicatoria) et subinde nonnullae sententiae. Post cap. 31 leguntur ed. ibid., p. 627-28, et post cap. 32, ed. ibid., p. 629-32. Inter cap. 3 et cap. 4 insertum est caput ineditum de urbibus quas acquisivit Carolus M. in Hispania, quod et in aliis non paucis codicibus saec. XIII, XIV et XV descriptis legitur et ex codice hoc 5452 et codicibus 5925 ac 6189 exhibemus infra in Appendice. Sed et toti documento praefixa est (fol. 115^v-115^v) epistola Gaufridi prioris Vosiensis, quam hactenus nusquam alias reperimus et proinde hic etiam duximus edendam.

Appendix ad cod. 5452.

EPISTOLA PRAEFATORIA AD PSEUDO-TURPINI LIBRUM DE GESTIS
CAROLI M.

Gaufredus, prior Vosiensis, sacro Martialis conventui et universo clero Lemovicensis climatis, gaudiis sempiternis perfrui. Egregios invicti regis Karoli triumphos ac praeceles comitis Rotolandi praedicandos agones in Hispania gestis nuper 5 ad vos ex Hesperia delatos gratanter excepi et ingenti studio corrigens scribere feci, maxime quia apud nos hactenus ista latuerant, ubique * joculatores in suis proferebant cantilenis. Quia vero scriptura ipsa scriptorum vitio depravata ac paene deleta fuerat, non sine magno studio decorando correxi, non superflua addens, sed quae minus erant necessaria subtrahens. Ne quis me putet reprehendere inclitae laudis Turpinum, qui se ipsa scripsisse fatetur. Ego tanti pontificis oratibus mihi a iudice pio dari veniam opto. Hic etenim Gedeonis gladio usus est in principis militia, qui gladium non prohibuit Domini a peccatoris sanguine vel [ad] resecanda vitia. Miror tamen plurimum quod in ejusdem gestis mentio fit de urbe quae dicta est Aquitania, praesertim cum in actibus doctoris Aquitanorum 15 Martialis vel temporum annalibus nusquam feperiatur. In vita proinde sanctorum Justi ac Valeria[e], Elegii atque Pardulphi, qui non procul ab illa orti vel conversati fuere, prorsus de ipsius nomine reticetur. Verumtamen dum ego jussu egregii abbatis Petri, cui domnus Yzembertus successit, subterranea * degentem, a multis multa de hac urbe narrare audivi, locum etiam civitatis olim famosissimae prope Briderium et Escopiac, quae duo castra unus paene continet locus ad ortum solis, versus ecclesiam Sancti Petri de Nave, quae sub Stannensi praeposito noscitur oboedire, argenti, auri, plumbi ac ferri portunderae quaedam a pastoribus aliquotiens ibi repertae sunt. Buxei generis arbusta olim locus retinet multa, in cujus virgula quondam anulus fulvi metalli reperitur, [ut] narratur. Lapidibus 25 etiam illic reperiabantur, qui igne decocti in calcem vertuntur, cujus genus lapidis de longe illic fuisse delatum ipsa asperitas loci testatur. Verumtamen Aquitaniae tamen urbis ac provinciae utrum rex ille, de quo mentio fit in vita beati Leonardi, extiterit, nescitur. Fieri tamen potuit ut rex et urbis esset et totius provinciae, sicut Richardus, comes Pictavensis, dux est Lemovicensis ac totius Gasconiae vel Aquitaniae. Hujus itaque civitatis ducis Engelerii originem, actus finemque ac urbis desolationem subsequens pagina breviter declarabit. *Scribantur ergo haec in generatione in altera, et populus qui creabitur laudabit Dominum.* 30

* leg. nisi quae?

* nota in margine: narrare de subterranea.

DE URBIBUS QUAS CAROLUS M. ACQUISIVIT IN HISPANIA (1).

Urbes et majores villae, quas tunc acquisivit ¹, ita ² vulgo dicuntur : Visunia, Lamego, Duima ³, Colimbria ⁴, Lugo, Aurenas ⁵, Yria ⁶, Tuda, Midonia, Brachara metropolis, civitas Sanctae Mariae ⁷, Vimarana ⁸, Erunia, Compostella, quamvis ⁵ tunc temporis parva. In Yspania, Auchala, Godelfaiar ⁹, Talamanca, Uzeda, Ulmas, Canalias ¹⁰, Madrita, Maqueda, Sancta Eulalia, Talavera ¹¹, quae est fructifera ¹², Medinacelim, id est urbs excelsa, Berlanga, Osma, Seguncia ¹³, Segovia, quae est magna Avila ¹⁴, Salamanca, Sepuulvega, Toleta, Calatrava, Badaioe ¹⁵, Turgel, Calavera ¹⁶, Godiana ¹⁷, Emerita, Altamora, Palentia ¹⁸, Lucerna, Ventoza, quae ¹⁰ dicitur Carcesa, quae est in valle viridi, Caparra, Austorga ¹⁹, Ovetum, Legio, Carrionus ²⁰, Burgas ²¹, Nageras, Calagurria ²², Urancia, quae dicitur Arcus, Stella, Calathabus, Miracula, Tutela, Sarragocia, quae dicitur Caesaraugusta, Pampilonia, Baiona, Jacqua, Osqua ²³, in qua nonaginta ²⁴ turre ²⁵ esse solent, Terraciona ²⁶, Barbastra ²⁷, Rozas ²⁸, Urgellum, Elna, Gerunda, Baquinona, Tarragona, ¹⁵ Lerida, Tortosa, oppidum fortissimum Barbagalli, oppidum fortissimum ²⁹ Carbonae, oppidum fortissimum Aureliae, oppidum fortissimum Algaleti ³⁰, urbs Adania, Yspalida, Escalona ³¹, ora Malaguae ³², ora Burrianae ³³, ora Quotantae ³⁴, urbs Ubeda, Baecia ³⁵, Petroisa, in qua fit argentum optimum, Valencia, Dema, Sativa, Granada, Sibilis, Corduba, Abula, Accintina ³⁶, in qua jacet beatus Tor- ²⁰ quatus ³⁷ Christi confessor beati Jacobi cliens ³⁸, ad sepulcrum cujus arbor olivae divinitus florens maturis fructibus honestatur per unumquemque annum in sollemnitate ejusdem, scilicet idibus maii, urbs Besertum ³⁹, in qua milites fortissimi ⁴⁰, qui vulgo dicuntur Arabit, habentur, Majoricas insula, urbs Bugia ⁴¹, quae ex more habet regem, Agabiba insula, Goanram ⁴², quae est ⁴³ in Barbaria ⁴⁴, ²⁵ Cunctas, Meled ⁴⁵, Meloida, Qincia, Formentaria ⁴⁶, Alcoroz, Almaria ⁴⁷, Monequa, Gibaltaria, Cartago, Septa, quae est in districtis Yspaniae ubi maris est angustus concursus, et Gesir ⁴⁸ similiter et Tharut ⁴⁹, immo cuncta terra Yspanorum, tellus

Lectiones variantes. — ¹ in Gallaeciam *add.* 3. — ² *om.* 1. — ³ *vel* Diuna 1, Humia 2, Duma *vel* Dunia 3. — ⁴ Conimbria 3. — ⁵ Auretinas 3. — ⁶ *om.* 3. — ⁷ *om.* 2. — ⁸ Citarana 3. — ⁹ Godalfagava 3. — ¹⁰ Canales 3. — ¹¹ Talaveira 2. — ¹² (T. q. e. f.) *haec voces in 3 scriptae sunt superius ante* Uzeda. — ¹³ Seguntina 3. — ¹⁴ Quiavila ? 1. — ¹⁵ Badaioth 2, Badatioc 3. — ¹⁶ Talaveira 2. — ¹⁷ Godma 3. — ¹⁸ Palentina 2. — ¹⁹ Austirga 1, Austurga 2. — ²⁰ Carion 3. — ²¹ *om.* 3. — ²² Calagurria 2. — ²³ (J. O.) Jacca, Osca 3. — ²⁴ quingentae 3. — ²⁵ ingentes urbes 3, numero *add.* 2. — ²⁶ Terragonia 3. — ²⁷ Barbasta 3. — ²⁸ Rodis 3. — ²⁹ (B. o. f.) *om.* 3. — ³⁰ Algaget 3. — ³¹ Ececilona 1. — ³² Malaguos 3. — ³³ Burravae 1. — ³⁴ Cocandae 3. — ³⁵ Boecia 3. — ³⁶ Accinctina 2, Acincina 3. — ³⁷ Torquatus 2. — ³⁸ dicens 2; (J. c.) *om.* 3. — ³⁹ Desertum 1. — ⁴⁰ (m. f.) f. m. 3. — ⁴¹ Brugia 3. — ⁴² Gobaram 3. — ⁴³ urbs *add.* 2, 3. — ⁴⁴ Barbaris 3. — ⁴⁵ *om.* 3; (C. M.) *om.* 2. — ⁴⁶ Formentaria 2. — ⁴⁷ Almavi 3. — ⁴⁸ Gesit 1. — ⁴⁹ Taurut 1.

(1) Ex codd. 3452 [1], f. 116^v-118^r; 3923 [2], f. 133^v-134^r; et 6189 [3], f. 2^r-3^r.

scilicet Alandalus ⁵⁰, tellus Portogallorum, tellus Serranorum ⁵¹, tellus Pardorum ⁵², tellus Castellanorum, tellus Maurorum, tellus Navarorum ⁵³, tellus Alavarum, tellus Biscaiorum, tellus Bascolorum ⁵⁴, tellusque Palangorum ⁵⁵, Karoli imperiis inflectitur. Omnes praefatas urbes quasdam scilicet sine ⁵⁶ pugna, quasdam cum magno bello et maxima arte Karolus tunc ⁵⁷ acquisivit, praeter praefatam Lucernam, urbem munitissimam ⁵⁸ quae est in valle viridi ⁵⁹, quam capere donec ad ultimum nequivit. Novissime vero venit ad eam et obsedit eam et sedit circa eam quatuor mensium spatio; et facta prece Deo et sancto Jacobo, ceciderunt muri ejus et est inhabitabilis ⁶⁰ usque ad hodiernum diem. Quidam enim gurgis atrianis in medio ejus surrexit, in quo magni pisces nigri ⁶¹ habentur. Quasdam tamen ⁶² ex praefatis urbibus alii reges Galli et imperatores Theutonici ante Karolum Magnum adquisierunt, quae postea ad ritum paganorum conversae sunt usque ad ejus adventum; et post ejus necem ⁶³ multi reges et principes in Yspania Sarracenos expugnaverunt. Clodoveus namque, primus rex Francorum christianus, Clotharius, Dagobertus ⁶⁴, Pippinus, Karolus Marcellus ⁶⁵, Karolus Calvus ⁶⁶, Ludovicus et Karlomannus ⁶⁷ partim Yspaniam adquisierunt, partim dividerunt. Sed hic Karolus Magnus ⁶⁸ totam Yspaniam suis temporibus sibi subjugavit. Hae sunt urbes quas ille postquam gravi labore acquisivit, maledixit, et idcirco sine habitatore permanent usque ad hodiernum diem: Lucerna, Ventosa, Caparra ⁶⁹, Adama.

CCCLXVI. Codex signatus num. 5562.

Olim bibliothecae ducum Mediolanensium, deinde Blanchae de Sabaudia (fol. 212^r), postea Regius R. 168, P. 1220, C. 7859.

Foliorum 212, min. (0^m,175×0,123), lineis plenis, exaratus saec. XIV.

[Miracula B. V. Mariae] (fol. 1^r-32^r).

CCCLXVII. Codex signatus num. 5563.

Olim coenobii Sancti Theoderici Remensis (fol. 1^r), deinde Colbertinus 5421, postea Regius C. 4174.3.

Foliorum 124, min. (0^m,26×0,19), lineis plenis, exaratus saec. XI.

— ⁵⁰ Alaudalus 1. — ⁵¹ Sarracenorum 1. — ⁵² (t. P.) *om.* 3. — ⁵³ Nautorum 1. — ⁵⁴ Bascorum 3. — ⁵⁵ Paragorum 1, Palarcorum 3. — ⁵⁶ *om.* 3. — ⁵⁷ rimo 1. *om.* 3. — ⁵⁸ mitissimam 1. — ⁵⁹ (q. e. in v. v.) *om.* 3. — ⁶⁰ inhabitans 1. — ⁶¹ viri 1. — ⁶² necesse est 1. — ⁶³ Godobertus 3. — ⁶⁴ (K. M.) *om.* 3. — ⁶⁵ (K. C.) C. K. 2. — ⁶⁶ Karolus Magnus 1. — ⁶⁷ (partim Ysp. — Magnus) *om.* 3. — ⁶⁸ Separa 3.

Continet Passiones apostolorum, fere ex Pseudo-Abdiae *Historia apostolica* (ed. Fabricius, *Cod. Apocr. N. T.*, part. I, p. 390 sqq.), excerptas, quibus singulis praefixus est index capitulorum. Praefixa est (post indicem capitulorum Passionis S. Petri) et praefatio generalis (ap. Fabricium, p. 390-91), suppressis initio et in fine iis quae in hac praefatione indicantur de fontibus; finis tamen legitur ad calcem codicis (fol. 124^v), ubi scilicet Julius Africanus (in tertia persona) interpres latinus fuisse significatur.

1° De virtutibus sancti Petri apostoli (fol. 1^v-15^r).

Hist. Apost., lib. I.

2° [De virtutibus] sancti Pauli (fol. 15^r-19^r).

Ejusdem lib. II. Omm. capp. 6 (praeter initium) et 7.

3° Passio sancti Jacobi fratris Domini (fol. 19^v-22^v).

Ejusdem lib. VI, cap. 2-8.

4° Passio sancti Philippi apostoli, kalendis maii (fol. 22^v-24^r).

Ejusdem lib. X. Om. cap. 1.

5° De miraculis beati Andreae apostoli (fol. 24^r-50^r).

Ejusdem lib. III; nisi quod prior pars (usque ad fol. 47^v) legitur sub forma ed. *Mon. Germ.* (in-4°), *Script. Rer. Merov.*, tom. I, p. 826-46: quam sequuntur citati libri capp. 39 (diverso tantum exordio) -41.

6° Passio sancti ac beatissimi Jacobi (fol. 50^v-56^r).*

Ut ap. Mombritium.

7° De virtutibus sancti Johannis evangelistae (fol. 56^r-76^v).

Ejusdem *Hist. Apost.* lib. V. Om. cap. 1 et inc. fere ut in editione Mombritiana.

8° De miraculis beati Thomae apostoli, vel qualiter ad martyrii gloriam Domino tribuente pervenerit (fol. 77^r-96^v).

Ejusdem lib. IX.

9° Passio sancti Bartholomaei apostoli, sub die VIII kalendas septembris (fol. 96^v-103^v).

Ejusdem lib. VIII.

10° Passio sancti Matthaei apostoli (fol. 103^v-114^r).

Ejusdem lib. VII, diverso exordio.

11° Passio sanctorum apostolorum Simonis Cha[na]naei et Judae, V kalendas novembris (fol. 114^r-124^v).

Ejusdem lib. VI, cap. 7 -ult.

CCCLXVIII. Codex signatus num. 5564.

Olim Sancti Martialis Lemovicensis 106, deinde Regius C. 4425.

Foliorum 137, min. (0^m,23×0,155), lineis plenis, exaratus saec. XII.

1° Opusculum translationis beati Jacobi apostoli, cujus dies celebratur III kalendas januarii (fol. 2^r-6^v).

Ed. ex cod. Brux. 98-100, *Cat. Brux.*, tom. I, p. 66-69.

2° Adhortationes sanctorum patrum ad profectum perfectionis monachorum (fol. 7^r-128^v).

Omnia sicut supra in cod. 5387 (p. 464), nisi quod hic non desideratur initium libri v.

3° Vita sancti Leonardi (fol. 129^r-134^r)*

CCCLXIX. Codex signatus num. 5565.

Olim Claudii Puteani, deinde Regius C. 4428.

Foliorum 121 (quorum 24 et 23 duplex), min. (0^m,215×0,15), lineis plenis, exaratus saec. XI.

1° Martyrium sancti Pauli a Lino episcopo de graeca lingua in latino conscriptum et orientalibus ecclesiis traditum (fol. 1^r-9^r)*.

2° [Passio sanctae Margaretae virginis Antiochenae] (fol. 10^r-17^r).

Eadem referens quae Passio ed. ap. Mombrinium, sed diverso stilo.

3° Agnitio sive ostensio sanctorum septem virorum dormientium, qui pro confessione Domini nostri Jesu Christi in Epheso in monte Chelio intra speluncam viventes retrusi requiescunt (fol. 17^r-25bis v).

Versio diversa ab omnibus editis.

Inc. Sub Decio imperatore fuerunt viri septem conspicui in ejus palatio conversantes atque inter se mutua dilectione servantes, quorum nomina sunt haec : Achilles et Diomedes, Eugenius et Stephanus, Sabbacius et

Probacius et Quiriacus. His namque nominibus appella[ba]ntur dum adhuc paganorum ritum colere sectarentur...

4° Vita sancti Silvestri episcopi et confessoris (fol. 26^r-72^v).*

5° Passio sancti Vincentii levitae (fol. 73^r-82^r).*

6° Sancti passio Georgii beatissimi martyris (fol. 82^r-93^v).

Ut supra in codd. 5280 (tom. I, p. 489) et 5292 (ibid., p. 560), eodem scilicet exordio quod legitur in Passione S. Tysasii, ed. *Anal. Boll.*, tom. IX (1890), p. 116.

7° Vita beatissimi Gildardi Rotomagensis archiepiscopi (fol. 93^v-102^v).

Ed. ope hujus cod. *Anal. Boll.*, tom. VIII (1889), p. 393-402.

8° Translatio ejusdem, qualiter sacratissimum corpus ipsius a Rotomago delatum et in basilica venerabilis fratris ejus Medardi in Suessionica vere cum digno honore tumulatum est (fol. 102^v-106^r).

Ed. ibid., p. 402-5.

9° Vita sancti Samsonis episcopi et confessoris (fol. 106^r-115^r).

Scilicet Vitae ed. *Anal. Boll.*, tom. VI, p. 82 sqq., libri I capp. 1-4, 14, et libri II capp. 11, 8, 13, 26.

10° III kalendas augusti, natale sanctorum Felicis, Simplicii, Fau[s]tini et Beatricis (fol. 115^r-116^r).

Compendium scilicet Passionis S. Felicis II et Passionis SS. Simplicii et sociorum, qui coluntur die 29 julii.

11° Passio beatissimorum martyrum Massiliensium Victoris, Feliciani, Alexandri, qui passi sunt sub Maximiano IX kalendas augusti (fol. 116^r-121^v).

Ed. ex cod. Namurc. 53, *Anal. Boll.*, tom. II, p. 317-21, non paucis lectionibus variantibus. Mutila desinit in verbis *fideles agnoscant. Trium...* (tom. cit., p. 321, lin. 6 et lin. 10) : unde colligere licet in hoc textu non adfuisse penultimam sententiam (*Quod superest, rogo ut sacerdotes...*).

CCCLXX. Codex signatus num. 5565 A.

« Hic codex fuit Alani de Coetivi Cardinalis, qui obiit anno **MCCCCLXXIV** » (fol. 1^r), deinde Colbertinus 4174, postea Regius C. 4483. 3.

Foliorum 120, min. (0^m,22×0,14), lineis plenis, exaratus saec. XV.

Andreis, id est historia de receptione capitis sancti Andreae (fol. 1^r-36^v).

Auctore Pio II R. P., ed. (sed omisso prooemio) « Ex lib. VIII Commentariorum Pii II Pont. Max. » seu Joannis Gobellini (Romae 1584 et Francofurti 1614) ap. Andream Saussayum, *De gloria B. Andreae apostoli* (Paris. 1666, in fol.), p. 422-42.

Inc. prooem. *Si qua sunt memoriae commendanda ex his quae nostra tempestate geruntur...*

CCCLXXI. Codex signatus num. 5565 B.

Olim Colbertinus 4394, deinde Regius C. 4423. 5. 5.

Foliorum 75, ex diversis codicibus compactus, quorum primus, qui solus documentum hagiographicum continet, patet 0^m,215×0,175, columnis binis exaratus saec. XIV.

Passio sanctorum martyrum [Achatii et sociorum] x millium, quae est x kalendas julii (fol. 1^r-5^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 22 Jun., tom. IV, p. 182-87.

CCCLXXII. Codex signatus num. 5566.

Olim Colbertinus 4242, deinde Regius C. 4423. 3. 3.

Foliorum 67, min. (0^m,226×0,15), lineis plenis, exaratus extr. saec. XI.

1° [Passio sanctorum Nazarii et Celsi] (fol. 1^r-5^v).

Ed. ap. Mombrinium, tom. II. Acephala inc. *Alia die primo diluculo surgens Nero venit ad portum maris....* — Sequitur (fol. 5^v-6^v) ejusdem Vitae breve compendium.

2° Vita sanctae Perpetuae matris sancti Nazarii (fol. 13^r-16^v).

Inedita, ut videtur. Vid. Append.

3° Vita sancti Odonis abbatis (fol. 21^r-58^v).

Cujus conspectum et partem ineditam exhibuit cl. v. Ern. Sackur, *Neues Archiv.*, etc., tom. XV (1889), p. 103-16.

4° Revelatio corporis [sancti Stephani protomartyris]

Luciano presbytero ostensa (fol. 60^r-67^v).

Ed. P. L., tom. XLI, p. 808-18 (*Ex Floriacensi codice et aliis mss.*). Praemissa est epistola Aviti ad Falconium ed. ibid., p. 803-8.

Appendix ad cod. 5566.

VITA S. PERPETUAE (Cfr. supra, 2°).

Incipit vita sanctae Perpetuae matris sancti Nazarii.

1. Celeberrima memoria triumphorum, quibus sancti viri de utriusquemodi hostibus, id est carnalibus et spiritalibus, viriliter agonizaverunt, robur christi-
 5 nae fidei mirifice auditoribus auget, ardentisque animos per consimiles passiones ad aeterna incitat praemia capienda. Quemadmodum enim antiquitus priorum athletarum imagines tironibus assidue proponebantur videndae, ut eorum magna-
 lia spectando ad similia provocarentur, ita jugiter sanctorum martyrum seu confessorum de triumphatis hostibus commemoratae victoriae auditorum corda, si
 10 dici fas est, ad fortiora incitant magnalia facienda. Pro nihilo vero deputamus si quis annalium sanctorum verbis solummodo delectatur, nisi etiam hoc ad effectum ducat quo ejus aures cotidie occupantur. Paucula igitur de innumeris magna-
 libus beatissimae Perpetuae, sancti Nazarii matris, auditori, quod auribus audietis, hoc etiam ad imitandum corde percipite.
- 15 2. Beatissima igitur Perpetua, civis Romana, nobilissimorum parentum stemmate procreata, nobilioribus verum actibus reverenter instituta, ab ipso tenerimo flore pueritiae se fertur Domino tradidisse et per manus beatissimi apostoli Petri undam sacrosancti baptismatis accepisse. Dehinc, aetate corporis accrescente, simul quoque fidei robur est auctum, in tantum ut fortissima virago,
 20 duplici lucro ditata, filium et conjugem frequentissimis exhortationibus plurimisque ad Deum pro eisdem effusis orationibus Christo Domino mancipaverit, secundum illud beatissimi apostoli Pauli : *Salvatur vir infidelis per mulierem fidelem*. Igitur quia de ipsius filii ad Deum conversione in propria historia pluribus invenimus scriptum, nunc ad ea exponenda, qualiter per praefatam Per-
 25 petuam Africanus vir ejus crediderit, nostri sermonis vertatur articulus.
3. Quadam die, viro ejus revertente ab officio quod sibi umbra veteris traderat legis, contigit ut uxorem suam devotissime orationibus vacantem ante fores

beatissimi Petri invenisset, et ea ignorante propius accedens, quod ipsa secum oraret cautius auscultabat. Forte contigit ut eadem hora duodecimum quinquagesimi psalmi versiculum simul ore et corde declamaret ad Dominum : *Ne proicias me, Domine, a facie tua et spiritum sanctum tuum ne auferas a me.* Cumque expleta oratione domum pariter repedarent, vir ejus Africanus superius memorati versiculi ab ipsa expositionis normulam exigere coepit. Verum quamvis ipsa, muliebri lege servata, prius verecunde silentio indulgeret, tamen dehinc instincta nutu divino, repente in haec verba prorupit : *O vir dilectissime, si tibi divini Verbi cognoscendi certissima voluntas existeret, et haec et multo eis excellentiora, suggerente sancto Spiritu, ultro tibi cognoscenda 10* *occurrent. Sed qui divinae fidei indignantur, procul dubio Dei agnitionis ejusdemque Verbi indignissimi deputantur.* Cui Africanus : *Et quod est Verbum Dei, cujus agnitionis neglegendo me ipsum indignissimum fatenis ?* Respondit beatissima Perpetua : *Verbum Dei est Filius Dei, qui idem est et Pater et Spiritus sanctus, in quo omnia et ex quo omnia et per quem 15* *omnia consistunt.* Ad haec Africanus ait : *Numquid tres deos proponis adorandos aut trina unius personae nomina esse commemoras ?* Cui beatissima Perpetua : *Deum trinum esse in personis et unum in substantia devotissime christiana fatetur religio.* His auditis, Africanus nimium ammirans, aliquamdiu se a praesentia conjugis semovit, diligenti examinatione cordis 20 perpendens utrumnam sibi utiliora essent quae a conjugate audierat an potius sub veteris maneret formula legis.

4. Sequenti vero nocte circa mediae noctis ambitum beatissimus Petrus apostolus in somnis eundem ammonuit ut christianam fidem excoleret atque sacrosancti baptismatis unda a pristina labe purgaretur, arguens illum nimiae ignaviae, 25 ut quibus vel provectioris cursu aetatis vel firmiori sexu praecessor videri deberet, successor existeret. Altera die primo diluculo lucescente exurgens praememoratus Africanus adiit beatissimum praesulem Linum, et proruens ante ejus vestigia, per omnia sibi exposuit qualiter beatissimus Petrus illum per somnia ammonuerit ut ritu veteris legis exploso novam gratiam sub sacrosancto bapti- 30 smate assequeretur. Quo audito, beatus praesul Linus, gratias Deo agens, sacri baptismatis fonte eundem purificavit, atque instructum divinae fidei religione summo cum gaudio domum remisit.

5. Eodem tempore, cum Servilia quaedam, nobilissima matrona, morbum narium, quod vulgo cancer dicitur, pateretur, per impositionem manuum beatis- 35 simae Perpetuae pristinae saluti reddita est. Folfennii illustrissimi viri filia, cum ab atrocissimo daemone diutissime laniaretur, ab eadem sancta Perpetua, expulso daemone, curata est. Quo signo viso, pater ejus Folfennius cum tota domo sua baptizatus est. Per idem tempus, cum Tiberis fluvius extra alvei sui ripas ultra modum deflueret et publice periculum urbis a cunctis concivibus timeretur, ora- 40 tionibus ejusdem subito infra ripas proprii alvei est redditus, ut brevior solito videretur.

6. Quadam vero die, cum ex succenso Jovis fano, quod tunc Romae a gentilibus clarissimum habebatur, incendium urbi immineret, signaculo crucis objecto ita excursu[m] flammae reddidit immobilem ut nusquam devia-
ret ab ambitu praedicti fani donec penitus concrematum esset. Exorata * autem ab ejusdem fani sacer-
5 dotibus et infinitis muneribus coacta ut ex eodem fano incendii depelleret pestem, respondit : *Jupiter ipse, ad cujus officium domus est dedicata, si valet, liberet.* Hoc miraculo publice per urbem divulgato, plurima Romanorum plebs Christo credidit, et renuntiatis daemonum culturis, purificata est sacro fonte baptismatis.
- 10 7. Eodem tempore, cum Julia, Neronis filia, beatissimae matronae famam audisset, noctu domum ipsius adiit, plurimis precibus ipsam exorans ut se ab insaniae peste, quam ad tempus patiebatur, erueret; erat enim lunatica, et augmento vel detrimento lunae frequentissime amentiam incurrebat. Cui sancta Perpetua talibus verbis respondisse traditur : *Si relicta inani daemonum cul-*
15 *tura Christo Domino credideris et in nomine ejusdem sancti baptismatis fonte abluta fueris, absque dubio possibile est tibi quod quaeris.* Cui cum inviolabiliter se Christo Domino credituram promisisset, subito integra sanitate mentis et corporis a Jesu Christo Domino nostro precibus sanctae Perpetuae donata est.
- 20 8. Eodem tempore, cum unicus Mamurtini filius consulis gravissimo morbo febrium laboraret, spiritum exhalavit. Quod cum ipse consul nimium grave ferret, amicorum consulto beata Perpetua ad eundem est allegata. Quam ad se venientem praedictus consul aspiciens, cum intolerabili luctu se ad ejusdem pedes prosternens, miserabiliter querelando precabatur ut sibi unicum filium quem
25 amiserat redderet. Cui beata Perpetua, ut per omnia mitis erat, lacrimans ita respondit : *Si Jesum Christum credideris omnipotentis Dei filium e caelis ad terram pro redemptione humani generis venisse et ex virgine sine virili semine natum esse et passum et mortuum et tertia die resurrexisse, et si ejusdem nomine baptizatus exstiteris, absque dubio confidas tibi*
30 *contingere quod quaeris.* Quod cum ille fletu et lacrimis se haec omnia firmiter crediturum et nefandis idolis renuntiaturum promisisset, subito, advocato beato praesule Lino, fonte sancti baptismatis cum omni domo sua et innumerabili amicorum turba baptizatus est. Quo facto, beatissima Perpetua, manibus expansis ad caelum, taliter omnipotentis Dei clementiam imploravit : *Deus, cujus solum-*
35 *modo velle fuit omnia quae sunt perficere et cujus voluntati universae leges oboediunt naturae, magna nomen tuum coram istis astantibus, ut omnes noverint quia tu solus es omnipotens, cui nihil est impossibile.* Atque his dictis, tacto feretro subjunxit : *Adolescens, in nomine Domini nostri Jesu Christi tibi praecipio ut surgens comes abeas patri tuo.* Qui citius
40 surrexit quam aliquis dormiens subito vocatus a somno evigilet, deferens innumeras gratias omnipotenti Deo, qui oratione beatissimae famulae suae Perpetuae se a morte suscitaverat. Laetus reversus est in domum suam, comitante patre et innu-

* cod.
Exorta.

meris concivium seu amicorum turmis. Fit universale gaudium in tota urbe, luctus expellitur, laetitia evocatur, universi collaudant Deum beatissimae Perpetuae, qui potens est quemlibet mortificare vel vivificare. Claruit etiam non minus nomen beatissimae Perpetuae hospitalitate vel elemosyna, quas erga externos et inopes jugiter exercebat. Si qua etiam damnatorum vel sanctorum martyrum corpora insepulta invenire poterat, diligentissime sepulturae tradebat.

9. Obiit autem in Domino pridie nonas augusti, et aromatibus condita, a devotissimo praesule Lino diligentissime tradita est sepulturae circa viam Appiam in proprio praedio. Ubi hodieque plurimis miraculorum signis locus ipse coruscat, praestante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in saecula saeculorum. Amen.

CCCLXXIII. Codex signatus num. 5568.

Olim coenobii sancti Amandi in Pabula, deinde Telleriano-Remensis 268, postea Regius C. 4423. 3.

Foliorum 158, min. (0,182×0,13), lineis plenis, exaratus saec. X.

1° Passio beati Ignatii, quae celebratur kalendas februarias (fol. 2^r-11^v).*

Omm. ultima verba (*sed translatio corporis ejus...*).

2° Passio beati Petri Alexandrinae civitatis episcopi, qui colitur vii kalendas decembris (fol. 11^v-13^v).

Ed. ap. Adonem, ad d. 25 Nov. (P. L., tom. CXXIII, p. 401-3).

3° Passio sancti Polycarpi episcopi et martyris, quae celebratur vii kalendas februarias (fol. 13^v-19^v).

Ex Eusebii Caesariensis *Hist. eccl.* interprete Rufino, lib. iv, cap. 14 init. (*Polycarpus, qui non solum...*)-13 extr. (... *ad praecessorum viam exemplis insignibus suscitatur*).

4° Passio innumerabilium sanctorum [martyrum], quae colitur iii die mensis novembris (fol. 32^v-37^r).

Ed. ex hoc codice *Act. SS.*, ad d. 3 Nov., tom. 1, p. 643-48.

5° Passio sancti Vincentii archidiaconi et martyris, quae celebratur xi kalendas februarias (fol. 37^r-47^r)*.

6° Actus vel passio sanctorum martyrum Georgii

monachi, Aurelii atque Nathaliae, quae celebratur
vi kalendas septembris (fol. 49^v-64^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 27 Jul., tom. VI, p. 451-58, sed multis variantibus, ita ut alia versio videatur.

7° Passio sancti Christophori martyris, quae celebratur viii kalendas augusti (fol. 65^r-70^v).*

8° Vita beati Maturini sacerdotis (fol. 71^r-80^r).

Ed. ex hoc codice *Act. SS.*, ad d. 1 Nov., tom. I, p. 250-55.

9° Vita beati Germani Parisiensis episcopi, quae celebratur v kalendas junii (fol. 80^r-103^r).*

10° [Translatio corporis ejusdem] (fol. 103^r-118^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 28 Maii, tom. VI, p. 788-93, n. 1-27, addita clausula quae legitur ibid. in fine num. 33.

11° [Miracula ejusdem] (fol. 119^v-144^v).

Ed. ex cod. Namurc. 53, *Anal. Boll.*, tom. II, p. 70-98.

12° Vita sancti Fursei, quae celebratur xvii kalendas februarii (fol. 145^r-155^r).*

13° Passio septem martyrum [Africanorum], quae celebratur xvi kalendas septembris (fol. 155^v-158^r).

Auctore Victore Vitensi, ed. *Act. SS.*, ad d. 17 Aug., tom. III, p. 455-57.

CCCLXXIV. Codex signatus num. 5569.

Olim coenobii sancti Remigii Remensis, deinde Baluzianus 776, postea Regius C. 4515. 4.

Foliorum 63, min. (0^m, 185×0,18), lineis plenis, exaratus saec. X.

1° [Epistola Anastasii Bibliothecarii ad Carolum Calvum imp. de S. Dionysio] (fol. 1^v-3^v).

Ed. P. L., tom. CXXIX, p. 737-39.

2° Passio sancti Dionysii Ariopagitae Atheniensis episcopi (fol. 4^r-14^v).

Seu potius sermo encomiasticus de S. Dionysio et sociis ejus.

Inc. *Sermo gratiarum coronat intellectum meum et lex verborum naturali prolatione impeditur; sensibus gratificis irriigo mentem...*

3° [Hinemari epistola ad Carolum Calvum imp. de
vita S. Dionysii] (fol. 15^r-16^v).

Ed. P. L., tom. CXXVI, p. 153-54.

CCCLXXV. Codex signatus num. 5570.

Olim Colbertinus 5254, deinde Regius C. 4427. 3. 3.

Foliorum 74, ex diversis codicillis compactus, quorum primus et maximus patet
fere 0^m,235×0,155, lineis plenis, exaratus saeculo XII.

Unum in eo codice continetur documentum hagiographicum, nempe

Passio sanctissimi Dionysii... (fol. 3^r-27^r).*

Auctore Hilduino.

CCCLXXVI. Codex signatus num. 5571.

Olim Thuaneus, deinde Colbertinus 6595, postea Regius C. 4425. 6. A.

Foliorum 89, min. (0^m,154×0,125), lineis plenis, exaratus saec. X.

1° [Passio sancti Xysti] (fol. 1^r).*

Acephala inc. *supplicare et sacrificare, in eodem loco capite truncantur.*

2° Passio beatissimi Laurentii martyris et archidiaconi, quod est III idus augusti (fol. 1^v-6^v).*

Mutila in fine desinit *rapuit corpus ejus Yppolitus.*

3° [Passio sancti Sebastiani] (fol. 7^r-10^r).*

Acephala inc. *qui flexum gressum improbo nisu distendit* (num. 78 extr.).

4° Passio sancti Theodori, quod est v idus decembris (fol. 10^r-16^r).*

5° Passio sanctorum Chrysanti et Dariae, quae est III kalendas decembris (fol. 16^r-30^r).*

6° Passio sanctorum Cosmae et Damiani medicorum, quod est v kalendas octobris (1) (fol. 30^r-34^r).

Ed. Act. SS., ad d. 27 Sept., tom. VII, p. 464-78 (Passio quarta).

(1) Add. in inscriptione : *Quicumque autem aegrotaverit, et haec passio lecta fuerit super eum, Dominus misertus erit ei.*

Inc. Tempore illo femina quaedam Theodota timens Deum ab infantia sua...

Omm. numm. 13 sqq. et subinde alia pauca.

7° Passio sancti ac beatissimi Vincentii diaconi, quod est xi kalendas februarii (fol. 34^r-39^r).*

Proxime accedit ad Passionem ed. *Anal. Boll.*, tom. I, p. 263-70. *Inc. Probabile satis* (ut in *Act. SS.*). Omm. numm. 17, 20.

8° Passio sancti Moenatis martyris, quod est iii idus novembris (fol. 39^r-44^r).

Textus non nisi paulo diversus ab eo quem ediderunt Mombritius, tom. II, et Surius, ad diem 11 Nov. (cfr. textum graecum ed. *Anal. Boll.*, tom. III, p. 258-270). Narratio saepius contractior est.

Inc. Anno secundo Diocliciani et Maximiani imperatoribus, post discessum Numeriani Caesaris, qui ante eos imperium tenebat, ipsique vero in ejus imperio succedentes, quod actum est illis temporibus persecutionis atrocitate saeviente tempestate exorta.....*

* sic.

In margine superiori, fol. 43^v-44^r, ad instar rubricae, scriptum est: *Passio sancti Moenatis, qui bestias Christo operante mulsit*, quae inscriptio prodit amanuensem cogitasse de sancto Mammete, propter nominum similitudinem.

9° Passio sancti Felicis episcopi [Tubracensis], quod est viii kalendas februarii (fol. 44^r-47^v).*

10° Passio sanctorum martyrum Johannis et Pauli, quod est vi kalendas julias (fol. 48^r-50^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 26 Jun., tom. V, p. 159-60. Numm. 4 et 6 omm. quae in ed. uncinis inclusa sunt, et narratio procedit sicut indicatum est annot. r (p. 161).

11° Passio sanctorum martyrum quatuor Coronatorum, Claudii, Nicostrati, Symproniani et Castorii, quod est vi idus novembris (fol. 50^v-61^r).*

12° Passiones sanctorum Polycronii et sociorum ejus (fol. 61^r-63^v).*

13° Vita vel passio sanctorum Abdon et Senne[s] (fol. 63^v-64^v).*

Om. num. 1, nec inserta est Passio SS. Olympiadis et Maximi.

14° Passio sancti Saturnini episcopi et martyris (fol. 64^v-67^r).

Ed. ap. Surius, ad d. 29 Nov. Om. num. 6.

15° Passio beatissimi Gregorii martyris Spoletini (fol. 67^r-69^v).

Ed. *ibid.*, ad d. 24 Dec.

16° Passio beatae Columbae virginis ac martyris, quae passa fuit sub Aureliano imperatore ii kalendas januarii (fol. 70^r-80^v).

Ed. ex cod. Brux. 1820-27, *Cat. Brux.*, tom. I, p. 302-6.

17° Passio sanctorum Faustini et Jovitae, quae celebratur xv kalendas martii (fol. 81^r-89^v).*

Mutila desinit... *virtus tortorum enervabatur* (num. 20 in.).

CCCLXXVII. Codex signatus num. 5572.

Olim coenobii Sancti Petri Adremarensis (fol. 3^r), deinde Antonii Faure 49, postea Regius C. 4425.4.

Foliorum 132, min. (0^m, 225 × 0,163), lineis plenis, exaratus saec. XI.

1° Vita sanctae Mariae Aegyptiacae (fol. 2^r-16^r).*

2° [De Theophilo vicedomino] (fol. 16^r-22^r).*

Sequitur (fol. 22^r-26^v) Visio Anselmi scholastici, ed. P. L., tom. CLI, p. 643-52. et huic annexa epistola ejusdem Anselmi ad Odonem abbatem, quae in ed. desideratur.

3° Vita sancti Mauri discipuli sancti Benedicti (fol. 27^r-46^v).*

Sequitur *Hymnus de sancto Nicolao*, qui inc. *Magne pater Nicholae...*

4° Vita sancti Alexis confessoris (fol. 47^r-51^r).*

Sequuntur hymni de S. Alexio (inc. *Summis laudem praeconiis*), de S. Victore (inc. *Victor amice Dei et caeli cives, adplaudite*) et de S. Joanne evangelista (inc. *Adest namque dies alma*).

5° Vita beatissimi Nicholai archiepiscopi Myrreae civitatis, edita a Johanne diacono ecclesiae Neapolitanae (fol. 57^v-67^v).*

Mutila desinit in cap. 13. Om. prologus.

6° Vita sancti Martialis discipuli sancti Petri, quae celebratur ii kalendas julii (fol. 68^r-101^v).*

Diverso prologo. Inc. *Patebant quaedam fortia impiorum gesta, quos ad aliquod virtutis exercitium sola saeculi hujus instigavit superbia...*

7° Vita sancti Aventini monachi et confessoris, quae celebratur pridie nonas februarii (fol. 102^r-105^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 4 Febr., tom. I, p. 486-87.

8° [De miraculis sancti Martini] (fol. 106^r-109^r).

Gregorii Turonensis *De virtutibus sancti Martini*, lib. III, cap. 4-16 et cap. 21.

9° Vita sancti Brendani abbatis (fol. 112^v-132^v).*

Cfr. Jubinal, p. IV et p. 46, not. 1.

CCCLXXVIII. Codex signatus num. 5573.

Olim Colbertinus 3431, deinde Regius C. 4433. 3.

Foliorum 141, min. (0^m, 21 × 0, 143), lineis plenis, exaratus saec. XII.

1° [Passio sanctae Margariae] (fol. 1^r-2^r).*

Acephala inc. *Beata es tu et omnis generatio quae credit per te.*

2° Vita sanctae Mariae Aegyptiacae (fol. 2^r-21^r).*

3° Passio sanctae Eugeniae virginis et martyris (fol. 21^r-33^r).*

4° Passio sanctae Anastasiae, VIII kalendas januarii (fol. 34^v-41^r).*

5° Vita sanctae Genovefae virginis (fol. 41^r-47^v).

Ed. ope hujus cod. ap. Kohler, p. 3 sqq. Cfr. *ibid.*, p. XXII, 3° et p. 30, not. α.

6° Passio sanctae Julianae virginis et martyris (fol. 48^r-53^v).*

Inc. *Tempore illo fuit quidam senator, nomine Evulsius, amicus Maximiani imperatoris...*

7° Vita sanctae Marinae virginis, quod est XIII kalendas julii (fol. 54^r-56^v).*

8° Vita sanctae Farae virginis (fol. 56^v-69^r).

Vitam hanc ex Jonae scriptis haustam esse indicat ipse anonymus ejus auctor, praefationem suam ita concludens: *Jonas quidam, ut ipse prodit, ex Hibernia, vitam beati Columbani, qui fuit ex memorata insula, componere aggressus, materiam praebuit beatae Farae ejusque monasterii primordia vulgare volentibus. Sumatur itaque ab eo rerum gestarum fides; expectetur a me, quod solum praestare potui, postulata relatio.* Itaque ex Vitis S. Columbani et S. Eustasii a Jona conscriptis (ed. P. L., tom. LXXXVII, p. 1011-56) excerpit compendio ea quae ad Sam Burgundofaram aliquatenus spectant, addiditque item compendio, paucis praetermissis, quae in ipsa S^{ae} Burgundofarae Vita (ed. *ibid.*, p. 1070-82) idem Jonas tradidit.

9° Passio sanctae ac beatissimae Margariae virginis

atque martyris Christi, quae celebratur tertio decimo kalendas augusti (fol. 70^r-78^v).*

10° Passio sanctorum martyrum Cypriani et Justinae, quod est III kal. octobris (fol. 79^r-99^v).

Ed. ap. Martene, *Thes. Nov. Anecd.*, tom. III, p. 1621-50.

11° Passio sanctorum martyrum Caprasii et Fidis, XIII kalendas novembris (fol. 99^v-103^v).*

Non paucae occurrunt lectiones variantes, praesertim num. ultimo, qui in cod. paulo prolixior est.

12° Vita sancti Nicholai Myrraeensis archiepiscopi (fol. 104^r-135^v).*

Om. prologus. Post num. 13 continuo subsequuntur quae apud Carminium edita sunt p. 126 in notis, numm. 14, 15, deinde ed. *ibid.*, p. 122-128, numm. 14-19, 21, 22; postea ed. *Anal. Boll.*, tom. II, p. 151-56; tandem ed. *Cat. Brux.*, tom. I, p. 257-60, deficiente tamen num. 8.

13° Passio sanctae Luciae virginis et martyris, idus decembris (fol. 136^r-140^r).*

14° Passio sanctae ac beatissimae Columbae virginis et martyris, II kalendas januarii (fol. 140^r-141^v).*

Foliis avulsis, quaedam in cod. desiderantur.

CCCLXXIX. Codex signatus num. 5574.

Olim Thuaneus 599, deinde Colbertinus 6120, postea Regius C. 4437.2.2.

Foliorum 50, min. (0^m, 18×0,13), lineis plenis, exaratus maxima parte (fol. 1-39) saec. IX, reliqua saec. XII.

1° Passio sancti Christophori martyris Christi, quae est octavo kalendas augusti (fol. 1^r-7^r).*

Stilo diverso. Inc. *Tempore illo, quando Dagnus rex regnabat in civitate Samon...*

2° Inventio sanctae crucis Domini nostri Jesu Christi (fol. 7^v-12^v).*

Deficientibus foliis, mutila desinit in verbis *in Illo et Troade factum est bellum, et omnes nunc* (ed. *Act. SS.*, num 8 init.).

3° [Exaltatio sanctae crucis] (fol. 13^r-18^r).*

4° Passio sanctae Margaretae martyris *, quod est XIII kalendas augusti (fol. 18^r-32^r). * *cod. martyrae.*

Avulso folio, desunt quaedam in fine (ante ultimam sententiam).

5° Passio sancta[e] Julianae virginis, quae passa est sub Maximiano imperatore (fol. 32^r-39^v). *

6° [Lectiones de sancto Serenico diacono] (fol. 40^r-41^r).

Excerptae ex Vita ed. *Act. SS.*, ad d. 7 Maii, tom. II, p. 162-63.

7° [Lectiones de sancto Heleno eremita] (fol. 41^r-62^v).

Ed. ex hoc codice *ibid.*, ad d. 4 Maii, tom. I, p. 331-32, n. 4-6 (cfr. *ibid.*, n. 1).

8° [Lectiones de SS. Timotheo et Apollinari] (fol. 42^v-44^v).

Martyribus scilicet Remensibus, quorum Passio edita est *ibid.*, ad d. 23 Aug., tom. IV, p. 578-79.

CCCLXXX. Codex signatus num. 5575.

Olim Colbertinus 3683, deinde Regius C. 4438.3.3.

Foliorum omnino 182, min., ex diversis codicibus et codicum laciniis compactus, quorum maximus patet 0^m,233×0,165, minimus vero 0^m,215×0,15, exaratis diversis manibus saec. XI (fol. 101-112), XII (fol. 1-100), XIII (fol. 113-129 et 170-182) et XIV (fol. 150-160).

1° Ordo passionis beati Quintini Christi martyris, quae colitur pridie kalendas novembris (fol. 1^r-2^v, 11^r-20^v, 3^r-5^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 31 Oct., tom. XIII, p. 787-92, num. 1-9.

2° Inventio beati Quintini martyris, quod factum est VIII kalendas julii (fol. 6^r-9^v).

Ed. *ibid.*, p. 792-93, num. 20-25.

3° Item inventio ejusdem martyris ab Eligio sanctissimo episcopo gesta, III nonas januarii (fol. 9^v-10^v, 21^r-23^v).

Ed. *ibid.*, p. 740-41, num. 32-33.

4° Textus virtutum egregii martyris Quintini enucleatus (fol. 23^v-41^r).

Ed. *ibid.*, p. 801-11.

5° [Inventio sancti Stephani] (fol. 44^r-47^r).*

6° [Vita sancti Boniti] (fol. 52^r-53^v).

Fragmentum Vitae ed. *Act. SS.*, ad d. 15 Jan., tom. I, p. 1070 sqq., scilicet num. 1-5 cum parte num. 6.

7° [Translatio sancti Benedicti] (fol. 54^r-58^r).*

Scilicet numm. 1-4 et prior pars num. 5 (... *fuert demonstrata*).

Sequuntur (fol. 58^r) hymni duo de S. Maria Magdalena (inc. *Fidelium devotio... et Laudistuis agitanda...*).

8° Exceptum de gestis beati Remigii Remorum archiepiscopi (fol. 63^r-78^v).*

Auctore Hinemaro. Omm. praefatio, index capitulorum et non pauca passim, ut num. 5 extr. -9, num. 10 extr. -12, num. 16 med. -26, num. 28 praeter initium, num. 33, etc. Desinit in fine num. 121.

9° Series vitae praecellentissimi confessoris Christi Sacerdotis Lemovicensis episcopi (fol. 79^r-94^v).

Auctore Hugone Floriacensi, ed. *Act. SS.*, ad d. 5 Maii, tom. II, p. 14-22. Omm. numm. 32 sqq.; sed praepositus est prologus, ed. ex hoc cod. tom. VII Maii, p. 593.

10° [Vita sancti Pauli Narbonensis episcopi] (fol. 95^r-99^v).

Ed. supra ex cod. 2838, tom. I, p. 212-18.

11° Vita sancti Piamoni (fol. 101^r-102^v).

Historiae monachorum, auctore Rufino, cap. 32; sed initio, pro *Parthenio*, cod. *parte Nitrio*. — Sequitur (fol. 102^v-104^v) *De humilitate sancti Agatonis*, scilicet *Vit. Patrum*, lib. III, n. 21 (P. L., tom. LXXIII, p. 751).

12° [Passio sanctorum Nazarii et Celsi] (fol. 105^r-112^v).

Ed. ap. Mombritium, tom. II. Initio et fine mutila.

13° Passio sancti et venerabilis ac gloriosi martyris Georgii (fol. 113^r-120^r).

Inc. *In illo tempore, cum tribunus militaret sub Datiano imperatore, qui fuit persecutor ecclesiarum vel christianorum, misit ad omnes potestates quae sub regno ejus erant, et convenerunt in civitatem quae dicitur Militina...*

14° Passio sancti Christophori martyris, quae est octavo kalendas augusti (fol. 120^r-127^v).*

In fine add. *Legitur in hoc Berreio in die Ascensionis Domini post vespas et in parochiis exponitur a presbyteris vel clericis, audientibus parrochensibus, propter imminentes clades. Festivitas vero ejusdem martyris est nono kalendas augusti.*

15° [Vita sancti Hugonis Lincolniensis episcopi] (fol. 130^r-169^v).

Magna Vita auctore Adamo, ed. a cl. J. F. Dimock inter *Rerum Brit. med. aevi Script.*, tom. XXXVII (Londin. 1864), p. 1 sqq. Deest inscriptio *Domini et amici*... et foliis ad calcem deficientibus, mutila desinit Vita in verbis *ipsius gradatim proventus moresque vel actus* (ed. p. 143 extr.).

16° [Vita sanctae Austrebertae] (fol. 170^r-178^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 10 Febr., tom. II, p. 419-23. Om. prologus.

17° [Miracula ejusdem] (fol. 178^r-182^v).

Ed. *ibid.*, p. 423-29. Sed in cod. multo brevior est narratio et ordo miraculorum passim diversus; ac prorsus praetermissi videntur numm. 8, 16, 17, 24-29.

CCCLXXXI. Codex signatus num. 5576.

Olim, ut videtur, Udalrici Obrecht, deinde Regius C. 4429.2.

Foliorum 76, min. (0^m, 223×0,156), lineis plenis, exaratus saec. XI.

Totum codicem complet

Vita sancti Marcialis episcopi.*

CCCLXXXII. Codex signatus num. 5577.

Olim ecclesiae « Beatae Mariae Lucionensis » (fol. 3^v), deinde Colbertinus 4167, postea Regius C. 4382.5.5. c.

Foliorum 178 (in quorum numero computata sunt duo folia insiticia et vacua in capite codicis), min. (0,25×0,16), lineis plenis, exaratus saec. X.

1° Passio sancti Eustachii cum sociis suis (fol. 3^v-15^r).*

Om. prologus.

2° Passio sanctae Felicitatis cum vii filiis (fol. 15^v-17^v).*

CCCLXXXIII. Codex signatus num. 5578.

Olim Regius C. 4457.2.

Chartaceus, foliorum 168, min. (0^m, 22×0,145), lineis plenis, exaratus saec. XV.

1° [Vita sancti Pauli primi eremitae] (fol. 1^r-8^r).*

2° [Vita sancti Hilarionis abbatis] (fol. 8^r-28^r).*

3° [Vita Malchi monachi captivi] (fol. 28^v-33^v).*

4° [Vita sancti Macarii presbyteri Alexandrini] (fol. 34^r-41^v).

Ut legitur in Heraclidis Paradisi cap. 6 ed. Rosweydiae (P. L., tom. LXXIV, p. 270, lin. 7 - p. 277, lin. 2). Praemissus est (fol. 33^v-34^r) prologus ad Phidosum quendam (*mi domine Phidose*), locis communibus consarcitus, qui inc. *Vere mundum quis dubitet meritis stare sanctorum...*

5° [Sulpicii Severi scripta de sancto Martino] (fol. 42^r-112^r).*

Quibus intermixta sunt

6° [Excerpta ex Gregorio Turonensi de gloria postuma sancti Martini] (fol. 65^r-68^v).*

7° [Vita sancti Gregorii Nazianzeni] (fol. 112^v-129^v).

Interpretatio latina Vitae quam graece conscripsit Gregorius quidam presbyter, Nazianzeni discipulus, editae P. G., tom. XXXV, p. 244 sqq. Hanc interpretationem concinnavit saeculo XV Ambrosius Traversari ex ordine Camaldulensium, ut constat ex epistola dedicatoria ad Julianum (Cesarini, cardinalem titulo Sancti Angeli), de quo laudatus Ambrosius in epistola ad Nicolaum (ap. Martene, *Ampliss. Coll.*, tom. III, p. 493) et distinctius in alia epistola (lib. xv, epist. 11, tom. cit., p. 512), ubi: *Gregorii Nazianzeni*, ait, *Vitam ut graecam haberem Cardinalis Sancti Angeli fecit diligentia. Erat enim in illo Cincitii volumine, quod ex Cryptaferrata acceperat, post opera ipsius Gregorii, duosque quaterniones ad me misit solutos ex volumine, in quibus ipsa Vita habebatur. Quam latinam facere ipsa novitas persuasit, ipsique Cardinali dedicare idcirco visum est, quia amantissimus erat et suo studio ad nos potissimum venerat.* Antiquiorem ejusdem Vitae graecae interpretationem, ab Ademaro quodam lectore, suadente Anastasio sacerdote, anno circiter 903 confectam, repperimus in cod. 3323 (cfr. supra, p. 216, 27° et p. 226); tertiam recentius adornavit Jacobus Billius (cfr. Fabric., *Bibl. Graec.*, ed. Harles, tom. VIII, p. 386), ed. P. G., tom. XXXV, p. 243 sqq.

Ambrosii epistolam dedicatorem ad Julianum exhibemus infra in Appendice.

8° [Vita sancti Hieronymi] (fol. 140^v-154^v).

Ex Augustini et aliorum scriptis concinnata, ed. P. L., tom. XXII, p. 183-202. Praemissus est (fol. 140^r) prologus quidam in Vitam S. Augustini.

9° [Vita sancti Antonii abbatis] (fol. 153^r-168^v)*

Mutila desinit in prima sententia cap. 18 (*Nunc jam ceteras vobis daemonum explicabo fallacias*).

Appendix ad cod. 5578.

PROLOGUS IN VITAM S. GREGORII NAZIANZENI (Cfr. supra, 7°).

Domino venerabili et omni mihi officio suscipiendo atque amplectendo, patri Juliano, Ambrosius. Vetus consuetudo est ut amicorum secundis successibus amici gratulentur, eamque laetitiam gestientis animi cum officiis omnibus tum
5 muneribus quoque significant. Hanc ego, quoniam anima profecta magna ex parte est, et improbare non audeo et tenendam mihi existimavi, Juliane vir eximie et amicissime. Namque promotioni tuae ita adgaudeo ex animo ut ecclesiae Christi magnum putem ex ea decus atque ornamentum accessisse. Neque enim tu is es, Christo propitio, quem tam honor adjectus incaute elevet quam oneris sarcina
10 terreat. Agnoscis enim profecto mecum sublimi te in specula celsaque in arce locatum editiore fastigio dignitatis admoneri nihil terrenum, nihil humile, nihil abjectum sentire vel sapere, sed aeterna solum atque immortalia tota animi intentione suspirare, ut dicere cum Apostolo possis confidenter : *Nostra autem conversatio in caelis est*. Sed cum offerre ex inopia nostra munusculum ali-
15 quod cuperem, ut ea quoque indeessem consuetudini *, occurrit Gregorius ille Nazianzenus, vir summus atque sanctissimus et nostri dogmatis assertionem celebrissimus, sicque probatus ut nihil ex ejus dictis umquam in quaestionem venerit : adeo denique catholica sunt quae ille scripsit omnia, tantaque gravitate de Deo loquitur et altissima quaeque sacramenta edisserit ut a theologia nomen inven-
20 rit. Cujus itaque vitam ex graeco traductam nostri ingenio munus ad te mittendam putavi. Quam suscipies, scio, gratissime, et avidissime perleges. Neque enim sum ignarus quanto ad haec rapiaris studio quamque cupias nihil te praeterire eorum quae sancti viri in vita gessere. Animadvertes ex ea profecto singularia sanctitatis insignia, admirabilem sapientiam atque invictam inter omnia adversa
25 constantiam. Juvabit me recognoscere vos illud aureum instructum in domo Domini et praeparatum ad omne opus bonum, divino primum munere, tum et laborum meritis et industria perpetuisque vigiliis id promeruisse ut sancti Spiritus evaderet templum, neque ambigo, ardebit animus ad pietatem pronus tanti viri vitam propositumque imitari. Et quid dicam ardebit, cum impraesentiarum
50 quoque illum de spreto gloriae laborumque tolerantia et amore Christi propriaeque caelestis haud segnis imiteris, potiusque in teipso quae de illo scribuntur recogniturus quam novi aliquid lecturus videaris? Ea mihi denique spes est, ea fiducia, Juliane carissime. Sed prolixior sum forsitan, apud te potissimum. Dabis

* sic.

amori veniam, qui finem facere non vult. Tecum enim, dum scribo, colloqui videor, quo sane nihil mihi gratius, nihil optatius contingere posset. Habenda tamen longitudinis ratio, neque committendum ut prooemio desideretur modus. Venerationem tuam incolumem atque prolixa aetate florentem Christi Domini nostri clementia servare dignetur, Domine merito mihi carissime, semperque honorande Pater.

CCCLXXXIV. Codex signatus num. 5579.

Olim Thuaneus, deinde Colbertinus 4881, postea Regius C. 4423. 8.

Foliorum 32 (quorum ultimum vacuum est), min. (0^m,192×0,145), lineis plenis, exaratus saec. XIII.

1° Inventio corporis gloriosissimi confessoris Anthonii et eremitae magnifici, a beato Hieronymo de graeco in latino translata, a Theophilo episcopo Constantinopoleos tempore Constantii serenissimi imperatoris per angeli revelationem a deserta Aegypto in Constantinopolim civitatem cum magna gloria ac triumpho perenni, tertio idus junii (fol. 1^r-26^r).

Ed. ex cod. Namure. 159, *Anal. Boll.*, tom. II, p. 341-54.

2° Translatio sanctissimi confessoris Anthonii abbatis et eremitae a Constantinopoli in Viennam (fol. 26^r-31^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 17 Jan., tom. II, p. 151 (col. 2) - 52. Nomen Romani Pontificis proprium nullum scribitur post verba *Dominus Papa* (num. 5 extr.) nec ulla hoc loco advertitur lacuna.

CCCLXXXV. Codex signatus num. 5580.

Olim Claudii Puteani, deinde Regius C. 4430.

Foliorum 136, min. (0^m,215×0,16), lineis plenis, exaratus saec. X.

1° [Sulpicii Severi scripta de S. Martino] (fol. 2^v-122^r).*

2° [Inscriptiones de S. Martino] (fol. 122^r-127^r).*

3° Vita beatissimi Briccii episcopi et confessoris (fol. 127^r-130^r).*

4° [Excerpta ex Gregorio Turonensi de gloria postuma S. Martini] (fol. 130^r-136^r).*

CCCLXXXVI. Codex signatus num. 5581.

Olim Colbertinus 4286, deinde Regius C. 4450. 5. a.

Foliorum 114 (quorum duo prima vacua), min. (0^m,255×0,16), lineis plenis, exaratus saec. X.

Totum codicem complent

[Sulpicii Severi scripta de S. Martino.]*

Sed foliis deficientibus in capite et ad calcem codicis, Vita acephala inc....
euntes ut sui misererentur oraret... (cap. 3 init.) et Dialogus III mutilus desinit in verbis *nam spiritu sentiebat domum illam divino numine verberari* (cap. 14 ante med.).

CCCLXXXVII. Codex signatus num. 5582.

Olim Colbertinus 3967, deinde Regius C. 4180. 5.

Foliorum 139, min. (0^m,25×0,21), lineis plenis, exaratus saec. X.

1° [Sulpicii Severi scripta de S. Martino] (fol. 1^r-135^r).*

Quibus inserta sunt

2° [Excerpta ex Gregorio Turonensi de gloria postuma S. Martini] (fol. 45^v-56^v).*

3° Vita sancti Briccii episcopi et confessoris (fol. 135^v-139^r).*

CCCLXXXVIII. Codex signatus num. 5583.

Olim abbatis de Targny 65.

Foliorum 121, min. (0^m,245×0,19), lineis plenis, exaratus saec. XI.

1° [Sulpicii Severi scripta de S. Martino] (fol. 7^r-93^v).*

Desinit Dial. III in prima sententia capituli 17.

2° [Inscriptiones de S. Martino] (fol. 95^r-98^r).*

Non additur in fine basilicae descriptio.

3° [Excerpta ex Gregorio Turonensi de obitu seu gloria postuma S. Martini] (fol. 98^r-102^v).*

4° [Excerpta ex Gregorii Turonensis libris de miraculis S. Martini] (fol. 103^r-109^v).*

Videlicet lib. I capp. 11, 12, 21, 29; lib. III cap. 53; lib. II cap. 43; lib. III cap. 8. Quae omnia in inscriptione indicantur legenda *In Octavis sancti Martini*.

5° [Compendium vitae S. Martini, legendum] in festi-
vitate sancti Martini (fol. 110^r-113^v).

Inc. prol. *Postquam D. N. J. C. triumphator ad alta caelorum ascendit...*

Inc. Vita. *Igitur iste beatissimus vir, paganis parentibus in regione Pannoniae....*

6° Vita sancti Briccii (fol. 113^v-115^v).*

7° [Miraculum sancti Martini] (fol. 116^r-117^v).

Ed. ope hujus cod. *Mon. Germ.* (in-fol.), tom. XV, p. 1241-43.

CCCLXXXIX. Codex signatus num. 5584.

Olim Colbertinus 4002, deinde Regius C. 4430. 3.

Foliorum 172, min. (0^m, 225 × 0,153), lineis plenis, exaratus partim (fol. 1-108) saec. X, partim (reliqua) saec. XIV.

1° [Sulpicii Severi scripta de S. Martino] (fol. 4^r-87^r et fol. 93^r-94^v).*

Deficientibus foliis in capite codicis, Vita S. Martini acephala inc. *Quae res apud Arborium in tantum valuit ut...* (cap. 19 init.).

2° [Inscriptiones de S. Martino] (fol. 87^v-91 et fol. 103^v-107^r).*

3° Vita sancti ac beatissimi Briccii episcopi et confessoris (fol. 95^r-97^v).*

4° [Excerpta ex Gregorio Turonensi de obitu seu gloria postuma S. Martini] (fol. 97^v-103^v).*

CCCXC. Codex signatus num. 5585.

Olim Colbertinus 144, deinde Regius C. 4430. 1.

Foliorum 83, min. (0^m,24×0,15), lineis plenis, exaratus saec. XIII.

- 1° [Sulpicii Severi scripta de S. Martini] (fol. 5^r-76^v).*
- 2° [Excerpta ex Gregorio Turonensi de obitu seu gloria postuma S. Martini] (fol. 76^v-80^v).*
- 3° Vita sancti ac beatissimi Briccii episcopi et confessoris (fol. 80^v-83^r).*

CCCXCI. Codex signatus num. 5586.

Olim Regius C. 4431.

Foliorum 98, min. (0^m,135×0,125), lineis plenis, exaratus saec. XV.

- 1° [Sulpicii Severi dialogi tres] de virtutibus beati confessoris Martini Turonensis episcopi (fol. 19^v-89^v)*
- 2° [Ejusdem epistolae ad Aurelium et ad Severum]. (fol. 89^v-97^v).*
- 3° [Ejusdem epistola ad Desiderium] (fol. 97^v-98^v).*

CCCXCII. Codex signatus num. 5587.

Olim Regius C. 4435.

Foliorum 94, min. (0^m,19×0,135), lineis plenis, exaratus saec. XV.

- 1° Venerabilis Eusebii Cremonensis ad Damasum Portuensem episcopum et Theodosium Urbis senatorem de transitu gloriosissimi Hieronymi presbyteri epistola (fol. 1^r-44^v).*
- 2° [Augustini Hipponensis episcopi ad Cyrillum Hierosolymitanum episcopum epistola de magnificentis beati Hieronymi] (fol. 44^v-52^r).*

3° [Cyrilli ad Augustini epistolam responsoria] (fol. 52^r-87^v).*

4° [Vita sancti Hieronymi] (fol. 87^v-91^v).

Ex Legenda Aurea.

CCCXCIII. Codex signatus num. 5588.

Olim Regius R. 1377, P. 1022, C. 4436.

Foliorum 44, min. (0^m,23×0,18), lineis plenis, exaratus saec. XV.

1° Legenda beati Hieronymi doctoris ecclesiae (fol. 1^r-4^v).

Ex Joanne Andrea (cfr. infra cod. 5591). Sequitur (fol. 4^v-5^r) miraculum *De leone veniente ad Hieronymum*, ed. P. L., tom. XXII, p. 210, lin. 4-p. 214.

2° Epistola Eusebii ad Damasum episcopum Portuensem.... [de morte S. Hieronymi] (fol. 5^r-23^v).*

3° Epistola sancti Augustini doctoris eximii ad Cyrilum Hierosolymitanum episcopum de laudibus beati Hieronymi (fol. 23^v-27^r).*

4° Epistola Cyrilli patriarchae Hierosolymitani ad beatum Augustinum episcopum de laudibus beati Hieronymi doctoris eximii (fol. 27^r-43^r).³

Sequuntur notulae quaedam de gloria postuma S. Hieronymi, Hymnus in ejus honorem (inc. *Ecce qui Christi decoravit aulam*) et

5° Epitaphium in sepulcro beati Hieronymi (fol. 44^r).

Hic du.r doctorum jacet et presbyterorum

Sanctus Hieronymus, sed ei locus est tumultus inus.

Hic tu, discrete catholice sive facete,

Dic veniens Ave, desuper ire cave.

CCCXCIV. Codex signatus num. 5589.

Olim Telleriano-Remensis 110, deinde Regius C. 4435. 2.

Chartaceus, foliorum 91, min. (0^m,215×0,145), lineis plenis, exaratus saec. XV.

- 1° Epistola beati Eusebii Cremonensis ad Damasum Portuensem episcopum et ad Teodonium *Romano-
rum senatorem ejus fratrem de morte gloriosissimi confessoris beati Hieronymi doctoris eximii (fol. 1^r-28^r).^{*} sic.
- 2° Epistola sancti Augustini doctoris eximii ad Cyrillum Hierosolymitanum episcopum de laudibus beati Hieronymi doctoris eximii (fol. 28^r-33^v).^{*}
- 3° Epistola Cyrilli patriarchae Hierosolymitani ad beatum Augustinum episcopum de miraculis beati Hieronymi doctoris eximii (fol. 33^v-57^v).^{*}
- 4° Vita sancti Lazari (fol. 58^r-58^v).

Ex *Legenda Aurea*.

Inc. *Lazarus interpretatur adjutus Domini vel auxiliatus... Lazarus clarissimis natalibus, scilicet ex stirpe regia descenditibus, cujus pater Syrus, mater vero Eucharis....*

Lectiones duae, tertiae tantum legitur inscriptio *Lectio tertia*.

CCCXCV. Codex signatus num. 5590.

Olim Baluzianus 720, deinde Regius C. 4315. 3.

Chartaceus, foliorum 74, min. (0^m,198×0,143), lineis plenis, exaratus saec. XV.

1° [Epistola Eusebii... de morte sancti Hieronymi] (fol. 1^r-57^v).^{*}

Foliis avulsis, desunt initium et finis.

2° [Epistola Augustini ad Cyrillum....] (fol. 58^r-63^v).^{*}

Item desiderantur initium et finis.

3° [Epistola Cyrilli ad Augustinum...] (fol. 64^r-72^r).^{*}

Finis scilicet hujus documenti apocryphi.

CCCXCVI. Codex signatus num. 5591.

Olim Juliani Brodeau (ex nota inscripta fol. 1^r), deinde Baluzianus 616, postea Regius C. 4315. 2.

Foliorum 47, min. (0^m,21×0,14), lineis plenis, exaratus saec. XV.

Totum codicem complet

Tractatus de vita et nomine beati Hieronymi.

Auctore Joanne Andrea, quod testatur ipse in fine totius opusculi (fol. 47^r) his versiculis :

Ieronimi sancti nondum vulgata latinis

Hec suus Andreaes descripsit mira Joannes.

De quo Joanne videsis Fabricium, *Bibl. med. et inf. latin.*, tom. I, p. 90 et de ejus libro Stillingum in Commentario praevio de S. Hieronymo, *Act. SS.*, ad d. 30 Sept., tom. VIII, p. 418 sqq. (cfr. Indicem historicum ad hunc tomum, v^o *Joannes Andreas*).

CCCXCVII. Codex signatus num. 5592.

Olim Thuaneus, deinde Colbertinus 5036, postea Regius C. 4327. 3. 3. A.

Foliorum omnino 140 (in quorum numero computata sunt duo folia insiticia in capite codicis et unum ad calceum), ex diversis codicibus compactus, quorum primus, qui solus hagiographicus est, patet circiter 0^m,24×0,15, lineis plenis, exaratus saec. XII.

1° Vita sancti Augustini episcopi (fol. 3^r-11^v).

Ut supra in cod. 4334, 1° (tom. I, p. 381).

2° Translatio beati Augustini episcopi (fol. 11^v).

Ut ibid., 2°.

CCCXCVIII. Codex signatus num. 5593.

Olim Udalrici Obrecht, deinde Regius C. 4425. 2.

Foliorum 184, min. (0^m,257×0,175), lineis plenis, exaratus in. saec. XI.

1° [Passio sancti Cyrini] (fol. 1^r-2^r).

Fragmentum scilicet hujus Passionis, quae compendiose edita est *Act. SS.*, ad d. 25 Mart., tom. III, p. 343-44, numm. 2, 3.

2° Passio beatae Julianae virginis, XIII kalendas martii (fol. 3^r-12^r).*

3° Passio sanctorum martyrum Saturi, Saturnini, Revocati, Perpetuae et Felicitatis, nonis martii (fol. 12^r-15^v).*

tilo satis diverso.

4° Vita beatae Modestae, III idus martias (fol. 15^v-25^v).

d. *Act. SS.*, ad d. 17 Mart., tom. II, p. 596-99, num. 9-19, et Append. I, numm. 1, sed stilo subinde diverso.

5° [Passio sanctorum Hilarii episcopi, Tatiani diaconi, et sociorum] (fol. 26^r-30^r).

d. *ibid.*, ad d. 16 Mart., p. 418-20.

6° Gesta beatae Gerdrudis, xv kalendas aprilis (fol. 30^v-36^v).*

7° Passio beati Castuli, vii kalendas aprilis (fol. 37^r-39^v).

d. *Act. SS.*, ad d. 26 Mart., tom. III, p. 612-13.

8° Passio beati martyris Georgii, viii kalendas maii (fol. 40^r-55^r).

1c. *In diebus illis arripuit diabolus Datianum regem civem Persarum, regnavit super quattuor cedros saeculi, qui priores erant super nes reges terrae, et misit edictum super omnem terram ut omnes reges unum convenirent....*

10° Passio sancti Alexandri papae et martyris aliorumque sanctorum, mense maio die III (fol. 55^v-65^v).

d. *Act. SS.*, ad d. 3 Maii, tom. I, p. 371-73.

11° De passione sanctorum Sisinnii, Martirii et Alexandri, III kalendas junii (fol. 66^r-68^v).

d. *ibid.*, ad d. 29 Maii, tom. VII, p. 40-41.

12° Relatio passionis beatissimi martyris Viti (fol. 69^r-77^v).

lebus narratis convenit cum Passione ed. *ibid.*, ad d. 14 Jun., tom. II, p. 1021-26.

Inc. *Temporibus Dioclitiani et Maximiani imperatorum in provincia via Vitus beatissimus in infantia sua multas virtutes operabatur*

timens Deum caeli et terrae, convertens animas non credentes, elemosynis vacans, viduis et orphanis. Erat autem ex nobili genere...

13° Passio sancti Cyrici et matris ejus, XVI kalendas julias (fol. 77^v-89^r).

Paulo contractior Passione ed. *ibid.*, ad d. 16 Jun., tom. III, p. 28-33.

14° Passio [sancti] Vigili episcopi [Tridentini], VI kalendas julias (fol. 89^r-94^r).

Ed. *ibid.*, ad d. 26 Jun., tom. V, p. 163-67, non paucis lectionibus variantibus.

15° Passio sancti Tertullini martyris, II kalendas augusti (fol. 94^r-101^v).

Desumpta ex Passione S. Stephani papae, ed. *ibid.*, ad d. 2 Aug., tom. I, p. 139-44; scilicet a medio numero 8 (*Videns autem eum in domo sua...*).

16° Passio sanctae Felicitatis martyris cum VII filiis suis, quod est VI idus julias (fol. 102^r-104^r).*

17° Passio Aerae martyris, Hilariae, Dignae, Eumemiae et Euprepiae, VII idus augusti (fol. 104^v-113^r).*

18° Passio sanctorum Firmi et Rustici, V idus augusti (fol. 113^v-118^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 9 Aug., tom. II, p. 419-22. Omm. ultima phrasis num. 9 (*Post haec...*) et numm. 10-14.

19° Passio beati Laurentii, III idus augusti (fol. 118^v-125^r).*

In fine add. quaedam de poenis a Decio datis et de conversione Tryphoniae.

20° Passio beatissimorum martyrum Hermachorae episcopi et Fortunati archidiaconi ejus (fol. 125^v-134^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 12 Jul., tom. III, p. 231-35. Omm. ea quae in ed. uncinis inclusa sunt.

21° Passio beatissimorum Felicis et Fortunati martyrum Christi (fol. 134^r-137^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 11 Jun., tom. II, p. 461-62.

22° Passio beatissimorum martyrum Cantianorum (fol. 137^v-141^r).

Ed. *ibid.*, ad d. 31 Maii, tom. VII, p. 428-30. Eaedem occurrunt in cod. lectiones variantes quae in cod. Namurc. 35 (*Anal. Boll.*, tom. I, p. 311, 32°), nisi quod non om. num. 1.

23° Passio sanctae Euphemiae virginis (fol. 141^r-151^v).*

24° Vita et passio beati Emmerammi martyris, cujus festa * colitur decimo kalendas octobris (fol. 152^r-173^r).

* sic.

Ed. *Anal. Boll.*, tom. VIII, p. 220-25.

25° Passio sanctae Mariae, quae passa est sub Adriano imperatore in Nicorentium civitate, die pridie kalendas novembris (fol. 173^v-178^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 1 Nov., tom. I, p. 201-6.

26° [Passio sancti Chrysogoni] (fol. 179^r-179^v).*

27° [Passio sanctae Eulaliae] (fol. 180^r-182^r).

Ed. ex cod. Brux. 581, *Cat. Brux.*, tom. I, p. 261-63.

28° [Vita sancti Zenonis] (fol. 182-184^v).

Auctore Coronato, ed. *Act. SS.*, ad d. 12 April., tom. II, p. 70-71, stilo tamen satis diverso.

CCCXCIX. Codex signatus num. 5594.

Olim « Sancti Benigni Divionensis » (fol. 34^v), deinde Colbertinus 5463, postea Regius C. 4177. 4.

Foliorum omnino 83, ex pluribus codicibus minoris formae compactus, qui exarati sunt saec. XI (fol. 1-34), saec. XII (fol. 67-83), saec. XIII (fol. 33-58, columnis binis, reliqui vero lineis plenis) et saec. XIV (fol. 59-66).

1° Passio sancti Sigismundi regis et martyris et sociorum ejus, quod est kalendas maii (fol. 1^r-4^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 1 Maii, tom. I, p. 86-87, et *Script. Rer. Merov.*, tom. II, p. 333-40.

2° Vita sancti Apollinaris Valentinensis episcopi, quod est III nonas octobris (fol. 4^r-8^r).

Ed. *ibid.*, ad d. 5 Oct., tom. III, p. 58-62.

3° Passio sancti ac beatissimi martyris Gorgonii, quae est v idus septembris (fol. 9^r-13^r).

Ed. *ibid.*, ad d. 9 Sept., tom. III p. 340-42. Praeposita est epistola Milonis Mindonensis episcopi, ed. ap. Mabillon, *Act. SS. O. S. B.*, saec. III, part. II, p. 204, num. 3.

4° [De sanctis martyribus Gorgonio et Dorotheo] (fol. 13^r-19^v).

Prolixa oratio, habita, ut videtur, in Gorziensi monasterio recurrente sanctorum martyrum annua festivitate; in qua multo verborum ornatu celebrantur sanctorum martyrum certamina secundum Passionem modo citatam et narrationem Eusebii (interprete Rufino), *Hist. eccl.*, lib. VIII, cap. 6.

Inc. *Salvatoris omnipotentiae, fratres dilectissimi, recte a fidelibus ubinam summa cum reverentia conlaudanda est, quae ad suae claritatis laudem simulque honorem universa distinxit opera....*

5° [Inventio capitis S. Joannis Baptistae] (fol. 19^v-24^v).

Scilicet a) Ep istola Dionysii, ed. *Act. SS.*, tom. IV Junii, p. 721-22, num. 133-35; b) Relatio Emesanorum, ed. *ibid.*, p. 716-18, num. 113-18; c) Apparitio S. Joannis Marcello presbytero, ed. *ibid.*, p. 724-26, num. 144-48 init. (usque ad verba *cui dixit Stephanus presbyter*).

Sequuntur (fol. 25) hymni duo de S. Radegunde regina (inc. *Mira cunctorum sator... et Ut Christus stemma virginum*).

6° Vita sancti Rigomeri presbyteri et confessoris (fol. 26^r-34^v).

Auctore Petro illo monacho Malleacensi, qui Goderanni abbatis jussu circa medium saeculum XI historiam sui coenobii conscripsit (ed. ap. Labbe, *Nov. Bibl. Mss.*, tom. II, p. 222-38; cfr. *Act. SS.*, ad d. 24 Aug., tom. IV, p. 786, num. 15). Is nempe in hujus historiae exordio significat se *vitam actusque venerabilis confessoris Rigomeri ad calcem usque pro posse correxi[sse]*. Atqui Vita Rigomeri, quam exhibet codex noster, eidem Goderanno abbati dicata est (cfr. infra, prol., num. 3) et profitetur scriptor (*ibid.*, num. 2) *satius sibi visum esse actus jam praefati patris, olim litteris insertos, expolire seu rem antiquam recenti, ut aiunt, incude renovare*. Attamen asserere non ausim vitam illam antiquiorem, quam prae oculis habuit Petrus, eam ipsam esse quam edidit Joannes Pinius noster (*Act. SS.*, tom. cit., p. 786-88): nam huic certe non convenit quod de illa indicat Petrus, nimirum ipsam tam barbaro stilo conscriptam esse ut necesse fuerit eam *e caeno abjectionis, quam aut inscitia dictantis aut incuria exceptoris incurrit, abstrahere sensumque nimia confusione irretitum elucidare atque propalare*. Crediderim potius et anonymum illum a Pinio prolatum et Petrum hausisse ex communi fonte, Vita scilicet antiquiori, quae adhuc latet. Itaque nec Petri lucubrationem, hactenus ineditam, hic in lucem dare pigebit. Vid. Append.

7° [De sancto Huberto] (fol. 35^r-35^v).

Superest tantum num. 9 libri primi miraculorum, ed. *Act. SS.*, ad d. 3 Nov., tom. I, p. 822.

8° Passio sanctorum martyrum Victoris et Coronae (fol. 35^v-41^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 14 Maii, tom. III, p. 266-68.

9° Vita sancti Arnulphi martyris Turonicae civitatis
episcopi (fol. 41^r-58^v).

Ed. supra, tom. I, p. 413-28.

10° Vita sancti Severini abbatis [Agaunensis] et con-
fessoris (fol. 59^r-66^r).

Ed. Act. SS., ad d. 11 Febr., tom. II, p. 547-51. In fine haec add. :

*Haec siquidem, ut supra praetulimus, de vita et quibusdam miris actibus sancti patris Severini secundum exemplar, quod a Fausto presbytero edictum fuisse credimus, prolixiore quodammodo stilo transcribere decrevimus; eo videlicet jure ut dum mens lectoris inhians longius de-
tenta fuerit, profundiore sine dubio compunctionis dono cumulari valeat; sed et hoc dignum arbitrantes ut aliquanto diffusius beati viri actuum textu[s] propagaretur, ne luculenta pia recordationis insignia strictius quam legentis oblectaret affectum comprehensa vide[antur]. Itaque eorum omnium, qui haec lecturi sunt, caritatem omnixe flagitamus, ut tardissimus nostrae rusticitatis sermo, licet aures offendat imperitia, nullam tentamentis in arte odiosae detractionis scintillam excuscitare queat; quin potius quilibet doctus et studiosus lector errata corrigens, supervacua radens, commode digestum, siquidem puri affectus benignitate percipiat, quatenus ex hoc magis caritatis benedictione signetur quam celerem reprehensionis furorem, quod absit, praeceps incurrat.*

* cod.
prudentia.

11° Passio beatissimae Agathae virginis et martyris,
quod est die nonarum februariorum (fol. 67^r-72^r)*.

12° Passio sancti Vitali[s] martyris Christi et sanctorum Protasii et Gervasii (fol. 72^r-75^r).

Epistola Ambrosii, ed. Act. SS., ad d. 19 Jun., p. 821-22, num. 17-23. Sequitur (fol. 75^r-75^v) initium epistolae ejusdem Ambrosii ad Marcellam sororem de inventionem eorundem sanctorum martyrum.

13° De sancto Theodardo archiepiscopo Narbonensi
(fol. 76^r-83^v).

Ed. Act. SS., ad d. 1 Maii, tom. I, p. 142-56. Initio et fine mutila, inc. *Quamvis etiam in quibusdam codicibus* (num. 30 fin.), desinit vero in verbis *et non peccet evidenter* (num. 53 in.).

Appendix ad cod. 5594.

VITA S. RIGOMERI PRESBYTERI (Cfr. supra, p. 498, 6°).

Prologus in vita sancti Rigomeri presbyteri et confessoris.

1. Cum dudum apud veteres, uti multimoda eorum monimenta enucleatus pandunt, plerique mortalium exstiterunt humani dumtaxat favoris nimium avidi, quorum pars quidem, quo subtilitate acuti ingenii et compositione cothurni ser- 5 monis non tantum aequaeavorum, verum etiam posterorum, animos oblectaret, negotia antiquitus illustrium fortiter explicita chartis indere decreverunt, alii vero, proprietatem a se commentatae penitus materiae in propatulo evitantes, colicis notis quam plurima bella compacta clam quidem e suo dum polire dispu- 10 tationem molirentur, nonnulla verisimilia addentes, romana effecerunt, ne socor- dia ac desidia contritum redderet hebdomadarum suarum otium, reliqui quoque, fallacibus caducisque saeculi dignitatibus ultro exuti, quo liberius atque expedi- 15 tius ad indagandam illam quam demum sui sequaces dixere philosophiam vacarent, academicum solum jugiter procellarum turbinibus obsitum petivere, quibus libidinosa mens refrenata non tantum simplicis incommutabilisque divi- 20 nitatis omnipotentiam volueri theoriae penna, quin potius humani perennitatem quoquo modo haurirent, ac stili officio propriis auditoribus, haudquaquam gravi ipsi dispendio liberi, promulgarent, cognito quippe excelso omnium rerum prin- 25 cipe, seseque ejus bonitate immortalitate donatos, glaucis ludificationibus corde obnubilati atque fide[i] per caritatem operantis inscii, Deum decenter minime 30 honorarunt veraque pietate coluerunt, nullaque prorsus ad bene beateque vivendum gestu vel actu, saltem energia, nedum exempla, posteris relinquentes, totius carnis viam nudi et miseri ingressi sunt, quisquis pia compassione proximis subvenire captans, quae quisque deificus satelles, non solum camini examinatione ex- 35 cocto auro sed etiam lilio violisve tropice assimilatus, purissimae credulitatis candore peregerit, quo exemplo ipsius longanimitatis, mansuetudinis, sobrietatis, discretionis, castitatis, frugalitatis, puritatis, gravitatis, moderationis atque reli- 40 quarum virtutum decore hebetudo hominum reverberata et concussa aut verbis aut scriptis retulerit, non ut labile vocamen dilatare vel famam sui pauculis grammulis in ora superstitum signatam velit propagare, sed exercitiis praelibatis ad bonae artis 45 studia provocando evehere, carissimo mihi affectu amplectendus merito videtur, quoniam dum os illius non opera hominum, sed Dei in suos operantis eructuat, ad beatae hereditatis florigeram requiem, termino numquam obnoxiam, loquendo auditores inflammat.

2. Haec itaque necum diu multumque pertractans, postquam saepenumero ab 50 aliquibus germana mihi caritate connexis fratrum personis instigatus sum quatinus ex venerandi Domini sacerdotis Rigomeri sacra deportatione seu de mira-

culis ejus intercessionibus creberrime patris saltem annotando scriptitarem, instabilem cunctabundamque mentem, nunc in hoc nunc in illud partientem, vix tandem in sese pro posse contraxi, reputans quod tam caritativa rogantum instantia a conditore forsan luminum principium caperet, sique hanc omnino
5 reicerem, debitus ejusdem patris, cujus ad urnam cotidie assisto, neglectus famulatus cum refragatione precum fratrum me in die Domini reum constringeret. Porro autem jam ad digerenda ea quae mens ad haec opportuna praetenderet, post tergum paululum recondito imperitiae pudore, ex integro de eo praesumens cujus ad nutum quondam silex effudit laticem, memet coegeram, cum ab intus
10 suggestio hujusmodi emergens innuit, satius esse actus jam praefati patris, olim litteris insertos, e caeno abjectionis, quam aut insectia dictantis aut incuria exceptoris incurrerunt, abstrahere sensumque nimia confusione irretitum elucidare atque propalare. Ad haec parum perfixo gradu pendulus suspendebam, donec speculo libratae rationis id maxime consonum animadversum est, quoniam quidem
15 absurdissimum liquet exitum cujusque rei variis compositionibus redimiri, fronte aditus deformi neglecto. Hinc ergo propensius, factus hilarior, rem antiquam recenti, ut aiunt, incude renovare gestiens, multum commodum legentibus afferre deprehendi, dum ea re praecipue assignabitur victrix sufferentia virginitasve florida, quae utraeque res raro simul reperiuntur, vix interdum habitae retinen-
20 tur, dicto citius amittuntur, quo foedere conserventur. Si vero quisquam, quod reor perfacile, hos conatus meos lividis contemplatur ocellis, irrisoris arbitris more subsannando proponat intolerabile fore tantae nobilitatis materiam tantillo homuncio* impudenter occupare, quem nullus urbanae lepor eloquentiae ab ignobilitate sua aliquando excusserit, attendat me paulo ante fassum fratrum
25 prece ac beatissimi viri Rigomeri amore ad hoc propulsum : illis siquidem obsequium, huic certe famulatum debeo, et quamdiu exteriori interior homo incolo, quin aliquid gratum illis, uttle multis, experiar, mihi jubere recuso. Quod si felleus rancor his minime complanatus grunnire desiverit, altum carmen syllogisticis nodatum plectibus multa per volumina evomat; sit subtilior prosa Lac-
30 tantio, historia Hegesippo, versu Homero. Esto : et quid ad nos, si benevoli sociabilis plausus, luridum murmur si aemuli fuerimus ?

3. Haec interim necessario superfluis pedetentim latratibus objecta, ceterum vobis, o praesul Domini Goderanne, cui ineptias meas referre soleo, certus quantum de probitatibus cordi vestro assit jubilum, vobis, inquam, has frugum
5 mearum perexiles primitias dedico, quatinus excellens prudentia vestra hiantia suppleat, modum excedentia infra congruos limites abdat, opportune, si qua sunt, prolata roborando assignet, quo tanti per sacerdotis manus patri libatae spirituum, liberior exordiar, Rigomeri athletae Christi Dei et Domini nostri meritis ac vestris opitulatus suffragiis, sequens opusculum. **Explicit.**

* sic.

Incipiunt capitula.

- I.** De nativitate ejus, sub quibus regibus fuerit.
- II.** Quod sanctus Innocentius tum Cinomannensis antistes erat et sanctis eo tempore plurima juvamina florentibus subministrabat.
- III.** Quod a pueritia litteris eruditus sit, et presbyter factus verbum Dei prædicaverit.
- IIII.** Quod Orifanum straverit, et multum ibi populum ad fidem Christi adduxerit.
- V.** De matre beatae Thenestinae sanata.
- VI.** De conversione ejusdem beatae Thenestinae virginis. 10
- VII.** Quod ab ea infamatus, et ante regem accusatus, et flamma duobus cereis caelitus impetrata purgatus sit.
- VIII.** Quod postea Thenestina beata velata sit.
- VIIII.** Quod beatus Rigomerus jussu beati Innocentii ecclesiam apud Suliniacum aedificaverit. 15
- X.** Qualiter ad Christum migraverit.

Incipit vita ejusdem.

[I.] Ea igitur tempestate qua paternum imperium suorum assensu procerum Clotharius atque Childebertus aequa inter se lance pensantes diviserunt, quorum alter Radegundem gloriosam ac toto paene orbi famosam, nec tantum fragili muliebri verum etiam virili sexui juste imitandam, sortitus, regio sibi more copulavit, sequens vero Wltrogodam, multimoda, ut fertur, probitate vallatam, uxorem duxit, in suburbio Cenomannicae urbis, praediolo Condita Saugonensi vocitato, clarissimis dignitate et, quod pluris est, religione natalibus, fertili ceu e cespite rubens rosula, Rigomerus, Domini futurus agonitheta, feliciter emicuit. Genitores vero ipsius, diu praeoptata sobole Dei summi munere ditati, admodum gratulabundi, sacris primum lavaeris expiari, deinde pari voto eodemque decreto regi regum Altithrono statuunt promptius consecrari. Quod quonam pacto sit factum, auctore vero et uno Deo, sequentia liquido perdocebunt. 25

II. Cathedrae sane sanctae matris Cenomannensis ecclesiae sub eodem rotatili annorum cardine sanctae recordationis Innocentius praesidebat antistes; qui adeo vocabulo opere consonabat suo ut clementissima pietate, utcumque sibi peculiariter caelitus attributa, omnium paene sub se degentium affectus couniret et vota. Et licet cunctis haberetur carissimus et affabilis, tamen quodam privilegio, apostolici exsecutor oraculi, aderat sanae fidei domesticis. Siquidem beato Karilepho in quodam diocesis suae loco supra amnis rivulum, Anisola praenominatum, quo coenobium instrueret amplissima juvamina concessit; nihilominus vero venerando Avito plurimum amminiculum indulsit utque aedificandae cellulae desiderium compleret compulit. Hi porro viri, Avitus videlicet et Karilephus, 35

Maximini sanctissimi, qui super Ligeris alveum haud procul ab altis moenibus Aurelianensis oppidi Christo Domino gratanter valde militavit, disciplinis a pueritia traduntur edocti; diutinaque praeceptoris sui sollertia examinati, anachoreticum exercitium, ipsius opitulati orationibus, quo liberius divinae speculationis
 5 quiete perfrui valerent, arripuerunt, solo^{*} haerentes Deo sui que curam fastidio habentes cum fallaci mundo. Verum non istis tantummodo bonae spei jam dictus Innocentius opportuna subsidia inferebat, sed etiam cuidam multae simplicitatis Dei servo, Launomaro nominato, monachili schema decorato, in vico quodam subter fluente latice, [qui] Curbio agnominatus est, coenobium condidit atque
 10 largissime, quo promptius tum practicos tum theoreticos fructus metere valeret, multis opum copiis nobilitavit. His omnibus divae memoriae Childebertus augustus, cujus dicioni regio tum illa, fratre Clothario citeriore tenente Gallia^{*}, subjacebat, assensum praebebat piisque talium conatibus festivo corde alludebat. Et recte quidem: ore profecto nostri purpurati exterius, paupere quoque
 15 ac egeno interius, sancitum est quod honor regis iudicium diligit, et quidam inter sui temporis primos permaximus philosophus beatas fore respublicas, si eas vel sapientes regerent vel eorum rectores sapientiae studerent, astipulavit. Ergo augustus iste, ut mihi videre videor, hoc uno facto utrique sententiae affuit: quoniam dum sanctis beati Dei suffragium intulit, iudicium dilexit, et hoc agendo
 20 quod ad beatitudinem tendit, rempublicam beatitudine suo regimine insignivit. Ut autem a digressionem pedem contrahamus, dum haec aguntur, Rigomerus, Jesu Christi famulus, eo in loco ea qua dictum est serie adoritur.

III. Decursis quoque puellaribus annis Launildo sacerdoti mancipatur, quo ecclesiasticis exercitiis vigilanter imbueretur. Admotus itaque ad virum Dei puerulus, atque ex mitissima qualitate infantilis formulae non parvi boni participium
 25 sibi inesse conjectatus, ignita quippe caritas sui ardoris scintillam celerrime odoratur, blande nimium ipsius complexus indolem: *Mi, inquit, nate, tegmine alarum Dei mei, ad quem confugii initium arripere videris, prolectus, ad beatam immortalitatis solidissimum pervenire queas litus.* Haec certe
 30 famina ubi heros silentio suppressit, priscos notarum characteres ei exhibuit; quos mira facilitate, utpote Deo fecunda, mens, licet tenera aetate, exhaustit. Nimirum dehinc ad psalmicinis deificos cantus atque ad reliqua studia memoriae mandanda appulsus, quam compendiose non modo coaevos, quin potius eos qui se autumabant sciolos, arduis, ut complexive dicam, totius scientiae fastigiis sit
 35 supergressus, ad explicandum penuria nostri deficit sensus. Nec immerito: sicut enim litteris cecinere suis hi quos jam retinet curia caelestis, nulla condicione Spiritus sancti munus potest arceri; quod qui obtinere valuerit, vere liber erit. Ejus est enim qui habet Spiritum Christi, cujus ante notitiam legale opprimens jugum prorsus emarcuit, quo micante grata felicitas servitutis Dei per gratiam
 40 redemptionis Jesu Christi illuxit. Hujus nempe disciplinae vigore Rigomerus venerabilis ab imis evulsus, ad usque presbyteratus amoenum gradatim decus enituit; quo ita monitis salubribus parendo potiri, more recentis tironis audaci

animo multas catervas hostium prosternentis, meruit ut circumquaque omni aetati, omni professioni consona verbi Dei jugiter intorqueret jacula, quorum acri jactu et fideles expergiscerentur et increduli concuterentur. Et his quidem qui jam beneficentiae primordia incoharant illud propheticum : *Ite de virtute in virtutem* ingerebat, *quoad visionem Dei deorum praetendatis in speculatione visionis pacis, fraterna dilectione conglutinati in eum* ; quodque redoleret illud dolentis Job : *Visitans speciem tuam non peccabis* ; quod et apostoli Pauli : *Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi* ; et evangelicum Salvatoris : *Quaecumque vultis ut faciant vobis homines, haud dubium quin bona, eadem et vos facite illis* : videlicet ut sese quilibet ex suis affectionibus pensans, eo animo inopi ac desolato occurreret quo miseriae propriae ab alio succurrere anhelaret, tumque speciem sui inviseret dum proximi onera bajularet, nihilominus et homini id quod ab homine sitibunde optaret impertiret. Eis autem quos tetra fuligo pravitatis in volutabro sordium involverat, quin disto[r]ta malitiae suae desererent compita intentabat : alioquin, nisi, dum arrideret eis volubile ac breve tempus, ad paenitentiae confugerent medicamina, imminere sibi diem Domini, quam praescius velocem, amaram, nebulosam, turbine vel clangore atque caligine completam indicat propheta, in qua, ubi regali suo diademate decoraverit justos iudicis gratissima misericordia, demum iniquos petulantiaque infectos multabit ipsius justitia. His autem atque hujusmodi studiis Rigomero suo intento summae et incomprehensibili majestati divinae, ne quis saltem perversus mellitis ejus eloquiis quid fucatae vanitatis mente suspicaretur, adeo pervalidam curationis gratiam concedere placuit, ut quisquis, cujuscumque generis morbo elisus esset, usus benedictione et contrectatione ejus, incolumis ad sua remearet. Consecratum porro secum Deum, non surdus Jacobi apostoli auditor, ferebat, quo in ejusmodi negotiis ubiubi uteretur, hoc modo credens occulere posse coram omnibus non per se explicitas virtutes, quoniam nullatenus gloriam suam vulgi adulationibus venditare, sed potius archivis bonae conscientiae abdere malebat, corde retenta veritate, quae perhibet alumnis suis ne suam faciant justitiam coram hominibus ut videantur ab eis, quod quod altum sit hominibus, prorsus abominatur Deus.

IIII. Itaque eodem tempore haud procul ab eo vico, quo idem deicola morabatur, devius rusticae plebis error antiquissimum sibi idolum, quod citabatur ac si pro reverentia Orifanum, recensendo dedicarat, cui, ut talibus moris est, fumosa saepissime cruentave mactabat libamina atque caenulenta donaria. Quod ubi Domini vexillifer advertit, condolens infelici admodum vulgo, qui in facie Dei sui terga, versuti serpentis dolo illectus, emiserat, quique falsa pro veris colendo theatra festinabat ad exitia, metuens plurimum quod, si huic tacendo annueret nec acutas potentis sagittas, scripturarum scilicet divinarum, terrores ei intimaret (scriptum quidem a quodam nostro, cui ipsa vis deifica post densissimam filii hominis iterationem inculcarat, non ignorabat : *Nisi iniquo iniquitatem suam allegaveris, discrimine cruoris ejus curere nequibus*), ad praelium accensis

animis, aliquibus fratribus accitis sui causam delegit angoris, illoque se praetendere velle asserit, dominicae confusus sufflamine virtutis. Porro autem illis obnixeprobantibus seque commilitones profitentibus, locum vir Dei petit intrepidus. Nutu quoque, ut remur, Christi multa utriusque sexus, virorum scilicet ac mulierum, copia eo die ac si sollempnizatura simulacro confluxerat. Cujus se in medio Rigomerus inserens : *O, inquit, pro pudor! cur ad injuriam cunctipotentis Dei operi ad libitum artificis imaginato cervicem flecteris, corpus prosternis, regalis imago certa? Cur, quaeso, fictilem effigiem, totius sensus ac rationis expertem, verbotenus saltem personas Deum, quae, ut re ipsa*

10 *scitur, debilitati penitus At obnoxia ni tua sit industria defensata?* Ad haec efferae crudelitatis dudum gens mox conglobata, talibusque carminibus caelestis medicinae periti praecantata ac subacta, quid sibi restaret agendum supplex efflagitat. Respirans vero paulisper dulciloquus disputator, ubi multitudinem deifica aspiratione odoratur respersam, coeptum jam gravior repetit alloquium,

15 multiplicique dogmate Christi et Ecclesiae plane nimium evangelizat sacramentum, assignans quo condicionis loro stringi debeat qui se dominico corpori mancipare deliberaverit membrum. Quid multa? Ubi scelerum suorum in sermonibus Rigomeri sanctissimi, ut ita dixerim, picturam prospicit, delusamque se versipellis hostis dolo, dum sabaea daemone qui in fano latitabat tura accenderet, sentit,

20 concio tota resolvitur in luctum, maestitudinemque non ferens, pari conspirationis voto, tamquam necis suae incentorem interemptura evolat ad delubrum, atque mille convicia evomens, fanum turpiter quidem, uti decebat, impellit ad solum particulatimque concisum dispergit in gyrum; sicque salutis propriae adit magistrum, errori suo salubre indulgere implorat antidotum. Cui belliger Domini

25 admodum alacer opportuna paenitudinis designat spatium; nec multo post diligenter instrumentis fidei cameratam baptismate sacrosancto eluit ac in thesauris Ecclesiae inducit. At recens triticum Dei a paleis secretum, hortante Rigomero suo, multae pulchritudinis basilicam construit; ordinataque inibi Domini clientela, retrogradu calle repedit ad propria.

30 **V.** Interea quaedam et generis et dignitatis nobilitate vernans matrona, Truda cognominata, cui tantummodo inerat unica, de qua suo loco paucis dicemus, nata, gravis incommodi vexatione valde tribulabatur, adeo ut de sui corpusculi relevatione omnino spes abesset. Sanctitate viri fama volitante comperta, legatione fungi quendam e suis industrium ad eum cum multa obsecratione dirigit,

35 quo ad se sacerdos reverendus accedere non dedignaret mortique paene imminenti solamen solita pietate praetenderet. Nec cunctatus ille, quippe caritate ac clementia ditissimus, aegram invisere, recolens scriptum viduas et pupillos in tribulatione eorum debere visitare, Dominum quoque his qui tribulato sunt corde juxta fore. Extemplo ergo ei accedens, primum verbis salutari sale conditis

40 demulcet; deinde, ne ullo se maerore pro his quae sibi a justo inferrentur iudice ad meliorationem vitae labefactaret; postremo infert ut peccata sua elemosynis redimeret ac gazas sibi divinitus largissime praestitas, juxta Altissimi praecepta,

egenis propensius spargeret : sicuti enim latex ignem, ita alimonia pauperi concessa scelerum obruit molem. Cujus cum suasionibus mulier sapiens gratanter annueret eisque pro posse obsecundare profiteretur, solita sacerdos arma corripens, humo provolvitur et piis votis summi dulcedinem opificis imprecatur, quo languidae suae se benignitati inclinanti auxiliari, nec tantum cadaveri verum 5 etiam imagini suae, animae scilicet, priscum salutis robur redintegrare dignaretur. His ita peroratis, in pedes erigitur atque purificati olei liquore omnes liniens artus, fugato ex integro morbo, dicto citius sititae incolumitati aegra repraesentatur, atque in Domini laudibus cuncti spectantes accenduntur. Laudantum porro choreis filia ejusdem feminae, Thenestina dicta, de qua paulo superius paucis 10 absolvere promisimus, intererat, quam jam pridem genitrix ejus cuidam regis optimati, felicium genitorum sanguine creti, desponsarat, attentius collocans animo quaecumque obtutibus auribusve colligebat.

* sic.

VI. Tanti itaque stuporis parum perstrepitu sedato, opportune puella audiens Rigomerum beatum, admodum ejus dictis oblectari fatetur, formulam vero conversationis sibi pernecessariam ab eo obnixè praestolari confitetur. At moderatissimus sacer, quamquam paratus esset omni poscenti se rationem pendere de fide ac spe quae in Deo est, volens tamen probare spiritum ipsius an ex Deo foret, infantulam adhuc eam ingeminat, matris potius ad libitum virili thoro uti oportere, sublime aliquod ad propositum aspirare posse denegat. Verum virginei fortitudo decoris, quam suis mitissimis amplexibus praeviderat virgo agnus : *Adeo*, inquit, *sancte, pomposum hunc mundum, omniaque quae in eo mortales fallunt amplius quam quid perennis emolumenti praebeant, reicio funditus, ut ipsi etiam sponso renuntiavcrim omnino, quem mihi providisse putarat amor maternus*. Rigomerus nempe beatus, tantae professionis gaudio 25 gavisus, quippe qui scriptum legerat : *Laetare, sterilis, quae non paris, erumpe et clama quae non parturis, quoniam plures desertae filii quam ejus quae sub viro gemit*, auspicio quodam eorum e numero illam praesagans qui virgines sequuntur agnum quocumque ierit quique sine macula sunt ante thronum Dei : *O mi, ait, filiola, si vere ea, quae tibi secundum desideria erroris vivendo fuerant lucra, reris, uti fassa es, propter Christum Dominum et Deum nostrum detrimenta, quae suis spondeat amicis is quem amare, ambire, esurire, sitire, contemplari vera est vita, diligenter auscultando mente colloca*. Atqui quodam in loco : *« Vos, inquit, amici mei estis, si feceritis quae praecipio vobis »*. Alias vero quid amicis suis pollicitus sit 35 dilucidans : *« Qui omiserit, ait, patrem aut matrem cunctaque quae possidere potuerit, secutus atque me fuerit, centuplum accipiet et vitam aeternam possidebit »*. Porro autem, ut omnibus de se gaudere captantibus indicaret quam infatigabiliter obsequi congruat jussis ejus : *« Nemo, in fit, mittit manum ad aratrum et aspexerit retro, qui aptus sit Dei regno »*. 40 Paulus sane; hoc ipsum definiens : *« Nullus, inquit, luctator regalibus sertis donabitur ni certator legitimus comprobetur »*. Haec evangelica et

apostolica sunt. Jam si uniat tam arduum, ad ludum scande; si displi-
cet, cede. Igitur cum ad haec experienda, Domini confisa sufflamine, Thenestina
 paratam se profiteretur, atque dehinc diatim sacra collatio ventilata ad invicem
 abunde sat agigaretur, humanae salutis hostis teterrimus, cum a cordium aditibus
 5 eorum cerneret exulare sese penitus, facibus invidiae accensus, veteriosa ad
 molimina retorquens opaca tela, bellum immittere festinat saltem forinsecus, quo
 sancta societas altaque caritas tepesceret in Christi bellatoribus. Maledicis nam-
 que ac perditis mox suggerendo ingessit hominibus, admodum refragari religioni
 10 puberem puellam, spreto conjugii dote, omni obsequio ignoto clericello parere,
 praesertim cum divinae imperarent lineae adolescentiores nubere, filios pro-
 creare, matres fa[m]ilias esse. At ubi hujus zelotypii scelus a secreto paulatim
 dictantium in publico raptim prosilivit, videres inertes, falsiloquos, decolores,
 dentibus strictis, frementibus labiis prae immaturo furore, hac illaeque nugarum
 phaleramenta dispergere, virumque beatum tanti facinoris auctorem cavillari.
 15 Nec hoc tantummodo suae malitiae suffecerat; quin potius Severum, praefatae
 virginis sponsum, ita quippe vocabatur, adeunt, tantoque angore percellunt, ad-
 dentes quod nisi his machinamentis sagaciter obviare maturaret, amore pero-
 ptatae uxoris cunctique patrimonii in brevi careret. Eorum ergo delationibus,
 utpote totus libidine flagrans, nimium lacessitus, primatibus atque palatinis pro-
 20 prii, ut credebat, infortunii eventum intentat, quidque sibi consultius agendum
 sit ut decernant remota mora debacchando efflagitat. Tum siquidem nutu nobi-
 lium una cum eo illo regius miles dirigitur, quo facilius an hujusmodi fuerit, uti
 infelicitas ea divulgata est, detegatur. Citato quoque itinere ubi ad vicum quo
 Jesu Christi paupereꝝ excubabant ventum est, ac si furciferi trahuntur, dehone-
 25 stantur, tandem fidis assignati custodibus, principis ad usque Childeberti prae-
 sentiam inreverenter impelluntur, qui paulo ante eo in loco advenerat qui Pala-
 tiolus vocitatur, multo milite multaue plebis frequentia constipatus.

VII. Interea praetaxatus innubae virginis sponsus Severus, querulo ore furi-
 bunda convicia in aethera spargens, irrumpit; cujus ad clamores utraque citius
 30 omnis confluit aetas, avida haurire oculis quo foedere lis instigata dirimeretur.
 Tum spectatores isti ista, illi illa frivola jacentes, gregale murmur dum fa-
 ciunt: *Vos, inquit Severus, o regalis claritatis iudices egregii, omnipotentis*
Dei futurum examen vobis opponens appello. Non propriae infamiae notam, verum commune discrimen mente perpendite; et ne jugalis
 35 *amor ab his qui sacerdotio specietenus palliantur, unde legitimae pro-*
pagasse creduntur soboles, furentur puniendo concludite. At uterque Jesu
 Christi miles, verborum missilibus atque flagellis opposito longanimitatis um-
 bone, ad requiem nitidis * conscientiae, quo verbum editur verum, secesserant,
 facti ceu vir non audiens atque in ore redargutiones non habens, exspectantes
 40 eum qui munire novit suos a pusillanimitate spiritus et tempestate, quique erudit
 eos super jumenta terrae et praebet carmina in nocte. Igitur imperitante rerum
 domino, utrimque perplexa multitudinis declamatio alto sub silentio sepelitur;

* sic.

Rigomerus quoque causas ut peroret, excusando an detegendo, tanti flagitii exhortatus est. Porro ille eleganter nimium ac modeste, quippe in quo Spiritus Patris eloquia concinnabat, haudquaquam se viro dempsisse, quo sibi annexeretur ganeorum more, uti delatores criminabantur, optatum matrimonium, prosequitur, immo amatori integritatis inviolatum puellae corpus suis documentis sigillari voluisse 5 fatetur. Hinc demum consequenter augustus : *Jam, inquit, remotis dictorum ambagibus, an sinceræ religioni tali negotio omnino deservieris, liquido dinosci faxo, scilicet si in illa ipsa quæ nostræ majestati detulisti munuscula* (cereolos etenim, ne regium penetral vacui ingrederentur, assumpserant) *ignivomam caelitus adipisci merueris flammam.* Ad hæc senior, 10 cor polo infigans, nullo pacto ejus ope diffusus qui de temptatione pios eripere atque auxilium opportune, præcipue in tribulationibus, novit immittere, cunctis speculantibus in arva una cum Christi dilecta Thenestina omni corpore prosternitur, ejusve levamen pio affectu, qui vota flebilesque pauperum suorum gemitus exaudire consuevit, imprecatur. Nec eum sefellit spes ipsius. Atqui sanctæ illius 15 orationis modum ratum credimus reticere satiusque ex proventu colligere gestæ rei, quoniam quidem adeo pervalida fertur fore devotæ rogationis vis ut idem ipse cui Dei gratuito munere largitur, ubi de illo felici, opulentissimo, excellentissimo, dulcissimo quietissimoque statu miseria sua reverberatus ad se redierit, quid pura mens summo confabulata sit piis votis, piis gemitibus, lenis clamori 20 bus principi, plene reminisci nequierit. Itaque ut de his quæ patulo exacta sunt tantisper loquamur, breve post spatium, terminato rogatu sancti, assurgunt; dominicoque signo cereolis infuso, cernitur his innasci ignis aethereis demissus ab oris. Tum profecto rex cum omni multitudine, tanto monstro percussus, ac ne se vivum obsorberet tellus dehiscens veritus, eo quod Christi alumnos calu- 25 mniatus sit reproborum insectationibus, regia spreta dignitate, agilliter ad sancta vestigia advolvitur, errori indulgentiam veniam reverenter expostulans, de cetero nec se tale quid vel leviter suspicari pollicetur. Nec hoc quoque apud beatum Rigomerum grave impetratu erat : totus quippe clementi bonitate exundabat, quocirca nulli eam denegare quibat. Siquidem remissionem, quam supplicabat 30 saepe libatus augustus, ei impendente, primum quidem in eodem vico ad recordationem sanctitatis Rigomeri basilicam miro aedificio cameratam instruxit; deinde, ex voluntate benedicti Innocentii, quem superius Cenomannis pontificatum regere adstipulavimus, bis binas villas utrique athletæ Domini suum ad fiscum pertinentes contradidit, novissime obnixè obsecrans ut pro se atque regni 35 stabilitate vel diuturna quiete totius boni conditorem jugiter exorarent, nativum ad solum reverti honorifice permisit. O te plane felicem omnique praeconio attollendum ac omni jubilo celebrandum, Rigomere sanctissime, merito prædicaverim; cujus invictæ præci, ad ostendendum immaculatum candidissimum florem virginitalis atque ad refellendas lutulentas falsidicorum nugas, concessum sit 40 rutilum caelici jubar luminis. Et quidem opportune nimis igne alendo operibus apum, quæ causa filiorum, ut physicis placet, cedere respuunt corporeæ immu-

nitati, pulcherrimae castitatis integritatem propalasti : sicuti enim ignis absque dispendio sui ex sese splendorem gignit atque apis sobolem inviolata virginitate concipit, ita nimirum, ita sacra virginitas sui pudoris sine diminutione, dum semper non pomposo mundo sed vero Deo complacere gestit, ipsi pignera verbo
5 et exemplo incessanter parturit. Verum interim vellem tanti celsitudinem portenti quoquomodo mente animadvertere, vellem cujus sit comparationis, nisi ariditas tenuis propediret ingenii, pensando ruminare. Namque quid super hoc sapientium industria conjectaverit ipsa viderit ; mihi nempe is qui tantum valuit, parvi nequaquam videtur meriti. Quotiescumque quippe sanctitatis illius beati calvi
10 vatis, qui igne e caelo impetrato bis quinquagenarium cum suo agmine stravit, in cujusve sepulcro exanimatum hominis cadaver revixit, reminiscor, et hujus nostri Rigomeri factum e regione contemplor : quoniam primum fecit * [scilicet ignem e caelo impetravit], secundum [scilicet hominem suscitare], si necessitas incumberet, efficere posse certissime credo ; neque, quantum ad admirationem, primum
15 [id est ignem], referre a secundo [id est ab homine vivificato], immo, si dici fas sit, quantum hoc rarius, tanto mirabilius assentior. Cum namque quis mortuo spiritum redintegrat, id quod habuit procul dubio restaurat ; Rigomerus autem in hoc opere ineffabiliter exhibuit quod numquam illa materia continuit. Stupendum certe hoc, nihilominus et illud, et quod potissimum autemet definire pavit
20 at animus, utrumque vero aequae pensat in eo qui mirabiliter disponit omnia in omnibus. Inter haec sane, o sancta dulcedo, dum tua maxima revolve, meam imbecillitatem mihique similium pertractans compungor, quoniam, si aliquid boni vel strictim inchoavero, ad tenuem cujuscumque objurgationis seu contemptus auram funditus reicio, ac si non speculetur Deus nisi quod ore celebratur humano. At tu, signipotens, nequaquam talis : coeptum quippe opus bonum neque
25 suspicione neque declamatione neque despectione omisisti, sed ad talum usque perduxisti, eoque modo quia nulla umquam virtus nisi provida patientia servari valeat assignasti. Quisquis ergo hanc vere victricem adipisci desiderat, ab eo a quo tu obtinuisti inhianter deposcat : nam qui aliunde quicquam utilitatis praestolatus fuerit, sese fallere quandoque pervidebit.

* quae hic uncinis inclusa sunt, adjecit alia manus in margine vel supra lineam.

[VIII.] Jam vero ad supplendum propositum sermo redeat, quo citius perplexitati terminum indicat. Itaque, sicut praemisimus, regis sanctis * Domini, Rigomerus scilicet atque virgineus flos Thenestina, donati exeniis, valedicentes augusto, ad sua ocius sunt regressi. Paucis ergo post emensis diebus Thenestina beata sanctum
35 antistitem adiens Innocentium, indicat tota se aviditate sanctimonialium sitire religionem, nullatenus tamen praesumere attingere nisi ob summi sacerdotis sollemnem consecrationis orationem. Tum vir Dei, discretam puellae advertens industriam ac devotionem, pia exhortatione abunde delinitam consecrat. Deinde, exemplo tali, utpote providus pater, multas suo regi praesagens lucrari ejus
40 sexus personas, quo monasterium suae professioni idoneum penes Cinomannense oppidum, hinc muro, hinc amne a saecularibus secretum, conderet assignat. Quod felix capella libenter complexa, ecclesiam in honore Dei genitricis perpe-

* sic.

tuaeque virginis Mariae miro comptam decore construxit, maximumque sacrarum
feminarum coetum inibi aggressit; quibus, quousque advixit, quid sibi creden-
dum, quidve sperandum, quid denique supra omnia diligendum existeret, sedule
inculcavit.

VIII[I]. Praeceptorum nihilominus suo sanctissimo, eo in vico, qui Suliniacus 5
censetur, uti cellulam erigeret, a praefato praesule litteris impetravit. Demum
quoque, laudabili vitae explicito cursu, gaudia sempiterna Domini Dei sui subli-
miter introivit. Rigomerus quoque venerandus, ad conficiendam illam quam sibi
infulatus pontifex concesserat deificam aram penitus intentus, nec tamen exte- 10
riore labore minuebatur Dei cultus, quin potius omni conamine quem diu arri-
puerat augmentari decertabat, sciens inutile quod non exornat bonorum clausura
operum. Siquidem, materialis dum paries incresebat, quoscumque valebat,
obsecrando, increpando, arguendo, Christo Domino incorporabat. Tandem porro
aedificio ad votum peracto, religiosos quosque sibi fratres unire studuit atque eos 15
tum justissimi exercitii exemplo tum sacrae ammonitionis verbo tumentia deprae-
dantis saeculi molimina funditus a corde abigere, caelestia vero omni instantia
expetere, infatigabiliter edocuit. Reliquum autem procinctus sui spatium quis
umquam levi disputatione annotare poterit quam sancte, quam juste, quam pie
peregert? Omne etenim quodcumque sui juris extitit, jugi subministratione hila- 20
riter indigentibus erogavit. Et corpusculum quidem sanctum ejus perenni casti-
gatione famis, vigiliarum, imbribus lacrimarum, densitate singultuum, continua-
tione orationum affliciebatur; animus vero illud Davidicum: *Quando veniam et
apparebo ante faciem Dei?* exspectando in superis elevabat. Igitur quo ejus
intima paulatim attingamus, nostra nequaquam conjectura ea ad medium sunt
documenta digerenda, quibus qui extorris convictus fuerit beatus nullo modo 25
esse quibit. Sunt quippe hujusmodi: *Si quis Dei cultor est et voluntatem ejus
facit, hunc exaudit, peccatores autem disperdet;* et: *Deus superbis resi-
stit, humilibus vero dat gratiam;* et: *Omnis qui caste vivit, templum est
Dei, qui vero Dei templum violaverit, ipse eum disperdet;* et: *Qui voluerit
esse amicus hujus saeculi, inimicus constituetur Dei;* atque: *Videte ne 30
graventur corda vestra in crapula et ebrietate et curis hujus vitae;* et:
Vigilate et orate, ne intretis in temptationem; et: *Obedire oportet Deo
magis quam hominibus;* et: *Beati qui persecutionem patiuntur propter
justitiam, quoniam ipsorum est regnum caelorum;* aliaque quam multa,
sine quibus perfectio non adipiscitur beata. Quod si haec ita se habent, immo 35
quia ita, et Rigomerum nostrum beatum fore miracula praelibata testantur, quod
ipse persecutionem propter justitiam sit passus, quod Deo obedierit, quod propter
phantasticas temptationes oraverit et vigilaverit, quod sollicitudinem vitae noci-
vam non habuerit, quod sobrietatem cum frugalitate sectatus sit, quod amicus
Dei et hostis saeculi esse voluerit, quod caste vixerit, quod humilis exsecransque 40
superbiam exstiterit, quod justus, quod Dei cultor et voluntatis ejus effector
fuerit. Hinc colligere verissime valemus quod eum in talibus et pro talibus rebus
misericordissimus semper exaudierit Deus.

[X.] Cum igitur tot laborum exercitiis nitidum agnus spiritum cerneret undique bene limatum ac elutum : *Jam, inquit, transito hieme, siccato imbre, apparentibus floribus, emittentibus floridis vineis odorem suum, quoniam tota pulchra es, filia principis, tota pulchra, surge, propera* *, *amica mea, speciosa mea, columba mea, formosa mea, et veni.* Ad haec sponsa, dilecti odoratis blanditiis, quem votis jam dudum liquefacta quaerendo per vicos et plateas requisierat sed non invenerat : *Dilecte mi, ait, dilecte mi, electe ex millibus, trahere me post te, in promptuaria tua introduce me : nam quia totus es desiderabilis, vulnerasti cor meum, vulnerasti caritate ; en ego languero, languero amore.* Interea, quo maturior foret sponsi sponsaeque praeoptata connexio, corporeae exuviae levi feriuntur incommodo, casumque sui minitantes mox futurum praesignant omnino ; nec tamen solitum divinae majestatis ministerium linquitur ullo modo. Citatur * interim, dum conquassatum cadaver ac funeri contiguum appeteret messionem, atque fragilitati cedere dedignans victor animus illud cogeret ad laborem. Tandem adest retributor piissimus, utque ad superos evolet innuit sacer omnique materiali decore pulchrior Spiritus. Ejus autem nutu nono kalendarum septembrium die, corporeo posito onere, angelico regimine evehitur in aethere, felix felicis perpetua fruiturus Elysei amoenitate. Sacratae nempe Rigomeri sacer[dotis exim]ii exequiae devotissime ab omni clero necne et populo, uti decebat, celebratae sunt illo quo cellam confecerat suam praedio, cum multo tripudio, quoniam nullus ambigebat sanctorum eum adscitum numero vereque perenniter vivere in Christo.

* cod.
prospera.* cod.
Cetatur.

Haec igitur ad laudem summae et individuae Trinitatis pauculis grammulis pro brevitate peritiae de sacro ortu, miraculis, actuque ac vitae tuae termino, non ut volui, sed, caritate tua strictus, Rigomere pater sanctissime, ut potui decerpsi. Tu vero, quia pius es, praesumptivo affectui meo pie parce, omnibusque te venerantibus et invocantibus propria benignitate succurre, quo per te apud Dominum peccatorum suorum indulgentiam consequantur celerrime : cui est honor et aeterna potestas et nunc et in aeternitatis die. Amen. Nos ergo jam hic metam figamus dicendi, ne interminata perplexitate cum sui etiam rusticitate abigamus animum captantis haec indagare amore patroni.

CD. Codex signatus num. 5595.

Olim Colbertinus 5426, deinde Regius 4427. 3. 3. A.

Foliorum 89, min. (0^m, 215 × 0,175), lineis plenis, exaratus saec. XI.

1° Vita et actus atque obitus beati Remigii Remorum archipontificis (fol. 1^r-69^r).*

Auctore Hincmaro. — Sequitur (fol. 69^r-81^r) ejusdem Hincmari encomium

S. Remigii (ed. P. L., tom. CXXV, p. 1187-98); et deinde (fol. 86^v-96^v), officium S. Remigii notis musicis insignitum.

2° De sancto Vedasto (fol. 87^r-87^v).

Lectiones tres, excerptae e Vita breviori, ed. Act. SS., ad d. 6 Febr., tom. I, p. 792-94, scilicet a fine num. 1 (*Venerandi ergo viri Vedasti...*) usque ad initium num. 4 (... *omnemque religionis censuram exemplo monstrabat et verbis studebat et docebat*).

3° De sancto Hilario episcopo (fol. 89^r-89^v).

Item lectiones tres, excerptae e Vita S. Hilarii auctore Fortunato, scilicet (ed. Act. SS.) num. 3-5.

CDI. Codex signatus num. 5596.

Olim Colbertinus 432, deinde Regius C. 4432. 3.

Foliorum 174, min. (0^m,215×0,15), lineis plenis, exaratus saec. IX.

1° Vita sancti ac beatissimi Remeldii [seu Remigii Remensis episcopi] (fol. 1^v-8^v).*

Auctore Fortunato.

2° Transitus sancti Martini (fol. 169^v-174^r).*

Scilicet pars posterior epistolae Sulpicii Severi ad Bassulam (*Martinus igitur obitum suum...*).

CDII. Codex signatus num. 5597.

Olim Regius C. 4438.

E diversis codicillis compactus, quorum primus tantum membraneus est, foliorum sex, min. (0^m,215×0,15), lineis plenis, exaratus saec. XII; secundus, chartaceus, foliorum 24, min. (0^m,20×0,15), lineis plenis, exaratus saec. XV. Reliqui (a fol. 31) saeculo XV posteriores sunt.

1° Vita beatissimi Leonardi confessoris Christi (fol. 1^r-5^r).*

2° Vita beati Paphnutii (fol. 7^r-12^v).

Scilicet *Historiae monachorum*, auctore Rufino, cap. 16 (P. L., tom. XXI, p. 433-39). Mutila desinit in verbis *divinae sapientiae studiis permanebat*.

3° Vita beati Pauli eremitaë, a beato Hieronymo conscripta (fol. 17^r-22^r).*

4° Vita beati Malchi monachi captivi, a beato Hieronymo conscripta (fol. 23^r-28^r).*

CDIII. Codex signatus num. 5598.

Olim Colbertinus 4508, deinde Regius C. 4456. 5.

Foliorum 35, min. (0^m,253×0,15), columnis binis, exaratus saec. XIV.

1° Legenda sanctorum Eusicii, Severini, Wlfini et Leonardi confessorum (fol. 1^r-31^v).

Scilicet Vita S. Eusicii quam edidimus supra ex cod. 5317 (p. 132 sqq.), sed stilo expolito et subinde nonnihil amplificato.

2° [Miracula sancti Eusicii] (fol. 31^v-35^v).

Ed. ap. Labbe, *Nov. Bibl. mss.*, tom. II, p. 465-66. Om. prologus.

In fine codicis (fol. 35^v), haec notata sunt :

III° *idus junii. Natale sancti Severini confessoris. Officium sicut unius confessoris non episcopi. Totum de communi.*

III° *idus julii. Natale sancti Wulphini confessoris, qui edificavit ecclesiam sancti Eusicii. Officium ut supra.*

III° *kalendas januarii. Natale sancti Leonardi confessoris. Officium ut supra.*

Translatio sanctorum confessorum Severini, Wulfini et Leonardi, dominica proxima post natale sanctorum apostolorum Petri et Pauli. Totum officium sicut plurimorum confessorum non episcoporum.

CDIV. Codex signatus num. 5599.

Olim Regius C. 4432.

Foliorum 120 (praeter duo insiticia ad calcem), min. (0^m,18×0,15), lineis plenis, exaratus saec. X.

Totum codicem complent

Epistola Odonis.... ; Epistola Fausti.... ; Capitula sequentis operis ; Vita beatissimi Mauri, qui a beato Benedicto nutritus atque eruditus, ejusque

electione ad ministerium leviticum ordinatus, jubente eodem sanctissimo patre in Gallias venit ac nobile monasterium quod Glannafolium dicitur nobiliter aedificavit suaque sancta pausatone consecravit (fol. 18^r-75^r); Libellus seriem miraculorum praesentis temporis decurrens.... (fol. 75^v-120^r).

Omnia ut supra in cod. 3 (tom. I, p. 1).

CDV. Codex signatus num. 5600.

Olim Sancti Martialis Lemovicensis 133, deinde Regius C. 4609. 2.

Foliorum 176, min. (0^m,19×0,125), lineis plenis, exaratus saec. X.

1° [Vita sancti Columbani abbatis] (fol. 2^v-45^v).

Auctore Jona, ed. P. L., tom. LXXXVII, p. 1011-46.

2° [Vita sancti Attalae] (fol. 45^v-53^r).

Eodem auctore, ed. ibid., p. 1053-62. Sed in codice conjuncta cum Vita sequente, inscripta est *liber secundus* (Vitae S. Columbani) et praemissus index capitulorum decem utriusque una serie.

3° [Vita sancti Eustasii] (fol. 53^r-62^v).

Ed. ibid., p. 1045-56.

4° Passio sanctorum martyrum Mauricii, Exuperii, Candidi, Innocentii atque Victoris et sociorum eorum, quae facta est sub persecutoribus Diocletiano et Maximiano (fol. 63^r-70^v).*

In fine legitur clausula de psalmodia perpetua in coenobio Agaunensi instituta.

5° III idus augusti, passio sancti Laurentii (fol. 70^v-77^v).*

6° III idus novembris, transitus sancti Martini episcopi (fol. 80^r-83^r).*

Scilicet pars posterior Epistolae Sulpicii Severi ad Bassulam.

7° Item de transitu sancti Martini (fol. 83^r-86^v).*

Scilicet quae saepe citavimus sub titulo *Gregorii Turonensis excerpta de gloria postuma sancti Martini*.

CDVI. Codex signatus num. 5601.

Olim coenobii sancti Martialis Lemovicensis 149, deinde Regius C. 4424. 2.

Foliorum 82, min. (0^m,25×0,17), lineis plenis, exaratus saec. XI.

1° Vita et actiones sancti patris nostri Johannis Alexandrini (fol. 1^r-54^v).

Auctore Leontio (1), ed. *Act. SS.*, ad d. 23 Jan., tom. II, p. 498-517.

Post praefationem legitur index capitulorum.

2° [Excerpta ex libris de vitis Patrum] (fol. 53^v-63^v).*

CDVII. Codex signatus num. 5602.

Olim Colbertinus 5317, deinde Regius C. 4425. 2. 2.

Foliorum 59, min. (0^m,20×0,13), lineis plenis, exaratus saec. XII.

1° [Vita sancti Johannis Alexandrini] (fol. 1^r-54^r).

Eadem quae legitur in codice superiori, sed diversa interpretatione latina.

Initio praeposita est notula de Leontio auctore Vitae et Anastasio interprete.

2° Omelia de pietate sanctissimae virginis Mariae erga Theophilum vice-dominum (fol. 54^r-59^v).*

CDVIII. Codex signatus num. 5603.

Olim Colbertinus 4485, deinde Regius C. 4437. 8.

Foliorum 63, min. (0^m,25×0,13), lineis plenis, exaratus saec. XII.

Vita et actiones sancti patris nostris Johannis episcopi Alexandrini (fol. 1^v-51^v).

Ut in cod. 5601, nisi quod hic non sequitur post praefationem index capitulorum.

(1) Cfr. not. ex hoc codice exscriptam in Catalogo edito an. 1744.

CDIX. Codex signatus num. 5604.

Olim coenobii sancti Juliani Turonensis (fol. 47^v), deinde Colbertinus 4912, postea Regius C. 4547. 5.

Foliorum 47, min. (0^m,155×0,155), lineis plenis, exaratus saec. X.

1° Vita sancti Fursei confessoris, quam dominus Beda ex testimoniis Anglorum veracem esse affirmat (fol. 2^r-24^v).*

Ed. *Act. SS.*, ad d. 16 Jan., tom. II, p. 36-41. Desinit in medio num. 38 (... a rege Clodoveo et patricio Erchenaldo honorifice susceptus est).

2° [Ejusdem miracula] (fol. 24^v-34^v).

Ed. *ibid.*, p. 42-44, n. 5 sqq.

CDX. Codex signatus num. 5605.

Olim Capituli Catalaunensis, deinde D. de Noailles (1).

Foliorum 64, min. (0^m,20×0,155), lineis plenis, exaratus saec. XI.

1° De vita et virtutibus beati Basoli confessoris (fol. 2^v-33^v).

Auctore Adsone, ed. ap. Mabillon, *Act. SS. O. S. B.*, saec. II, p. 67-75.

2° [Ejusdem miracula post mortem] (fol. 33^v-53^r).

Auctore eodem, ed. *ibid.*, saec. IV, part. II, p. 137-42.

Sequitur oratio encomiastica de S. Basolo, et deinde hymni nonnulli de eodem.

CDXI. Codex signatus num. 5606.

Olim Bigotianus 346, deinde Regius C. 4452.

Paginarum 302, min. (0^m,225×0,17), lineis plenis, exaratus saec. XIII.

1° Gloriosus a Deo dispositus adventus in monte Blandinium rite vocato sanctorum Wandregisili

(1) Fol. 2^r inscripta est haec nota : *Joan. Bapt. Lud. Gasto de Noailles ab. B. M. de Alto fonte, hoc manuscriptum 700^{rum} aut 800^{rum} annorum ex bibliothecae capituli Catalaunensis ruinis pecunia eripui anno 1686.*

abbatis, Ansberti et Wlfranni archiprae[su]llum
aliorumque pignerum sanctorum (pag. 1-57).

Ed. ope hujus codicis *Act. SS.*, ad d. 22 Jul., tom. V, p. 291-302.

2° [Vita sanctae Amalbergae virginis] (pag. 58-135).

Ed. *ibid.*, ad d. 10 Jul., tom. III, p. 90-102.

3° Tomellus domni Radbodi, sanctae Trajectensis
ecclesiae episcopi, de vita et meritis paradoxae
virginis Amalbergae (pag. 135-145).

Ed. *ibid.*, p. 89-90.

4° Adventus gloriosissimae virginis Christi Amal-
bergae [ad coenobium Blandiniense] (pag. 145-155).

Ed. *ibid.*, p. 103-4.

Sequitur (pag. 153-172) officium S^o Amalbergae notis musicis insignitum.

5° Vita sancti Gudwali episcopi et confessoris (pag.
175-271).

Ed. ope hujus codicis *ibid.*, ad d. 6 Jun., tom. I, p. 729-42.

6° Liber miraculorum sancti Gudwali (pag. 271-301).

Ed. *ibid.*, p. 743-48, n. 37 sqq.

CDXII. Codex signatus num. 5607.

Olim Colbertinus 5438, deinde Regius C. 4432. 6.

Foliorum 124, min. (0^m,22×0,145), lineis plenis, exaratus saec. XI.

1° [Vita sancti Audoeni] (fol. 1^r-16^r).

Ed. *Anal. Boll.*, tom. IV, p. 76-146. Sed foliis in capite codicis avulsis et folii
1^r fere ex toto scriptura erasa, acephala inc... *non per legis umbram* (p. 120,
lin. 24).

2° Vita beati Agili abbatis et confessoris, cujus depo-
sitionis sollemnitas celebratur III kalendas septem-
bris (fol. 16^v-30^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 30 Aug., tom. VI, p. 374-87. Omm. numm. 34, 33.

3° Vita sancti Remigii archiepiscopi Remorum (fol.
31^r-53^r).*

Auctore Hinemaro. Paraenetica passim omisa sunt; sed Vitae subjectum est

(fol. 53^r-55^v) encomium sancti Remigii auctore eodem Hincmaro, ed. P. L., tom. CXXV, p. 1187 sqq.

4° Vita et passio beatissimi archipraesulis Arnulphi, quae celebratur xv kalendas augusti (fol. 55^v-62^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 18 Jul., tom. IV, p. 403-7; in fin. add. ed. *Anal. Boll.*, tom. VIII, p. 97-98.

5° Descriptio vitae [sancti Nicolai] (fol. 62^v-88^v).*

Post cap. 13 sequuntur capp. 17bis, 14-17, 18-20; deinde ed. *Cat. Brux.*, tom. I, p. 257-60, et *Anal. Boll.*, tom. II, p. 151-56; denique Vitae capp. 21, 22 et quae ap. Carminium leguntur in notis p. 126, capp. 14 et 15.

6° Vita sancti [Baboleni] (fol. 89^r-91^v).

Sermo paraeneticus habitus in festivitate S. Baboleni abbatis Fossatensis (de quo *Act. SS.*, ad d. 26 Jun., tom. V, p. 179) in ecclesia coenobii ab ipso conditi, ubi et corpus ejus quiescebat. Inc. *Splendore decenter sollemni multiplici gaudio irradiatus hodiernus celebriter illuxit nobis dies, qua peculiaris patronis nostri Baboleni...* Ex quo sermone, qui fere ex locis communibus conflatus est, eo libentius extraximus quae ad sancti historiam spectant quod nihil commune habere videtur cum Vita Baboleni, quam fere totam ex cod. San-Germanensi edidit Andreas Du Chesne (*Hist. Franc. Script.*, tom. 1, p. 658-64), sed prorsus respuerunt Mabillonius (*Act. SS. O. S. B.*, saec. II., p. 590, n. 1) et Henschenius noster (*Act. SS.*, loc. cit., n. 3), et certe non iisdem manifestis erroribus scaturit. Vid. infra Append.

7° Tertio nonas februarii, passio beatissimi Blasii episcopi et martyris, qui passus est pro Christo sub iudice Agricolano (fol. 92^r-99^v).*

8° Passio beati Aigulphi abbatis (fol. 100^r-113^r).

Auctore Adrevaldo, ed. *Act. SS.*, ad d. 3 Sept., tom. I, p. 747-51.

9° Vita sancti ac beatissimi confessoris Juliani Cenomannicae urbis episcopi (fol. 113^r-123^v).*

Mutila desinit in verbis *restituit Creatori. Diem ergo* (num. 23 med.).

Appendix ad cod. 5607.

EX SERMONE DE S. BABOLENO ABBATE (Cfr. supra, 6°).

... De quo tanto patrono quamvis vitae seu genealogiae illius seriem antecessorum nostrorum sollertia minime studuerit relinquere, ignotum tamen eum orthodoxae fidei...

Multis ergo jam transactis temporibus, Chlodovei scilicet Francorum regis, divina ordinante providentia, exortum est magnum hoc exemplar justitiae miraeque sanctitatis. Fertur vero eundem sanctum virum * a coenobio Luxoviensi Francorum fines expetiisse.*

5 Legimus igitur in scriptis regum quae in hoc conservantur coenobio, quod quidam vir magnae nobilitatis et honoris secundum saeculi dignitatem, nomine Blidegisilus, levitali ordine insignitus, hoc castrum, quod dicitur Bagaudorum, a Francorum rege jam dicto Chlodoveo, jure hereditario obtinere meruit, sicut tunc temporis mos erat a praecelsa et regali dignitate suscipere. Ille autem susceptum
10 honorem magis se demonstravit suscepisse ad caelestis regni perpetuam merca- tionem quam ob sui corporis transitoriam honorificationem. Nam repente regem adit, desiderium suae mentis ei patefacit : coetum monachorum illuc se aggregari velle fatetur, quo per succedentia tempora pro salute totius orbis Christi clementia ibi imploraretur. Quod rex audiens, gratanti animo ejus annuit preci-
15 bus, se quoque adiutorem ac defensorem eis fore promittit, affectumque bonae voluntatis continuo adimpleri jubet*. Convocantes autem sanctissimae vitae virum Babolenum, cujus fama sanctitatis jam ubique percubuerat, pastorem et abbatem ovium Christi constituunt, fidelesque monachos illi conjungunt. Denique agebantur haec cuncta laudabili*hortatu venerabilis Agliberti* Parisiorum praesulis,
20 qui dejectus ab episcopatu proprio, Galliam adierat, ut testatur venerandus Beda historiae Anglorum disertissimus relator. Deinde a rege praedicto jubentur fieri regales conscriptiones, per quas omnis quies et securitas praedictis servis Dei et eorum successoribus usque in fine conceditur seculi; quae adhuc hodie inibi conservantur. Aglibertus etiam venerabilis praesul privilegium suae auctoritatis,
25 ne quis suorum successorum molestias eis inferret aut consuetudinum onerosas requisitiones exigere praesumeret, mirabili allocutionis prolixitate, tam de his quam de multis aliis quae enumerare longum videtur, confirmavit. Quod privilegium Aunobertus Senonicae ecclesiae archiepiscopus, sanctus quoque Faro Meldensis urbis praesul, conjuncto sibi deno episcoporum Galliarum numero, propriis
30 corroboraverunt manibus.

* voces
a coenobio
expetiisse
scriptae
in rasura.

* quae se-
quuntur tre-
lineae (convo-
cantes-horta-
tu) scriptae in
rasura.
* cod.
Agilberti.

CDXIII. Codex signatus num. 5609.

Olim « Liber Sancti Remigii Remensis, vol. iiiij^{xx} et xij » (1), deinde Colbertinus 5445, postea Regius C. 4432. 7.

Foliorum 68, min. (0^m,20×0,175), lineis plenis, exaratus maxima parte (fol. 2^v-66^v) saec. IX.

(1) Ita nota inscripta minio fol. 1^r; sed et fol. 2^v et fol. 3^r inscripta est haec altera litteris capitalibus saec. IX vel X: HINCMARUS ARCHIEPISCOPUS DEDIT SANCTO REMIGIO.

Vita vel obitus [et translatio] sancti Hucberti pontificis, quod est III nonas novembris (fol. 2^v-66^v).

Auctore Jona, ed. ope hujus codicis (B¹), *Act. SS.*, ad d. 1 Nov., tom. I, p. 806-18.

CDXIV. Codex signatus num. 5610 A.

Olim « de cancellaria Parisiensi » (fol. 1^r).

Foliorum 84, min. (0^m,225×0,13), lineis plenis, exaratus saec. XII.

1° Vita sancti Winwaloei Cornugallensis (fol. 1^v-69^v).

Ed. ope hujus codicis *Anal. Boll.*, tom. VII (1888), p. 172-249. Cfr. *ibid.*, p. 168-69.

2° [Ejusdem vita metrica] (fol. 69^v-76^v).

Ed. *ibid.*, p. 250-61. — Sequuntur hymni quatuor, ed. *ibid.*, p. 261-64, et homilia de eodem sancto; cfr. tom. cit., p. 169.

CDXV. Codex signatus num. 5611.

Olim Sancti Martialis Lemovicensis 154, deinde Regius C. 4568.3.

Foliorum 109, min. (0^m,23×0,16), lineis plenis, exaratus saec. XII.

1° Vita sancti ac venerabilis abbatis Maioli (fol. 2^v-49^v).

Auctore Syro, ed. ex hoc codice ap. Mabillon, *Act. SS. O. S. B.*, saec. V, p. 786-810. Cfr. *Mon. Germ.*, tom. IV, p. 649.

2° Miracula sancti Maioli abbatis (fol. 50^r-83^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 11 Maii, tom. II, p. 690-700.

3° Vita sancti Maioli abbatis, composita a domno Odilone abbate (fol. 85^v-102^r).

Ed. *ibid.*, p. 684-90.

Sequuntur (fol. 102^r-102^v) missa de S. Matolo, deinde (fol. 102^v-105^v), hymni quatuor de eodem (quorum tres priores, ab Odilone compositi, ed. *Bibl. Clun.*, p. 291-92), ac denique (fol. 104^r-108^r) Officium sancti Maioli notis musicis insignitum.

CDXVI. Codex signatus num. 5612.

Olim coenobii Sancti Theodorici Remensis, deinde Baluzianus 767, postea Regius C. 4431. 2.

Foliorum 57, min. (0^m,173×0,14), lineis plenis, exaratus saec. XII.

1° [Miracula sancti Theoderici abbatis] (fol. 1^r-46^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 1 Jul., tom. I, p. 72-80.

2° [Vita sancti Theodulphi abbatis] (fol. 47^v-57^r).

Ed. *ibid.*, ad d. 1 Maii, tom. I, p. 96-99, sed diverso aliquantum stilo; quaedam etiam subinde in cod. addita sunt, qualia in codice Trevirensi a maioribus nostris viso (cfr. tom. cit., p. 97, annot. *b* et *c*).

CDXVII. Codex signatus num. 5613.

Olim Colbertinus 5323, deinde Regius C. 4432. 1.

Foliorum 72, min. (0^m,22×0,145), lineis plenis, exaratus saec. XIV.

1° [Vita sancti Petri Monoculi] (fol. 1^r-24^r).

Auctore Thoma de Radolio, ed. *Act. SS.*, ad d. 29 Oct., tom. XIII, p. 68-84.

2° Sermo sancti Athanasii Alexandriae episcopi de mirabilibus quae fecit imago Domini nostri Jesu Christi moderno tempore in Berytho civitate, quinto idus novembris (fol. 68^v-72^r).

Ed. P. G., tom. XXVIII, p. 819-24.

CDXVIII. Codex signatus num. 5614.

Olim Thuaneus, deinde Colbertinus 3992, postea Regius C. 4429. 3.

Foliorum 67, min. (0^m,20×0,145), lineis plenis, exaratus saec. XIII et (fol. 50 sqq.) saec. XIV.

1° Vita S. Malachiae (fol. 1^r-35^r).*

2° Vita beati Hugonis Gratianopolitani episcopi (fol. 35^v-49^v).

Auctore Guigone, ed. *Act. SS.*, ad d. 1 April., tom. I, p. 37-46. Praemissa est epistola Innocentii II ad Guigonem sicut in ed.

3° Vita beatae Helenae virginis (fol. 50^r-60^v).

Ed. ap. Nic. Camuzat, *Promptuarium sacrarum antiquitatum Tricassinae dioecesis*, fol. 402-40. Cfr. Paulin. Paris in *Hist. litt. de la Fr.*, tom. XXI, p. 392-94.

4° Passio beati Christophori martyris (fol. 61^r-67^v).*

Stilo diverso.

CDXIX. Codex signatus num. 5615.

Olim Colbertinus 5332, deinde Regius C. 4425. 6. 6.

Foliorum 146, min. (9^m, 21×0,15), partim lineis plenis, partim (a fol. 92) columnis binis, exaratus saec. XV.

1° Vita et passio sancti Thomae Cantuariensis archiepiscopi (fol. 1^r-41^v).

Ed. in *Materials for the history of Thomas Becket*, tom. IV, p. 1-79.

2° [Miracula sancti Thomae Cantuariensis] (fol. 44^r-60^v).

Auctore Benedicto, ed. *ibid.*, tom. II, p. 21-231.

3° Sermo Elisabeth de undecim milibus virginum aliisque martyribus inter eas passis (fol. 61^r-72^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 21 Oct., tom. IX, p. 164-72; in fine add. visio ed. *ibid.*, p. 173, annot. *h*.

4° Conversio et vita beatae Pelagiae quondam meretricis, descripta a Jacobo diacono (fol. 83^v-108^r).

Ed. P. L., tom. LXXIII, p. 663-72. Finis ut in cod. 3369 (supra, p. 432).

5° Catalogus sanctorum fratrum ordinis beatae Dei genitricis Mariae de monte Carmelo (fol. 108^r-146^r).

Breves notitiae de SS. Elia (fol. 108^r-109^r), Eliseo (fol. 109^r-^v), Jona propheta (fol. 109^v), Abdia propheta (fol. 109^v-110^r), Cyrillo Alexandrino (fol. 110^v-111^r), Bertoldo (fol. 111^r), Brocardo (fol. 111^r-^v), Cyrillo secundo (fol. 111^v-112^v), Hilarione (fol. 112^v), Angelo (fol. 112^v-113^v), Simone Stock (fol. 113^v-114^r), Albertano (fol. 114^r), Alberto (fol. 114^r-116^v), Francisco de Senis (fol. 116^v-117^r), Theoderico (fol. 117^r-^v) et Andrea de Corsinis (fol. 146^r); et praeterea proluxa

6° [Vita sancti Petri Thomasii patriarchae Constantipolani] (fol. 117^v-146^r).

Hanc in ejus proemio indicatur conscripsisse *Frater Joannes de Faventia*,

Ordinis Minorum, guardianus conventus Paffi seu Paphensis in Cypro insula. Et quidem Vitam ab hoc Joanne conscriptam editam fuisse a Luca Waddingo Lugduni anno 1637 memorat Joannes a S. Antonio in sua *Bibliotheca universa Franciscana* (Matriti 1732), p. 159. Sed is profecto hallucinatus est : nam teste ipso Waddingo (*Scriptores Ordinis Minorum*, Romae 1650, p. 203) Vitam S. Petri Thomasii Lugduni editam anno 1637 non Joannes Faventinus, sed ipse Waddingus conscripserat (quam denuo protulit Daniel a Virgine Maria *Speculi Carmelitani* tom. II, p. 199-213). Attamen in sua praefatione Waddingus ait se *hujus opellae* (Joannis de Faventia) *fragmenta aliquot diligenter perquisita accepisse*, sed haec nec ipse profert *nec* (ita Joannes Bollandus in Comm. Praev. ad Vitam S. Petri, *Act. SS.*, tom. II Jan., p. 994, n. 30) *nos alibi vidimus*. Neque etiam eam repperit Cosmas de Villiers, ut liquet ex ejus *Bibliotheca Carmelitana*, tom. II (Aurelianus, 1752), p. 610, aut ullus alius quem noverimus scriptor.

Jam vero ipsum textum, quem exhibet codex noster 5615, reppererunt anno 1663 Parisiis Godefridus Henschenius et Daniel Papebrochius in codice quodam Caelestinorum, cujus in capite hanc legerunt notam : *Iste liber est D. Philippi de Masseris Cancellarii regni Cyprae*, hac inscriptione insignitum : *Legenda gloriosi Patriarchae Constantinopolitani Fr. Petri Thomae, Ordinis intemeratae Virginis de Carmelo, legati sancti passagii, completa per Fr. Joannem Carmessonium in Aragonia Magistrum in sacra pagina ac Fratrum Minorum Terra Sanctae Ministrum* ; eumque communicarunt cum Daniele a Virgine Maria, Provinciali Flandro-Belgicae Provinciae Ordinis FF. B. V. Mariae de Monte Carmelo. Is autem hanc Vitam edidit Antverpiae anno 1666, forma in-16, et iterum anno 1680 in suo *Speculo Carmelitano* (tom. II, p. 171-93). Perperam autem ait Cosmas de Villiers (*Bibl. Carm.*, loc. cit.) eandem editam fuisse a Joanne Bollando ad d. 29 Januarii : neque enim quidquam de ea novit Bollandus.

Habemus itaque eundem libellum de Vita S. Petri Thomasii attributum fuisse tum Joanni Carmessonio tum Joanni de Faventia, utriusque Ordinis Minorum sodali, et quaestio oritur utri eorum potius adscribendus sit. Nec dicatur eundem forte virum, gentilitio nomine Carmessonium, ortu autem Faventinum, primo guardianum Paphensem, deinde Ministrum Provinciale Terrae Sanctae fuisse : nam uterque distincto nomine et officio nominatur in processu juridico de virtutibus et miraculis S. Petri Thomasii, die 6 Januarii anno 1366 defuncti, ejusdem anni die 14 Aprilis instituto (*Vit. S. Petri Thom.*, ed. 1666, p. 81 et p. 82) ; unde prorsus certum est eos diversos fuisse. Hoc posito, fatendum est nullum adesse indicium ipsi scriptioni intrinsicum cur alter praedictorum potius libelli scriptor dicatur ; cur autem Joannes Carmessonius is esse censeatur solam inscriptionem afferri posse quae Vitae praefixa est in codice Caelestinorum (qui adhuc servatur in Bibliotheca Nationali Parisiensi, signatus nunc inter Latinos numero 17641), qui quidem exaratus est extremo saeculo XIV, id est paulo postquam Vita con-

* leg.
compilata.
* leg. de.

scripta est ; nam, ut supra notavimus, S. Petrus Thomasius obiit die 6 januarii anni 1366. Neque pro Joanne de Faventia aliud militat argumentum praeter proemium quod Vitae S. Petri praemissum est in codice hoc 5615, quod hactenus ineditum jam proferre libet ; est autem hujusmodi :

*Decimus septimus fuit sanctus Petrus Thomae, doctor in sacra pagina universitatis Parisiensis, qui propter suam maximam sanctitatem et eximiam scientiam per dominum papam Innocentium sextum primo assumptus fuit in episcopum Pactensem et Liparinensem in regno Siciliae, postea in episcopum Coronensem et Nuserpotensem *, deinde in archiepiscopum Oretensem, demum in Constantinopolitanum patriarcham, et ultimate in legatum apostolicum pro passagio Terrae sanctae. Iste sanctus patriarcha tempore legationis suae fuit unus primorum fundatorum universitatis Bononiensis in sacra pagina, ut habetur in registro illius facultatis. Ulterius vero veniens ad civitatem Alexandriae, quam de manibus paganorum accepit, cum multitudine satis parva dominorum christianorum civitatem intravit, inter quos fuerunt milites de Anglia, videlicet dominus Richardus, dominus de Gray, portans vexillum Ecclesiae et domini patriarchae, et dominus Milon de Stapulton, specialiter deserviens ipsi sancto patriarchae et legato ; qui ejus gloriosam vitam, quam religiosus vir frater Johannes de Faventia, ordinis Minorum, gardianus conventus Paffi, ratione miraculi sibi per sanctum legatum ostensi composuit, ad partes proprias portaverunt. Quae sequitur in hac forma.*

Sed et ecce forsitan tertius prodit Joannes, qui scriptor Vitae S. Petri existimari possit. Etenim in eodem codice 5615, post commemorata generatim pericula quae sanctus vir passus est in legatione ad regem Hungariae et Venetos (ed. 1666, p. 39, n. 24 extr. ; *Spec. Carm.*, tom. II, p. 180, n. 648 extr.) haec addita leguntur : *Ego Johannes de Cosentia, notus et familiaris suus, praesens eram, et ista fuerunt satis manifesta, quae quidem non leguntur in codice 17641 seu Caelestinorum, attamen judicanda non sunt in codice 5615 fuisse interpolata, cum nusquam alias iste Joannes de Cosentia in Vita memoratus sit. Et forte etiam idem is censeri potest cum notario qui instrumentum confecit inquisitionis legitimae de virtutibus et miraculis S. Petri, quique (secundum lectionem codicis 5615) ita illi subscripsit : Quibus praemissis interfui ego, magister Johannes de Cussentia, notarius publicus imperialis et scriba epistolarum curiae Famagustensis, in testimonium me subscripsi ;* idque ex eo confirmari quod genus scribendi, utique satis inelegans, quo conceptum est instrumentum, non ita diversum est a dictione ipsius Vitae. Attamen rursus advertendum quoque est nomen notarii in codice 17641 non legi *Johannes de Cussentia*, sed *Johannes de Lusentia* (ed. 1666, p. 102, n. 67 extr. ; *Spec. Carm.*, tom. II, p. 194, n. 693).

In tantis tenebris fatemur nos dubios haerere, donec lux aliqua aliunde affulgeat. Ceterum, quisquis ille sit Johannes qui Vitam scripserit, certum prorsus est illum fuisse sancto familiarem, quod in hac re praecipuum sane est.

Porro, ut discrimina quae inter codices 5615 et 17641 quoad textum Vitae S. Petri ntercedunt absolvamus, notandum praeterea est in 5615 post narrationem quae apud Danielelem de Virgine Maria legitur in priori editione (an. 1666), p. 68, n. 43, in posteriori vero (*Spec. Carm.*, tom. II), p. 186, n. 669, haec addita esse : *Sed ab eis accepi qui praesentialiter ibi erant, quod ad laudem suam ordinavit Altissimus et praeconium servi sui.* In eodem vero desunt miracula quae in cod. 17641 adjecta sunt post instrumentum inquisitionis (ed. 1666, p. 102-3, n. 66-72 ; *Spec. Carm.*, tom. II, p. 194, n. 694-96).

CDXX. Codex signatus num. 5620.

Olim « Celestinorum Avinionensium » (fol. 22^r), deinde Colbertinus 4788, postea Regius C. 4423. D. E.

Chartaceus, foliorum 77, min. (0^m,21×0,15), lineis plenis, exaratus saec. XV.

1° Vita et obitus beatissimi Johannis Bassandi (fol. 2^r-16^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 26 Aug., tom. V, p. 875-92. Desinit in prima sententia num. 83.

2° Vita sanctissimae matris Angelae de Fuligno, ordinis sancti Francisci (fol. 24^r-76^r).

Auctore Arnaldo, ed. *ibid.*, ad d. 4 Jan., tom. I, p. 186-234.

CDXXI. Codex signatus num. 5620 A.

Olim Regius R. 2537, P. 1524, C. 6226.

Chartaceus, foliorum 22, min. (0^m,215×0,145), lineis plenis, exaratus saec. XV.

Totum codicem replet instrumentum nomine civium Vilakensium confectum

[De miraculis sancti Joannis Capistrani].

Ed. cum Vita sancti anno 1682 a J. B. Barberio ; prooemium vero *Act. SS.*, ad d. 23 Oct., tom. X, p. 477-78.

CDXXII. Codex signatus num. 5621.

Olim Mazarinaeus, deinde Regius C. 6324.

Chartaceus, foliorum 110, min. (0^m,21×0,14), lineis plenis, exaratus saec. XV.

[Vita et miracula beatae Christinae de Vicecomitibus
(fol. 1^r-11^r).

Auctore Ambrosio de Cora, Ordinis Eremitarum Sancti Augustini. Eadem fere refert quae Vita conscripta a Cornelio Curtio, ed. *Act. SS.*, ad d. 14 Febr., tom. I, p. 799-802, sed magis ambitioso stilo ea contextuit Ambrosius.

CDXXIII. Codex signatus num. 5623.

Olim Colbertinus 4793, deinde Regius 4437. 5. a.

Foliorum 123, min. (0^m,20×0,14), lineis plenis, exaratus saec. XII.

1° Liber Paschasio diaconi de vitis patrum (fol. 1^r-110^r).

Scilicet *Paradisus* seu *Historia Lausiaca* seu Vit. PP. lib. viii, ed. P. L., tom. LXXIII, p. 1091-1218, praefixis prooemio auctoris (ibid. p. 1085) et epistola Palladii ad Lausum (ibid., p. 1087 med. - 1092), sed versione diversa ab edita. Praefixa est etiam (fol. 1^r-1^v) *Epistola Paschasii diaconi ad Eugypium presbyterum*, ed. P. L., tom. LXII, p. 39.

2° Vita sancti Cassiani martyris, idus augusti (fol. 114^r-114^v).

Ex hymno Prudentii (ed. *Act. SS.*, ad d. 13 Aug., tom. III, p. 22-24) soluta oratione concinnata, ut in prooemiolo indicatur.

3° Vita sancti Remigii episcopi, idus januarii (fol. 115^r-123^r).*

Auctore Hincmaro. Sed in cod. multa passim suppressa sunt et Vita mutila desinit in verbis *Tunc ille vultu hilari modo* (num. 82 init.).

CDXXIV. Codex signatus num. 5624.

Olim DD. de Noailles.

Foliorum 128, med. (0^m,30×0,21), lineis plenis, exaratus saec. XIII.

1° Vitae Patrum (fol. 1^r-120^v).*

Ejus generis quae *Verba seniorum* inscribuntur libro iii.

2° [Vita sancti Nicolai Myrreorum episcopi] (fol. 121^r-128^v).*

Mutila desinit in verbis... *qui ad ejus exequias convenerant, patrem* (cap. 18 ante med.).

CDXXV. Codex signatus num. 5643.

Olim Antonii Faure 121, deinde Regius C. 4427. 2.

Foliorum 51, min. (0^m, 20×0,175), lineis plenis, exaratus saec. X.

Initio legitur (fol. 1^r-8^r) *Epistola beatissimi martyris Macrobi ad plebem Carthaginis de passione martyrum (Donatistarum) Isaac et Maximiani*, ed. P. L., tom. VIII, p. 767 sqq. In cod. acephala, foliis in capite codicis evulsis.

1° Vita beati Fronti, quod est kalendis octobris (fol. 8^r-17^r).

Ed. ap. Bosquet, *Ecll. Gall. Hist.*, part. II, p. 5-13.

2° Passio sancti Philippi episcopi in Adrianopoli * ^{* cod.} Atranopoli. Thraciae, quod est XI kalendas novembris (fol. 17^r-35^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 22 Oct., tom. IX, p. 545-53.

3° Passio beati martyris Marculi, III kalendas decembris (fol. 35^r-44^r).

Ed. ap. Mabillon, *Vet. Anal.*, p. 182-84.

4° Passio sanctae Mariae, quae est id[us] decembris (fol. 44^r-51^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 1 Nov., tom. I, p. 201-6. Mutila desinit in verbis *statim ad orientem fulgur nimii splendoris exortus est* (num. 16 p. m.).

CDXXV. Codex signatus num. 5654 A.

Olim Thuaneus, deinde Colbertinus 3806, postea Regius C. 4564. 5. 5.

Foliorum omnino 104, praeter tria insiticia in fine, ex diversis codicibus et codicum laciniis compactus, aliis membraneis (fol. 1-64), aliis chartaceis (fol. 65-104), lineis plenis, exaratis saec. XV.

Haec sola in eo codice continentur documenta aliquatenus hagiographica :

1° Miraculum de sancto Mauritio et Udone episcopo (fol. 72^v-75^r).

Apparitio S. Mauricii cuidam juveni, Udoni nomine, cui et promptum ad litterarum studia ingenium, quo prorsus carebat, donat et archiepiscopatum Magdeburgensem pollicetur. Udo vero, archiepiscopus factus, vitiis et praesertim libidini indulget; ac tandem, frustra ter divinitus monitus, in coetu quodam sanctorum in ecclesia cathedrali Magdeburgensi, cui intererant ipse Salvator et beatis-

sima Virgo Maria, eorum iudicio capitis damnatur et decollatur : quae omnia vidisse fertur presbyter quidam, nomine Fredericus. Porro nullus alius archiepiscopus Magdeburgensis notus est qui Odo nuncuparetur praeter illum qui eam edem tenuit ab anno 1327 ad annum 1361.

2° [De sancto Ludovico rege Francorum] (fol. 75^r-75^v).

Pauca quaedam compendio ex sancti Vita excerpta.

CDXXVII. Codex signatus num. 5664.

Olim Colbertinus 6387, deinde Regius C. 4334. 3. 3.

Foliorum 123 (quorum duo prima insiticia chartacea), min. (0^m,13×0,103), lineis plenīs, exaratus saec. XIV. Codicem complent

Miracula sanctissimae Dei genitricis Virginis Mariae.

De quibus notavit Petrus Franciscus Chifflet, S. J., in folio insiticio in capite codicis : *In hoc volumine continetur Liber de miraculis sanctissimae Dei genitricis Mariae qui a Caesario [Heisterbacensi] lib. 7. cap. 44. laudatur sub nomine Libri Miraculorum Claraevallis ; videturque esse pars Libri Miraculorum quem fecit componi Johannes Prior Claraevallis, ut refertur in Chronico Claraevallensi ad an. 1178. Constat autem hic liber capitibus 48, quorum priora 34 describit Vincentius Bellovacensis in Speculo Historiali, lib. 7. a cap. 81. — Sequuntur in eodem volumine libri tres de miraculis diversis, auctore Herberto, ex monacho Claraevallis, Turrium Sardiniae episcopus.*

CDXXVIII. Codex signatus num. 5665.

Olim Baluzianus 900, deinde Regius C. 4334. 2.

Foliorum 100, min. (0^m,16×0,11), lineis plenīs, exaratus saec. XV.

Totum codicem complent

Miracula beatissimae virginis Mariae matris Domini nostri Jesu Christi.

CDXXIX. Codex signatus num. 5666.

Olim Claudii Puteani, deinde Regius C. 4608.

Foliorum 179 (sed folia 87, 88, 107, 108 chartacea sunt et vacua, fol. 106 laceratum et fol. 109-113 fere omnino avulsa), min. (0^m,17×0,12), lineis plenis, exaratus in. saec. XII.

1° Kalendis januarii, vita sanctae Euphrosynae virginis (fol. 1^r-11^v). *

2° Vita sancti ac beatissimi Juliani confessoris, Cenomannensis episcopi, quod est vi kalendas februarii (fol. 11^v-30^v). *

3° Vita sancti Abrahae eremitaе (fol. 30^v-52^v).

Ed. P. L., tom. LXXIII, p. 281-92 et p. 65-160.

4° Vita sanctae Marinae virginis, quod est XIII kalendas julii (fol. 52^v-56^r). *

5° Passio VII^{tem} fratrum filiorum sanctae Felicitatis (fol. 56^r-59^r). *

6° Paenitentia sancti Cypriani episcopi (fol. 59^r-81^r).

Ed. ap. Martene, *Thes. Nov. anecd.*, tom. III, p. 1629-46.

7° Passio sancti Justi martyris, quod est XII kalendas novembris (fol. 81^r-86^v).

Ex qua contracta videtur Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 18 Oct., tom. VIII, p. 338-39.

Inc. Audite, fratres carissimi, quanta sit Domini nostri Jesu Christi et Salvatoris misericordia, quam in sanctis suis dignatus est demonstrare et in eorum exemplis et virtutibus cotidie mirabiliter ostendere. Gravis namque persecutio, dilectissimi, emissa est..... Et eo itaque tempore beatissimus Justus amabilis puer cum ixvem esset annorum, Justinianus avunculus ejus, qui quondam ductus fuerat captivus de Autisiodoro civitate et transductus in Ambianensium urbem, et ipsum Lupus negotiator suo pretio comparavit... — Numerus 5 Passionis editae in cod. inc. Pervenerunt christianissimi in territorio Belvacensi, in loco cui vocabulum est Synomovicus, et reppererunt ibi fontem Syricam, qui et ipse ingreditur in rivulo qui vocatur Araia....

Foliis avulsis, mutila desinit in fine numeri 5.

8° [Passio sancti Agapiti martyris] (fol. 89^r-93^v). *

Initio desiderantur quattuor vel sex lineae. Inc. *Qui cum esset cotidie in doctrina Christi...*

9° Vita sancti Paulini episcopi [Nolani], quod est
x kalendas julii (fol. 93^v-99^r).

Epistola Uranii presbyteri, ed. *Act. SS.*, ad d. 22 Jun., tom. IV, p. 198-200.
Om. num. 1.

10° Passio sancti Januarii episcopi et martyris, quod
est XIII kalendas octobris (fol. 99^r-106^v).

Ed. *ibid.*, ad d. 19 Sept., tom. V, p. 866-88. Foliis avulsis, desinit in verbis...
Sulfurotoria, ubi postea (num. 11).

11° [De sancto Firmino episcopo et martyre] (fol.
114^r-116^v).

Fragmentum Passionis ed. apud Salmon, *Histoire de saint Firmin* (Amiens
1861), p. 399 sqq. Inc. *Illos praedico et libera voce...* (p. 407 med.) usque ad
fin. num. 17 (...*honorifice coleretur*). Inde vero, interjecta brevi mentione de
sepultura beati martyris a discipulo ejus Faustiniano, add. ed. *ibid.*, p. 410
(*Sebastianus denique...*)

12° Item eodem die, vita sancti Sollemnis episcopi
et confessoris (fol. 116^v-126^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 25 Sept., tom. VII, p. 66-69.

13° Vita sancti Paterni episcopi et confessoris quod
est VIII kal. octobris (fol. 126^r-135^r).

Auctore Fortunato, ed. *Act. SS.*, ad d. 16 April., tom. II, p. 427-29.

14° Passio sanctorum Sergii et Bacchi, quod est nonas
octobris (fol. 135^r-139^v).

Acta valde contracta. Inc. *In temporibus Maximiani imperatoris, tunc
quasi stellae quaedam terrestres Sergius et Bacchus circa Salvatoris et
Domini nostri confessionem et fidem claro lumine resplendebant et ita
nobiles intra palatium et honorabiles habebantur ut etiam ab ipso impe-
ratore Maximiano gratia maxima diligerentur.*

15° Passio sanctorum Cosmae et Damiani, quod est
v kalendas octobris (fol. 139^v-151^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 27 Sept., tom. VII, p. 444-47. In fine, ut alias saepe, subjecta
sunt duo miracula (cfr. supra, p. 381, 37°).

16° Vita sancti ac beatissimi Melanii episcopi et con-
fessoris (fol. 151^r-168^r).

Stilo diversa ab editis *Act. SS.*, ad d. 6 Jan., tom. I, p. 328-35, et supra in hoc
Catalogo, tom. I, p. 71-77, et, ut videtur, antiquior. Itaque et eam hic exhibere
visum est. Vid. Append.

17° Passio sanctarum virginum Pistis, id est Fides, Alpes, quod est Spes, Agape, quod est Caritas, et matris earum, quod est Sapientiae, die kal[endarum] augusti (fol. 168^r-175^r).

Ed. in *Legenda aurea* (Colon. 1490).

18° Vita sancti Alexis, quod est xvii kalendas julii (fol. 175^r-178^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 17 Jul., tom. IV, p. 231-33. Sed foliis avulsis nonnulla hic illic in cod. desiderantur.

Appendix ad cod. 5666.

VITA S. MELANII EPISCOPI REDONENSIS (Cfr. supra, p. 530, 16°).

Incipit prologus in vita sancti ac beatissimi Melanii episcopi et confessoris.

Dum in laude divini aeternique, cunctis per orbem fidelibus caractere catho-
 5 lici vexilli insignitis, actus atque inenarrabilia virtutum prodigia venerabilium
 patrum, tam ad instantium quam, vertente volubili rota temporum, futurorum
 virorum emolumentum beate vivere [cupientium], memoriae sunt digne mandan-
 da ac paginulis pro sempiterno monumento inserenda, opportunum fore censui,
 nutu Christi atque pace sanctorum omnium, de vita beatissimi confessoris Dei
 10 Melanii, ex ingenti silva miraculorum pauculos flores decerpere ad aedificationem
 legentium. Decreto nempe Dominatoris ipsius, testes amplifico cultu excellenter
 sunt praeferendi, cum dictis ejus percipimus simillima et majora fieri portenta
 ab illis quae fecisset. Unde prudens et veridicus propheta inquit : *Cantate*
Domino canticum novum, laus ejus in contione sanctorum ; et iterum :
 15 *Laudate Dominum in sanctis ejus*. Laudare quidem Dominum est sicuti san-
 ctum sanctorum, sicuti dominum dominorum, sicuti creatorem et redemptorem
 omnium ; laudare sanctos ejus est veluti creaturam creatori subditam, veluti mili-
 tes sacros excelsi regis stigmata gerentes et in illius famulamine contra adversa
 quaeque fidei lorica expeditos, unde insuperabili trophaeo donati praemiis cae-
 20 lestibus ditantur. Sole enim justitiae illustrati, vibramine lucernarum in speculo
 bonorum operum flagrantium coruscante, ubivis gentium seu locorum celebre
 nomen ejus propalantes, nec minis nec flagris persequentium cedere affectantes,
 verum dulces animas cuilibet tormento subicientes, mundum documentis sacris
 et praedicamentis fidei christianae gratia suppleverunt. Quorum interventu con-

tinuo ab inlicitae incursum voluptatis tutari fidentes, precibus humillimis eos efflagitatum iri haut cessant prole peccaminum mortales, resurrectionis aeternae spem habentes, uti suffragantibus meritis ipsorum faciant esse eis consortes. Horum dignum memoria gestis, undique secus venerandum, caelo animo genitum, terrae haud obscuro loco satum, Melaniam Dei antistitem pro modulo humanae fragilitatis condecet laudibus atque sedulis flagitationibus frequentare, quem Christus decoravit caelesti munere. Ejus opitulante auxilio, quamvis indigni et inscientiae caligine praepediti, pauca prosequamur ex illustrissimis illius actis. Quae subsequente paginula, licet impolite, catholicis instar titanei splendoris ad stadium victoriae de hoste christigenarum aeternaliter exstant inserta. 10

Explicit prologus.

Incipit vita sancti ac beatissimi Melanii episcopi et confessoris.

1. Creatoris totius ac inenarrabili potentiae, cujus nutu cuncta exstant a primordio, et mortale plasma nobilis sui imagine comptum vivificabitur in postero, licet sit pulveri et cineri visceribusque telluris nunc deditum, justorum animae 15 et sancti spiritus, incessanter pro debito officio simulque pro bravo inexhaustae felicitatis sibi perpetim concesso famulantes, terrenorumque pro piaculis, sedulis invigilantes curis, a Domino expiandis efflagitandi sunt humillimis. Horum tradentes memoriae mentionem sacre vivendi in mundiali ergastulo, tollendo crucem ac Christum sequendo, dum prisci poetae et oratores, saecularibus supersti- 20 tionibus obsequentes, pompatico suas sermone linierunt fabulas, oportet nos ad boni exercitii indicium gloriosa merita et praecipua gesta magni et praeclarissimi viri, in praefatorum gregem computati virorum, videlicet Melanii, in propatulo conferre. Gloriosus igitur indolis sacratissimus vir Domini Melaniam, cunctis a fidelibus Christi glorificandus, a puero, inspirante sibi divina misericordia, dona- 25 vit saeculum lumine rutilo. Cujus viri infantia innumeris longe lateque portentis claruit effusa. Exstitit namque Venetensi de provincia oriundus, Placio in vico, generosis parentibus satus, Deo amabilibus et benivolis famulis Christi omnibus. Disponente namque superna clementia, cujus providentia cuncta constat essentia, traditus a parentibus paedagogo erudiendus litterarum disciplinis, caeleste 30 thesaurum mandans vivaci memoriae, eductus est in brevi sale delibutus perenni. Deinde de die in diem tam mente quam corpore proficiens, in tantum quidem celebre nomen ejus innituit * ut, circumcirca volatili fama ejus actuum atque doctrinarum sacrarum cursitante, honori haberetur omnibus, frequentiaque non modica conflueret ad ipsum populorum. 35

* sic.

2. Vir itaque venerandus opere et sermone, paulatim scandens ad summos gradus virtutum, prosperabatur de virtute in virtutem, affectans contemplari Deum deorum in Sion. Erat autem forma praecipuus, corpore castus, mente devotus, affabilis colloquio, aspectu decorus, prudentia egregius, temperantia clarus, zelo Dei et amore proximi fervidus, perpetuaeque virginitalis custos. Ergo vir 40

* cod. novi. doctilogus ex novo * et veteri testamento pene cunctis circum degentibus prae-

cellebat, ita ut ex longinquis terrarum spatiis velaminibus aerum sectis nonnulli venirent audire sapientiam ejus et mirarentur super prudentia et responsis ipsius. Cumque a multis diversa ei conferrentur munuscula donariorum, videlicet auri, argenti diversarumque vestium atque suppellectilium fulcra, ipse nihili pendens
 5 haec omnia recipere denegabat. Quorum crebrosis infestationibus nimium depressus, anxilis secum tacita deliberatione talibus saepius coepit conqueri faminibus : *Quid miser procellosis undosi hujusce turbinibus maris illidor ? Quando divinis solivagum me incumbere decet sacramentis, et dum spiritualibus expedit refici alimoniis, heu pro dolor ! succum[bo] terre-*
 10 *nis impeditus curis.* Cui quatiante magno singultu talia apud se revolventi accidit mente quod in coenobio sancti Johannis Baptistae haud procul sito a Redonensi urbe ejus commoratio posset fieri. Quod, ruptis horarum morulis spretisque mundialibus pompis, emancipatus a naufragio mundanae tempestatis velut portum serenae tranquillitatis celerrime aggressus est, memor Scripturae dicen-

15 *tis : Nolite diligere mundum neque ea quae in mundo sunt ; quia si quis diligit mundum, caritas Patris in eo non est.*
 3. Super cujus adventu fratres gratulabundi et alacres, libenter dominio ipsiu[s] se subdiderunt. At contra ipse humillime cunctis obtemperans, monitis patris et regularibus parebat praeceptis. Qui mirum in modum ita macerabat
 20 corpus vigiliis, jejuniis, orationibus continuis, ut propemodum exhalaret spiritum, vix palpitante igniculo. Unde affectanter subiret martyrii tormentum, si percussor hac tempestate non lateret. Tamen quod non valuit in publico, meruit assequi in occulto. In quarta namque et vi feria ab omni pabulo ciborum exstitit alienus. Vestimentis quoque mediocribus, quae nec pompam saeculi nec rursum
 25 vilitatis nimiae praeferrent habitudinem, ne videretur hujusce habitus indumenti muscipula fore aeternae damnationis, induebatur. Pauperum quidem, peregrinorum, viduarum, orphanorum et advenarum sedulus praebebat famulatum recreationibus. Praeterea plurima gessit, quae dictu nequeunt enarrare oratores abundantes eloquentiarum flumine. Verum nos coeptum iter pro modulo
 50 nostro prosequamur, quia si darentur centum ora auri et si vox adesset ferrea et lingua ut torrens guttulis emanans eloquiis, nequaquam possemus sanctitatis ejus promulgare insignia. Quapropter peto veniam, beatissime praesul Melani, qui circumdatus nube inscitiae, manum tuis clarissimis gestis nitor immittere. Unde linguae morosae medendo succurre, infundendo salutiferum imbrem vel infuso
 55 salutifero imbri.

4. *Aliud.* — Interea luce clarius pullulante immensa segete signorum ejus, divulgabatur et nomen per diversas provincias, celerique volatu aures pulsabat multorum. Rumor cujus ut contigit Clodovei Francorum regis * invictissimi aures, eum sibi advocari fecit. Acceptaque prudentia ex responsis ejus, gratan-

* *cod.*
regem.

10 *ter ei parebat et audito eo multa faciebat, templa videlicet Deo aedificando, pauperes recreando, servos Dei venerando justitiam in * plebe Christi exercendo, * cod. im.*
 cultumque divinum suis monitis amplificando.

5. Aliud. — Sub eadem denique tempestate congregata synodo xxx^{ta} duorum praesulum in Aurelianensi urbe, eum sibi in primatem praefecerunt. Inibi quoque de publicae rei commodo diversa discutientes, canones quosdam statuerunt, in quorum serie reperiuntur multa atque idonea a beato viro relata, quae legentibus suggerunt salubrem animi pastum. 5

6. Aliud. — Per idem tempus vir Domini Melanias pervigil custos existens super caulas dominici ovili^{*} commissas, dum diocesim suam diligenti examinatione perlustraret, hostis omnium bonorum semper ei adversabatur. Nam dum quadam die carperet iter, dirigens gressum versus Placium^{*}, ubi possidebat praedium ex hereditario jure parentum in Marciaco castro supra rivulum Avae¹⁰ sita^{*}, fit ei obviam hostis antiquus [in specie] cornuti tauri. Nam in territorio Placii habebat quoddam oratorium, ubi saepius exercebat furtivas atque clandestinas orationes, admodum pro loci amoenitate puerilisque aetatis educatione sibi dilectum. Quem intuens beatissimus antistes Dei Melanias, nullo terrore commotus, sed in Domino confisus, inquit ei : *Quorsum tendis ?* Cui ille : *Orsum^{*}*, 15 inquit, *fratres, potionem medicinalem eis propinaturus*. Intellegens itaque vir beatus dolos nequissimi zabuli, qui semper insidias molitur fidelibus Christi, actu[t]um properat ad oratorium ; orationeque completa, fratres percunctat rectene se habent. Compertoque quod ex eis unus a maligno spiritu vexaretur (nempe, dum haurit aquam a flumine, oblitus se munire signaculo crucis, spiritus 20 malignus subito in eum ingreditur solotenusque stratum aegre fatigabat), fretus armis divinis, suae praesentiae accersiri jussit ; deinde data ei alapa, spiritum nequam expulit, foeda relinquentem vestigia querimoniisque virum Dei incusantem non minimis. Tantam quoque gratiam ei virtus divina contulit, ut nulla diabolicae fraudis versutia ipsum lateret, insuper quin in illius contumelias pro- 25 rumperet, seque ejus praesentiam haudquaquam ferre posse assereret.

7. Aliud. — Quoddam etiam miraculum, quod Deus omnipotens per famulum suum dignatus est operari, operae pretium puto veridicis apicum tradere characteribus ad emolumentum Christi fidelibus. Quaedam enim matrona, nomine Eva, nobili sobole orta, officio membrorum destituta, gravi laborabat incommodo. 30 Nam annis XII decubans lecto, nec assurgere nec quoquam se vertere quibat remoto alterius juvamine : quae omnem substantiam erogaverat in medicos, tamen nec ab ullo potuit curari. Cujus parentes, super hujusmodi debilitate maerore tabentes, divinum precario implorabant auxilium. Quibus concedente divina elementia innotuit, ut ad virum Dei Melaniam concurrerent ; quod ita et 35 factum est. Vir Dei quos benigne excipiens, eorum petitionibus libenter paruit. Nempe cum eis proficiscens, domum in quo aegrotabat ingressus est. Deinde invocato omnipotentis Dei nomine, sacratissimoque oleo totum corpus ejus liniente, pristinae reddidit sanitati. Ariditas sane succum, nervi receperunt privatam officium, artubus concessum vigorem proprium^{*}. Quae mox surgens et 40 supra pedes stans, gratias Deo egit et sancto pontifici postmodum inhaesit. In hoc itaque vir venerandus imitatus [est] exemplum magistri, qui non distulit ire ad

domum paralytici, iterque arripuit diei gratia aegrotum visendi. De his ita ; ceterum ordinem prosequamur.

8. *Aliud.* — Nec arbitror etiam dignum fore, pro hebetudine mentis meae affectuum nisibus renitente, lenta torpedine silentii suppressere quoddam signum
 5 memoria dignum, patratum a beato Melanio opitulante gratia Dei. Defertur plane ei paralyticus quidam, diutino laborans incommodo, cui arescentibus medullitus artuum succis, nervis vero assiduo languore aduncis, munus denegabatur membrorum. Postremo vero diffidens de spe salutis recuperandae, scilicet dum saepius perlustratur multo medicorum medicamine semperque frustratur optata sospitate,
 10 obnoxius quasi debilitati continuae, defuit ulterius sua causa valitudinis derogare. Verum comperta fama viri Dei, offert se illi cum omnibus rebus suis, implorans sedula prece sibi ab eo incolumitatem febris concedere. Cujus miseriae sanctus Dei condolens, oblata recusat sumere, sed donum medicinae invocato
 15 Excelsi nomine non abnuit impertiri ; sed sacrati olei unguine attacto toto ejus corpore, statimque reddito proprio vigore, tali eum sanavit malagmate. Qui percepta sanitate tradidit se obsequiis pontificis, postpositis omnibus suis ; tamdiuque ei inhaesit, quamdiu largiente nutu Summi potitus est vitalibus auris.

9. *Aliud.* — Summo opifici non [de]sinat lingua carnis laudes et gratias referre ; qui uti sideribus pingit polum, sanctorum virtutibus decorat cosmum. Subsequitur quoque venerabile quoddam portentum, precibus hujusce sancti obtentum.
 20 Erat denique vir Dei, vir quidam, Siagrius nomine dictus, cujus corpus nimia aegritudine tabefactum virium suarum privabatur prorsus auxilio. Qui saepe dicti viri obtutibus praesentatus, efflagitantibus amicis et cognatis ipsius, sanctus Dei ad eum cui cuncta sunt possibilis recurrit orationem fusurus. Diutina quidem
 25 atque devota prece completa, ad infirmum redit solitis liquoribus medicandum. Inde infuso unguine sacro, fugavit morbum et intulit amissum commodum ; aegerque humeris alienis devectus, proprium refert stratum, revisendo suum domicilium. Quocirca vere est mirabilis Deus in sanctis suis, qui precibus eorum cuncta quae petunt annuit meritisque salvat praesentem * saeculum.

* sic.

30 10. Temporum vero succedentibus curriculis, miraculorum beatissimi pontificis procedunt et ostenta *. Quidam vero, carens utriusque pedis officio, praesentiae ejus suggeritur. Denique sacratissimus Dei antistes, compassus calamitati ejus, fuis Christo precibus pro eo, lympha quoque calefacta benedictioneque sacrata lavit pedes aegroti ; cujus fomento medicati gressum receperunt amissum.
 35 Ita quoque podagrigo dolore fugato, repedit ad propria ferente * opem nemine. Quo deinceps obnoxius obsequiis viri Dei sedule insistebat. Unde fit ut ejus progenies hactenus assiduis vigiliis atque excubiis inserviat sacratissimi viri mausoleo. Hujusmodi nempe privilegio astipulatum constat hocce miraculum a sancto viro Deo disponente patratum. Sed nos ad alia promulganda festinemus.

* cod. ostentat.

* cod. ferentem.

40 11. *Aliud.* — Rursum innovatur a Deo aliud miraculum precibus beatissimi Melanii mundo patefactum. Puella denique quaedam aegre cruciabatur a daemone, ita ut dentibus frendens morsu appeteret homines. Quae vincita manus robustis

funibus a tergo, venerabilis viri luminibus praesentatur curanda. Ante ejus ora daemonis dira non latet versutia, verum confessus est hanc pro flagitio a se perpetrato potestatis suae vindicasse. Cui sanctus Dei antistes signum almae crucis fronti digito imprimens, crudelem hostem depulit, salute pristina restituta. Sicque sanctus vir, exemplar honorum operum, sacris virtutum splendoribus redimitus, 5 populum adhuc incredulum ad fidem provocabat signis miraculorum, ut qui non credebant ejus dictis, saltem crederent portentis.

12. Accidit autem, dum beatus vir moraretur in territorio Placii supra fluvium Vicenoniae, ubi ipse propriis manibus aedificaverat quoddam coenobium, in quo etiam enorme agmen instituerat monachorum sub districto regularium modera- 10 mine decretorum Deo sanctisque ejus inibi militaturum, ut quidam vir, Medias vocabulo dictus, humilis maesto dejectus * lumina vultu, repente ei coram pro-
 * cod. desectus
 cederet, supplexque manus et brachia tenderet, implorando et gemendo dicens : *Est mihi, domine, natus, quem fatiscentibus artubus febris anhelat, fatigat, jamjamque compagine membrorum destitutum. Qui hujusmodi 15 laborans infortunio, dubius vitalis aerae, expostulat a te opem sibi praeberi.* Beatissimus itaque Dei athleta Melanius, ad domum aegri digressus, et de Domini misericordia confusus, flexo humi poplite humiliat se, ad restituendum infirmo salutem. Quo artus illius manu demulcente, taliter eum verbis aggressus est : *Confortare, fili, in Domino. Crede tantum, et adimplebitur 20 voluntas tua.* Deinde apprehensa ejus manu dextera, elevavit eum ; moxque reddita antiqua virtute, stetit sanus, consolidatis corporis basibus, Deo et sancto pontifici referens gratias et laudes de tanto munere percepto.

13. Aliud. — Multa quoque sunt aliarum virtutum insignia, quae Dominus per eundem famulum suum operatus est, quorum mentio licet sit digna memoriae 25 mandanda, tamen impossibile est nostrae facultatis ea summatim replicare. Quorum unum inter reliqua renitens nequaquam censuimus congruum fore oblivioni relinquere. Contigit autem ut sub eadem tempestate plurimi episcoporum convenirent Andegavensem urbem in exordio quadragesimalis jejunii sacra observatione colendi. Inter quos erant beatissimus Albinus, supradictae urbis episcopus, 30 Melanius Redonensis sedis pontifex Dei electus, sanctus Victor Cinomannicae ecclesiae praesul, sacratissimusque Launus Rotomagico apice sublimatus. Hi vero una conveniunt in basilica sanctae Dei genetricis Mariae celebraturi sacrum jejuniorum mysterium, quae hactenus nuncupatur locus Caritatis, eo quod inibi summa caritas inter episcopos exacta sit. Ibi quoque missa celebrata a beato 35 Melanio, humillima efflagitatione imprecatus est praelibatis pontificibus ut, antequam ab invicem secederent, sacras eulogias non denegarent sumere in Christi nomine. Cui cum omnes faverent dictisque ejus gratanter parerent, benedicta a sancto viro suilla pinguedine, communicavit eos eucharistia sacrae atque singularis hostiae. Cujus oblationem beatissimus Marsus, qui intererat eorum conven- 40 tui, unus ex collegio sanctissimi Melanii, quem isdem vir tinxerat in lavaero sacrae purificationis, dum renuit percipere, timens jejunii observantiam corrup-

pere, quasi thesaurum secretum sinui studet committere. Quo peracto, datis mutuo osculis, arripiunt iter abeundi unusquisque pro negotio imminente sibi. Jamque beatus Dei antistes Melanius porro processerat ab urbe fere x miliaris, cum beatus Marsus sensit volumine serpentis in modum cinguli anxie se utero
 5 vallari. Qui solotenus procumbens ad pedes sancti viri, confitetur quid fecerit quomodoque sibi acciderit, efflagitando miserere * sui. Tunc beatus vir, intra
 cordis arcanum super hujuscemodi re curiosa indagine sollicitus, ne nomen Domini frustra assumeretur, usus prudenti consilio, mirabile ostentum, quod Dominus patefacere dignatus est mundo, qui per os prophetae locutus est dicens :
 10 *Ne assumes in vanum nomen Dei tui, sagaci mente ceteris coepiscopis, qui praefatae oblationis participes fuerant, procurat intimare. Quem praedictum scilicet Marsum ita allocutus est : Dilectissime fili mihi que satis carissime, pro eo quod caritatem Domini assumere renuisti, merces talis reputatur tibi. Unde nosse potes quia non est nostrae potis* temere super hac re*
 15 *quippiam praesumere, cum lutei et peccatores, fragili carne circumdati, pro nostris erratibus sedule habemus Christum exorare. Sed assume iter dirigeque gressum ad fratrem meum Albinum, patefaciens ei quicquid tibi contigerit. Puto enim quod ejus efflagitatione poteris ab hujuscemodi peste liberari.* Qui assumens iter, venit ad sanctum Albinum Andegavis, per
 20 ordinemque ei omnia quae sibi et ut ei evenerant replicavit. Considerans itaque vir Domini Albinus ejus delictum, inquit ei : *Pro inoboedientia, frater, pateris hac noxa. Sed nunc acquiesce consiliis meis, celerique pede propera ad domnum Victorem, intimaturus ei neglegentiam tui.* Veniens ergo ad beatum Victorem Cinomannis et cuncta ordinatim* ei referens, remisit illum sacra-
 25 tissimus vir beato Melanio, dicens : *Regredere ad fratrem nostrum reverentissimum antistitem Melanium; quia ejus precibus concessum est a Domino commodum tuae sospitatis.* Accepto itaque itinere, pervenit cum ingenti labore ad sanctum virum, paene exhalans animam; invenitque eum orantem in coenobio suo supra fluvium Vicenoniae sito. Ubi cum exposuisset ei
 30 omnia quae egerat, jubet eum vir Dei in orationibus illam noctem pervigilem ducere; ipse vero cum eo pernoctans, sedulis precibus Domini misericordiam expetebat adfore paenitenti viro, etiam, mirabile dictu, ab districto angue globum ejus uteri sinuoso gyro aegre circumvallante fere interempto. In crastinum vero, indita a sancto Melanio benedictione supra squamoso serpente, protinus con-
 35 vertitur in pristinam eulogiam. Qua communicatus, laudes et gratias gratanter Deo referebat et sancto praesuli.

14. **Ahud.** — Factum est autem ut quidam decrepitae aetatis de pago Venetensi, cujus filius ab immundo spiritu anxie vexabatur, supplice voce rogaret beatum Dei antistitem Melanium, dicens : *Vir Dei egregie, quaeso, sana*
 40 *filium meum, habentem nequam spiritum.* Quem vir Dei jubet obtutibus suis praesentari. Callidus vero hostis, sciens se praesentiam sancti viri nequam ferre posse, seduxit puerum in remotum cubiculum et suffocavit, animam

* sic.

* sic.

* cod.
ordinatum.

ejus extorquens laqueo. Denique patre pueri perceptis sermonibus sancti antistitis remeante ad filium, repperit eum jam exanimem. Super quem admodum illo flente, nemineque ejus maerorem sedare valente, compatientibus amicis inquit : *Ferte cadaver exanime viro Dei. Confido enim quod poterit sanctus Dei Melanius, qui praedicat unum et verum Deum, resuscitare eum.* 5 Cujus dictis amici et cognati sui parentes, detulerunt et posuerunt eum ante pedes sancti viri. Tunc genitor orbatus nato, lugubri voce efflagitando et conquerendo super interitum defuncti, amplectens genua et deosculans pedes ejus, sic alloquitur virum Dei : *Sancte Melani, redde mihi natum meum, quem abstulit crudelis hostis, invidus tuis gestis. Certe noveris quia nullatenus a te recedam, nisi restitueris filium.* Cumque bis et ter eadem repeteret, vir Dei misertus ejus, conversusque ad Dominum, his verbis rogabat illum : *Deus omnipotens, qui condolens homini serpentina fraude decepto, cum es immortalis et invisibilis, in has aerumnas mortalitatis venire dignatus es, fortior pugnaturus cum forti armato, spoliis ejus direptis armisque* 15 *ablatis, pacificato tuo imperio cum triumpho de hoste vipereo, post illatas contumelias et cruces regnum subisti sublime, exaudi me famulum tuum prono vultu te rogitantem interitum hujus defuncti, ne gaudeat inimicus de eo, qui invidia* * *tuae ineffabilis potentiae extorsit animam* 20 *ejus ; sed redde in hoc corpusculo animam vi nequissima evulsam, ad laudem et gloriam nominis tui, ut omnis populus, qui circumstat, credat, benedicat et laudet nomen tuum in saecula saeculorum.* Et haec dicens, conversus ad populum adhuc incredulum, ait : *Quid vobis prodest, o Venetenses, cum videtis hujuscemodi et simillima a Domino fieri miracula, semperque lapidea gerentes corda, nequaquam in Domino Deo vero, cujus* 25 *nobile estis plasma, creditis ?* Ad cujus vocem cunctus populus profitetur se credere Deo summo. Moxque imposita cruce a beato Melanio pectori exanimati cadaveris, qui prius, rupto stamine parcarum, caruerat praesenti et perenni vita, rursus redditus vitalibus auris gaudet una, post dissolutionem corporis potiturus maxima. Hoc quoque cernens populus, stupefactus clamabat dicens : *Dignum* 30 *est enim ut populus creatori suo serviat.* Ita quoque a sancto viro eradicata peste incredulitatis, nulla seges postmodum crevit infidelitatis.

15. Aliud. — Exoritur item miraculum ad laudem Dei et gloriam sanctorum praesenti mundo patefactum. Erat denique quidam rex atrocissimae feritatis, Britanniarum nationum sublimem arcem nobilis imperii regens, nomine Eusebius. 35 Hic cum quodam tempore perlustrando monarchiam suam veniret in pagum Venetensem, pertendens Camlitiaeum usque ad villam, eruit inibi oculos multorum hominum manusque abscidit, ostentando suam saevitiam. Cujus feritatem Deo volente sedare, in ipsa nocte coepit artari ingenti febris dolore, ita ut vix remaneret in eo halitus. Cui cum ejus medici nullum ei auxilium medicandi praebere 40 possent, audita fama beati Melanii, misit ad eum nuntios, efflagitantes ut dignaretur venire ad aegrum. Quem venientem ad se cum quibusdam monachis fecit

* cod.
invidiae.

excipere cum magno apparatu atque ingenti honore, hospitiumque ei in loco qui dicitur Primavilla praeparari. Accedente ergo viro Dei ad lectum aegri, fecit confiteri delicta a se commissa et de emendatione sua imposterum profiteri. Quo facto, ind[e]ta ei paenitentia pro perpetratis noxiis, linivit eum sacratissimo oleo unctio[n]e terna cum efflagitatione divina. Moxque surrexit sanus, ex lupo factus postmodum agnus.

16. Aliud. — Percepta itaque supradicto rege sospitate, iterum deprecatur beatissimum Dei antistitem Melanium pro natae suae incolumitate, quam diabolus atrocissimo vexabat incommodo. Cujus precibus vir Dei libenter parens, progre[d]itur ad locum, ubi puella anxie a daemone torquebatur. Beato namque Melanio jam advenienti domum, coepit isdem diros ululatus et atroces voces per os puellae emittere, dicens : *Vir Dei Melani, quid tecum habes ? Quid me persequeris ? Paulo ante de altera me expulisti, et nunc denuo de hac evellis.* Cui beatus ait : *Exi ab ea, crudelissime daemon, omnium bonorum inimice, et vade in locum desolatum, ubi prorsus non habeas facultatem quippiam efficiendi.* Moxque citius dicto emittens cruenta bestia terribilium odorem dirae vocis disparuit. Illaque hora puella sana facta gaudente venit ad patrem, rogans ut ipsam villam, in qua virtute Dei altissimi per intercessio[n]em beatissimi Melanii salvi facti fuerant, perpetim sancto viro fratribusque suis titulet. Cujus dictis praefatus rex devotissime obsecundans, protinus per anulum suum in usus beati viri ceterorumque fratrum concessit. Quam sanctus vir subdere suo dominio non respuit, sed sibi suisque monachis in perpetuum vindicavit ; sicque sanctus vir, sacrarum virtutum redimitus insigniis, prosperabatur cotidie in melius.

17. Aliud. — Sed quia miraculorum ipsius tanta quae a nobis omittitur superest gesta ut nullius lingua queat explicari, ut qualiter ex hoc saeculo transierit enarremus vertamus stilum. Neque tanti praesulis obsequium funeris absque divinorum admiratione factorum fuisse credendum est. Vir quippe Deo carissimus omniumque dignissimus angelorum laude et hominum Melanium diem suae defunctionis, indicante superna sibi revelatione, habuit haud ignotum. Qui maximam ovilis a Christo sibi commissi curam pio sub pectore gerens, ne in aliquo utpote destituti solatio subtracti pastoris, rapiendi occasionem saevienti tribuerent lupo, neve inane praedicationis ab ipso circa illos studium impensae fieret, suos sollicitis discipulos hortatus est verbis. Cumque recedentibus horarum spatii dies laetissimus advenisset, in quo omnium laborum suorum finem acciperet vitamque perpetuam gaudens intraret, qui confessor Dei matrisque doctor Ecclesiae fulserat, qui caelesti corda fidelium atque spirituali rore semper irrigaverat, quatinus in aeternae viriditatis hortum inmarcescibilem fructum ferre potuissent, qui talentum sibi creditum reddere cum usura absque fraudis ammissione procuraverat, temporalem, quam casto calcaverat indesinenter desiderio, deseruit vitam, sanctoque a corpore mundissimam emisit animam. Quae etiam terram, aerem, nubes, solem, lunam, stelliferumque caelum, necnon et corpo-

* cod. ad.

* cod.
bestiae.
* cod.
illamque.

* sic.

* cod. uni.

* cod.
subvectis.

ream omnem creaturam, sub se relinquens, ad praecelsae Trinitatis agminibus subvectus * angelicis pervenit thronum; ubi eorundem agminum sanctorumque omnium choris sociata, inclita caelestis Hierusalem felicitate perfruitur, a qua omnis dolor alienus et tristitia et gemitus est, cujus gloria nullius a mortalium comprehenditur eloquentia. Ibi splendorem nullo deficientem tempore intuetur, lux ista, quae visibilibus cernitur obtutibus, cui comparata, potius tenebrarum fungi vocabulo comprobatur quam lucis: neque enim illa sancta civitas lumine solis aut lunae indiget, quam omnipotens Deus suo illustrat lumine et cujus lucerna est agnus. Ibi ut stella fulget in perpetuas aeternitates et sicut splendor firmamenti, qui ad justitia[m] erudivit multos; regemque in suo decore cernens, de sua jam regnandi fiducia securus, nostra exstat adhuc sollicitus.

* sic.

18. Interea, ne sine bonorum transitus sancti praesentia fieret virorum, angelico suprascripti sacerdotes, Albinus scilicet, Launus et Victor, ammonentur affamine, necnon et Marsus, qui a cingulo serpentis fuerat liberatus, ut absque mora itineris aliqua ad corpori ultimum sacratissimo famulatum proficiscerentur Melanii praebendum. Fertur denique quod a caelicolis anima assumpta, non minima litis * inter Venetenses Redonensesque viros surrexerit corporis contentione ferendi. Isti pro a se acceptae carnis nativitate se tantum possidendi thesaurum dignos facultate censebant; illi pro pastoralis auctoritate hunc ad urbem propriam rectius dicebant fore deferendum. Qui cum beatos adventasse pontifices viderent, ad illorum sententiam dictorum suorum converterunt assensum. Sancti siquidem, populorum prorsus vitantes scandalum, in Vicenoniae alveum, quae juxta quo vir Dei obierat decurrit locum, corpus navicula portandum mitti debere dixerunt, quatinus quocumque Deus vellet, illum transmitteret humanum. In qua cum eodem defuncto sui coepiscopi corpore ascendentes, absque humani juvamine gubernaculi Redonensem venerunt ad urbem. Sed opinione magis quam aliqua ratione firma agnitionum nullo modo, licet nihil incredibile nobis videatur, affirmare praesumimus; de cetero quod sequitur cuncta scrupulositate abjecta, pro certo constat habendum.

19. Cum prospero cursu sacratissimi praesules juxta Redonensem navigabant civitatem, omnisque ovans populus proprium excipiebat patronum, cum subito duodecim vincti, qui ibidem obstaculo tenebantur carceris inclusi, a sancto auxiliium expetere Melanio, talibus utentes dictis: *O sancte Melani, cujus merita praecleara atque [in]signia a Christo quaecumque petierint obtinere queunt, illa motus qua usus es pietate dum praesenti fruebaris aura, succurre nobis, ut tenebras istius evadentes carceris, pro libertate reddita cunctipotenti Deo gratias referamus.* Vix haec verba compleverant cum, dispersis in circuitu lapidibus carceris, patefacto eundi adepti sunt potestatem.

20. Sancti vero reverendi pontifices deferentes corpusculum, juxta beati Johannis oratorium, ubi monachus dudum effectus fuerat, posuerunt, non sine virtutum opere miracul[or]um. Nam ibi multi prius oculorum prosperitate privati receperunt visum, claudi pedum omnino officio carentes ambulandi usum, multi

communione locutionum, daemones cum obsceno gemitu ejecti * sunt, leprosi cum indulta incolumitate pristino colore laetati sunt, diversisque morbis laborantes salutem perpetuam meruerunt. Ibi etiam in honore ipsius constructa superest ecclesia, ubi Dominus noster Jesus Christus a fidelibus populis adoratur et
 3 colitur, quem coaeternum Patri et Spiritui sancto vivere ac cuncta superni nutu moderaminis regere credimus et confitemur per infinita saecula saeculorum. Amen.

* *cod.*
effecti.

CDXXX. Codex signatus num. 5667.

Codex iste, olim Colbertinus 6038, nunc tribus codicillis seorsim compactis constat, quorum primus tantum latina documenta continet, qui proinde solus hic describendus venit. Cfr. L. Delisle, *Catalogue des manuscrits des fonds Libri et Barrois*, p. 207.

Foliorum 33, min. (0^m, 168×0,105), lineis plenis, exaratus extremo saec. XIII.

1° III nonas januarii, [vita] sanctae Genovefae (fol. 1^r-15^v).

Ed. ap. Kohler, p. 49-72.

2° In translatione sanctae Genovefae, quae celebratur v^o kalendas novembris, [scilicet ejusdem miracula post mortem] (fol. 15^v-24^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 3 Jan., tom. I, p. 147-51.

3° vi^o kalendas decembris, miracula sanctae Genovevae acta Parisiis anno ab incarnatione Domini M^o C^o IX° (fol. 24^v-28^v).

Ed. *ibid.*, p. 151 (*Regnante Ludovico...*) -52.

4° [Revelatio reliquiarum sanctae Genovefae] (fol. 29^r-30^v).

Ed. *ibid.*, p. 152 extr. -153. Mutila desinit in verbis ...*ut prius, immo instantius* (num. 5 init.).

Sequuntur (fol. 31^r) collectae pro missis de S. Genovefa; deinde (fol. 32^r-33^v) oratio ad sanctam metro illigata, ed. ap. Saintyves, *Vie de sainte Geneviève*, p. CXLII.

CDXXXI. Codex signatus num. 5668.

Olim Mazarinaeus, deinde Regius C. 4810.

Foliorum 33, min. (0^m,15×0,112), lineis plenis, exaratus saec. XIV.

[Passio sanctae Margaritae] (fol. 1^r-33^r).*

CDXXXII. Codex signatus num. 5670.

Olim ecclesiae Sanctae Mariae Laudunensis (fol. 1^r), deinde Colbertinus 6316, postea Regius C. 4810. 5.

Foliorum 52, min. (0^m,158×0,125), lineis plenis, exaratus saec. X.

Totum codicem complet

Vita vel actus beatissimi Gregorii papae urbis Romae,
quae celebratur quarto iduum martiarum.*

Auctore anonymo.

CDXXXIII. Codex signatus num. 5671.

Olim Thuaneus, deinde Colbertinus 6091, postea Regius C. 4424. 5.

Foliorum 89, min. (0^m,173×0,115), lineis plenis, exaratus saec. XI.

1° Vita beati Johannis archiepiscopi Alexandrini
[cognomento Eleemosynarii] (fol. 1^r-65^v).

Ed. P. L., tom. LXXIII, p. 337-84.

2° Passio [sanctorum Chrysogoni, Chrysoniae, Irenes
et Agapes et] sanctae Anastasiae (fol. 67^r-89^v).*

CDXXXIV. Codex signatus num. 5672.

Olim Petavianus, deinde Regius C. 4809.

Foliorum 60, min. (0^m,168×0,12), lineis plenis, exaratus saec. XII.

Vita sancti Ysarni abbatis [Sancti Victoris Massilien-
sis] (fol. 2^r-32^v).

Ed. Act. SS., ad d. 24 Sept., tom. VI, p. 737-49.

CDXXXV. Codex signatus num. 5673.

Olim Colbertinus 6389, deinde Regius C. 4609. 3. 3. A.

Foliorum 31, min. (0^m,15×0,09), lineis plenis, exaratus saec. XI.

Vita [beati Adalberonis II Metensis episcopi] (fol. 1^r-30^r).

Auctore Constantino, ed. ex hoc codice *Mon. Germ.*, tom. IV, p. 659-72.

CDXXXVI. Codex signatus num. 5674.

Olim Baluzianus 896, deinde Regius C. 4609. 3.

Foliorum 12, min. (0^m,18×0,115), lineis plenis, exaratus saec. XV.

Epitome vitae sancti Stephani fundatoris ordinis Grandimontensis (fol. 1^r-4^v).

Vita compendiata, ut in ipsa inscriptione indicatur.

Inc. *Stephanus Tierni sive Ternarum in Arvernia Galliae provincia vicecomes nobilissimus...*

CDXXXVII. Codex signatus num. 5677.

Olim Colbertinus 6317, deinde Regius C. 4609. 3. 3.

Foliorum 49, min. (0^m,163×0,11), lineis plenis, exaratus saec. XIV.

Totum codicem complet

[Vita sancti Petri Monoculi].

Ed. *Act. SS.*, ad d. 29 Oct., tom. XIII, p. 68-84.

CDXXXVIII. Codex signatus num. 5678.

Olim Menardi civis Turonensis (1), deinde D. de Cangé 125, postea Regius C. 4185. 5.

(1) Teste Mabillonio (tom. mox citando, p. 157), num. 3, qui manifeste codicem hunc adhibuit ad edenda documenta de S. Theobaldo, quod ex notis ejus ad hanc editionem liquet.

Foliorum 86, min. (0^m,183×0,12), lineis plenis, exaratus saec XIV.

1° Vita sancti Theobaldi confessoris et eremitae (fol. 2^r-26^r).

Auctore Petro abbate Vandagitiæ, ed. ex hoc præcipue codice (sicut et reliqua quæ sequuntur), ap. Mabillon, *Act. SS. O. S. B.*, saec. VI, part. II, p. 158-66 (n. 22). Praemissum est exordium Bullæ Alexandri III ed. ibid., p. 182.

2° [Ejusdem miracula] (fol. 26^r-31^v).

Ed. ibid., p. 166 (n. 23) -68.

3° [Translatio sancti Theobaldi Vicentia ad coenobium Vandagitiæ] (fol. 31^v-52^v).

Ed. ibid., p. 168-75.

4° Translatio sancti Theobaldi ab Italia per Arnulfum fratrem ejus (fol. 52^v-74^r).

Ed. ibid., p. 175-82.

Sequuntur in cod. (fol. 75^r-83^r) officium de S. Theobaldo notis musicis signatum, et (fol. 83^r-86^r) missa de eodem, in qua recitatur sequentia item notis musicis signata.

CDXXXIX. Codex signatus num. 5679.

Olim Sancti Martialis Lemovicensis 171, deinde Regius C. 4457. 3.

Foliorum 157 (praeter duo insiticia ad calcem), quorum non pauca in capite et ad calcem misere humore exesa sunt, min. (0^m,18×0,10), lineis plenis, exaratus saec. XII.

Totum codicem complent excerpta ex Vitis Patrum, ex iis scilicet libris qui *Verba Seniorum* inscripti sunt.

CDXL. Codex signatus num. 5697.

Olim Regius C. 5238.

Foliorum 295, min. (0^m,265×0,19), lineis plenis, exaratus saec. XV.

Liber historiae famosissimi Karoli magni, qui bellum Hispanicam et Galeciam a potestate Sarracenum liberavit (fol. 226^r-248^r).*

Auctore Pseudo-Turpino. Om. initio epistola Turpini ad Leoprandum; in fine

leguntur additamenta ed. ap. Reiffenberg, p. 629-32 et deinde (fol. 247^r-248^r) duo capitula quae inscripta sunt *De hoc quod Navarri de vera prosapia non sunt geniti et Quot anni colliguntur a constitutione mundi.*

CDXLI. Codex signatus num. 5795.

Olim Colbertinus 3119, deinde Regius C. 5297. 3.

Foliorum 137, med. (0^m,278×0,183), lineis plenis, exaratus saec. XIII.

Passio beatorum martyrum [Liberati et sociorum]
qui apud Carthaginem passi sunt sub impio rege
Hunerico die vi idus julii (fol. 134^r-137^r).

Auctore Victore ep. Vitensi, ed. *Act. SS.*, ad d. 17 Aug., tom. III, p. 453-57.

CDXLII. Codex signatus num. 5925.

Olim Colbertinus 290, deinde Regius C. 8394. 1.

Foliorum 374 (praeter duo insiticia minora ad calcem), med. (0^m,332×0,265), columnis binis, exaratus saec. XIV.

1° Vita et conversatio gloriosissimi imperatoris Karoli
atque invictissimi augusti, edita ab Eginardo...
(fol. 123^r-132^r).*

Non deest prologus (quod perperam indicavit Pertz, p. 432).

2° Gesta quae Karolus magnus gessit in Hispania (fol.
132^r-149^v).*

Auctore Pseudo-Turpino. Nonnulla in capp. 31 et 32 praetermissa sunt scilicet a verbis *Tunc beatum Dionysium...* (cap. 31 ante med.) usque... *ad me reverti non renuas* (cap. 32 init.). Sed in codice leguntur edita a Reiffenberg in Appendice et caput editum supra (p. 467) ejus ope, ac praeterea prologus, quem ineditum putamus et hic exhibemus in Appendice.

Appendix ad cod. 5925.

Incipit prologus in gestis quae Karolus Magnus gessit in Hispania.

Etsi regum christianorum nonnulli virtute quam temporibus suis exhibuerunt nunc temporis virtuosi recitentur, magni tamen Karoli virtus ceteris praestantior, nec taceri potuit nec, si posset, debuit. Tanta etenim ejus exstitit validudo ut 5 ei vicini, ipso imperante, obsecundarent, et remoti solum ejusdem memorato nomine perterriti paverent. Ipse namque fuit rex ille christianissimus et Dei dilectus qui, revelatione divina urgente, partes Ierosolymitanas ingrediens, catholicae fidei perversores aggressus confecit. Ea etiam quae gentili iniquitate annullata invenit, sua aequitate Dei adjutorio recompensare laboravit. Idem Karolus 10 proposito exsequio a Ierosolimis per Constantinopolim rediens, ab imperatore ejusdem civitatis mira et sophistica petitione thesaurum quoddam pretiosissimum et sanctuarium sanctissimum impetravit. Quo sanctuario a quodam ejusdem Karoli successore diversis in locis distributo, quaedam Galliarum ecclesiae eodem ditatae magni nominis in perpetuum existent et famosae; inter quas beatissimi 15 martyris Dionysii regalis ecclesia, clavorum Christi diademate coronata, praefati thesauri dives effecta est. Deinde cum multa et mirifica memoratus Karolus divina mediante gratia perpetrasset, militari exercitio fatigatus requiem speravit, sed Deo nolente pausare non licuit. Habita namque de hostium multitudine victoria et regnis eorundem Christi familiaribus mancipatis, sicuti praesenti pagina mon- 20 stratur, apud Hispanos se transtulit, et ibi magnifice agens, tantam laudem promeruit quod gestus Karoli Magni et Hispaniae relatus aures audientium demulceat et decies repetitus nulli fastidium generat, cum et cetera gesta Karoli miranda lectores ad legendum invitent: ista enim mira et mirabilia suae relationis dulcedine in lectione continua invitatos detinent; undeque plus in istis continetur 25 gratiae voluptatis, ea memoriter tenuit cura devotae posteritatis. Et ne quis ammonitu suspicionis super hoc dubius habeatur, testimonio auctenticae vetustatis suffulti quemlibet fidelium credere monemus haec omnia deservire veritati. Quaecumque enim paginae quam prae manibus habemus continentur gremio, ab antiquissimis historicis libris ecclesiae beati Jacobi de Gallecia habita sunt et 30 extracta. Proinde huic opusculo non est fides deneganda, cum et eorum calamus hujus historiae interpretes exstitit quorum partibus istarum rerum contigit eventus. Quibus auctoribus certiores effecti, historiam diligentius exsequamur.

CDXLIII. Codex signatus num. 5926.

Olim Antonii Faure 157, deinde Regius C. 9618. 2.

Foliorum 144, med. (0^m,28×0,18), lineis plenis, exaratus saec. XIII.

1° [Vita Caroli Magni imperatoris] (fol. 39^r-66^r).

Ed. ap. Andr. Duchesne, *Hist. Franc. Script.*, tom. II, p. 68-87.

2° [Vita Caroli Magni imperatoris] (fol. 66^r-82^r).*

Auctore Einhardo.

CDXLIV. Codex signatus num. 5927.

Olim Petri Pithoei, deinde Thuaneus, deinde Colbertinus 797, postea Regius C. 4902. 3.

Paginarum 302, med. (0^m,33×0,22), lineis plenis, exaratus saec. XI.

Vita et conversatio gloriosissimi imperatoris Karoli
invictissimi augusti, edita ab Ainardo... (pag. 280-
302).*

Mutila desinit in verbis... *non immerito videri possunt basilica* (ed. Pertz, cap. 17 init.).

CDXLV. Codex signatus num. 5929.

Olim Colbertinus 5276, deinde Regius C. 5229. 8.

Foliorum 81, med. (0^m,275×0,19), columnis binis, exaratus saec. XIV.

Nomina sanctorum Lemovicensis diocesis (fol. 55^r-
65^r).

Ed. ap. Labbe, *Nov. Bibl. mss.*, tom. I, p. 629-38. Inter notitias de B. Susanna et de S. Leonardo (p. 631) leguntur in codice aliae quaedam, videlicet de SS. Stephano duce, Alpiniano, Austricliniano, Orthario (armigero Stephani ducis), Aureliano, Andrea, Hildeberto, Androchio, Nicio, Amasio, Celso, Justiniano, Asclepio, Flavia, Maxilla, Roricio, Justo, Lupo, Jucundo, Cessatore et Damnolesno.

CDXLVI. Codex signatus num. 5943 A.

Olim Colbertinus 3373, deinde Regius C. 9640. 2. 2.

Foliorum 114, med. (0^m,27×0,18), lineis plenis, exaratus saec. XII.

Vita et conversatio gloriosissimi imperatoris Karoli
invictissimi augusti, edita ab Ainardo... (fol. 5^r-
15^v).*

CDXLVII. Codex signatus num. 5943 B.

Olim Petri Pitthoei, deinde Thuaneus, deinde Colbertinus 2039, postea Regius
C. 9639. 3.

Foliorum 68, med. (0^m,29×0,20), columnis binis, exaratus saec. XIII.

1° [Vita Caroli Magni imperatoris] (fol. 1^r-16^r).

Ed. ap. Andr. Duchesne, *Hist. Franc. Script.*, tom. II, p. 50-67.

2° Vita Karoli magni imperatoris (fol. 16^r-26^v).*

Auctore Einhardo.

3° Gesta Karoli magni, quae in Hispania gessit (fol.
26^v-30^v).*

Auctore Pseudo-Turpino. Desinit in cap. 14.

CDXLVIII. Codex signatus num. 5946.

Olim Mazarinaeus, deinde Regius C. 9640.

Foliorum 63, min. (0^m,243×0,173), columnis binis, exaratus saec. XIV et (a fol.
32) saec. XV.

1° Gesta Karoli magni quoad captionem Carcassonae
et Narbonae [et] aedificationem monasterii Crassae
(fol. 1^r-51^v).

Ed. Ciampi (Florentiae 1823), p. 1-130. Mutilum in cod. desinit in verbis *Fuit
nempe ante altare virginis et in exitu monasterii tantus fletus et tanta
lacrimarum effusio tam per monachos quam per laicos quod non posset
aliquis.*

2° [Gesta Karoli in Hispania] (fol. 52^r-63^v).*

Auctore Turpino. Om. cap. I seu epistola praefatoria Turpini; post cap. III sequitur recensio urbium ut in cod. 5452 (supra p. 467). Desinit in verbis *Largus pauperibus, prodigus hospitibus* (cap. 24 med.).

CDXLIX. Codex signatus num. 5947.

Chartaceus, foliorum 141, med. (0^m,28×0,20), lineis plenis, exaratus saec. XV.

Totum codicem complet

Gesta Karoli magni quoad captionem Carcassonae
et Narbonae et aedificationem * monasterii Cras- * *cod. aedi-*
sae *. *ficationis.*

Ed. Ciampi (Florentiae 1823), p. 1-130.

CDL. Codex signatus num. 5997.

Olim « abbatiae Sancti Petri de Pratellis » (fol. 165^r), deinde Regius C. 5217. 3.

Foliorum 165, min. (0^m,262×0,19), columnis binis, exaratus saec. XIII.

Vita Karoli magni regis Francorum imperatoris Romanorum (fol. 62^r-70^v).*

Auctore Einhardo.

CDLI. Codex signatus num. 6041 A.

Olim Rogerii de Gaignières.

Foliorum 209 (praeter duo insiticia in capite et unum ad calcem), med. (0^m,305×0,195), columnis binis, exaratus saec. XIV.

1° [Evangelium Thomae] (fol. 127^r-128^r).

Ed. ap. Tischendorf (Lipsiae 1876), p. 164-80, sed multis variantibus.

2° Passio gloriosae imaginis Domini Salvatoris, quae a fidelibus colitur v idus novembris (fol. 129^r-131^v).

Ed. inter opera spuria sancti Athanasii, P. G., tom. XXVIII, p. 811-20, sed alia

versione. — Sequitur (fol. 131^r-132^v) de linteo qui ad Abgarum regem Edessae missus dicitur, cui impressa erat effigies faciei Salvatoris.

3° [Vita sancti Brendani] (fol. 132^v-143^v).*

4° [Gesta Caroli Magni, quae gessit in Hispania] (fol. 144^r-160^r).*

Auctore Pseudo-Turpino. Adjuncta sunt quae edidit Reiffenberg p. 629-30 extr. (... *legendo fas et inveniri*) et post cap. II recensio urbium quas cepit Carolus M. in Hispania, ed. supra, p. 467.

5° Passio secundum Nichodemum, de passione et resurrectione atque ascensione Domini nostri Jesu Christi, de visitatione Adam aliorumque et de expoliatione inferni (fol. 178^v-179^v).

Ed. ap. Tischendorf, p. 333 sqq. Desinit in verbis *Si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei utique re...* (cap. 3 extr.).

CDLII. Codex signatus num. 6160.

Olim Regius R. 1410, P. 1535, C. 10422.

Foliorum 123, min. (0^m,205×0,145), lineis plenis, exaratus saec. XIII.

Passio beati Viti martyris sociorumque ejus (fol. 118^r-123^v).

Stilo subinde diversa a Vita ed. *Act. SS.*, ad d. 13 Jun., tom. II, p. 1021 sqq. Mutila desinit in verbis *juxta fluvium qui dicitur Siler et requi...* (num. 17 p. m.).

CDLIII. Codex signatus num. 6186.

Olim Colbertinus 6322, deinde Regius C. 10306. 7.

Foliorum 156, min. (0^m,17×0,13), lineis plenis, exaratus saec. XIII.

1° Vita Karoli magni imperatoris (fol. 4^r-30^v).*

Auctore Einhardo.

CDLIV. Codex signatus num. 6187.

Olim Regius C. 10308.

Foliorum 221, min. (0^m,22×0,15), lineis plenis, exaratus saec. XIII.

1° Vita Karoli magni imperatoris jussu Frederici Augusti conscripta (fol. 1^r-52^v).

De qua *Act. SS.*, ad d. 28 Jan., tom. II, p. 873-76, num. 12-14. Cfr. Reiffenberg, *Append. ad Chronique rimée de Philippe Mouskes*, tom. I, p. 623. Sed in hoc codice octo priora capita libri III, ex chronico Pseudo-Turpini excerpta, rejecta sunt post cap. ult. ejusdem libri, eisque praemissus (fol. 51^r-52^v) prologus ille tertiae partis de quo Reiffenberg p. 626, qui prologus inscriptus est *Praefatio in epistola Tulpini archiepiscopi*, in ejus fine tamen leguntur quae edidit Reiffenberg l. c., ut vere prologus tertiae partis Vitae haberi debeat; haec autem pars jam reducitur in nostro codice ad ipsum Pseudo-Turpini libellum. Sequitur itaque

2° [Gesta Karoli magni, quae gessit in Hispania] (fol. 52^v-91^r).*

Auctore Pseudo-Turpino, cum omnibus additamentis ed. a Reiffenberg p. 627-32 et etiam additamento post cap. II ed. supra, p. 467. Sequitur (fol. 91^v-92^r) fabula de origine Navarrorum (inc. *Julius Caesar, ut traditur, tres gentes...*); deinde (fol. 92^r-93^r) fabula de ursa a Carolo M. occisa et de S. Amalberga a Carolo ad libidinem violenter sollicitata (inc. *Karolus rex cur appellatus sit magnus...*).

3° [Vita Karoli magni imperatoris] (fol. 93^r-115^r).*

Auctore Einhardo. Desinit in fine cap. 31 editionis Pertzianae.

CDLV. Codex signatus num. 6188.

Olim Colbertinus 4358, deinde Regius C. 10306. 3. 3.

Foliorum 67, min. (0^m,215×0,145), lineis plenis, exaratus saec. XIV.

1° Historia Karoli magni, quomodo tellurem Hispanicam et Galecianam a potestate Turcorum liberavit (fol. 1^r-45^r).*

Auctore Pseudo-Turpino. Adjuncta sunt additamenta ed. a Reiffenberg p. 629-31 et post cap. II recensio urbium ed. supra p. 467.

2° [Epistola Calixti papae de libello suo de S. Jacobo] (fol. 45^r-46^v).

Ut in cod. 5272 (tom. I, p. 428, 1°).

3° [Item altera ejsudem epistola] (fol. 46^v-47^v).

Ut ibid., 2°.

4° [Vita sanctorum Amici et Amelii] (fol. 48^r-61^r).

Ed. ap. Mombritium, tom. I.

CDLVI. Codex signatus num. 6189.

Olim Regius C. 10306.

Foliorum 58, min. (0^m, 22 × 0, 165), lineis plenis, exaratus saec. XV.

1° Liber gestorum Karoli a Turpino archiepiscopo editus (fol. 1^r-31^r).*

Cum additamentis editis a Reiffenberg p. 627-32 et etiam additamento post cap. II ed. supra 467.

Quae sequitur epistola Calixti (fol. 31^r-32^r) non est de Vita S. Jacobi (quod perperam asseritur in Catalogo mss. ed. an. 1744), sed qua hortatur christianos ad bellum sacrum contra Sarracenos suscipiendum, ed. ap. Ul. Robert, *Étude sur les actes du pape Calixte II* (Paris 1874), Append., p. 143.

2° Vita beatae Veronicæ virginis (fol. 32^r-36^v).

Inc. *Dominus noster J. C. praedicans et baptizans in Judaea et Jerusalem...*

Des. *Quaedam lux velut radius solis vere ibi apparuit locus inde refulsit beata Maria virgo cum choro virginum videntibus illis qui aderant....*

CDLVII. Codex signatus num. 6263.

Olim Colbertinus 6320, deinde Regius C. 10303. 4.

Foliorum 25, min. (0^m, 17 × 0, 113), lineis plenis, exaratus saec. XIII.

Totum codicem complet

[Vita Dagoberti III regis Francorum].

Ed. ex hoc codice a cl. Br. Krusch, *Mon. Germ.* (in-4°), *Script. Rer. Merov.*, tom. II, p. 511-24.

CDLVIII. Codex signatus num. 6264.

Olim Colbertinus 4802, deinde Regius C. 10305. 6. a.

Chartaceus, foliorum 41 (praeter insiticia tria in capite), min. (0^m,20×0,14), lineis plenis, exaratus saec. XV.

Totum codicem complet

Vita et conversatio gloriosissimi imperatoris Karoli
atque invictissimi augusti, edita ab Eginardo...*

CDLIX. Codex signatus num. 6503.

Olim. « Jac. Puteani Cl. Fil. », deinde Regius C. 4950.

Foliorum omnino 70, ex diversis codicibus compactus, quorum ultimus (fol. 59-70), med. (0^m,33×0,22), lineis plenis, exaratus est saec. XIII.

Passio sanctorum martyrum Donatiani et Rogatiani
fratrum, quae recolitur undecimo kalendas junii
(fol. 59^r-60^r).*

CDLX. Codex signatus num. 6560.

Olim Colbertinus 2543, deinde Regius C. 4917. 3.

Foliorum 133, med. (0^m,315×0,23), columnis binis, exaratus saec. XIV.

1° Sancti Hieronymi presbyteri libellus de conceptu
et nativitate sanctae Mariae, quem de hebraeo
transtulit in latinum (fol. 85^r-89^v).

Omnino ut supra, cod. 1864, 1° (tom. I, p. 87).

2° Libellus miraculorum Dominae nostrae sanctae
Mariae Virginis (fol. 89^v-115^r).

Capitulis triginta tribus, quorum primum inscriptum est *Quomodo beata Dei genitrix Hildephonsus archiepiscopus albam sacerdotalem ei de paradiso afferendo honoraverit*; ultimum, *Quantum valeat oratio beatae virginis super orationes omnium aliorum sanctorum*. Praemissa est valde brevis praefatio, quae inc. *Ad omnipotentis Dei laudem cum saepe recitentur miracula sanctorum...*

3° De assumptione sanctae Mariae (fol. 119^r-122^v).

Auctore Pseudo-Melitone, ed. P. G., tom. V, p. 1231-40. Mutilum desinit in verbis *Protinus surrexit Maria de tumulo* (cap. 17).

4° [Miracula sanctae Mariae Virginis] (fol. 124^r-126^r).

CDLXI. Codex signatus num. 6584.

Olim Mazarinaeus. Constat nunc tribus partibus (1) foliorum omnino 77, min. (0^m, 205×0,145), partim columnis binis (usque ad folium 46), partim lineis plenis, exaratus saec. XIII.

[Vita sancti Albani] (fol. 74^r-77^v).

Ed. ope hujus codicis *Cat. Brux.*, tom II, p. 444-53.

CDLXII. Codex signatus num. 7531.

Olim Regius R. 405, P. 334, C. 5048.

Foliorum 307, med. (0^m, 36×0,245), columnis binis, exaratus saec. XIV.

Liber de gestis Karoli magni, a Turpino archipraesule editus (fol. 278^r-281^r).*

Om. cap. 1 (Epistola Turpini). Sed adjuncta sunt omnia additamenta ed. a Reifenberg p. 627-32 et etiam caput de urbibus a Carolo captis ed. supra. p. 467.

CDLXIII. Codex signatus num. 7561.

Olim Baluzianus 676, deinde Regius C. 4351.2.

Paginarum omnino 188, ex multorum codicum laciniis compactus, diversis aetatibus conscriptorum, quorum maximus (pag. 29-32) patet 0^m, 24×0,18.

Unum documentum hagiographicum continet codex (2), scilicet.

(1) Cfr. L. Delisle, *Catalogue des manuscrits des fonds Libri et Barrois*, p. 212 sqq. — (2) Quod autem in Catalogo ed. anno 1744 annuntiatur sub n° 4 *Testamentum Caroli M.*, manifeste fragmentum est testamenti Ludovici Pii imperatoris.

[De ultimis actibus et obitu S. Bernardi] (pag. 66-86).

Ex Gaufridi lib. v Vitae S. Bernardi (*Act. SS.*, ad d. 20 Aug., tom. IV, p. 320 sqq., num. 243-67). Praemissa est (pag. 65-66) epistola Gaufridi ad Eschilum Lundensem archiepiscopum (cfr. *Act. SS.*, tom. cit., p. 224, num. 565-66).

CDLXIV. Codex signatus num. 7604.

Olim Colbertinus 710, deinde Regius C. 3807.3.

Foliorum 173, med. (0^m,52×0,23), columnis binis, exaratus saec. XIV.

Conversio vel paenitentia sanctae Pelagiae, viii idus octobris (fol. 172^r-174^r).

Ed. P. L., tom. LXXIII, p. 663-72. In fine legitur sententia *Ego vero nuntiavi haec....* (ed. supra, p. 432).

CDLXV. Codex signatus num. 8048.

Olim Cl. Puteani, deinde Regius C. 5618.

Foliorum omnino 123, compactus ex multis codicum laciniis, aetatis et formae valde diversae, omnibus tamen formae minoris; inter quae unum documentum hagiographicum, codicillo contentum foliorum 9, min. (0^m,23×0,18), lineis plenis, exarato saec. XIII, scilicet

Vita sancti Bernardi abbatis (fol. 64^r-72^v).

Scilicet Vitae ed. *Act. SS.*, ad d. 20 Aug., lib. III seu num. 151-185 (tom. IV Aug., p. 296-305).

CDLXVI. Codex signatus num. 8093.

Olim Colbertinus 1512, deinde Regius C. 4018. 3. 3.

Foliorum omnino 150, ex multis codicum laciniis compactus diversae aetatis et formae, plerisque tamen formae medioeris (fere 0^m,28×0,22). Unum continet documentum proprie hagiographicum, breve nempe fragmentum saeculo X descriptum, quo refertur finis

[Vitae sancti Aigulphi] (fol. 48^r)

Auctore Adrevaldo Floriacensi, ed. *Act. SS.*, ad d. 3 Sept., tom. I, p. 747-53;

scilicet a verbis *vindictam tam propriam* (num. 35 med.). In fine legitur :
*Explicit passio sancti Aigulfi martyris, qui corpus beati patris Benedicti
 a Cassino castro in Gallias ad Floriacense monasterium detulit.*

CDLXVII. Codex signatus num. 8316.

Olim Baluzianus 630, deinde Regius C. 6168.

Chartaceus, foliorum 229, min. (0^m,20×0,15), lineis plenis, exaratus saec. XV.

Unum in codice continetur documentum aliquatenus hagiographicum,

[De] capite sancti Andreae apostoli portato Romam de Constantinopoli (fol. 187^r-188^v).

Scilicet oratio Pii II in adventu capitis S. Andreae, ed. ap. Andr. Saussayum,
De gloria B. Andreae apostoli (Paris. 1666, in fol.), p. 427-28 ; cui praemissa
 est haec narratio prooemialis :

*Tres Cardinales a Sanctissimo Domino Papa missi Narniam civitatem
 ut sanctissimi Andreae apostoli caput Romam deportarent. Illuc enim
 jam multis mensibus, eodem procurante Pontifice, delatum fuerat ex
 lugenda clade Constantinopolitana. Huic tanti apostoli reliquiae Sum-
 mus occurrit Pontifex cum dignissima Cardinalium et praelatorum
 pompa citra pontem Milvium, ubi in virenti campo sublime theatrum cum
 mirifico apparatu fuerat constructum et in medio altare Domini. In
 illud post sollemnem processionem ascendit Sanctissimus Dominus Papa,
 Cardinales et tota curia, et demisso in terram poplite, divini apostoli cer-
 vicem sumpsit in manibus, et reliquis similiter se prosternentibus, piis-
 sima verba in caput illud proloqui coepit Summus Pontifex, atque nemo,
 vel adamantini cordis, potuit lacrimas et singultus continere, omnesque
 postmodum ea qua valuit plenaria benedictione benedixit, et iter in-
 gressus, caput ipsum propriis manibus in templum Beatae Mariae de
 Populo celebri pompa in urbem deportavit. Postera vero die, indicta
 sollemni processione, omni convocata religione, adstantibus Cardinalibus
 et praelatis pedestribus cum cereis incensis, conopeis * stratis ubique
 auleis et pluribus exstructis altaribus, delatum est caput ipsum in aedem
 Sancti Petri, ubi universos simili benedictione benedixit.*

* cod.
 coheptis.

*Sequitur oratio habita in dicto loco per Sanctissimum Dominum no-
 strum Papam Pium II, die XII Aprilis 1462, adstante magno populo nu-
 mero CL^m, Romano et aliorum locorum.*

*Advenisti tandem, o sacratissimum et odoratissimum sancti apostoli
 caput,...*

CDLXVIII. Codex signatus num. 8429 A.

Olim Regius R. 201 (vel 204), P. 1503, C. 6314.

Chartaceus, foliorum 112, min. (0^m,21×0,15), lineis plenis, exaratus saec. XV.

Sancti Hieronymi de [Malcho] monacho captivo tractatus (fol. 87^r-94^r).*

CDLXIX. Codex signatus num. 8431.

Olim Colbertinus 5457, deinde Regius C. 4425. 6.

Foliorum 47 (praeter insititium in capite codicis notatum n° 1), min. (fere 0^m,215×0,17), lineis plenis, exaratus saec. XI.

1° Textus passionis beatissimae Benedictae inclitae virginis (fol. 5^r-20^r).

Hujus sanctae Acta, manifeste fabulosa, edidit Constantinus Suyskenus noster ad d. 8 Oct., tom. IV, p. 219-22. Habes hic eadem Acta metro illigata et ridicula pompa verborum ornata. Cujus figmenti prooemium et titulos capitum exhibuisse satis erit. Vid. Append.

2° Breuiloquium vitae, virtutum et obitus beati Wilfredi episcopi [Eboracensis] et confessoris (fol. 22^v-48^v).

Vita metrica, auctore Fridegodo, quam ed. Mabillon, *Act. SS. O. S. B.*, saec. III, part. I, p. 171-96, sed non integram, quod in codice suo Corbeiensi integram non invenerit. Integram postea repperit in codice quodam Cottoniano et inde ultimam partem adjunxit saec. IV, part. I, p. 722-26. — Praemissa est in codice (fol. 22^v-). Epistola Odonis de hac Vita, ed. P. L., tom. CXXXIII, p. 945.

Appendix ad cod. 8431.

PASSIO S. BENEDICTAE METRICA (Cfr. supra, 1°).

Textus passionis beatissimae Benedictae inclitae virginis.

Nobilitas igitur pietatis, cuncta, supernae,
Condita cujus nutu existunt caelestia supra

Ac beneficii pariter terrestria subtus, Ecclesiae matris gremium non linoquit amoenum Sermonum monitis sanctis formare loquelis Et per virtutum meritum monstrare suorum Incrementa ; unde exemplum quoque convenit aptum	5
Turbarum populis sancti narrare fidelis, Ad confirmandos hominum sensus ad praemia caeli. Agonium quis mortalium conscribere digne Nam proprium possit virtutum insignia cuncta ? Quanta per illorum meritum medicamina confert	10
Terrigenis Dominus pressis vastisque piactis ? Dehinc caritatis fundamentum nam reparatur. Porrige, posco, mihi celsam, pater inclite, dextram, Textum passionis canere ut valeam Benedictae. Quae mundum spernens, mundanos respuit actus,	15
Quo temet caelo meretur visere celso Atque tuis hilaris semper conspectibus uti, Ac summae sanctus nutritur amor pietatis. Nascitur interea fratrum confessio firma, Quo degant unum Christo famulando verenter,	20
Et gazas saeculi cunctas in calce peremptas Intonat in terris, populos per pascua pacis Gaudia magna patris capsim retinere docetur. Magnum etenim Christi donum quo cernimus omnes Cunctorum ac dignum meritis jugiterque sacrorum,	25
Quorum nos meritis, quorum exemplis roborati, Ecclesia eloquiis quorum fulget venerandis, Ad studium patrandum operum sacrumque bonorum, In bello quorumque sumus certaminis ipsi Flamine divino armati Patris Sobolisque.	30
Ipsorum innumerosa quidem certamina cuncti Laudantes Domini auxilium Jesu ad capiendum Atque salutiferis reseramus hinc monumentis. Adcumen siquidem nostraeque salutis iniquum Flagito peccatum istorum meritis aboleri,	33
Qui nostris umquam non possumus apte juvari.	

Sequitur Vita, in quaedam quasi capitula distributa, quae his titulis inscripta sunt :

Disputatio Verbi ad solium Patris revertentis. — De adventu beatorum apostolorum Petri et Pauli ad Romanam urbem. — De electione duodecim sodalium. — 40
De meditatione peregrinationis beatae Benedictae virginis. — Ubi convocat socias et narrat illis angelica dicta. — Ubi benedixit socias et instruxit eas. — Ubi coepit

mente proficisci ad Gallias. — De profectone ipsius ad Galliam. — De separatione sociorum ab invicem. — Hic monetur ire ad Laudunum montem. — Ubi venit angelo ducente beata Benedicta ad Auriniacum praedicando videlicet locum. — Ubi ducitur ante praesidem. — Responsio prima virginis. — Responsio secunda virginis. — Responsio praefecti. — Ubi secreta eam alloquitur praeses. — Responsio virginis contra praesidem. — Ubi jussit praeses alapis ac palmis percuti. — Hic recluditur in carcerem praecluis virgo. — Visitatio angelica ad virginem. — Ubi praedicat inclita virgo populo. — Ubi retruditur iterum in carcerem vincata post tergum manibus. — Ubi praeses protulit sententiam decollationis in sanctam virginem.

CDLXX. Codex signatus num. 8432.

Olim « Ph. Drouin 18 », deinde Regius C. 4401. 3.

Foliorum 117, min. (0^m,225×0,15), lineis plenis, exaratus saec. XV.

1° *Legenda beati Adalberti* (fol. 101^v-107^r).

Desumpta ex Vita ed. *Act. SS.*, ad d. 25 April., tom. III, p. 178-87.

2° [*Miracula ejusdem*] (fol. 107^r-111^r).

Ed. *Mon. Germ.* (in fol.), tom. IV, p. 613-16.

CDLXXI. Codex signatus num. 8433.

Olim coenobii Sancti Albini Andegavensis (fol. 5^v), deinde Baluzianus 583, postea Regius C. 4381. 2.

Foliorum 138, min. (0^m,19×0,15), partim (fol. 5-88) lineis plenis, partim columnis binis, exaratus saec. XIV.

De beata Maria Aegyptiaca (fol. 130^v-135^v).

Vita metrica, auctore Hildeberto Cenomannensi, ed. P. L., tom. CLXXI, p. 1321-40. Aliqua desunt in fine, scilicet post versum *Excubet ante fores, ferat aequamente labores* (tom. cit., p. 1337, paulo ante med.).

CDLXXII. Codex signatus num. 8499.

Olim Mazarinaeus, deinde Regius C. 6611.

Foliorum 215, min. (0^m,12×0,08), lineis plenis, exaratus saec. XIII.ġ

Uldebertus de vita sanctae Mariae Aegyptiacae (fol. 4^r-18^r).

Vita metrica ut in cod. superiori.

CDLXXIII. Codex signatus num. 8543.

Olim Thuaneus, deinde Colbertinus 1773, postea Regius C. 5338. 3.

Foliorum 117, min. (0^m,225×0,165), columnis binis, exaratus saec. XIII.

[Vita sanctae Paulae viduae] (fol. 103^r-114^v).*

CDLXXIV. Codex signatus num. 8567.

Olim Colbertinus 2446, deinde Regius C. 5719. 5.

Foliorum omnino 127 (seu potius 129 : deest enim fol. 109 et tria sequuntur folia post fol. 34 distinctis numeris non signata), ex codicibus compactus diversae formae, inter quos codicillus foliorum 11, min. (0^m,26×0,175), lineis plenis, exaratus saec. XIV, quo continetur

Nativitas, vita et obitus sancti Albani, qui natus fuit ex patre et filia, postea accepit matrem in uxorem, post haec occidit patrem et matrem, demum sanctus (fol. 34^r cum tribus sequentibus).

Ed. ope hujus codicis *Cat. Brux.*, tom. II, p. 444-53.

In Catalogo edito an. 1744 indicati sunt praeterea codices 8728 et (in Appendice) 8731 D, quorum priori continebatur *Vita S. Hieronymi*, altero vero *Revelatio nova itineris et passionis undecim millium Virginum* et *Passio undecim millium Virginum* ; sed jam illorum codicum pars hagiographica amissa est.

CDLXXV. Codex signatus num. 8865.

Olim « Liber Montis Dei, Cartus. Ordinis, Remens. dioces. » (fol. 1^r), deinde Suppl. lat. 10. 2.

Foliorum 263, maj. (0^m,463×0,30), columnis binis, exaratus saec. XIII.

De sanctitate meritorum et gloria miraculorum beati Karoli magni [libri tres] (fol. 190^r-212^v).

Ineditus. Cfr. Wattenbach, *Deutschlands Geschichtsquellen*, ed. V^a, tom. II, (1886), p. 378, not. 4.

CDLXXVI. Codex signatus num. 8995.

Olim Suppl. lat. 68.

Foliorum 150, med. (0^m,36×0,245), columnis binis, exaratus saec. XIII.

1° Passio sanctae Margaretae virginis (fol. 1^r-3^v).*

Inc. *Cum per universum orbem per sancti Spiritus alumnos Christi evangelium passim succedentibus miraculis propalaretur...*

2° Vita sanctae Mariae Magdalenaee (fol. 3^v-6^v).

Fragmentum sermonis Odonis ed. *Act. SS.*, tom. V Jul., p. 218-22; scilicet num 171-82 usque ad verba *reversi sunt ad semetipsos*.

3° Passio sancti Jacobi [Majoris] apostoli (fol. 6^v-8^v).*

4° Inventio sancti Stephani protomartyris (fol. 9^r-12^r).*

5° Passio sancti Laurentii (fol. 12^r-16^r).*

6° Passio sancti Hippolyti et sociorum ejus (fol. 16^r-18^r).*

Inc. *Egressus itaque Ypolitus post tertium diem...*

7° Beati Hieronymi [sermo] in assumptione beatae Virginis (fol. 18^r-29^r).

Ed. P. L., tom. XXX, p. 122-42.

8° Vita sancti Bartholomaei apostoli (fol. 32^r-35^r).*

9° [Vita] sancti Augustini episcopi (fol. 35^r-49^v).*

Auctore Possidio. Om. prologus.

10° Inventio capitis sancti Johannis Baptistae (fol. 49^v-52^v).

Ut in cod. 5293 (supra, tom. I, p. 561, 4°).

11° Vita sancti Aegidii (fol. 52^v-56^v).*

12° Passio sancti Gorgonii (fol. 59^v-61^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 9 Sept., tom. III, p. 340-42.

13° [Passio sanctorum] Proti et Hyacinthi (fol. 61^r-62^r).*

Desumpta ex Actis sanctae Eugeniae.

14° De exaltatione sanctae crucis (fol. 62^r-63^v).*

15° Passio sanctae Euphemiae virginis (fol. 64^r-68^v).*

In fine minus cum ed. convenit.

16° [Passio] sancti Matthaei apostoli (fol. 68^v-72^v).*

17° Passio sancti Mauritii cum sociis suis (fol. 72^r-76^r).*

Om. prologus.

18° [Passio sanctorum] Cosmae et Damiani (fol. 76^r-79^v).

Ut supra in cod. 5365 (p. 381, 37°).

19° [Vita sancti] Hieronymi presbyteri (fol. 80^r-82^v).

Constat nonnullis fragmentis desumptis ex Vita ed. P. L., tom. XXII, p. 173 sqq., et narratione de leone ed. ibid., p. 210 sqq.

20° [Passio sancti] Leodegarii (fol. 82^v-88^v).*

21° [Passio] sancti Dionysii martyris (fol. 88^v-98^r).

Ed. ap. Surium ad d. 9 Oct. Desiderantur capp. 21-25.

22° [Passio] sancti Lucae evangelistae (fol. 98^r-100^v).

Sermo Pauli Diaconi, ed. P. L., tom. XCV, p. 1530-35, nonnullis variantibus.

23° [Passio sanctorum] Simonis et Judae apostolorum (fol. 100^v-106^r).*

24° [Vita] sancti Martini archiepiscopi (fol. 106^r-107^v).*

Auctore Alcuino.

25° [Passio sanctae] Caeciliae virginis et martyris (fol. 108^r-115^v).*

Om. prologus.

26° [Passio sancti] Clementis papae (fol. 115^v-118^v).*

Omm. miracula Passioni annexa. Praefixus est prologus, qui inc.

Postquam igitur beatus Petrus apostolus in Antiochia cathedram sedit episcopatus annis septem, ingressus est in urbem Romam seditque ibi

cathedram episcopatus annis viginti quinque et duobus mensibus tribusque diebus. Ordinavit autem beatus Petrus Romae duos episcopos Linum et Cletum qui praesentialiter omnem sacerdotalem ministrationem omnibus supervenientibus populis exhiberent...

27° Passio sanctae Catharinae virginis et martyris
(fol. 118^v-130^r).*

Om. num. ult.

CDLXXVII. Codex signatus num. 8996.

Olim Epternacensis, deinde Suppl. lat. 1039.

Foliorum 184 (quorum 1 duplex), maj. (0^m,433×0^m,34), columnis binis, exaratus saec. XII.

Vita sancti Mauri abbatis (fol. 106^r-111^v).*

Praemissa praefatione et indice capitulorum, ut in cod. 3 (supra, tom. I, p. 1, 2°-4°). Sed foliis avulsis mutila desinit in verbis *Hoc miraculum nobis Simplicius cum ad monasterium* (num. 59 extr.).

CDLXXVIII. Codex signatus num. 9376.

Olim Suppl. lat. 165. 4.

Foliorum omnino 93, ex diversis codicillis et codicum laciniis compactus diversae formae et aetatis. Quod autem ad documenta hagiographica spectat, saeculo XII conscripta sunt ea quae infra indicantur sub numm. 1° et 2°, reliqua vero saec. XI.

1° [Vita sancti Salvii episcopi Albigensis] (fol. 47^r-49^r).

Gregorii Turonensis *Hist. Franc.*, lib. VII, cap. 1.

2° Vita sancti Apollinaris (fol. 53^r-55^v).*

Mutila desinit in verbis *nos vobis responsum dare non possumus* (num. 24 extr.).

3° [Vita sancti Urbani episcopi Lingonensis] (fol. 57^r-59^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 23 Jan., tom. II, p. 492-94. — Ante hanc Vitam legitur (foliis superioribus deficientibus) finis Vitae S. Eugendi (ed. *ibid.*, ad d. 1 Jan., tom. I, p. 50-54), a verbis *percontaretur diluculo, in lacrimis et singultibus prorumpens* (num. 25 med.)

4° Vita sancti Lupi episcopi [Baiocensis], quae celebratur viii° kalendas novembris (fol. 80^r-83^r).

Ed. ex hoc cod. a cl. v. Julio Lair, *Bibl. de l'École des Chartes*, ser. V, tom. IV, p. 309-32.

5° Passio sancti Lamberti episcopi [Trajectensis] (fol. 83^r-85^r).

Auctore Godescalcho, ed. *Act. SS.*, ad d. 17 Sept., tom. V, p. 574-80. Mutila desinit in verbis *quod prius mandaverat ingeminavit* (num. 24 extr.).

Qui sequuntur codices 9377 (olim Suppl. lat. 1870) et 9378 (olim Suppl. lat. 1877), compacti sunt ex laciniis codicum diversae formae et aetatis. Horum prior continet (fol. 96) brevissimum fragmentum Passionis SS. Tarachi, Probi et Andronici; posterior item (fol. 24) fragmentum Passionis S. Viti, utrumque exaratum saec. XII.

CDLXXIX. Codex signatus num. 9422.

Olim coenobii « Beatae Mariae Aureaevallis » (fol. 139^r), deinde Sancti Germani de Pratis (catal. sec.) 2, postea Suppl. lat. 363.

Foliorum 139, med. (0^m,333×0,223), columnis binis, exaratus saec. XIII.

1° Triumphus beati Lamberti episcopi et martyris de castro Bullonio (fol. 122^v-130^r).

Ed. ope hujus codicis *Mon Germ.* (in fol.), tom. XX, p. 498-511.

2° [Vita sancti Dagoberti III regis Francorum] (fol. 132^v-138^v).

Ed. ope hujus codicis *Mon. Germ.* (in-4°), *Script. rer. Merov.*, tom. II, p. 511-24. Cfr. *ibid.*, p. 510 init.

CDLXXX. Codex signatus num. 9562.

Olim coenobii « Sanctae Mariae Vallis lucentis » (fol. 1^r), deinde Suppl. lat. 541. Foliorum 142, med. (0^m,323×0,223), columnis binis, exaratus saec. XII.

1° Vita sancti Gregorii papae urbis Romae (fol. 48^r-55^r).*

Auctore anonymo.

2° Passio sancti Viti martyris (fol. 97^v-101^v).*Omnino ut ed. *Act. SS.*3° Passio sancti Gordiani martyris (fol. 101^v-102^v).*

CDLXXXI. Codex signatus num. 9574.

Olim Suppl. lat. 163. 18.

Paginarum 324, min. (0^m,265×0,175), lineis plenis, exaratus saec. XII.**Liber gestorum Barlaam et Josaphat servorum Dei,
editus graeco sermone a Johanne Damasceno viro
sancto et erudito (pag. 1-250).***

CDLXXXII. Codex signatus num. 9729.Olim « de armario Beati Martini Turonensis » (fol. 2^r), deinde Suppl. lat. 348.Foliorum 160, med. (0^m,313×0,22), partim (fol. 1-82) lineis plenis, partim columnis binis, exaratus saec. IX.

Totum codicem complent

[Vitae sanctorum Patrum Aegyptiorum].

Libri scilicet III et sqq. editionis Rosweydiae, sed non eodem ordine quo in hac editione.

CDLXXXIII. Codex signatus num. 9732.Olim « D. Lepeltier » (fol. 1^r) (1), deinde Suppl. lat. 797.Foliorum 168, med. (0^m,285×0,205), lineis plenis, exaratus saec. XV.

(1) Idem nomen legitur in folio chartaceo insiticio in capite codicis, in quo folio etiam notati sunt numeri 201 et 797. Designatur hic, ut videtur, Claudius de Le Peletier, qui aerario publico praepositus erat sub Ludovico XIV rege (cfr. *Cab. des mss.*, tom. I, p. 295; tom. II, p. 8, not., et p. 294). Codicem hunc pecunia comparavit Bibliotheca Parisiensis die 15 maii 1852 a D. Danquin, quod constat ex libro rationum in eadem Bibliotheca servato.

1° Sulpicii Severi scripta de sancto Martino (fol. 1^r-48^r)*.

2° [Gregorii Turonensis libri quattuor] de miraculis sancti Martini (fol. 48^r-102^v)*.

3° Miraculum beati Martini (fol. 102^v-107^v).

Auctore Radbodo ep. Trajectensi, ed. *Mon. Germ.* (in-fol.), tom. XV, part. II, p. 1240-44.

4° [Excerpta ex Gregorio Turonensi de miraculis sancti Martini] (fol. 107^v-109^r).

Scilicet lib. *De gloria conf.*, cap. 6 p. m. (*Exstat nunc in ipsa...*)-12.

5° [Quod beatus Martinus par dicitur apostolis] (fol. 109^r-111^v).

Sermo S. Odonis Cluniacensis, ed. ap. Marrier-Duchesne, *Bibl. Clun.* p. 123-28.

6° Sermo beati Odonis abbatis [Cluniacensis] de combustione basilicae beati Martini (fol. 111^v-122^r).

Ed. *ibid.*, p. 143-60, et P. L., tom. CXXXIII, p. 729-49.

7° De translatione [capitis] sancti Martini (fol. 122^r-131^r).

Hujus translationis, factae anno 1323 (cfr. infra, num. 7 init.), relatio conscripta est regnante Carolo IV rege Franciae (cfr. *ibid.*, num. 4 extr.), ac proinde ante annum 1329. Ipsam, adhuc, ni fallimur, ineditam, exhibemus infra in Appendice.

8° [Inscriptiones de S. Martino] (fol. 132^r-134^v). *

9° Textus narrationis in reversionem beati Martini archiepiscopi Turonensis a Burgundia, editus a beato Odone Cluniacensi abbate (fol. 134^v-141^v).

Praemissis scilicet epistola Fulconis Andegavorum comitis ad Odonem et hujus responsoria, ed. *Bibl. Clun.*, p. 113-124.

10° Miracula beati Martini post ejus reversionem sive post corporis ipsius depositionem facta, edita ab Hermano*, prius abbate Majoris monasterii, postmodum archiepiscopo Turonensi (fol. 141^v-149^r).

Auctore Heberno, ed. P. L., tom. CXXIX, p. 1033-46; scilicet cap. 1-30.

11° Vita sancti Sulpicii, cognomento Severi, beati Martini discipuli, Bituricensis episcopi (fol. 150^r-156^r).

Conflata ex duplici Vita ed. ex codicibus Brux. 5387-96 (*Cat. Brux.*, tom. I, p. 303-6) et 5397-5407 (*ibid.*, p. 309-15).

12° Vita vel conversatio sine morte sanctorum septem Dormientium... (fol. 156^r-159^v).

Ed. P. L., tom. LXXI, p. 1107-18, eadem epistola dedicatoria ad Sulpicium Bituricensem et eadem inscriptione.

13° Vita sancti Gregorii Turonensis episcopi et confessoris (fol. 159^v-168^v).

Auctore Odone, ed. P. L., tom. LXXI, p. 114-28. In cod., post prologum et ante titulum, litteris rubris perperam notatum est: *Fortunatus Pictavensis episcopus ad laudem beati Gregorii hoc opus subsequens fecit.*

Appendix ad cod. 9732.

DE TRANSLATIONE CAPITIS S. MARTINI (Cfr. supra, p. 566, 7°)

- [Praemissum est prolixum prooemium (inc. *Salvator noster, in cujus ditione cuncta sunt posita, fecit ab initio paradisum voluptatis...*), in quo post recitatos aliquos locos communes multis verborum ambagibus involutos, non-
- 5 nullae referuntur sanationes quae nuperrimis etiam temporibus acciderunt, quarum ultima contigisse narratur in persona cujusdam capellani ecclesiae Turonensis, cujus dentes superiores et inferiores se insimul copulaverunt; itaque, dolore victus, rogavit ut ad ecclesiam beatissimi Martini, capistro prius collo ejus alligato more malefici hominis deferretur.
- 10 Post haec recenset scriptor festivitates beati confessoris, quae quater in anno solent in ejus ecclesia sollempniter celebrari, antequam festum venerabile de translatione pretiosissimi ejusdem capitis inventum seu institutum existeret hodiernum, et nonnulla rursus recitat miracula quae in his contigerunt.
- 15 Inde et alia quaedam miracula commemorat intercessione S. Martini impetrata. Inter quae haec praecipue notatu digna videntur.
- In diocesi Turonensi erat nobilis quidam nuper nostris temporibus, dominus Ambaziae super Ligerim, qui successor fuerat, non tamen immediate, illius nobilis Ingergerii, qui venerabile corpus beati Martini*
- 20 *de Autisiodoro ad ecclesiam suam Turonis restitui procuravit.* Is, longinquum iter suscepturus, rogavit uxorem praegnantem ut, si filium ipso absente pareret, huic nomen imponeret Ingergerium. Quod illa pollicita, deinde natum filium, promissionis oblita, nuncupavit Joannem. At infans brevi vita cessit. Postea vero alterum filium impetrarunt parentes, quem Ingergerium appellaverunt. Hic
- 25 *nunc vivens remanet.*
- Is fere diebus erat in civitate Gemmensi quidam miles valde poten-*

tissimus, qui maris admirandus (1) *aderat. Hic emisso voto intercessione S. Martini filium impetravit, quem, dum agebat aetatis suae annum quartum decimum, Robertus Dei gratia rex Siciliae scutiferorum suorum collegio aggregavit. Admirandus vero statuam argenteam ad filii sui imaginem fabricatam ad ecclesiam beatissimi Martini destinavit.* 5

Inde tandem procedit narratio ad ea quae propius ad translationum capitum S. Martini spectant.]

1. Nec praetermittendum est quod ille christianissimus inclitae memoriae rex Philippus, qui Pulcher et merito propter ejus pulchritudinem vocabatur, Dei multociens senserat auxilium per merita gloriosissimi antistitis Martini, prout in 10 se ipso pluries et in Ludovico filio suo primogenito mirabiliter est expertus. Nam quadam vice idem Ludovicus primogenitus, adhuc in pueritia constitutus, ex infirmitate praegravi fuit adeo pergravatus ut quasi mortuus speraretur. Quod videns rex Philippus pater ejus, intra se decrevit quod requirenda est medicina ex probato medico et fideli. Tunc quendam capellanum suum destinavit quam 15 citius ad ecclesiam beatissimi Martini, cum muneribus offerendis ibidem. Qui cum ad ecclesiam pervenisset, statim clero exposuit quae ex parte regia fuerant proponenda. Tunc clericus ejusdem ecclesiae, attendens devotionem regis et infirmitatem patientis, missam de beatissimo Martino cum devotione celebravit. Qua celebrata regisque offertorio oblato, eadem hora eodemque momento puer, ante 20 patiens, sanus fuit et incolumis et ab omni infirmitate per merita beatissimi antistitis liberatus. Unde cum idem capellanus rediisset ad regem et vidisset puerum sanum et incolumem, quem antea dimiserat infirmitate maxima praegravatum, petiit [a] propinquioribus ejusdem qualiter convaluerat sic in brevi. Qui dicentes ei diem et horam, quibus fuerat liberatus, cognovit quod infans sanatus fuerat ea 25 die eademque hora quibus missa fuit de beato Martino celebrata in ejus ecclesia propria, et eodem momento quo ejus offertorium oblatum extitit ante corpus beati confessoris. Dicitus quoque rex Philippus illustrissimus tribus filiis suis Ludovico, Philippo, bonae memoriae, postmodum regibus Franciae et Navarrae, ac Karolo, nunc Dei gratia dictorum regnorum regi illustrissimo, haec verba saepe 30 et saepius enarrabat : *O filii dilectissimi, quam gloriosus, quam promptus adiutor est ille venerabilis Dei confessor Martinus, qui cunctis ejus implorantibus auxilium patrocinari non desistit. Nam semper ipsum erga Dominum Jesum Christum mihi et regno meo propitium sentii* * *prae*

* sic.

cunctis aliis adiutorem. Cujus instructionem et doctrinam cordium suorum 35 armariolis includentes, genitoris sui vestigiis [inhaerendo] in habendo ipsum in corde, coeperunt diligere et in omnibus suis necessitatibus invocare.

2. Post non multum vero temporis aegrotavit idem illustrissimus rex Philippus et relictis tribus filiis suis feliciter migravit ad Dominum. Succedensque ei Ludovicus primogenitus filius suus regna rexit Franciae et Navarrae. Qui cum ad 40

(1) Vulgo *Amiral*.

regnorum regimen per Dei gratiam pervenisset, fuit vi febrium taliter coartatus quod jam quasi de vita totaliter desperaret. Et quia semper et assidue idem rex Ludovicus in memoriam habebat beatissimum Martinum tamquam erga Deum sibi et regno suo propitium adiutorem, et ejus adjutorio et intercessionibus apud
 5 Deum numquam se sentiit destitutum. Tunc non immemor devotionis quam rex Philippus pater suus et ipsemet erga gloriosissimum antistitem habuerunt et habebat, destinavit elemosynarium suum ad ecclesiam beatissimi confessoris cum donis et oblationibus, ut per intercessionem ejusdem protectoris sui sanitatis optatae remedium obtineret. Qui cum ad ecclesiam pervenisset, missamque
 10 fecisset celebrari, muneribusque oblatis ante sepulcrum beatissimi confessoris, rex de dicta infirmitate convaluit et in brevi. Etenim quadam alia vice idem rex Ludovicus, dum per Burgundiam ad partes alias intenderet proficisci, ingressus quandam naviculam, vocato secum quodam dilecto sibi milite et quibusdam aliis sibi familiaribus, quandam latam aquam et profundam navigio praeterire propo-
 15 nebat. Quam cum ingressi fuissent et jam quasi in aquae medio pervenissent, rex casu fortuito de navicula in aqua sentiit subito se submergi. Videns autem miles praedictus dominum suum in aquam cecidisse, statim quasi desperatus : *Auxiliare, beate Martine*, totis viribus exclamabat. Rex vero Dei nutu ad summitatem aquae juxta naviculam illaesus apparuit. Quem cum vidissent cum Dei adju-
 20 torio alta fluminis et juxta naviculam advenisse, statim ipsum de aqua cum gaudio extrahentes secum in naviculam collocaverunt, et ad portum quo tendebant ad libitum perduxerunt. Quo facto, petierunt ab eo qualiter hoc periculum evasisset. Quibus respondens dixit, se in aquae conflictu beati Martini in corde memoriam habuisse et ejus adjutorio hoc periculum evasisse. Tractu vero temporis accidit
 25 quod rex, nimia infirmitate detentus, duas capellanas in ecclesia beatissimi patroni fundari praecepit de centum libris annuis redditus ob remedium animae suae et ob reverentiam beatissimi confessoris, et juxta morem fidelium feliciter migravit ad Dominum. Cui in regnorum regimen successit illustrissimus frater ejus Philippus, tunc comes existens Pictavensis.

30 3. Veniens autem ad regnorum regimen illustrissimus Philippus, tunc comes Pictavensis, frater ejus, in pace et tranquillitate regna rexit praedicta cum Dei adjutorio ; et quemadmodum bonae memoriae pater et frater sui praedicti spem et fiduciam habebant in beatissimo confessore, ita eorum vestigiis inhaerendo ipsum semper post Deum proponebat propitium adiutorem. Qui coronato primo
 35 in rege et inuncto more praedecessorum suorum, quadam die Turonis ad ecclesiam beati Martini accessit, ubi clerus ejusdem ecclesiae mirabilem suum * ut moris * est, honorifice receperunt. Quo recepto, privilegia a regibus Franciae praedecessoribus suis ecclesiae et personis ejusdem concessa ex dono regis et munificentia confirmavit multaque alia bona huic ecclesiae impendit, quae in
 40 praesenti scriptura causa prolixitatis evitandae minime recitantur ; et, quod non est oblivionis vitio relinquendum, caput gloriosissimi confessoris illo tunc favente Domino de assensu et consilio cleri ejusdem ecclesiae transferre honorifice pro-

* sic.

* cod.
majoris.

ponebat. Sed quia nec ipse nec clerus ejusdem ecclesiae inde licentiam habebant a summo pontifice, sine cujus licentia praedicta translatio fieri non poterat, extitit protractatum, quo[ad] summus pontifex rogaretur ut dictam translationem fieri concedere dignaretur. Et cum idem rex juxta sanctum propositum suum summo pontifici supplicare proponeret, quod hoc fieri permetteret, satis breviter viam 5 universae carnis ingressus est.

4. Successit autem ei ad praedictorum regnorum regimen ille serenissimus princeps Karolus princeps, comes Marchiae, frater ejus. Qui divino motu spiramine, devotionem quam pater et fratres sui, de quibus mentio praehabetur, ad illum gloriosissimum confessorem temporibus suis habuerant, ac devotionem, 10 quam ipse adhuc in carne constitutus habebat, voluit verbo et opere demonstrare. Nam anno tertio coronationis suae et adventus sui ad regnorum regimen praedictorum significavit clero ejusdem ecclesiae, quod illuc accedere proponebat et de consensu illius transferre caput gloriosissimi confessoris. Quo audito, clerus dictae ecclesiae, habito insimul tractatu et consilio diligenti, dicto regi illustris- 15 simo nuntiavit quod ad hoc factum minime consentiret, nec auderet absque summi pontificis licentia spirituali, qui ejusdem ecclesiae proprius est praelatus. Tunc rex illustrissimus nuntios sollemnes ad summum pontificem destinavit, rogans eum ut ipsius interveniente consensu regi facere permetteret quod ex devotione sincera facere proponebat. 20

5. Qui cum regis intentionem summo pontifici detegissent, obtinuerunt ab eodem quod rex translationem sollemniter faceret celebrari, dum tamen caput sanctissimum in ecclesia propria resideret. Ordinavitque summus pontifex, quod caput sanctissimum praedictum bis in anno populo in ecclesia monstraretur: videlicet prima die decembris, qua die dicta translatio primo extitit celebrata, et 25 quadam alia die sollemni per capitulum ejusdem ecclesiae declaranda. Tunc ordinatum fuit in eadem ecclesia, quod caput sanctissimum in festo translationis ejusdem corporis beatissimi Martini similiter in ecclesia monstraretur; quod festum quarto die intrantis mensis julii celebratur. Revertentes autem ad regem nuntii, attulerunt ei litteras apostolicas de assensu pontificis super translatione 30 sanctissimi capitis celebranda. Et ex uberioris dono gratiae idem summus pontifex omnibus vere paenitentibus et confessis, qui dictae translationi illa die personaliter interessent, et qui anno quolibet eadem die ecclesiam cum devotione praedicta visitarent, tres annos et tres quadragenas; illis vero qui anno quolibet in festo translationis corporis ejusdem dictam ecclesiam visitabunt, unum annum 35 et quadraginta dies de injunctis sibi paenitentis misericorditer relaxavit.

6. Habito igitur assensu summi pontificis de translatione sanctissimi capitis celebranda, serenissimus Karolus, rex Francorum, vas quoddam ditissimum ex auro et argento in maxima quantitate fecit per aurifabros Parisius fabricari miroque opere decorari et, ut verum fatear, tot et tantis ac etiam tam excellentissi- 40 misque lapidibus adornari quod vix in mundi circulo posset sibi consimile reperiri. Quod cum per artifices ejusdem Turonis ad ecclesiam destinasset, festinavit

rex illuc personaliter accedere et caput sanctissimum in illo vase transferre, quod pro tam excellentissimo confessore tam excellentissimum fecerat praeparari. Serenissimus igitur ac christianissimus rex Karolus, regnorum rex praedictorum, adveniens Turonis cum baronum suorum nobilissimorum de genere
 5 suo multitudine copiosa, ad beatissimi confessoris ecclesiam direxit primitus iter suum, ibique ipse et comitiva sua nobilissima recepti fuerunt a clero ejusdem ecclesiae cum debita reverentia et sollemnitatibus in talibus fieri consuetis. In ejus vero comitiva erant illi principes strenuissimi Karolus Valesiae et Andegaviae comes, Ludovicusque comes Clarimontis, dux Borbonensis, qui Franciae
 10 camerarius existerat; una cum eis Philippus Genomanensis, Robertus de Atrembatensi comes, Alfonsus de Hispania, tunc clericus, de genere regalium, et quam plures alii nobilissimi viri, quorum nomina longum esset singulariter enarrare. Affuit etiam nobilissima domna Johanna, Franciae regina, uxor dicti regis Karoli, et una cum nonnullis prudentibus et nobilissimis comitissis et domicellis regni
 15 Franciae, quarum recitare nomina longum esset. Affueruntque patres venerabiles et praelati Viennensis, Occitanus archiepiscopus, Carcasonensis, Petrus Attrabatenensis, Cenomanensis, Mimatensis episcopi, et Robertus Carnotensis episcopus, qui caput ejusdem confessoris de regia voluntate transtulit humiliter et devote. Et merito ille Dei confessor egregius a rege in ejus sacra translatione capitis
 20 meruit honorari, qui ex stirpe regia progenitus, in ordine militari dum adviveret militavit et bellator armis inclitus meruit appellari....

7. Accedens autem rex cum praedictis nobilibus et praelatis ad ecclesiam beatissimi confessoris die prima decembris anno incarnationis Dominicae millesimo trecentesimo vicesimo tertio, intra matutinarum decantationem et auroram elegerunt
 25 aperiri sepulcrum beatissimi confessoris. Ejecto autem extra ecclesiam populo saeculari, rege et ejus nobilissima comitiva remanentibus, clericis ejusdem ecclesiae in choro Deo ac beatissimo confessori laudes cum tremore psallentibus, per partem posteriorem ad sepulcrum sancti antistitis confringendum artifices cum munimentis ferreis accesserunt. Qui diu ibidem percutientes, hic
 30 intrare nec ad sepulcrum attingere potuerunt. Tunc habito consilio, ad partem anteriorem accedentes, coeperunt sepulcrum beatissimi antistitis aperire. In quo quidem sepulcro invenerunt capsam unam argenteam et in eadem cistellam salliceam mirabiliter albam et recentem, in qua cor[pus] ejusdem beatissimi confessoris honorifice reposuerat beatus Perpetuus, qui anno sexagesimo quarto post transitum
 35 gloriosissimi Martini sedis Turonicae cathedralem sortitus fuerat dignitatem. Aperiens autem cum devotione et tremore ille venerabilis episcopus Carnotensis cistellam in qua corpus beatissimum latitabat, caput cum reliquo corpore ad instar infantuli coopertum et ligatum, cedulam alligatam invenit, in qua scriptum erat: HIC EST CORPUS BEATISSIMI MARTINI ARCHIEPISCOPI TURONENSIS. Quo
 40 viso congaudentes in Domino de tam pretiosissimo thesauro hic reperto, idem episcopus Carnotensis incepit solvere sanctum corpus, quod ex quadam zona candida a beato Perpetuo tempore translationis ejusdem corporis fuerat sic ligatum ejusque proprio sigillo sigillatum.

8. Quod cum solutum fuisset et detectum, idem episcopus insinuavit regi quod caput beatissimi confessoris acciperet et in vase aureo deponeret, quod erat ilico praeparatum. Sed rex, nolens nec praesumens caput sanctissimum attingere, dixit episcopo quod ipsemet illud acciperet et transferret. Tunc nonnulli clericorum in choro psallentium [a] rege et episcopo petierunt, quod eis caput patroni 5 sui gloriosissimi monstraretur. Assumens autem episcopus ex voluntate regia caput sanctissimum, ostendit illud clericis hic astantibus et eosdem allocutus [est] in hunc modum : *Dilectissimi, sciatis pro constanti quod ecce teneo caput beatissimi confessoris atque patroni nostri; et reliquum corpus ejus ibidem remanet involutum.* Tunc exultantibus animis solutisque vocibus 10 *Te Deum laudamus* psallentibus, episcopus caput in vase aureo nobilissimo transtulit, rege cum baronibus hic praesente et circa id necessaria manu propria ministrante. Mane autem facto, sanctum caput in vase appositum super majus altare posuerunt, et cunctis pulsantibus signis et campanis accensisque luminari- 15 bus, usque ad horam primae ibidem reliquerunt. Convenientes autem hora primae ad ecclesiam rex illustrissimus, nobiles et praelati, sanctum caput acceperunt et ad processionem per ecclesiam deportaverunt. Finitoque sermone facto ad populum et officio de beato confessore sollemniter celebrato, unusquisque ad propria remeavit. O beatissime Martine, pie pastor et patrone, te deprecamur, adiutor promptissimus, supplices te devotis mentibus deprecamur ut nobis famu- 20 lis tuis translationem tui sacratissimi capitis festum colentibus auxilium tuum misericorditer digneris impendere...

CDLXXXIV. Codex signatus num. 9733.

Olim D. Al. de Montelio, deinde Suppl. lat. 478.

Foliorum 57, min. (0^m,265×0,195), lincis plenis, exaratus saec. IX.

Praeter fere integrum librum Gregorii Turonensis *De gloria martyrum*, continet ejusdem scriptoris partem libri II

[De virtutibus sancti Martini] (fol. 50^r-57^v).*

Scilicet ab initio num. 31 ad initium num. 60.

CDLXXXV. Codex signatus num. 9734.

Olim D. « Colet » (fol. 1^r, ubi etiam legitur num. 66), deinde Suppl. lat. 73.

Foliorum 93, med. (0^m,325×0,25), columnis binis, exaratus saec. XII.

Prior pars codicis (fol. 1^r-25^r) excerpta continet ex Vita sancti Martini auctore

Sulpicio Severo et ex Gregorii Turonensis *Historia Francorum* et libro *De gloria confessorum* (quae scilicet in his libris ad S. Martinum spectent), intermixtis homiliis in lectiones distributa pro festivitate S. Martini et octavis. In altera vero parte continentur :

1° Gregorii Turonensis de virtutibus beati Martini [libri quattuor] (fol. 26^v-74^r).*

2° Miraculum beati Martini (fol. 74^r-78^v).

Auctore Radbodo, ed. *Mon. Germ.* (in fol.), tom. XV, part. II, p. 1240-44.

3° Gregorius Turonensis in libro de gloria confessorum (fol. 78^v-79^v).

Scilicet hujus libri capp. 4-15.

4° Odonis abbatis sermo... de adustione beatissimi Martini Turonensis ecclesiae (fol. 81^r-90^r).

Ed. P. L., tom. CXXXIII, p. 729-49. Sequitur ejusdem Odonis sermo alter de S. Martino, ed. *ibid.*, p. 749.

CDLXXXVI. Codex signatus num. 9735.

Olim Suppl. lat. 544, pretio comparatus ap. Millet die 12 Maii 1832.

Foliorum 13, e duobus codicillis compactus, quorum posterior (fol. 6-13), med. (0^m,285×0,203), columnis binis, exaratus est saec. IX, alter vero saec. XIII.

1° [Passio] decem millium martyrum (fol. 2^r-5^v).

Achatii scilicet et sociorum, ed. *Act. SS.*, ad d. 22 Jun., tom. IV, p. 182-87. Om. prologus; finis metricus est (cfr. *ibid.*, p. 187, annot. g.).

2° Vita sanctae Monegundis (fol. 6^r-10^r).

Auctore Gregorio Turonensi, ed. *Act. SS.*, ad d. 2 Jul., tom. I, p. 313-15, et *Mon. Germ.* (in-4°), *Script. Rer. Merov.*, tom. I, p. 736-41.

3° Vita sanctae Julianae virginis in civitate Nicomedia sub Maximiano imperatore (fol. 10^r-13^v).*

Mutila desinit in primis verbis num. 13.

CDLXXXVII. Codex signatus num. 9736.

Olim Suppl. lat. 494.

Foliorum 44, med. (circiter 0^m,29×0,203), lineis plenis, exaratus saec. XII.

1° Vita sancti ac praecellentissimi Nicolai archiepiscopi (fol. 3^v-23^v).*

Folio abscisso, post titulum desunt numm. 1-3 init. (... *magis caelestis quam terrenae*). Om. etiam num. 17. Inter num. 20 et num. 21 inserta sunt miracula ed. *Anal. Boll.*, tom. II, p. 151-75.

2° Translatio Sancti Nicolai (fol. 23^v-34^v).

Ed. ap. Surium, ad d. 9 Maii (p. 116). Om. prologus.

3° [Miracula sancti Nicolai post translationem] (fol. 34^v-38^v).

Ed. ex cod. Brux. 1960-62, *Cat. Brux.*, tom. I, p. 323-26.

4° Passio pretiosi martyris Christi Georgii (fol. 39^r-44^v).

Ut in cod. 5280, 27° (tom. I, p. 489).

CDLXXXVIII. Codex signatus num. 9737.

Olim Suppl. lat. 1674.

Foliorum 173, min. (0^m, 264×0,185), lineis plenis, exaratus saec. XII.

1° Passio sanctorum Petri et Pauli (fol. 1^r-10^r).*

Epistola Pseudo-Marcelli.

2° Passio sancti Andreae apostoli (fol. 10^r-14^v).*

3° Passio sancti Jacobi apostoli fratris Domini (fol. 14^v-15^r).

Ed. *Anal. Boll.*, tom. VIII, p. 136-37.

4° Assumptio sancti Philippi apostoli (fol. 15^r-16^v).

Om. num. 1. Inc. *Philippus apostolus D. N. J. C...*

5° Passio sancti Jacobi apostoli, filii Zebedei (fol. 16^v-20^v).*

6° Passio sancti Thomae apostoli (fol. 20^v-32^v).

Ed. ap. Mombrinium, tom. II.

7° Passio sancti Bartholomaei apostoli (fol. 32^v-39^r).*

8° Passio sancti Matthaei apostoli et evangelistae (fol. 39^r-48^v).*

9° Passio sanctorum apostolorum Simonis et Judae (fol. 48^v-57^r).*

10° Assumptio sancti Johannis apostoli et evangelistae (fol. 57^r-64^r).*

11° Passio sancti Petri apostoli secundum Linum papam (fol. 70^r-77^v).*

12° Passio XI millium virginum (fol. 77^v-85^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 21 Oct., tom. IX, p. 157-63.

13° Passio duorum Ewaldorum (fol. 85^r-87^v).

Scilicet, paucis omissis, Ven. Bedae *Hist. eccl.*, lib. v, capp. 10, 11 (P. L., tom. XCV, p. 243-47).

14° Passio sanctae Fidis virginis et martyris (fol. 87^v-92^r).*

Stilo satis diversa ab edita, eadem tamen referens et passim etiam iisdem verbis.

15° Passio sancti Gorgonii martyris (fol. 92^r-95^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 9 Sept., tom. III, p. 340-42.

16° Passio sanctae Caeciliae virginis et martyris (fol. 95^v-107^v).*

17° Passio sanctae Eulaliae virginis et martyris (fol. 107^v-109^r).

Ed. *Cat. Brux.*, tom. I, p. 261-63.

18° Passio sanctae Agnetis (fol. 109^r-114^r).*

19° Passio sanctae Agathae virginis et martyris (fol. 114^r-118^v).*

20° Passio sancti Christophori martyris (fol. 118^v-121^v).*

21° Passio sancti Pancratii (fol. 122^r-123^v).*

22° [Passio sanctorum Nerei et Achillei cum sociis eorum] (fol. 123^v-132^r).*

Scilicet hujus Passionis numm. 1-20.

23° [Translatio corporis sancti Jacobi in Hispaniam] (fol. 133^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 25 Jul., tom. VI, p. 12-13, num. 32-34.

CDLXXXIX. Codex signatus num. 9738.

Olim Epternacensis, ut videtur (cfr. infra 3°), deinde Suppl. lat. 218. 9.

Foliorum 63, med. (0^m, 36×0,24), lineis plenis, usque ad fol. 56^r (reliqua columnis binis), exaratus saec. XII.

1° Vita sanctissimae virginis Amalbergae (fol. 1^v-2^v).

Auctore Theodorico (?), ed. *Act. SS.*, ad d. 10 Jul., tom. III, p. 90 sqq. Sed avulsis foliis, supersunt tantum prologus et numm. 22 (praeter primam sententiam)-25 extr.

2° [Passio sanctorum Justinae et Cypriani] (fol. 3^r-6^v).

Ed. ap. Martene, *Thes. nov. Anecd.*, tom. III, p. 1621-27 et p. 1643-50. *Acephala inc. presbyterii anno uno et mensibus sex et recessit de saeculo* (p. 1622 med.).

3° Vita sancti Hidulfi Trevirorum archiepiscopi, mirae sanctitatis viri (fol. 6^v-17^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 11 Jul., tom. III, p. 228-38. Reperitur in cod. capitum divisio, non tamen eadem ac in Vita edita, sed ut in codice Epternacensi, cujus ibidem lectiones variantes notatae sunt, unde colligere licet hunc ipsum fuisse de quo nunc agimus. — Sequitur (fol. 17^r-26^r) *Liber miraculorum ejusdem S. Hidulphi*, id est *Libellus de successoribus sancti Hidulphi* (cfr. tom. cit., p. 238, num. 41), ed. ap. Humbertum Belhomme, *Hist. Mediani monasterii*, p. 143-220.

4° Vita sanctae Adalheidae augustae (fol. 25^r-29^r).

Ed. *Mon. Germ.* (in fol.), tom. IV, p. 637-43. Om. praefatio.

5° Vita sanctae Odiliae virginis (fol. 29^r-33^r).

Ed. ap. Mabillon, *Act. SS. O. S. B.*, saec. III, part. II, p. 488-96.

6° Vita sancti Liutwini Treverici archiepiscopi (fol. 33^r-47^v).

Inde excerpta est Vita II, ed. *Act. SS.*, ad d. 29 Sept., tom. VIII, p. 172-76.

7° Vita sancti Willehadi episcopi et confessoris (fol. 47^v-52^r).

Ed. ap. Mabillon, *Act. SS. O. S. B.*, saec. III, part. II, p. 404-11.

8° [Miracula ejusdem] (fol. 52^r-55^v).

Ed. *ibid.*, p. 412-18.

9° Passio sancti Albani martyris (fol. 55^v-56^r).*

Mutila desinit in verbis *honorem referre incipiens caedi sanctorum* (num. 6 med.).

10° Vita sancti Celsi [episcopi Trevirensis] confessoris (fol. 56^v-59^v).

Scilicet Historia inventionis S. Celsi, auctore Theoderico monacho, ed. *Act. SS.*, ad d. 23 Febr., tom. III, p. 397-400. Om. scilicet in cod. epistola dedicatoria.

11° [Miracula ejusdem] (fol. 59^v-63^v).

Ed. *ibid.*, p. 400-4. Desunt ultima verba.

CDXC. Codex signatus num. 9739.

Olim Suppl. lat. 1110, pretio comparatus apud bibliopolam B. Duprat anno 1843. Foliorum 184, med. (0^m, 285 × 0,20), columnis binis, exaratus saec. XII.

Praeter Vitas et Passiones integras distinctius recensendas, multas alias continet codex compendio vel ex parte a prolixioribus desumptas, quas breviter etiam in fine hujus descriptionis indicabimus.

1° Passio sancti Maximi martyris (fol. 4^v-5^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 30 April., tom. III, p. 732-33.

2° Passio sanctae Petronillae virginis (fol. 7^r-8^r).*

3° Passio sanctorum Marcellini et Petri (fol. 8^r-12^r).*

Omn. versus et quae iisdem in ed. subjuncta sunt.

4° Passio sanctorum Primi et Feliciani (fol. 12^r-16^r).*

5° Passio sanctorum Viti et Modesti (fol. 16^r-21^v).*

6° Passio sanctorum Gervasii et Protasii martyrum (fol. 21^v-24^r).

Epistola Ambrosii, ed. *Act. SS.*, ad d. 19 Jun., tom. III, p. 821-22, num. 17-23.

7° Passio sanctae Juliae [ancillae] martyris (fol. 24^r-26^r).

Ed. *ibid.*, ad d. 22 Maii, tom. V, p. 168-69. Om. num. 1.

8° Passio sanctorum Johannis et Pauli (fol. 26^r-31^r).*

9° Passio sanctorum apostolorum Petri et Pauli (fol. 31^r-34^v).

Ed. *Bibl. Casin.*, tom. III, Florilegii p. 238-40.

10° Passio sanctorum Processi et Martiniani (fol. 34^v-37^r).*

11° Passio sanctorum VII fratrum (fol. 37^r-38^v).*

12° Passio sancti Christophori martyris (fol. 55^v-60^r).*

13° Passio sanctorum Sixti, Felicissimi et Agapiti (fol. 79^v-80^v).*

Inc. *Orta tempestate sub Decio multi christiani necati sunt in urbe Roma...*

14° Passio pretiosorum sanctorum martyrum Firmi et Rustici (fol. 82^r-88^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 9 Aug., tom. II, p. 419-22.

15° Passio sancti Cornelii papae (fol. 111^r-112^v).*

16° [Vita] sancti Briccii episcopi (fol. 145^r-147^r).*

17° Passio [sancti] Clementis sacerdotis et martyris (fol. 150^r-160^r).*

18° Vita beati Zenonis episcopi (fol. 169^v-174^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 12 April., tom. II, p. 70-71. Add. ed. ex Gregorio M. *ibid.*, p. 72, num. 1, et praefixus est prologus, qui inc. *Olim peritissimorum disciplinabilis mos exstitit virorum, indagazione diligenti sanctorum vitas exquirere...*

Continet praeterea codex compendia vel excerpta ex Vitis vel Passionibus SS. Nerei et Achillei (fol. 2^r-4^v), Praxedis et Pudentianae (fol. 5^v-7^r), Benedicti transl. (fol. 38^v-42^v), Hermagorae et Fortunati (fol. 42^v-46^r), Cyrici et Julittae (fol. 46^r-47^v), rursus Praxedis (fol. 47^v-48^r), Mariae Magdalenae (fol. 48^r-49^r), Apollinaris episcopi (fol. 49^r-51^r), Jacobi apostoli (fol. 53^r-54^v), Nazarii et Celsi (fol. 60^r-62^r), Simplicii, Faustini et Beatricis (fol. 62^r-63^r), Abdon et Sennen (fol. 63^r-v), Macchabaeorum (fol. 77^v-78^v), Stephani papae (fol. 78^v-79^v), Donati (fol. 80^r-81^r), Cyriaci, Largi et Smaragdi (fol. 81^v-82^r), Laurentii (fol. 88^r-90^v), Tiburtii (fol. 92^r-v), Hippolyti (fol. 92^v-93^v), Felicis et Fortunati (fol. 93^r-94^r), Bartholomaei apostoli (fol. 98^v-101^r), Genesisii mimi (fol. 101^r-v), Alexandri martyris Bergomensis (fol. 101^r-102^v), Hermetis (fol. 102^v-104^v), Felicis presbyteri (fol. 106^v-107^r), Matthaei apostoli (fol. 113^r-115^v), Hieronymi (fol. 122^r-124^v), Calixti papae (fol. 124^v-125^r), Simonis et Judae apostolorum (fol. 127^r-131^r), Martini Turonensis (fol. 137^r-140^r), Caeciliae (fol. 147^r-150^r), Chrysogoni (fol. 160^r-v), Andreae apostoli (fol. 160^v-163^r), Nicolai (fol. 163^r-167^v), Ambrosii (fol. 167^v-169^r), Luciae (fol. 174^v-176^r), Thomae apostoli (fol. 176^r-178^v), Silvestri papae (fol. 178^v-183^v).

CDXCI. Codex signatus num. 9740.

Olim coenobii Epternacensis, deinde Suppl. lat. 243. 3.

Foliorum 222, min. (0^m,257×0,164), compactus ex diversis codicibus exaratis (partim lineis plenis, partim columnis binis) saec. XII.

1° Vita sancti Nicholai episcopi Myrrensium (fol. 2^r-17^v).*

2° Vita sancti Justi pueri et martyris (fol. 17^v-22^v).

Ed. *Anal. Boll.*, tom. V, p. 374-80. Om. prol.

3° Vita sancti Sergii papae (fol. 22^v-26^r).

Ex Libro Pontificali (ed. Duchesne, tom. I, p. 371-76).

4° Vita sancti Gangulphi martyris (fol. 26^r-32^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 11 Maii, tom. II, p. 644-48.

5° Passio sancti Eugenii Toletanae sedis episcopi et martyris, discipuli Dionysii archiepiscopi (fol. 32^v-40^r).

Ed. *Anal. Boll.*, tom. II, p. 130-38, num. 1-17, et tom. III, p. 38-64.

6° Miracula ejusdem (fol. 40^r-50^r).

Ed. *Anal. Boll.*, tom. III, p. 29 sqq.; scilicet numm. 1-27, 34, 32, 33.

7° Vita sancti Martini Turonorum archiepiscopi (fol. 50^r-78^r).*

Scripta Sulpicii Severi de S. Martino; sed Dialogi 1 leguntur solummodo in cod. capp. 24-26.

8° Vita beatissimi Huberti episcopi et confessoris (fol. 78^r-87^v).

Auctore Jona, ed. ope hujus cod. (A²), *Act. SS.*, ad d. 3 Nov., tom. I, p. 806 sqq.; cfr. p. 704.

9° Vita sancti Leonardi confessoris (fol. 87^v-91^r).

10° [Vita sanctae Helenae et sancti Agricii Trevirorum episcopi] (fol. 91^r-106^v).

Ed. apud Sauerland, *Trierer Geschichtsquellen des XI Jahrhunderts* (Trier 1889), p. 173-212. Lectio codicis convenit cum codice Sancti Eucharii, et desinit in verbis *venerabiliter humatum* (p. 212, med.).

11° Vita sancti Maximini Trevirorum archiepiscopi (fol. 181^{r-v}, 107^r-112^v).

Auctore Lupo, ed. apud Surium, ad d. 29 Maii; sed folio avulso post fol. 108,

desiderantur nonnulla, scilicet a num. 4 med. (*aut quemquam imperatores*) usque ad num. 8 init. (*infertur. Treveris habitum*). In fine add. Gregorii Turo-nensis *De gloria conf.*, cap. 93.

12° [Miracula sancti Maximini] (fol. 112^v-127^v).

Auctore Sigehardo, ed. *Act. SS.*, ad d. 29 Maii, tom. VII, p. 23-33.

13° Vita beati Mansueti primi Leuchorum urbis pon-tificis (fol. 128^r-140^r).

Auctore Adsone, ed. *Act. SS.*, ad d. 3 Sept., tom. I, p. 637-51 Omm. numm. 31, 32 (praeter ultimam hujus num. sententiam), 40, 41, 44 sqq. ; sed add. miraculum ed. ibid., p. 631-52.

14° De sancto Vincentio martyre (fol. 140^r-142^v).*

Desinit mutila num. 15 med. (*Nolite timere...*).

15° [Miraculum sancti Mansueti, quod contigit anno 1049] (fol. 143^{r-v}, 146^{r-v}).

Auctore Petro diacono, ed. *Act. SS.*, inter miracula sancti Mansueti, tom. I Sept., p. 633-34. In fine non pauca sunt fere omnino deleta sunt.

16° [Vita sancti Apri episcopi Tullensis] (fol. 222^{r-v}, 144^r-145^v, 143^r).

Ed. ibid., ad d. 13 Sept., tom. V, p. 66-69. Omm. prol. et alia pauca.

17° Vita sanctissimi ac praecellentissimi confessoris atque pontificis Clementis Willibrordi, primi Tra-jectensium archiepiscopi, patroni nostri (fol. 146^r-164^r).

Auctore Alcuino, ed. apud Mabillon, *Act. SS. O. S. B.*, saec. III, part. I, p. 603-16. Sed in codice (fol. 162^r-164^r), leguntur nonnulla miracula S. Willibrordi quae in ed. desiderantur. Vid. infra Append.

18° Vita sancti Paulini archiepiscopi (fol. 165^r-172^v).

Vita illa quae inc. *Congregatis nobis, fratres dilectissimi*, de qua *Act. SS.*, ad d. 30 Aug., tom. VI, p. 675, num. 37, cum parergo de quo ibidem. et historia translationis fere qualis legitur in cod. Bruxell. 9398 (*Cat. Brux.*, tom. II, p. 341, 10°).

19° Vita sancti Simeonis confessoris (fol. 172^v-180^r, 182^r-195^r).

Auctore Eberwino, ed. *Act. SS.*, ad d. 1 Jun., tom. I, p. 89-95. Om. prol., sed add. miracula ed. ibid., p. 100-1, num. 33-43.

20° Vita beati Simeonis [Stilitae] (fol. 198^r-206^v).*

Mutila desinit in verbis *Adnuntia de me Antiochiae* (num. 34 in.).

21° Sermo de vinculis sancti Petri apostoli (fol. 207^v-212^r).

Ut supra in cod. 5278 (tom. I, p. 470, 67°).

22° Passio sanctorum martyrum Sergii et Bacchi (fol. 212^v-218^r).

Stilo sat diversa ab ed. *Act. SS.*, ad d. 7 Oct., tom. III, p. 863-89. In fine add. quaedam de translatione reliquiarum sanctorum Sergii et Bacchi, quae videsis infra in Append.

Passioni praefixus est (fol. 212^r) hymnus in honorem sanctorum martyrum (inc. *Adsunt nobis exoptata...*).

23° Sermo in conceptione Dei Genitricis Mariae (fol. 220^v-222^v).

Narratio de origine festivitatis ex *Legenda Aurea*.

Appendix ad cod. 9740.

MIRACULA SANCTI WILLIBRORDI POST MORTEM (Cfr. supra, p. 580, 17°).

1. In lychnis dependentibus ante viri Dei Willibrordi sepulcrum oleum lucere solebat, quod nullae tenebrae obfuscare, nulla nox interpolare valebat. In die quoque ipsius inter missarum sollemnia usque ad effusionem excrevit ac efferebuit; et exceptum in ampullulis, et datum, et missum infirmis, unctione salubri restituit.

2. In ipso aetatis flore ephebus quidam tanti languoris praegravatus fuit pondere, ut horrendo et incessabili tremore tota concuteretur artuum compagine. Hic ad tumbam viri Dei a suis adductus et positus est necessariis, et in momento horae redintegrata et solidata compagine corporis, in conspectu astantium convaluit et exilivit incolumis.

3. In tam nobili et celebri viri Dei coenobio quidam, nomine, non merito, diaconatus functus officio sacro, infando se involvit sacrilegio. Nam crucem auream, quam Clemens Willibrordus in itinere gestare consueverat, obstinato corde cum aliis ecclesiasticis donariis subripuit, et quia ad manum comminuendi et distrahendi copiam non habuit, in abdito et nulli cognito loco recondidit. Pro qua re unanimi fratrum maerentium consilio sacrilegus addictus est banno, quin etiam sancta communio et omnis cibi et potus per summam oboedientiam ei interdicta est perceptio, nisi infecti damni restitutio ac pura eum refocillaret confessio. Quod contemnens, cecidit in medio quem praesumpserat inoboedientiae poculo et in subitaneae et improvisae mortis articulo. Non pro paenitentiae reme-

dio, sed divinae ultionis eo actus incendio, prodidit ubi reconditus esset thesaurus suo ablatus sacrilegio; sicque exspiravit, lugubre, detestabile et abominabile exemplum omni ordini monastico.

4. Hoc quoque non aestimetur incongruum hic inserere quod beatus Willibrordus sanctam Amalbergam, adhuc degens in carne, praemissa hac benedictionis dulcedine : *Floreas cum Thecla, valeas cum Agne et cum Maria optima sit pars tua*, sacro chrismate consecravit; post obitum vero suum, cum consanguinea sua gloriosa virgine Gertrude apprensus ei in visione et de triennali spatio vitae praesentis edocens, sacro eam velamine velavit. O paranympum verae caritatis dote praeditum, qui sponsam Dei praelectam etiam post suum non deseruit transitum, donec introduceret eam in desiderantissimi sponsi sui amplexus et thalamum.

* cod. non valeas?

5. Anno vero progeniti Verbi MXXX^{mo}, a transitu ejusdem patris CC^oXC^{mo}, recidivi reparata oratorii fabrica, abbati Humberto totique congregationi una sedit sententia, ut invitato domno Poppone Trevirorum archiepiscopo et Henrico duce Boariae, nostro autem defensore, XIII° kalendas novembris inter missarum sollempnia ejus ossa transferrentur in loco ubi modo recondita cum debita honorantur reverentia. Sed unus ex coenobitis, Thitmarus, inter eos qui delecti erant pavementum infringere, ignorans vel oblitus nocturno se delusum phantasmate, dum bipennem reducta arduus dextera libraret in aere, exerta brachia nullo modo potuit deponere. Tunc a praeposito Huperto est commonitus ut confessione purgaret, si cujus criminis esset conscius. Discutiens itaque se, nihil in conscientia sua novi admissi invenit; attamen abiens et sarabara sua inspiciens lavit, et rediens sacro labori sollicitus institit. Egesta autem humo et effractis duabus cryptis, in tertia sacrum invenerunt sarcophagum et sericum desuper pallium; quod, mirum dictu, incorruptum et adhuc integrum, ad ecclesiae suspenditur ornatum. Abbas vero Humbertus, ut pro reliquiis distribuendis aliquantulum reconderet de corporis ejus thesauro, elevato paulisper operculo, videre meruit dilectissimum dominum suum illaesa cuculla et cilicio et paene toto corpore integro. Et effuso statim quasi ex acerra aromatum fumo, obtusa visus sui acie, nihil virium in ejus exsanguis remansit corpore. Attamen inserens manum vir fidei non modicae, de costis ejus unam extraxit cum summa formidine. Quidam vero ex coenobitis, Fridelo nomine, qui deposito cingulo militari et oblati ante se duobus filiis jugo se subdiderat servitutis dominicae, intestinis suis prolapsis et dependentibus, tota debilitatus erat membrorum compagine. Hic impegit nescius in salutiferam Dei viri tumbam, et absque mora sanitatem adeptus est integram. Itaque non tam ex vicinia quam de tota provincia populorum convenerunt examina et quasi praesentem viventemque in carne communem patronum suum cernerent ac susciperent, laudes concreparunt voce altisona, et mystica arca Domini translata et deducta in júbilo, in individuae [Trinitatis] altaris propitiatorio est posita, ubi numeri aestimationem excedentia innovantur signa et immutantur mirabilia.

6. Valicrensem autem insulam, ubi sanguis ejus effusus est pro Christi confessione et gloria, frequentius illustrat miraculis spiritus sui praesentia; quia cum non fidelium sed infidelium signa sint, aliter efferae gentis non emollitur duritia. De quibus in calce voluminis libet inserere pauca de plurimis. Praesidis Flandriae
 5 Baldwini junior filius, Rupertus, bellum intulit implacabile Mithilburgensibus. Ter denas enim legiones, taxatas mille militibus, adversus tria non integra in hostilia litora trajecit navibus. At Walicrenses, coadunato suo agmine, convenerunt in basilicam terque quaterque [beati] Willibrordi consecratam sanguine, et ante participationem salutaris hostiae voto se obstrinxerunt, quotannis censum illi persol-
 10 vere, si ejus interventu clementiae potirentur palma victoriae. Nec mora, succensi ardentissimae fidei calore, pyxidem, in qua illius continentur reliquiae, in vexilli suspenderunt cacumine, et processerunt his freti, quasi Domino Deo gradiente ante eos in fortitudinis suae multitudine. Conserto tandem praelio, pugnatum est ab eis tanta virtute, ut hinc viros inde pecudes putares et, ut canitur, persequi
 15 unum mille et duos decem millia effugare existimares. Victi vero hostes cum ad naves refugerent, alii in suis cecidere perempti ratibus et obducti sunt spumante et concreto cruore fluctuum, et, juxta illud nobilissimi vatis distichon,

Semianimes alii vastum subiere profundum,

Hauseruntque suo permixtum sanguine pontum.

20 Dominus in umbra alarum suarum sperantes in se protegens, praesentem se per innocuae alitis praesentiam demonstravit. Nam nivei coloris columba, ut probatae fidei viris visum est, usque ad consummationem victoriae eos circumvolavit. Neque victrix phalanx, ut nobis qui eidem bello interfuit et postmodum monachum induit retulit, quemquam nisi tres ex suis perdidit, quod ex ipsorum
 25 inconsulta temeritate evenisse liquido constitit. Itaque post tanti triumphus gloriam debitae laudis triumphatori omnium solvit victimam, et votum quod voverat confirmans, ob gloriosae victoriae memoriam duo devicti principis vexilla ad Epternacensem transmisit ecclesiam.

DE TRANSLATIONE SS. SERGII ET BACCHI (Cfr. supra, p. 581, 22°).

30 Deinde venerabiles eorum exuvias illa urbium nobilissima et mundi domina obtinuit Roma, quae postmodum per venerabilem Otgarium Moguntinum episcopum ad Gallias translatae, in civitate Leucopolitana, quae et Wizenburch vocatur, honestissime sepulturae sunt commendatae. Hic nimirum fratrum suorum completionem et magnae resurrectionis expectant diem, quando illorum gaudii per-
 35 fectio, corporum in quibus triumphaverunt glorifica erit resurrectio. Civitas haec, quasi quidam paradisi Dei rore caeli irrigata, a nobilissimo Francorum rege Dagoberto exaltata beatoque Petro est donata, in qua ab eodem principe in honore ejusdem caelestis clavigeri nobilissima, ut nunc usque apparet, basilica cum claustris est aedificata. Quo nimirum in claustris electorum monachorum
 40 instituit numerum, ut operarentur et custodirent hortum hunc deliciarum. Ex

eorum sacro collegio electus iste vir processit Olgarius, qui primum ibidem abbas, post Moguntinus effectus est archiepiscopus. Unde primum exaltationis suae locum ceteris familiarius diligens, eum duorum istorum martyrum praeclaro lumine irradiavit. Quorum meritis apud omnipotentis Dei clementiam peccatorum hic obtineamus veniam, ibi, post exutam hujus carnis trabeam, aeterni regni laetitiam, qui in substantia simplex et in personis triplex, vivit et regnat unus per omnia saecula saeculorum. Amen.

CDXCII. Codex signatus num. 9741.

Olim coenobii Sancti Maximini Trevirensis (1), deinde Suppl. lat. 496.

Paginarum 453 (sed deficiunt pagg. 333-340), med. (0^m, 331 × 0,24), columnis binis, exaratus in. saec. XIII, praeter Vitam S. Irminae (p. 139), quae adjecta est saec. IV.

1° Vita sancti Fulgentii episcopi (pag. 1-24).*

2° Vita sanctae Eufrosynae virginis (pag. 25-31).*

3° Vita sancti Odilonis abbatis (pag. 32-47).

Consarcinata ex duabus Vitis S. Odilonis, quarum alteram conscripsit Iotsaldus (ed. *Act. SS.*, ad d. 1 Jan., tom. I, p. 55-66), alteram Petrus Damiani (ed. *ibid.*, p. 71-77); scilicet *a*) prioris prologus; *b*) posterioris numm. 2, 3; *c*) prioris numm. 8-39; *d*) posterioris numm. 10-31; *e*) prioris numm. 40, 46.

4° Passio sanctae Martinae virginis (pag. 48-61).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 1 Jan., tom. I, p. 11-17.

5° Passio sancti Petri qui et Balsamus (pag. 61-62).

Ed. *ibid.*, ad d. 3 Jan., p. 129.

6° Passio sancti Concordii martyris (pag. 62-64).

Ed. *ibid.*, p. 9-10.

7° Passio sancti Theogenis martyris (pag. 64-66).

Ed. *ibid.*, p. 134-35.

8° Vitae sanctae Genofevae virginis (pag. 66-74).

Ed. *ibid.*, p. 143-47.

(1) In capite codicis inscripta est manu recentiori haec nota : *Ex libris imperialis monasterii Sancti Maximini*, et alia manu, *Département du Mont-Tonnerre*, et pag. 452, manu antiquiori : *Liber Sancti Maximini Treverensis archiepiscopi. Si quis cum abstulerit vel invadaverit, anathema sit in aeternum. Amen. Hunc librum comparavit bonae memoriae prior Fridericus.*

9° Vita sancti Simeonis [Stilitae] confessoris (pag. 74-84).*

10° Vita sancti Hilarii [episcopi] et confessoris (pag. 84-92).*

Auctore Fortunato. Sequitur (p. 92-93) *De concilio Romae habito* (ed. *Cat. Brux.*, tom. I, p. 157-58).

11° Passio sancti Luciani martyris [Antiocheni] (pag. 96-98).

Ex Eusebii *Hist. eccl.*, interprete Rufino, lib. ix, capp. 2, 4, 5.

12° Passio alterius Luciani martyris [Bellovacensis] (pag. 98-107).

Auctore Odone, ed. *Act. SS.*, ad d. 8 Jan., tom. I, p. 461-66. Omm. num. 24 et init. num. 23.

13° Passio sanctae Faustae virginis (pag. 108-111).

Ed. *ibid.*, ad d. 26 Sept., tom. VI, p. 144-46.

14° Vita sancti Pauli primi eremitaе (pag. 111-116).*

15° Passio sancti Juliani martyris et Basilissae virginis (pag. 116-134).*

Cfr. *Act. SS.*, ad d. 9 Jan., tom. I, p. 570, num. 2, censuram Bollandi de codicis lectione.

16° Vita sancti Gregorii episcopi [Lingonensis] et confessoris (pag. 134-137).*

Om. num. 16.

17° Passio sancti Polyeucti episcopi et martyris (pag. 137-139).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 11 Jan., tom. I, p. 666-67.

18° Vita sanctissimae Irminae virginis (pag. 139-140).

Ed. *Mon. Germ.* (in-fol.), tom. XXIII, p. 48 extr. -50, lin. 10 (ante verba *illucescente jam ipsa die Christi nativitatis*, quae jam in cod. non leguntur). Sed praefixus est hic prologus, qui in ed. non legitur :

Divina favente gratia sanctis sororibus apud Horreum Deo et beatae Mariae servientibus frater Theofridus, Epternacensis ecclesiae alumnus, salutem cum devotis orationibus. Quod nostrae humilitatis simplicitas vitam vel actus sanctae ac Deo dilectae Irminae virginis scribere praesumit, vestrae petitionis et sanctae devotionis contemplatio nos compellit. Qua de re nostrae servitutis obsequium si quid quod hac materia dignum sit propalabit, vestrae potius quam nostrae probationis examen

judicabit. Facilius enim aliorum errata quam nostra videmus, et dum in alios severi, in nos clementes existimamus, actionis nostrae maculas indulgentissime praeteximus. Idcirco appensionis vestrae comprobationi nostri laborem operis committimus; in quo pro capacitate ingenii vestris obtemperasse praeceptis et gestorum ordinem veraciter propalasse summam nostrae intentionis constituimus.

19° Quaedam de adventu sancti Agricii ad civitatem Trevirensem (pag. 141-154).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 13 Jan., tom. I, p. 773-81.

20° Vita sancti Mauri abbatis, discipuli sancti Benedicti (pag. 156-178).*

21° Vita sancti Antonii monachi (pag. 180-212).*

22° Vita sanctorum martyrum Diodori et Mariniani (pag. 212-215).

Ed. ap. Surium ad d. 17 Jan. Omm. numm. 5, 6.

23° Passio sancti Pontiani martyris (pag. 216-217).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 14 Jan., tom. I, p. 933-34.

24° Passio sancti Felicis martyris [Gerundensis] (pag. 217-221).

Ut in cod. Brux. 98-100 (*Cat. Brux.*, tom. I, p. 34, 61°).

25° Vita sancti Felicis presbyteri [Romani] et confessoris (pag. 221-223).*

26° Vita vel visio sancti Fursei confessoris Christi (pag. 223-232).*

27° Passio sanctorum martyrum Marcelli papae, Cyriaci, Largi et Smaragdi et aliorum (pag. 232-238).*

28° Vita sancti Sulpicii episcopi et confessoris (pag. 238-240).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 17 Jan., tom. II, p. 174-76. Om. prologus.

29° Passio sanctorum Speusippi, Eleusippi et Meleusippi martyrum (pag. 240-247).*

Om. prologus.

30° Passio sanctae Priscae virginis et martyris (pag. 248-253).

Ed. ex hoc cod. *Act. SS.*, ad d. 17 Jan., tom. II, p. 184-87.

31° Passio sanctorum martyrum Marii et Marthae
(pag. 254-258).*

Omm. numm. 12-14.

32° Passio sancti Sebastiani martyris et aliorum mar-
tyrum multorum (pag. 258-283).*

33° Passio sanctae Agnetis virginis (pag. 283-289).*

34° Passio sancti Fructuosi episcopi et martyris (pag.
289-291).*

Inc. *In diebus illis cum esset Fructuosus episcopus...*

35° Passio sancti Patrocli martyris (pag. 291-294).*

36° Passio sancti Vincentii levitae et martyris (pag.
294-301).*

37° Passio sancti Anastasii martyris (pag. 302-314).*

Nonnullis variantibus ; cfr. *Act. SS.*, tom. II Jan., p. 422, num. 3 med.

38° Passio sancti Babylae * episcopi et martyris (pag.
314-319).*

* *cod.*
Babilli.

39° Passio sancti Polycarpi episcopi (pag. 320-325).*

Epistola Smyrnensis ecclesiae.

40° Passio sancti Praejecti [episcopi Arvernensis]
martyris (pag. 325-331).*

Om. prologus.

41° Passio sancti Timothei apostoli (pag. 331-333).*

42° Vita sancti Popponis abbatis Stabulensis et sancti
Maximini (pag. 341-366).

Auctore Everhelmo, ed. ex hoc codice *Act. SS.*, ad d. 25 Jan., tom. II, p. 638-82.

43° Passio sancti Feliciani episcopi et martyris (pag.
366-368).

Ed. ope hujus codicis *ibid.*, ad d. 24 Jan., p. 582.

44° Vita sanctae Paulae (pag. 370-385).*

45° Passio sancti Dativi, Saturnini presbyteri et alio-
rum (pag. 386-396).

Ed. ex hoc codice *Act. SS.*, ad d. 11 Febr., tom. II, p. 815-19. Add. quae Bol-
landus edere noluit utpote Donatistarum erroribus infecta.

46° Passio sancti Thyrsi et Galenici et aliorum (pag.
396-410).

Ed. ope hujus codicis *ibid.*, ad d. 28 Jan., tom. II, p. 824-32.

- 47° Passio sanctae Savinae [martyris Trecis] (pag. 410-414).*
- 48° Vita sancti Saviniani (pag. 414-417).*
- 49° Passio sancti Potiti martyris (pag. 418-423).
Ed. ope hujus codicis *Act. SS.*, ad d. 13 Jan., tom. I, p. 754-57.
- 50° Passio sancti Asclae martyris (pag. 423-425).*
- 51° Vita sancti Johannis Chrysostomi (pag. 425-435).
Ut in cod. 5292 (tom. I, p. 537, 25°).
- 52° Vita sanctae Aldegundis virginis (pag. 435-444).
Ed. *Act. SS.*, ad d. 30 Jan., tom. II, p. 1033-40.
- 53° Passio sancti Vigilii episcopi [Tridentini] et martyris (pag. 444-448).
Ed. ex hoc codice *ibid.*, ad d. 26 Jun., tom. V, p. 163-67.
- 54° Passio sancti Macharii et Eugenii (pag. 448-450).
Ed. ex cod. Brux. 207-8, *Cat. Brux.*, tom. I, p. 178-80.
- 55° Passio xxx martyrum (pag. 450-452).
Ed. *Act. SS.*, ad d. 18 Jan., tom. II, p. 188-89.
- 56° Desancto Maro, ab Euchario xi Treverensi archiepiscopo, qui jacet post altare quod est ad australem partem chori sancti Paulini archipraesulis Treverensis et martyris (pag. 452-453).
Ed. ex hoc cod. *ibid.*, ad d. 26 Jan., tom. II, p. 730-31.

CDXCIII. Codex signatus num. 9742.

Olim coenobii sancti Maximini Trevirensis (1), deinde Suppl. lat. 496. 2.
Paginarum 492, med. (0^m, 337×0,24), columnis binis, exaratus saec. XIII.

- 1° Vita sancti Eusebii episcopi (pag. 1-12).*
- 2° Passio sancti Stephani papae et martyris (pag. 13-19).*

(1) Pag. 1 inscriptae sunt hae notae : *Ex libris imperialis monasterii sancti Maximini. — Département du Mont-Tonnerre ; et pag. 492 : Codex monasterii sancti Maximini prope Treverim.*

3° Vita sancti Cassiani episcopi [Augustodunensis] et confessoris (pag. 20-23).

Ed. *Anal. Boll.*, tom. IV, p. 139-66. Om. prologus.

4° De revelatione sancti Stephani protomartyris (pag. 25-29).*

5° Translatio sancti Stephani protomartyris de Hierosolyma in Constantinopolitanam civitate[m] (pag. 29-32).*

Om. epistola Anastasii.

6° Translatio corporis sancti Stephani protomartyris de Constantinopoli ad urbem Romam (pag. 32-36).

Ed. ex cod. Brux. 98-100, *Cat. Brux.*, tom. I, p. 70-74.

7° Vita sancti Memmii episcopi [Catalaunensis] et confessoris (pag. 36-38).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 5 Aug., tom. II, p. 11-12.

8° Passio sanctorum martyrum Justi et Pastoris (pag. 39-40).

Ed. *ibid.*, ad d. 6 Aug., p. 154.

9° Vita vel passio sancti Oswaldi incliti regis et martyris (pag. 41-45).

De qua *ibid.*, ad d. 5 Aug., p. 91, num. 11.

10° Miracula sancti Oswaldi regis et martyris (pag. 45-49).

Ed. *ibid.*, p. 99-103; scilicet a fine num. 26 (*namque in loco...*), praemissa sententia *Quam pretiosa fuerit in conspectu Domini mors...*

11° Confessio [sanctae] Afrae martyris Christi (pag. 50-53).

Ed. *ibid.*, ad d. 5 Aug., p. 55-56.

12° Passio sanctae Afrae martyris (pag. 53-54).

Ed. *ibid.*, p. 58.

13° Passio beatorum martyrum Donati et Hilariani (pag. 54-63).*

14° Passio sancti Laurentii martyris et aliorum martyrum (pag. 64-76).*

Sub hac rubrica descriptae sunt Passiones SS. Abdon et Sennen (S. Polychronii et S. Olympiadis ac Maximi), S. Xysti II papae, S. Laurentii et S. Hippolyti.

15° **Miracula de beatissimo Laurentio martyre scripta
a beato Gregorio Turonensis urbis episcopo (pag.
76-93).**

Scilicet a) Gregorii Turonensis *De glor. mart.*, capp. 41 (al. 42) et 45 (al. 46); b) *Miracula* ed. *Act. SS.*, ad d. 10 Aug., tom. II, p. 495-96, numm. 52, 53; c) ed. *ibid.*, p. 521, num. 5 post med. (*In pago Wastinensi...*); ubi haec add. : *Sed et hostiliter quidam eandem ecclesiam infringentes, et arcas ibidem repositas infringentes, ad eas quae ipsi altari viciniores erant minime ausi sunt manus mittere. Quidam enim virtute se repellere confessi sunt. O quam ammirabilis thesaurus, quem et pii pie furantur et impie contingere non merentur. Custodiamus diligenter hanc gratiam : per hanc enim hereditatem consequemur aeternam, praestante...* d) ed. *ibid.*, p. 523-25, num. 15-24.

16° **Passio sanctae Susannae virginis et martyris
(pag. 102-110).**

Ut in cod. 5290 (supra tom. I, p. 523, 7°).

17° **Passio sancti Eupli diaconi et martyris (pag.
110-111).**

Ed. ap. Mombritium, tom. I.

18° **Vita sancti Wigberti episcopi confessoris Christi
(pag. 111-117).**

Auctore Servato Lupo, ed. *Act. SS.*, ad d. 15 Aug., tom. III, p. 133-37. Om. prol.

19° **Vita sancti Eusebii presbyteri et confessoris (pag.
117-118).**

Ed. ap. Mombritium, tom. I.

20° **Passio sancti Gratiliani martyris (pag. 119-121).**

Ed. ope hujus codicis *Act. SS.*, ad d. 12 Aug., tom. II, p. 728-30.

21° **Vita sancti Gaugerici episcopi et confessoris
(pag. 122-125).**

Ed. ope hujus codicis *Anal. Boll.*, tom. VII, p. 388-98.

22° **Passio sancti Cassiani martyris (pag. 125-126).**

Interpretatio illa soluto sermone carminis Prudentiani, de qua *Act. SS.*, tom. III Aug., p. 19, numm. 17, 18.

23° **Vita sanctae Radegundis reginae (pag. 126-134).***

Auctore Fortunato.

24° **Vita sancti Arnulfi Metensis episcopi (pag. 179-
186).**

Multam affinitatem habet cum lectione cod. Brux. 98-100 (*Cat. Brux.*, tom. I, p. 39, 76°), hic tamen num. 36 legitur ut *Act. SS.*, tom. IV Jul., p. 440.

25° Vita sanctae Helenae reginae (pag. 187-213).

Auctore Almanno, ed. ope hujus codicis *Act. SS.*, ad d. 18 Aug., tom. III, p. 380-99.

26° Passio sancti Privati episcopi [Nammetensis] et martyris (pag. 213-215).

Ed. *ibid.*, ad d. 21 Aug., tom. IV, p. 439-40.

27° Passio sancti Mammetis martyris (pag. 217-221).

Ed. ap. Mombritium, tom. II.

28° Passio sancti Agapiti martyris [Praenestini] (pag. 221-224).*

29° Passio sanctae Aureae virginis et martyris, et aliorum martyrum (pag. 224-230).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 24 Aug., tom. IV, p. 757-61.

30° Vita sancti Philiberti abbatis (pag. 230-237).

Ed. *ibid.*, ad d. 20 Aug., p. 75-80.

31° Passio sancti Symphoriani martyris (pag. 237-240).*

Omm. quae in ed. num. 10 uncinis inclusa sunt.

32° Passio sanctorum Timothei et Apollinaris martyrum (pag. 240-241).

Ut in cod. Brux. 98-100 (*Cat. Brux.*, tom. I, p. 40, 84°).

33° Vita sancti Audoeni episcopi et confessoris (pag. 243-280).

Ed. ope hujus codicis *Anal. Boll.*, tom. V, p. 76-146.

34° Passio sancti Genesii [mimi] martyris (pag. 280-281).*

35° Passio alterius Genesii Arelatensis episcopi (pag. 281-283).

Auctore Paulino, ed. *Act. SS.*, ad d. 23 Aug., tom. V, p. 135.

36° Passio sancti Marcelli martyris sociorumque ejus, qui passi sunt in Aegypto (pag. 283-285).

Ed. ex hoc cod. *Act. SS.*, ad d. 27 Aug., tom. VI, pag. 14-15. — Sequitur *Passio sancti Isaac et sociorum ejus*, auctore Macrobio Donatista, ed. P. L., tom. VIII, p. 767-74. pag. 285-92.

37° Passio sancti Juliani martyris Arvernensis (pag. 292-293).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 23 Aug., tom. VI, p. 173.

38° Vita sancti Augustini episcopi (pag. 293-306).

Ut in cod. 4334 (tom. I, p. 381). Om. prologus *Beatum Augustinum magnum fuisse...*

39° Passio sanctae Seraphiae et sanctae Sabinae (pag. 308-312).

Ed. ope hujus cod. *Act. SS.*, ad d. 29 Aug., tom. VI, p. 500-4.

40° Passio sanctorum Felicis et Adauti (pag. 312).

Ex Adone ed. *Act. SS.*, ad d. 30 Aug., tom. VI, p. 546-47, num. 5-6.

41° Passio sancti Paulini archiepiscopi [Trevirensis] (pag. 313-321).

Ut in cod. 9740 (supra, p. 580, 18°).

42° Vita sancti Bernardi abbatis Claraevallensis (pag. 323-434).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 20 Aug., tom. IV, p. 256-527.

CDXCIV. Codex signatus num. 9743.

Olim « de Camberone » (fol. 1^r et fol. 54^r, in marg. inf.), deinde Suppl. lat. 1205. Foliorum 54, med. (0^m, 277 × 0,20), columnis binis, exaratus saec. XIII.

1° Vita et actus beati Athanasii Alexandrinae civitatis episcopi (fol. 1^r-23^r).

Fere ut in cod. 3788, 58° (tom. I, p. 283).

Praemittitur prologus, qui inc. *Sanctissimi patris nostri Athanasii praeclarissimos actus et persecutiones ac passiones, quas pro catholicae fidei defensione sustinuit, de diversis sed veris et authenticis ecclesiae catholicae historiis colligere et in unum volumen quae per multa repperi dispersa congregare curavi...*

2° Vita beatae Mariae de Oegnies virginis, per D. Jacobum de Vitriaco cardinalem scripta (fol. 23^v-53^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 23 Jun., tom. IV, p. 656-66.

CDXCV. Codex signatus num. 9744.

Olim sacerdotis Campion de Tersan, deinde Suppl. lat. 163. 11.

Chartaceus, foliorum 36, med. (0^m,32×0,21), columnis binis, exaratus saec. XV.

1° Vita sancti confessoris atque pontificis Willibaldi,
patroni pariterque pastoris nostri (fol. 2^r-10^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 7 Jul., tom. II, p. 500-11.

2° Vita beati Solae presbyteri ac monachi (fol. 10^r-
13^v).

Ed. ap. Mabillon, *Act. SS. O. S. B.*, saec III, part. II, p. 411-38. Non legitur in
cod. duplex epistola Vitae praefixa, et alia quaedam praetermissa sunt.

3° Vita beatae Elizabeth (fol. 14^r-36^v).

Auctore Theoderico, ed. ap. Surium, ad d. 19 Nov.

CDXCVI. Codex signatus num. 9745.

Olim Suppl. lat. 201. 6 (1).

Foliorum 12, med. (0^m,28×0,22), lineis plenis, exaratus saec. XV.

1° Vita sancti Geremari abbatis, magnae virtutis viri
(fol. 1^r-4^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 24 Sept., tom. VI, p. 698-703.

2° Narratio qualiter reliquiae beati patris nostri Gere-
mari accepimus (fol. 4^r-9^r).

Ed. *ibid.*, p. 704-7. Legitur in cod. (fol. 4^r-3^r extr.) prooemium de quo *ibid.*,
p. 693, num. 20.

3° Vita sancti Ebrulfi confessoris [abbatis Bellova-
censis] (fol. 9^v-10^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 25 Jul., tom. VI, p. 194-96.

4° [Ejusdem miracula] (fol. 11^r-12^v).

Ed. *ibid.*, p. 196-98. In cod. praemittuntur nonnulli loci communes, ut occur-
rere solent in ejusmodi prooemiis.

(1) « Donné à la Bibliothèque nationale par M. Traule, et remis au D^{pt} des mss.
le 6 floréal an XII. L[a] P[orte] d[u] T[heil]. » Nota inscripta fol. 1.

CDXCVII. Codex signatus num. 9747.

Olim Suppl. lat. 1115, comparatus anno 1843 ex D. Chambaud Aventionensi.
 Chartaceus, foliorum 408 (quorum nonnulla passim vacua relicta sunt), med.
 (0^m,298×0,22), lineis plenis, exaratus saec. XV.
 Totum codicem complet

**Processus in causa canonisationis recolendae memo-
 riae domni Petri de Lucembourgo Sancti Georgii
 ad Velum aureum cardinalis...**

Praemissus est (ante fol. signatum n° 1), index contentorum gallice conscriptus
 saec. XVIII.

CDXCVIII. Codex signatus num. 10522.

Olim coenobii Flaviniacensis (fol. 39^v), deinde Suppl. lat. 352.
 Foliorum 39, min. (0^m,185×0,12), lineis plenis, exaratus saec. XIII.

**Miraculum de iconia sanctae Mariae virginis (fol.
 36^r-39^v).**

*Inc. Tempore cum Graeci terram inhabitabant fuit apud Damascum
 metropolim Syriae civitatem quaedam venerabilis matrona, Marina
 nomine...*

*Des... et in honore sanctae Dei genitricis Mariae ecclesiam fabricavit.
 Sunt etiam alia miracula quae per imaginem suae sanctissimae matris
 cotidie Deus operatur ad laudem...*

CDXCIX. Codex signatus num. 10605.

Olim coenobii « Sanctae Mariae de Longoponte » (fol. 127^v), deinde J. B. Hautin
 (fol. 1^v), deinde Cancellarii d'Aguesseau (ibid.), deinde sacerdotis Campion de
 Tersan, postea Suppl. lat. 526.

Foliorum 127, min. (0^m,215×0,15), lineis plenis, exaratus saec. XIII.

**1° Passio sanctae Gemmae virginis et martyris (fol.
 116^v-119^v).**

Cujus scilicet synopsis tradidit Henschenius ad d. 20 Jun, tom. IV, p. 10,
 num. 6, neque etiam nunc digna quae ederetur visa est.

2° Passio sanctorum XL^a martyrum, mense martio die IX°, qui in Sebastia civitate consummati sunt. Quorum nomina haec sunt... (fol. 119^v-122^v).

Ex iisdem Actis graecis translata unde prodiit Passio ed. *Act. SS.*, ad d. 10 Mart., tom. II, p. 19-21, sed versione diversa. Om. num. 14, sed nomina martyrum, diverso quidem ordine, leguntur in ipsa Passionis inscriptione.

3° Passio sanctae Martinae virginis et martyris (fol. 122^v-127^v).

Compendio excerpta ex Passione ed. *Act. SS.*, ad d. 1 Jan., tom. I, p. 11-17, sed prioris etiam verbis plerumque servatis.

D. Codex signatus num. 10606.

Olim « monasterii Canonicorum Regularium in Aquisgrani » (fol. 1^r), deinde Suppl. lat. 1249.

Chartaceus, foliorum 136, min. (0^m,215×0,145), lineis plenis, exaratus saec. XV.

Epistola beati Augustini episcopi ad beatum Cyrillum de magnificentiis beati Hieronymi doctoris (fol. 18^r-24^r); Epistola beati Cyrilli ad beatum Augustinum de eadem materia (fol. 24^v-32^r); Epistola beati Cyrilli episcopi ad beatum Augustinum de miraculis gloriosissimi Hieronymi doctoris [et] confessoris (fol. 32^v-58^r); Epistola beati Eusebii presbyteri ad Damasum episcopum Portuensem de morte beati Hieronymi (fol. 58^v-93^v).*

DI. Codex signatus num. 10732.

Olim Suppl. lat. 611.

Chartaceus, foliorum 74, min. (0^m,21×0,145), lineis plenis, exaratus saec. XV.

1° Passio beatae Barbarae (fol. 46^r-62^v).

Inc. Post Aurelium Alexandrum, qui in Mammeam matrem suam unice pius fuit et ideo omnibus amabilis, sub quo Urbanus Romae episcopus

multos nobilitium ad fidem Christi et martyrium perduxit, Origenes quoque Alexandriae, immo toto orbe clarus emicuit, Maximianus... Videtur omnino recentiori aetate conscripta.

2° Vita beati Pauli primi eremitae (fol. 64^r-72^v).*

DII. Codex signatus num. 10758.

Olim monasterii Sancti Remigii Remensis, deinde Collegii Claromontani 620, postea Suppl. lat. 164bis.

Paginarum 340, min. (0^m, 247×0,208), lineis plenis, exaratus saec. X.

Vita Karoli magni imperatoris ab Einhardo dictata
(pag. 305-328).*

Deest in fine testamentum imperatoris, sed hoc seorsim descriptum est inferius pag. 337-39; ubi tamen in fine non legitur mentio executionis per Ludovicum Pium ut in Vita edita.

DIII. Codex signatus num. 10770.

Olim « monasterii beatissimi Johannis Baptistae in Rebdorff canonicorum regularium ordinis Sancti Augustini diocesis Eystetensis » (fol. 1^v), deinde sacerdotis Campion de Tersan, postea Suppl. lat. 201.11.

Foliorum 234, min. (0^m, 215×0,163), columnis binis, exaratus saec. XIV.

[Miracula sanctorum, et praecipue B. V. Mariae] (fol. 200^r-228^v).

DIV. Codex signatus num. 10840.

Olim Suppl. lat. 402.

Foliorum 190, min. (0^m, 24×0,15), lineis plenis, exaratus saec. XI.

1° [De vita sanctorum patrum eremitarum] (fol. 1^r-18^r
et fol. 23^r-53^r).*

See *Hist. monachorum* auctore Rufino, quae in fine indicatur esse *liber II operis*. In codice autem hoc ordine disposita sunt capita libelli editi: prologus.

capp. 1, 13, 16, 12, 13, 14, 7, 8, 9, 11, 6, 20, 2, 5, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 27ⁱ duae ultimae sententiae, 30, 31, 32, 33, epilogus. Porro inter cap. 16 et 12 inserta est

2° [Vita sancti Pauli primi eremitaе] (fol. 18^r-23^r).*

3° [De vita sanctorum patrum eremitarum] liber tertius (fol. 53^r-116^r).*

Omnino sicut in ed. Rosweydiana.

4° [De eadem] liber quartus (fol. 116^r-143^v).*

Editionis Rosweydianae lib. iv (praeter cap. ult.), additis nonnullis excerptis ex libris sequentibus.

5° Vita sanctae Thais meretricis (fol. 143^v-145^r).*

Aliquantum diversa versione.

6° Vita sanctae Marinae (fol. 145^r-147^r).*

DV. Codex signatus num. 10841.

Olim « conventus Montis Dominae Nostrae in Yselstein » in Hollandia (fol. 152^v), deinde D. de Monteil, postea Suppl. lat. 452.

Foliorum 152, min. (0^m,235×0,163), columnis binis, exaratus anno 1411 (fol. 152^v).

Totum codicem complent libri

De vita et conversatione sanctorum patrum [eremitarum].

Scilicet editionis Rosweydianae lib. II (fol. 2^r-32^v), sed diverso ordine capitum ; lib. III (fol. 32^r-61^r), cui pauca addita sunt ; lib. VIII (fol. 62^r-80^r), sed alia versione et nonnullis suppressis ; lib. V (fol. 80^r-130^r), et lib. VI (fol. 130^v-151^r), sed rursus non eodem ordine. In fine (fol. 151^r-152^v) legitur Vita sanctae Marinae.

DVI. Codex signatus num. 10844.

Olim [monasterii sancti Arnulfi (?)] Metensis (fol. 81^r), deinde « Collegii Metensis Soc. Jesu » (fol. 1^r), postea Suppl. lat. 244.

Foliorum 81, min. (0^m,212×0,148), lineis plenis, exaratus saec. XII (praeter fol. 1, diversa manu descriptum saec. XIII).

Totum codicem complent documenta de S. Stephano protomartyre, eique

praemissa est (fol. 1) epistola Henrici, Chrysopolitani, id est Vesuntionensis (1) archiepiscopi, hactenus, ni fallimur, prorsus ignoti. Porro non solius archiepiscopi nomine inscripta est epistola, sed et *congregationis protomartyris Stephani et evangelistae Johannis*. Itaque scripta est epistola post unitas ecclesias Sancti Stephani et Sancti Joannis, id est non diu ante medium saeculum XIII (2). An forte archiepiscopus ille Henricus idem fuerit cum Henrico cancellario ecclesiae Vesuntionensis, qui anno 1227 ejusdem ecclesiae praesulatum ambivit quique forte archiepiscopus agnitus est a Bisuntinis Nicolai auctoritati minime obsequentibus (3)? Epistolam exscriptam videsis infra in Appendice.

Post Henrici epistolam sequuntur (fol. 2^r-27^r) historia S. Stephani ex Actis Apostolorum excerpta et sermones Patrum de eodem sancto, praecipue S. Augustini. Deinde

1° Revelatio [sancti] protomartyris Stephani (fol. 27^r-32^v). *

2° Qualiter brachium beati protomartyris Stephani Bisontium allatum sit (fol. 32^v-43^v).

Ed. ex cod. Brux. 98-100, *Cat. Brux.*, tom. I, p. 75-80.

3° Epistola Aviti presbyteri ad Walconium papam (fol. 44^r-45^r).

Ed. P. L., tom. XLI, p. 805-8.

4° Textus divinatorum operum quae ostensa sunt per beati protomartyris Stephani venerabile meritum... (fol. 45^r-72^r).

Ed., eadem inscriptione, *ibid.*, p. 855-34. In fine add. in cod. *Alia vero, quae singulorum quoque libellis etiam propriis continentur, si Domino adjuvante huic operi potuerimus annectere, ab alio melius exordio digere-mus.*

5° Libellus de quodam [homine] sanato (fol. 72^r-73^r et fol. 77^r-78^v).

S. Augustini Sermm. 320, 321 et 322, ed. P. L., tom. XXXVIII, p. 1442-45. Sed ante libellum Pauli inserta sunt, sub falso titulo

6° Libellus de miraculis protomartyris Stephani a sancto Augustino promissus (fol. 73^r-77^r), *

Excerpta ex lib. xxii *De Civ. Dei*, quae jam saepius offendimus. — Sequitur (fol. 79^r-v) Gregorii Turon. lib. *De glor. mart.*, cap. 34, usque ad verba... *virtus beati perpatuit* (p. 735, lin. ult.).

(1) Cfr. *Gall. Christ.*, tom. XV, p. 2 D. — (2) Cfr. *ibid.* et pp. 119 A ac 125 D. — (3) Cfr. *ibid.*, pp. 64 D et 66 A.

Appendix ad cod. 10844.

EPISTOLA HENRICI EPISCOPI VESUNTIONENSIS (Cfr. supra, p. 598).

Henricus, Dei gratia Chrysopolitanus archipraesul, necnon protomartyris
Stephani et evangelistae Johannis congregatio, in Domino salutem. Rogatus ve-
strae fraternitati transcribere quod apud nos habebatur de venerabilis patroni
5 nostri protomartyris Stephani miraculis tam a sacris doctoribus quam a quibus-
dam religiosis viris editis, dignum duximus et justae petitioni obtemperare et
eadem benevolentia hanc praefatiunculam addere. In hoc siquidem aequum
nobis videtur firmissimae amicitiae servare officium, si a nobis nihil quod dulcius
amplectamini expetitur, cum nostra Chrysopolis nihil sibi retineat carius quam
10 quod modo offertur. Utrumque igitur eo quo mittitur animo, rogamus, suscipite,
eodem vinculo dilectionis insolubiliter conflatum legite, non tantum perscruta-
ntes sagaci industria stili elegantiam aut luculentae orationis leporem quantum
ipsam incorruptam rei veritatem : nam in qua rei veritas inesse creditur, si phi-
losophicis non politur argumentationibus, non ob hoc a nobis scriptura minus
15 diligitur. Dum enim, vestrae jussionis memores, in armario antiquorum libros
revolveremus, obtulerunt se haec nobis, vix prae vetustate sui legenda, quae
mittimus. In quibus nos aut aliquid demere aut addere nolentes, sed ut erant
inconvulsa conservantes, nimium fidi transcribentiae curam retinimus et vestrae
auctoritati aestimandam codicis hujus operam reliquimus. Ea vero quae super
20 haec mandare placuerit, vestra devotio quam libenter adimplebit. Cum enim
catholica Ecclesia in totum orbem diffusa, redempta pretioso sanguine, parili
conjungatur amore, nostrae tamen, quae victoriosissimi protomartyris potiuntur
triumpho, firmiori connectuntur vinculo, et licet nos locoram dividant spatia,
ejusdem tamen patroni, sub quo militamus, unit Ecclesiae victoria. Post etiam
25 hujus fraternitatis munus exoptabile volentes consolidare, claustralem societatem
instituímus utrique petere, ut inter vos essemus quasi ex vobis, vos vero pari
modo quasi ex nobis. Quod utrimque ab omnibus approbatum, tam in serviendo
viviis quam orando pro defunctis

50 Annuat illaesum servari posse per aevum,
 Qui trinus numero consistit et unus in ipso.

DVII. Codex signatus num. 10845.

Olim « frat[rum] Capucin[orum] conventus Belnen[sis] » (1), deinde Suppl. lat.
276.

(1) Ita, ut videtur, nota olim inscripta fol. 4^r, nunc fere deleta.

Chartaceus, foliorum 86, min. (0^m,21×0,14), lineis plenis, exaratus saec. IV.
Totum codicem complet

[Historia sanctorum trium magorum]

Distributa in capitula 59, quorum index libro praemittitur. Subjunctus est et *Epilogus rythmatizatus*. Satis erit hic indicem transcripsisse ut libelli hujus fabulosi aliqua notitia tradatur.

Capitulum primum. Prologus libri.

Capitulum 2. A quo tres reges ortum habuerunt, scilicet a Balaam; an Balaam fuerunt prophetae.

Capitulum 3. De monte Vaus, in quo primo stella fuit visa. Vide etiam capitulo quinto.

* sic. Capitulum 4. Qualiter de progenie Vaus in Achar venerunt. De diademate Melchor.

* vox prae-
termissa. Capitulum 5. De prophetiis nativitatis Domini Jesu Christi, et de Caldeis qui student in astrologia. Gentiles credunt illis prophetiis. De pulchritudine montis Vaus et de scientia illorum qui ibidem illorum... custodiebant.

Capitulum 6. Quod Christus natus fuit in Bethleem in tugurio ibi bis. De domibus ubi animalia conducuntur. De praesepe Domini. De loco ubi pastores custodiebant gregem. De condicione terrae promissionis.

Capitulum 7. De Herode rege et quod tunc Judaei non habebant regem.

Capitulum 8. Qualiter, quomodo et quando stella apparuit. De figura ipsius stellae. De voce quae in ea est audita.

Capitulum 9. De praeparatione trium regum per eos facta visa stella. De terris et regnis eorum. De tribus Indis.

Capitulum 10. Ubi Melchior fuit natus. De mari rubro.

Capitulum 11. Ubi alii reges nati fuerunt et ubi eorum regna.

Capitulum 12. Quando ad Bethleem et per quam viam venerunt.

Capitulum 13. Ubi ipsi simul convenerunt.

Capitulum 14. Quomodo Jerusalem intraverunt.

Capitulum 15. Quomodo tres reges interrogabant de rege nato.

Capitulum 16. Quare primo in Jerusalem venerunt antequam in Bethleem.

Capitulum 17. Quod tres reges extra Jerusalem viderunt stellam denuo. Item viderunt pastores quibuscum angelus erat locutus.

Capitulum 18. Quid reges fecerunt quando erant juxta Bethleem. De stella quae mansit fixa.

Capitulum 19. Sub qua forma ipsi viderunt Mariam matrem et Jesum ejus filium dum ipsi munera obtulerunt. Quid ipsi obtulerunt et de eorum statura et de eorum condicione.

Capitulum 20. Quid ipsi obtulerunt.

Capitulum 21. De significatione munerum oblatores, de pomo aureo oblato.

Capitulum 22. Ubi illud pomum evanuit.

Capitulum 23. Qualiter reversi sunt ad eorum terras.

Capitulum 24. Qualiter Herodes et Judaei eos insequabantur. Quare dicti reges sunt vocati magi.

Capitulum 25. Quando tres reges ad propria redierunt.

Capitulum 26. De capella in monte Vaus fundata.

Capitulum 27. Quid fecit Maria post recessum trium regum. De lacte Virginis Mariae. De camisia et pannis quibus fuit Jesus involutus. Etiam capitulo quadragesimo quinto.

Capitulum 28. Qualiter Virgo Maria post purificationes fugit in Aegyptum. De rosis Jerico quae in ipsa via crescunt.

Capitulum 29. Ubi Maria in Aegypto habitat. De civitate Alchar. De horto ubi balsamus crescit et ejus virtute.

Capitulum 30. Ubi et unde venerunt illi triginta denarii qui oblati fuerunt Domino nostro Jesu Christo.

Capitulum 31. Quod Virgo Maria illos triginta denarios perdidit et ubi sunt conversi. De agro figuli. Quare isti denarii vocantur argentei. De tunica Domini inconsutili * etiam.

* *cod.*
inconsutili.

Capitulum 32. Quales fuerunt milites qui custodieba[n]t sepulturam Domini.

Capitulum 33. Qualiter Virgo Maria reversa fuit in Israel.

Capitulum 34. Qualiter beatus Thomas apostolus venit ad Indos.

Capitulum 35. Ubi beatus Thomas tres reges invenit. Ubi baptizati sunt reges. Beati reges et Thomas venerunt ad montem Vaus.

Capitulum 36. Qualiter beatus Thomas eos in fide et baptismo informavit.

Capitulum 37. Ubi tres reges post baptismum moram traxerunt et quod fiebant episcopi.

Capitulum 38. Quod ipsi reges ante eorum mortem populum convocarunt, et erant virgines.

Capitulum 39. De praedicatione ipsorum trium regum. Quali[ter] Indi elegerunt unum patriarcham, nomine Thomam.

Capitulum 40. Quis tribus regibus in eorum regnis successit. Quis * presbyter * *cod.* quia. Johannes. Qualiter presbyter Johannes salutatur principes. De progenie de Vaus venit nobilis progenies.

Capitulum 41. Quando ipsi reges obierunt.

Capitulum 42. De miraculis eorum quae facta sunt post eorum mortem.

Capitulum 43. Ubi eorum corpora sepulta sunt, et quare divisa.

Capitulum 44. Quid fecit Helena dum crucem invenit.

Capitulum 45. Qualiter venit Helena ad tugurium. De pannis et camisia quibus involutus fuit Christus. Etiam capitulo vigesimo septimo. De camisia beatae Mariae.

Capitulum 46. De ecclesia in tugurio fundata....* Item in die Nativitatis Domini omnes christiani conveniunt.

* *nonnulla verba hic desiderantur.*

Capitulum 47. De Nazareth. De monte beatae Mariae. De ejus salutatione et hora. De monte Thabor.

Capitulum 48. Ubi Helena invenit corpora trium regum.

Capitulum 49. Ubi Helena eorum corpora posuit. De corona Christi spinea.

Capitulum 50. Qualiter corpora trium regum venerunt Mediolanum.

Capitulum 51. Qualiter eorum corpora venerunt Coloniam.

Capitulum 52. Qualiter haeretici per ipsorum regum munera confunduntur.

Capitulum 53. Qualiter ipsi reges ab omnibus honorati, etiam haereticis et infidelibus. De presbyteris Indorum, qui scissi sunt per ferrum. De arca Noe. De illis qui baptizantur per ferrum candidum. De Origene.

Capitulum 54. De celebratione Epiphaniae. De Jordane. De mari maledicto. De Triaca.

Capitulum 55. De evangelio Epiphaniae. Qualiter diversimode legitur.

Capitulum 56. Quod Gentiles honorant tres reges.

Capitulum 57. De Nestorinis pessimis. De imperatore Tartarorum. De Babylonia. De arbore arida.

Capitulum 58. De Nestorinorum destructione. Item ubi nunc morantur. De corpore beati Thomae apostoli, ubi nunc quiescit et sit.

Capitulum 59. Miraculum quod [factum] fuit precibus trium regum. De iis quae dicuntur per Indos de tribus regibus.

* sic.

Capitulum 60. Epilogus rigmatizatus *.

DVII. Codex signatus num. 10846.

Olim Petri Pithoei (fol. 1^r), deinde Suppl. lat. 1013.

Foliorum 81, min. (0^m, 153 × 0,12), lineis plenis, exaratus saec. X.

1° [Epistola Hilduini abbatis ad Ludovicum imperatorem de vita S. Dionysii] (fol. 1^r-10^v).

Ed. P. L., tom. CVI, p. 13-22. Avulsis foliis in capite codicis, acephala inc. et apostolicorum virorum ipsiusque etiam urbis Romae (cap. 7 circa med.).

2° Epistola Hilduini abbatis indigni ad cunctos sanctae catholicae ecclesiae filios et fideles, pandens quomodo invenire quisque scire desiderans valeat in epistola ad christianissimum imperatorem Chludovicum directa, unde et qualiter... (fol. 10^v-14^r).

Reliqua ut supra cod. 2445 A, 4° (tom. I, p. 118), ubi inscriptio ex lectione hujus codicis complenda est.

3° [Hincmari epistola ad Carolum Calvum de vita S. Dionysii] (fol. 14^r-16^r).

Ed. P. L., tom. CXXVI, p. 153-54.

4° [De SS. Sanctino et Antonino] (fol. 16^r-20^v).

Ut in cod. 2445 A, 1°. — Sequitur (fol. 20^v-21^r) hymnus de S. Martino *Bellator armis inclitus*....

5° Passio sanctissimi Dionysii... (fol. 21^v-75^v).

Ut ibid. 5°, eadem inscriptione. — Sequitur (fol. 76^r-80^v) officium de S. Dionysio et sociis ejus, et folio 81 prorsus lacerato, initium Visionis Stephani, eadem inscriptione ac in cod. cit., 6°.

DVIII. Codex signatus num. 10847.

Olim sacerdotis Campion de Tersan, deinde Suppl. lat. 243.2.

Foliorum 24, min. (0^m,252×0,212), lineis plenis, exaratus saec. XI.

1° [Epistola Ludovici Pii imperatoris ad Hilduinum] (fol. 1^r-2^r).

Ed. P. L., tom. CIV, p. 1326-28.

2° Rescriptum ejusdem [Hilduini] ad serenissimum imperatorem... (fol. 2^r-6^v).

Ut in cod. 2445 A, 2° (tom. I, p. 118).

3° Epistola Hilduini abbatis indigni... (fol. 6^v-7^v).

Ut in cod. superiori, 2°. — Sequitur (fol. 7^v-8^r) *hymnus viri scolasticissimi de beato Dionysio (Forte fidelem militem Caeli secutum principem*....).

4° Passio sanctissimi Dionysii... (fol. 8^r-23^r).

Ut in cod. 2445 A, 5°.

5° Revelatio quae ostensa est sancto papae Stephano.... (fol. 23^r-24^r).

Ut ibid., 6°.

DIX. Codex signatus num. 10848.

Olim Petri Pithoei (fol. 1^r), deinde Suppl. lat. 1012.

Foliorum 117, min. (0^m,23×0,172), lineis plenis, exaratus saec. IX.

1° [Sulpicii Severi scripta de S. Martino] (fol. 1^r-94^r).*2° [Inscriptiones de S. Martino] (fol. 94^r-98^v).*

Sequitur (fol. 99^r-100^v) finis Dialogi III Sulpicii Severi (n. 15-17 init.).

3° [Excerpta ex Gregorio Turonensi de obitu S. Martini] (fol. 102^v-107^v).*

4° Vita sancti Briccii episcopi (fol. 107^v-110^r).*

DX. Codex signatus num. 10849.

Olim Suppl. lat. 243.

Foliorum 57, min. (0^m,253×0,16), lineis plenis, exaratus saec. XIII.

Totum codicem complent

Georgii Florentii Gregorii Turonici [libri quattuor]
de virtutibus beati Martini episcopi Turonensis *.

DXI. Codex signatus num. 10851.

Olim sacerdotis Campion de Tersan, deinde Suppl. lat. 294.6.

Foliorum 59, min. (0^m,253×0,17), lineis plenis, exaratus saec. XI.

1° Passio sancti Arnulphi] (fol. 1^r-26^r).

Metrica, auctore Letselino, ed. *Act. SS.*, ad d. 18 Jul., tom. IV, p. 407-14, et ex hoc codice ap. Gul. Harster, *Novem Vitae sanctorum metricae*, p. 86-126.

2° [Vita vel passio sancti Arnulphi episcopi] (fol. 31^r-51^v).

Ed. supra ex cod. 5271 (tom. I, p. 415-28). Folio deficiente, acephala inc. *agricola studiosissimus vicem agebat commissi pontificatus...* (num. 1 med.). — Sequitur *Sermo paraeneticus in festo sancti Arnulphi episcopi et martyris* (fol. 52^r-59^v).

DXII. Codex signatus num. 10852.

Olim coenobii Sancti Maximini Trevirensis (1), deinde Suppl. lat. 709bis.

Foliorum 182, min. (0^m,205×0,145), cujus prior pars (fol. 1-58), lineis plenis exarata est saec. XI.

(1) Id colligimus ex signo A. 15, quod inscriptum est fol. 1^r codicis, ejusdem scilicet generis cum signo X. 8, inscripto fol. 1^r codicis 10863, qui certe fuit Sancti Maximini.

Hanc priorem partem totam complet

[Vita sancti Audoeni episcopi Rotomagensis].

Ed. *Anal. Boll.*, tom. V, p. 76-146.

DXIII. Codex signatus num. 10853.

Olim sacerdotis Campion de Tersan, deinde Suppl. lat. 218. 8.

Foliorum 16, min. (0^m, 20×0,133), lineis plenis, exaratus saec. XI.

1° Vita sanctae Walburgis virginis (fol. 1^v-13^r).

Auctore Adelboldo, ed. *Act. SS.*, ad d. 25 Febr., tom. III, p. 342-46.

2° Inventio capitis praecursoris Domini (fol. 14^r-16^v).

Ed. *ibid.*, ad d. 24 Jun., tom. IV, p. 716-18. Mutila desinit in verbis... *Trinitatem glorificabant, notus factus* (num. 117 extr.).

DXIV. Codex signatus num. 10861.

Olim coenobii Sancti Petri Belvacensis, deinde Suppl. lat. 778.

Foliorum 123, min. (0^m, 235×0,183), columnis binis, exaratus saec. IX.

1° Passio sancti Philippi apostoli (fol. 2^r-3^r).*

Om. num. 1. Inc. *Philippus apostolus Domini Jesu Christi...*

2° Passio sancti Jacobi [Majoris] apostoli (fol. 3^r-7^v).*

3° Acta et passio beatissimorum martyrum Christi Caeciliae, Valeriani et Tiburtii (fol. 7^v-21^v).*

4° Passio sancti Sevastiani martyris, qui passus est sub Diocletiano imperatore, et celebratur natale ipsius sub die XIII kalendas februarii (fol. 21^v-49^v).*

5° Passio beatissimi martyris Vincentii, die XI kalendas februarii (fol. 49^v-55^v).*

6° Passio sancti Cypriani (fol. 55^v-56).*

Acta procensularia. Omm. numm. 7, 8.

7° Passio beatorum martyrum Cosmae et Damiani (fol. 56^v-63^r).*

8° Passio beatissimorum martyrum Gervasii et Protasii (fol. 63^r-64^v).*

Epistolae Ambrosii numm. 17, 18, ultima pars numeri 23, prior pars num. 19 usque ad verba *exclamavit dicens*.

9° [De sanctis Gallicano Johanne et Paulo] (fol. 64^v-68^v).*

Initio mutila inc. *misericordia gloriantes nihil terrenum desiderent*.

10° [Passio sanctorum] Felicis episcopi [Tubzacensis], Januarii presbyteri, Fortunati et Sept[im]ini] (fol. 68^v-70^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 24 Oct., tom. X, p. 625-26. Lectio codicis convenit cum editione Ruinartii.

11° Passio beatissimi martyris Erasmi (fol. 70^r-75^v).

Ed. *ibid.*, ad d. 2 Jun., tom. I, p. 213-26, multis lectionibus variantibus. Inc. *In Antiochia civitate facta est persecutio christianorum...*

12° Passio sanctorum Symproniani, Claudii, Nicostratis, Castoris et Simplicii (fol. 75^v-82^v).*

13° [Passio XL martyrum Sebastenorum] (fol. 82^v-87^v).

14° Passio sanctae Euphemiae (fol. 88^r-95^v).*

15° Passio beatissimae martyris Agnes (fol. 95^v-100^v, 109^r-110^r).*

16° Passio sanctae martyris Agathae (fol. 104^v-108^v, 113^r-113^v).*

17° [Passio] beatae martyris Afrae (fol. 110^r-112^v, 101^r-104^v).*

In fine add. clausula ed. *Act. SS.*, tom. II Aug., p. 59, ann. *m* et quaedam de vindicta a Deo de persecutore sumpta.

18° Passio sanctissimae Julianae, sub die XIII kalendas martii (fol. 113^v-121^r).*

19° [Passio sanctae Eulaliae virginis] (fol. 121^r-123^v).

Ut in cod. Brux. 581, *Cat. Brux.*, tom. I, p. 261-63.

DXV. Codex signatus num. 10862.

Olim Epternacensis, deinde Suppl. lat. 722. B.

Foliorum 226, min. (0^m,225×0,16), lineis plenis; prior pars (fol. 1-83) exarata saec. X.

1° Vita sanctae Brigidae virginis (fol. 1^r-24^r).*

Deest num. 40.

2° Passio sanctae Dorotheae virginis (fol. 24^v-29^v).

Longe simplicior quam edita. Vid. Append.

3° Passio sanctae Julianae virginis (fol. 30^r-36^v).

Passim brevior quam edita, sed eadem referens. Sponsus Julianae dicitur *Gelasius*, pater vero nomine non designatur.

4° Passio sanctae Aefrae martyris (fol. 36^v-38^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 5 Aug., tom. II, p. 58, num. 17-19. Neque hic comparet nomen iudicis.

5° Passio sanctae Euphemiae, xvi kalendas octobris, Calcedona sub imperatore Diocletiano (fol. 38^v-51^v).*

6° Passio sanctae Felicitatis feminae, viii kalendas decembris, et septem filiorum ejus, id est..., vi idus julii (fol. 52^r-56^r).*

7° Passio sanctae Matronae virginis et martyris (fol. 56^r-62^r).

Ed. ope hujus codicis supra, p. 202-6.

8° Vita et passio sanctae Eugeniae virginis et martyris (fol. 62^v-83^r).*

Appendix ad cod. 10862.

PASSIO S. DOROTHEAE VIRGINIS (Cfr. supra, 2°).

Quod non crediderit Dorothea piissima suasis,

Truncatur pravi jam caput ense viri.

Mandatum tandem corpus venerabile terris;

Laudibus eximiis mens sua celsa subit.

Suscipit hic vestem gaudens Theophilus almam :

Hinc decollatur martyr in orbe pius.

Incipit passio sanctae Dorotheae virginis.

1. In provincia Cappadocia, in civitate Caesarea, orta est quaedam Dei puella, nomine Dorothea. Haec cotidianis diebus in castitate et sobrietate et humilitate, in mansuetudine, in jejuniis et oratione vacabat. Cum haec ergo in omni tempore vitae suae ageret, laudabat nomen Domini Jesu Christi, qui ei talem sapien- 5
tiam dedit, quam pauci quidem imitari potuerunt. Eodem itaque tempore facta est persecutio christianorum, ut probati et fidelissimi manifestarentur.

2. Tunc comprehensa sancta Dorothea virgo, ducta est ante Sapricium praesidem ejusdem provinciae. Ait praeses : *Introducat huc ad me.* Et cum pervenisset, Sapricius dixit ad illam : *Quae vocaris ?* Illa respondit : *Dorothea nomen mihi est.* Sapricius dixit : *Ideo hic exhibita es secundum praceptum imperatorum nostrorum, quia audio te christianam esse. Sed evadabis * poenas diversas et varios cruciatus, si sacrificaveris diis immortalibus, liberabisque animam tuam de morte et recedes intacta et immaculata.* Dorothea respondit : *Certus sis, praeses, quia diis mortalibus 15 non sacrifico nec pracepta imperatorum faciam, quia homines terreni et mortales sunt, sicut dii eorum, quos colitis.* Sapricius dixit : *Noli in ista ineptissima professione perseverare, ne moriaris cum ceteris. Sacrifica ergo diis, et sic poenam equulei effugies.* Dorothea dixit : *Jam tibi dixi, Saprici, quia nullo modo poteris mihi persuadere ut sacrificem daemo- 20 niis vestris, qui fuerunt vanissimi in hoc saeculo homines, qui sicut [alii] mortui sunt ; quando autem viverent, non cognoverunt Deum, qui fecit caelum et terram, mare, et omnia quae in eis sunt.*

3. Cum haec audisset Sapricius, vehementer iratus dixit ad tortores : *Statuite eam in catasta in loco poenarum, ut videat se in diversis poenis constitutam et sic territa sacrificet.* Sancta igitur Dorothea cum vidisset se statutam in catasta, non interrogata ait audacter : *Quid me tricas ? Fac quod facturus es, ut celerius vadam ad Dominum meum Jesum Christum, qui jam me vocavit advocacione sua caelesti ubi ceteri sancti ejus vocati sunt.* Haec cum audisset praeses, vehementius et amarius est furore repletus, et jussit eam 30 palmis in maxillis caedi, sicut per prophetam Dominus de se ipso dicit : *Posui maxillas meas ad palmas.* Hic ergo non Dorothea, sed ipse Dominus in facie famulae et martyris * suae caeditur.

* cod. martyre.

4. Cumque multum diuque beatissima Dorothea, gratias agens Christo, caederetur, et jussi cessaverunt ab ea. Et sic in eam saevissimus judex Sapricius dedit 35 sententiam, dicens : *Dorotheam superbissimam puellam, quia sacrificare diis noluit immortalibus ut viveret, sed plus mori vult quem nescio propter eum qui dicitur Jesus Christus, jubeo gladio percuti.* Sic igitur beatissima Dorothea, sententia data propter nomen Domini nostri Jesu Christi, cum gloria egrediebatur de praetorio. 40

5. Et cum ibi adstarent quidam scholasticorum, ait ad illam unus de ipsis :

Dorothea, sponsa Christi, mitte mihi mella de paradiso Christi sponsi tui. Respondit Dorothea : *Crede in Deum meum ex toto corde tuo, pro cuius nomine ista patior, et transmittam tibi quae rogasti.* Et his dictis, ipsa pergebat ad locum dispositum, ubi eam expectabat corona martyrii sui. Et cum
 5 pervenisset ad locum, ait quaestionariis : *Modicum sedete, et dimittite me gratias agere Deo meo, qui me ad passionis gloriam dignam habuit perdere.* Tunc inter eam turbam, quae ad spectaculum convenerat, vidit infantulum circiter annorum sex ; et vocato illo, orarium, quem secum habebat, dedit illi, et ait : *Tolle istum orarium, et vade ad domum praesidis, et requirens ibi*
 10 *Theophilum scholasticum, dabis hoc illi et dices : Dorothea famula Dei transmisit tibi mella de paradiso Christi sponsi [sui] et filii Dei, sicut petisti ab ea.* Infantulus autem, suscepto orario, pervenit ad domum praesidis et invenit Theophilum scholasticum ; ductoque in partem, ait illi : *Sancta Dei puella Dorothea virgo, quae hac hora propter nomen Domini Jesu Christi*
 15 *decollata est, quam ante petieras, hunc orarium transmisit tibi, quia mella sunt de paradiso sponsi sui Domini nostri Jesu Christi.* Eadem namque hora decollata est beata Dorothea virgo. Et christiani rapientes corpus ejus, cum hymnis, psalmis canticisque spiritualibus in ecclesia diligenter condiderunt.

20 6. Theophilus scholasticus, accepto orario, dixit : *Deus illam benedicat, quia petitionem meam implevit.* Et coepit de illo sancto orario suam faciem tergere et dicere : *Benedictum nomen Domini mei Jesu Christi ;* ita ut omnes qui illic stabant audientes dicerent ei : *Quid loqueris ?* Ille respondit ad eos : *Nihil mali loquor : quia Dominum meum Jesum Christum laudo.*
 25 *Hunc enim Dominum, qui omnia creavit, oportet me laudare, quem angeli caelorum, cherubim et seraphim, et omnis gloria caelestis et terrestris laudant.*

7. Cumque in laude Domini nostri Jesu Christi diu perseveraret, princeps officii praesidis coercebat eum, ut haec non loqueretur. Ille vero amplius nomen
 30 Domini, nihil metuens, cum omni fiducia laudabat et magnificabat. Princeps vero, ingressus ad praesidem, dixit : *Domine praeses, nescio quid insanae Theophilus patitur scholasticus, qui hucusque christianos persequens vehementer postulabat occidi ; nunc vociferat pro foribus, laudans et benedicens nomen illius nescio cuius Jesu Christi, propter quem multi*
 35 *animas suas tradunt ad supplicium.* Cum hoc audisset Saprificus praeses, introduci eum jussit.

8. Et introductus famulus Dei Theophilus, interrogavit eum praeses, dicens : *Quid pro foribus loquebaris ?* Theophilus respondit : *Quid mali sum locutus, quia magnificavi nomen Domini mei Jesu Christi ?* Praeses dixit :
 40 *Infelix homo, quid pateris ? Usque nunc enim Christum audire volebas et eos qui ejus nomen nominabant persequeris. Quomodo nunc nomen ejus magnificas ?* Theophilus respondit : *Usque modo blasphemavi nomen*

hoc et credentes in eum persequerbar. Ignorans per diffidentiam feci. Modo autem oportet me pro ipso pati, ut ea omnia, quae ignoranter egi, indulgeat mihi. Praeses dixit : *Quando factus es christianus ?* Theophilus respondit : *Manifestum est quod diis usque nunc sacrificavi. Et ego cognoscens quod dii vani et ludibrii sunt pleni, contempsi eos et credidi in Deum vivum omnipotentem, qui vere vivit et mortuos vivificat, regnatque in saecula saeculorum.* Praeses dixit : *Ergo dii nostri non sunt dii ?* Theophilus respondit : *Tu dixisti ; quia vere non sunt dii vivi nec aliquando vixerunt.* Praeses dixit : *Ergo, ut video, infelix Theophile, mori vis. Scias quod si in ista stultitia perseveraveris, primum adhibeo tibi diversas poenas, et sic te crudeliter interficiam.* Theophilus respondit : *Ego enim pro sancto nomine Domini Jesu Christi desidero mori velocius. Imple quod factururus es.*

9. Tunc praeses iratus jussit eum in equuleo suspendi et torqueri. Cumque usque ad necem torqueretur, ita ut circumstantes poenas ejus horrescerent, crudellissimus praeses Sapricius non satiabatur. Sanctus autem Theophilus pro nihilo illas poenas ducebat, ita ut nec sufflaret nec suspiraret nec gemitum emitteret, aut ut in lecto dignissimis stragulis strato jaceret. Igitur iniquitatis iudex, cum videret eum excarnatum et exossatum esse et pro nihilo ducere tanta tormenta, hanc in eum dat sententiam : *Theophilus, qui nunc usque diis immortalibus sacrificavit et dignissimus cultor eorum erat, nunc autem praevaricator inventus, a diis discessit et aliam ineptissimam Christi sectam, deos immortales contemnens, accepit, jubeo ut capite plectatur.*

10. Sanctus vero ac beatus Theophilus hanc sententiam cum accepisset, laetus gaudensque ad martyrii coronam pergebat. Et sic decollatus est eadem hora sanctus Theophilus martyr ; qui undecima hora percussus inthera^{*}, meruit cum his qui a prima hora usque undecimam in ecclesia laboraverunt aequalem mercedem recipere, hoc est martyrii aequalem palmam, propter eum qui glorificat sanctos suos, cui est gloria in saecula saeculorum. Amen.

Explicit passio sanctae Dorotheae virginis sacratissimae et martyris feliciter.

DXVI. Codex signatus num. 10863.

Olim coenobii « Luxoviensis » (fol. 1^r), deinde Suppl. lat. 1445.

Foliorum 99, min. (0^m, 21 × 0,14), lineis plenis, exaratus saec. IX.

1° [Vita sancti Augustini] (fol. 24^r-52^r)*.

Auctore Possidio. Foliis excisis, acephala inc... bant ipsisque sacerdotibus catholicis... (num. 20 p. m.).

2° Vita vel actus beati Gregorii papae urbis Romae
(fol. 52^r-62^v).*

Auctore anonymo.

3° Vita beati Hieronymi (fol. 62^v-69^v).*

Auctore anonymo. Folio avulso, mutila desinit in verbis *praefationibus praenotatas, quinque* (p. 182 extr.).

DXVII. Codex signatus num. 10864.

Olim coenobii « Sancti Willebrordi Epternacensis » (fol. 38^r), deinde Suppl. lat. 260bis.

Foliorum 121, min. (0^m, 225 × 0,17), lineis plenis, exaratus extr. saec. X, praeter folia 38-97, exarata saec. XIII.

1° Quaedam de vita et actibus sanctorum Eucharrii, Valerii atque Materni, Trevericae urbis episcoporum (fol. 1^r-15^r).

Auctore Goldchero, ed. *Act. SS.*, ad d. 29. Jan., tom. II, p. 918-22.

2° Vita seu miracula sanctae Walburgae virginis, quod est kalendas maias (fol. 15^v-29^r).

Auctore Adelboldo, ed. *ibid.*, ad d. 23 Febr., tom. III, p. 342-46.

3° Passio sancti Cornelii episcopi (fol. 30^r-33^r).*

Inc. *Cornelius, natione Romanus, ex patre Castino, sedit in episcopatu Romanae urbis annos II menses II dies III, et cum accessisset magna persecutio temporibus Decii caesaris...*

4° [Passio sancti Cypriani] (fol. 33^r).

Compendium desumptum ex Actis proconsularibus.

5° Passio sanctorum Cosmae et Damiani (fol. 33^r-38^r).*

Omm. numm. 1, 2, 14-16. Inc. *Fuit in civitate Egea uxor, nomine Theodote, valde venerabilis ac timens Deum. Haec enixa est duos geminos Cosmam et Damianum. Cumque postea facta fuisset persecutio...*

6° Translatio sancti Stephani protomartyris [Constantinopoli Romam] (fol. 38^r-42^r).

Ed. ex cod. Brux. 98-100, *Cat. Brux.*, tom. I, p. 70-74.

7° Miracula [sancti] Andreae apostoli Domini nostri
(fol. 42^r-56^v).

Ut in cod. Gandavensi 303 (cfr. *Anal. Boll.*, tom. III, p. 186, 1°). In fine mutila, foliis avulsis, desinit in verbis *de virtutibus beati Andreae apostoli praesumpsi indignus*.

8° [De sancta Gertrude] (fol. 57^r-58^v).

Fragmentum Vitae editae *Act. SS.*, ad d. 17 Martii, tom II, p. 394 sqq. scilicet a fine num. 6 (*nomen Domini invocantes*) ad num. 8.

9° Vita sanctae Potentianae virginis (fol. 58^v-59^v).

Ut in cod. Namurcensi 53 (cfr. *Anal. Boll.*, tom. I, p. 310, 24°).

10° Passio sanctorum martyrum Vitalis, Gervasii et
Protasii (fol. 59^v-62^r).*

11° Passio sanctorum martyrum Gordiani [et Epimachi]
(fol. 62^r-64^r).*

12° Passio sancti Urbani papae et martyris (fol. 64^r-
68^v).

Ut in cod. Namurcensi 53 (cfr. *Anal. Boll.*, tom. I, p. 310, 28°).

13 Passio sancti Pauli apostoli (fol. 68^v-73^r).*

Auctore Pseudo-Lino.

14° [Passio sanctorum Processi et Martiniani] (fol.
73^v-75^r).*

15° Miraculum [sancti] Nicholai (fol. 75^r-75^v).

Nonnullis tantum adjunctis dissimile ab ed. *Cat. Brux.*, tom. I, p. 313-16, num. 1.

16° Vita beatissimi Martialis episcopi et confessoris
(fol. 76^r-94^v).*

Quaedam subinde omitta sunt.

17° Vita sanctae Theclae virginis (fol. 94^v-97^r).

Compendium Vitae ed. ap. Mombrinium, tom. II.

Inc. Sub Nerone Romanorum principe Paulus apostolus verbum Dei evangelizando Orienti praedicabat. Cui credidit puella quaedam nobilis, nomine Tecla...

18° Vita sanctae Brigidae virginis (fol. 98^r-121^v).

Auctore anonymo, ed. *Act. SS.*, ad d. 1 Febr., tom. I, p. 118-33. Mutila desinit in verbis *dixerunt ad Brigidam : Poterit ratis ista* (num. 94 post med.).

DXVIII. Codex signatus num. 10865.

Olim coenobii « Sancti Maximini [Trevirensis] extra muros, X. 8 » (fol. 38^r et fol. 1^r), deinde Suppl. lat. 1002, comparatus anno 1837 ex bibliopola Merlin.

Foliorum 93, min. (0^m, 183×0,145), lineis plenis, exaratus saec. X.

1° Vita sancti Willibrordi archiepiscopi (fol. 1^v-22^v).

Auctore Alcuino, ed. ap. Mabillon, *Act. SS. O. S. B.*, tom. III, part. I, p. 603-16. Sequitur (fol. 22^v-23^v) prior pars sermonis ed. ibid., p. 616-18, scilicet, usque ad verba... *sanctissimi patris hodie concurrat* (num. 2 init.).

2° Vita sancti Arnulfi episcopi [Metensis] (fol. 25^r-38^r).*

Legitur in cod. et hymnus in honorem S. Arnulphi (fol. 86^r).

DXIX. Codex signatus num. 10866.

Olim Epternacensis, deinde Suppl. lat. 722. c.

Foliorum 153, min. (0^m, 19×0,14), lineis plenis, exaratus saec. X.

1° Vita sancti Simeonis monachi atque anachoritae, qui in columna stetit (fol. 19^v-37^r).*

Desinit in verbis *ibi servivit usque in diem mortis suae* (num. 40 med.).

2° Amphilochii episcopi in vita et miraculis sancti patris nostri Basilii archiepiscopi (fol. 37^v-81^r).*

3° Epistola Ludovici [imp.] ad Hilduinum (fol. 81^r-85^r); Rescriptum ejusdem [Hilduini] ad Ludovicum imp. (fol. 85^r-101^v); Epistola Hilduini ad cunctos fideles... (fol. 101^v-105^r); Passio sancti Dionysii... (fol. 105^r-150^v).

Ut supra in cod. 2445 A (tom. I, p. 118), 2°-5°.

4° Revelatio quae ostensa est sancto papae Stephano (fol. 150^v-153^v).

Ut ibid., 6°.

DXX. Codex signatus num. 10867.

Olim D. J. J. de Bure, deinde Suppl. lat. 163. 17.

Foliorum 106, min. (0^m, 197×0,13), lineis plenis, exaratus saec. XI.

1° Passio sanctae Aerae (fol. 2^r-10^v).*

In fine, post verba *cum palma martyrii pervenerunt*, haec addita sunt:

Eodem quoque die non longe ab urbe Roma passi sunt Quiricus, Largus, Smaracudus, Memmia, Julianus et alii xv, et alii multi pro nomine Christi; alii Albano, alii septimo miliario via Ostiensi, prius variis examinati tormentis a Pertinace praefecto urbis; qui eodem die quo eos jussit decollari cecidit in media platea via lata et illic expiravit a diabolo. Comprehendit autem timor omne officium ejus, et paene omnes crediderunt Christo. Cessavit autem furor judicum a christianis, ita ut exiret fama haec per totum mundum quod vindicaverit Deus sanctos suos a die qua per decollationem ad palmam martyrii pervenerunt. Passa est autem sancta Dei Aera cum matre Hilaria, simul etiam Digna, Eunomia et Eutropia vel aliis quos supra memoravimus, die VII° idus augusti, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in saecula saeculorum. Amen.

2° Vita sancti Magni (fol. 12^r-38^r).

Ed. Act. SS., ad d. 6 Sept., tom. II, p. 733-38.

3° Vita [et miracula] sancti Udalrici (fol. 38^v-106^r).

Ed. ibid., ad d. 4 Jul., tom. II, p. 97-150. Omm. indices capitulorum et numm. 92 a med. (*Actum in Augusta...*), 93, 94, 103, 106, 108.

DXXI. Codex signatus num. 10868.

Olim sacerdotis Campion de Tersan, deinde Suppl. lat. 116. 1.

Foliorum 50, min. (0^m, 253×0,167), lineis plenis, exaratus saec. XII.

1° Passio sancti Luciae virginis (fol. 1^r-6^v).***2° Ejusdem passionis canticum (fol. 6^v-20^v).**

Scilicet S. Luciae Passio metrica, ed. ap. Gul. Harster, *Novem vitae sanctorum metricae*, p. 126-47.

3° Passio sanctae Martinae virginis et martyris, quae celebratur kalendis januarii (fol. 21^r-29^v).²**4° Passio sancti Concordii martyris, quae est kalendis januarii (fol. 29^v-30^v).***

DXXII. Codex signatus num. 10869.

Olim Suppl. lat. 260.

Foliorum 43, min. (0^m, 23×0,145), lineis plenis, exaratus extr. saec. XII.1° Passio sancti Thomae martyris archiepiscopi et primatis Angliae * (fol. 2^r-7^v).

Ed. P. L., tom. CXC, p. 317-24.

2° Passio sanctorum Sergii et Bacchi martyrum (fol. 8^r-30^v).* *titulus hic, sicut et sequentis Vitae, descriptus est manu recentiori.*

Altera versio Passionis editae.

3° Passio sancti Saturnini martyris (fol. 32^r-39^v).

Ed. ap. Surium, ad d. 29 Nov. (p. 630).

DXXIII. Codex signatus num. 10870.

Olim Epternacensis, deinde Suppl. lat. 544. 2.

Foliorum 154, min. (0^m, 23×0,165), lineis plenis, exaratus saec. XII, saec. XIII et (fol. 149^v-153) saec. XV.1° Vita sancti Silvestri papae (fol. 3^r-33^r).*

Om. prologus.

2° Passio sancti Vincentii martyris (fol. 33^r-38^v).*

Stilo tamen diverso. In fine add.

*Tantam autem Dominus beato martyri Vincentio post triumphos et post coronam victoriae contulit [gratiam] ut reliquiae ejus non solum apud Hispanias, sed etiam apud Galliarum provincias miro colantur affectu. Denique Cabilonensium, Vivarensium ac Gratianopolitanarum urbis seniores ecclesias in honorem martyris superius memorati plerisque in locis construxerunt. Lugduni quoque Clavati haud procul a muro urbis suae ecclesiam ejus nomini habent consecratam, quam a Brunihilde quondam regina mirifice ferunt constructam.*3° Passio sancti Bonifacii episcopi et martyris (fol. 38^v-43^r).

Ed. Act. SS., ad d. 5 Jun., tom. I, p. 481-83.

4° Vita sancti Odulfi confessoris (fol. 43^r-47^r).

Ed. ibid., ad d. 12 Jun., tom. II, p. 593-95. Omm. prologus et ultima Vitae sententia.

5° Passio sanctae Margaretae (fol. 47^v-56^r).*

6° Passio sancti Eustachii cum uxore et duobus filiis (fol. 56^r-65^v).*

7° Vita sancti Disibodi episcopi (fol. 65^v-82^r).

Auctore S. Hildegarde, ed. *Act. SS.*, ad d. 8 Jul., tom. II, p. 588-97.

8° Passio sancti Conradi martyris (fol. 82^v-85^v).

Auctore Theodorico, ed. *ibid.*, ad d. 1 Jun., tom. I, p. 128-33. Om. scilicet prologus.

9° Relatio de vita et conversatione sanctae Mariae Magdalenaе (fol. 86^r-95^v).

Auctore S. Odone Cluniacensi, ed. ap. Faillon, tom. II, p. 539-72 et p. 433-36.

10° Quomodo beatae Mariae [Magdalenaе] corpus sit inventum et ad Viceliacense monasterium translatum (fol. 95^v-101^r).

Ed. *ibid.*, p. 743-52 et (miracula) p. 738 med. (*Apud Arvernensem urbem...*) -742, nonnullis tamen in codice praetermissis.

* sic.

11° Vita sanctae Mariae virginis et martyris (fol. 149^v-153^v).

Auctore Jacobo de Vitriaco, ed. *Act. SS.*, ad d. 23 Jun., tom. IV, p. 639-66. Om. prologus, et, foliis excisis, deest major pars Vitae, nimirum a num. 20 init. ad num. 98 med.

Praeterea continet codex, fol. 102^r-149^r, legendas seu brevia Vitarum compendia inter divinum officium suis diebus recitanda, videlicet de SS. Silvestro (fol. 102^r), Hilario (103^r), Sebastiano (103^v), Agnete (103bis), Vincentio (104^r), Claudio et fratribus ejus seu Quattuor Coronatis (104^v), Polycarpo (*ibid.*), Brigida (105^r), Blasio (106^v), Agatha (107^r), Valentino (107^v), Juliana (108^r), Gregorio papa (108^v), Ambrosio (109^v), Georgio (110^r), Maria Aegyptiaca (110^v), Marco evangelista (111^v), Quiriaco (112^r), Jacobo fratre Domini (112^v), Philippo apostolo (113^r), Crucis inventione (113^v), Alexandro papa et sociis (114^r), Servatio (114^v), Pancratio (*ibid.*), Januario (115^r), Marcellino et Petro (*ibid.*), Primo et Feliciano (115^v), Gervasio et Protasio (116^r), Vito et Modesto (116^v), Albano (117^v), Johanne et Paulo (118^r), Septem Dormientibus (*ibid.*), Petro et Paulo (119^r), Symphorosa et filiis ejus (120^r), Processo et Martiniano (120^v), Felicitate et septem filiis (*ibid.*), Margareta (121^r), Apollinari (121^v), Jacobo Majori (122^r), Simplicio, Faustino et Beatrice (123^v), Abdon et Sennen (*ibid.*), Stephani inventione (124^r), Xysto et sociis (124^v), Afra (*ibid.*), Cyriaco et sociis (125^v), Laurentio (126^r), Hippolyto (126^v), Tiburtio (127^r), Agapito (*ibid.*), Bartholomaeo (127^v), Augustino (128^r), Johannis Baptistae decollatione (128^v), Alexio (129^r), Verena (129^v), Aegidio (130^r), Proto et Hyacintho (130^v), Cypriano (131^r), Cornelio (*ibid.*), Crucis exaltatione (131^v), Lamberto (132^r), Mat-

thaeo apostolo (132^v), Mauritio et sociis (133^v), Cosma et Damiano (134^r), Michaelae archangelo (134^v), Hieronymo (135^r), Remigio (136^r), Dionysio et sociis (136^v), Gereone et sociis (137^r), Gallo abbate (137^v), Crispino et Crispiniano (138^r), Simone et Juda apostolis (139^r), Eustachio et sociis (140^r), Theodoro (141^r), Martino (141^v), Briccio (143^r), Caecilia (143^v), Clemente (144^r), Chrysogono (145^r), Andrea apostolo (ibid.), Nicolao (146^r), Lucia (146^v), Thoma apostolo (147^r), Johanne evangelista (148^r).

DXXIV. Codex signatus num. 10871.

Olim. Suppl. lat. 294. 5.

Foliorum 115, min. (0^m,245×0,143), lineis plenis, exaratus saec. XIII.

1° Vita sancti Malachiae episcopi et confessoris (fol. 1^v-41^v).*

2° Vita et passio sancti Livini episcopi gloriosi martyris (fol. 80^v-91^v).

Auctore Bonifacio, ed. ap. Mabillon, *Act. SS. O. S. B.*, saec. II, p. 450-61.

3° [Translatio SS. Livini episcopi et Briccii pueri martyrum in monasterium Gandavense Sancti Bayonis] (fol. 91^v-96^r).

Ed. ibid., saec. VI, part. I, p. 65-70.

DXXV. Codex signatus num. 10873.

Olim. Suppl. lat. 1247.

Chartaceus, foliorum 103, min. (0^m,203×0,14), lineis plenis, exaratus saec. XV.

1° Vita et miracula sancti Ludgeri Mimigardefordensis civitatis, nunc Monasteriensis, episcopi et confessoris (fol. 1^r-54^v).

Ed. W. Diekamp, *Geschichtsquellen des Bisth. Munster*, tom. IV, p. 85-134.

2° Vita sancti Willibrordi episcopi et confessoris (fol. 54^v-68^v).

Ed. ap. Mabillon, *Act. SS. O. S. B.*, saec. III, part. I, p. 605-16. Omm. epistola dedicatoria, index capitulorum et num. ultimus.

DXXVI. Codex signatus num. 10875.

Olim Suppl. lat. 1751.

Chartaceus, foliorum 113, min. (0^m,202×0,14), lincis plenis, exaratus saec. XV et (fol. 103-113) in. saec. XVI.

1° Vita venerandae virginis Lydewii [seu Lidwinae]
(fol. 1^r-17^r).

Compendium scilicet Vitae prioris (quod ipse scriptor in sua praefatione profitetur) a Joanne Gerlaco conscriptae, ed. *Act. SS.*, ad d. 14 April., tom. II, p. 270-301.

2° Vita beatissimi Eligii episcopi et confessoris,
edita ab Amone Radomagensis urbis episcopo
de prosapia Septimaydensis Galliae (fol. 21^r-54^r).

Auctore scilicet Audoeno, ed. P. L., tom. LXXXVII, p. 479-592. Om. prologus, et Vita desinit in lib. II cap. 37 extr. — Sequitur (fol. 54^r-56^v) officium de S. Eligio.

3° Vita sancti Florini presbyteri et confessoris (fol.
57^r-60^v).

Ed. ex cod. Brux. 206, *Cat. Brux.*, tom. I, p. 122-27.

4° Prologus in historiam inventionis sanctae Cordulae in ecclesia sancti Johannis Baptistae quiescentis (quae facta est anno, ut hic conicitur, 1268), conscripta per quendam presbyterum (ut videtur, Johannitam Coloniensem) anno circiter 1327 (fol. 61^r-62^v).

Ed. ap. Kessel, *St. Ursula und ihre Gesellschaft* (Köln 1863), p. 225-27.

5° [Inventio seu revelatio corporis sanctae Cordulae]
(fol. 63^r-66^v).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 22 Oct., tom. IX, p. 580-82, num. 2-6 med.

6° Miracula [sanctae Cordulae] (fol. 67^r-71^r).

Ed. *ibid.*, p. 582-83, num. 7-12 extr. (... *et copiose delibuta*). Sequitur (fol. 71^r-72^v) dissertatiuncula scriptoris, quaenam fuerit illa Cordula quae praecipuo cultu Coloniae honoratur, ed. ap. J. H. Kessel, *St. Ursula und ihre Gesellschaft*, p. 243-44.

7° [Alia ejusdem miracula] (fol. 73^r-80^r).

Horum specimen aliquod (fol. 73^r-75^v) exhibere satis fore visum est (Vid. infra Append.). Reliqua ejusdem sunt generis.

8° Historia inventionis sanctae Constantiae reginae

et aliarum multarum de societate sanctae Ursulae, conscripta per quendam sacerdotem (ut apparet, Johannitam) contemporaneum hujus gestae rei, ut patet ex hac ipsa historia, anno 1327 (fol. 80^v-84^v).

Ed. ap. Kessel, op. cit., p. 236-42. Sequitur (fol. 85^r-87^r) *Vita venerabilis domini ac patris Petri Dorlandi, Carthusiensis ordinis domus Diestensis, per illius conscripta discipulum.*

9° [Passio sanctae Cordulae] (fol. 89^r-91^r).

Ed. Act. SS., ad d. 21 Oct., tom. IX, p. 162-63, num. 19-21.

10° Vita sanctae et gloriosae Bilhildis (fol. 93^r-99^v).

Inedita, ut videtur. Vid. Append.

11° Legenda sancti Simeonis confessoris Treverensis (fol. 103^r-113^v).

Auctore Eberwino, ed. Act. SS., ad d. 1 Jun., tom. I, p. 89-94. Om. prologus.

Appendix ad cod. 10875.

MIRACULA SANCTAE CORDULAE (Cfr. supra, pag. 618, 7°).

1. Sciendum est quod anno Domini M CC LXXI, post inventionem beatae Cordulae reginae in anno quarto, Gertrudis, filia Hermanni et Gertrudis bonae memoriae, de villa Bredhusen, in parochia Homberch prope Rattingen, morans cum
5 domna Beatrice in castro Bacheym juxta Urregen, febres graviter patiens per octo dies et de vita desperata, in agone posita, quadam nocte mense augusto stans beata Cordula ad pedes lecti ejus dixit ei : *Erige te et sanabo te dicens : In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti* ; et ipsa Gertrudis sedens in lecto et erecta et vigilans respondit beatae Cordulae *Amen*, videns eam oculis suis
10 mirifice decoratam. Et ita reponens se in lectum, incepit sudare incontinenti et convaluit restituta sanitati.

2. Item Gosellinus, puer Henrici vinitoris et Cunegundis, de villa Vernych, de paralyi habens os et oculos ultra modum distractos et mirabiliter dispositos per quindecim dies, statim post promissum beatam Cordulam invocantes pater et
15 mater, puer sentiens sanus effectus est.

3. Aliud. — Leo, dictus Scunner, filius Theodrici, de Veldincheroyne prope castrum Erpynroide, de dolore nimio capitis quasi freneticus effectus, postquam beatam Cordulam invocavit, sequenti nocte videbatur sibi quod quaedam sancta domina ut beata Cordula, in aere existens, ipsum ablueret in aqua sursum et
20 deorsum levando ; et ita evigilans, statim melius incepit habere et restitutus est sanitati.

4. **Aliud.** — Gertrudis, uxor Nicolai, dicti de Bonna, sed morantes in Andernaco, primitus febres iij hebdomades patiens, convaluit; attamen infirmitas cadens in pedes ipsius, tribus hebdomadibus ire non potuit; et tandem duobus baculis vadens et postmodum uno, meritis beatae Cordulae de omnibus est sanata.

5. **Aliud.** — Wilhelmus, filius Gudnis et Biliae de Duren bonae memoriae, et 5 famulus Wilhelmi advocati militis de Burnhem, nimios calores in infirmitate magna patiens, post promissum beatam Cordulam implorando statim melius incepit habere et de omni infirmitate est sanatus.

6. **Aliud.** — Achilles Druda et Benedicta, pueri Gerlaci dicti Filius pictoris, et Gertrudis de Syberch, cotidianam patien[tes], diversis temporibus omnes curati 10 sunt.

7. **Aliud.** — Ervolifinis, filius Arnoldi pastoris et Mechidis bonae memoriae, de villa Hasbenne in parrochia Aldenrode, existens tunc in Polonia, vulneratus in genu et quasi contractus effectus, postmodum per tempus caecus effectus xij hebdomadas, beatam Cordulam invocando de omnibus sanitati est restitutus. 15

8. **Aliud.** — Jutta, vidua relicta Henrici de villa Gladebach . . . , cotidianam et tertianam aliquando graviter patiens, et Hermannus, filius ejus, primo vulneratus, deinde febres et cotidianam patiens et sanguinans naso per noctem et diem dimidium et de vita desperatus, meritis beatae Cordulae de omnibus sanitati est restitutus, nunc morans in villa Methnich prope castrum Hemberg in ter- 20 ritorio sive districtu Bunnest.

9. **Aliud.** — Henricus, dictus Vilgillim, vir de Hemmiesheim prope capellam Stillim, infra duos annos semper aestate quartanam habens et postmodum anno elapso cotidianam patiens, curatus est.

VITA SANCTAE BILHILDIS (Cfr. supra, p. 619, 10°).

25

Incipit vita sanctae et gloriosae matronae Bilhildis.

Lectio prima. Quotiens sanctorum gesta et merita praeclarae vitae recitamus, nostrae profecto salutis commoda procuramus. Non enim alio modo via ad regnum caelorum nobis quaerenda est quam illos per virtutum exercitia laborioso itinere constat praecessisse; unde illud: *Ad mensam magnam sedisti,* 30 *scito quoniam talia te oportet praeparare.* Praeconia ergo et meritorum insignia relaturi, quibus beata Bilhilda praeminebat dum adhuc aerumnosa praesentis saeculi vita artus sacri corporis ejus vegetabat, primo gen[e]alogiam, qua generosi sanguinis noscitur sumpsisse exordium, libet describere. Clodoveo namque regnante, filio Hilderici, totamque Galliam quasi palmo concludente, fuit vir 35 vitae venerabilis, Yberius nomine, in orientali Francia, una cum Mechilde conubio sibi legitimo copulata, qui ambo ab insigni libertatis prosapia ortum ducentes, summis virtutum studiis suam nobilitatem adornabant. Habitabant autem in loco dicto Hocheym, sito juxta Mogum fluvium, quem cum aliis villis et prae-

diis non paucis proprietatis jure possidebant : tanta enim potentiae vi et opum cumulo praeminebant quod in gente sua magni nominis titulum habebant. Quibus pro argumento patriae et constantia firmæ fidei adscribendum est quod omnipotentem Deum, trinum Deum et unum, fideli invocatione et devoto cultu adorabant : maxime eo tempore quo adhuc execrabilis gentilitas viguit et innumerus Galliae Germaniaeque populus fanaticis simulacrorum superstitionibus et palaestra theatri occupatus, creaturae deservivit deserto creatore.

Lectio II^a. Praefati vero dum generis sui lineam propagare curarent, processu temporis bonae indolis tres filias generabant ; in quarum una Bilhildis, altera Hildegardis, tertia Remhildis nuntiata est. Hae a primaevae aetatis suae tempore, cum adhuc pueriles forent, sanctitatis claruere virtutibus, ut corpora sua habitaculum Spiritus sancti praepararent, et caelibem vitam elegerunt ducere, qua per castimoniam Christo suo sponso complacerent, virginitatis pudore custodito. Cujus voti duae non frustratae, Dei gratia illis cooperante, ita praesentis saeculi meruerunt transire illecebras ut immacolatae feliciter vitam finientes, centeni fructus mercedem secum deportarent. Beata vero Bilhildis, dum adhuc teneritudine infantilis aetatis depressa in cunis bajularetur, ad urbem quae vocatur Herbipolis transvecta est ; ubi ex repentino incursu Hunnorum, qui copioso exercitu manuque valida regionem illam invaserunt, morari ad tempus coacta est. Catechumena etiam ibidem facta, qua praepediente causa ignoratur, baptismi donum non attigit. Post temporis nempe intervallum, quo hostium multitudo abhinc discesserat, cunctis ad pacem reformatis, ad proprii domicilii mansionem reducit. Crescens ergo puella, dum pueriles infantiae transegisset annos et jam in grandiusculam perducta foret, licet regenerandi gratia se caruisse ignoraret, purum tamen in suo pectore domicilium Christo parere studebat. Hinc namque prava excutiens cogitamenta, sacrae institutionis aestuanti corde potavit fluenta.

Lectio III^a. Memorata denique puella, multarum virtutum insigniis adornata, sororumque suarum in omnibus adaequabatur meritis ; praeter quod postea, non tamen sponte sed parentum obtemperans voluntati, maritali toro copulata est. Erat namque in ejusdem regionis confinio dux quidam gentilis, nomine Hetan, mirae industriae vir, bellicis praeclarus factis, opum et rerum temporalium possessor copiosus. Hic fama divulgante elegantiam praefatae percipiens, moram non traxit donec visu comprobaret quae auditu didicerat. Disposito ergo comitatu, ad domum Yberii iter arripuit, fingens se cum illo negotia tractaturum. Ubi dum conspiceret beatam Bilhildem vultu elegantem, moribus gravem, habitu modestam, primo intuitu amore ejus irretitus, consortem tori sui eam fieri optavit. Quod dum diu celare non posset, aestuanti pectore patrem puellae interpellavit, pollicitans plura dona dotalia, quatinus eam vellet sibi matrimoniali foedere copulare. Cui quamvis pater invite consentiret, propter religionis quam habebat disparem cultum, tamen tanti viri non audens reniti votis, quid faceret dubius fuit. Speravit etiam quod filia sua gratiosa, verae fidei imbuta disciplinis, praedictum a gentilitatis suae errore posset declinare, et sic suo exemplo plures ad Christum ducerentur.

Lectio quarta. Pater post discessum juvenis filiam aggressus, cuncta sibi quae egerat explanavit. Quae mente aspernata, complosis manibus, gemitu praepediente, totam se in lacrimis dedit; et licet carius se mori quam virginitatis suae pudore privari [vellet], parentum tamen, sub quorum nutu vivebat, contraire mandatis injuriosum reputavit. Denique, dum plurimum turbata nullius 5 refoveri potuisset solatio, ad Dei auxilium, asylum sibi assuetum, tandem confugit. Modo interpellavit apostolos, nunc martyres invocavit, quandoque imploravit confessores, virgines simul invitavit, quatinus eam suis precibus Domino commendarent, ut quidquid divinae praescientiae inscrutabilis altitudo de ipsa disposuisset, totum in laudem Dei fieret, non immemor hujus Apostoli dictum : *Quo- 10 niam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum vocati sunt sancti*; et sic resumptis paululum viribus, a maerore quievit. Cumque exinde plurima profluxissent colloquia, dux voti sui certitudinem a patre puellae instanter quaerebat. Ille vero eximiam petentis claritatem, virginis etiam aetatem teneram secum volvens, ne praeceps in facto judicari posset, 15 inducias ad deliberandum rogavit. Quibus cum difficultate concessis, dux puellam sibi praesentari petebat. Cujus petitioni pater annuens, filiam accersiri praecepit; quae jussu ejus coacta, a domo in qua erat progrediens, modesto habitu aequoque

* sic. *incessu prodibat. Qua visa, totus in amore succensus, inquit : O mea florcium*, eia, dic, vis me in conjugem accipere? Ad quem beata virgo verecunda vultu, 20 ore diserto respondit : Non meam debes quaerere voluntatem, sed parentum meorum, quorum nutu vivo. Nam si mihi proprii facultas daretur arbitrii, Deo potius quam tibi sponderem fidem. Nunc autem secundum Dei dispositum fiat.*

Lectio V^a. Praedictus itaque dux, videns puellam verba sua et dona flocci pen- 25 dere, plus de amore loqui abstinuit, eamque abscedere permisit. Ad patrem autem denuo reversus dixit : *Herde, peto ut filiam tuam mihi dissentaneam ad amorem meum inducas nec ulla occasione a meo secernas conjugio.* Quo patre respondente, voto suspensus dux remeavit ad propria. Dehinc non multo tempore elapso, pater puellae, periculosa aegritudinis mole succumbens, 30 dissolutis vitalium qualitatibus diem clausit extremum. Quod dum comperisset praefatus dux, nuptiali apparatu copiose disposito, matrem beatae Bilhildae adiit; ac primum ejus incommoda simulando conquerens, tandem adventus sui causam pandit, ut virginem sibi promissam abhinc deducendam praepararet. Quo audito, mater expavescens, nova sibi crescente cura, quomodo apparatu condecente 35 nuptialibus filiam praesentet induviis*, prorogari flagitat inducias. Quae petitio cum apud eum nihil proficeret, filiam suam auro gemmisque ornatam producens, duci praeclaro in matrimonium dedit. Hujus scilicet acceptione ille gavisus, magno satellitum processu comitante et, ut mos erat, turma militum praeludente domum 40 redit; ubi ludorum et rerum copia omni praeparata, multitudo populi utriusque 40 sexus laetabundus cucurrit, totum tempus expendens in epulis et tripudio. Peractis autem nuptiis ut res postulabat, sponsus regio jussu in expeditione iturus

* sic.

sponsam cogebatur deserere. Super quo turbatus et sollicitus cui custodiendam recommendaret, ne ab ejus amore et ejus amplexibus aufugeret, quia eam tenerime diligebat (scivit enim quod ipsa christiana, castitatis et pudicitiae sectatrix, gentilitatis suae perfidiam horrebat), dum equidem eundi tempus jam immiseret, uxorem suam ad se vocans, secretoque in loco eam familiariter amplexatus est, dicens : *Mi cara unica, vitae meae jucunditas necnon maestitiae solatium, suspicionem de te quandam habeo, ut me absente aufugias, et sic maerore perpetuo vitam meam deduco.* His auditis, beata Bilhilda qualiter se simulando excusaret diligenter pensare coepit; secretaque cordis sui
 10 verborum contegens velamine, id se acturam negavit, immo amorem suum illi per omnia impensuram promisit. Super quo gavisus dux, sicut amor est credula res, suspicionem hactenus habitam deposuit; cuncta etiam quae possederat in jus uxoris committens, iter propositum arripere paravit.

Lectio sexta. Beata tamen Bilhildis, familiariter accedens priusquam abiret,
 15 ita eum alloquitur : *Domine mi, parum mihi restat de tua claritate impetrandum, quatinus Hocheym in loco mihi nativo mansionem concedas facere donec Deo favente ad propria revertaris.* At ille primum licet plurima objecisset quare petitionem suam non posset admittere, ad ultimum tamen, amore et rogatu ejus superatus, id fieri annuit, et cunctis expeditis iter in pro-
 20 cinctu arripuit. Quo absente, beata Bilhilda die noctuque Deo infatigabiliter deserviens, pactum maritale quomodo aufugeret divinoque officio servitio tenacius inhaereret, assidue meditabatur. Transiens itaque de loco in quo manserat ad villam suam Hocheym multis, ut se decebat, comitantibus pervenit; collectaque ibi a sanguinitate sanguineorum ceterorum[que] multitudine amicorum, noctem
 25 illam sequentemque diem familiariter convivendo deduxit. Opportunitate denique nacta, dum omnia silentium tenerent et sequens nox in suo cursu iter perageret, beata Bilhilda, collectis secum vitae necessariis, facto signo crucis, paucis se comitantibus parvam navem ingreditur; ventorumque flatu secundo per Mogi fluminis divexa remigans, sequentis diei aurora rutilante Moguntiam pervenit.
 30 Ubi dum trepida et ignota staret in litore, quasi avis obsidionem aucupis effugiens, quae in cunctis locis laqueos sibi tentos suspicatur, Sigiberto avunculo suo, ejusdem civitatis archiepiscopo, adventum suum per legatum nuntiavit. Qui, ut vir devotus et caritate perfusus, eam benigne suscipiens, sub sua cura provide habuit, et in quantum indigere cum suis contubernalibus visa est, etiam praesidiis competenter adjuvit. Dehinc pro certo partus tempore legitimo occurrente,
 35 mirae elegantiae puerum genuit; quem regenerandi lavacro imbutum, magno caritatis affectu enutrire curavit. Sed dum infans sub spe bonae indolis pullularet, hac in aetate hominem exuens, e medio sublatus aethera petiit.

[**Lectio VII^a.**] Beata Bilhilda post exequias geniturae suae liberius vacans
 40 exercitiis divinis, plurimis virtutum incrementis proficiebat; et mariti sui timore adhuc perterrita, in civitate quam praediximus per aliquot annorum curricula latenter manebat. Quanta industria ibi triplicis hostis occurrerit telo, meriti lau-

dem habet. Carnis namque petulantiam abstinentiarum, vigiliarum et aliorum exercitiorum spiritualium labore sic edomuit ut non quod ipsa vellet sed quod spiritus suadebat faceret. Mundi quoque vanitates et saeculi blanditias omnino contempsit, ut tota ejus conversatio in caelo esse videretur. Quotquot etiam anti-
qui serpentis versutia adversitatum machinamenta ipsi suscitavit, aequo animo 5
omnia ferens, neque ad dextram neque ad sinistram declinavit. Tantae praeser-
tim humilitatis virtute enituit ut famulabus ad obsequium sibi deputatis sedulo
deserviret.

[**Lectio VIII^a.**] Interim dum sic devotionis studio aestuaret, legatus advenit,
qui dictum Hetan conjugem suam viam universae carnis ingressum esse nuntia- 10
ret. Quo pro certo comperto, quod soluta compede conjugalis vinculi habenas
suae voluntatis posset libere exercere, praefatum episcopum sanctae vitae adiit,
cujus auctoritate et erudimentis vitam assumeret qua regulari habitu saeculo
viduata Christum nudum nuda sequeretur. Hujus inquam freta consilio, prius-
quam propositum sanctae inspirationis effectu compleret, patriam suam visitans 15
pro rebus ibidem disponendis iter arripuit. Ibique non diu morata, omnia pru-
denter ordinavit; et collecta secum suppellectili cum magna rerum abundantia
quae eam jure proprietatis attigerant, Moguntiam reversa est. Inter cetera autem
pretiosorum ornamentorum, duodecim scuta auri rubri et totidem equos nigros
secum adduxerat; pro quibus emptionis titulo areolam, quae sita est in Scia gur- 20
gite parte occidentali infra muros, ubi nunc sita est Moguntina civitas, cum aliis
reditibus competentibus proprietatis sibi jure vindicavit. In qua ecclesiam Dei
genitricis gloriosae semperque virginis Mariae fabricans, sanctarum feminarum
multitudinem non modicam collegit, quae per Dei gratiam postmodum successive
adaucta est. Inter quas et ipsa pie vivens, quidquid possidebat praedii et rerum 25
temporalium firmiter in commune tradebat, ut nulla quicquam haberet proprium,
sed omnibus omnia erant communia. Non solum temporalium necessaria, verum
etiam sanctae institutionis alimenta verbo et exemplo ministrabat.

[**Lectio IX^a.** Beata Bilhilda, duarum sororum Mariae et Marthae sedula imita-
trix, utriusque sexus, vitae activae scilicet et contemplativae, fructum carpere 30
satagebat: in activa quippe officiosa esurienti panem frangere, potum sitiendi
porrigere, cooperire nudos, visitare infirmos, ignorantem informare, discordes
pacare, peccantes in caritate corripere; in contemplativa vero, abjectis universis
mundi curis, soli Creatori adhaerens, in cymbalis benesonantibus jubilationis et
exultationis cum Deo unus spiritus fuit. Quantos ibi dulcedinis gustus hauserit, 35
fons oculorum, continuo rore derivans lacrimas, ostendit. Haec evangelii non
surda auditrix observantias decalogi stricte custodivit, ne in minimo offendens,
omnium rea fieret. Quantum etiam culmine virtutum profecerit, vitae suae per-
fectio declaravit. In theologicis namque pollebat fide recta, spe erecta, caritate
perfecta. In cardinalibus fuit nihilominus per prudentiam circumspecta, justitia 40
directa, fortitudine roborata, per temperantiam moderata. Interim dum famula
Dei his et similibus virtutum operibus quasi apis argumentosa insudaret, infinitae

misericordiae Deus, qui non est personarum acceptor, sed in omni gente qui
 fecerit ejus voluntatem acceptus est illi, quibusdam sanctimonialibus ejusdem
 monasterii eam catechumenam esse sanctamque baptismatis gratiam non acce-
 pisse per visionem patefecit; quae nimio mentis stupore percussae, beatae Bil-
 5 hildae fideliter per singula enuclearunt quae Deo revelante didicerant. At illa,
 somnium hoc nil veri habere existimans, quidve foret factum in se ignara, prae-
 dictum episcopum inde consuluit. Qui caelitus hoc investigandum dijudicans,
 divinaque revelatione certificatus verum esse quae viderant, regenerandi eam
 mysterio ditavit. Dehinc beata Bilhilda studiosius Dei servitio invigilans, gratiam-
 10 que divinitus sibi impertitam laudibus incessanter extollebat. Dominus autem,
 gratiarum largitor, volens candidatum novae regenerationis in ancilla sua illiba-
 tum custodire, ut stolam suam candidam ante tribunal Christi perferret et ne
 malitia lenocinantis saeculi naevo humanae fragilitatis intellectum illius mutaret,
 v^o kalendas decembris hanc aegritudine intolerabili correptam, felici consumma-
 15 tione lineam praesentis vitae finiri concessit. Quo die magnum in caelis sanctis et
 angelis celebratum gaudium credere possumus et salutem non modicam homini-
 bus in terra devotis. Ad hujus beatissimae matronae commemorandas exequias
 omnis clericorum sanctarumque feminarum collectio cum populo Moguntino non
 parvo conveniens, ejus spiritum orationibus et lacrimis Deo commendabat, mem-
 20 bra autem ejus pretiosa, aromatum condimento perfusa, in eadem quam struxit
 basilica terrae commisit. Cujus meritis fulgentibus et apud Deum efficaciter
 valentibus ipso in loco plurima post haec claruere miracula, praestante Domino
 nostro Jesu Christo, qui in trinitate et unitate Deus cunctipotens permanet per
 aeterna saeculorum saecula. Amen.

DXXVII. Codex signatus num. 10891.

Olim Suppl. lat. 263.

Foliorum 88, min. (0^m,205×0,15), lineis plenis, exaratus saec. XIII.

1° Vita sancti Stephani conditoris ordinis nostri Grandimontis (fol. 1^r-30^v).

Ed. P. L., tom. CCIV, p. 1011-46, praemisso prologo ed. ibid., p. 1008-9. In cod. omm. capitis 1 pars posterior (a verbis *perurgebatur admodum gravi tentatione...*), capitis 8 init. (usque ad *Dirupisti, Domine, vincula mea*), capitis 34 pars posterior (a verbis *Nam canonicorum institutio, quae habet potestatem ligandi atque solvendi*), et integra capita 36, 37, 37-69, 72-74. Post cap. 71 sequitur miraculum *De mortuo suscitato*, satis simile huic quod legitur cap. 58; deinde breve compendium totius Vitae S. Stephani, ed. tom. cit., p. 1071 extr.-73 (eadem inscriptione : *Hic breviter comprehenduntur...*); postea Vitae

ed. cap. 51 ; ac denique *Versus Odonis de sancto Stephano confessore*, ed. tom. cit., p. 1084-86.

2° [Vita sancti Gaucherii prioris canonicorum regularium in Gallia] (fol. 79, 82, 80, 81, 84, 85, 83, 86, 87, 88).

Omnia continet quae Vita edita *Act. SS.*, ad d. 9 April., p. 851-53, sed praeterea alia non pauca. Praemissi sunt prologus et index capitulorum, unde colligitur Vitam in quinquaginta et unum capita fuisse distributam ; sed deficientibus jam in hac codicis parte foliis plurimis, supersunt tantum in eo capp. 1-15, posterior pars capituli 54, cap. 35, cap. 36 et initium capituli 37, ac denique totius Vitae clausula.

DXXVIII. Codex signatus num. 11104.

Olim « monasterii sancti Willebrordi Epternacensis » (fol. 124^r), deinde Suppl. lat. 1687.

Foliorum 188, min. (0^m,25×0,175), lineis plenis, exaratus saec. XII.

1° Translatio beatae Mariae Magdalenae, quae est x^{mo} III kalendas aprilis apud Vizeliacum (fol. 124^r-126^v).

Ed. ap. Faillon, *Monuments*, etc., tom. II, p. 745-52. Initio, pro *septingentesimo* (*quadragésimo nono*) cod. *octingentesimo*.

2° Vita beatae Mariae Magdalenae (fol. 126^v-130^v).

Conflata ex a) Prologo *Fuit secundum saeculi fastum...*, ed. ibid., p. 337 sqq., sed in compendium redacto ; b) prologo altero *Licet plerisque relationis series...* (ibid., p. 436) ; c) Vita ed. ibid., p. 433-36, cum d) additamento ed. ibid., p. 445-52.

3° Vita beatae Marthae hospitae Christi (fol. 130^v-139^v).

Ed. ap. Mombritium, tom. II. Deest additamentum *Beatissima igitur Martha, felix et carissima hospita Christi...*

4° Passio sancti Sebastiani martyris (fol. 140^r-163^v).

5° Vita sancti Felicis presbyteri [Romani] (fol. 164^r-165^r).*

6° Vita sancti Alexii confessoris (fol. 165^r-169^r).*

Sed alia versione.

Inc. [*F*]uit vir nomine Euphemianus, bene confidens et timens Deum, in civitate Roma, sub Honorio et Archadio piissimis imperatoribus Romae, et erat primus ex principibus, et erant ei trecenti pueri...

7° Vita sancti Udalrici episcopi (fol. 169^v-184^r).

Diversa a Vita ed. *Act. SS.*, ad d. 4 Jul., tom. II, p. 98-121 (num. 3-81), eadem tamen referens et eodem ordine, non raro etiam iisdem verbis.

Inc. *Egregius Christi confessor Udalricus ex Alamannorum prosapia extitit oriundus. Cui parentes, Hupaldus scilicet et Thietpurga**, ambo quidem secundum saeculi hujus dignitatem clari atque nobiles, sed fide et divina religione multo clariores fuerunt atque nobiliores.

* (et Th.)
cod.
ethietpurga.

Des. *Post haec autem, adveniente Wolfgango Radesponensis civitatis episcopo venerando, sancti viri corpus in ecclesia sanctae Afrae martyris in magna gloria est humatum, ubi ipse, dum viveret, sibi sepulcrum praeparari fecit. In quo loco...*

8° [Miracula B. V. Mariae] (fol. 184^v-188^r).

DXXIX. Codex signatus num. 11108.

Olim « C. R. Jardel Bran. Suess. » (fol. 1^r), deinde Suppl. lat. 163. 16.

Foliorum 62, e trium codicum laciniis compactus, quorum duo hagiographici; horum alter (fol. 43-54) patet 0,21×0,143, alter (fol. 53-62), 0,19×0,14; prior saec. XII exaratus, posterior saec. XIII, lineis plenis.

1° [Passio undecim millium virginum] (fol. 45^r-52^r).

Ed. *Act. SS.*, ad d. 21 Oct., tom. IX, p. 137-63.

2° [Passio sanctorum Chrysogoni et Anastasiae] (fol. 52^v-54^v).*

3° [Vita sanctae Aldegundis] (fol. 55^r-62^v).

Auctore Huchaldo, ed. P. L., tom. CXXXII, p. 837-76.

DXXX. Codex signatus num. 11341.

Olim Suppl. lat. 293.

Foliorum 113, min. (0^m,185×0,11), lineis plenis, exaratus saec. XII.

Vita [sancti] Eustachii [martyris] (fol. 68^r-88^v).

Vita metrica, diversa ab iis quas ediderunt cl. vv. H. Varnhagen (*Zeitschrift*

für deutsches Alterthum und deutsche Litteratur, tom. XXIV, an. 1880, p. 242-54, ac tom. XXV, an. 1881, p. 4-23) et Car. Fierville (*Notices et extraits des manuscrits...*, tom. XXXI, an. 1884, p. 64-86).

Inc. prol. *De mea segnicie que vite ignavie fertur
Mens enervetur, subeam ne nomen avari.*

Inc. Vita. *Cum sub Trajano regetur Caesare mundus
Et Domini bonitate sibi cessisset honoris
Imperialis onus, residebat in urbe magister*

* sic. *Militiae Placidus*, locuplex*, generosus, in armis
Strenuus...*

Des. *Corpora furtive noctuque tulere fideles
Et condita loco posuere decenter honesto.*

INDEX SANCTORUM

IN HOC VOLUMINE MEMORATORUM.

N. B. — 1º Numeris, qui singulis sanctorum nominibus subjecti sunt, signantur paginae ubi recensetur aliqua eorum Vita vel Passio : deinde simili modo indicantur ea quae ad eorum Miracula, Inventionem aut Translationem corporum, etc., spectant. Ubi vero aliqua hujusmodi documenta aut pars eorum edita exhibetur, id in indice per numeros crassioribus typis impressos notatur.

2º Haec praecipue sigla in indice adhibita hic indicanda videntur : a. = auctore ; ab. = abbas ; al. = alia (Vita vel Passio) ; an. = anonymo ; ap. = apostolus ; comp. = compendium ; Ep. = Epitaphium ; ep. = episcopus ; er. = eremita ; m. = martyr ; metr. = (Vita) metrica ; Mir. = Miracula ; p. = papa ; pr. = presbyter ; Tr. = Translatio ; v. = virgo.

- Abacuc m. *Vid.* Marius.
Abdias proph. (comp.) 522.
Abdon et Sennen mm. 13 (Polycronius), 19, 77, 86, 180, 223, 297, 302, 337, 379, 479, 589 ; (comp.) 578, 616.
Abraham er. 262, 404, 529.
Abundius in Umbria m. — Tr. 220.
Achatius, Helias, Theodorus, Carterius et soc. 10,000, mm. 245, 472, 573 ; (comp.) 17.
Achilleus m. *Vid.* Nereus.
Achilleus m. Lugdun. *Vid.* Fortunatus.
Adalbero II ep. Met. (a. Constantino) 545.
Adalbertus ep. Prag. 539. — Mir. 539.
Adalheidis imp. 576.
Adam et Eva 242.
Adauctus m. *Vid.* Felix.
Adelphus ab. 65.
Adrianus m. 53, 63, 79, 245, 247, 259, 304, 335.
Aegidius ab. 263, 272, 304, 338, 562 ; (al.) 384 ; (comp.) 18, 616.
Aeldrita v. (a. Beda) 355. — (Carmen de ea) 363-64.
Afra m. 20, 28, 60, 78, 223, 496, 589, 606, 607, 614 ; (comp.) 616.
Agape v. m. *Vid.* Anastasia.
Agapitus m. Praenest. 19, 78, 86, 224, 529, 591 ; (comp.) 616.
Agapitus m. Rom. *Vid.* Xystus.
Agatha v. m. 7, 12, 24, 40, 42, 47, 81, 82, 83, 179, 301, 434, 435, 499, 573, 606 ; (metr.) 25, 35-36 ; (comp.) 17, 616.
Agilus ab. 517.
Agnellus (comp.) 18.
Agnes v. m. (a. Ambrosio) 23, 38, 42, 46, 48, 81, 82, 177, 195, 266, 435, 575, 587, 606 ; (metr.) 23, 29-30 ; (comp.) 616.
Agricius ep. Trevir. 579. — Tr. 586.
Agricola m. *Vid.* Vitalis.
Aigulphus ab. m. (a. Adrevaldo) 335, 518, 555.

- Albanus m. (a. Beda) 20, 76, 239, 376 ;
 (comp.) 616.
 Albanus conf. 334, 360.
 Albertanus, Ord. Carm. (comp.) 522.
 Albertus, Ord. Carm. (comp.) 522.
 Albinus ep. Andegav. (a. Fortunato) 14,
 48, 181, 239, 297 ; (ex. Greg. Turon.)
 14, 181. — Mir. 14, 181, 297.
 Aldegundis v. 267, 388 ; (a. Huchaldo)
 433, 627.
 Alexander p. et soc. (Eventius et Theo-
 dulus) mm. 50 ; (al.) 73, 83, 207, 216,
 493 ; (comp.) 616.
 Alexander ep. m. (a. Crisientiano) 20,
 79, 297.
 Alexander m. (22 April.) 214.
 Alexander m. Bergomi (comp.) 578.
 Alexander m. *Vid.* Epipodius, Felicitas,
 Sisinnius, Victor Massil.
 Alexander ep. Alex. (ex Cassiodoro) 14,
 181, 297, 302.
 Alexius 16, 333, 480, 531, 626 ; (comp.)
 616. — Hymni de eo 480.
 Alpinianus, disc. S. Martialis 34 ; (comp.)
 547.
 Altinus m. *Vid.* Savinianus.
 Amalberga v. (a. Theodorico) 317, 376 ;
 (a. Radbodo) 317. — Tr. 317. — Offic.
 317.
 Amandus ep. Traj. (a. Baudemundo) 12,
 87, 179, 301, 336, 433. — Elev. (anno
 809) 12, 179, 302. — Tr. (sermo Milon-
 nis) 179, 302. — (Additio Milonis,
 titulus de obitu, nota de anno nativi-
 tatis et mortis) 12, 87, 179, 297, 302.
 Amantius m. *Vid.* Getulius.
 Amantius ep. Ruthen. (a. Fortunato) 70.
 Amasius (cultus Lemov.) 347.
 Amatus ab. 63, 303.
 Ambrosius ep. Mediol. (a. Paulino) 72,
 81, 83, 206, 214, 436 ; (comp.) 17, 378,
 616. — Hymnus de eo 83.
 Ambrosius ep. Cadure. 213.
 Amicus et Amelius 362.
 Ampelius m. *Vid.* Saturninus m. Carth.
 Ananias et soc. mm. 45, 178.
 Anastasia et soc. (Agape, Chionia, Irene,
 Theodota, Eutyichianus, alii) mm. 39,
 43, 73, 481, 542, 627.
 Anastasius mon. m. 22, 177, 193, 367,
 587.
 Anastasius m. in Umbria 220.
 Andeolus m. 213.
 Andochius, Thyrsus et Felix mm. 67,
 260, 307.
 Andreas ap. (epist. eccl. Achaiae) 17,
 72, 243, 259, 383, 574 ; (a. Pseudo-
 Abdia) 469 ; (comp.) 578, 617. — Mir.
 259, 262, 469, 612. — Tr. capitis Ro-
 mam (a. Pio II p.) 472, 556.
 Andreas m. Lampsaci. *Vid.* Petrus.
 Andreas (cultus Lemov.) (comp.) 547.
 Andreas de Corsinis arch. Flor. (comp.)
 522.
 Androchius (cultus Lemov.) (comp.) 547.
 Andronicus m. *Vid.* Tharacus.
 Angela de Fulgino v. (a. Arnaldo) 325.
 Anianus ep. Aurelian. 71, 258, 383.
 Anicetus et Photinus mm. 63.
 Ansbertus ep. Rotom. — Tr. 317.
 Anselmus ep. Cantuar. (a. Eadmero)
 296. — Ep. 296.
 Anthia m. *Vid.* Eleutherius.
 Anthimus pr. m. 73.
 Antimius m. *Vid.* Cosmas.
 Antolianus m. (ex Greg. Turon.) 13,
 179, 297, 302.
 Antoninus m. Apam. 64, 88, 199, 381.
 — Mir. 88, 199, 381.
 Antoninus m. *Vid.* Felicitas, Sanctinus.
 Antonius ab. (a. Athanasio) 82, 86, 178,
 194, 266, 268, 463, 487, 586. — Tr.
 CPolim 488. — Tr. Viennam 488.
 Aper ep. Tull. 66, 306, 380.

- inf. Gratianop. 87, **89-93**.
 aris ep. Ravenn. m. 20, 77, **85**,
222, 563; (comp.) 578, 616.
 aris m. *Vid.* Timotheus.
 aris ep. Valent. 88, 260, 308, 497.
 r. 88, **93-94**.
 ius m. *Vid.* Philemon.
 s m. (a. Zenone) 175, 193, **264**.
 ab. Atan. 380.
 m. *Vid.* Philemon.
 us ep. Met. 66, 243, 590, 613.
 mnus de eo 613.
 us ep. Turon. 333, 336, 499, 604;
 18; metr. (a. Letselino) 604.
 s ab. 20.
 .. 22, 177, 193, 267, 588.
 us ep. Lemov. (comp.) 547.
 s m. *Vid.* Serapion.
 ib. (a. Jona) 514.
 sius ep. Alex. (a. Rufino) 216;
 392.
 oldus ep. Winton. (a. Alfrico) 353,
63.
 rex *Vid.* Lucia.
 m. *Vid.* Marius.
 us ep. Rotom. (a. Fridegodo)
 (al.) 517, 591, 603.
 urus ep. 259, 304.
 s m. *Vid.* Fructuosus.
 nus ep. Hipp. (a. Possidio) 269,
 261, 610; (al.) 26; (al.) 338; (al.)
 92; (a. Jordano de Saxoniam) 261;
 .) 17, 74, 261, 616. — Tr. 494.
 . et soc. mm. 591.
 us ep. Lemov. (comp.) 547.
 s m. *Vid.* Georgius.
 erta v. 14, 297, 302, 333, 485. —
 33, 485.
 silus ep. Bitur. 40, 47, 208, 217,
 — Mir. 208, 217.
 ionius m. 382.
 inianus disc. S. Martialis 273;
 .) 547.
- Aventinus mon. 480.
 Avitus pr. 220.
 Babolenus **518-19**.
 Babylas m. 46, 177, 193, 267, 587.
 Bacchus m. *Vid.* Sergius.
 Barbara v. m. 72, 333, 340; (al.) 595.
 Barlaam et Josaphat er. 404, 565.
 Barnabas ap. 84, 366; (al.) 218, 383; (al.)
 334.
 Bartholomaeus ap. (a. Pseudo-Abdia) 6,
 26, 469, 561, 574; (comp.) 17, 578,
 616.
 Barulas m. *Vid.* Romanus.
 Basilissa m. *Vid.* Julianus.
 Basilius ep. Caesar. (a. Amphilochio)
 87, 174, 191, 242, 268, 613.
 Basolus (a. Adsonne) 309, 516. — Mir.
 516. — Hymnus de eo 516.
 Bathildis reg. 178, 196, 267.
 Baudelius 208, **212-13**.
 Bavo 242.
 Beatrix m. *Vid.* Simplicius.
 Benedicta v. m. 309; (metr.) **557-59**.
 Benedictus ab. (a. Greg. M.) 38, 53, 298,
 303; (comp.) 17. — Tr. in Galliam (a.
 Adalberto) 23, 29, 210, 220, 268, 269,
 484; (a. Diederico) 268, 384; (comp.)
 17, 578. — Mir. (a. Adrevaldo) 220,
 268; (a. Adelerio) 199. — Sermo Odo-
 nis 220, 268.
 Benignus m. Div. 70, 310; (al.) 257. —
 Mir. 310.
 Bercharius ab. m. (a. Adsonne) 69, 306.
 Bernardus ab. Claraev. 230, 432, 433,
 434, 533, 592.
 Bertholdus, Ord. Carm. (comp.) 522.
 Bibiana et soc. mm. 88.
 Bibianus = Vivianus.
 Bilhildis vid. 619, **620-25**.
 Birinus ep. (a. Beda) 333.
 Blandina m. Lugd. (ex Rufino) 41, 52,
 76.

- Blasius ep. Sebast. m. 13, 81, 82, 180, 280, 297, 302, 433; (al.) 245; (al.) 300; (comp.) 616. — Mir. 246.
- Bonifacius ep. Mogunt. m. 613.
- Bonifacius m. 209, 218, 300, 378.
- Bonitus ep. Arvern. 173, 193, 263, 484. — Tr. 173, 193, 263.
- Brandanus ab. 293, 434, 481, 550.
- Breowa = Wenefreda.
- Briccius ep. Turon. (a. Greg. Turon.) 17, 71, 79, 240, 244, 248, 333, 339, 489, 490, 491, 578, 604; (comp.) 617.
- Briccius puer m. — Tr. 617.
- Brigida v. Hib. (a. Cogitoso) 178, 301, 607; (a. an.) 612; (comp.) 616.
- Brocardus, Ord. Carm. (comp.) 522.
- Caecilia v. m. et soc. (Tiburtius, Valerianus et Maximus) mm. 7, 28, 71, 82, 242, 249, 258, 339, 483, 562, 573, 603; (comp.) 18, 578, 617.
- Caelestinus V p. = Petrus Caelestinus.
- Caesarius diac. m. 19, 70, 257, 310.
- Caesarius ep. Arel. (comp.) 17.
- Calixtus p. m. 19, 69, 299, 334; (comp.) 18, 578.
- Calocerus m. 13, 182, 298, 303.
- Candidianus m. *Vid.* Filoromus.
- Candidus m. *Vid.* Mauritius.
- Cantius, Cantianus et Cantianilla mm. 76, 208, 496.
- Caprasius m. *Vid.* Fides.
- Carilephus ab. Anisol. 219.
- Caritas v. m. *Vid.* Fides.
- Carmelo (SS. Ord. de monte) 522.
- Carolus M. imp. (a. Einhardo) 332, 543, 547, 548, 549, 530, 531, 533, 596; (a. Pseudo-Turpino) 463, 466-68, 544, 545, 546, 548, 549, 530, 531, 532, 534; (al.) 547; (al.) 548; (al.) 531; (Lib. de sanctitate et mir.) 561; (Gesta Carcassonae et Narbonae) 548, 549.
- Carterius m. *Vid.* Achatius.
- Cassianus m. (ap. Forum Syllae) 221, 526, 590.
- Cassianus m. Tingit. 60.
- Cassianus ep. Augustodun. 75; (al.) 589.
- Castorius m. *Vid.* Coronati quattuor.
- Castulus m. 493.
- Catharina v. m. 66, 248, 258, 269, 339, 383, 434, 563; (al.) 437.
- Celedonius m. *Vid.* Emetherius.
- Celerinus lector (epist. S. Cypriani) 179, 301.
- Celsus m. *Vid.* Nazarius.
- Celsus ep. Trevir. — Inv. (a. Theoderico) 577.
- Celsus (cultus Lemov.) (comp.) 547.
- Cerealis m. *Vid.* Getulius.
- Cessator ep. Lemov. (comp.) 547.
- Chionia m. *Vid.* Anastasia.
- Christina v. m. 56, 77, 83, 211, 222, 272.
- Christina de Vicecomitibus v. (a. Ambrosio de Cora) 526.
- Christophorus m. 23, 53, 57, 83, 222, 337, 477, 482, 484, 575, 578; (al.) 522.
- Chrysanthus et Daria mm. 41, 72, 299, 333, 384, 478.
- Chrysogonus m. 28, 45, 72, 258, 385, 497, 542, 627; (comp.) 578, 617.
- Cicilius m. *Vid.* Torquatus.
- Cicius m. *Vid.* Speratus.
- Clarus Lactorensis 378.
- Claudius m. *Vid.* Coronati quattuor.
- Clemens p. m. 19, 28, 71, 82, 248, 258, 385, 434, 562, 578; (comp.) 18, 617.
- Clemens *Vid.* Dormientes septem Turon.
- Clemens ep. Met. 72.
- Clodulfus ep. Met. 73.
- Clotildis reg. 248.
- Columba ab. (a. Adamnano) 71, 221.
- Columba v. m. (Senon.) 59, 42, 44, 492; (al.) 480.
- Columbanus ab. (a. Jona) 71, 217, 258, 339, 383, 514.
- Concordius pr. m. 174, 191, 264, 381, 614.

- Conradus m. (a. Theodorico) 616.
 Constantia v. m. — Inv. 618.
 Constantinus *Vid.* Dormientes septem Ephesi.
 Cordula v. m. 619. — Inv. 618. — Mir. 618, **619-20**.
 Cornelius p. m. 19, 66, 79, 305, 578, 611; (al.) 358; (comp.) 616.
 Corona m. *Vid.* Victor.
 Coronati (Quattuor) mm. 70, 258, 257, 296, 382, 479, 606; (comp.) 616.
 Cosmas et Damianus mm. 26, 67, 308, 350; (al.) 6; (al.) 251; (al.) 79, 258, 260, 381, 478, 562, 605, 611; (comp.) 617. — Mir. 26, 251, 381.
 Crescentia m. *Vid.* Vitus.
 Crispinus et Crispinianus mm. 27, 69, 258, 260, 309, 339, 582; (comp.) 617.
 Crucis (Sanctae) inventio 24, 50, 83, 242, 243, 482; (al.) 50; (al.) 207, 216; (ex Rufino) 75; (comp.) 17, 616. — Exaltatio 26, 65, 79, 198, 243, 305, 358, 434, 482, 562; (comp.) 616.
 Ctesifons m. *Vid.* Torquatus.
 Cucufas m. 57, 78, 211, 222.
 Cuthbertus ep. Lindisfarn. (a. Beda) 296, 354. — Mir. **356**.
 Cyprianus ep. Carth. m. (Acta proconsularia) 19, 26, 60, 79, 305, **306**, 605; (a. an.) 339; (comp.) 611, 616.
 Cyprianus m. *Vid.* Justina, Salvinus.
 Cyriacus, Largus et Smaragdus mm. *Vid.* Marcellus p.m.; (comp.) 578, 616.
 Cyricus et Julitta mm. 56, 84, 406; (a. Hucbaldo) 209, 218, 299, 578; (comp.) 578.
 Cyrillus ep. m. 41, 53; (al.) 220.
 Cyrillus m. in Asia 40, 52.
 Cyrillus ep. Alex. (comp.) 522.
 Cyrillus II ep. Alex. (comp.) 522.
 Cyrinus m. 494.
 Dafrosa m. *Vid.* Bibiana.
 Dagobertus III rex 352, 364.
 Damianus m. *Vid.* Cosmas.
 Damnolenus (cultus Lemov.) (comp.) 547.
 Daria m. *Vid.* Chrysanthus.
 Dativus m. Carth. *Vid.* Saturninus.
 David ep. 303.
 Demetria m. *Vid.* Bibiana.
 Desiderius ep. Vienn. m. 52, 378; (a. Warnahario) 208.
 Didymus et Theodora mm. 215.
 Digna m. *Vid.* Afra.
 Diodorus et Marinianus mm. 586.
 Dionysia m. Lampsaci. *Vid.* Petrus.
 Dionysius ep. Paris., Rusticus et Eleutherius mm. (a. Fortunato) 6, 17, 27, 68; (a. Hilduino) 260, 270, 309, 350, 478, 562, 603, 613; (comp.) 617. — Mir. 273. — Epist. de ejus Vita: Ludovici imp. 603, 613; Hilduini 602, 603, 613; Hincmari 273, 478, 602; Anastasii 477. — Sermo de eo 477. — Offic. 603. — Cfr. Petrus et Paulus, (Revelatio Stephani p.).
 Dionysius m. *Vid.* Dormientes septem.
 Disibodus ep. (a. S. Hildegarde) 616.
 Dominicus fund. O. P. (a. Humberto) 59.
 Domitilla m. *Vid.* Nereus.
 Dominus m. 69, 309.
 Domnolenus *cfr.* Damnolenus.
 Donata m. Carth. *Vid.* Speratus.
 Donatianus et Rogatianus mm. 217, 553.
 Donatilla v. m. *Vid.* Maxima.
 Donatus ep. et Hilarinus mon. mm. 57, 589; (comp.) 578.
 Dormientes septem (Ephesi) 33, 211, 222, 537; (al.) 470; (comp.) 616.
 Dormientes septem (Turon.) 253, 567.
 Dorothea v. et Theophilus schol. mm. 15, 40, 47, 180, 199, 263, 297, 302; (al.) **607-10**.
 Dorotheus m. *Vid.* Gorgonius.

- Dunstanus ep. Cantuar. (a. Osberno) 296.
- Ebrulphus ab. Bellov. 593. — Mir. 593.
- Edmundus rex (a. Abbone) 258, 353.
- Eleusippus m. *Vid.* Speusippus.
- Eleutherius et Anthia mm. 7-11; (al.) 49, 206, 217, 436.
- Eleutherius m. *Vid.* Dionysius.
- Elias proph. (comp.) 522.
- Eligius ep. Noviom. (a. Audoeno) 72, 242, 336, 383, 618; (al.) 243. — Offic. 618.
- Elisabeth duc. 231; (a. Theoderico) 503.
- Eliseus proph. (comp.) 522.
- Emanus m. 331.
- Emerentiana v. m. 46. *Vid.* Agnes.
- Emetherius et Caledonius mm. 48.
- Emmerammus ep. Ratisp. (a. Aribone) 67; (al.) 497.
- Eodaldus m. *Vid.* Savinianus ep. Senon.
- Eparchius ab. 53; (al.) 219, 227-28. — Mir. 53, 197, 200-2, 219.
- Epimachus m. *Vid.* Gordianus.
- Epipodius et Alexander mm. 49, 214.
- Eraclaus m. *Vid.* Fortunatus, Leonides.
- Erasmus ep. m. 208, 218, 606.
- Ermenlandus ab. 15, 182, 298, 303, 336.
- Erminus ep. (a. Ansona) 64.
- Esychius m. *Vid.* Romanus, Torquatus.
- Ethbinus 272.
- Eucharius ep. Trevir. (a. Goldchero) 72, 611.
- Eugendus ab. 192, 264, 565.
- Eugenia, Protus et Hyacinthus mm. 73, 78, 262, 481, 562, 607.
- Eugenius m. *Vid.* Macharius.
- Eugenius ep. Toletanus, disc. S. Dionysii 579. — Mir. 579.
- Eulalia v. m. 28, 37, 41, 81, 384; (al.) 73, 497, 573, 606; (al.) 38; (comp.) 18.
- Eulogius m. *Vid.* Fructuosus.
- Eumenia m. *Vid.* Afra.
- Euphemia v. m. 24, 66, 78, 239, 306, 436, 497, 562.
- Euphrasia v. 13, 180, 297, 302.
- Euphrasius m. *Vid.* Torquatus.
- Euphrosyna m. *Vid.* Nereus.
- Euphrosyna v. 23, 80, 174, 192, 264, 329, 584.
- Euplus diac. m. 590.
- Euprepia m. *Vid.* Afra.
- Euprepis m. *Vid.* Cosmas et Damianus.
- Eusebius pr. Rom. m. 19, 78, 86, 222, 590.
- Eusebius m. in Palaest. 70.
- Eusebius ep. Vercell. 59, 199, 221, 380, 588.
- Eusicius ab. 122, 132-52; (al.) 263; (al.) 313. — Mir. 263, 313.
- Eustachius et soc. mm. 66, 251, 257, 273, 383, 485, 616; (metr.) 627; (comp.) 263, 617.
- Eustasius ab. Luxov. (a. Jona) 16, 303, 514.
- Eutropia m. *Vid.* Nicasius.
- Eutropius ep. Santon. 213, 225-26.
- Eutyches m. *Vid.* Nereus.
- Eutyichianus m. *Vid.* Anastasia.
- Eva 242.
- Eventius m. *Vid.* Alexander p. m.
- Evilasius m. *Vid.* Fausta.
- Evurtius ep. Aurelian. (a. Lucifero) 20, 63, 381; (al.) 304, 312-19.
- Ewaldi (Duo) (a. Beda) 573.
- Exuperius m. *Vid.* Mauritius.
- Fabianus p. m. *Vid.* Sebastianus.
- Fabius m. in Africa 59, 223.
- Fara v. 481.
- Faro ep. Meld. 261, 310.
- Fausta v. et Evilasius dux mm. 27, 66, 79, 196, 583.
- Faustinus et Jovitta mm. 13, 180, 297, 302, 480.
- Faustinus m. *Vid.* Simplicius.
- Faustus, Januarius et Martialis mm. 309.

- Faustus m. Vid. Bibiana.**
Felicianus ep. m. 587.
Felicianus m. Vid. Primus, Victor (Massil.).
Felicitas m. Vid. Perpetua.
Felicitas cum septem filiis mm. 7, 18, 23, 53, 72, 77, 84, 210, 220, 240, 485, 496, 529, 577, 607; (comp.) 616.
Felicissimus m. Vid. Xystus.
Felicula m. 330.
Felix II p. m. 19, 85, 240; (comp.) 471.
Felix ep. Nolan. m. 57.
Felix ep. Tubzac. et soc. mm. 173, 193, 263, 479, 606.
Felix et Adauctus mm. (ex Adone) 20, 79, 592; (a. Marbodo) 223; (al.) 338.
Felix m. Gerund. 58, 78, 211, 221, 586; (al.) 223; (ex Greg. Turon.) 211.
Felix et Regula mm. 238.
Felix m. Vid. Andochius, Felicitas, Fortunatus, Saturninus (Carth.).
Felix pr. Rom. 18, 80, 173, 193, 239, 263, 433, 586, 626.
Felix pr. Nol. (ex Greg. Tur.) 173, 193, 263; (a. Beda) 74; (a. Marcello) 433; (al.) 82.
Ferreolus ep. m. (Viennae) 307.
Ferreolus et Ferrutius ep. mm. (Vesuntione) (comp.) 53.
Ferreolus ep. Ucet. 89, 100-3.
Fiacrius er. 349, 352-54. — Mir. 349.
Fides v. et Caprasius mm. 29, 68, 260, 308, 339, 381, 482; (al.) 575.
Fides, Spes, Caritas et Sophia mm. 54, 211, 223, 531.
Filoromus m. Vid. Polyeuctus.
Firminus ep. m. 67, 340, 530. — Tr. 21, 193, 265.
Firminus ep. Ucet. 88, 95-100.
Firmus et Rusticus mm. 496, 578.
Flavia (culta Lemov.) (comp.) 547.
Flavianus m. Vid. Bibiana.
Florentius ep. Arausic. 17.
Florinus pr. 618.
Floscellus m. 306, 320-27.
Focas = Phocas.
Foillanus (a. Philippo ab. Bonae Spei) 434.
Fortunatus, Felix, Justus, Achilleus mm. 48, 214, 496; (comp.) 578.
Fortunatus diac. m. Vid. Hermagoras.
Franciscus Assis. 251.
Franciscus de Senis, Ord. Carm. (comp.) 522.
Fratres (Septem), filii S^{ae} Felicitatis. Vid. Felicitas.
Fridolinus (a. Balthero) 103.
Fronto ep. 68, 310, 527; (al.) 382.
Fruentus ep., Augurius et Eulogius, mm. 22, 46, 177, 193, 266, 586.
Fulgentius ep. Rusp. 23, 43, 174, 192, 262, 264, 584.
Furseus ab. 21, 87, 176, 194, 265, 477, 516, 586; (al.) 265. — Mir. 516.
Fuscianus et Victorinus mm. 73. — Inv. 73.
Galenicus m. Vid. Thyrsus.
Gallicanus m. 84, 300, 606. Vid. Joannes et Paulus.
Gallus ab. (a. Walafrido Strab.) 69, 377; (comp.) 617. — Mir. 69, 377.
Gangulphus m. 579.
Gaucherius 626.
Gaudens m. Vid. Dormientes septem (Turon.).
Gaugericus ep. Camerac. 590.
Geminianus m. Vid. Lucia.
Gemma v. m. 594.
Gendulphus ep. Paris. 251, 252-55.
Genesisius notar. m. Arel. (a. Paulino) 225, 591; (al.) 16. — Mir. 16.
Genesisius mimus m. 380, 591; (comp.) 578.

- Gengulphus = Gangulphus.
 Genius 50.
 Genovefa v. Paris. 80, 174, 192, 264, 481; (al.) 43, 230, 274, 541, 584; (ex Greg. Turon.) 174. — Mir. 249, 274, 541. — Tr. (a. Jacobo de Dinant) 249; (al.) 541. — Revel. capitis (a. Gulielmo) 248, 274, 541. — Offic. 541.
 Genulphus ep. Bitur. 21, 176, 194, 266. — Mir. 21.
 Georgius m. 49, 83, 206, 215, 456, 471, 484, 495, 574; (comp.) 616.
 Georgius mon., Aurelius et Nathalia mm. 230, 476.
 Geraldus ep. Braccar. 2.
 Geraldus comes (a. Oddone) 27, 309, 381, 392-401; (al. a. eodem) 87; (comp.) 18. — Mir. 27, 381.
 Geremarus ab. 44, 593. — Tr. 593.
 Gereo et soc. mm. (comp.) 617.
 Germanus m. *Vid.* Servandus.
 Germanus ep. Autissiodor. (a. Constantio) 58, 68, 85, 212, 223, 238, 247, 299, 337, 379, 433. — Mir. (a. Herico) 83, 223, 299, 379; (ex Beda) 296.
 Germanus ep. Paris. (a. Fortunato) 217, 274, 378, 477. — Mir. (a. Aimoino) 274; (al.) 274, 477. — Tr. 274, 378, 477.
 Germerius ep. Tolos. 51.
 Gertrudis v. Nivell. 15, 182, 298, 303, 493, 612; (al.) 456. — Mir. 15, 182, 298, 303.
 Gervasius et Protasius mm. (a. Ambrosio) 18, 24, 76, 84, 209, 218, 240, 378, 577, 606, 612; (al.) 53, 209, 218; (comp.) 616.
 Getulius, Amantius, Cerealis et Primitivus mm. 208.
 Gildardus ep. Rotom. 471. — Tr. 471.
 Gildas ab. 178, 182-91.
 Goar pr. 210, 219.
 Goericus ep. Met. 66, 307.
 Gordianus et Epimachus mm. 18, 19, 83, 207, 216, 240, 565, 612.
 Gorgonius m. 65, 305, 497, 562, 573; (encom.) 498; (epist. Milonis) 305, 497.
 Gratilianus m. 590.
 Gregorius M. p. (a. Joanne diac.) 2, 15, 181, 303, 333, 334; (a. an.) 15, 24, 38, 43, 48, 81, 83, 181, 238, 242, 298, 302, 333, 436, 542, 564, 611; (comp.) 17, 616.
 Gregorius ep. Spolet. m. 73, 479.
 Gregorius ep. Lingonensis (a. Greg. Turon.) 192, 264, 385.
 Gregorius ep. Nazianz. 216, 226-27; (a. Ambrosio Traversari) 486, 487-88.
 Gregorius Thaumaturgus ep. Neo-Caes. 181.
 Gregorius ep. Turon. (a. Odone) 71, 367.
 Gudwalus ep. 517. — Mir. 517.
 Guingualoes ab. 520; (metr.) 520.
 Gulielmus ep. Bitur. 249.
 Gulielmus ab. Fiscann. (a. Glabro Rodulpho) 465.
 Helena imp. (a. Altmanno) 591; (al.) 579.
 Helena v. 522.
 Helenus er. 483.
 Helias m. *Vid.* Achatius.
 Hermagoras ep. et Fortunatus diac. mm. 77, 210, 219, 496; (comp.) 578.
 Hermes m. 336; (comp.) 578.
 Hidulphus ep. Trevir. 576.
 Hieronymus pr. (a. an.) 27, 67, 245, 260, 262, 308, 333, 381, 562, 611; (al.) 339; (ex Aug. et aliis) 486; (epist. apocr. Eusebii, Augustini et Cyrilli) 491, 492, 493, 593; (a. Joanne Andrea) 492, 494; (ex Leg. Aur.) 492; (comp.) 18, 578, 617. — Mir. 245. — Ep. 492.

- Hilarinus m. *Vid.* Donatus.
- Hilarion er. (a. Hieronymo) 86, 87, 268, 463, 486; (comp.) 522.
- Hilarius ep., Tatianus et soc., mm. 493.
- Hilarius ep. Pictav. (a. Fortunato) 37, 42, 45, 80, 82, 87, 103, 104, 175, 193, 263, 271, 300, 334, 433, 512, 583; (comp.) 616. — *Mir.* 2, 23, 103, 104-22, 173, 193, 263, 300, 433, 583.
- Hildebertus (cultus Lemov.) (comp.) 547.
- Hippolytus m. 6, 60, 78, 86, 224, 357, 383, 561, 589; (comp.) 26, 378, 616.
- Honoratus ep. Arelat. (a. Hilario) 21, 176, 194, 263.
- Hubertus ep. Leod. (a. Jona) 70, 520, 579. — *Mir.* 498.
- Hugo ep. Gratianopol. (a. Guigone) 83, 521.
- Hugo ep. Lincoln. (a. Adamo) 485.
- Hyacinthus m. *Vid.* Eugenia, Protus.
- Ignatius ep. Antioch. m. 42, 178, 301, 433, 476; (ex Rufino) 73.
- Indalecius m. *Vid.* Torquatus.
- Innocentius m. *Vid.* Mauritius, Dormientes septem (Turon.).
- Ionillam *Vid.* Speusippus.
- Irenaeus ep. m. Sirmii 13, 298, 303.
- Irene m. *Vid.* Anastasia.
- Irmina v. 383.
- Isaac et soc. Donatistae (a. Macrobio) 527, 591.
- Isarnus ab. Sancti Victoris Massil. 542.
- Iventius ep. Ticin. 36.
- Jacobus Maj. ap. 6, 23, 36, 77, 83, 211, 222, 469, 561, 574, 603; (comp.) 578, 616. — *Tr.* 470, 575. — *Epist.* Calixti p. 331, 332.
- Jacobus Min. ap. 49, 211; (a. Pseudo-Abdia) 49, 73, 215, 469; (al.) 49, 83, 374; (comp.) 17, 616.
- Jacobus Intercisus m. 300.
- Januarius ep. m. 66, 530; (comp.) 616.
- Januarius m. *Vid.* Faustus, Felicitas.
- Jesus Christus D. N. (Evang. Pseudo-Matthaei) 242, 243; (Evang. Nicodemii) 242, 530; (Evang. Thomae) 549. — *Mir.* in imagine (Beryti) 237, 303, 521, 549.
- Joannes Baptista — Decollatio 616. — *Revelatio et Tr. capitis* 14, 180, 181, 198, 249, 297, 302, 498, 561, 603.
- Joannes ev. (a. Pseudo-Melitone) 6, 37, 39, 42, 44, 74, 243, 433, 573; (a. Pseudo-Abdia) 74, 469; (a. Pseudo-Prochoro) 334; (ed. Mombrit.) 212; (ex Eusebio) 37, 243; (comp.) 617. — *Hymnus de eo* 480.
- Joannes et Paulus mm. 6, 24, 38, 53, 76, 84, 210, 219, 300, 479, 577, 606; (comp.) 616.
- Joannes m. *Vid.* Bibiana, Dormientes septem.
- Joannes ep. Alex., cognomento Eleemosynarius (a. Leontio) 515, 542; (al.) 515.
- Joannes Chrysostomus (ex Hist. Trip.) 23, 178, 196, 267, 303, 588; (a. Leone) 16.
- Joannes er. (ex Rufino) 16, 298, 303.
- Joannes ab. Paranensis 15, 182, 298, 303.
- Joannes ab. Reomaensis 47, 178, 196, 267, 432; (al.) 333, 364-66.
- Joannes Bassandi 525.
- Joannes Capistranus — *Mir.* 525.
- Jonas proph. (comp.) 522.
- Josaphat er. *Vid.* Barlaam.
- Jovitta m. *Vid.* Faustinus.
- Jucundus (cultus Lemov.) (comp.) 547.
- Judas ap. *Vid.* Simon.
- Judas ep. = Quiriacus.
- Julia m. Trevis 58, 211, 337.
- Julia ancilla m. 377.

- Juliana v. m. 13, 40, 47, 81, 180, 262, 297, 302, 436, 481, 483, 495, 573, 606; (al.) 607; (comp.) 616.
 Julianus m. in Arvernia 26, 360, 591.— Mir. (a. Greg. Turon.) 26.
 Julianus et Basilissa mm. 37, 42, 45, 73, 80, 175, 192, 585.
 Julianus ep. Cenom. (a. Lethaldo) 22, 178, 196, 432, 518, 529.
 Julitta m. *Vid.* Cyricus.
 Junianus ab. (a. Vulfino Boetio) 25, 582.— Mir. 25, 31-35.
 Justa et Rufina mm. 56, 221.
 Justina et Cyprianus mm. 67, 205, 308, 482, 529, 576.
 Justinianus (cultus Lemov.) 547.
 Justinus conf. in Vasconia 80.
 Justus et Pastor mm. 60, 221, 589.
 Justus puer m. 65, 300; (al.) 529; (al.) 579.
 Justus m. *Vid.* Fortunatus.
 Justus ep. Lugdun. 304.
 Justus ep. Vienn. 64.
 Justus pr. Lemov. 197, 383; (comp.) 547.
 Laetus *Vid.* Dormientes septem (Turon.).
 Lambertus ep. Traj. (a. Stephano) 66; (a. Godeschalco) 259, 306, 340, 381, 564; (comp.) 616.— Triumphus S. L. 564.
 Largus m. *Vid.* Marcellus (Cyriacus).
 Launomarus ab. 22, 176, 194, 266, 432.
 Laurentius diac. m. 6, 25, 60, 78, 82, 86, 224, 478, 496, 514, 561, 589; (comp.) 578, 616.— Mir. 590.
 Laurianus ep. m. 53, 219.
 Lemovicenses (Sancti) 547.
 Leo IX p. (a. Wiberto) 334.
 Leobardus reclusus 22, 176, 194, 266.
 Leocadia v. m. 36, 41.
 Leodegarius ep. Augustod. (a. an.) 68; (a. Ursino) 339, 349, 382, 581; (a. Fru- lando) 260, 308.— Mir. (a. Ursino) 349.— Tr. 349, 350-52.— Epist. ejus ad matrem 349.
 Leonardus ab. 257, 273, 295, 382, 470, 512, 579; (comp.) 547.— Mir. 273, 276-82, 295, 382.
 Leonardus ab. *Vid.* Euscicius.
 Leonides, Plutarchus, Serenus, Eraclius et soc. mm. (ex Eusebio) 48.
 Leonilla m. *Vid.* Speusippus.
 Leonorius ep. in Brit. Min. 122, 153-73.
 Leutfredus ab. 250, 333.
 Liberatus et soc. mm. Carthag. (a. Victore Vitensi) 545.
 Lidwina v. 618.
 Liutwinus ep. Trevir. 576.
 Livinus ep. m. (a. Bonifacio) 617.— Tr. 617.
 Longinus m. 13, 71, 181, 296, 303.
 Lucas ev. (a. Paulo Diac.) 309, 562; (comp.) 48.
 Lucia v. m. Syrac. 7, 17, 20, 28, 37, 41, 73, 82, 238, 340, 384, 482, 614; (metr.) 614; (comp.) 578, 517.
 Lucia et Geminianus mm. 66, 259, 306.
 Lucia et Auceia mm. 53, 73.
 Lucianus et Martianus mm. 222.
 Lucianus et soc. (Maximianus et Julia- nus) mm. Bellov. (a. an.) 173, 192, 264; (a. Odone) 585.
 Lucianus pr. Antioch. (ex Eusebio) 43, 174, 192, 264, 585.
 Ludgerus ep. Monast. 617.
 Ludovicus ep. Tolos. 461.
 Ludovicus rex (comp.) 528.
 Lugdunenses (Martyres) *Vid.* Blandina, Photinus.
 Luperculus m. 54.
 Lupus ep. Baioc. 58, 61-63; (al.) 564.
 Lupus ep. Lemov. 273; (comp.) 547.

- Lupus ep. Senon.** 64, 249, 304, 338. — **Mir.** 304, 311-12.
- Lupus ep. Trec.** 222.
- Macarius et Eugenius mm.** 588.
- Macarius pr. Alex.** 486.
- Macchabaei mm. (ex. Lib. Macch.)** 58; (al.) 380; (comp.) 578.
- Magi (tres)** 600-2.
- Magnobodus ep. Andegav.** 309.
- Magnus ab.** 614.
- Maiolus ab. Clun. (a. an.)** 28; (a. Odilone) 377, 520; (a. Syro et Aldebaldo) 216, 520. — **Mir.** 377, 520.
- Malachias ep. Armac. (a. Bernardo)** 196, 273, 403, 404, 433, 521, 617. — **Sermones de eo (a. eodem)** 196, 273, 403, 404.
- Malchus m. Vid.** Dormientes septem, Serapion.
- Malchus mon. (a. Hieronymo)** 87, 259, 463, 486, 515, 537.
- Mammes** 60, 300, 591. — **Carmen de eo (a. Walafrido)** 300.
- Mansuetus ep. Tull. (a. Adsona)** 65, 580. — **Mir.** 580.
- Mantius m.** 51.
- Mapalicus m. (a. Cypriano)** 214.
- Marcellianus m. Vid.** Secundianus.
- Marcellinus et Petrus mm.** 24, 76, 84, 208, 218, 258, 378, 577; (metr.) 76; (comp.) 616.
- Marcellinus ep. Ebredun.** 206.
- Marcellus p. et soc. (Saturninus, Sisinus, Cyriacus, Largus et Smaragdus)** 18, 64, 74, 80, 82, 176, 194, 259, 265, 586; (a. Ursione) 435.
- Marcellus m. Argentonii** 25, 30-31, 54, 210, 219.
- Marcellus m. Cabillone** 65, 259, 304.
- Marcellus et soc. mm. in Aegypto** 591.
- Marcellus ep. Paris.** 310.
- Marculus m.** 527.
- Marcus ev. (ex Rufino)** 49; (al.) 24, 83; (al.) 207, 214; (comp.) 17, 616.
- Margareta v. m.** 56, 86, 221, 301, 337, 353, 470, 481, 483, 542, 561, 616; (comp.) 616.
- Maria Deipara — Conceptio (ex Leg. Aur.)** 581. — **Nativitas (evang. Pseudo-Matthaei)** 242, 243; (a. Pseudo-Hieronymo) 553. — **Assumptio (a. Pseudo-Hieronymo)** 199, 242, 554, 561. — **Mir.** 468, 528, 553, 554, 594, 596, 627.
- Maria Magdalena** 85, 222, 272, 275, 300, 337, 404, 616, 626; (sermo Odonis) 222, 272, 561; (comp.) 578. — **Mir.** 222, 275, 292-93. — **Tr.** 222, 272, 275, 337, 616, 626. — **Hymn.** 484.
- Maria ancilla m.** 40, 51, 310, 497, 527.
- Maria Aegyptiaca** 87, 206, 214, 259, 262, 332, 480, 481; (metr. a. Hildeberto) 559, 560; (comp.) 616.
- Maria Oigniac. (a. Jacobo de Vitriaco)** 592, 616.
- Maria paenitens** 262, 404, 529.
- Marina v.** 50, 273, 404, 481, 529, 597.
- Marinus puer m.** 300.
- Marinus m. Vid.** Serapion.
- Marinus ab. Vid.** Praejectus.
- Marius, Martha, Audifax, Abacuc et Valentinus pr. mm.** 18, 22, 176, 194, 259, 266, 435, 587.
- Maro m. Vid.** Nereus.
- Martha v. hospita Christi** 272, 404, 626.
- Martialis m. Vid.** Faustus, Felicitas.
- Martialis ep. Lemov. (a. Aureliano)** 1, 6, 54, 210, 219, 331, 366, 379, 433, 480, 483, 612. — **Tr.** 273, 293-95. — **Mir.** 199, 210, 379, 385-92. — **Carmen (a. Petro)** 379.
- Martiana v. m.** 175, 192, 264.

- Martianus m. *Vid.* Lucianus.
- Martinianus m. *Vid.* Dormientes septem, Processus.
- Martina v. m. 23, 174, 192, 264, 584, 614; (al.) 595.
- Martinus ep. Turon. (scripta Sulpicii Severi : de vita, Dialogi tres, epistolae ad Eusebium, ad Aurelium, ad Bassulam) 71, 198, 240, 241, 244, 247, 248, 255, 256, 258, 335, 486, 488, 489, 490, 491, 603; de vita tantum 566, 579; epistola ad Bassulam tantum 512, 514; Vita (a. Alcuino) 240, 244, 256, 336, 562; (Vitae comp.) 490, 578, 617; sermo Odonis (quod Martinus par dicitur apostolis) 259, 566. — Excerpta e Greg. Turon. de obitu seu gloria postuma 71, 198, 240, 248, 256, 335, 486, 489, 490, 491, 514, 604. — Mir. (a. Greg. Turon.) 198, 241, 244, 245, 248, 256, 258, 336, 481, 490, 566, 572, 573, 604; (a. Radbodo) 241, 255, 566, 490, 566, 573; (a. Heberno) 255, 256; (al.) 244, 255. — Reversio a Burgundia (a. Odone) 248, 255, 566. — Tr. capitis 566, 567-72. — Inscriptiones Turon. 240, 244, 247, 488, 490, 566, 603. — Sermo Odonis de adustione ecclesiae S. M. 241, 245, 256, 257, 566, 573. — Hymn. 603.
- Martinus ab. Vertav. 509.
- Martyres innumerabiles (3 nov.) 70, 476.
- Martyres 10,000. *Vid.* Achatius.
- Martyres XL Sebastae 14, 48, 181, 298, 606; (al.) 595.
- Martyres XXXVII seu XXX in Aegypto 45, 588.
- Martyres Africani VII 477.
- Martyrius. *Vid.* Sisinnius.
- Marus ep. Trevir. — Mir. 588.
- Maternus ep. Trevir. (a. Goldchero) 611.
- Mathias ap. (ex Act. Ap.) 18, 58, 42; (a. Autperto) 14, 297, 302; (comp.) 17.
- Matrona v. m. 199, 202-6, 607.
- Matthaeus ev. 6, 28, 66, 81, 307, 469, 562, 574; (comp.) 18, 578, 616.
- Maturinus pr. Paris. 269.
- Maurilius ep. Andegav. (a. Fortunato) 65, 262, 305, 336.
- Mauritius et soc. (Exuperius, Candidus, Victor, Innocentius, Vitalis), mm. legionis Thebaeae 16, 27, 67, 198, 250, 307, 339, 514, 562; (comp.) 617. — Mir. 307. — Apparitio 527.
- Maurus m. *Vid.* Chrysanthus.
- Maurus ab. (a. Fausto) 21, 80, 176, 194, 265, 268, 270, 354, 513, 563, 566; (metr. a. Fulcoio) 271. — Tr. et Mir. (a. Odone) 21, 176, 194, 265, 268, 270, 271-72, 514. — Offic. 270.
- Maxentius pr. 210, 213-14, 219.
- Maxima, Donatilla et Secunda vv. mm. in Africa 58.
- Maximianus m. *Vid.* Dormientes septem.
- Maximinus ep. Trevir. (a. Lupo) 579. — Mir. (a. Sigehardo) 580.
- Maximinus ab. Miciac. 263, 403.
- Maximus ep. m. in Asia 41, 52, 208, 215, 577.
- Maximus m. *Vid.* Olympias.
- Maximus ep. Reg. (a. Dinamio) 262.
- Maximus ab. Caion. 224.
- Medardus ep. Noviom. (a. Fortunato) 24, 52, 218, 378.
- Melanius ep. Redon. 174, 192, 264; (al.) 530, 531-41; (ex Greg. Turon.) 174, 192, 264.
- Meleusippus m. *Vid.* Speusippus.
- Memmius ep. Catalaun. 59, 589.
- Mennas m. 71, 258, 382, 479.
- Michael arch. — Apparitio et dedicatio ecclesiae in monte Gargano 17, 28, 67, 245, 260, 308, 339, 581; (comp.) 617. — Apparitio in monte Tumba 69, 260, 308.

- Modesta abb. Trevir. 495.
 Modestus m. *Vid.* Vitus.
 Monegundis v. (a. Greg. Turon.) 575.
 Monica vid. (a. Walthero) 261. — Tr.
 (a. eodem) 261.
 Mutius pr. m. 81.

 Nathalia m. *Vid.* Georgius.
 Nazarius et Celsus mm. 58, 472, 484;
 (al.) 77, 85; (comp.) 578.
 Nazarius m. Carth. *Vid.* Speratus.
 Neon m. *Vid.* Speusippus.
 Nereus, Achilleus et soc. mm. 51, 83,
 207, 216, 290, 378, 575.
 Nicasius ep. Rem. 251, 340.
 Nicephorus m. 237.
 Nicetius ep. Lugdun. (a. Greg. Turon.)
 206.
 Nicolaus ep. Myrr. 1, 36, 38, 72, 271,
 273, 359, 384, 480, 482, 518, 526, 574,
 579; (comp.) 18, 617. — Tr. 273, 384,
 574; (al.) 404; (comp.) 39, 578. —
 Mir. 1, 36, 38, 273, 404, 405-32,
 574, 612. — Hymn. 480.
 Nicostratus m. *Vid.* Coronati quattuor.

 Odilia v. 73, 576.
 Odilo ab. Clun. (a. Iotsaldo) 2; (a. Petro
 Damiano) 2, 301; (al.) 584; (epist.
 Burchardi) 2. — Hymn. 301.
 Odo ab. Clun. (a. Joanne) 2, 258; (al.)
 382; (al.) 464, 473.
 Odolphus pr. 613.
 Olympias et Maximus mm. 13, 19
 (Abdon et Sennen), 86, 180 (Polycro-
 nius), 223, 397, 302, 337, 379.
 Orientius ep. Ausc. 50.
 Orontius m. *Vid.* Vincentius.
 Ortharius 547.
 Oswaldus rex (ex Beda) 353, 589. —
 Mir. 589.
 Othmarus ab. (a. Walafrido) 71. — Elev.
 (a. Isonne) 71.
 CATAL. PARIS. T. II.
- Pacomius ab. 87; (comp.) 268.
 Pancratius m. 51, 75, 84, 207, 216, 378,
 575; (comp.) 616.
 Pantaleo m. 25, 211, 222, 258, 337, 379;
 (al.) 58, 77.
 Paphnutius ab. 512.
 Pardulphus ab. 311; (al.) 366-77, 381.
 Pastor m. *Vid.* Justus.
 Paternus ep. Abrinc. (a. Fortunato) 530.
 Patroclus m. 22, 177, 195, 266, 587;
 (ex Greg. Turon.) 22, 177.
 Patrum (Vitae) 86, 87, 462, 463, 464,
 465, 470, 515, 526, 565, 596, 597.
 Paula vid. (a. Hieronymo) 178, 196,
 267, 464, 560, 587.
 Paulinus ep. Nolan. (a. Uranio) 530.
 Paulinus ep. Trevir. 580, 592.
 Paulus ap. (a. Pseudo-Lino) 54, 84, 210,
 219, 299, 354, 470, 612; (a. Pseudo-
 Marcello) 23, 54, 574; (a. Pseudo-
 Abdia) 54, 210, 219, 269, 469; (ed.
 Bibl. Casin.) 76, 84, 577; (ex Greg.
 Turon.) 210, 219, 269; (comp.) 616.
 — Consecratio altaris *Vid.* Petrus
 ap. *extr.*
 Paulus m. Rom. *Vid.* Joannes.
 Paulus m. Lampsaci *Vid.* Petrus.
 Paulus ep. Leon. 40, 181.
 Paulus ep. Narbon. 15, 57, 41, 47, 73,
 298, 303; (al.) 484.
 Paulus er. (a. Hieronymo) 43, 80, 82,
 86, 87, 88, 175, 192, 264, 268, 463,
 486, 513, 585, 596, 597.
 Pelagia paenitens (a. Jacobo diac.) 69,
 258, 308; (al.) 237, 432, 553.
 Pelagia, mater S. Aredii 384.
 Peregrinus ep. Autisiod. m. 75, 208.
 Perpetua et Felicitas cum soc. (Satyro,
 Saturnino, Revocato) mm. 14, 48, 81,
 181, 297, 456, 493.
 Perpetua, mater S. Nazarii 472, 473-
 76.
 Petronilla v. m. 577.

- Petrus ap. (a. Pseudo-Lino) 269, 575; (a. Pseudo-Marcello), 23, 54, 574; (a. Pseudo-Abdia) 469; (ed. Mombrit.) 54, 210, 219; (ed. Bibl. Casin.) 76, 84, 577; (comp.) 616. — Festum Petri ad vinc. 83, 581. — Consecratio altaris in mon. S. Dionysii (Revelatio facta Stephano p.) 603, 613.
- Petrus ep. Alex. m. 64; (ex Adone) 476.
- Petrus Balsamus m. 174, 192, 264, 584.
- Petrus exorcista m. *Vid.* Marcellinus.
- Petrus, Andreas, Paulus et Dionysia mm. Lampsaci 40, 51, 208, 217.
- Petrus m. *Vid.* Ananias.
- Petrus Veronensis O. P. m. (a. Thoma) 461. — Bulla canonizationis et de festo 59.
- Petrus Caelestinus p. (a. ipso sancto) 460; (a. an.) 460; (a. Petro de Alliaco) 460; metr. (a. Jacobo card.) 460. — Mir. 460. — Processus canonizationis 460; bulla canon. 460.
- Petrus de Luxemburgo 461. — Mir. 461, 462. — Processus canon. 594.
- Petrus Thomasius patr. CPanus 522-23.
- Petrus Monoculus ab. (a. Thoma) 521, 543.
- Phileas ep. Tmuit. m. (ex Eusebio) 11, 179, 301.
- Philemon et soc. (Apollonius et Arianus) mm. 14, 181, 298.
- Philibertus ab. 223, 591. — Mir. (a. Ermentario) 223. — Tr. 229-37.
- Philippus ap. 7, 16, 24, 49, 75, 83, 213, 574, 603; (a. Pseudo-Abdia) 469; (comp.) 616.
- Philippus ep. m. Adrianopoli 527.
- Philippus m. *Vid.* Felicitas.
- Philippus ep. Bituric. — Processus de vita 459; processus de miraculis 438.
- Phocas ep. m. 14, 56, 77, 181, 297.
- Philippus Benitius (a. Paulo) 438-58.
- Photinus ep. Lugdun. m. (ex Eusebio) 269.
- Piamon er. 484.
- Piatus pr. m. Tornaci 308.
- Pigmenius m. *Vid.* Bibiana.
- Pionius et soc. mm. 39, 44.
- Pirminius ep. 70.
- Placidus m. (a. Stephano) 271.
- Plutarchus m. *Vid.* Leonides.
- Polycarpus ep. m. (epist. eccl. Smyrn.) 22, 46, 177, 196, 267, 587; (ex Rufino) 83, 178, 193, 267, 476; (comp.) 616.
- Polycronius ep. m. 13, 19 (Abdon et Sennen), 86, 180, 223, 297, 302, 379, 479.
- Polyeuctus, Candidianus et Filoromus mm. 45, 585.
- Pontianus m. 21, 176, 194, 266, 586.
- Pontius m. (a. Valerio) 20, 40, 51, 207, 217.
- Poppo ab. Stabul. (a. Everhelmo) 587.
- Potentiana v. m. 217, 612.
- Potentianus ep. Senon. m. *Vid.* Savinianus. — Tr. 339, 340-49.
- Potitus m. 44, 588.
- Praejectus ep. Arvern. 22, 46, 81, 177, 193, 267, 587.
- Praxedes v. m. 19, 77, 83; (comp.) 578.
- Prima = Monica.
- Primitivus m. *Vid.* Getulius.
- Primus et Felicianus mm. 84, 88, 209, 577; (comp.) 616.
- Primus. *Vid.* Dormientes septem (Turon.).
- Prisca v. m. 586.
- Priscus ep. Capuan. m. 88.
- Priscus m. *Vid.* Serapion.
- Privatus ep. m. Namneti 591.
- Probus m. *Vid.* Tarachus.
- Processus et Martinianus mm. 18, 76, 84, 210, 220, 240, 577, 612; (comp.) 616.

- Prochorus disc. S. Joannis ev. 334.
 Procopius m. 59, 221.
 Protasius m. *Vid.* Gervasius.
 Protus et Hyacinthus mm. 65, 562;
 (comp.) 616. *Vid.* Eugenia.
- Quintianus ep. (ex. Greg. Turon.) 209.
 Quintinus m. Veromand. 20, 27, 70;
 (al.) 310, 483; (al.) 382. — Inv. 20, 28,
 53, 310, 382; (al.) 28; (al.) 483; (al.)
 44, 483. — Mir. 483. — Sermo de eo
 310.
- Quintinus m. Turon. 310, 328-31.
 Quiriacus seu Judas ep. Hierosol. 41,
 53, 207, 216; (comp.) 616.
 Quiriacus m. *Vid.* Dormientes septem
 (Turon.).
- Radegundis reg. (a. Fortunato) 224,
 269, 290, 337, 590; (a. Baudonivia)
 224, 269, 290, 337.
 Ragnebertus m. 209.
 Regina v. m. (a. Theophilo) 259, 304.
 Regula m. *Vid.* Felix.
 Remaclus ep. Tungr. 65.
 Remigius ep. Rem. (a. Fortunato) 23,
 67, 193, 265, 512; (a. Hincmaro) 68,
 80, 260, 308, 434, 484, 511, 517, 526;
 (comp.) 18, 617. — Testam. 68. —
 Tr. 80, 512. — Versus in scrinio 68.
 Reparata v. m. 68, 309.
 Reverentius ep. Baioc. 269.
 Revocatus m. *Vid.* Perpetua.
 Richarius ab. (a. Alcuino) 215. — Mir.
 215.
 Richmirus ab. 21, 176, 194, 266.
 Rigobertus ep. Rem. 303.
 Rigomerus pr. 498, 500-11.
 Rogatianus m. *Vid.* Donatianus.
 Romanus, Esychius et Barulas mm.
 (comp.) 18.
 Romaricus ab. 72.
 Roricus ep. Lemov. (comp.) 547.
 Rufina m. *Vid.* Justa.
 Rufinus et Valerius mm. 209, 218.
 Rusticus m. *Vid.* Dionysius, Firmus.
- Sabina m. Romae 20, 79, 592.
 Sabina v. m. Trecis 23, 178, 196, 239,
 267, 432, 588.
 Sabinianus m. Trecis 22, 177, 193, 239,
 267, 588.
 Sacerdos ep. Lemov. (a. Hugone) 484.
 Salaberga abb. 307.
 Salvinus et Cyprianus mm. 220.
 Salvius ep. Albig. (ex Greg. Turon.) 220,
 563.
 Samson ep. Dolens. 221, 471; (a. Bal-
 drico) 298. — Offic. 299.
 Sanctinus et Antoninus disc. S. Diony-
 sii 273, 603.
 Sapientia seu Sophia. *Vid.* Fides.
 Saturninus ep. Tolos. m. 17, 28, 72, 270,
 383, 479, 615; (al.) 270.
 Saturninus et soc. mm. Carthag. 13,
 180, 297, 302, 587.
 Saturninus m. Romae 20, 239. *Vid.* Mar-
 cellus p.
 Saturninus m. *Vid.* Perpetua.
 Satorus m. *Vid.* Perpetua.
 Savinianus et Potentianus epp. Seno-
 nenses et soc. mm. 331. — Tr. 331,
 332.
 Savinus ep. Favent. m. 72.
 Scholastica v. (a. Greg. M.) 38. — Tr.
 210; (comp.) 17.
 Sebastianus m. (a. Ambrosio) 23, 37, 42,
 45, 80, 82, 177, 193, 238, 266, 433,
 478, 587, 605, 626; (comp.) 616.
 Secunda m. *Vid.* Maxima, Speratus.
 Secundianus, Marcellianus et Verianus
 mm. 337, 605, 626; (comp.) 616.
 Secundus m. *Vid.* Speratus, Torquatus.
 Segolena v. 56.

- Sennen m. *Vid.* Abdon. 582, 469, 562, 574; (comp.) 18, 578, 617.
- Senoch ab. 262.
- Septem fratres mm. *Vid.* Felicitas.
- Sequanus ab. 239, 307.
- Seraphia v. m. Romae 592.
- Serapion et soc. (Priscus, Malchus, Marinus, Asterius) mm. (ex Rufino) 39, 44.
- Serapion. *Vid.* Dormientes septem.
- Serenicus diac. 483.
- Serenus m. *Vid.* Leonides.
- Sergius p. 579.
- Sergius et Bacchus mm. 67, 260, 308; (al.) 581, 615; (comp.) 530. — Tr. 581, 583-84.
- Serotinus m. *Vid.* Savinianus ep. Senon.
- Servandus et Germanus mm. 309, 432.
- Servatius ep. Tungr. (a. Jocundo) 197; (metr.) 197; (comp.) 616. — Mir. 454. — Genealogia 197.
- Servilianus m. *Vid.* Nereus.
- Severinus ep. Colon. (comp.) 69.
- Severinus ab. Agaun. 13, 180, 259, 297, 302, 490.
- Severinus ab. *Vid.* Eusicius.
- Sigismundus rex 269, 407.
- Silvanus m. *Vid.* Felicitas.
- Silvanus disc. S. Petri 122-28. — Mir. 122, 128-32.
- Silvester p. 28, 37, 39, 42, 43, 44, 74, 79, 262, 265, 354, 434, 437, 471, 615; (comp.) 578, 616.
- Silvester ab. Reom. 178, 432.
- Silvinus m. *Vid.* Felicitas.
- Silvinus ep. in Belgio (a. Antenore) 13, 180, 297, 302.
- Simeon Stilita (a. Antonio) 44, 174, 192, 264, 580, 583, 615.
- Simeon reclusus Trev. (a. Eberwino) 380, 619.
- Simon et Judas app. 6, 27, 69, 82, 310, 382, 469, 562, 574; (comp.) 18, 578, 617.
- Simon Stock, Ord. Carm. (comp.) 532.
- Simplicius, Faustinus et Beatrix mm. 19, 85, 211, 223, 240, 471; (comp.) 578, 616.
- Simplicius m. *Vid.* Coronati quattuor.
- Sisinnius, Martyrius et Alexander mm. 495.
- Sisinnius m. *Vid.* Marcellus p.
- Sixtus = Xystus.
- Smaragdus m. *Vid.* Marcellus p.
- Solas pr. mon. 593.
- Sollemnis ep. Carnot. 251, 530. — Inv. 251. — Tr. 252. — Mir. 232.
- Sophia *Vid.* Fides.
- Speratus et soc. mm. Carth. 56.
- Spes *Vid.* Fides.
- Speusippus, Meleusippus, Eleusippus mm. 45; (a. Warnahario) 176, 194, 266, 586.
- Stephanus protom. (ex Act. Ap.) 37, 39, 598. — Inv. (epist. Luciani) 25, 59, 85, 225, 380, 473, 484, 561, 588, 598; (ep. Aviti) 85, 598; (comp.) 17, 616. — Tr. Hierosolymis CPolim 589; CPoli Romam 589, 611; Tr. brachii Bisuntium 598. — Mir. (ex Augustino) 37, 39, 44, 598; (al.) 598. — Epist. Henrici ep. Vesunt. 598, 599.
- Stephanus I p. m. 19, 78, 85, 225, 240, 380, 588; (comp.) 578.
- Stephanus ab. Grandimont. 625; (comp.) 545, 625. — Versus (a. Odone) 626.
- Stephanus dux 347.
- Sulpicius m. *Vid.* Nereus.
- Sulpicius Pius ep. Bitur. 21, 74, 80, 176, 194, 266, 586.
- Sulpicius Severus pr. 566.
- Susanna v. m. 590.
- Susanna (culta Lemov.) 347.
- Swithinus ep. — Tr. et mir. 333.

- Symphorianus m. Augustod. 26, 391; (al.) 249; (al.) 338; (ex Greg. Turon.) 249.
- Symphorianus m. *Vid.* Coronati quatuor.
- Symphorosa et filii mm. 210; (comp.) 616.
- Syrus ep. Ticin. m. 36.
- Tarachus, Probus et Andronicus mm. 40, 31, 69, 564.
- Tarsilla v. 243.
- Tatianus m. *Vid.* Hilarius.
- Taurinus ep. Ebroic. (a. Deodato) 337.
- Tertullinus m. 496.
- Thais meretrix 397.
- Thebaeae legionis mm. *Vid.* Mauritius.
- Thecla v. 48, 67, 73, 612; (al.) 307; (comp.) 259.
- Theobaldus er. (a. Petro ab. Vandag.) 230, 350, 544; (al.) 230. — Tr. 544; (al.) 544. — Mir. 230, 544. — Offic. 544.
- Theodardus ep. Narbon. 499.
- Theodericus ab. — Mir. 521.
- Theodericus, Ord. Carm. (comp.) 522.
- Theodora m. *Vid.* Didymus, Nereus.
- Theodoreus pr. m. Antioch. 88.
- Theodorus m. Amaseae 70, 238, 237, 296, 330, 478; (comp.) 17, 617.
- Theodorus m. *Vid.* Achatius, Dormientes septem.
- Theodorus ep. Sedun. (a. Ruodperto) 74.
- Theodosia v. m. 49, 206, 214.
- Theodosia m. *Vid.* Nereus.
- Theodota et filii mm. 39.
- Theodota m. *Vid.* Anastasia.
- Theodulphus ab. 321.
- Theodulus m. *Vid.* Alexander p.
- Theogenes m. 47, 174, 192, 264, 584.
- Theophilus scholasticus m. *Vid.* Dorothea.
- Theophilus vicedom. 304, 480, 515.
- Thomas ap. 28, 37, 42, 384, 469; (al.) 73, 374; (comp.) 18, 378, 617. — De loco passionis 243.
- Thomas ep. Cant. (a. Joanne Carnot. seu Sarisb.) 197; (epist. ejusdem) 273; (a. Henrico et Rogerio) 437; (al.) 66; (al.) 197; (al.) 273, 615; (al.) 434, 437; (al.) 522. — Mir. (a. Benedicto) 197, 522. — Bulla canon. 434.
- Thomas ep. Hereford. — Processus canon. 439.
- Thyrsus et Leucius mm. 23, 46, 178, 196, 267, 387.
- Thyrsus m. *Vid.* Andochius.
- Tiburtius m. 249; (comp.) 378, 616. *Vid.* Caecilia, Sebastianus.
- Timotheus ep. Ephes. (a. Polycrate) 22, 177, 195, 266, 387.
- Timotheus et Apollinaris mm. 223, 338, 391; (comp.) 433.
- Tipasius m. in Africa 45.
- Torpes m. 207, 217.
- Torquatus, Secundus, Indalecius et soc. mm. 30.
- Trudo ab. 72.
- Trypho m. 11, 179, 301.
- Turbo m. *Vid.* Speusippus.
- Uldaricus ep. Aug. 614; (al.) 627.
- Urbanus I p. m. 84, 213, 217, 612; (al.) 334.
- Urbanus ep. Lingon. 363.
- Ursicinus m. *Vid.* Gervasius.
- Ursmarus ab. Lobb. (a. Ansone) 64; (a. Ratherio) 436.
- Ursula et undecim millia vv. mm. 433, 573, 627; (Revel. Elisabethae Schnaug.) 433, 522.
- Ursus ab. (ex Greg. Turon.) 384.
- Valentinus ep. Interamn. m. 13, 42, 180, 297, 302, 436; (comp.) 616.
- Valentinus pr. m. *Vid.* Marius.

- Valeria v. m. 1, 2-5, 384. — Mir. 384, 401-3.
 Valeria m. *Vid.* Gervasius.
 Valerianus m. 249. *Vid.* Caecilia.
 Valerianus m. Trenorch. 66, 306. — Tr. 225, 229-37.
 Valerius m. *Vid.* Rufinus.
 Valerius ep. Trevir. (a. Goldchero) 611.
 Vedastus ep. Atreb. (a. Alcuino) 12, 179, 297, 302, 381, 436; (al.) 40, 47, 68, 512. — Mir. (a. Aimoino) 12, 179, 297, 302; (al.) 12, 179, 297, 302, 436.
 Venantius ab. (a. Greg. Turon.) 69, 309.
 Verena v. (comp.) 616.
 Verianus m. *Vid.* Secundianus.
 Veronica v. 552.
 Vesta m. *Vid.* Speratus.
 Victor et soc. (Dietericus, Felicissimus et Alexander) mm. Massil. 211, 221, 471; (comp.) 17; (ex Greg. Turon.) 211. — Hymn. 480.
 Victor. m. Mediol. 207, 216, 238.
 Victor et Corona mm. 51, 498; (al.) 75; (al.) 207, 217.
 Victor m. *Vid.* Mauritius, Vincentius.
 Victor seu Victurus ep. Cenom. 64.
 Victoria v. m. 73.
 Victoricus m. *Vid.* Fuscianus.
 Victorinus m. *Vid.* Nereus, Savinianus ep. Senon.
 Vigilius ep. Trident. 496, 588.
 Vigor ep. Baioc. 310.
 Vincentius diac. m. Caesaraug. 24, 38, 42, 46, 81, 82, 83, 177, 193, 266, 300, 433, 471, 476, 580, 587; (al.) 479, 603, 613; (comp.) 616. — Tr. (a. Aimoino) 22, 177, 193, 267; (ex Greg. Turon.) 22, 177.
 Vincentius, Orontius et Victor mm. 22, 177, 193, 267.
 Vincentius m. Pompeiac. 52.
 Vitalis m. Ravennae 18, 215, 239.
 Vitalis et Agricola mm. (a. Ambrosio) 499; (al.) 350, 383.
 Vitalis, pater SS. Gervasii et Protasii 499, 612.
 Vitalis m. *Vid.* Felicitas, Mauritius.
 Vitus, Modestus et Crescentia mm. 19, 53, 240, 364, 563, 577; (al.) 76, 493; (al.) 209, 218; (al.) 530; (comp.) 616. — Hymn. 19.
 Viventius pr. 193, 265. — Tr. 193, 265.
 Vivianus ep. Sancton. 350.
 Vulfinus ab. *Vid.* Euscicius.
 Vulfrannus ep. Senon. (a. Jona) 15, 298, 303. — Tr. 317.
 Walburgis v. (a. Adelboldo) 242, 605, 611.
 Waldetrudis 435.
 Wandregisilus ab. — Tr. 517.
 Wenefreda v. 296.
 Wigbertus ep. (a. Servato Lupo) 590.
 Wilfredus ep. Eborac. (a. Fridegodo) 537.
 Willehadus ep. 576. — Mir. 576.
 Willelmus = Gulielmus.
 Willibaldus ep. Eichst. 503.
 Willebrordus ep. Traj. (a. Alcuino) 70, 380, 613, 617. — Mir. 580, 581-83.
 Winwaloeus = Guingualoeus.
 Wl... = Vul...
 Xystus II p. et soc. (Felicissimus et Agapitus) mm. 6, 60, 78, 86, 224, 357, 478, 578, 589; (comp.) 25, 616.
 Zeno ep. Veron. (a. Coronato) 497, 578.

.

Z
6611
T3C36
V.2

Stanford University Libraries
Stanford, California

Return this book on or before date due.

JUN 12 1970

--	--

